

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Εμπειρικές Προσεγγίσεις

του

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΡΟΝΤΖΑ

M.Sc. Εφαρμοσμένα Οικονομικά και Χρηματοοικονομικά

M.Sc. Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Διδακτορική Διατριβή

Επιβλέπων Καθηγητής

Σαράντης Λώλος,

Καθηγητής Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μέλη

Γεώργιος Χονδρογιάννης,

Καθηγητής Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Χρυσόστομος Στοφόρος,

Επίκουρος Καθηγητής Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αθήνα, Μάρτιος 2013

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Εμπειρικές Προσεγγίσεις

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα μελετά την εξέλιξη του καταναλωτικού προτύπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπό το πρίσμα του ελέγχου της υπόθεσης περί σύγκλισης του προτύπου αυτού στα κράτη - μέλη της Ένωσης. Με περίοδο μελέτης τη δεκαπενταετία 1993 - 2007 και διαχωρισμό της ανάλυσης σε πέντε ομάδες χωρών (E.E. (27), E.E. (15), ευρωζώνη, μεσογειακές χώρες, νέα μέλη της ένωσης) αποτυπώνεται η επιρροή 30 μακροοικονομικών, κοινωνικών, και δημογραφικών παραγόντων στη διαδικασία σύγκλισης των δώδεκα κατηγοριών προϊόντων που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο. Η θεωρητική ανάλυση που προηγείται αναδεικνύει τη στοιχειοθέτηση δύο προσεγγίσεων ως προς το πλαίσιο σύγκλισης της κατανάλωσης: τη «γενετική προσέγγιση» και την «επίκτητη». Η εμπειρική διερεύνηση στηρίζεται στην εκτίμηση έξι δεικτών και τριών οικονομετρικών υποδειγμάτων για κάθε ομάδα χωρών και κατηγορία προϊόντων.

Κεντρικό σημείο αποτελεί η ανάδειξη της επίδρασης των υπό εξέταση μεταβλητών στη διαδικασία σύγκλισης ή απόκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Παράλληλα πραγματοποιείται διαχωρισμός της χρονικής περιόδου σε δύο υποπεριόδους (1993-1999 και 2000-2007) για την εξέταση της υπόθεσης αν η σύγκλιση διαφοροποιείται και σε ποιο βαθμό με τη χρήση κατάλληλης ψευδομεταβλητής. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι το καταναλωτικό πρότυπο εμφάνισε σύγκλιση, τουλάχιστον στην πλειοψηφία των αγαθών, με διαφορετική ένταση ανάλογα με τη χρονική περίοδο μελέτης, την ομάδα χωρών και την κατηγορία αγαθών. Αυτή η διαφοροποίηση στη σύγκλιση ήταν σαφώς πιο έντονη στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο (1993-1999), ενώ κατά τη δεύτερη περίοδο (2000-2007) εμφάνισε σημεία εξασθένησης, η οποία πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος των καταναλωτικών αποκλίσεων διορθώθηκε στην πρώτη περίοδο. Η σύγκλιση καταγράφεται εντονότερη στα νέα μέλη και λιγότερο στην ευρωζώνη και στην E.E. (15), και αφορούσε περισσότερο τα αγαθά «συμβίωσης» και λιγότερο τα αγαθά «διαβίωσης». Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκε η επίδραση των ενδογενών παραμέτρων (εισόδημα, χαρακτηριστικά νοικοκυριών) προσδίδοντας ένα ειδικό ρόλο στη «γενετική προσέγγιση» της σύγκλισης.

Consumption Patterns in the European Union: Empirical Proceedings

Panagiotis Prontzas

Abstract

This research analyses the structure of the consumption pattern in the European Union and examines the convergence hypothesis in the members - states. Based on a fifteen year study period (1993 – 2007) and on a separate analysis for five groups of countries (EU (27), EE (15), Eurozone, the Mediterranean countries, new members-states of the E.U.) the influence of 30 macroeconomic, social and demographic factors has been captured in the convergence process of the twelve product categories that compose the consumption pattern. The theoretical analysis shows the constituent elements of two approaches in the context of consumption convergence: the "genetic" and the "acquired". The empirical assessment is based on six indicators and three econometric models for each group of countries and product categories.

The central point of this research is to highlight the influence of the control variables under the convergence process of the consumption pattern. The time period is split in two sub-periods (1993-1999 and 2000-2007) for the examination of the convergence differentiation level, through the use of an appropriate dummy variable. The relevant estimates show that the consumption pattern has converged at least in the majority of the goods, but its intensity has depended on the time period, the group of countries and the category of goods. This convergence process was significantly more pronounced in the first time period (1993-1999), while in the second period (2000-2007) this phenomenon showed signs of weakening, which is probably due to the fact that much of the consumer pattern variation has been corrected during the first period. The convergence was clearly more pronounced in the new members - states and less in the eurozone and the EU (15), while it was more common in the "cohabitation" goods and less in the "living" goods. In this framework the effect of the endogenous parameters (income, household characteristics) has accredited a special role to the "genetic approach" to convergence.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διδακτορικής διατριβής θα ήθελα να ευχαριστήσω τα πρόσωπα εκείνα που χωρίς την υποστήριξή τους δε θα ήταν δυνατή η υλοποίησή της.

Πρώτα από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα κ. Σαράντη Λώλο, Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, για την επιστημονική, πνευματική και ηθική υποστήριξη που μου παρείχε καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της διδακτορικής διατριβής. Σεβόμενος τις προσεγγίσεις μου, μέσα σ' ένα πνεύμα ελευθερίας της πανεπιστημιακής έρευνας, συνέβαλε εποικοδομητικά στην ολοκλήρωση της διατριβής αυτής.

Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής: τον κ. Γιώργο Χονδρογιάννη, Καθηγητή του τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου, και τον κ. Χρυσόστομο Στοφόρο, Επίκουρο Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, για τις σημαντικές συμβουλές τους, τις κατευθύνσεις τους και την άμεση ανταπόκριση κάθε φορά που χρειαζόμουν τη βοήθειά τους. Η συνεισφορά τους στην εμπειρική ανάλυση ήταν ιδιαιτέρως πολύ σημαντική.

Ιδιαίτερη μνεία οφείλω στον Istvan Konya, καθηγητή στο Οικονομικό τμήμα του Central European University, του οποίου οι συμβουλές υπήρξαν πολύτιμες ιδίως στο εμπειρικό μέρος της διδακτορικής διατριβής. Οφείλω να ευχαριστήσω ακόμα τον Andrew Bernard, καθηγητή του Tuck School of Business στο Dartmouth, για τις χρήσιμες υποδείξεις του.

Ένα πολύ μεγάλο και θερμό ευχαριστώ οφείλω στους δικούς μου ανθρώπους, που χωρίς την αγάπη και τη συμπαράστασή τους, η εκπόνηση και η ολοκλήρωση της διατριβής δε θα ήταν δυνατή: τους γονείς μου Βαγγέλη και Κατερίνα, και βέβαια τη σύντροφο της ζωής μου Ελίζα.

*Στη σύντροφο της ζωής μου
Ελίζα
και στο νεογέννητο γιο μας*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	- 9 -
Κεφάλαιο 1ο - Κατανάλωση: Θεωρία και Ανάλυση	- 16 -
1.1 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις	- 16 -
1.2 Συμπεριφορά Καταναλωτή	- 25 -
1.3 Παράγοντες Ζήτησης και Κατανάλωσης.....	- 34 -
Κεφάλαιο 2ο - Εμπειρικές Αναλύσεις Κατανάλωσης και Καταναλωτικού	
Προτύπου.....	- 44 -
2.1 Βασικές Παράμετροι Αναλύσεων	- 44 -
2.2 Μακροοικονομική Προσέγγιση	- 47 -
2.3 Κοινωνική και Δημογραφική Προσέγγιση.....	- 62 -
2.4 Εμπειρικές Αναλύσεις για Καταναλωτικό Πρότυπο	- 69 -
2.4 Σκιαγράφηση Συμπερασμάτων Εμπειρικών Αναλύσεων.....	- 86 -
Κεφάλαιο 3ο - Σύγκλιση: Θεωρία και Ανάλυση	- 92 -
3.1 Προσεγγίσεις Ορισμού και Επίπεδα Ανάλυσης.....	- 92 -
3.2 Θεωρητική Θεμελίωση.....	- 96 -
3.3 Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις.....	- 110 -
3.4 Εμπειρικές Εφαρμογές	- 122 -
3.6 Συμπεράσματα και Προεκτάσεις.....	- 138 -
Κεφάλαιο 4ο - Σύγκλιση Κατανάλωσης.....	- 140 -
4.1 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις	- 140 -
4.2 Εμπειρικές Αναλύσεις	- 151 -
Κεφάλαιο 5ο - Κατανάλωση, Καταναλωτικό πρότυπο και Παράγοντες Επιρροής:	
Σύνθεση και Εξέλιξη.....	- 167 -
5.1 Διάρθρωση κατανάλωσης και καταναλωτικό πρότυπο	- 167 -

5.2 Εξέλιξη Παραγόντων Επιρροής.....	- 178 -
5.3 Συσχέτιση Καταναλωτικού Προτύπου με Παράγοντες Επιρροής	- 190 -
Κεφάλαιο 6ο - Εμπειρική Ανάλυση.....	- 199 -
6.1 Μεθοδολογία Έρευνας.....	- 199 -
6.2 Στατιστική Ανάλυση.....	- 204 -
6.3 Οικονομετρική Ανάλυση	- 224 -
6.4 Συμπερασματική ανάλυση.....	- 265 -
Επιλογικό σημείωμα: όρια και προεκτάσεις.....	- 269 -
Βιβλιογραφία.....	- 277 -
Παράρτημα.....	- 301 -

Εισαγωγή

Αναζητώντας τις πρώτες μελέτες που θεμελίωσαν την οικονομική επιστήμη υπό το πρίσμα της πολιτικής οικονομίας, αποκόπτοντάς την από τη μήτρα της ηθικής φιλοσοφίας, η ιστορία της οικονομικής σκέψης θα μας τοποθετήσει στα τέλη του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα όταν και δημοσιεύτηκαν οι αναλύσεις του Adam Smith, του David Ricardo και του Thomas Malthus¹. Η αποκοπή αυτή, απόρροια της εμφάνισης και της επιρροής του «θετικισμού» (positivism) που είχε καθιερωθεί κατά τη διάρκεια του διαφωτισμού στην Ευρώπη, κυρίως μέσα από το έργο μεγάλων εκπροσώπων του διαφωτισμού όπως των Denis Diderot, Jean d' Alembert, Claude Henri de Rouvroy Saint-Simon και του Jean-Baptiste Say², ήταν καθοριστική προκειμένου η οικονομική επιστήμη να πλαισιωθεί από ένα σύστημα κανόνων λογικής και μαθηματικών. Η εξέλιξη καθώς και η καθιέρωση μιας «λογικής επαγωγικής διαδικασίας»³ οδήγησε στον προσδιορισμό και στη διατύπωση μιας σειράς θεωριών, υποδειγμάτων και θεωρημάτων που αποτέλεσαν τον πυρήνα των «θετικών οικονομικών» («positive economics»)⁴. Με τη διατύπωσή τους, όμως, ενισχύθηκε αποφασιστικά η ανάγκη ενός εμπειρικού ελέγχου αυτών, ο οποίος ήταν δυνατός μόνο μέσα από τη χρήση πραγματικών δεδομένων. Η εικόνα της

¹ Βλ. Smith, A. (1776), *The Wealth of Nations*, Penguin Books, UK, Ricardo, D. (1817), *On The Principles of Political Economy and Taxation*, London, John Murray, και Malthus, T. (1827), *Definitions in Political Economy*, London, John Murray.

² Ορισμένες από τις πλέον χαρακτηριστικές μελέτες των διαφωτιστών αυτών είναι Diderot, D. (1746), *Pensées Philosophiques*, La-Haye, La Compagnie, d' Alembert, J. (1759), *Essai sur les éléments de philosophie*, Fayard, de Saint-Simon, C. (1808) *L'Introduction aux travaux scientifiques du XIXe siècle*, Réimpr. de l'éd. de Paris και Say, J. (1803), *Traité d' Économie Politique*. Genre, Économie politique, Paris.

³ Ένας πολύ εύστοχος όρος υπάρχει στη δημοσίευση του Σαραντίδη (2004) [βλ. Σαραντίδης, Σ. (2004), Θεωρία και Πράξη στην Οικονομική Επιστήμη, *Σπουδαί*, Vol. 54, σσ. 5-22].

⁴ Ο όρος αυτός ουσιαστικά καθιερώθηκε κυρίως μέσα από τις μελέτες των Friedman (1966) και Samuelson (1947) [βλ. Friedman, M. (1966), *The Methodology of Positive Economics*, *Essays In Positive Economics*, Chicago, University of Chicago Press, pp. 3-16 and 30-43 και Samuelson, P. (1947), *Foundations of Economic Analysis*, Harvard, Harvard University Press]. Προηγουμένως όμως είχε εισαχθεί από τον John Neville Keynes, πατέρα του John Maynard Keynes [βλ. Keynes, N. (1891), *The Scope and Method of Political Economy*, New York, Kelly and Millman].

ποσοτικής σκέψης διαχύθηκε, βεβαίως, από την Αγγλία προς άλλες χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης πολύ ενωρίτερα, με την έννοια της «πολιτικής αριθμητικής», τη μέθοδο που εκφράσθηκε ήδη από το 16^ο αιώνα με το έργο του W. Petty για την έκφραση σε «όρους αριθμών, βαρών και μέτρων»⁵.

Εδώ αναδεικνύεται ο ρόλος της εφαρμοσμένης έρευνας και της στατιστικής διερεύνησης, που σήμερα αποτελεί πλέον ένα θεμελιώδες κομμάτι της οικονομικής ανάλυσης. Το σημερινό χαρακτηριστικό αυτής της εξέλιξης είναι ότι ο ρόλος της ποσοτικής ανάλυσης έχει ως συνέπεια την καθιέρωση ενός ξεχωριστού πεδίου στο χώρο της οικονομικής επιστήμης, διάφορου από τα «θετικά οικονομικά» αλλά και τα «κανονιστικά οικονομικά» («normative economics»)⁶: εκείνου των «εφαρμοσμένων οικονομικών». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Colander (1992), τα «εφαρμοσμένα οικονομικά» αποτελούν την «τέχνη των οικονομικών» («the art of economics»), ένας χαρακτηρισμός, βέβαια, που όπως ο ίδιος αναφέρει, προήλθε μέσα από την μελέτη του Keynes (1891). Μέσα στο πεδίο αυτό, ο κεντρικός στόχος των «εφαρμοσμένων οικονομικών» δεν είναι να ελέγξουν μια θεωρία, αλλά να την εφαρμόσουν σε πραγματικά δεδομένα και προβλήματα⁷, συνδυάζοντας ένα εύρος παρατηρήσεων και εμπειρικών δεδομένων, όχι μόνο οικονομικού αλλά και κοινωνιολογικού ή ακόμα και πολιτικού χαρακτήρα. Η εφαρμογή, όμως, αυτή των «εφαρμοσμένων οικονομικών» απαιτεί πέρα από την ουσιώδη κατανόηση οικονομικών θεωριών, τη σαφή γνώση θεσμικών, κοινωνικών, πολιτικών καταστάσεων και εξελίξεων, αλλά και τη χρήση απαιτητών μεθοδολογικών εργαλείων στατιστικής και οικονομετρίας⁸.

Στη σφαίρα των «εφαρμοσμένων οικονομικών» επιχειρεί να ενταχθεί και η συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη. Στηριζόμενη σε δύο ουσιώδη θεωρητικά πεδία της οικονομικής επιστήμης, με ιδιαίτερα ωστόσο ανεπτυγμένες εμπειρικές αναλύσεις, την *κατανάλωση* από τη μια πλευρά και τη *σύγκλιση* από την άλλη, η παρούσα έρευνα αναζητά τον τρόπο εξέλιξης του *προτύπου της κατανάλωσης*,

⁵ Klotz, G. (1994), *Figures de la pensée quantitative en France, Dix-huitième siècle*, Vol. 26, σ. 51, όπου και η αναφορά για τον W. Petty. Αξίζει να σημειώσουμε για τη μετακένωση αυτών των ιδεών ότι στη Γαλλία η *arithmétique politique* γίνεται μέσα από τα άρθρα της περίφημης *Encyclopédie* από τους Vauban Boisguillebert (όπως αναφέρει και ο Klotz).

⁶ Πρόκειται για το έτερο κομμάτι των «θετικών οικονομικών», που στόχο έχουν να εκφράσουν αξιακές κρίσεις επί οικονομικών θεμάτων πολιτικής, δικαιοσύνης και δημόσιας επιλογής. Για τον προσδιορισμό του περιεχομένου των «κανονιστικών οικονομικών» αλλά και την αντιπαραβολή τους με τα «θετικά οικονομικά» βλ. Caplin, A. Schotter, A. (2008), [ed.], *The Foundations of Positive and Normative Economics: A Handbook*, Oxford, Oxford University Press. Να σημειωθεί ότι ένας χαρακτηριστικός εκφραστής του πεδίου αυτού είναι ο Amartya Sen [ενδεικτική είναι η σχετική μελέτη: Sen, A. (1970), *Collective Choice and Social Welfare*, Amsterdam, North-Holland].

⁷ Backhouse, R. Biddle, J. (2000), *The Concept of Applied Economics: A History of Ambiguity and Multiple Meanings*, *History of Political Economy*, Vol. 32, σ. 10.

⁸ Colander, D. (1992), *Retrospectives: The Lost Art of Economics*, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 6, p. 195.

θέλοντας να αναδείξει σε πιο βαθμό εντοπίζονται φαινόμενα σύγκλισης του. Ο κεντρικός στόχος της έρευνας είναι η ανάλυση και αποτύπωση του καταναλωτικού προτύπου, έτσι όπως διαμορφώθηκε από μια ομάδα χωρών, τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (1993-2007). Συγχρόνως ελέγχεται η υπόθεση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου στο πνεύμα των αλλαγών που έχουν συντελεστεί σε οικονομικό, κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την προαναφερθείσα χρονική περίοδο.

Γνωρίζουμε ότι η έρευνα για το καταναλωτικό πρότυπο, καθώς και των προσδιοριστικών παραγόντων του, αναδείχθηκε την περίοδο αυτή ως κεντρικό ζήτημα στην άσκηση οικονομικής πολιτικής, στη λήψη αποφάσεων εκ μέρους των επιχειρηματιών και στις έρευνες των μελετητών της ανθρώπινης συμπεριφοράς⁹. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διερεύνηση του καταναλωτικού προτύπου προκύπτει από το ότι κατέλαβε κεντρική θέση στην άσκηση μακροοικονομικής πολιτικής, αλλά και στην έρευνα προώθησης προϊόντων μέχρι και στην ανίχνευση ανθρώπινων συμπεριφορών, ενός πεδίου που θα επανακάμψει με ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική θεωρία¹⁰. Στις σημερινές συνθήκες, αλλά και γενικότερα, το θέμα απαιτεί εκτενή ανάλυση προκειμένου να διερευνηθεί σε βάθος και να προβάλλει τα συμπεράσματά του σε ερευνητές, πολιτικούς, επιχειρηματίες και γενικότερα σε όλους εκείνους που λαμβάνουν αποφάσεις και με αυτές επηρεάζουν τον τρόπο ζωής των πολιτών σήμερα και αύριο.

Το περίγραμμα αυτό διαμορφώνει τους παράγοντες για την επεξεργασία της υπόθεσης περί σύγκλισης του καταναλωτικού μοντέλου, η οποία θα αναλυθεί με τον ακόλουθο τρόπο: καταρχάς αναζητείται το θεωρητικό πλαίσιο της κατανάλωσης και της σύγκλισης, δίδοντας ειδική έμφαση στην αναζήτηση των κυριότερων παραμέτρων αυτής. Ο στόχος είναι να προσδιοριστεί τόσο ο μεθοδολογικός τρόπος έρευνας των πεδίων αυτών όσο και να αναδειχθούν τα αποτελέσματα σχετικών εμπειρικών αναλύσεων. Στη συνέχεια θα τεθούν τα ερωτήματα επί της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου: Είναι δυνατό, κατά πρώτον, να εντοπιστούν ομάδες χωρών οι οποίες θα τείνουν να καταναλώνουν ίδιο μέγεθος του εισοδήματός τους σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών; Είναι αλήθεια ότι σε ορισμένες από τις ομάδες αυτές το φαινόμενο

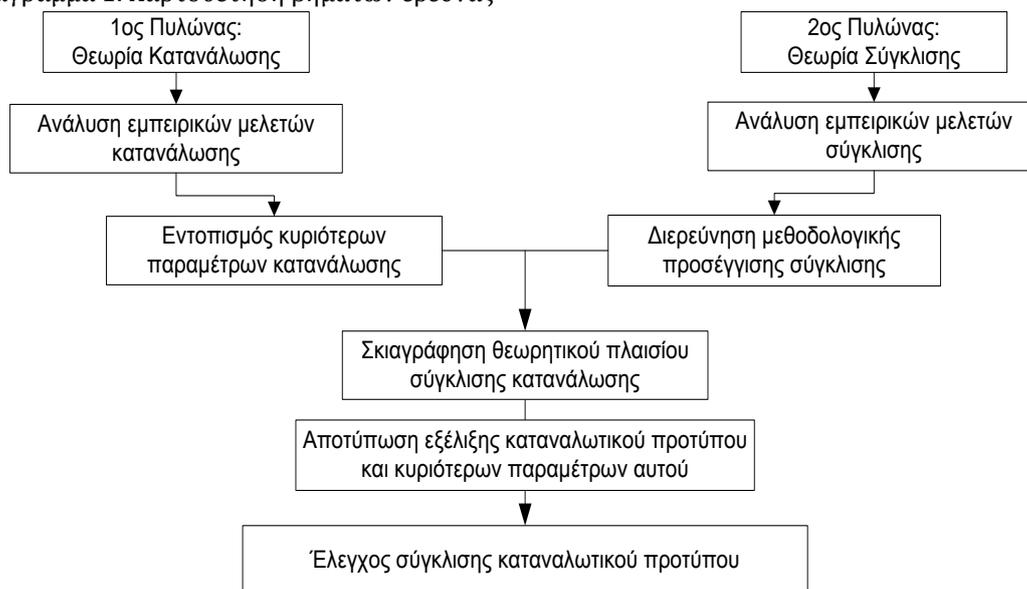
⁹ Banerjee, D. Shivani, S. (2011), Analysis of Literature Review of Consumption Pattern – an Important Indicator of Economic Development, *International Journal of Enterprise Computing and Business Systems*, Vol. 1, σ. 10.

¹⁰ Για το ρόλο των καταναλωτικών προτύπων είναι χαρακτηριστικά τα άρθρα: United Nations, (2007), Sustainable Consumption and Production, United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development, Policy Integration and Analysis Branch, New York και Hubacek, K., Guan, D. and Barua, A. (2007) Changing lifestyles and consumption patterns in developing countries: A scenario analysis for China and India, *Futures*, Vol. 39, pp. 1084-1096.

είναι πιο έντονο; Είναι δυνατό να εντοπιστεί χρονική διαφορικότητα, δηλαδή χρονικές περιόδους όπου το φαινόμενο αυτό είναι περισσότερο ή λιγότερο έντονο; Επιπλέον, πώς μπορούν να εντοπιστούν κύριοι παράμετροι επιρροής του με χαρακτήρα όχι μόνο οικονομικό, αλλά και κοινωνικό ή δημογραφικό; Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά θα προέλθουν μέσα από μια εκτεταμένη ανάλυση στατιστικών δεδομένων, αφού όμως προηγουμένως έχει προσδιοριστεί τόσο το θεωρητικό όσο και το μεθοδολογικό τους πλαίσιο.

Αφετηρία της έρευνας είναι η θεωρία της κατανάλωσης, με την προσέγγιση των παραμέτρων και παραγόντων αυτής, ενώ στην πορεία της θα αναλυθεί το θεωρητικό πλαίσιο και τα πεδία αναζήτησης της σύγκλισης. Με βάση το συγκεκριμένο πλαίσιο των θεωρημάτων και υποδειγμάτων που θα αναδειχθεί για τις δύο έννοιες της οικονομικής επιστήμης (κατανάλωση, σύγκλιση), θα διεξαχθεί επισκόπηση μιας σειράς εμπειρικών εφαρμογών που έχουν γίνει, μέσα από τη χρήση των ανωτέρω θεωρημάτων σε στατιστικά δεδομένα. Ο εν λόγω βηματισμός είναι ιδιαίτερα κρίσιμος και απαραίτητος για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, γιατί μέσω αυτού εντοπίζονται οι βασικότερες παράμετροι της κατανάλωσης αλλά και ο τρόπος μεθοδολογικής εκτίμησης της σύγκλισης. Δεύτερον, γιατί τα ευρήματά του θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια προκειμένου η έρευνα να προχωρήσει στη σκιαγράφηση του θεωρητικού πλαισίου της σύγκλισης της κατανάλωσης. Δια της σκιαγράφησης αυτής προσδιορίζεται ο τρόπος ελέγχου της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου, έτσι ώστε στη συνέχεια να ακολουθήσουν οι σχετικοί υπολογισμοί. Προηγουμένως, όμως, θα έχει αποτυπωθεί η εξέλιξη τόσο του μεγέθους του, όσο και των κυριότερων παραμέτρων του. Αυτός ακριβώς ο βηματισμός προσδιορίζει τη χαρτοθέτηση όλης της έρευνας, που, όπως χαρακτηριστικά αποτυπώνεται και διαγραμματικά, στηρίζεται σε δύο πυλώνες (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Χαρτοθέτηση βημάτων έρευνας

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι η σε βάθος ανάλυση μιας σειράς εμπειρικών μελετών, τόσο για την κατανάλωση όσο και για τη σύγκλιση, είναι απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθεί ο προσδιορισμός του μεθοδολογικού τρόπου έρευνας των δύο αυτών φαινομένων, αλλά και να εντοπιστούν οι παράμετροι επιρροής τους. Με αφετηρία τα ερωτήματα που διατυπώθηκαν προηγουμένως, καθώς και την προσδιορισθείσα χαρτοθέτηση, η έρευνα αναπτύσσεται σε έξι κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται η αποτύπωση του θεωρητικού πλαισίου της κατανάλωσης υπό το πρίσμα της μακροοικονομικής και της μικροοικονομικής προσέγγισης. Εδώ αποτυπώνεται τόσο η οικονομική όσο και η κοινωνιολογική διάσταση, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις μαθηματικές σχέσεις που τη διέπουν και στον εντοπισμό των κυριότερων παραμέτρων της. Η αναζήτηση του τρόπου συμπεριφοράς του καταναλωτή και των θεωρημάτων που τη διέπουν θα αποτελέσει ένα κεντρικό μέρος του πρώτου αυτού κεφαλαίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η αποτύπωση των εμπειρικών ερευνών που έχουν γίνει για την κατανάλωση και το καταναλωτικό πρότυπο, διαχωρίζοντάς τες σε επίπεδο θεωρητικής προσέγγισης, ακολουθούμενης μεθοδολογίας και αντικειμένου μελέτης (σύνολο κατανάλωσης, συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών). Η επισκόπηση αυτή είναι ιδιαιτέρως κρίσιμη καθώς θα οδηγήσει στη σκιαγράφηση του ρόλου που διαδραματίζουν στο ύψος και στη διάρθρωση της κατανάλωσης μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών και δημογραφικών παραμέτρων.

Με την ολοκλήρωση των δύο αυτών κεφαλαίων, διαμορφώνεται ο πρώτος πυλώνας της έρευνας. Στη συνέχεια θα περάσουμε στον δεύτερο πυλώνα, τη θεωρία της σύγκλισης που αναπτύσσεται στο τρίτο κεφάλαιο. Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί να προσεγγιστεί, καταρχάς, το ζήτημα του ορισμού της σύγκλισης. Όπως θα δούμε, το εννοιολογικό περιεχόμενο της σύγκλισης που υιοθετεί ο κάθε ερευνητής επηρεάζει και το επίπεδο ανάλυσης που θα θελήσει να διερευνήσει, καθώς η σύγκλιση δεν είναι μόνο ένα οικονομικό φαινόμενο, αλλά αναζητείται και σε επίπεδο κοινωνικό, πολιτικό ή ακόμα και πολιτιστικό. Στόχος του κεφαλαίου είναι να αναδείξει τη θεωρητική θεμελίωση του όρου, να εντοπίσει τον τρόπο μεθοδολογικής εκτίμησής του, όπου θα δούμε τον ορισμό της σ και β σύγκλισης, και βέβαια να ερευνήσει τις εμπειρικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί για την εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης. Ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό που υπάρχει στο ζήτημα της σύγκλισης είναι ο «διαξιφισμός» μεταξύ εκείνων που προβάλλουν την επιβεβαίωσή της και εκείνων που στηρίζουν την απόρριψή της.

Η ανάπτυξη των δύο πυλώνων θα προσδώσει τη δυνατότητα να σκιαγραφηθεί το θεωρητικό πλαίσιο της σύγκλισης της κατανάλωσης, το οποίο και αναλύεται στο τέταρτο κεφάλαιο. Η σκιαγράφηση θα έχει δύο διαφορετικές

αφετηρίες, αλλά μια κοινή κατάληξη: η πρώτη είναι η «γενετική» προσέγγιση ενώ η δεύτερη θα ονομαστεί «επίκτητη». Οι δύο αυτοί ορισμοί θα επιτρέψουν τον προσδιορισμό βασικών θεωρημάτων που διέπουν τη σύγκλιση της κατανάλωσης και θα υποδείξουν τον τρόπο εμπειρικής διερεύνησης του φαινομένου. Θα ακολουθήσει η παράθεση μελετών που επιχειρούν να ελέγξουν μέσω στατιστικών δεδομένων την υπόθεση περί σύγκλισης της κατανάλωσης, επιτρέποντας τον εντοπισμό κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων για την εκτίμησή της. Μέσω του τετάρτου αυτού κεφαλαίου θα εξειδικευτούν περαιτέρω τα ερωτήματα που θα κληθεί να απαντήσει η εμπειρική ανάλυση, η οποία ακολουθεί στα δύο επόμενα κεφάλαια.

Στο πέμπτο κεφάλαιο προσδιορίζεται η χωρική και χρονική αναφορά των δεδομένων που θα χρησιμοποιηθούν. Ειδικότερα, αντικείμενο της έρευνας είναι η κατανάλωση και το καταναλωτικό πρότυπο των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 1993 έως 2007, προχωρώντας σε ένα διαχωρισμό των χωρών σε τέσσερις υποομάδες (Ε.Ε. (15), ευρωζώνη, μεσογειακές χώρες, νέα μέλη) και των ετών σε δύο υποπεριόδους (1993-1999, 2000-2007). Ο διαχωρισμός αυτός θα επιτρέψει να εντοπιστούν πιθανές διαφορές στην εξέλιξη του φαινομένου της σύγκλισης. Επιπλέον η ανάλυση της υποπεριόδου 2000-2007 είναι δυνατό να φανερώσει στοιχεία που, κάτω από ορισμένες υποθέσεις, συνδέονται με το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης που υπάρχει σήμερα σε πολλές χώρες της ευρωζώνης. Έχοντας προσδιορίσει το δείγμα ανάλυσης, το πέμπτο κεφάλαιο προχωρά στην παρουσίαση της εξέλιξης τόσο των υπό εξέταση μεγεθών (κατανάλωση, καταναλωτικό πρότυπο) όσο και των παραμέτρων που θεωρείται ότι ασκούν σημαντική επιρροή στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Στην τελευταία ενότητα του κεφαλαίου γίνεται η εκτίμηση του βαθμού συσχέτισης των παραμέτρων επιρροής με την κατανάλωση, προκειμένου να εντοπιστούν ποιοί παράγοντες επηρεάζουν ποιές κατηγορίες αγαθών.

Η έρευνα ολοκληρώνεται μέσα από το έκτο κεφάλαιο, στο οποίο γίνεται ο εμπειρικός έλεγχος της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο έλεγχος θα είναι διττός: πρώτα θα εκτιμηθεί η στατιστική διερεύνηση, μέσω της εκτίμησης μέτρων διασποράς με σκοπό την εύρεση της σ -σύγκλισης και στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί η οικονομετρική ανάλυση, δια υποδειγμάτων, προκειμένου να ελεγχθεί η β -σύγκλιση. Οι δύο διερευνήσεις (στατιστική, οικονομετρική) θα πραγματοποιηθούν τόσο στο συναθροιστικό επίπεδο της κατανάλωσης όσο και σε κάθε μια κατηγορία που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο, ενώ θα αφορούν τις ομάδες χωρών και τις χρονικές περιόδους που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος της υπόθεσης της σύγκλισης και για δύο συναθροιστικές κατηγορίες προϊόντων που θα οριστούν, τα αγαθά «διαβίωσης» και τα αγαθά «συμβίωσης». Μέσω των ελέγχων αυτών θα

επιχειρηθεί να δοθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του εξεταζόμενου φαινομένου, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων τόσο για την περίοδο έρευνας όσο και πέραν αυτής.

Στο τελευταίο μέρος γίνεται η συγκεντρωτική αποτύπωση των καταλήξεων όλων των κεφαλαίων της έρευνας, συγκεκριμενοποιούνται τα ευρήματα, οριοθετείται το εύρος των συμπερασμάτων ενώ τίθενται και οι δυνατότητες προέκτασης μελλοντικών ερευνών. Με την κατάληξη αυτή ολοκληρώνεται η έρευνα, δίδοντας συγχρόνως τη δυνατότητα αξιολόγησης της συμβολής της στο επιστημονικό πεδίο της εφαρμοσμένης οικονομικής και γενικότερα της οικονομικής επιστήμης.

Κεφάλαιο 1^ο

Κατανάλωση: Θεωρία και Ανάλυση

1.1 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις

Η κατανάλωση είναι ένα από τα σημαντικότερα εθνικολογιστικά μεγέθη στις σύγχρονες οικονομίες. Το σύνολο των ενεργειών των οικονομικά δρώντων, των εργαζομένων, των επιχειρήσεων, του κράτους έχει απώτερο στόχο και σκοπό την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, ή καλύτερα την αύξηση ή ποιοτική βελτίωση αυτής. Από την άλλη πλευρά πέραν των οικονομικών της διαστάσεων, η κατανάλωση γίνεται αντιληπτή ως πηγή επιθυμίας, αυτοπροσδιορισμού και ένταξης του ατόμου μέσα στην κοινωνία, επηρεάζοντας ή και καθορίζοντας ουσιαστικά το εκάστοτε σύστημα αξιών¹¹.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Polanyi (1944) η κατανάλωση αποτελεί έναν παράγοντα κλειδί που άσκησε σημαντική επιρροή στην εξέλιξη των αστικών κοινωνιών, προσδιορίζοντας τις εκάστοτε κοινωνικές τάξεις και ισορροπίες. Η τοποθέτηση αυτή ενισχύεται και από την ανάλυση του Kiron (1997), ο οποίος μέσα από την αναφορά του στην «Εύπορη Κοινωνία» (“The Affluent Society”) του J.K. Galbraith ενισχύει τη σχέση μεταξύ κατανάλωσης και ατομικής ταυτότητας¹². Η ανάλυση βέβαια και η κατανόηση της κατανάλωσης ξεκινά σαφώς μέσα από την αποτύπωση της οικονομικής θεωρίας για τη συμπεριφορά του καταναλωτή και μέσα από τη χρήση οικονομικών εργαλείων για τον προσδιορισμό του επιπέδου και των παραγόντων της. Στη συνέχεια όμως απαιτείται η παρατήρησή της και μέσα από το πρίσμα άλλων κοινωνικών επιστημών, οι οποίες δίνουν έμφαση σε όλα τα δομικά στοιχεία των σύγχρονων κοινωνιών: τις κοινωνικές διαστρωματώσεις, τα φύλα, τις ηλικίες και τις κουλτούρες. Υπό το πρίσμα αυτό η κατανάλωση δεν αποτελεί μόνο μια οικονομική πράξη των ατόμων (“agents”) αλλά, όπως αναφέρουν και οι Douglas and Isherhood (1979) ταυτίζεται και με τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών¹³.

Έχοντας όμως ως αφετηρία την οικονομική επιστήμη, αμέσως γίνεται αντιληπτό ότι η κατανάλωση αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί κεντρικό

¹¹ Corrigan, P. *The Sociology of Consumption: an Introduction*, SAGE Publications, UK, 1997, κεφ. 2.

¹² Βλ. Polanyi, K. *The Great Transformation*, Beacon Press, Boston, 1944 και Kiron D., *Consumption in the Affluent Society*, στο Goodwin, N. Ackerman, F. Kiron, D. (1997), *The Consumer Society*, Island Press, Washington DC.

¹³ Douglas, M. Isherhood, B. (1979), *The World of Goods*, Routledge, New York, σσ. 36- 43.

σημείο αναφοράς όλης της οικονομικής σκέψης. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Adam Smith (1776) η κατανάλωση αποτελεί την αιτία και το τέλος της παραγωγής όλων των αγαθών και υπηρεσιών¹⁴. Ως εκ τούτου ο ρόλος που ασκεί στην οικονομική θεωρία είναι καθοριστικός. Η ποσότητα της κατανάλωσης καθώς και ο τρόπος παραγωγής (χρήση παραγωγικών συντελεστών, σχέση ιδιοκτησίας τους) επηρεάζει όλες τις πτυχές των ανθρώπινων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών σχέσεων¹⁵. Επιπρόσθετα οι μεταβολές του μεγέθους αυτού συνδέονται με την οικονομική μεγέθυνση κάθε χώρας¹⁶. Η εύρεση επομένως των προσδιοριστικών παραγόντων της κατανάλωσης όσο και η εκτίμηση του βαθμού επιρροής τους σε αυτή, κατέχει κεντρική θέση τόσο στην οικονομική πολιτική που χαράσσει το κράτος όσο και στις αποφάσεις που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις για το μέγεθος και τον τρόπο προώθησης της παραγωγής τους. Οι παράμετροι αυτοί έτειναν να καταστήσουν τα Οικονομικά της Κατανάλωσης (“Consumption Economics”) μια ξεχωριστή επιστήμη¹⁷.

Οι εκφραστές βέβαια της κλασσικής οικονομικής σκέψης (Marshall, Malthus, Ricardo), παρά την αναφορά τους στο μέγεθος της κατανάλωσης, δεν προσέφεραν μια ξεκάθαρη θεωρία για το ρόλο της στη λειτουργία ενός οικονομικού συστήματος. Η προσφορά αυτή θα γίνει το 1936, όταν *John Maynard Keynes*, δημοσιεύει για πρώτη φορά το βιβλίο του *Η Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου, και του Χρήματος (General Theory of Employment, Interest and Money)*, όπου και τοποθέτησε τη συναθροιστική ζήτηση στο επίκεντρο της Οικονομικής Σκέψης, συμβάλλοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση της μακροοικονομικής ανάλυσης της Οικονομίας¹⁸. Στο βιβλίο αυτό γίνεται η πρώτη και εμπειριστατωμένη μελέτη της κατανάλωσης.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η κατανάλωση απορροφά στις οικονομίες πάνω από το 40% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τους, καθίσταται αναγκαία αλλά συγχρόνως και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα νοικοκυριά αποφασίζουν πόσο μέρος του εισοδήματός τους, με ποιό τρόπο και σε ποιά αγαθά θα καταναλώσουν. Σύμφωνα με τον Keynes, η κατανάλωση

¹⁴ Smith, A. (1776), *The Wealth of Nations*, Penguin Books, UK, Book IV, σσ. 159-160.

¹⁵ Για ανάλυση, βλ. Mankiw, G. (2002), *Μακροοικονομική Θεωρία*, ελλ. μτφ., Gutenberg, Αθήνα, κεφ. 3, Barro, R. Grilli, V. (1994), *European Macroeconomics*, Macmillan, Basingstoke, κεφ. 1. και Samuelson, P. Nordhaus, W. (2000), *Οικονομική, Τ. Α'*, ελλ. μτφ., Κριτική, Αθήνα, σ. 110.

¹⁶ Βλ. Deaton, A. Muellbauer, J. (1980), *Economic Theory and Consumer Behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge, Barro, R. Sala-i-Martin, X. (1995), *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York, Gualerzi, D. (2002), *Towards a Theory of the Consumption-Growth Relationship*, Working Paper, University of Pisa.

¹⁷ Boulding, K. (1945), The Consumption Concept in Economic Theory, *The American Economic Review*, Vol. 35, No. 2, σ. 1-3.

¹⁸ Βλ., Screpanti, E. Zamagni, S. (2004), *Η Ιστορία της Οικονομικής Σκέψης*, Τ. Β', Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, σ. 90.

είναι δυνατό να διερευνηθεί μέσα από δύο συνιστώσες: πρώτον, ένα μόνιμο (σταθερό) επίπεδο κατανάλωσης και δεύτερον ένα μεταβαλλόμενο, το οποίο εξαρτάται από το εισόδημα του ατόμου¹⁹.

Ο Keynes στήριξε τη συνάρτηση κατανάλωσης και βέβαια τη γενικότερη θεωρία του σε τρεις βασικές υποθέσεις. Πρώτον, υποστήριξε ότι η οριακή ροπή προς κατανάλωση είναι μεταξύ του μηδενός και του ένα, με τους καταναλωτές να δαπανούν ένα μέρος και όχι ολόκληρο το εισόδημά του σε αυτή. Βέβαια σε κάθε καταναλωτή αντιστοιχεί μια διαφορετική οριακή ροπή, όμως για το σύνολο της οικονομίας υπάρχει ένας μέσος δείκτης. Επομένως με τον τρόπο αυτό, καθίσταται εφικτό να προβλεφθεί πώς θα ισορροπήσει η οικονομία σε ενδεχόμενες αλλαγές στο εθνικό εισόδημα. Δεύτερον, θεώρησε ότι η μέση ροπή προς κατανάλωση, δηλαδή ο λόγος κατανάλωσης προς εισόδημα (C/Y), μειώνεται καθώς αυξάνεται το εισόδημα, η διαφορετικά η μέση ροπή είναι φθίνουσα. Επομένως, καθώς η οικονομία μεγεθύνεται, η κατανάλωσή της αυξάνεται αλλά με φθίνοντα ρυθμό, ενώ το επιπλέον προϊόν κατευθύνεται σε αποταμίευση και επενδύσεις. Η τρίτη υπόθεση αφορά τους προσδιοριστικούς παράγοντες της κατανάλωσης. Κεντρική θέση εδώ κατέχει το εισόδημα, όπου σύμφωνα με τον Keynes, αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα, με το επιτόκιο να μην ασκεί ουσιαστική επίδραση.

Η θεωρία του Keynes άσκησε πολύ μεγάλη επιρροή στην οικονομική σκέψη και αποτέλεσε έναν από τους σπουδαιότερους «πυρήνες» της σύγχρονης οικονομικής θεμελίωσης²⁰. Άλλωστε η εκτενής αναφορά που υπάρχει σε όλα τα μετέπειτα εγχειρίδια της μακροοικονομικής μαρτυρεί την τεράστια επιρροή που άσκησε σε όλες τις οικονομικές σχολές που ακολούθησαν²¹. Αρκετοί οικονομολόγοι στη συνέχεια, βασιζόμενοι στη δουλειά αυτή του Keynes επιχείρησαν να δώσουν μια διαφορετική προσέγγιση στη συνάρτηση κατανάλωσης και στον τρόπο με τον οποίο το άτομο δαπανά το εισόδημά του. Οι πλέον χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις αποτελούν οι θεωρίες που ανέπτυξαν ο Friedman, οι Modigliani και Brumberg και ο Duesenberry²².

Ο Friedman (1957) υποστήριξε ότι το άτομο στηρίζει την κατανάλωσή του στο επίπεδο του «μόνιμου» εισοδήματός του (Permanent Income

¹⁹ Keynes, J. (1936), *General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan Cambridge University Press, UK, Book III, κεφ. 8 και 9.

²⁰ Βλ. Smithies, A. (1951), Reflections on the Work and Influence of John Maynard Keynes, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 65, σσ. 578-601, και Keynes, M. ed. (1975), *Essays on John Maynard Keynes*, Cambridge University Press, Cambridge.

²¹ Βλ. Chick, V. (1983), *Macroeconomics after Keynes: A Reconsideration of the General Theory*, Philip Allan, Oxford.

²² Για μια περιεκτική επισκόπηση των προεκτάσεων των θεωριών αυτών βλ. Palley, T. (2010), The Relative Permanent Income Theory of Consumption: A Synthetic Keynes–Duesenberry–Friedman Model, *Review of Political Economy*, Vol. 22, pp. 41–56.

Hypothesis)²³. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στη σχέση μεταξύ κατανάλωσης και τρέχουσας δαπάνης και μεταξύ εισοδήματος και τρέχουσες απολαβές. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή οι καταναλωτές σχεδιάζουν τις δαπάνες τους όχι με βάση το τρέχων εισόδημά τους αλλά με το εισόδημα που έχουν σε μόνιμη βάση. Το εισόδημα κάθε καταναλωτή αποτελείται από ένα μόνιμο και ένα προσωρινό εισόδημα. Οι αποφάσεις σχετικά με το μέγεθος της κατανάλωσης εξαρτώνται από το μόνιμο εισόδημα και τις μεταβολές αυτού, ενώ το προσωρινό δεν φαίνεται να επηρεάζει την κατανάλωση.

Μέσω της ανάλυσης αυτής αναδείχθηκε ο ρόλος των προσδοκιών στη συμπεριφορά που έχουν οι καταναλωτές, ενώ συνδέθηκε η κατανάλωση με το επιτόκιο, προσδίδοντας νέο ρόλο στη νομισματική πολιτική. Σημαντική επιρροή πλέον ασκούν τα σοκ (shocks) που συμβαίνουν σε μια οικονομία, ειδικά όταν αυτά έχουν μόνιμο χαρακτήρα. Οι καταναλωτές προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους όταν οι αλλαγές που συντελούνται έχουν μόνιμο και όχι προσωρινό χαρακτήρα. Διαφορετικά επομένως επηρεάζει μια ανακοίνωση για μεταβολή των επιτοκίων με προσωρινό χαρακτήρα υλοποίησης και διαφορετικά όταν πρόκειται για μια μόνιμη μεταβολή.

Οι Modigliani και Brumberg (1954), με τη σειρά τους, ερμηνεύουν τη συμπεριφορά του καταναλωτή μέσα από την υπόθεση του κύκλου ζωής (Life Cycle Hypothesis)²⁴. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή ο καταναλωτής θα καταναείμει με τέτοιο τρόπο το εισόδημα και τον πλούτο του ώστε να επιτύχει ένα μέσο επιθυμητό επίπεδο κατανάλωσης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Επομένως, η κατανάλωση αποτελεί συνάρτηση όχι μόνο του εισοδήματος αλλά και του πλούτου που αποκτά το άτομο. Η διαφορά της θεωρίας αυτής με εκείνη που ανέπτυξε ο Friedman έγκειται στο γεγονός ότι η υπόθεση του κύκλου ζωής λαμβάνει υπόψη του ότι τα νοικοκυριά έχουν πεπερασμένη διάρκεια ζωής. Ως εκ τούτου πραγματοποιούνται σημαντικές αλλαγές στις προτιμήσεις τους με το πέρασμα των ετών και τη διαφοροποίηση του μεγέθους τους. Επομένως τα νοικοκυριά εδώ αποφασίζουν για την κατανάλωσή τους με βάση όλους τους διαθέσιμους πόρους που έχουν σε όλη τη διάρκεια ζωής τους.

²³ Friedman, M. (1957), *A Theory of the Consumption Function*, Princeton University Press, Princeton, σ. 19.

²⁴ Modigliani, F. Brumberg, R. (1954), "Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data," στο Kenneth K. Kurihara, ed., *Post- Keynesian Economics*, New Brunswick, NJ. Rutgers University Press, σσ. 388-436. Χρειάζεται να επισημανθεί ότι η υπόθεση του κύκλου ζωής αναπτύχθηκε περαιτέρω αργότερα (1963) από τον Modigliani από κοινού με τον Albert Ando [βλ. Modigliani, F. Ando, A. (1963), *The Life Cycle Hypothesis of Savings: Aggregate Implications and Tests*, *The American Economic Review*, Vol. 53, σ. 60]. Το έργο αυτό χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση της κατανάλωσης και σε μακρο-οικονομετρικά μοντέλα μεγάλης κλίμακας της αμερικανικής οικονομίας κατά το 1960, σε μια εποχή που οι έρευνες αυτές ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς τόσο στους ακαδημαϊκούς όσο και στους πολιτικούς κύκλους (Για περαιτέρω ανάλυση βλ. Deaton, A. (2005), *Franco Modigliani and the Life Cycle Theory of Consumption*, Research Program in Development Studies and Center for Health and Wellbeing, Princeton University).

Από την ανάλυση αυτή εξάγεται μια σειρά παραδοχών και παραμέτρων²⁵. Καταρχάς, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή το ποσοστό αποταμίευσης μιας χώρας είναι ανεξάρτητο από το κατά κεφαλήν εισόδημά της, ενώ οι διαφορές στα εθνικά ποσοστά αποταμίευσης σχετίζονται με τη συμπεριφορά των ατόμων κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Μεταξύ των χωρών με ίδια ατομική συμπεριφορά, το συναθροιστικό ποσοστό αποταμίευσης θα είναι υψηλότερο όσο υψηλότερος είναι ο μακροπρόθεσμος ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας, ενώ θα είναι μηδέν για μηδενικό ρυθμό. Η αναλογία τέλος πλούτου εισοδήματος είναι μια φθίνουσα συνάρτηση του ρυθμού μεγέθυνσης, ενώ η κύρια παράμετρος που επηρεάζει τη σχέση της αναλογίας αυτής και του ποσοστού αποταμίευσης για δεδομένο ρυθμό μεγέθυνσης είναι η επικρατούσα διάρκεια της συνταξιοδότησης.

Χρησιμοποιώντας τη θεωρία αυτή γίνεται αντιληπτή η συμπεριφορά των καταναλωτών στις διάφορες φάσεις της ζωής τους. Προκειμένου τα άτομα να διατηρούν ένα σταθερό επίπεδο κατανάλωσης, τείνουν να δανείζονται όταν είναι νέοι και να αποταμιεύουν όταν είναι μεγαλύτερης ηλικίας. Με τον τρόπο αυτό πετυχαίνουν να εξομαλύνουν την χρονική κατανομή της κατανάλωσής τους. Με τη θεωρία του κύκλου ζωής εισάγεται και ο ρόλος των περιουσιακών στοιχείων στη λειτουργία της κατανάλωσης. Μια αύξηση στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων αυξάνει τον πλούτο, αυξάνοντας έτσι και την κατανάλωση, ενώ μια μείωση θα έχει το αντίθετο αποτέλεσμα. Επιπρόσθετα μια αύξηση του εισοδήματος δεν θα οδηγήσει αυτόματα σε μια υψηλή αύξηση της κατανάλωσης, παρά μόνο με το πέρασμα του χρόνου.

Οι δύο αυτές θεωρίες (κύκλος ζωής - μόνιμο εισόδημα) αποδείχθηκαν ιδιαίτερα «ελκυστικές» στην ερμηνεία της κατανάλωσης σαν ένα πρόβλημα διαχρονικής κατανομής. Η κατανομή της κατανάλωσης κατά τη διάρκεια του χρόνου αντιμετωπίζεται με παρόμοιο τρόπο με την κατανομή των συνολικών δαπανών μεταξύ των διαφόρων προϊόντων στην ανάλυση της ζήτησης. Οι θεωρίες αυτές αναγνωρίζουν ουσιαστικά ότι είναι οι «διαχρονικές τιμές» (*intertemporal prices*) όπως και το συνολικό ποσό των πόρων που διαθέτει ένα άτομο είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες της κατανάλωσης. Η προσέγγιση αυτή προσδίδει αμέσως στη μελέτη της κατανάλωσης στοιχεία μικροοικονομίας, διαφοροποιώντας τη από την προσέγγιση που γίνεται μέσω της κεϋνσιανής θεωρίας, με την οποία η κατανάλωση είναι μια απλή συνάρτηση του τρέχοντος διαθέσιμου εισοδήματος. Βάσει των δύο θεωριών, οι καταναλωτές, αποφασίζουν πόσο θα καταναλώσουν έχοντας υπόψη τους τις μελλοντικές προοπτικές τους. Μεταξύ βέβαια των δύο θεωριών (κύκλος ζωής - μόνιμο εισόδημα) υπάρχουν βασικές διαφορές, με την κύριά τους να έγκειται στον υπό

²⁵ Για περαιτέρω ανάλυση βλ. Corugedo, E. (2004), *Consumption Theory, Handbooks in Central Banking*, No. 23, Issued by the Centre for Central Banking Studies, Bank of England, London, σσ. 5 - 7.

εξέταση χρονικό ορίζοντα. Το μοντέλο του κύκλου ζωής είναι, σχεδόν εξ ορισμού, ένα μοντέλο με πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα, ενώ στη θεωρία του μόνιμου εισοδήματος ο χρονικός ορίζοντας είναι άπειρος²⁶.

Ο Duesenberry (1971) τέλος εισήγαγε τον παράγοντα της διανομής του εισοδήματος, όπου έντονη επιρροή ασκεί το μέσο επίπεδο που καταναλώνει κάθε κοινωνία, με τα άτομα να επιχειρούν να το προσεγγίσουν. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στην εισαγωγή ψυχολογικών παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με τη δημιουργία συνηθειών και κοινωνικών αλληλεξαρτήσεων σε νοικοκυριά με σχετικά παρόμοια εισοδήματα. Σύμφωνα με τον Duesenberry (1971), η ισχύς της επιθυμίας ενός ατόμου να αυξήσει τις καταναλωτικές του δαπάνες είναι συνάρτηση του λόγου των δαπανών του με ένα σταθμισμένο μέσο όρο των δαπανών των άλλων ατόμων με τους οποίους έρχεται σε επαφή²⁷. Επιπλέον τα καταναλωτικά πρότυπα υπόκεινται στην «ισχύ της συνήθειας», με αποτέλεσμα να αργούν να προσαρμοστούν σε ενδεχόμενες μειώσεις των εισοδημάτων. Κατά τον Duesenberry είναι δυσκολότερο να μειώσει τις δαπάνες του ένα νοικοκυριό που απολαμβάνει ένα υψηλό επίπεδο κατανάλωσης, σε σχέση με ένα νοικοκυριό που έχει χαμηλότερο επίπεδο.

Μια διαφορετική προσέγγιση της θεωρίας της κατανάλωσης αποτυπώθηκε από τον Pollak (1970), ο οποίος εισήγαγε το ρόλο της συνήθειας (habit formation). Σύμφωνα με τον Pollak (1970) τα παρελθόντα πρότυπα κατανάλωσης αποτελούν έναν σημαντικό παράγοντα για τα σημερινά και ως εκ τούτου απαιτείται να γίνει μια διάκριση μεταξύ μακροπρόθεσμης και βραχυπρόθεσμης συνάρτησης ζήτησης. Με βάσει τη θεωρία αυτή υπάρχουν τρεις λόγοι για τους οποίους η μακροπρόθεσμη συνάρτηση ζήτησης διαφέρει από τη βραχυπρόθεσμη²⁸. Πρώτον, ο καταναλωτής έχει ορισμένες συμβατικές σταθερές δεσμεύσεις-υποχρεώσεις (π.χ. δαπάνες για στέγαση), που δεν του επιτρέπουν να προσαρμόζει άμεσα την κατανάλωσή του ανάλογα με τις μεταβολές των τιμών ή των εισοδημάτων του. Όταν αυτές οι υποχρεώσεις περιορίζονται, τότε είναι σε θέση να προσαρμόσει το μακροχρόνιο επίπεδο της ισορροπίας του. Δεύτερον, ο καταναλωτής είναι πιθανό να αγνοεί όλες τις καταναλωτικές δυνατότητες που υπάρχουν. Σε αυτή την περίπτωση η

²⁶ Attanasio, O. (1998), Consumption Demand, Working Paper No. 6466, National Bureau of Economic Research, Cambridge, σ. 13.

²⁷ Duesenberry, J. *Income Consumption Relations and their Implications*, in Mueller, M. ed. (1971), *Readings in Macroeconomics*, Holt, Rinehart and Winston, New York, σ. 75.

²⁸ Pollak, R. (1970), Habit Formation and Dynamic Demand Functions, *Journal of Political Economy*, Vol. 78, σ. 745. Να επισημανθεί εδώ ότι για πρώτη φορά ο ρόλος των συνηθειών στην κατανάλωση και η ανάγκη να ληφθούν υπόψη τα επίπεδά της στις προηγούμενες χρονικές περιόδους είχαν αναδειχθεί από τη μελέτη του Brown [βλ. σχετικά Brown, T. (1952), Habit Persistence and Lags in Consumer Behaviour, *Econometrica*, Vol. 20, σσ. 355-371]. Για μια μαθηματική σύγκριση της θεωρίας αυτής με τη θεωρία του μόνιμου εισοδήματος βλ. Singh, B. Ullah, A. (1976), The Consumption Function: The Permanent Income Versus the Habit Persistence Hypothesis, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 58, σσ. 96-103.

προσαρμογή του σε μια νέα κατάσταση τιμών-εισοδήματος θα απαιτεί μια χρονοβόρα διαδικασία μάθησης. Τρίτον, τα καταναλωτικά αγαθά που επιλέγει το άτομο δύνανται να είναι αποτέλεσμα συνήθειας, έτσι ώστε οι τρέχουσες προτιμήσεις του να εξαρτώνται από παρελθόντα πρότυπα κατανάλωσης. Σε αυτή την περίπτωση μια αλλαγή στις τιμές ή στο εισόδημα θα προκαλέσει μια αλλαγή στην κατανάλωση, που με τη σειρά της θα οδηγήσει σε μια διαφοροποίηση των προτιμήσεων, προκαλώντας περαιτέρω μεταβολές στην κατανάλωση.

Οι θεωρίες αυτές και φυσικά η θεωρία του Keynes άσκησαν καθοριστική επίδραση σε όλες τις αναλύσεις που ακολούθησαν και αφορούσαν την ερμηνεία της κατανάλωσης και τον προσδιορισμό των μακροοικονομικών παραγόντων της. Ο Townsend (1976), χρησιμοποιώντας τη θεωρία του μόνιμου εισοδήματος, συνέδεσε την κατανάλωση όχι μόνο με το εισόδημα αλλά και με την πραγματική αξία των (άμεσα ρευστοποιήσιμων) περιουσιακών στοιχείων. Με τον τρόπο αυτό εισήγαγε το ρόλο του επιπέδου των τιμών που ασκεί στο επίπεδο κατανάλωσης και αποταμίευσης, καταλήγοντας στην ακόλουθη συνάρτηση κατανάλωσης²⁹:

$$C_t = a + b \cdot YP_t + c \cdot L_{t-1/2} + U_t \quad (1.1)$$

όπου YP είναι το μόνιμο εισόδημα, L είναι τα ακαθάριστα περιουσιακά στοιχεία του ατόμου πλην του τραπεζικού δανεισμού, αποπληθωρισμένα με το δείκτη τιμών κατανάλωσης μη διαρκών αγαθών, και U είναι ο όρος σφάλματος.

Μια από τις πλέον χαρακτηριστικές αναλύσεις όμως που ακολούθησαν, είναι εκείνη του Hall (1978), ο οποίος εισήγαγε την έννοια της αβεβαιότητας (uncertainty) στη θεωρία της κατανάλωσης³⁰. Ειδικότερα, υποστήριξε ότι η διαρθρωτική σχέση για την κατανάλωση δεν προέρχονται από τη σχέση μεταξύ της τρέχουσας κατανάλωσης και τρέχοντος εισοδήματος, αλλά από την εξέλιξη των διαχρονικών προτιμήσεων. Οι προσδοκίες πλέον παίζουν ρόλο καθοριστικό, με τα νοικοκυριά να επιλέγουν ένα στοχαστικό μοντέλο κατανάλωσης, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν την αναμενόμενη διαχρονική τους χρησιμότητα υπό τον περιορισμό όλων των περιουσιακών πόρων που διαθέτουν. Στην περίπτωση αυτή η συνάρτηση κατανάλωσης θα έχει την εξής μορφή:

$$\max V(c_t, c_{t+1}, \dots, c_{t+T}) = E_t \sum_{\tau=0}^{T-t} (1 + \delta)^{-\tau} u(c_{t+\tau}) \quad (1.2)$$

υπό τον περιορισμό:

$$\sum_{\tau=0}^{T-t} (1 + r)^{-\tau} (c_{t+\tau} - w_{t+\tau}) = A_t \quad (1.3)$$

²⁹ Townsend, C., (1976), The Personal Saving Ratio, *Bank of England Quarterly Bulletin*, Vol. 16, σ. 57.

³⁰ Hall, R. (1978), Stochastic Implications of the Life Cycle-Permanent Income Hypothesis: Theory and Evidence, *The Journal of Political Economy*, Vol. 86, σσ. 973-979.

όπου E_t είναι η μαθηματική ελπίδα συναρτήσει όλων των διαθέσιμων πληροφοριών στο χρόνο t , δ το ποσοστό των υποκειμενικών προτιμήσεων χρόνου, r το πραγματικό επιτόκιο, T η χρονική διάρκεια (οικονομικής) ζωής, $u(\cdot)$ η συνάρτηση χρησιμότητας μιας περιόδου (αυστηρά κοίλη), c_t η κατανάλωση, w_t τα κέρδη, που θεωρούνται στοχαστικά και αποτελούν τη μόνη πηγή αβεβαιότητας, ενώ A_t είναι τα περιουσιακά στοιχεία (πλην ανθρωπίνου κεφαλαίου).

Στη συνέχεια ο Hall προχώρησε σε μια σειρά από υποθέσεις. Πρώτον, η χρησιμότητα είναι διαχωρίσιμη ως προς το χρόνο και προέρχεται από ένα ομοιογενές καταναλωτικό αγαθό. Δεύτερον, το εισόδημα από εργασία είναι εξωγενές και η διάρκεια ζωής είναι δεδομένη. Τρίτον, η απόδοση των περιουσιακών στοιχείων δεν εξαρτάται από το συνολικό επίπεδο του πλούτου που κατέχει ο καταναλωτής, ενώ δεν λαμβάνεται υπόψη (σε πρώτο επίπεδο τουλάχιστον) η παρουσία πληθωρισμού. Ας υποθεθεί τώρα ότι μια αλλαγή στην οριακή χρησιμότητα από τη μια περίοδο στην άλλη θα είναι μικρή, αφού το ύψος του επιτοκίου είναι αντίστοιχο των διαχρονικών προτιμήσεων. Στην περίπτωση αυτή η κατανάλωση ακολουθεί μια τυχαία πορεία (random walk), με τις μεταβολές της να είναι απρόβλεπτες και τυχαίες. Η μελέτη του Hall επηρέασε στη συνέχεια πολλές αναλύσεις, όπως είναι εκείνες των Hendry και von Ungern Sternberg (1979), Hansen και Singleton (1983), Pesaran και Evans (1984)³¹. Ιδιαίτερα αναφορική όμως είναι αυτή που πραγματοποιήθηκε από τον Flavin (1981), ο οποίος εξέτασε το ρόλο του τρέχοντος εισοδήματος στην αποτύπωση νέων πληροφοριών σχετικά με τα μελλοντικά εισοδήματα και πώς αυτές επηρεάζουν το μόνιμο εισόδημα, ελέγχοντας ουσιαστικά τις ορθολογικές προσδοκίες³².

Χαρακτηριστική είναι ακόμα η περίπτωση που αναλύεται στη μελέτη των Davidson et al. (1978), οι οποίοι κατέληξαν στην εξής συνάρτηση κατανάλωσης:

$$\ln C_t = \beta_1 \cdot \ln Y_t + \beta_2 \cdot \ln Y_{t-4} + a_1 \cdot \ln C_{t-4} + V_t \quad (1.4)$$

Η συνάρτηση αυτή εισάγει την έννοια της «ανατροφοδότησης» (“feedback”), καθώς υποθέτει ότι οι καταναλωτές δαπανούν σε κάθε τρίμηνο έτους το ίδιο με

³¹ Βλ. Hendry, F. von Ungern Sternberg, T. (1979), Liquidity and inflation effects on consumers' expenditure, in *Essays in the Theory and Measurement of Consumers' Behaviour* (Ed.) A. S. Deaton, Cambridge University Press, Cambridge, Hansen, L. Singleton, K. (1983), Stochastic Consumption, Risk Aversion, and the Temporal Behavior of Asset Returns, *Journal of Political Economy*, Vol. 91, σσ. 249-265, και Pesaran, M. Evans, A. (1984), Inflation, Capital Gains and U.K. Personal Savings: 1953-1981, *The Economic Journal*, Vol. 94, pp. 237-257. Για μια επισκόπηση των αναλύσεων αυτών βλ. ακόμα Davis, E. (1984), The consumption function in macroeconomic models: a comparative study, *Applied Economics*, Vol. 16, σσ. 799-838.

³² Flavin, M. (1981), The Adjustment of Consumption to Changing Expectations About Future Income,

The Journal of Political Economy, Vol. 89, σ. 976.

την αντίστοιχη δαπάνη που είχε πραγματοποιηθεί στο αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη τις αλλαγές που έχουν γίνει στα εισοδήματα³³. Μια ακόμα ανάλυση τέλος που χρειάζεται να αναφερθεί στο σημείο αυτό είναι εκείνη που έγινε από τους Campbell και Mankiw (1991). Στηριζόμενοι στις μελέτες των Hall (1978) και Flavin (1981), προχώρησαν στην ερμηνεία της κατανάλωσης μέσα από τη συνάρτηση:

$$\max U = E_t \cdot \sum_{i=0}^{\infty} \beta^i u(C_{t+i}) \quad (1.5)$$

υπό τον περιορισμό:

$$W_{t+1} = R \cdot W_t + Y \cdot L_t - C_t \quad (1.6)$$

και:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} E_t [W_{t+i} / R^i] = 0 \quad (1.7)$$

όπου W_t είναι το επίπεδο του πλούτου, R είναι το επιτόκιο και YL_t είναι το εισόδημα από εργασία. Μέσω των συναρτήσεων αυτών οι Campbell και Mankiw (1991) κατέληξαν στην εξής συνάρτηση κατανάλωσης μόνιμου εισοδήματος³⁴:

$$C_t = (R-1)W_t + (R-1)/R \sum_{i=0}^{\infty} (1/R)^i E_t YL_{t+i} \equiv YP_t \quad (1.8)$$

Στην περίπτωση αυτή η κατανάλωση είναι συνάρτηση τόσο του πλούτου όσο και της προσδωκόμενης παρούσας αξίας του εισοδήματος από εργασία πολλαπλασιασμένα με το επιτόκιο.

Όλες αυτές οι μελέτες που παρουσιάστηκαν αποτελούν ουσιαστικά τον κεντρικό πυρήνα της μακροοικονομικής ανάλυσης της κατανάλωσης. Η μακροοικονομική προσέγγιση αφορά τον προσδιορισμό του «πότε» θα καταναλώσουν τα νοικοκυριά, δηλαδή πώς τα άτομα αποφασίζουν να καταναλώσουν σήμερα ή να αναβάλουν κάποιο μέρος της για αύριο. Από την άλλη πλευρά υπάρχει και η μικροοικονομική ανάλυση που αφορά τον προσδιορισμό του «τι» θα καταναλώσουν τα νοικοκυριά³⁵. Στην προσέγγιση αυτή εξετάζεται πώς τα νοικοκυριά επιλέγουν να καταναλώσουν μεταξύ διαφορετικών προϊόντων και να προτιμήσουν ένα συγκεκριμένο συνδυασμό αγαθών έναντι κάποιου άλλου. Κεντρικό ρόλο εδώ έχουν τα αξιώματα που διέπουν τη συμπεριφορά των καταναλωτών, οι σχέσεις που απορρέουν από αυτά όπως επίσης και οι παράμετροι που σχετίζονται με την έννοια της χρησιμότητας.

³³ Davidson, E. et al. (1978), Econometric modelling of the aggregate time series relationship between consumers' expenditure and income in the UK, *The Economic Journal*, Vol. 88, σ. 663.

³⁴ Campbell, J. Mankiw, G. (1991), The response of consumption to income: A Cross-Country investigation, *European Economic Review*, Vol. 35, σ. 724.

³⁵ Ο διαχωρισμός αυτός σχετικά με τη μακροοικονομική και μικροοικονομική προσέγγιση της κατανάλωσης έχει «δανειστεί» από τους Burda, M. Wyplosz, C. (2005), *Ευρωπαϊκή Μακροοικονομική*, Gutenberg, Αθήνα, σσ. 202-204.

1.2 Συμπεριφορά Καταναλωτή

Η ανάλυση της συμπεριφοράς του καταναλωτή υπό το πρίσμα της μικροοικονομικής προσέγγισης αποτελεί έναν από τα πλέον κεντρικής σημασίας ζητήματα στο χώρο της οικονομικής επιστήμης. Η μελέτη της συμπεριφοράς του καταναλωτή ξεκινά μέσα από την ανάλυση του τρόπου επιλογής μιας ομάδας αγαθών που γίνεται από ένα ορθολογικό άτομο έχοντας ως δεδομένο ένα επίπεδο τιμών και ένα εισόδημα. Σημαντικό μέρος της θεωρίας που έχει αναπτυχθεί αφορά την ερμηνεία αυτής της ορθολογικότητας των καταναλωτών³⁶. Υπάρχουν τρία βασικά αξιώματα στα οποία βασίζεται η έννοια της ορθολογικότητας. Πρώτο είναι το αξίωμα της *πληρότητας (συγκρισιμότητας)*, σύμφωνα με το οποίο για δύο οποιαδήποτε αγαθά (A, B) ή συνδυασμούς αυτών το άτομο δύναται πάντα να ορίσει ποιό του προσφέρει τη μεγαλύτερη ικανοποίηση και να καταλήξει σε μια από τις εξής σχέσεις: 1. Το A είναι προτιμότερο του B, 2. Το B είναι προτιμότερο του A, 3 το A και το B παρέχουν την ίδια ικανοποίηση. Δεύτερο είναι το αξίωμα της *μεταβατικότητας*, σύμφωνα με το οποίο αν ένα άτομο προτιμά το αγαθό A έναντι του B και το αγαθό B έναντι του Γ, τότε θα προτιμά και το A έναντι του Γ. Η *συνέχεια* αποτελεί το τρίτο αξίωμα, βάσει του οποίου εάν ένα άτομο προτιμά το αγαθό A έναντι του B, τότε θα προτιμά και καταστάσεις που είναι κοντά στο A έναντι του B.

Έχοντας ως αφετηρία τα αξιώματα αυτά ο καταναλωτής είναι σε θέση να κατατάξει όλους τους διαθέσιμους συνδυασμούς αγαθών, ξεκινώντας από εκείνο που προτιμά λιγότερο και να καταλήξει σε εκείνο που προτιμά περισσότερο. Η κατάταξη αυτή ουσιαστικά καταδεικνύει τη χρησιμότητα που αντλεί ο καταναλωτής από κάθε συνδυασμό αγαθών. Η έννοια της χρησιμότητας αποτυπώνεται στο χώρο των νομικών και κοινωνικών επιστημών για πρώτη φορά από τον Bentham. Σύμφωνα με τον Bentham η χρησιμότητα απορρέει όταν από την ιδιοκτησία σε ένα αγαθό δημιουργείται για το άτομο κάποιο κέρδος, όφελος, ευχαρίστηση ή ευτυχία, ή εμποδίζεται η επέλευση της αναστάτωσης, του πόνου ή της δυστυχίας στο μέρος εκείνο όπου ο ιδιοκτήτης του αγαθού ενδιαφέρεται (στον ίδιο ή σε κάποιον τρίτο)³⁷. Καταστάσεις που είναι πιο επιθυμητές δημιουργούν μεγαλύτερη χρησιμότητα σε σύγκριση με καταστάσεις που είναι λιγότερο επιθυμητές.

Σύμφωνα τώρα με τα αξιώματα που προαναφέρθηκαν θα υπάρχουν κάποιοι άλλοι συνδυασμοί για τους οποίους το άτομο θα είναι αδιάφορο, θα

³⁶ Βλ. Uzawa, H. (1960), Preference and rational choice in the theory of consumption στο Arrow, K. Karlin, S. Suppes, P. (editors), *Mathematical Models in Social Science*, Stanford University Press, Stanford, CA.

³⁷ Bentham, J. (1789), *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, Batoche Books, London, UK, σ. 15-19.

προσφέρουν δηλαδή την ίδια χρησιμότητα, κάποιιοι άλλοι θα είναι προτιμότεροι και κάποιιοι λιγότερο επιθυμητοί. Οι συνδυασμοί τώρα, για τους οποίους ο καταναλωτής είναι αδιάφορος καθώς του προσφέρουν την ίδια χρησιμότητα, είναι δυνατό να απεικονιστούν μέσα από μια καμπύλη, την *καμπύλη αδιαφορίας*. Η καμπύλη αδιαφορίας αναπαριστά όλους τους δυνατούς συνδυασμούς κατανάλωσης δύο αγαθών A και B για τους οποίους το άτομο έχει την ίδια χρησιμότητα. Η κλίση της καμπύλης είναι αρνητική και αντιπροσωπεύει τον οριακό λόγο υποκατάστασης (marginal rate of substitution, MRS) μεταξύ των αγαθών A και B, αποτυπώνοντας πόσες μονάδες του αγαθού B είναι πρόθυμο να θυσιάσει το άτομο προκειμένου να αποκτήσει μια μονάδα από το αγαθό A.

Η χρησιμότητα τώρα αυτή έχει ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Ο πρώτος που αποτύπωσε ορισμένες θεμελιώδεις αρχές σχετικά με τα γνωρίσματα αυτά είναι ο Gossen. Σύμφωνα με τον Gossen υπάρχουν τρεις βασικοί νόμοι στα οικονομικά³⁸. Πρώτον, ο νόμος του φθίνοντος οριακού λόγου υποκατάστασης, σύμφωνα με τον οποίο η οριακή χρησιμότητα μειώνεται κατά μήκος επιλογών σε έναν κανόνα απόφασης. Ο καταναλωτής δηλαδή είναι διατεθειμένος να ανταλλάσει όλο και μικρότερη ποσότητα από το αγαθό B προκειμένου να αποκτήσει μια επιπλέον μονάδα από το αγαθό A. Δεύτερον, η χρησιμότητα είναι τουλάχιστον ασθενώς ποσοτικοποιημένη, δηλαδή σε κατάσταση ισορροπίας ο καταναλωτής κατανέμει τις δαπάνες του έτσι ώστε ο λόγος της οριακής χρησιμότητας προς τη τιμή είναι ίδιος για όλα τα αγαθά.

Καθοριστική είναι η θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Walras (1874) σχετικά με τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας της κατανάλωσης μέσα από την ανάλυση ενός συστήματος γενικής ισορροπίας συναρτήσεων ζήτησης υπό έναν εισοδηματικό περιορισμό. Σημαντική επιρροή άσκησε βέβαια και το θεμελιώδες έργο του Marshall (1890), ο οποίος ανέπτυξε μεταξύ άλλων τη θεωρία της ελαστικότητας της ζήτησης και την έννοια του πλεονάσματος του καταναλωτή. Προς την κατεύθυνση της εξέτασης της συμπεριφοράς του καταναλωτή μέσα από τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς του, ήταν και οι αναλύσεις που ακολούθησαν στη συνέχεια από δύο πολύ σπουδαίους οικονομολόγους, τον Slutsky (1915) και τον Fisher (1927)³⁹.

³⁸ Gossen, H. (1854), *Die Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs und der daraus fließenden Regeln für menschliches Handeln*, Braunschweig. Μεταφράστηκε στα αγγλικά το 1983 με τίτλο *The Laws of Human Relations and the Rules of Human Action Derived Therefrom*, MIT Press.

³⁹ Για τις θεωρίες αυτές βλ. Walras, L. (1874), *Elements of Pure Economics*, Routledge, London, Marshall, A. (1890), *Principles of Economics: An Introductory Volume*, Prometheus Books, London, Slutsky, E. (1915), *Sulla teoria del bilancio del consumatore*, *Giornale degli Economisti*, Vol. 51, σσ. 1-26, Fisher, I. (1927), 'A statistical method for measuring marginal utility and justice of a progressive income tax', in W. Fellner (eds.), *Ten Economic Essays Contributed in Honour of J. Bates Clark*, London: Macmillan. Επίσης για μια επισκόπηση των θεωριών για τη χρησιμότητα βλ. Stigler, G. (1950), *The Development of Utility Theory*. II, *The Journal of Political Economy*, Vol. 58, σσ. 373-396.

Έχοντας ως αφετηρία την ανάλυση του Walras, θεωρούμε ότι έστω ο καταναλωτής έχει στη διάθεσή του δύο αγαθά που επιθυμεί να αποκτήσει (A και B) που διατίθενται προς τις τιμές P_A και P_B αντίστοιχα. Επιπλέον κατέχει ένα συγκεκριμένο εισόδημα I που έχει τη δυνατότητα να το καταναείμει μεταξύ της κατανάλωσης των δύο αυτών αγαθών. Ο καταναλωτής τώρα είναι αντιμέτωπος με το εξής πρόβλημα: να διαλέξει ποιό συνδυασμό αγαθών επιθυμεί να καταναλώσει από μια σειρά συνδυασμών έχοντας όμως ένα συγκεκριμένο διαθέσιμο εισόδημα και κάποιες δεδομένες τιμές. Η επιλογή βέβαια αυτή θα γίνει αφού ληφθεί υπόψη και η συνάρτηση χρησιμότητας. Από τη σχέση εισοδήματος - κατανάλωσης προκύπτει η καμπύλη Engel. Η καμπύλη αυτή πήρε το όνομά της από τον Γερμανό Στατιστικό Ernst Engel, που το 1857 επιχείρησε να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά των νοικοκυριών μέσω των καμπύλων αυτών⁴⁰.

Ουσιαστικά οι καμπύλες Engel δείχνουν πως μεταβάλλεται η κατανάλωση ενός αγαθού καθώς αλλάζει το εισόδημα του ατόμου. Στις περισσότερες περιπτώσεις η σχέση αυτή είναι θετική, μια αύξηση δηλαδή στο εισόδημα οδηγεί σε αύξηση της ποσότητας του αγαθού που καταναλώνεται, με την καμπύλη Engel να έχει θετική κλίση. Αυτά τα αγαθά καλούνται *κανονικά*, με το ζήτημα εδώ όμως να είναι αν η σχέση αυτή μεταβολής κατανάλωσης – εισοδήματος είναι συγχρόνως γραμμική, αυξητική ή φθίνουσα. Αν δηλαδή η αύξηση του εισοδήματος οδηγεί σε αύξηση της ποσότητας που καταναλώνεται αντιστοίχου ρυθμού, μεγαλύτερου ή μικρότερου. Στην περίπτωση όπου ο ρυθμός αύξησης της κατανάλωσης ενός προϊόντος είναι ίδιος με το ρυθμό αύξησης του εισοδήματος, το αγαθό αυτό καλείται *ουδέτερο* και η καμπύλη Engel είναι ευθεία γραμμή. Όταν ο ρυθμός κατανάλωσης είναι μεγαλύτερος το αγαθό καλείται *πολυτελές* και η καμπύλη Engel είναι κοίλη, ενώ όταν ο ρυθμός αυτός είναι μικρότερος τότε πρόκειται για αγαθό *πρώτης ανάγκης* (αναγκαίο) και η καμπύλη Engel είναι κυρτή⁴¹.

Πέραν όμως των αγαθών εκείνων, για τα οποία η σχέση μεταξύ μεταβολής εισοδήματος και μεταβολής ποσότητας που αγοράζεται και καταναλώνεται είναι θετική, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η σχέση αυτή είναι αρνητική. Η αύξηση δηλαδή του εισοδήματος έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ποσότητας του αγαθού που καταναλώνεται. Στις περιπτώσεις αυτές

⁴⁰ Engel, E. (1857), Die Produktions- und Consumtionsverhältnisse des Königreichs Sachsen, *Anlage I*, σσ. 30 -39.

⁴¹ Πολλές αναλύσεις έχουν γίνει προκειμένου να εξεταστεί ποιά προϊόντα είναι ουδέτερα, πολυτελείας ή πρώτης ανάγκης. Μερικά από τα αποτελέσματα αυτών των αναλύσεων παρουσιάζονται στην επόμενη ενότητα. Χαρακτηριστικές μελέτες παρουσίασης και ανάλυσης της θεωρίας του Engel είναι: Aitchison, J. Brown, J. (1954), A Synthesis of Engel Curve Theory, *The Review of Economic Studies*, Vol. 22, pp. 35-46. Aasness, J. Rødseth, A. (1983), Engel Curves and Systems of Demand Functions, *European Economic Review*, Vol. 20, σσ. 95-121. Chai, A. Moneta, A. (2008), At the Origins of Engel Curves Estimation, *Papers on Economics and Evolution*, Max Planck Institute of Economics, Evolutionary Economics Group.

η καμπύλη Engel έχει αρνητική κλίση και η εισοδηματική ελαστικότητα του αγαθού αυτού είναι μικρότερη του μηδενός.

Η δεύτερη μεταβολή που επηρεάζει καταλυτικά τις επιλογές του καταναλωτή είναι η αλλαγή στις τιμές των αγαθών. Στην ανάλυση των μεταβολών του εισοδήματος που προηγήθηκε είχε υποτεθεί ότι οι τιμές των δύο αγαθών δεν μεταβάλλονται. Εδώ πλέον θα εξεταστούν ποιές είναι οι επιπτώσεις όταν το εισόδημα παραμένει σταθερό και αλλάζουν οι τιμές των αγαθών (του αγαθού A ή B). Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως ο καταναλωτής μεγιστοποιεί τη συμπεριφορά του εξισώνοντας τον οριακό λόγο υποκατάστασης με το λόγο των τιμών των αγαθών. Αν υποτεθεί τώρα ότι η τιμή ενός από τα αγαθά (έστω του A) που αγοράζει μειώνεται, η άμεση επίπτωση θα είναι η μεταβολή του λόγου των τιμών και άρα της κλίσης του εισοδηματικού περιορισμού.

Ο καταναλωτής θα τείνει να αγοράσει περισσότερες μονάδες από το αγαθό A και να μειώσει την κατανάλωσή του από το αγαθό B. Η μεταβολή αυτή είναι γνωστή ως *αποτέλεσμα υποκατάστασης*. Η μείωση όμως αυτή της τιμής του αγαθού A ουσιαστικά συνεπάγεται την αύξηση του διαθέσιμου πραγματικού εισοδήματος, μετατοπίζοντας την καμπύλη εισοδηματικού περιορισμού προς τα δεξιά και δίδοντας τη δυνατότητα στον καταναλωτή να μεταβεί σε ένα υψηλότερο επίπεδο χρησιμότητας. Ως εκ τούτου στο νέο σημείο ισορροπίας η κατανάλωση θα είναι μεγαλύτερη και για τα δύο αγαθά. Η αλλαγή αυτή καλείται *αποτέλεσμα εισοδήματος* και μαζί με το *αποτέλεσμα υποκατάστασης* είναι οι δύο μεταβολές που συντελούνται όταν μεταβάλλεται η τιμή ενός αγαθού και παραμένουν σταθερές οι υπόλοιπες παράμετροι (εισόδημα, προτιμήσεις, τιμές άλλων αγαθών). Οι δύο αυτές μεταβολές παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά από τον Ρώσο οικονομολόγο Eugen Slutsky το 1915⁴², αναπαραστάθηκαν μέσω της εξίσωσης Slutsky⁴³.

Μέσα από την ανάλυση αυτή της μεγιστοποίησης της χρησιμότητας του καταναλωτή και της αλλαγής στη συμπεριφορά του όταν μεταβάλλεται η τιμή ενός αγαθού που αγοράζει προκύπτει η *συνάρτηση ζήτησης* για το συγκεκριμένο αγαθό. Η συνάρτηση ζήτησης ενός αγαθού αποτυπώνει τη σχέση μεταξύ της τιμής του και της ποσότητας που επιθυμεί να καταναλώσει σε κάθε επίπεδο τιμής αυτού. Αναπαρίσταται μέσα από μια καμπύλη με αρνητική κλίση εξαιτίας

⁴² Slutsky, E. (1915), Sulla teoria del bilancio del consumatore, *Giornale degli Economisti*, Vol. 51, σσ. 10-21 [το άρθρο ανατυπώθηκε στα αγγλικά με τίτλο «On the Theory of the Budget of the Consumer» και δημοσιεύτηκε στο Stigler, G. Boulding, K. (1952), *Readings in Price Theory*, George Allen and Unwin Ltd., London σσ. 27-56]. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάλυση της θεωρίας του Slutsky που έγινε στο άρθρο Allen R., (1936), Professor Slutsky's Theory of Consumers' Choice, *The Review of Economic Studies*, Vol. 3, σσ. 120-129.

⁴³ Ο Brown παρουσιάζει μια πολύ καλή απόδειξη της συνάρτησης αυτής. Βλ. Brown, B. (2000), Consumer Theory Based on the Marginal Rate of Substitution Function, *International Advances in Economic Research*, Vol. 6, σσ. 340-345.

βέβαια της αρνητικής σχέσης μεταξύ τιμής και ποσότητας που αγοράζεται, ενώ ουσιαστικά εξαρτάται από την τιμή του αγαθού A (P_A), την τιμή του αγαθού B (P_B), και το εισόδημα (I). Αλγεβρικά επομένως εκφράζεται μέσα από τη σχέση $A = A(P_A, P_B, I)$. Ο υπολογισμός της προκύπτει μέσα από τη μεγιστοποίηση της συνάρτησης ωφέλειας υπό τον εισοδηματικό περιορισμό⁴⁴.

Η παραπάνω ανάλυση ισχύει βέβαια για εκείνα τα αγαθά όπου η μείωση της τιμής συνεπάγεται την αύξηση της κατανάλωσής τους (δηλαδή για τα κανονικά αγαθά). Όπως όμως αναφέρθηκε και προηγουμένως υπάρχουν και αγαθά που η αγοραζόμενη ποσότητα μειώνεται καθώς το εισόδημα του καταναλωτή αυξάνεται (κατώτερα αγαθά). Στις περιπτώσεις αυτές είναι δυνατό μια μείωση της τιμής να οδηγήσει σε μείωση της ποσότητας που καταναλώνεται. Αυτή η μεταβολή πραγματοποιείται όταν το αποτέλεσμα εισοδήματος είναι μεγαλύτερο από το αποτέλεσμα υποκατάστασης. Ειδικότερα, η μείωση της τιμής παρακινεί τον καταναλωτή να αγοράσει περισσότερες μονάδες από το συγκεκριμένο αγαθό (αποτέλεσμα υποκατάστασης). Συγχρόνως όμως η μείωση αυτή αυξάνει το πραγματικό εισόδημα του καταναλωτή, ωθώντας τον να μειώσει την ποσότητα που αγοράζει, αφού πρόκειται για κατώτερο αγαθό (αποτέλεσμα εισοδήματος). Έτσι λοιπόν καταλήγει ο καταναλωτής να αγοράσει τελικά μικρότερη ποσότητα από το αγαθό που μειώθηκε η τιμή του, καθώς η αύξηση της αγοραστικής του δύναμης που έγινε εξαιτίας της μείωσης αυτής άσκησε μεγαλύτερη επίδραση στις επιλογές του. Οι περιπτώσεις αυτές κατώτερων αγαθών καλούνται «αγαθά Giffen»⁴⁵.

Πολλές εμπειρικές μελέτες έχουν γίνει για την απόδειξη του φαινομένου αυτού μέσα από πραγματικά δεδομένα και τον εντοπισμό των αγαθών εκείνων όπου μια μείωση της τιμής (αύξηση) οδηγεί στη μείωση (αύξηση) της αγοραζόμενης ποσότητας⁴⁶. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Jensen και Miller (2008) οι περιπτώσεις αγαθών Giffen είναι περισσότερο πιθανό να συμβούν όταν υπάρχουν τρία βασικά χαρακτηριστικά: Πρώτον, οι καταναλωτές έχουν πολύ χαμηλό εισόδημα και αντιμετωπίζουν προβλήματα στη διατροφή τους. Δεύτερον, υπάρχουν δύο αγαθά για τη διατροφής τους, ένα βασικό (staple) και ένα πολυτελές (fancy). Τρίτον, το βασικό αυτό αγαθό είναι η φτωχότερη πηγή σε θερμιδική αξία, απορροφά ένα σημαντικό μέρος του προϋπολογισμού

⁴⁴ Για τη μαθηματική απόδειξη της συνάρτησης ζήτησης βλ. Nicholson, W. (1998), *Μικροοικονομική Θεωρία - Βασικές Αρχές και Προεκτάσεις*, ελλ. μτφ., Τ. Α', Κριτική, Αθήνα, σ. 175.

⁴⁵ Για επισκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας βλ. Dougan, W. (1982), Giffen Goods and the Law of Demand, *The Journal of Political Economy*, Vol. 90, σσ. 809-815.

⁴⁶ Χαρακτηριστικές μελέτες είναι: Koenker, R. (1977), Was Bread Giffen? The Demand for Food in England Circa 1790, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 59, σσ. 225-229, McKenzie, D. (2002), Are Tortillas a Giffen Good in Mexico? *Economics Bulletin*, Vol. 15, σσ. 1-7, Rosen, S. (1999), Potato Paradoxes, *Journal of Political Economy*, Vol. 107, σσ. S294-S313.

και δεν έχει έτοιμο υποκατάστατο. Σε αυτά τα χαρακτηριστικά προστέθηκε μια ακόμα παράμετρος: ότι οι καταναλωτές δεν είναι τόσο φτωχοί ώστε να αγοράζουν μόνο το βασικό αγαθό⁴⁷. Όταν συντρέχουν αυτές οι συνθήκες τότε μια μείωση της τιμής του βασικού αγαθού θα οδηγήσει σε μείωση της ζητούμενης ποσότητας.

Επανερχόμενοι τώρα στην αρχή της μεγιστοποίησης της συμπεριφοράς του καταναλωτή και της θεωρίας του φθίνοντος οριακού λόγου υποκατάστασης, ιδιαίτερα καταλυτικός ήταν ο ρόλος που άσκησαν ως προς την πληρέστερη ανάλυση του φαινομένου αυτού οι μελέτες του Paul Samuelson (1938, 1948)⁴⁸. Ο Samuelson όρισε την ορθολογική συμπεριφορά του καταναλωτή μέσα από τη θεωρία της *αποκαλυφθείσας προτίμησης*. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, *αποκαλυφθείσα προτίμηση* σημαίνει ότι ο συνδυασμός (x_1, x_2) επιλέχθηκε ενώ ένας άλλος συνδυασμός (y_1, y_2) ήταν εφικτός, ενώ *προτίμηση* σημαίνει ότι ο καταναλωτής κατατάσσει το συνδυασμό (x_1, x_2) μπροστά από τον (y_1, y_2) . Εάν ο καταναλωτής επιλέγει τους καλύτερους συνδυασμούς μεταξύ αυτών που είναι οικονομικά εφικτοί, τότε η *αποκαλυφθείσα προτίμηση* συνεπάγεται *προτίμηση*, αυτό όμως είναι απόρροια του μοντέλου συμπεριφοράς καταναλωτή, όχι ορισμός της προτίμησης.

Με βάσει τους ορισμούς αυτούς ορίστηκε το ασθενές και το ισχυρό αξίωμα της *αποκαλυφθείσας προτίμησης*. Σύμφωνα με το *ασθενές αξίωμα της αποκαλυφθείσας προτίμησης*, εάν ο (x_1, x_2) έχει άμεσα αποκαλυφθεί προτιμότερος του (y_1, y_2) και οι δύο συνδυασμοί δεν ταυτίζονται, τότε αποκλείεται ο (y_1, y_2) να έχει άμεσα αποκαλυφθεί προτιμότερος του (x_1, x_2) . Σύμφωνα με το *ισχυρό αξίωμα της αποκαλυφθείσας προτίμησης*, εάν ο (x_1, x_2) έχει αποκαλυφθεί προτιμότερος του (y_1, y_2) , είτε άμεσα είτε έμμεσα και ο (y_1, y_2) δεν ταυτίζεται με τον (x_1, x_2) , τότε αποκλείεται ο (y_1, y_2) να έχει αποκαλυφθεί είτε άμεσα είτε έμμεσα προτιμότερος του (x_1, x_2) . Η θεωρία αυτή του Samuelson επηρέασε σημαντικά τις μετέπειτα προσεγγίσεις για την ερμηνεία της συμπεριφοράς του καταναλωτή και την ανάλυση ζήτησης⁴⁹, και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Varian «η αποκαλυφθείσα προτίμηση

⁴⁷ Jensen, R. Miller, N. (2008), Giffen Behavior and Subsistence Consumption, *The American Economic Review*, Vol. 98, σσ. 1556-1557.

⁴⁸ Samuelson, P. (1938), A Note on the Pure Theory of Consumer's Behavior, *Economica*, Vol. 5, σσ. 61-71. Samuelson, P. (1948), Consumption Theory in Terms of Revealed Preference, *Economica*, Vol. 15, σσ. 243-253.

⁴⁹ Βλ. χαρακτηριστικά Richter, M. (1966), Revealed Preference theory, *Econometrica*, Vol. 34, σσ. 635-345, Mas-Colell, A. (1978), On the Revealed Preference Analysis, *Review of Economic Studies*, Vol. 45, σσ. 121-131, John, R. (1995), The Weak Axiom of Revealed Preference and Homogeneity of Demand Functions, *Economic Letters*, Vol. 47, σσ. 11-16.

αποτελεί όρο με έναν από τους μεγαλύτερους βαθμούς επιρροής στο χώρο των οικονομικών»⁵⁰.

Ειδικότερα, η θεωρία της αποκαλυφθείσας προτίμησης χρησιμοποιείται προκειμένου να προσδιοριστεί πληρέστερα η αρχή της ορθολογικότητας του καταναλωτή. Ας υποτεθεί για παράδειγμα ότι ο συνδυασμός $X (A_1, B_1)$ έχει άμεσα αποκαλυφθεί προτιμότερος του συνδυασμού $Z (A_2, B_2)$, και ο Z έχει άμεσα αποκαλυφθεί προτιμότερος του $O (A_3, B_3)$. Στην περίπτωση αυτή ο συνδυασμός $X (A_1, B_1)$ έχει (έμμεσα) αποκαλυφθεί προτιμότερος και από τον $O (A_3, B_3)$. Μέσω της αποκαλυφθείσας προτίμησης και χρησιμοποιώντας την ανάλυση του Houthakker (1950), αποδεικνύεται ακόμα ότι η ζήτηση αποτελεί ομοιογενή συνάρτηση μηδενικού βαθμού ως προς τις τιμές και το εισόδημα⁵¹. Η ιδιότητα αυτή συνεπάγεται ότι οποιαδήποτε μεταβολή στις τιμές και στο εισόδημα κατά την ίδια αναλογία αφήνει ανεπηρέαστες τις ζητούμενες ποσότητες.

Πέραν των αναλύσεων αυτών, υπάρχουν δύο ακόμα θεωρίες που άσκησαν σημαντική επιρροή στην ερμηνεία της ζήτησης και στον τρόπο προσέγγισης της συμπεριφοράς του καταναλωτή: εκείνη του Becker (1965) και εκείνη του Lancaster (1966). Ο Becker, έχοντας ως αφετηρία την παραδοσιακή προσέγγιση μεγιστοποίησης της συμπεριφοράς του καταναλωτή μέσα από τη συνάρτηση χρησιμότητας και το εισοδηματικό περιορισμό, προσέθεσε μια ακόμα παράμετρο: το ρόλο του χρόνου. Ειδικότερα υποστήριξε ότι υπάρχουν αγαθά των οποίων η κατανάλωση εξαρτάται όχι μόνο από το ύψος της τιμής, το εισόδημα ή την παρουσία κάποιων συμπληρωματικών αγαθών, αλλά και από το διαθέσιμο χρόνο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Becker η παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης ή η διάρκεια του ύπνου αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα που η κατανάλωσή τους δεν εξαρτάται και από το διαθέσιμο χρόνο που έχει ο καταναλωτής. Οι περιπτώσεις των αγαθών αυτών (Z_i) είναι δυνατό να εκφραστούν μέσα από τη σχέση:

$$Z_i = f_i(x_i, T_i) \quad (1.9)$$

όπου x_i είναι τα αγαθά εκείνα (ή οι υπηρεσίες) που χρειάζονται προκειμένου να καταναλωθούν τα αγαθά Z_i και T_i είναι ο χρόνος που απαιτείται για την κατανάλωση αυτών των αγαθών⁵².

⁵⁰ Varian, H. (2006), Revealed Preference, στο Szenberg, M. Ramrattan, L. and Gottesman, A. (ed.), *Samuelsonian Economics and the Twenty-First Century*, Oxford University Press, UK.

⁵¹ Houthakker, H. (1950), Revealed preference and the utility function, *Economica*, Vol. 17, σσ. 163-169.

⁵² Becker, G. (1965), A Theory of the Allocation of Time, *The Economic Journal*, Vol. 75, σσ. 495. Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. Ghez, G. Becker, G. (1975), *The Allocation of Time and Goods over the Life Cycle*, NBER, Cambridge.

Ουσιαστικά ο Becker υποστήριξε ότι οι καταναλωτές και εν γένει τα νοικοκυριά συμπεριφέρονται και σαν παραγωγοί, αφού καλούνται να συνδυάσουν μια δεδομένη διαθεσιμότητα χρόνου με κάποιες «εισροές» και με δεδομένο εισόδημα, προκειμένου να απολαύσουν κάποια άλλα αγαθά. Ως πόροι πλέον δεν θεωρούνται μόνο τα διαθέσιμα εισοδήματα αλλά και τα διαφυγόντα κέρδη εξαιτίας της χρήσης του χρόνου όχι προς δημιουργία εισοδήματος αλλά προς αναψυχή. Συγχρόνως όμως ο χρόνος και τα αγαθά είναι δυνατό να εξεταστούν όχι μόνο σαν εισροές για την κατανάλωση κάποιων τρίτων αγαθών αλλά και υπό το πρίσμα ότι λειτουργούν σαν υποκατάστατα. Η ανάλυση αυτή του Becker επηρέασε σημαντικά τις μελέτες που ακολούθησαν και αφορούσαν το ρόλο που έχει ο παράγοντας χρόνος στην καταναλωτική συμπεριφορά και στο πώς οι καταναλωτές αποφασίζουν να καταναείμουν το χρόνο τους μεταξύ εργασίας και αναψυχής⁵³.

Πέραν της θεωρίας του Becker, μια ακόμα μελέτη με σημαντικές προεκτάσεις και μεγάλο βαθμό επιρροής ήταν αυτή του Lancaster (1966). Ο Lancaster έθεσε στο κέντρο της ανάλυσής του παραμέτρους που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν αξιολογηθεί – ερμηνευθεί από τις υπάρχουσες θεωρίες, αναδεικνύοντας το ρόλο που ασκούν στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου είδους παραμέτρων είναι η ανακάλυψη ενός νέου είδους προϊόντων ή η διαφοροποίηση στην ποιότητά τους. Ειδικότερα ο Lancaster υποστήριξε ότι η κατανάλωση είναι μια ενέργεια κατά την οποία αγαθά (μεμονωμένα ή συνδυαστικά) αποτελούν εισροές για τη δημιουργία μιας εκροής που έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά⁵⁴. Οι καταναλωτές δηλαδή ενδιαφέρονται να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά που απορρέουν από κάποια αγαθά, αντλώντας χρησιμότητα από αυτά. Οι προτιμήσεις ουσιαστικά των ατόμων ιεραρχούν αυτά τα χαρακτηριστικά και βάσει αυτών επιλέγουν τι θα καταναλώσουν.

Με τον τρόπο αυτό ο Lancaster εξέφρασε τη νέα του θεωρία μέσα από τρεις βασικές υποθέσεις. Πρώτον, ότι κάθε αγαθό από μόνου δεν προσφέρει κάποια χρησιμότητα. Η χρησιμότητα απορρέει από τα χαρακτηριστικά που δύναται να προσφέρει αυτό το αγαθό. Δεύτερον, ένα αγαθό κατά κανόνα θα διαθέτει περισσότερα από ένα χαρακτηριστικά, και πολλά χαρακτηριστικά θα υπάρχουν σε περισσότερα από ένα αγαθά. Τρίτον τα αγαθά όταν συνδυάζονται με κάποια τρίτα δύναται να προσφέρουν διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σύγκριση με όταν καταναλώνονται μεμονωμένα. Ο Lancaster εισάγοντας το ρόλο χαρακτηριστικών ενίσχυσε το βαθμό ερμηνείας του παραδοσιακού

⁵³ Βλ. Hawes, D. (1980), *The Time Variable in Models of Consumer Behavior*, *Advances in Consumer Research*, Vol. 7, σσ. 442-447, και Tanzi, V. Zee, H. (1993), *Time constraints in consumption and savings behavior*, *Journal of Public Economics*, Vol. 50, σσ. 253-259.

⁵⁴ Lancaster, K. (1966), *A New Approach to Consumer Theory*, *The Journal of Political Economy*, Vol. 74, σ. 133.

μοντέλου για την καταναλωτική συμπεριφορά, αυξάνοντας τις δυνατότητες χρήσης του στη μικροοικονομική ανάλυση⁵⁵.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε καθίσταται εμφανές ότι μια σειρά απόλυτα αναγνωρισμένων⁵⁶ οικονομολόγων έθεσε στο κεντρικό πεδίο της έρευνάς τους το φαινόμενο της κατανάλωσης, δημιουργώντας έτσι έναν από τους βασικούς πυρήνες της σύγχρονης μακροοικονομικής και μικροοικονομικής θεωρίας, που δεν είναι άλλος από τη θεωρία καταναλωτή. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό, όπως αποτυπώνεται και στον πίνακα που ακολουθεί, ότι κάθε ένας από αυτούς ανήκει και σε μια σχολή οικονομικής σκέψης, γεγονός που φανερώνει και το ρόλο που άσκησαν σε αυτή και *vises versa*. Να αναφέρεις τον πίνακα στο κείμενο

Πίνακας 1.1: Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις

Σχολή	Εκφραστής	Βασικά σημεία θεωρίας
Πολιτικής οικονομίας	Smith (1776)	Η κατανάλωση αποτελεί την αιτία και το τέλος της παραγωγής όλων των αγαθών και υπηρεσιών
	Bentham (1789)	Ορισμός έννοιας της χρησιμότητας
Νεοκλασική	Gossen (1854)	Η έλλειψη αποτελεί προϋπόθεση για την οικονομική αξία
	Walras (1874)	Σύστημα συναρτήσεων ζήτησης υπό εισοδηματικό περιορισμό
	Marshall (1890)	Ελαστικότητα ζήτησης και πλεόνασμα καταναλωτή
	Slutsky (1915)	Αποτέλεσμα εισοδήματος και αποτέλεσμα υποκατάστασης
	Friedman (1957)	Οι καταναλωτές σχεδιάζουν με βάση το μόνιμο εισόδημα
	Samuelson (1938)	Ασθενές-ισχυρό αξίωμα της αποκαλυφθείσας προτίμησης
	Becker (1965)	Εξάρτηση κατανάλωσης (και) από συμπληρωματικά αγαθά – χρόνο
	Hall (1978)	Ανάλυση έννοιας αβεβαιότητας και ρόλου προσδοκιών
Γερμανική ιστορική	Engel (1857)	Σχέση μεταξύ εισοδήματος και ποσότητας κατανάλωσης
	Polanyi (1944)	Σχέση κατανάλωσης-εξέλιξης κοινωνιών, τάξεων-ισορροπιών
Κεϋνσιανή – Νεοκεϋνσιανή	Keynes (1936)	Ανάλυση συνάρτησης κατανάλωσης
	Hicks (1932)	Ελαστικότητα ζήτησης, υπόδειγμα IS-LM
	Modigliani και Brumberg (1954)	Επίτευξη μέσου επιθυμητού επιπέδου κατανάλωσης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (Life Cycle Hypothesis)
	Duesenberry (1971)	Τα καταναλωτικά πρότυπα υπόκεινται στην «ισχύ της συνήθειας»

⁵⁵ Hendler, R. (1975), Lancaster's New Approach to Consumer Demand and its Limitations, *The American Economic Review*, Vol. 65, σσ. 194-199.

⁵⁶ Ο όρος «αναγνωρισμένοι» δεν αποτυπώνει παρά μόνο κατ' ελάχιστο την αξία της συνεισφοράς των οικονομολόγων, των οποίων η θεωρία παρατίθεται στο κεφάλαιο αυτό.

1.3 Παράγοντες Ζήτησης και Κατανάλωσης

Έχοντας πλέον αναλύσει τις βασικές παραμέτρους της μακροοικονομικής και μικροοικονομικής προσέγγισης της θεωρίας της κατανάλωσης, ως επόμενο βήμα ανάλυσης θα είναι ο προσδιορισμός των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν τη ζήτηση και εν τέλει την κατανάλωση⁵⁷. Οι παράγοντες της ζήτησης είναι δυνατό να προσδιοριστούν μέσα από δύο πηγές: πρώτον τις θεωρίες ανάλυσης της καταναλωτικής συμπεριφοράς, οι βασικές εκ των οποίων προσδιορίστηκαν στις ενότητες που προηγήθηκαν, και δεύτερον, τις εμπειρικές αναλύσεις που έχουν γίνει με τη χρήση οικονομετρικών μοντέλων και πραγματικών δεδομένων. Από τη μεν πρώτη πηγή αναδεικνύονται ουσιαστικά οι παράγοντες εκείνοι που σχετίζονται με τη λειτουργία συγκεκριμένων υποθέσεων και κανόνων συμπεριφοράς, από τη δε δεύτερη πηγάζουν εκείνοι οι παράγοντες που προκύπτουν ως αποτέλεσμα εμπειρικής διερεύνησης στοιχείων για την κατανάλωση⁵⁸.

Προκειμένου τώρα να προσεγγιστούν με το βέλτιστο δυνατό τρόπο οι παράγοντες αυτοί, ακολουθώντας την ανάλυση των Cowan et al. (1997), γίνεται να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις κατηγορίες⁵⁹: Πρώτον σε εκείνους που σχετίζονται με την τιμή και με τα υπόλοιπα αγαθά, δεύτερον, σε εκείνους που απορρέουν από τα χαρακτηριστικά (κοινωνικοοικονομικά, ηλικιακά, κουλτούρας) του ίδιου του καταναλωτή αλλά και του περιβάλλοντός του, τρίτον σε εκείνους που προκύπτουν από την ισχύουσα (παρελθούσα) συμπεριφορά του καταναλωτή και τέταρτον σε εκείνους τους παράγοντες που προκύπτουν από τις αλληλεπιδράσεις των καταναλωτικών ομάδων μεταξύ τους. Ο εντοπισμός των παραμέτρων αυτών εξακολουθεί και σήμερα να αποτελεί ένα κεντρικό πεδίο έρευνας στο χώρο της μικροοικονομικής, έγινε δε, όπως χαρακτηριστικά

⁵⁷ Να τονιστεί εδώ ότι οι όροι «ζήτηση» και «κατανάλωση» δεν είναι ταυτόσημοι. Η κατανάλωση αναφέρεται στην ποσότητα του αγαθού που αγοράζεται και χρησιμοποιείται και έρχεται ως αποτέλεσμα της ζήτησης των καταναλωτών και προσφοράς των παραγωγών. Η ισορροπία ζήτησης και η προσφορά καθορίζει την τιμή ισορροπίας του αγαθού που θα καταναλωθεί. Οι παράγοντες βέβαια που επηρεάζουν τη ζήτηση ασκούν ουσιαστικά επίδραση και στην κατανάλωση. Άλλωστε αυτό που αποτυπώνεται στα εμπειρικά δεδομένα κατά κύριο λόγο είναι η ποσότητα του κάθε αγαθού που αγοράζεται και καταναλώνεται, και όχι που ζητείται, ερχόμενο όμως ως αποτέλεσμα μιας αποκαλυφθείσας ζήτησης. Αυτό που χρειάζεται να επισημανθεί ωστόσο είναι ότι στη μεν περίπτωση της κατανάλωσης η σχέση μεταξύ αυτής και των παραμέτρων που αναλύονται εδώ είναι ως επί το πλείστον μονομερής (οι παράμετροι επηρεάζουν την κατανάλωση), στη δε όμως ζήτηση η σχέση αυτή δύναται να είναι αμφίδρομη (να ασκεί δηλαδή και η ίδια επίδραση σε κάποια παράμετρο, όχι μόνο οι παράμετροι σε αυτήν) [βλ. Schwager, J. (1984), *A Complete Guide to the Futures Markets: Fundamental Analysis, Technical Analysis, Trading, Spreads, and Options*, John Wiley and Sons, Canada, κεφ. 3.]

⁵⁸ Brown, A. Deaton, A. (1972), *Surveys in Applied Economics: Models of Consumer Behaviour*, *The Economic Journal*, Vol. 82, σσ. 1146-1147. Στην παρούσα ενότητα θα επικεντρωθεί η ανάλυση στις παραμέτρους εκείνες που προκύπτουν από την πρώτη πηγή.

⁵⁹ Cowan, R. et al. (1997), *A Model of Demand with Interactions Among Consumers*, *International Journal of Industrial Organization*, Vol. 15, σσ. 715-717.

αναφέρει ο Blundell (1988), αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης με τη δημιουργία και τον πολλαπλασιασμό διαθέσιμων στοιχείων για την κατανάλωση⁶⁰.

Ξεκινώντας από την πρώτη ομάδα, μια από τις κεντρικές παραμέτρους που προσδιορίζουν τη ζήτηση και κατ' ουσία την κατανάλωση είναι οι τιμές. Η τιμή ενός προϊόντος που πληρώνει ένα άτομο για να αποκτήσει την ποσότητα που επιθυμεί εισέρχεται, όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, στην γραμμή εισοδηματικού περιορισμού, καθορίζοντας ουσιαστικά την κλίση της και άρα και το σημείο ισορροπίας του καταναλωτή. Η σχέση μεταξύ ζήτησης και τιμής για τα περισσότερα αγαθά είναι αρνητική, δηλαδή μια μείωση της τιμής θα οδηγήσει σε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας. Ένα ζήτημα όμως που ανακύπτει στο σημείο αυτό είναι η σχέση μεταξύ των δύο αυτών μεταβολών.

Η σχέση αυτή περιγράφεται μέσα από την ελαστικότητα ζήτησης ως προς τη τιμή, η οποία και υπολογίζεται από τη μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού ως προς τη μεταβολή της τιμής του⁶¹. Οι τιμές που παίρνει η ελαστικότητα είναι αρνητικές, καθώς τιμή και ζητούμενη ποσότητα, στις περιπτώσεις βέβαια των κανονικών αγαθών, κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Υπάρχουν περιπτώσεις αγαθών όπου μια μεταβολή της τιμής οδηγεί σε μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας κατά μεγαλύτερη αναλογία. Στην περίπτωση αυτή η ζήτηση του αγαθού λέγεται ελαστική και η ελαστικότητα ζήτησης είναι μικρότερη του -1. Όταν η αναλογία αυτή είναι μικρότερη, δηλαδή οι μεταβολές της τιμής δεν επηρεάζουν σημαντικά τη ζητούμενη ποσότητα του προϊόντος, τότε η ζήτηση είναι ανελαστική και η ελαστικότητά της θα είναι μεγαλύτερη του -1. Όταν τέλος οι δύο αυτές μεταβολές έχουν την ίδια αναλογία, η ζήτηση είναι μοναδιαία ελαστική και η ελαστικότητά της ίση με -1.

Η ελαστικότητα ζήτησης βοηθά στην πρόβλεψη ουσιαστικά της πραγματικής μεταβολής που θα επέλθει στην καταναλωτική δαπάνη. Η καταναλωτική δαπάνη είναι ουσιαστικά το σύνολο των χρημάτων που δαπανά ο καταναλωτής για να αποκτήσει όλη την ποσότητα του αγαθού που επιθυμεί και υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τη τιμή του αγαθού ανά μονάδα με το σύνολο των μονάδων που πραγματικά αγοράζει ($P \cdot Q$). Αν η τιμή ενός αγαθού μεταβληθεί, η τελική μεταβολή της καταναλωτικής δαπάνης θα εξαρτηθεί από το είδος της ζήτησης που υπάρχει. Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση που η τιμή ενός αγαθού μειωθεί, η καταναλωτική του δαπάνη θα αυξηθεί, εφόσον η ζήτηση είναι ελαστική, και θα μειωθεί όταν η ζήτηση είναι ανελαστική. Όταν τώρα η τιμή αυξάνεται, η καταναλωτική δαπάνη μειώνεται στα αγαθά με ελαστική ζήτηση ενώ αυξάνεται στα αγαθά με ανελαστική ζήτηση. Οι νόρμες αυτές είναι

⁶⁰ Blundell, R. (1988), *Consumer Behaviour: Theory and Empirical Evidence – A Survey*, *The Economic Journal*, Vol. 98, σσ. 16-20.

⁶¹ Η ελαστικότητα υποκατάστασης ορίστηκε το 1932 από τον Hicks J. [βλ. *Theory of Wages*, London, Macmillan].

ιδιαίτερα σημαντικές καθώς βοηθούν όχι μόνο στην ερμηνεία της καταναλωτικής συμπεριφοράς αλλά και στην πρόβλεψη της διακύμανσης της καταναλωτικής δαπάνης σε ενδεχόμενες μεταβολές της τιμής του αγαθού.

Πέραν της τιμής του αγαθού, σημαντική επιρροή στη ζήτηση και στην καταναλωτική του δαπάνη ασκούν τα υπόλοιπα αγαθά που σχετίζονται με την κατανάλωσή του. Ειδικότερα για κάθε ένα αγαθό υπάρχουν κάποια τρίτα αγαθά που είναι είτε υποκατάστατα είτε συμπληρωματικά ως προς τα πρώτα⁶². Υποκατάστατα είναι τα αγαθά εκείνα που η κατανάλωση του ενός δύναται να υποκατασταθεί από την κατανάλωση του άλλου. Στην περίπτωση αυτή μια μείωση στη τιμή του υποκατάστατου θα οδηγήσει σε μείωση της ζήτησης του πρώτου αγαθού, αφού ο καταναλωτής θα υποκαταστήσει μέρος από τη ζητούμενη ποσότητά του με εκείνο το αγαθό που η τιμή μειώθηκε. Αλγεβρικά η σχέση μεταξύ δύο υποκατάστατων αγαθών (έστω των A και B) αποτυπώνεται

μέσω της σχέσης: $\frac{\partial Q_A}{\partial P_B} > 0$. Από την άλλη πλευρά συμπληρωματικά είναι τα

αγαθά εκείνα όπου η κατανάλωση του ενός συνεπάγεται την κατανάλωση του άλλου. Σε αυτήν την περίπτωση η μείωση στη τιμή ενός από τα συμπληρωματικά θα οδηγήσει στην αύξηση της κατανάλωσης όχι μόνο αυτού του αγαθού αλλά και όλων των υπολοίπων συμπληρωματικών του. Η αλγεβρική τους σχέση τώρα μεταξύ δύο συμπληρωματικών αγαθών (έστω των A και B)

αποτυπώνεται ως εξής: $\frac{\partial Q_A}{\partial P_B} < 0$.

Η επόμενη ομάδα παραγόντων που επηρεάζει τη ζήτηση και την καταναλωτική δαπάνη ενός ατόμου είναι εκείνη που περιλαμβάνει τα κοινωνικοοικονομικά (και άλλα) χαρακτηριστικά του ατόμου. Εδώ τον πρωτεύοντα ρόλο κατέχει το εισόδημα του ατόμου και γενικότερα το σύνολο των διαθέσιμων πόρων. Η σημασία του εισοδήματος στον προσδιορισμό της κατανάλωσης αναδείχθηκε έντονα στη μακροοικονομική προσέγγιση σαν μια βασική μεταβλητή του μεγέθους της. Η σχέση βέβαια μεταξύ των δύο αυτών μεγεθών δεν είναι πάντοτε θετική, με την αύξηση του εισοδήματος να οδηγεί αυτόματα στην αύξηση του μεγέθους της κατανάλωσης ενός αγαθού, καθώς όπως αναλύθηκε υπάρχουν και οι περιπτώσεις των κατώτερων αγαθών. Επιπλέον η αύξηση του εισοδήματος δεν οδηγεί σε ισόρροπη αύξηση όλων των κατηγοριών των αγαθών που συνθέτουν το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης ενός ατόμου, μιας και αυτό εξαρτάται από την εισοδηματική ελαστικότητα.

⁶² Η έννοια της υποκατάστασης (competitive) και της συμπληρωματικότητας (complementary) αναπτύχθηκε από τους Hicks J. και Allen R. (1934) [βλ. A Reconsideration of the Theory of Value. Part I and II, *Economica*, New Series, New Series, Vol. 1, σσ. 52-76 και σσ. 196-219]. Για περαιτέρω ανάλυση της θεωρίας των Hicks και Allen και των μαθηματικών της προεκτάσεων βλ. Samuelson, P. (1974), Complementarity: An Essay on The 40th Anniversary of the Hicks-Allen Revolution in Demand Theory, *Journal of Economic Literature*, Vol. 12, σσ. 1255-1289.

Αντίστοιχο ρόλο με το εισόδημα έχουν και οι υπόλοιποι διαθέσιμοι πόροι (πλούτος) που έχει το άτομο. Να επισημανθεί εδώ ότι δεν έχει σημασία μόνο το διαθέσιμο εισόδημα-πλούτος αλλά και το προσδοκώμενο μέγεθος αυτών. Μια δηλαδή ακόμα παράμετρος που επηρεάζει την κατανάλωση και εντάσσεται στα χαρακτηριστικά του ατόμου είναι οι προσδοκίες που έχει για την εξέλιξη των διαθέσιμων πόρων του. Εδώ εντάσσονται ακόμα και οι παράγοντες εκείνοι που προκύπτουν μέσα από τον προσδιορισμό του «διαθέσιμου» εισοδήματος. Εφόσον δηλαδή κεντρικό ρόλο έχει το διαθέσιμο εισόδημα (και όχι απλά το εισόδημα) τότε συνεπάγεται ότι κάθε άλλη παράμετρος που επηρεάζει το μέγεθος που θα είναι διαθέσιμο αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα της κατανάλωσης.

Από τη μακροοικονομική ανάλυση και κυρίως από τη θεωρία του κύκλου ζωής προκύπτει μια ακόμα παράμετρος: ότι η κατανάλωση ενός ατόμου συσχετίζεται με το ηλικιακό του προφίλ. Ειδικότερα, ο δημογραφικός παράγοντας επηρεάζει την κατανάλωση μέσα από δύο τρόπους: πρώτον ασκεί επίδραση στο μόνιμο εισόδημα του ατόμου και κατ' επέκταση στη γραμμή εισοδηματικού περιορισμού, και δεύτερον μεταβάλλει τη ζήτηση για ορισμένα αγαθά λόγω διαφορετικών αναγκών και προτιμήσεων που υπάρχουν σε διαφορετικές ηλικιακές φάσεις. Η τελευταία βέβαια επίδραση αναφέρεται κυρίως στη σύνθεση της κατανάλωσης και απορρέει όχι τόσο μέσα από τις κλασσικές θεωρίες της κατανάλωσης όσο μέσα από τις εμπειρικές έρευνες που έχουν γίνει για τη διερεύνηση της παραμέτρου αυτής. Πέραν της ηλικίας, απόρροια των θεωριών κατανάλωσης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Attanasio (1998), είναι δύο ακόμα στοιχεία: πρώτον το μέγεθος του νοικοκυριού και δεύτερον ο χαρακτήρας της προσφοράς εργασίας και κυρίως η προσφορά εργασίας των γυναικών. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν την οριακή χρησιμότητα που έχει μια συγκεκριμένη καταναλωτική δαπάνη, καθορίζοντας με τον τρόπο αυτό τις προτιμήσεις των ατόμων. Βέβαια να τονιστεί εδώ ότι δεν γίνεται άμεσα φανερός ο ρόλος τους από τις υπάρχουσες συναρτήσεις κατανάλωσης, ωστόσο η ανάλυση του εισοδήματος από εργασία όπως και ο προσδιορισμός των προτιμήσεων οδηγούν στη συμπερίληψη τέτοιου είδους παραμέτρων.

Συνεχίζοντας την αναφορά στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και το περιβάλλον του καταναλωτή συναντάμε δύο ακόμα παράγοντες: πρώτον τους φόρους και δεύτερον το επιτόκιο. Η φορολογία ασκεί μια έμμεση επιρροή στην κατανάλωση, αφού επιδρά πρωτίστως στην αγοραστική δύναμη του ατόμου, δηλαδή στο εισόδημα. Μια αύξηση για παράδειγμα της φορολογίας μειώνει το εισόδημα του ατόμου. Αφού τώρα το άτομο στηρίζει τις αποφάσεις του στο διαθέσιμο εισόδημα, τότε η αύξηση θα περιορίσει και τις αγοραστικές του δυνατότητες, μειώνοντας ουσιαστικά τη συνολική του ζήτηση. Βέβαια να επισημανθεί εδώ ότι η μείωση αυτή της ζήτησης δεν είναι δεδομένο ότι θα

συμβεί. Όπως αναπτύχθηκε στις θεωρίες κατανάλωσης που προηγήθηκαν, οι καταναλωτές λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο το σημερινό αλλά και το μελλοντικό τους εισόδημα. Αν επομένως η αύξηση της φορολογίας αυτής είναι προσωρινή, είναι πιθανό να μην επηρεαστεί το σημερινό επίπεδο κατανάλωσης, ή τουλάχιστον να έχει πολύ μικρή μεταβολή.

Πέραν της φορολογίας, η επόμενη παράμετρος είναι το επιτόκιο. Όπως έγινε φανερό μέσα από τη θεωρητική προσέγγιση, το επιτόκιο, μαζί με το εισόδημα και τον πλούτο, αποτέλεσε μια βασική μεταβλητή στις συναρτήσεις κατανάλωσης που αναπτύχθηκαν. Αρχίζοντας από το ρόλο του επιτοκίου, ο καταναλωτής, όπως ανέπτυξε για πρώτη φορά το 1930 ο Fisher, καλείται όχι μόνο να αποφασίσει μεταξύ ποιών αγαθών θα δαπανήσει το εισόδημά του, αλλά και μεταξύ ποιών χρονικών περιόδων. Ο καταναλωτής δηλαδή καλείται να επιλέξει μεταξύ κατανάλωσης σήμερα ή αναβολής της σε μελλοντική περίοδο. Η απόφαση αυτή θα εξαρτηθεί από το επιτόκιο που αντιμετωπίζει ο καταναλωτής και το οποίο ουσιαστικά αναπαριστά το κόστος δανεισμού⁶³. Ειδικότερα ένα άτομο έχει τη δυνατότητα να δανειστεί ένα ποσό και να αυξήσει σήμερα την κατανάλωσή του ή να δανείσει ένα μέρος του εισοδήματός του σε τρίτους προκειμένου να έχει υψηλότερη κατανάλωση στο μέλλον. Αν τώρα υποθεθεί ότι υπάρχουν δύο χρονικές περίοδοι, η σημερινή και η μελλοντική, όπου στην κάθε μια αντιστοιχεί ένα επίπεδο κατανάλωσης και ένα εισόδημα, η ισορροπία του καταναλωτή θα υπολογιστεί μέσω της σχέσης:

$$C_2 = Y_2 + (1+r)Y_1 - (1+r)C_1 \quad (1.10)$$

όπου C_1 , C_2 , Y_1 , Y_2 είναι η κατανάλωση και το εισόδημα της πρώτης και της δεύτερης περιόδου αντίστοιχα, ενώ r είναι το επιτόκιο δανεισμού.

Η ισορροπία θα εξαρτηθεί από το συντελεστή $(1+r)$ που είναι και η κλίση τώρα του εισοδηματικού περιορισμού. Σύμφωνα με τις παραδοχές αυτές μια αύξηση του επιτοκίου θα ωθούσε τον καταναλωτή να αυξήσει την αποταμίευσή του σήμερα και να μειώσει την τρέχουσα κατανάλωση, προκειμένου να έχει ένα υψηλότερο επίπεδο στο μέλλον. Ανεξαρτήτως βέβαια από την κατεύθυνση της επίδρασης, που άλλωστε μένει να αποδειχθεί και μέσα από εμπειρικές έρευνες⁶⁴, είναι σαφές ότι το επιτόκιο αποτελεί μια ακόμα κεντρική παράμετρο στον προσδιορισμό της ζήτησης και της κατανάλωσης.

Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Flemming (1973), ο ρόλος του επιτοκίου εμπεριέχεται και στη θεωρία του μόνιμου εισοδήματος (Permanent Income Hypothesis) όπου η κατανάλωση δεν μειώνεται σε προσωρινές και απότομες μειώσεις του εισοδήματος. Αυτό βέβαια προϋποθέτει

⁶³ Fisher, I. (1930), *The Theory of Interest*, MacMillan, New York, σσ. 190-210.

⁶⁴ Είναι δυνατό για παράδειγμα μια αύξηση των επιτοκίων να οδηγήσει σε μείωση της τρέχουσας αποταμίευσης, λόγω μείωσης της παρούσας αξίας του μελλοντικού εισοδήματος, χωρίς έτσι να είναι δεδομένη η τελική επίδραση στην τρέχουσα κατανάλωση.

οι καταναλωτές να είναι σε θέση να δανειστούν έναντι του μελλοντικού τους εισοδήματος. Αυτή η οριακή υποκατάσταση μεταξύ τρέχουσας και μελλοντικής κατανάλωσης αποτυπώνεται μέσα από συντελεστή $(1+r)$ ⁶⁵. Εντασσόμενοι σε ένα γενικότερο πλαίσιο, παρόμοιο ρόλο με το επιτόκιο, ασκούν όλοι οι σχετικοί παράμετροι και περιορισμοί ρευστότητας (Liquidity Constraints) που επιτρέπουν ή και περιορίζουν την άμεση υποκατάσταση ενός περιουσιακού στοιχείου με κάποιο άλλο, προκειμένου να μεταβληθεί το μέγεθος της κατανάλωσης⁶⁶. Σημειώνεται ότι αυτοί οι περιορισμοί καθορίζονται ουσιαστικά από την ασκούμενη νομισματική πολιτική.

Στην ομάδα αυτή των χαρακτηριστικών του ατόμου που ασκούν επίδραση στη ζήτηση και την κατανάλωση που θα έχει, ανήκει μια ακόμα παράμετρος: η κουλτούρα. Η κουλτούρα, αν και δεν προκύπτει άμεσα μέσα από τις παραδοσιακές θεωρίες ως μια βασική μεταβλητή στον προσδιορισμό της κατανάλωσης, αποτελεί μια κεντρική παράμετρο που επηρεάζει έμμεσα αλλά ουσιαστικά την καμπύλη αδιαφορίας του καταναλωτή, μέσα από την επίδραση που έχει στις προτιμήσεις του⁶⁷. Σε ένα πρώτο επίπεδο αυτό που χρειάζεται να διευκρινιστεί είναι ότι δεν υπάρχει μια κοινή κουλτούρα σε όλες τις ομάδες καταναλωτών. Ως εκ τούτου άτομα με διαφορετική κουλτούρα θα τείνουν να έχουν και διαφορετικές προτιμήσεις και κατ' επέκταση διαφορετικές καταναλωτικές συνήθειες. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι ο τρόπος κατανάλωσης και εν τέλει ζωής θα επηρεάζεται όχι μόνο από τα οικονομικά χαρακτηριστικά του ατόμου αλλά και από την επικρατούσα κουλτούρα. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Engel et al. (1990) υποστήριξαν ότι η κουλτούρα επηρεάζει την κατανάλωση μέσα σε τρία επίπεδα: πρώτον στη διαδικασία λήψης απόφασης, δεύτερον στην αξία και στον τρόπο χρήσης των αγαθών και τρίτον στη συνολική δομή του καταναλωτικού προτύπου. Βάσει της θεωρίας αυτής η κουλτούρα επιδρά καταρχάς στη διαδικασία απόφασης ενός καταναλωτή μέσα από την επιρροή που ασκεί στις προτιμήσεις του προς συγκεκριμένα αγαθά έναντι κάποιων άλλων. Επιπλέον προσδιορίζει πώς οι καταναλωτές αντιλαμβάνονται τη χρήση των αγαθών, ενώ καθορίζει και τις αξίες και ιδέες που δημιουργούνται ως προς την κατανάλωση και το σύνολο των αγοραζόμενων αγαθών⁶⁸.

⁶⁵ Flemming, J. (1973), The Consumption Function When Capital Markets are Imperfect: The Permanent Income Hypothesis Reconsidered, *Oxford Economic Papers*, New Series, Vol. 25, σ. 162.

⁶⁶ Tobin J., Dolde, W. (1971), Wealth, Liquidity, and Consumption, *Monetary Conference Series*, No. 5, Federal Reserve Bank of Boston, σ. 103.

⁶⁷ Για το λόγο άλλωστε αυτό η κουλτούρα στο χώρο μελέτης της συμπεριφοράς καταναλωτή (Consumer Behavior) έχει εξέχουσα θέση. Βλ. Warde, A. (2005), Consumption and Theories of Practice, *Journal of Consumer Culture*, Vol. 5, σσ. 131-153.

⁶⁸ Engel, J. Blackwell, R. Miniard, P. (1990), *Consumer Behavior*, The Dryden Press, Orlando, σσ. 75-90.

Πολύ μεγάλη επιρροή ως προς τον καθορισμό των διατάσεων που έχει η κουλτούρα και βέβαια ως προς την επιρροή που ασκεί στην κατανάλωση είχε η θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Hofstede (1980). Ο Hofstede, μέσα από μια εμπειρική διερεύνηση που πραγματοποίησε, αποτύπωσε την έννοια της κουλτούρας μέσα από τέσσερις διαστάσεις: πρώτον τη *διαφορά-απόσταση ισχύος* (Power Distance), δεύτερον τον *ατομικισμό* και τη *συλλογικότητα* (Individualism, Collectivism), τρίτον τον *ανδρισμό* και τη *θηλυκότητα* (Masculinity, Femininity) και τέταρτον την *αποφυγή της αβεβαιότητας* (Uncertainty Avoidance)⁶⁹. Η διαφορά/απόσταση ισχύος ορίζεται ως το εύρος στο οποίο τα λιγότερα ισχυρά μέλη μιας χώρας προσδοκούν και αποδέχονται ότι η ισχύς διανέμεται άνισα, ή διαφορετικά ως το μέγεθος των ανισοτήτων που υπάρχουν και το βαθμό συγκέντρωσης των εξουσιών σε μια κοινωνία. Ο ατομικισμός τώρα σχετίζεται με κοινωνίες όπου οι δεσμοί μεταξύ των ατόμων είναι χαλαροί: καθένας αναμένεται ότι θα φροντίζει τον εαυτό του και την στενή του οικογένεια. Αντιθέτως, η συλλογικότητα συναντάται σε κοινωνίες όπου τα άτομα εντάσσονται μόλις γεννηθούν σε δυνατές, συνεκτικές ομάδες οι οποίες συνεχίζουν να τα προστατεύουν στο σύνολο της ζωής τους, με αντάλλαγμα αδιαπραγμάτευτη αφοσίωση και πίστη. Ο ανδρισμός, που ανήκει στην τρίτη διάσταση, εντοπίζεται σε κοινωνίες όπου οι κοινωνικοί ρόλοι με βάση το φύλο είναι ιδιαίτερα ξεκάθαροι. Η θηλυκότητα από την άλλη πλευρά συναντάται σε κοινωνίες όπου οι κοινωνικοί ρόλοι βάσει του φύλου είναι αλληλεπικαλυπτόμενοι. Η αποφυγή τέλος της αβεβαιότητας σχετίζεται με την ανάγκη μιας κοινωνίας να αποφύγει τις απειλές που αισθάνεται από ασαφείς και άγνωστες καταστάσεις.

Με τις διαστάσεις που απέδωσε ο Hofstede στην ερμηνεία της κουλτούρας αναπτύχθηκε ουσιαστικά ένα μοντέλο ερμηνείας συμπεριφορών ικανό να εφαρμοστεί και στο χώρο της κατανάλωσης και στην αποτύπωση των προτιμήσεων των καταναλωτών. Ειδικότερα ο εντοπισμός αυτών των παραμέτρων επέτρεψε να προσεγγιστούν και ερμηνευτούν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ καταναλωτικών ομάδων ως προς τα είδη αγαθών που αγοράζουν. Η αξία της ανάλυσης αυτής είναι ακόμα μεγαλύτερη στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο ερμηνευτικός βαθμός των υπολοίπων παραγόντων

⁶⁹ Hofstede, G. (1980), *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*, Beverly Hill: Sage, σσ. 63-79. Σημειώνεται ότι η θεωρία αυτή του Hofstede, που ανέπτυξε για την κουλτούρα, ήταν αποτέλεσμα εμπειρικής έρευνας που πραγματοποίησε σε εργαζόμενους από όλο τον κόσμο μιας πολυεθνικής εταιρείας. Αναφέρεται εδώ, και όχι στην ενότητα που περιγράφονται οι εμπειρικές αναλύσεις σχετικά με την κατανάλωση, μιας και η επιρροή που άσκησε ήταν πολύ μεγάλη και ουσιαστικά κατέληξε ως μια από τις ουσιαστικές θεωρίες ως προς τη σχέση κουλτούρας και κατανάλωσης [βλ. Jeannet, J. Hennessey, H. (1995), *Global Marketing Strategies*, Houghton Co. Mifflin, International Edition, κεφ. 3, και Constantinescu, L., Goldbach, I., Gavrilă, G. (2009), *Culture - Major Determinant of the European Consumer Behavior, Annales Universitatis Apulensis series Oeconomica*, Vol. 2, σσ. 1019-1024].

(π.χ. εισοδήματος, πλούτου, κ.α.) έχει πεπερασμένες δυνατότητες⁷⁰. Πέραν της θεωρίας αυτής, ο ρόλος της κουλτούρας και η σχέση της με την κατανάλωση έχει αποτυπωθεί και σε μια σειρά άλλων προσεγγίσεων.

Όπως αναφέρουν οι Luna και Gupta (2001) κεντρικός στόχος εδώ είναι η δημιουργία ενός μοντέλου που θα συνδέει τις εκφράσεις-πτυχές της κουλτούρας με τις αντίστοιχες της κατανάλωσης (Διάγραμμα 1.1). Βάσει του μοντέλου αυτού, η κουλτούρα επηρεάζει τη συμπεριφορά του καταναλωτή, η οποία όμως με τη σειρά της δύναται να ενδυναμώσει τις εκδοχές-εκδηλώσεις (manifestations) αυτές της κουλτούρας. Η συμπεριφορά αυτή με τη σειρά της πολλές φορές γίνεται αντικείμενο μιμητισμού (ή απόρριψης) από κάποιους άλλους καταναλωτές. Στις περιπτώσεις όπου το φαινόμενο μιμητισμού γίνεται ιδιαίτερα έντονο τότε η συμπεριφορά αποκτά τη μορφή νόρμας και καθίσταται μέρος της κουλτούρας όλου του πληθυσμού⁷¹. Ως προς τη σημασία που έχουν τώρα οι έννοιες που ενσωματώνονται μέσα στην κουλτούρα, και ακολουθώντας τους ορισμούς των Deal και Kennedy (1982), οι αξίες (values) είναι οι κοινές πεποιθήσεις και η κοινή φιλοσοφία όσον αφορά τις δραστηριότητες μιας κοινωνίας, αποτελώντας κεντρικό «οδηγό» στη συμπεριφορά των καταναλωτών.

Οι ήρωες (heroes) αφορούν συμβολικές φιγούρες για τα μέλη μιας κοινωνίας που προσωποποιούν και προβάλλουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις αξίες της κουλτούρας. Πρόκειται δηλαδή για τους οραματιστές οι οποίοι λειτουργούν ως πρότυπο για τους υπόλοιπους. Οι ήρωες επηρεάζουν τη συμπεριφορά των άλλων καταναλωτών μέσα από τις προτιμήσεις τους προς κάποια συγκεκριμένα αγαθά, λειτουργώντας ουσιαστικά ως αντικείμενο μιμητισμού από τρίτους. Ως προς τα έθιμα και τις τελετουργίες (rituals), πρόκειται για συμβολικές τελετές, πολλές φορές με θρησκευτικό περιεχόμενο και με περιοδικό χαρακτήρα, που διοργανώνονται για ένα συγκεκριμένο σκοπό, με συγκεκριμένες αρχές, αναδεικνύοντας αντιλήψεις και τονίζοντας συγχρόνως στοιχεία επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης των ατόμων. Όσον αφορά τέλος τα σύμβολα (symbols), είναι μια ευρεία κατηγορία διαδικασιών και αντικειμένων που εμπεριέχουν έννοιες μοναδικές για μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων⁷². Στο σημείο αυτό και στη γενικότερη σχέση κουλτούρας κατανάλωσης, ορισμένοι ερευνητές τοποθετούν και το ρόλο των αισθήσεων στην ιεράρχηση των

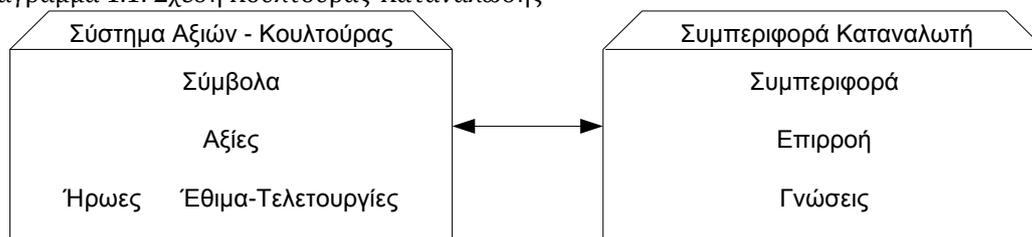
⁷⁰ Taylor, C. (2002), What is Wrong with International Advertising Research?, *Journal of Advertising Research*, Vol. 42, σσ. 49-51.

⁷¹ Luna, D. Gupta, S. (2001), An Integrative Framework for Cross-cultural Consumer Behavior, *International Marketing Review*, Vol. 18, σσ. 46-47.

⁷² Για περαιτέρω ανάλυση των στοιχείων αυτών βλ. Deal, T. Kennedy, A. (1982), *Corporate Cultures: the Rites and Rituals of Corporate Life*, Addison-Wesley, Reading Mass.

καταναλωτικών αναγκών, ενώ άλλοι τη συνδέουν και με τη θρησκεία και το εκάστοτε θρησκευτικό δόγμα που επικρατεί σε μια χώρα⁷³.

Διάγραμμα 1.1: Σχέση Κουλτούρας-Κατανάλωσης

Η επόμενη ομάδα παραγόντων σχετίζεται με την ισχύουσα (παρελθούσα) συμπεριφορά του καταναλωτή. Ο παράγοντας αυτός ουσιαστικά είναι αποτέλεσμα της σύνδεσης του επιπέδου της τρέχουσας κατανάλωσης με τα αντίστοιχα επίπεδα προηγούμενων χρονικών περιόδων. Πιο συγκεκριμένα, ο τρόπος με τον οποίο έχει προσδιοριστεί το είδος και το μέγεθος της ζήτησης ενός ατόμου κατά τις προηγούμενες χρονικές περιόδους ασκεί επίδραση στη σημερινή του κατανάλωση. Προκειμένου επομένως να ερμηνευτεί η καταναλωτική συμπεριφορά χρειάζεται να ληφθούν υπόψη και οι συνήθειες που έχουν αποκτηθεί στο πέρασμα των ετών και δημιουργούν μια πάγια συμπεριφορά στο μέγεθος και στο είδος της ζήτησης ενός ατόμου. Για το λόγο άλλωστε αυτό σε ορισμένες συναρτήσεις ζήτησης που αναπτύχθηκαν εισάχθηκε ως ερμηνευτική μεταβλητή, πέραν του εισοδήματος, του επιτοκίου, κ.α., το επίπεδο κατανάλωσης προηγούμενων χρονικών περιόδων (βλ. χαρακτηριστικά Brown (1952) και Pollak (1970)).

Όσον αφορά τέλος την τελευταία ομάδα παραγόντων, πρόκειται ουσιαστικά για τις παραμέτρους εκείνες που πηγάζουν μέσα από τις αλληλοσυνδέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των διαφόρων καταναλωτικών ομάδων μεταξύ τους. Η κεντρική ιδέα εδώ εντοπίζεται στην έννοια της «κοινωνικής αλληλοσύνδεσης» (“social interdependence”) έτσι όπως αναπτύχθηκε στο χώρο της οικονομικής επιστήμης πρωτίστως από τον Gaertner (1974). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η ζήτηση ενός ατόμου δεν επηρεάζεται μόνο από τη δικιά του παρελθούσα συμπεριφορά, αλλά και από τις συνήθειες και τον τρόπο κατανάλωσης των υπόλοιπων ατόμων με τα οποία έρχεται σε επαφή. Η επίδραση αυτή δύναται να είναι μονομερής ή και διμερής, τείνει όμως να αυξάνεται όταν τα άτομα ανήκουν στην ίδια κοινωνική ομάδα⁷⁴. Μέσα στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η θεωρία ότι οι προτιμήσεις (ή καλύτερα

⁷³ Χαρακτηριστικές έρευνες ως προς τα ζητήματα αυτά αποτελούν: Laros, F. Steenkamp, J. (2005), Emotions in Consumer Behavior: a Hierarchical Approach, *Journal of Business Research*, Vol. 58, σσ. 1437- 1445, και Assadi, D. (2003), Do Religions Influence Customer Behavior? Confronting Religious Rules and Marketing Concepts, *Cahiers du CEREN*, Vol. 5, σσ. 2 - 13.

⁷⁴ Gaertner, W. (1974), A Dynamic Model of Interdependent Consumer Behavior, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Vol. 34, σσ. 332-333.

οι γεύσεις, “taste”) ενός ατόμου είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ανάγκη να ανήκει σε κάποια συγκεκριμένη ομάδα αναφοράς⁷⁵. Ως εκ τούτου οι υπάρχουσες καταναλωτικές ομάδες ασκούν επιρροή στις αποφάσεις ενός ατόμου σχετικά με το είδος και το μέγεθος των καταναλωτικών του δαπανών. Συνοψίζοντας όλους τους παράγοντες που παρατέθηκαν γίνεται σαφές ότι η κατανάλωση επηρεάζεται από μια σειρά παραμέτρων με έντονο ανομοιογενή χαρακτήρα που όμως έχουν ένα κοινό γνώρισμα: καθορίζουν, σε μεγάλο ή σε μικρό βαθμό, τη συνάρτηση κατανάλωσης ή/και χρησιμότητας του ατόμου (Πίνακας 1.2).

Πίνακας 1.2: Παράγοντες ζήτησης και κατανάλωσης

Ομάδα παραμέτρων	Παράμετροι	Σχετική θεωρία
Τιμές - σχετικά αγαθά	Σχετική τιμή: - αγοραζόμενου αγαθού, - υποκατάστατου, - συμπληρωματικού	Hicks και Allen (1934) Fisher (1930)
	Βαθμός ελαστικότητας	
Χαρακτηριστικά καταναλωτή - περιβάλλοντός	Κοινωνικοοικονομικά: - εισόδημα - πλούτος - ηλικία - μέγεθος νοικοκυριού	Tobin και Dolde (1971) Engel et al. (1990) Hofstede (1980) Luna και Gupta (2001) Deal και Kennedy (1982)
	- συμμετοχή στην εργασία	
	Περιβάλλον: - επιτόκιο - φόροι - νομισματικοί περιορισμοί	
	Λοιπά χαρακτηριστικά: - κουλτούρα	
Συμπεριφορά καταναλωτή	Συνήθειες	Brown (1952)
	Παρελθούσα κατανάλωση	Pollak (1970)
Διασύνδεση κατανάλωσης	Κοινωνική αλληλεπίδραση Ένταξη σε κοινωνικές ομάδες	Gaertner (1974)

Έχοντας πλέον προσδιορίσει τις βασικές παραμέτρους που επηρεάζουν τις επιλογές ενός καταναλωτή έτσι όπως αυτές προκύπτουν μέσα από τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί, είναι δυνατό το πέρασμα στην αποτύπωση του καταναλωτικού προτύπου και στην εμπειρική έρευνα και εφαρμογή των θεωριών αυτών μέσα από τις σχετικές αναλύσεις που έχουν γίνει.

⁷⁵ Βλ. Bourdieu, P. (1984), *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge Kegan Paul, London.

Κεφάλαιο 2^ο Εμπειρικές Αναλύσεις Κατανάλωσης και Καταναλωτικού Προτύπου

2.1 Βασικές Παράμετροι Αναλύσεων

Η μελέτη της κατανάλωσης, και δη της διαχρονικής εξέλιξης και αλλαγή αυτής, αποτέλεσε και αποτελεί κεντρικό σημείο εμπειρικής έρευνας για μια σειρά επιστημών, όχι μόνο στο πλαίσιο της οικονομικής θεωρίας, αλλά και στο ευρύτερο πεδίο της κοινωνιολογικής ανάλυσης, της μακροοικονομικής και μικροοικονομικής εφαρμοσμένης πολιτικής, της ιστορίας των κοινωνιών, της διοίκησης επιχειρήσεων και προώθησης των προϊόντων τους αλλά και της αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης⁷⁶. Η αιτία βέβαια του γεγονότος ότι το αντικείμενο αυτό βρίσκεται στον πυρήνα τόσων εφαρμοσμένων επιστημονικών τομέων πηγάζει καταρχάς από τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της ανάλυσης αλλά συγχρόνως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Magrabi et al. (1990), και από το γεγονός ότι οι όποιες αλλαγές συντελούνται στο επίπεδο ή στη διάρθρωση της κατανάλωσης μιας κοινωνίας, οδηγούν άμεσα σε μια σειρά μεταβολών στο σύνολο της οικονομίας με πολλές και σημαντικές προεκτάσεις⁷⁷.

Ειδικότερα μια μεταβολή στην κατανάλωση των νοικοκυριών είναι δυνατό να οδηγήσει καταρχάς σε μια αλλαγή στη διάρθρωση της ζήτησης των αγαθών και ως εκ τούτου σε μεταβολή στη ζήτηση των επιχειρήσεων για εισροές. Οι παράμετροι αυτοί με τη σειρά τους θα έχουν ως αποτέλεσμα μεταβολές στα επίπεδα χρήσης πρώτων υλών, φυσικών πόρων και ενέργειας, ενώ συγχρόνως είναι πιθανό να μεταβάλουν και τις ανάγκες για υποστηρικτικές υπηρεσίες, όπως π.χ. για μεταφορές ή για τηλεπικοινωνίες. Πρόσθετο επακόλουθο των αλλαγών αυτών, ιδιαίτερα εκείνων που δημιουργούνται στους φυσικούς πόρους και στην ενέργεια, είναι οι περιβαλλοντικές συνέπειες (π.χ. μεταβολή επιπέδων μόλυνσης και απορριμμάτων, υπερεκμετάλλευση πόρων). Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η μελέτη και η ανάλυση της κατανάλωσης αποτελεί ένα από τα πλέον σύνθετα και απαιτητικά ζητήματα στο χώρο της

⁷⁶ Βλ. ECE, (1997), *Understanding Consumption Patterns: A Better Way towards Action*, Economic Commission For Europe, United Nations, Geneva.

⁷⁷ Magrabi, F. Chung, S. Cha, S. and Yang, S. (1990), *The Economics of Household Consumption*, Praeger Publications, New York, κεφ. 3.

εφαρμοσμένης οικονομικής. Η συνθετότητα όμως αυτή γίνεται ακόμα έντονη αν ληφθούν υπόψη και οι μείζονες αλλαγές που έχουν συντελεστεί τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, πολλές εκ των οποίων εξακολουθούν και σήμερα να καθορίζουν τις εξελίξεις, οδηγώντας σε πρόσθετες μεταβολές.

Η διαμόρφωση των προτύπων συμπεριφοράς των καταναλωτών περνά πλέον όχι μόνο μέσα από τις δραματικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο πολιτικό περιβάλλον και στη ρύθμιση της αγοράς προϊόντων, αλλά και μέσα από τις κοινωνικοπολιτισμικές δυνάμεις που έχουν διαμορφωθεί στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι Douglas και Craig (1997) υποστηρίζουν ότι η περιφερειακή ολοκλήρωση έχει άρει τα εμπόδια μεταξύ των αγορών, πολλαπλασιάζοντας το μέγεθός τους και αυξάνοντας τον ενιαίο χαρακτήρα τους, ενώ η ραγδαία πρόοδος στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας έχει «συρρικνώσει» τις αποστάσεις, «εκθέτοντας» τους καταναλωτές σε όλο και περισσότερες και διαφορετικές επιρροές. Η έκθεση αυτή ασκεί καθοριστική επίδραση στις αξίες, προτιμήσεις και συνήθειες των καταναλωτών, με άμεσο επακόλουθο τη μεταβολή των αγοραστικών τους επιλογών. Επιπλέον ο υψηλός βαθμός κινητικότητας ατόμων αλλά και αγαθών, η ταχύτατη εξάπλωση του διαδικτύου όπως και οι αλλαγές στον τρόπο διοίκησης των επιχειρήσεων (διάχυση πελατοκεντρικής φιλοσοφίας) πολλαπλασιάζουν το μέγεθος των παρατηρούμενων αυτών μεταβολών στα καταναλωτικά πρότυπα⁷⁸.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό η μελέτη των καταναλωτικών προτύπων και η ανάλυση της διαχρονικής τους εξέλιξης, τόσο σε επίπεδο μιας οικονομίας όσο και σε μια ομάδα χωρών, αποκτά εξέχουσα σημασία. Ο Chung (1998) επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι η αναζήτηση της ερμηνείας των αλλαγών που έχουν πραγματοποιηθεί στα καταναλωτικά πρότυπα, όχι μόνο μιας χώρας που αποτελεί σημείο αναφοράς, αλλά και τρίτων χωρών, βοηθά καταλυτικά στη δημιουργία μέτρων σύγκρισης, παρέχοντας έτσι ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο διερεύνησης της κατανάλωσης της χώρας στόχου⁷⁹. Όσον αφορά τώρα τον τρόπο μελέτης και ανάλυσης της εξέλιξης της κατανάλωσης και του καταναλωτικού προτύπου, όπως αναφέρει και ο Lux (2000), υπάρχουν ουσιαστικά δύο προσεγγίσεις.

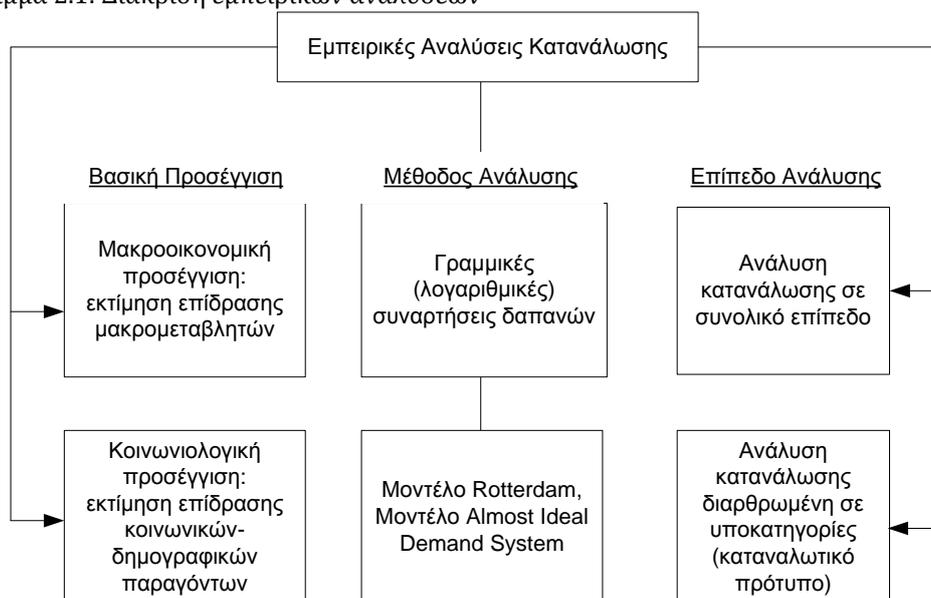
Η πρώτη είναι η οικονομική-οικονομετρική, η οποία ουσιαστικά ελέγχει τις παραδοχές της νεοκλασικής (Warlas, Marshall, Friedman) ή της (νέο)κεϋνσιανής προσέγγισης (Keynes, Modigliani, Tobin) και τον τρόπο επιλογής ενός ορθολογικού καταναλωτή, δίδοντας βάση κατά κύριο λόγο στις

⁷⁸ Douglas, S. Craig, S. (1997), The Changing Dynamic of Consumer Behavior: Implications for Cross-Cultural Research, *International Journal of Research in Marketing*, Vol. 14, σσ. 379-382. Για μια περαιτέρω ανάλυση των παραμέτρων αυτών βλ. Nitto, H. Shiozaki, J. (2001), Changing Consumption Patterns and New Lifestyles in the 21st Century, NRI Papers, No. 24, Tokyo.

⁷⁹ Chung, Y. (1998), Culture and Consumption Expenditures Patterns: Comparison Between Korean and United States Households, *Journal of Consumer Studies and Home Economics*, Vol. 22, σ. 39.

τιμές, στα εισοδήματα και στο επιτόκιο. Η δεύτερη είναι η κοινωνιολογική, η οποία μέσω της χρήσης της κοινωνικής στατιστικής, μελετά την εξέλιξη της κατανάλωσης μέσα από το πρίσμα της επίδρασης που έχουν σε αυτή ορισμένες κοινωνικές παράμετροι (όπως π.χ. το φύλο, το επίπεδο εκπαίδευσης, το μέγεθος της οικογένειας, κ.α.)⁸⁰. Ως προς τη μεθοδολογία ανάλυσης κυριαρχούν τρεις βασικές προσεγγίσεις: η χρήση γραμμικών (λογαριθμικών) συναρτήσεων δαπανών, η εφαρμογή του μοντέλου Rotterdam των Barten και Theil, και η ανάλυση με βάση το μοντέλο Almost Ideal Demand System (AIDS) των Deaton και Muellbauer (Διάγραμμα 2.1).

Διάγραμμα 2.1: Διάκριση εμπειρικών αναλύσεων

Να επισημανθεί ακόμα ότι, ανεξαρτήτως ποιάς προσέγγισης εκ των παραπάνω ακολουθεί κάποιος ερευνητής, η ανάλυσή του θα αφορά είτε την κατανάλωση σαν συνολικό μέγεθος, είτε θα επικεντρώνεται σε κάποια συγκεκριμένη κατηγορία αγαθού, είτε ακόμα θα εξετάζει κάποιες (ή και όλες) τις ομάδες αγαθών που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο, ανάλογα βέβαια με τον τρόπο διάρθρωσης που έχει οριστεί. Ένα ακόμα στοιχείο που χρειάζεται να αναφερθεί ως προς το τελευταίο είναι ότι σε κάθε μια από τις έρευνες αυτές είναι δυνατό να εντοπιστούν διαφορετικά είδη αγαθών που συμπεριλαμβάνονται στις αντίστοιχες υποκατηγορίες, γεγονός που δυσχεραίνει τις μεταξύ τους συγκρίσεις. Αρχικά θα αποτυπωθούν οι εμπειρικές αναλύσεις που αφορούν το σύνολο της κατανάλωσης, πρώτα με χρήση μακροοικονομικών ερμηνευτικών μεταβλητών και ύστερα με χρήση κοινωνικών – δημογραφικών, ενώ στη συνέχεια θα παρουσιαστούν εκείνες που εξετάζουν τη διάρθρωση και τους παράγοντες επιρροής του καταναλωτικού προτύπου.

⁸⁰ Lux, M. (2000), Changes in Consumption of Households during 1990-1997, *Czech Sociology Review*, Vol. 8, σ. 211.

2.2 Μακροοικονομική Προσέγγιση

Είναι γεγονός ότι ανεξαρτήτως σχολής και θεωρίας που ο εκάστοτε ερευνητής επιλέγει να χρησιμοποιήσει σε πραγματικά δεδομένα, η εκτίμηση της εμπειρικής σχέσης μεταξύ καταναλωτικής δαπάνης και ορισμένων βασικών μάκρο ή και μικροοικονομικών μεταβλητών συναντάται σε ένα πλήθος δημοσιευμένων άρθρων και αναλύσεων⁸¹. Μια από τις πρώτες μελέτες που πραγματοποιήθηκε ήταν εκείνη του Stone και Stone (1938), οι οποίοι προχώρησαν στον υπολογισμό της οριακής ροπής προς κατανάλωση σε 6 χώρες (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Πολωνία, Σουηδία, Η.Π.Α.) και για διάφορες χρονικές περιόδους μεταξύ 1896 και 1936⁸². Από τους υπολογισμούς προέκυψε μια οριακή ροπή κυμαινόμενη μεταξύ 0,42 και 0,80 (ανάλογα την υπό εξέταση χώρα), η οποία όμως παρέμενε σταθερή στις αυξήσεις του εισοδήματος, με εξαίρεση την περίπτωση της Γερμανίας όπου υπήρχε μια σχετικά μικρή μείωση, επιβεβαιώνοντας έτσι μόνο στην περίπτωση αυτή την κυρτότητα της σχέσης μεταξύ C και Y . Μια από τις πιο χαρακτηριστικές αναλύσεις ήταν και εκείνη του Kuznets, που δημοσιεύτηκε το 1942.

Πρωταρχικός βέβαια στόχος της μελέτης αυτής ήταν η εκτίμηση χρονολογικών σειρών βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών (εισόδημα, συσσώρευση κεφαλαίου, κατανάλωση) για την αμερικάνικη οικονομία. Η ανάλυση κάλυπτε την περίοδο 1879-1938 με εκτιμήσεις μέσων όρων κάθε πενταετίας⁸³. Σε μια μετέπειτα μάλιστα μελέτη, ο Kuznets επέκτεινε αυτές τις εκτιμήσεις για την περίοδο 1869 έως 1943. Με τα δεδομένα πλέον αυτά καθίσταται εφικτός ο υπολογισμός βασικών δεικτών για τον έλεγχο κεντρικών υποθέσεων. Ειδικότερα από τις χρονολογικές σειρές του εισοδήματος και της κατανάλωσης υπολογίστηκε η μέση ροπή προς κατανάλωση. Όμως από τα δεδομένα προέκυψε μια σχετικά σταθερή μέση ροπή, κυμαινόμενη μεταξύ 0,83 και 0,87, παρά το γεγονός ότι το εθνικό εισόδημα εφταπλασιάστηκε μεταξύ 1869 και 1938⁸⁴. Πρόκειται για ένα αποτέλεσμα που έρχεται σε αντιδιαστολή με τη θεωρία του Keynes, που υποστηρίζει ότι καθώς το εισόδημα αυξάνεται η κατανάλωση αυξάνεται αλλά με μικρότερο ρυθμό.

⁸¹ Είναι χαρακτηριστικό ότι η αναζήτηση του λήμματος “estimating consumption function” (ή άλλων παρόμοιων) σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες (όπως π.χ. στη J-STOR) θα εντοπίσει πάνω από 27.000 άρθρα με το ανάλογο αντικείμενο. Οι αναλύσεις αυτές έχουν πολλαπλασιαστεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια εξαιτίας βέβαια της δημιουργίας βάσεων δεδομένων για όλες σχεδόν τις οικονομίες και για πολλά έτη.

⁸² Stone, R. Stone, W. (1938), The Marginal Propensity to Consume and the Multiplier, *Review of Economic Studies*, Vol. 6, σ. 15.

⁸³ Kuznets, S. (1942), Uses of National Income in Peace and War, Occasional Paper No 6, National Bureau of Economic Research, New York, σ. 30.

⁸⁴ Kuznets, S. (1946), *National Product since 1869*, National Bureau of Economic Research, New York, Part II, σ. 119.

Στον άμεσο υπολογισμό τώρα της συνάρτησης κατανάλωσης προχώρησαν οι Smithies (1945), Mosak (1945) και Woytinsky (1946). Ο Smithies (1945), μελετώντας την αμερικάνικη οικονομία για την περίοδο 1923 – 1940, εκτίμησε αρχικά το διαθέσιμο εισόδημα (disposable income) των καταναλωτών, λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβιβαστικές πληρωμές (φόροι, επιδόματα, κλπ). Στη συνέχεια υπολόγισε τη συνάρτηση κατανάλωσης, καταλήγοντας στην εξής συνάρτηση⁸⁵:

$$C = 76,58 + 0,76 \cdot Y + 1,15 \cdot (t - 1922) \quad (2.1)$$

όπου C είναι η κατά κεφαλήν καταναλωτική δαπάνη, Y το διαθέσιμο εισόδημα και t ο χρόνος, ενώ έτος βάσης ήταν το 1929. Εφαρμόζοντας τη συνάρτηση αυτή στη βάση δεδομένων που είχε εκτιμήσει ο Kuznets για το εισόδημα, ο Smithies κατέληξε σε αντίστοιχες εκτιμήσεις για την κατανάλωση, γεγονός που αυξάνει το βαθμό εμπιστοσύνης του μοντέλου αυτού. Μια αντίστοιχη ανάλυση πραγματοποίησε ο Mosak (1945), σε άρθρο μάλιστα που δημοσιεύτηκε στο ίδιο τεύχος του περιοδικού *Econometrica*. Ο Mosak χρησιμοποιώντας δεδομένα της αμερικάνικης οικονομίας για την περίοδο 1929 – 1940 κατέληξε στην εξής σχέση⁸⁶:

$$Y = 8,621 + 0,803 \cdot X \quad (2.2)$$

όπου Y είναι η καταναλωτική δαπάνη, X το διαθέσιμο εισόδημα, ενώ τα δεδομένα ήταν σε τρέχουσες τιμές (όχι δηλαδή αποπληρωθισμένα).

Η προσέγγιση όμως αυτή έγινε αντικείμενο κριτικής σε άρθρο που δημοσίευσε ένα χρόνο μετά ο Woytinsky. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά από τη στιγμή που η συνάρτηση αυτή του Mosak είναι εκφρασμένη σε τρέχουσες τιμές δεν είναι δυνατό να γίνει ξεκάθαρο αν μια μεταβολή στην κατανάλωση είναι αποτέλεσμα της μεταβολής του εισοδήματος ή της μεταβολής των τιμών. Ο ίδιος προχώρησε σε έναν επανυπολογισμό της συνάρτησης κατανάλωσης για την περίοδο 1923-1940 και κατέληξε στην εξής συνάρτηση κατανάλωσης⁸⁷:

$$C = 0,75 \cdot Y + 9,8 + 0,21 \cdot (t - 1930) \quad (2.3)$$

όπου C είναι η καταναλωτική δαπάνη, Y το διαθέσιμο εισόδημα και t ο χρόνος, ενώ ως έτος βάσης χρησιμοποίησε το 1941. Ο Modigliani (1949), έχοντας ως αφετηρία της προαναφερθείσες αναλύσεις ενίσχυσε τη θέση του Woytinsky για την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι αποπληρωρισμένες μεταβλητές, υποστηρίζοντας ότι η χρήση τρεχουσών τιμών οδηγεί σε μεροληπτικές εκτιμήσεις, ειδικά σε περιόδους όπου παρατηρούνται έντονες μεταβολές στο επίπεδο των τιμών.

⁸⁵ Smithies, A. (1945), Forecasting Postwar Demand: I, *Econometrica*, Vol. 13, σ. 6.

⁸⁶ Mosak, J. (1945), Forecasting Postwar Demand: III, *Econometrica*, Vol. 13, σ. 44-45.

⁸⁷ Woytinsky, W. (1946), Relationship Between Consumers' Expenditures, Savings, and Disposable Income, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 28, σ. 5.

Στη συνέχεια προχώρησε σε μια διαφοροποίηση του τρόπου υπολογισμού της συνάρτησης κατανάλωσης, μέσα από την εισαγωγή δύο νέων παραμέτρων: του κυκλικού (cyclical) και του μακροχρόνιου (secular)⁸⁸ εισοδήματος. Ορίζοντας ως Y_t το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα στο χρόνο t και Y_t^o το υψηλότερο πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα που επιτεύχθηκε σε χρόνο μεταγενέστερο του t , τότε η μεταβολή του εισοδήματος μεταξύ του χρόνου t και του χρόνου $(t+1)$ θα ονομάζεται κυκλική αν το Y_t και το Y_{t+1} είναι μικρότερα του $Y_t^o = Y_{t+1}^o$. Σε διαφορετική περίπτωση θα λέγεται μακροχρόνια. Επιπλέον η ποσότητα $\frac{Y_t - Y_t^o}{Y_t}$ ορίζεται ως ο «κυκλικός δείκτης εισοδήματος» (cyclical income index)⁸⁹. Κατόπιν και χρησιμοποιώντας δεδομένα για την αμερικάνικη οικονομία και για την περίοδο 1921-1940, εκτίμησε την εξής συνάρτηση κατανάλωσης:

$$C_t = 2 + 0,73 \cdot Y_t + 0,125 Y_t^o \quad (2.4)$$

Παρόμοια μεθοδολογία ακολούθησε και ο Duesenberry (1949). Ο Duesenberry εκτίμησε τη συνάρτηση κατανάλωσης όπως προσδιορίστηκε από τον Keynes για την αμερικάνικη οικονομία, με περίοδο αναφοράς από το 1929 έως το 1941, λαμβάνοντας όμως και αυτός υπόψη του το ρόλο του κυκλικού εισοδήματος. Με τον τρόπο αυτό κατέληξε στην εξής συνάρτηση⁹⁰:

$$\frac{C_t}{Y_t} = 1,196 - 0,25 \cdot \frac{Y_t}{Y_o} \quad (2.5)$$

δίδοντας αντίστοιχους ορισμούς στα C_t , Y_t και Y_o όπως ο Modigliani (1949). Σύμφωνα με τις δύο αυτές προσεγγίσεις του Duesenberry και του Modigliani ο λόγος κατανάλωσης προς εισόδημα εξαρτάται μόνο από τη σχέση μεταξύ κατά κεφαλήν εισοδήματος σε ένα δεδομένο έτος και του αμέσως προηγούμενου μέγιστου εισοδήματος. Με τον τρόπο αυτό, οι δύο αυτές αναλύσεις, όπως αναφέρει και ο Hagen (1955), προσέφεραν μια πρώτη ερμηνεία της κυκλικής συμπεριφοράς της κατανάλωσης και του λόγου για τον οποίο η κατανάλωση αυξάνεται σε αντίστοιχη αναλογία με την αύξηση του εισοδήματος⁹¹. Ιδιαίτερα

⁸⁸ Όπως αναφέρει ο Modigliani, ο ορισμός που χρησιμοποιεί για τον όρο «μακροχρόνιος» είναι σύμφωνος με τη σημασία που απέδωσε στον όρο αυτό για πρώτη φορά ο Marshall.

⁸⁹ Modigliani, F. (1949), Fluctuations in the Saving-Income Ratio: a Problem in Economic Forecasting, στο *Studies in Income and Wealth*, Vol. 11, Conference on Research in Income and Wealth, National Bureau of Economic Research, New York, σ. 379.

⁹⁰ Duesenberry, J. (1949), *Income, Saving, and the Theory of Consumer Behavior*, Harvard University Press, Cambridge. Για το ρόλο και τη σημασία των αναλύσεων του Duesenberry βλ. Mason, R. (2000), The Social Significance of Consumption: James Duesenberry's Contribution to Consumer Theory, *Journal of Economic Issues*, Vol. 34, σσ. 553-572.

⁹¹ Hagen, E. (1955), The Consumption Function: a Review Article, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 37, σ. 51.

καθοριστική ακόμα (όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο) ήταν και η μελέτη που πραγματοποίησε ο Brown, ο οποίος ανέδειξε για πρώτη φορά το ρόλο των συνηθειών. Μελετώντας την αμερικάνικη οικονομία για την περίοδο 1926-1941 και 1946-1949⁹², προχώρησε στην εκτίμηση της συνάρτησης κατανάλωσης υιοθετώντας ορισμένες καίριες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις προγενέστερες αναλύσεις.

Καταρχάς, ακολουθώντας την ανάλυση του Klein (1950)⁹³, διαχώρισε το διαθέσιμο εισόδημα σε εκείνο που προέρχεται από μισθούς («μισθολογικό» εισόδημα, Y_w) και σε εκείνο από άλλες πηγές («μη μισθολογικό» εισόδημα, Y_π), ενώ χρησιμοποίησε και μια «μεταβλητή αλλαγής» (ψευδομεταβλητή, “shift variable”, A^c) προκειμένου να ενσωματώσει την άμεση αύξηση της κατανάλωσης που συνέβη στην μεταπολεμική περίοδο. Στη μεταβλητή αυτή έδωσε την τιμή 0 για όλα τα έτη πριν το πόλεμο (μέχρι δηλαδή το 1941) και 1 για την μετέπειτα περίοδο. Επιπλέον υποστήριξε ότι ο ρόλος των συνηθειών είναι δυνατό να προσεγγιστεί μέσα από την κατανάλωση που συντελέστηκε σε προγενέστερη περίοδο. Η επιρροή όμως αυτή θα είναι μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι η χρονική απόσταση μεταξύ της τρέχουσας κατανάλωσης και εκείνης που συντελέστηκε σε προηγούμενη χρονική περίοδο, ενώ θα αρχίσει να μειώνεται όσο η χρονική αυτή απόσταση αυξάνεται. Με βάσει τις παραμέτρους αυτές και έχοντας ως βάση την περίοδο 1935-1939, προχώρησε στην εκτίμηση της εξής συνάρτησης⁹⁴:

$$C = 0,9138 + 0,5929 \cdot Y_w + 0,3419 \cdot Y_\pi + 0,200 \cdot C_{-1} + 0,6958 \cdot A^c + u \quad (2.6)$$

Οι Liu και Chang (1950) προχώρησαν στην συνεκτίμηση της επίδρασης που έχει στο ύψος της κατανάλωσης όχι μόνο το εισόδημα αλλά και ο δείκτης τιμών καταναλωτή. Μελετώντας την αμερικάνικη οικονομία για την περίοδο 1930 – 1948 κατέληξε στον υπολογισμό της συνάρτησης:

$$C = 0,535 \cdot Y + 0,214 \cdot P - 3,06 \quad (2.7)$$

όπου C είναι το σύνολο της ετήσιας καταναλωτικής δαπάνης και Y το ετήσιο ακαθάριστο εισόδημα, εκφρασμένα σε τρέχουσες τιμές, ενώ P είναι ο δείκτης τιμών καταναλωτή. Οι εκτιμήσεις προέκυψαν στατιστικά σημαντικές, ενώ οι Liu

⁹² Όπως αναφέρει ο Brown, δεν συμπεριέλαβε στην ανάλυσή του την περίοδο του πολέμου (1942-1945), καθώς θεώρησε ότι στο διάστημα αυτό συνέβη μια σημαντική αλλαγή στη συμπεριφορά των καταναλωτών. Για την επίδραση που άσκησε η περίοδος του πολέμου στις καταναλωτικές δαπάνες βλ. Bassie, L. (1946), Consumers' Expenditures in War and Transition, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 28, σσ. 17-30. Όπως προέκυψε από την ανάλυση αυτή σημαντικές μεταβολές σημειώθηκαν στη δαπάνη για διαρκή αγαθά και υπηρεσίες, ενώ μόνο στην περίπτωση των μη διαρκών αγαθών δεν υπήρξαν μεγάλες αλλαγές. Βλ. ακόμα Morris, S. (1945), Forecasting Postwar Demand: II, *Econometrica*, Vol. 13, σσ. 15-24.

⁹³ Βλ. Klein, L. (1950), *Economic Fluctuations in the United States, 1921- 1941*, Cowles Commission Monograph No. 11, New York: John Wiley and Sons.

⁹⁴ Brown, T. (1952), Habit Persistence and Lags in Consumer Behaviour, *Econometrica*, Vol. 20, σ. 361.

και Chang (1950) προχώρησαν και σε έναν έλεγχο αυτών μέσω της σύγκρισης των τιμών που προκύπτουν από τη χρήση της παραπάνω συνάρτησης και εκείνων που πραγματικά καταγράφηκαν⁹⁵. Ο όρος σφάλματος μεταξύ των εκτιμήσεων και των πραγματικών δεδομένων αποδείχθηκε ιδιαίτερα μικρός με εξαίρεση την περίοδο 1941 – 1945 όπου οι διαφορές ήταν πολύ μεγάλες. Στην εκτίμηση της συνάρτησης κατανάλωσης για την αμερικάνικη οικονομία προχώρησε και ο Fisher (1952), ο οποίος χρησιμοποιώντας δεδομένα για την περίοδο 1947 – 1950 υπολόγισε τη σχέση⁹⁶:

$$C_t = 0,608 \cdot Y_{t-1} \quad (2.8)$$

όπου C είναι το σύνολο της ετήσιας κατανάλωσης και Y το ετήσιο εισόδημα, με τους δύο όρους να είναι εκφρασμένοι σε πραγματικές τιμές έχοντας αποπληθωριστεί με τον δείκτη τιμών του καταναλωτή της περιόδου 1935-1939.

Μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε από τον Davis (1952). Κεντρικό ζήτημα που ανέδειξε δεν ήταν η επανεκτίμηση της συνάρτησης κατανάλωσης, αλλά κατά πόσο οι υπάρχουσες συναρτήσεις που έχουν υπολογιστεί είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν για την πρόβλεψη της μελλοντικής εξέλιξής της⁹⁷. Προκειμένου να προσδιορίσει τη δυνατότητα αυτή ομαδοποίησε καταρχάς τις συναρτήσεις κατανάλωσης που είχαν εκτιμηθεί σε τρεις γενικές ομάδες: στην πρώτη ομάδα ανήκαν οι αναλύσεις εκείνες που χρησιμοποίησαν το διαθέσιμο εισόδημα ως τη μοναδική ανεξάρτητη μεταβλητή και το επίπεδο κατανάλωσης ως την εξαρτημένη (όπως η μελέτη του Mosak (1950)), στη δεύτερη συμπεριλήφθηκαν όσες χρησιμοποίησαν δύο ανεξάρτητες (όπως εκείνη του Smithies (1945) και των Liu και Chang (1950)), ενώ η τρίτη περιείχε εκείνες που έλαβαν υπόψη τους την επίδραση που ασκεί και το κυκλικό εισόδημα (όπως του Modigliani (1949) και του Duesenberry (1949)).

Στη συνέχεια εξέτασε ποιά από αυτές τις ομάδες είναι η πλέον κατάλληλη προκειμένου να προβλέψει την μελλοντική εξέλιξη της κατανάλωσης. Για να το πετύχει αυτό χρησιμοποίησε δεδομένα για την περίοδο 1946-1950 και εκτίμησε το μέγεθος του σφάλματος της κάθε ομάδας, συγκρίνοντας τις εκτιμήσεις για το επίπεδο της κατανάλωσης, όπως αυτές υπολογίζονται μέσα από την κάθε συνάρτηση, με τα πραγματικά επίπεδα που καταγράφηκαν στη συγκεκριμένη περίοδο. Η ανάλυση έδειξε ότι τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη ομάδα είτε υπερεκτιμούν είτε υποεκτιμούν το επίπεδο της κατανάλωσης, με το μέγεθος σφάλματος να είναι αρκετά υψηλό, ενώ μόνο η τρίτη ομάδα παρείχε εκτιμήσεις με το μικρότερο σφάλμα σε σχέση με τις πραγματικές.

⁹⁵ Liu, T. Chang, C. (1950), U. S. Consumption and Investment Propensities: Pre-war and Post-war, *American Economic Review*, Vol. 40, σ. 573.

⁹⁶ Fisher, G. (1952), A Simple Econometric Model for the United States - 1947-1950, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 34, σ. 48.

⁹⁷ Davis, T. (1952), The Consumption Function as a Tool for Prediction, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 34, σ. 270-271.

Στην εκτίμηση της συνάρτησης κατανάλωσης για την Ιαπωνία όχι όμως στο σύνολο της οικονομίας αλλά σε μια συγκεκριμένη ομάδα νοικοκυριών (τους αγρότες) προχώρησε ο Mizoguchi (1969). Για μια περίοδο 12 ετών (1953-1964) και έχοντας αρχικά διαχωρίσει τη βάση δεδομένων ανάλογα με το μέγεθος της αγροτικής εκμετάλλευσης (υπολογισμένο σε εκτάρια) εκτίμησε, στην περίπτωση του μέσου μεγέθους εκμετάλλευσης, την ακόλουθη συνάρτηση κατανάλωσης:

$$C_t = -14,015 + 0,3593 \cdot Y_f(t) + 0,5825 \cdot Y_w(t) + 0,5216 \cdot Y_0(t) + 0,1758 \cdot Y(t-1) - 1,1242 \cdot P(t) \quad (2.9)$$

όπου C_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση των αγροτικών νοικοκυριών, Y_f το διαθέσιμο εισόδημα από την αγροτική εργασία, Y_w το διαθέσιμο εισόδημα από άλλες μισθωτές εργασίες, Y_0 το διαθέσιμο εισόδημα από λοιπές πηγές, και P το επίπεδο τιμών. Η ανάλυση έδειξε ότι η κατανάλωση των αγροτικών νοικοκυριών επηρεάζεται περισσότερο όχι από το εισόδημα που προέρχεται από τις αγροτικές εργασίες αλλά από εκείνο που είναι αποτέλεσμα άλλων δραστηριοτήτων⁹⁸.

Ένας διαφορετικός τρόπος προσέγγισης της σχέσης μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος αποτυπώθηκε από τους Davidson et al. (1978). Μελετώντας το Ηνωμένο Βασίλειο για την περίοδο 1958 - 1975 και χρησιμοποιώντας δεδομένα σε τετραμηνιαία βάση κατέληξαν στην εξής συνάρτηση κατανάλωσης⁹⁹:

$$\Delta_4 \ln C_t = 0,48 \cdot \Delta_4 \ln Y_t - 0,23 \cdot \Delta_1 \Delta_4 \ln Y_t - 0,09 \cdot \ln(C/Y)_{t-4} + 0,006 \cdot \Delta_4 D_t^* - 0,12 \cdot \Delta_4 \ln P_t - 0,31 \cdot \Delta_1 \Delta_4 \ln P_t \quad (2.10)$$

όπου C_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση μη διαρκών αγαθών και υπηρεσιών, Y_t το διαθέσιμο εισόδημα, D_t^* μια ψευδομεταβλητή ίση με 0 για όλα τα έτη, πλην του πρώτου τετράμηνου του 1968 και 1973, και του δευτέρου του 1979, όπου ήταν ίση με 1, καθώς και του δευτέρου τετράμηνου του 1968 και 1973 και του τρίτου του 1979 όπου ήταν ίση με -1, ενώ P_t είναι το επίπεδο των τιμών. Όλες οι μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε σταθερές του 1970, με τους συντελεστές που εκτιμήθηκαν να είναι στατιστικά σημαντικοί, ενώ ο όρος Δ αποτυπώνει τις διαφορές σε σχέση με την περίοδο αναφοράς (π.χ. $\Delta_4 Y_t = Y_t - Y_{t-4}$). Η εισαγωγή της ψευδομεταβλητής επέτρεψε να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που έγιναν κατά τα συγκεκριμένα έτη στους φόρους

⁹⁸ Mizoguchi, T. (1969), Time Series Analysis of the Consumption Function in Japan by Occupational Group, *Hitotsubashi Journal of Economics*, Vol. 9, σ. 29.

⁹⁹ Davidson, E. et al. (1978), Econometric Modelling of the Aggregate Time-Series Relationships Between Consumers - Expenditure and Income in the United Kingdom, *Economic Journal*, Vol. 88, σ. 690.

προστιθέμενης αξίας, ενώ μέσω των διαφορών Δ συμπεριλήφθηκε η επίδραση των επιχειρηματικών κύκλων (business cycles) που έχουν στην κατανάλωση. Με τον τρόπο αυτό οι Davidson et al. (1978) προσάρμοσαν το υπόδειγμα κατανάλωσης ώστε να ερμηνεύει καλύτερα τη σχέση της με το διαθέσιμο εισόδημα¹⁰⁰.

Στην εκτίμηση της επίδρασης που ασκεί όχι μόνο το διαθέσιμο εισόδημα αλλά και μια σειρά ακόμα πρόσθετων μακροοικονομικών παραμέτρων προχώρησαν οι Blinder και Deaton (1985). Ειδικότερα, για την περίοδο 1954-1984 και με δεδομένα από την αμερικάνικη οικονομία, προχώρησαν στην εύρεση του ρόλου που ασκούν ταυτόχρονα στην κατανάλωση ορισμένες καίριες μακρομεταβλητές, όπως ο πλούτος¹⁰¹, ο πληθωρισμός και οι σχετικές τιμές, σε συνδυασμό μάλιστα με τις χρονικές υστερήσεις τους. Η σχετική συνάρτηση που εκτιμήθηκε ήταν¹⁰²:

$$\Delta c_t = 0,17 - 0,176 \cdot c_{t-1} - 0,071 \cdot y_{t-1} + 0,164 \cdot y - 0,012 \cdot w_{t-1} + 0,056 \cdot w - 0,139 \cdot r - 0,261 \cdot p + 0,270 \cdot (pn - p)_{t-1} - 0,216 \cdot (pn - p)_t + 0,030 \cdot (pd - p)_{t-1} + 0,009 \cdot (pd - p)_t + 0,003 \cdot K_t \quad (2.11)$$

όπου y είναι διαθέσιμο εισόδημα, w ο πλούτος, r το ονομαστικό επιτόκιο, p ο ρυθμός πληθωρισμού, pn και pd το επίπεδο τιμών των μη διαρκών και των διαρκών αγαθών αντίστοιχα, ενώ K είναι το επίπεδο αποθέματος των διαρκών αγαθών. Η ανάλυση ανέδειξε το διακριτό ρόλο που ασκεί το επίπεδο τιμών των μη διαρκών αγαθών σε σύγκριση με εκείνο των διαρκών, όπου στη μεν πρώτη περίπτωση η επίδραση στην κατανάλωση είναι αρνητική, υψηλή και στατιστικά σημαντική, στη δε δεύτερη είναι θετική αν και αρκετά μικρή. Αρνητική επίδραση ασκεί ακόμα τόσο το επιτόκιο όσο και το γενικό επίπεδο τιμών ενώ το απόθεμα των διαρκών αγαθών φαίνεται να μην ασκεί σημαντική επιρροή μιας και ο συντελεστής του προέκυψε στατιστικά μη σημαντικός.

Ο Wilcox (1990) με τη σειρά του εκτίμησε την επίδραση που ασκεί το επιτόκιο στην καταναλωτική δαπάνη για την περίοδο 1955-1989 στην αμερικάνικη οικονομία. Στο πλαίσιο αυτό εκτίμησε την επίδραση που ασκεί τόσο

¹⁰⁰ Για μια περαιτέρω επισκόπηση της μελέτης βλ. Borooah, K. (1991), Consumer Expenditure and Disposable Income: Two Neglected Issues, *Bulletin of Economic Research*, Vol. 4, σσ. 299-330.

¹⁰¹ Επισημαίνεται ότι η σχέση μεταξύ πλούτου και κατανάλωσης είχε αναδειχθεί με ιδιαίτερα αναλυτικό τρόπο ήδη από τον Hamburger (1955), ο οποίος χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1929-1941 και 1947-1950 για τις ΗΠΑ συσχέτισε τις αλλαγές στο επίπεδο της κατανάλωσης με τις αλλαγές στο επίπεδο του πλούτου [βλ. Hamburger, W. (1955), The Relation of Consumption to Wealth and the Wage Rate, *Econometrica*, Vol. 23, σσ. 1-17].

¹⁰² Blinder A., Deaton, A. (1985), The Time Series Consumption Function Revisited, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 2, σ. 475.

το ονομαστικό όσο και το πραγματικό επιτόκιο, καταλήγοντας στον υπολογισμό της εξής συνάρτηση κατανάλωσης¹⁰³:

$$CONS = 0,871 + 0,011 \cdot SW + 0,139 \cdot NSW + 0,296 \cdot PDI - 0,030 \cdot NIR + 0,013 \cdot ERATIR \quad (2.12)$$

όπου *CONS* είναι η καταναλωτική δαπάνη μη διαρκών αγαθών και υπηρεσιών, *SW* και *NSW* είναι ο πραγματικός χρηματοοικονομικός και μη πλούτος αντίστοιχα, ενώ *PDI* είναι το διαθέσιμο εισόδημα. Όλα τα μεγέθη αυτά είναι εκφρασμένα σε κατά κεφαλήν και πραγματικούς όρους. *NIR* και *ERATIR* είναι το ονομαστικό και πραγματικό επιτόκιο αντίστοιχα. Όπως προκύπτει από τη συνάρτηση που εκτιμήθηκε το ονομαστικό επιτόκιο ασκεί αρνητική επίδραση στην κατανάλωση με το συντελεστή του να είναι στατιστικά σημαντικός. Από την άλλη πλευρά ο συντελεστής του πραγματικού επιτοκίου αν και θετικός δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Με βάσει τις εκτιμήσεις αυτές ο Wilcox υποστήριξε ότι τα επιτόκια επηρεάζουν την καταναλωτική δαπάνη μέσω των ονομαστικών τους επιπέδων, με την επίδραση των πραγματικών να μην κατέστη δυνατό να αποκαλυφθεί.

Οι Brodin και Nymoer (1991) εκτίμησαν τη συνάρτηση κατανάλωσης για τη Νορβηγία δίδοντας ειδική έμφαση στην επίδραση που έχει ο πλούτος στην κατανάλωση και έχοντας ως περίοδο ανάλυσης τα έτη μεταξύ 1966 και 1989¹⁰⁴. Η τελική σχέση που εκτίμησαν ήταν:

$$\Delta c_t = -0,925 \cdot c_{t-1} + 0,514 \cdot y_{t-1} + 0,253 \cdot w_{t-1} + 0,432 \cdot \Delta y_t + 0,291 \cdot \Delta w_t \quad (2.13)$$

όπου *c* είναι η καταναλωτική δαπάνη αγαθών και υπηρεσιών, *y* είναι το διαθέσιμο εισόδημα και *w* ο πλούτος, με όλα τα δεδομένα να είναι εκφρασμένα σε λογαρίθμους. Η περίπτωση της ελληνικής οικονομίας ήταν το αντικείμενο μελέτης των Δριτσάκη και Στεφανίδη (2000). Στο σχετικό τους άρθρο υπολόγισαν τη συνάρτηση κατανάλωσης για την περίοδο 1961-2000, καταλήγοντας στην εξής συνάρτηση:

$$\ln C_t = -0,19427 + 0,34139 \cdot \ln Y_t + 0,60023 \cdot \ln C_{t-1} \quad (2.14)$$

όπου *C* είναι η ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη αγαθών και υπηρεσιών και *Y* το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, με έτος βάσης να είναι το 1970. Οι σχετικές εκτιμήσεις προέκυψαν στατιστικά σημαντικές και με πρόσημα σύμφωνα με τη σχετική θεωρία¹⁰⁵. Στον υπολογισμό της συνάρτησης κατανάλωσης για όλες τις

¹⁰³ Wilcox, J. (1990), Nominal Interest Rate Effects on Real Consumer Expenditure, *Business Economics*, Vol. 1, σ. 33.

¹⁰⁴ Brodin, P. Nymoer, R. (1991), Wealth Effects and Exogeneity: The Norwegian Consumption Function 1966(1)-1989(4), *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 51, σ. 439. Για μια επισκόπηση της μελέτης αυτής βλ. Franses, P. (1992), The Norwegian Consumption Function: A Comment, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 54, σσ. 455-459.

¹⁰⁵ Δριτσάκης, Ν. Στεφανίδης, Γ. (2000), Εκτίμηση ενός πραγματικού μικρού διαρθρωτικού οικονομετρικού υποδείγματος στην ελληνική οικονομία, Πρακτικά 7^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Εταιρείας Οικονομολόγων, Καβάλα, σ. 72.

χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 και για μια περίοδο 25 ετών (1980-2005) προχώρησε ο Manitsaris (2006). Ακολουθώντας τη θεωρία του Friedman (1957) υπολόγισε τη συνάρτηση τόσο για κάθε χώρα χωριστά όσο και για το μέσο όρο της Ε.Ε.. Όσον αφορά το μέσο όρο η σχετική συνάρτηση ήταν¹⁰⁶:

$$\log(C_t) = -0,576 + 0,531 \cdot \log(Y_t) + 0,391 \cdot \log(C_{t-1}) \quad (2.15)$$

όπου C_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση και Y_t είναι το ΑΕΠ, ενώ και οι δύο μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε σταθερές τιμές του 1995.

Σε μια αναλυτική εκτίμηση του ρόλου που έχει ο πλούτος στην κατανάλωση προχώρησε και ο Sousa (2009). Χρησιμοποιώντας ως δείγμα χωρών της ευρωζώνη και για την περίοδο 1980-2007 υπολόγισε την επίδραση που έχει στην καταναλωτική δαπάνη τόσο ο χρηματοοικονομικός πλούτος όσο και η ακίνητη περιουσία, καταλήγοντας αρχικά στην εξής συνάρτηση¹⁰⁷:

$$\log(C_t) = -0,2337 + 0,6883 \cdot \log(Y_t) + 0,1234 \cdot \log(NFW_t) + 0,0202 \cdot \log(NHW_t) \quad (2.16)$$

όπου C_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση, Y_t το εισόδημα, NFW_t ο καθαρός χρηματοοικονομικός πλούτος (net financial wealth) και NHW_t ο καθαρός πλούτος από ακίνητη περιουσία (net housing wealth). Όλοι οι συντελεστές είναι στατιστικά σημαντικοί, το μέγεθος όμως της επίδρασης του χρηματοοικονομικού πλούτου είναι σαφώς μεγαλύτερο σε σύγκριση με εκείνο της ακίνητης περιουσίας. Στη συνέχεια ο Sousa (2009) προχώρησε σε ορισμένες πρόσθετες αναλύσεις προκειμένου να διαπιστώσει αν τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται στην περίπτωση όπου ληφθούν υπόψη τα ακαθάριστα (gross) μεγέθη¹⁰⁸. Οι εκτιμήσεις δεν διαφοροποιήθηκαν σε σύγκριση με την αρχική ανάλυση, επιβεβαιώνοντας το σημαντικό ρόλο που ασκεί στην κατανάλωση η χρηματοοικονομική περιουσία του ατόμου και δευτερευόντως η ακίνητη.

Ακολουθώντας τη θεωρία του Keynes, οι Doughney και Vu (2009) πραγματοποίησαν με τη σειρά τους μια εκτίμηση της συνάρτησης κατανάλωσης για την Αυστραλία για την περίοδο 1959-2006:

$$C = -7007,4 + 0,5922 \cdot Y \quad (2.17)$$

όπου C είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση και Y το εισόδημα. Στη συνέχεια προχώρησαν σε μια επανεκτίμηση αυτής, έχοντας διαχωρίσει την περίοδο

¹⁰⁶ Manitsaris, A. (2006), Estimating the European Union Consumption Function under the Permanent Income Hypothesis, *International Research of Journal of Finance and Economics*, Vol. 2, σ. 133.

¹⁰⁷ Sousa, R. (2009), Wealth Effects on Consumption – Evidence form the Euro Area, Working Paper Series, No. 1050, European Central Bank, Frankfurt, σ. 16.

¹⁰⁸ Ο καθαρός πλούτος (χρηματοοικονομικός και ακίνητη περιουσία) προκύπτει αν από τα ακαθάριστα μεγέθη αφαιρεθούν οι υποχρεώσεις (liabilities).

μελέτης ανά οικονομικό κύκλο, με μια μέση διάρκεια της κάθε περιόδου τα δέκα έτη, και κατέληξαν σε μια φθίνουσα ροπή προς κατανάλωση¹⁰⁹.

Μια ακόμα μακροοικονομική μεταβλητή που σχετίζεται με μεταβολές στο επίπεδο της κατανάλωσης είναι τέλος η δημοσιονομική πολιτική, και κυρίως οι δημόσιες δαπάνες και οι φόροι. Σύμφωνα με την κεϋνσιανή θεωρία, μια αύξηση στο ύψος των δημοσίων δαπανών, θα οδηγήσει σε αύξηση της προγραμματισμένης δαπάνης και κατ' επέκταση και του εισοδήματος. Οι μεταβολές αυτές θα επιτρέψουν την ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Από την άλλη πλευρά όμως, και ακολουθώντας το υπόδειγμα IS-LM, η αύξηση των δημοσίων δαπανών θα ενισχύσει τη ζήτηση χρήματος. Η ενίσχυση αυτή θα οδηγήσει σε άνοδο των επιτοκίων με αποτέλεσμα τη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων, ασκώντας αρνητική επίδραση στο εισόδημα και τελικώς στην κατανάλωση¹¹⁰. Όσο πιο ανελαστική είναι δε η προσφορά χρήματος τόσο μεγαλύτερη θα είναι η αύξηση των επιτοκίων άρα και η μείωση επενδύσεων – εισοδήματος, δημιουργώντας μια σχέση υποκατάστασης μεταξύ δημοσίων δαπανών και κατανάλωσης.

Από την άλλη πλευρά η φορολογία επηρεάζει καταρχάς το συνολικό ύψος της κατανάλωσης μέσα από την επίδραση στο διαθέσιμο εισόδημα, όταν έχει τη μορφή φόρου εισοδήματος, αλλά και τη διάρθρωση αυτής εφόσον αφορά φόρο κατανάλωσης σε συγκεκριμένα αγαθά, προκαλώντας σχέσεις υποκατάστασης μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών αγαθών. Συγχρόνως όμως μια μεταβολή της φορολογίας, βάσει του υποδείγματος IS-LM, θα επηρεάσει το εισόδημα δημιουργώντας μεταβολές και στο επίπεδο των επιτοκίων. Ως εκ τούτου η τελική επίδραση της φορολογίας επί της κατανάλωσης, όπως και στην περίπτωση των δημοσίων δαπανών, δεν είναι εκ των προτέρων γνωστή και βεβαία¹¹¹. Μέσα στο πλαίσιο αυτό έχει πραγματοποιηθεί μια μεγάλη σειρά ερευνών προκειμένου να εκτιμηθεί η τελική επίδραση που έχουν οι μεταβολές των δημοσίων δαπανών στην κατανάλωση των νοικοκυριών¹¹².

Μια από τις πιο χαρακτηριστικές έρευνες ήταν εκείνη του Feldstein (1982). Ο Feldstein (1982), αντιπαραθέτοντας την κεϋνσιανή θεωρία με τις θεωρίες του μόνιμου εισοδήματος, υποστήριξε ότι η επίδραση της

¹⁰⁹ Doughney, J. Vu, J. (2009), Consumption and Its Function: Exploring the Time-Series "Consumption Function" in Australia 1959-60 to 2005-06, *International Review of Business Research Papers*, Vol.5, σ. 271.

¹¹⁰ Βλ. Galí, J. López-Salido, D. Vallés J. (2005), Understanding the Effects of Government Spending on Consumption, Working Paper No. 11578, National Bureau of Economic Research, Cambridge, σ. 1 – 9.

¹¹¹ Για μια εναλλακτική προσέγγιση της επίδρασης των φόρων στην κατανάλωση αγαθών βλ. Barzel, Y. (1976), An Alternative Approach to the Analysis of Taxation, *The Journal of Political Economy*, Vol. 84, σσ. 1177-1197.

¹¹² Για μια «μοντελοποίηση» της σχέσης εισοδήματος και δημοσίων δαπανών βλ. Barro, J. (1981), Output Effects of Government Purchases, *Journal of Political Economy*, Vol. 84, σσ. 343-350.

δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται από τον τρόπο με το οποίο οι καταναλωτές κρίνουν τι αντίκτυπο θα έχουν οι τρέχουσες δημοσιονομικές αλλαγές στις μελλοντικές φορολογικές απαιτήσεις. Αυτή η δημοσιονομική προσδοκία κατέληξε ο Feldstein (1982) των καταναλωτών δημιουργεί εν τέλει μια πολυπλοκότητα στην πρόβλεψη του αποτελέσματος που θα έχει μια δημοσιονομική αλλαγή. Στη συνέχεια προχώρησε στην εκτίμηση της επίδρασης βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών στο ύψος της κατανάλωσης στην αμερικάνικη οικονομία για την περίοδο 1930 – 1977 (έχοντας αποκλείσει τα έτη 1941-1946), καταλήγει στη συνάρτηση¹¹³:

$$C_t = 0,652 + 0,462 \cdot Y_t + 0,022 \cdot Y_{t-1} + 0,017 \cdot W_t + 0,013SSW_t - 0,109 \cdot G_t - 0,076 \cdot T_t + 1,185 \cdot TR_t - 0,011 \cdot D_t \quad (2.18)$$

όπου C_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση, Y_t το εθνικό εισόδημα, W_t ο ιδιωτικός πλούτος, SSW_t είναι ο πλούτος κοινωνικής ασφάλισης¹¹⁴, G_t οι δημόσιες δαπάνες, T_t τα φορολογικά έσοδα, TR_t οι μεταβιβαστικές πληρωμές, και D_t είναι το δημόσιο χρέος της γενικής κυβέρνησης. Όλες οι μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε κατά κεφαλήν σταθερές τιμές. Από τις εκτιμήσεις αυτές προκύπτει μια μικρή (αρνητική) επίδραση της φορολογίας, μια ιδιαίτερα θετική επιρροή των μεταβιβαστικών πληρωμών αλλά και του πλούτου κοινωνικής ασφάλισης (σε μικρότερο βέβαια βαθμό), ενώ οι δημόσιες δαπάνες έχουν αρνητική επίδραση στη μεταβολή της κατανάλωσης. Η επίδραση τέλος του δημόσιου χρέους ήταν επίσης μικρή αλλά στατιστικά μη σημαντική. Ο Feldstein (1982) υποστήριξε ωστόσο ότι οι εκτιμήσεις αυτές αποτελούν ένα μέσο όρο της επίδρασης των μεταβλητών αυτών στην κατανάλωση σε μια περίοδο 42 ετών και δεν προσφέρονται ιδιαίτερα για εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, χωρίς βέβαια να ακυρώνονται και οι ενδείξεις που αυτές αποτυπώνουν.

Μια αντίστοιχη ανάλυση πραγματοποίησε και ο Kormendi (1983), ο οποίος προχώρησε και αυτός στην εύρεση της επίδρασης μακροοικονομικών μεταβλητών επί της ιδιωτικής κατανάλωσης στην αμερικάνικη οικονομία για την περίοδο 1931-1976. Ειδικότερα η σχετική συνάρτηση που εκτίμησε ήταν:

$$PC_t = 0,29 \cdot Y_t + 0,07 \cdot Y_{t-1} - 0,23 \cdot GS_t + 0,025 \cdot W_t + 0,83 \cdot TR_t + 0,07 \cdot TX_t + 0,10 \cdot RE_t + 1,15 \cdot GINT_t - 0,055 \cdot GB_t \quad (2.19)$$

όπου PC_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση μη διαρκών αγαθών και υπηρεσιών, Y_t το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα, GS_t οι δημόσιες δαπάνες, W_t ο

¹¹³ Feldstein, M. (1982), Government Deficits and Aggregate Demand, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 9, σ. 10.

¹¹⁴ Η μεταβλητή αυτή είναι η παρούσα αξία των πληρωμών κοινωνικής ασφάλισης που θα λάβει το τρέχον εργατικό δυναμικό όταν συνταξιοδοτηθεί. Για ανάλυση του τρόπου υπολογισμού της βλ. Feldstein, M. (1974), Social Security, Induced Retirement and Aggregate Capital Accumulation, *Journal of Political Economy*, Vol. 82, σσ. 905-926.

ιδιωτικός πλούτος, TR_t οι μεταβιβαστικές πληρωμές, TX_t τα φορολογικά έσοδα, RE_t τα εταιρικά μη διανεμόμενα κέρδη, $GINT_t$ οι πληρωμές τόκων δημοσίου χρέους και GB_t είναι το δημόσιο χρέος. Όλες οι μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε κατά κεφαλήν σταθερές τιμές¹¹⁵. Οι εμπειρικές εκτιμήσεις των συντελεστών των TX_t , RE_t και $GINT_t$ προέκυψαν στατιστικά μη σημαντικές, αν και με πρόσημα διαφορετικά από τα αναμενόμενα, οι μεταβιβαστικές πληρωμές ενισχύουν την κατανάλωση, ενώ αρνητική επίδραση έχουν τόσο οι δημόσιες δαπάνες όσο και το δημόσιο χρέος.

Ο Aschauer (1985) επιχείρησε να εξετάσει την επίδραση αποκλειστικά που ασκεί το ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος στην κατανάλωση, λαμβάνοντας έτσι υπόψη τόσο το μέγεθος των δημοσίων δαπανών όσο και το ύψος των κρατικών εσόδων. Με χρήση δεδομένων για την αμερικάνικη οικονομία και για την περίοδο 1948-1981 κατέληξε στην ακόλουθη συνάρτηση¹¹⁶:

$$C_t = 1,522 + 0,99 \cdot C_{t-1} - 0,054 \cdot D_{t-1} + 0,066 \cdot D_{t-2} - 0,042 \cdot D_{t-3} - 0,026 \cdot D_{t-4} \quad (2.20)$$

όπου C_t είναι η πραγματική κατά κεφαλήν ιδιωτική τελική κατανάλωση μη διαρκών αγαθών και υπηρεσιών και D_t είναι το καθαρό κατά κεφαλήν έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Οι εκτιμήσεις προέκυψαν στατιστικά σημαντικές αποτυπώνοντας έτσι την ύπαρξη αρνητικής επίδρασης του δημοσιονομικού ελλείμματος (και κατ' επέκταση δημόσιων δαπανών) στην κατανάλωση, χωρίς ωστόσο να είναι απολύτως ξεκάθαρη μιας και στην περίπτωση των χρονικών υστερήσεων ο συντελεστής ήταν θετικός.

Μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική ανάλυση πραγματοποίησαν οι Giavazzi και Pagano (1996), οι οποίοι μελέτησαν τη συμπεριφορά της κατανάλωσης σε 19 χώρες του ΟΟΣΑ για την περίοδο 1970-1992. Προχωρώντας σε ένα διαχωρισμό των ετών με βάση την ύπαρξη ή μη υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος, εκτίμησαν την επίδραση που έχουν οι δημόσιες δαπάνες στην καταναλωτική δαπάνη. Από την ανάλυσή τους προέκυψε ότι σε περιόδους όπου υπήρξαν χαμηλά ελλείμματα, οι αυξήσεις των δημόσιων δαπανών επιδρούν θετικά στην κατανάλωση. Αντιθέτως σε περιόδους υψηλών ελλειμμάτων, η επίδραση είναι αρνητική¹¹⁷. Ανάλογη μελέτη πραγματοποίησε και ο Perotti (1999), ο οποίος εξέτασε και αυτός το ίδιο δείγμα χωρών, για τα έτη τώρα από 1965 έως 1994, έχοντας διαχωρίσει τις περιόδους με βάση την ύπαρξη υψηλού ή χαμηλού

¹¹⁵ Kormendi, R. (1983), Government Debt, Government Spending, and Private Sector Behavior, *The American Economic Review*, Vol. 73, σ. 1003.

¹¹⁶ Aschauer, D. (1985), Fiscal Policy and Aggregate Demand, *The American Economic Review*, Vol. 75, σ. 121.

¹¹⁷ Giavazzi, F. Pagano, M., (1996), Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy Changes: International Evidence and the Swedish Experience, *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 3, σ. 79.

δημοσίου χρέους. Η οικονομετρική του ανάλυση έδειξε ότι σε «κακές» (bad) περιόδους με υψηλό δημόσιο χρέος, η αύξηση των δημοσίων δαπανών έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κατανάλωση, ενώ σε καλές (good) περιόδους ο αντίκτυπος αυτός ήταν θετικός¹¹⁸.

Οι Fatas και Mihov (2001) χρησιμοποιώντας ένα πολυπαραγοντικό οικονομετρικό μοντέλο (vector autoregression framework) μελέτησαν την εξέλιξη της συμπεριφοράς της κατανάλωσης στην αμερικάνικη οικονομία, ανά τετράμηνο και για την περίοδο 1960-1996, σε αλλαγές που υπήρξαν στο ύψος των δημοσίων δαπανών. Οι εκτιμήσεις έδειξαν ότι μια αύξηση των δημοσίων δαπανών συνοδεύεται αρχικά από μια αύξηση της κατανάλωσης¹¹⁹. Στη συνέχεια όμως το μέγεθος αυτό μειώνεται, και τείνει να επανέρχεται στο αρχικό της επίπεδο, ακολουθώντας διαγραμματικά την πορεία ενός ανάστροφου U. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση των διαρκών αγαθών, το μέγεθος της κατανάλωσης αυτής καταλήγει σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τα αρχικά. Μια διαφορετική ανάλυση πραγματοποίησε ο Alessandro (2010). Εξέτασε αποκλειστικά την περίπτωση της Ιταλίας χρησιμοποιώντας δεδομένα για τις 20 περιφέρειές της και για την περίοδο 1980 – 2003 εκτίμησε την ακόλουθη συνάρτηση¹²⁰:

$$c_{it} = 0,21 \cdot g_{i,t} + 0,91 \cdot y_{i,t} \quad (2.21)$$

όπου $c_{i,t}$ η ιδιωτική τελική κατανάλωση, $g_{i,t}$ η δημόσια δαπάνη και $y_{i,t}$ είναι το διαθέσιμο εισόδημα. Όλες οι μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε πραγματικούς όρους και σε λογαρίθμους. Όπως προκύπτει οι δημόσιες δαπάνες στην περίπτωση αυτή ασκούν συνολικά ένα θετικό αντίκτυπο στην κατανάλωση.

Η περίπτωση της Ταϊλάνδης μελετήθηκε από τον Kraipornsak (2010). Χρησιμοποιώντας έναν πολυπαραγοντικό μοντέλο διόρθωσης σφάλματος (Vector Error Correction Mechanism Model) και μελετώντας την περίοδο 1993 – 2009 (τιμές ανά τετράμηνο) και για την περίπτωση της κατανάλωσης¹²¹ κατέληξε στην εξής συνάρτηση:

¹¹⁸ Perotti, R. (1999), Fiscal Policy in Good Times and Bad, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 114, σ. 1431.

¹¹⁹ Fatas, A. Mihov, I. (2001), The Effects of Fiscal Policy on Consumption and Employment: Theory and Evidence, Mimeo, INSEAD, σ. 7.

¹²⁰ Alessandro, A. (2010), How Can Government Spending Affect Private Consumption? A Panel Cointegration Approach, *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, Issue 18, σ. 49. Η εκτίμηση της συνάρτησης αυτής έγινε μέσω της μεθοδολογίας Pooled Mean Group Estimator (PMG), ενώ στην ίδια μελέτη χρησιμοποιήθηκαν και δύο ακόμα προσεγγίσεις (η Mean Group Estimator (MG) και η Dynamic Fixed-Effect Estimator (DFE)) που κατέληξαν σε παρόμοιες εκτιμήσεις. Οι μέθοδοι αυτοί επιτρέπουν την εύρεση τόσο των μακροχρόνιων όσο και των βραχυχρόνιων συντελεστών, ενώ εδώ έχουν αποτυπωθεί οι μακροχρόνιοι.

¹²¹ Ο Kraipornsak (2010) υπολόγισε και μια αντίστοιχη συνάρτηση έχοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή όχι την κατανάλωση, αλλά το εισόδημα [βλ. Kraipornsak, P. (2010), Impact of Government Spending on Private Consumption and on the Economy: The Case of Thailand, *International Journal of Business and Economic Sciences*, Vol. 2, σ. 220].

$$\ln(PRC_t) = -14,2092 + 0,0529 \cdot \ln(INVEST_{t-1}) - 0,395 \cdot \ln(IM_{t-1}) + 0,4556 \cdot \ln(EX_{t-1}) - 0,0441 \cdot \Delta \ln(GC_t) - 0,007 \cdot \Delta \ln(GK_t) \quad (2.22)$$

όπου PRC_t είναι η ιδιωτική τελική κατανάλωση, $INVEST_t$ οι επενδύσεις, IM_t οι εισαγωγές, EX_t οι εξαγωγές, και GC_t , GK_t οι δημόσιες δαπάνες κατανάλωσης και κεφαλαίου αντίστοιχα, ενώ όλες οι μεταβλητές είναι εκφρασμένες σε σταθερές τιμές. Ο συντελεστής των δημοσίων δαπανών αν και αρνητικός προέκυψε στατιστικά μη σημαντικός. Από τις αναλύσεις αυτές φαίνεται πώς επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μεταβολών της κατανάλωσης σε παρατηρούμενες μεταβολές των δημοσίων δαπανών, καθώς η τελική επίδραση θα προκύψει από τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν τόσο στο χρόνο όσο και στη χώρα όπου συντελέστηκαν οι μεταβολές αυτές.

Παρόμοια ζητήματα προκύπτουν και ως προς την επίδραση της φορολογίας επί των καταναλωτικών δαπανών, η οποία δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένη ως προς τον ακριβή αντίκτυπο που θα έχει στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Επιπρόσθετα οι καταναλωτές τείνουν να μεταβάλλουν τη συμπεριφορά τους μόνο εφόσον η οποιαδήποτε αλλαγή στη φορολογία γίνεται εμφανής στις τελικές φορολογικές πληρωμές τους (και όχι απλά στις υποχρεώσεις τους), με τη μεταβολή αυτή να είναι εντονότερη όταν η αλλαγή στη φορολογία έχει μόνιμο και όχι προσωρινό χαρακτήρα¹²². Χαρακτηριστική ανάλυση ήταν εκείνη που πραγματοποιήθηκε από τον Blinder (1981) σχετικά με την επίδραση που είχε στις Η.Π.Α. η προσωρινή μείωση των φόρων κατά το 1975. Μελετώντας τη μέση ροπή προς κατανάλωση ανά τετράμηνο των ετών 1975-1977, ο Blinder (1981) διαπίστωσε ότι υπάρχει μια χρονική υστέρηση μεταξύ της μείωσης των φόρων και της επίδρασή της στην καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, με την επίδραση αυτή να λαμβάνει μεγαλύτερη τιμή ένα χρόνο μετά τη συντέλεση της μείωσης των φόρων¹²³. Μια ακόμα ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα μελέτη ήταν εκείνη που πραγματοποίησαν οι Okun et al. (1971). Μελετώντας στοιχεία της καταναλωτικής δαπάνης για την περίοδο 1968-1970 ανά τετράμηνο στις ΗΠΑ, προκειμένου να ελέγξουν την επίδραση που είχε μια αύξηση των φόρων που πραγματοποιήθηκε στο πρώτο εξάμηνο του 1968, διαπίστωσαν ότι η επίδραση λαμβάνει τη μεγαλύτερη τιμή της 6 μήνες μετά την εφαρμογή του μέτρου, αποδεικνύοντας έτσι και τη χρονική

¹²² Steindel, C. (2001), The Effect of Tax Changes on Consumer Spending, *Current Issues in Economics and Finance*, Vol. 7, σ. 6.

¹²³ Blinder, A. (1981), Temporary Income Taxes and Consumer Spending, *The Journal of Political Economy*, Vol. 89, σ. 33.

υστέρηση που υπάρχει μεταξύ αλλαγών στη φορολογία και επιπτώσεων στην κατανάλωση¹²⁴.

Συνοψίζοντας τώρα τις παραπάνω εμπειρικές αναλύσεις καθίσταται σαφής τόσο ο ειδικός ρόλος που ασκούν οι μακροοικονομικές μεταβλητές πάνω στην κατανάλωση, όσο βέβαια και ότι το μέγεθος της επίδρασης των μεταβλητών αυτών είναι δυνατό να διαφοροποιηθεί τόσο από την περίοδο μελέτης και τον τρόπο μέτρησης των δεδομένων όσο βέβαια και από τη μεθοδολογία ανάλυσης που ακολουθείται κάθε φορά (Πίνακας 2.1).

Πίνακας 2.1: Εμπειρικές Αναλύσεις Μακροοικονομικών Μεταβλητών και Κατανάλωσης

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Ειδικές παράμετροι
Stone και Stone (1938)	1896-1936	6 χώρες ΟΟΣΑ	Υπολογισμός οριακής ροπής προς κατανάλωση
Kuznets (1942)	1879-1938	Η.Π.Α.	Εκτίμηση χρονολογικών σειρών
Smithies (1945)	1923-1940	Η.Π.Α.	Αποτύπωση συνάρτηση κατανάλωσης
Brown (1952)	1926-1949	Η.Π.Α.	Ανάδειξη ρόλου συνηθειών μέσω κατανάλωσης προγενέστερης περιόδου
Liu και Chang (1950)	1930-1948	Η.Π.Α.	Επίδραση δείκτη τιμών καταναλωτή
Davidson et al. (1978)	1958-1975	Ηνωμένο Βασίλειο	Επίδραση επιχειρηματικών κύκλων
Blinder και Deaton (1985)	1954-1984	Η.Π.Α.	Εκτίμηση ρόλου πλούτου
Wilcox (1990)	1955-1989	Η.Π.Α.	Διαχωρισμός μεταξύ χρηματοοικονομικού πλούτου και μη
Sousa (2009)	1980-2007	Ευρωζώνη	Χρηματοοικονομικός πλούτος και πλούτος από ακίνητη περιουσία
Feldstein (1982)	1930-1977	Η.Π.Α.	Εκτίμηση επίδρασης δημόσιων δαπανών, φόρων, μεταβιβαστικών πληρωμών, δημόσιου χρέους
Kormendi (1983)	1931-1976	Η.Π.Α.	Επιρροή δημόσιων οικονομικών
Aschauer (1985)	1948-1981	Η.Π.Α.	Ρόλος τρέχων ελλείμματος γενικής κυβέρνησης.
Giavazzi και Pagano (1996)	1970-1992	19 χώρες του ΟΟΣΑ	Διαχωρισμός επίδρασης δημόσιων δαπανών σε περιόδους με χαμηλά και υψηλά ελλείμματα
Perotti (1999)	1965-1994	19 χώρες του ΟΟΣΑ	
Fatas και Mihov (2001)	1960-1996	Η.Π.Α.	Διαχωρισμός επίδρασης δημοσίων δαπανών στην κατανάλωση ως προς την περίοδο εμφάνισής της

¹²⁴ Okun, A. Hymans, S. Taylor, L. Eisner, R. (1971), The Personal Tax Surcharge and Consumer Demand, 1968-70, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1971, σ. 193.

2.3 Κοινωνική και Δημογραφική Προσέγγιση

Πέραν αυτών των μακροοικονομικών μεταβλητών (εισόδημα, πλούτος, τιμές, επιτόκιο) η κατανάλωση επηρεάζεται, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της παρούσας ενότητας, και από μια σειρά άλλων μεταβλητών που σχετίζονται με δημογραφικές και γενικότερα κοινωνικές παραμέτρους. Από αυτές η ηλικία αποτελεί μια από τις πρώτες παραμέτρους που αναλύθηκε ο ρόλος και η επίδρασή της στην κατανάλωση¹²⁵. Πιο συγκεκριμένα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hamburger (1954), η ηλικιακή κατανομή ενός πληθυσμού έχει ένα σύνθετο αποτέλεσμα στην εξέλιξη και τη διάρθρωση της κατανάλωσης, δεδομένου ότι κάθε ηλικιακή ομάδα υπόκειται στους δικούς της περιορισμούς, που προκύπτουν π.χ. από τις ειδικές συνθήκες διαβίωσης όπως κηδεμονία, γάμος, συνταξιοδότηση, ενώ έχει τις δικές της ανάγκες και προσδοκίες.

Εκτός της ηλικιακής κατανομής, επίδραση στο καταναλωτικό πρότυπο ασκεί και το προσδόκιμο ζωής, καθώς μια αύξηση του προσδόκιμου ζωής μεταβάλλει τις διαχρονικές ανάγκες των ατόμων καθώς και τις διαχρονικές προσδοκίες τους ως προς τα εισοδήματά τους¹²⁶. Επομένως η κατανάλωση ενός ατόμου δεν είναι ανεξάρτητη από τον κύκλο ζωής του, αλλά δέχεται επιδράσεις από τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε στάδιο. Επομένως, ακόμα και αν τα άτομα επιθυμούν να έχουν ένα ισόρροπο μέγεθος κατανάλωσης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους χωρίς έντονες διακυμάνσεις, θα τείνουν να προσαρμόζουν τη διάρθρωση αυτής ανάλογα με τις επιδράσεις που θα δέχονται από βασικές παραμέτρους, όπως π.χ. από την προσφορά εργασίας. Η σχέση μάλιστα αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε ακόμα και μέσα από θεωρητικά υποδείγματα και αναλύσεις¹²⁷.

Πέραν των παραμέτρων που σχετίζονται με την ηλικία, επίδραση στην κατανάλωση θα ασκεί και το μέγεθος και η δομή της οικογένειας. Ειδικότερα η ποσότητα και το είδος των προϊόντων που αγοράζει το κάθε νοικοκυριό δεν

¹²⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι μια σειρά ερευνών (και από διεθνείς οργανισμούς) εξακολουθεί και σήμερα να γίνεται προκειμένου να εκτιμηθεί η επίδραση της ηλικίας στη διάρθρωση της κατανάλωσης και στη μεταβολή της σύνθεσης του καταναλωτικού προτύπου, κυρίως μέσα από τη πρίσμα της γήρανσης του πληθυσμού στις ανεπτυγμένες οικονομίες [βλ. Martins, J. Gonand, F. Antolin, P. de la Maisonneuve C. Yeol Yoo K. (2005), *The Impact of Ageing on Demand, Factor Markets and Growth*, Economics Working Papers No.420, OECD, Paris].

¹²⁶ Hamburger, W. (1954), *The Determinants of Aggregate Consumption*, *The Review of Economic Studies*, Vol. 22, σ. 32.

¹²⁷ Βλ Yaari, M. (1964), *On the Consumer's Lifetime Allocation Process*, *International Economic Review*, Vol. 5, σσ. 304-317, και Heckman, J. (1974), *Life Cycle Consumption and Labor Supply: an Explanation of the Relationship between Income and Consumption over the Life Cycle*, *The American Economic Review*, Vol. 64, σσ. 188-194.

είναι ανεξάρτητο από τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν¹²⁸. Ένα παντρεμένο ζευγάρι, για παράδειγμα, με δύο ανήλικα τέκνα, συμπεριφέρεται διαφορετικά ως προς το καταναλωτικό πρότυπο που θα έχει σε σχέση με ένα νοικοκυριό που αποτελείται από τον ένα μόνο γονέα με τρία τέκνα. Γενικότερα το μέγεθος του νοικοκυριού και βέβαια τα ειδικά χαρακτηριστικά των μελών του ασκούν σημαντικό ρόλο στην κατανάλωση¹²⁹. Μερικά από αυτά τα ειδικά χαρακτηριστικά είναι η σχέση εργασίας των μελών και το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Σημαντικό ρόλο εδώ ασκεί η συμμετοχή ή μη των γυναικών στην αγορά εργασίας, καθώς αυτό συνεπάγεται βασικές αλλαγές στη διάρθρωση της κατανάλωσης, όπως επίσης και το είδος του επαγγέλματος που ασκεί ο αρχηγός της οικογένειας. Η επιρροή του επαγγέλματος στην κατανάλωση είναι τόσο άμεση, μέσω της επίδρασης που έχει στο ύψος του εισοδήματος, όσο και έμμεση μέσω ουσιαστικά της διαφοροποίησης των αναγκών ως προς συγκεκριμένες ομάδες αγαθών¹³⁰.

Στην εκτίμηση της σχέσης μεταξύ ηλικικού προφίλ και κατανάλωσης προχώρησαν οι Carroll και Summers (1991). Μελετώντας 6 ανεπτυγμένες οικονομίες του ΟΟΣΑ (Καναδάς, Δανία, Ιαπωνία, Νορβηγία, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ) για μια περίοδο 25 ετών (1960-1985) εκτίμησαν τη μεταβολή του ύψους της κατανάλωσης ανά ηλικιακή ομάδα, διαχωρισμένες ανά πενταετία. Επισημαίνεται ότι εξέτασαν μόνο τις ομάδες μεταξύ 20 και 65 ετών, καθώς θεώρησαν ότι πριν και μετά από αυτό το όριο ηλικίας υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των προτιμήσεων και των ειδικών αναγκών των ατόμων¹³¹. Η ανάλυση φανέρωσε ένα παρόμοιο προφίλ κατανάλωσης από χώρα σε χώρα ως προς το μέγεθός της, με το ύψος να βρίσκεται αρχικά σε χαμηλό επίπεδο (στις δύο πρώτες ηλικιακές ομάδες), να αρχίζει να αυξάνεται στην ηλικία των 30 ετών, να φτάνει σε μέγιστο επίπεδο στα 45 με 50 έτη, και στη συνέχεια να αρχίσει να μειώνεται, καταλήγοντας ορισμένες φορές στα 65 έτη σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα που υπήρχαν στα 20 (έτη). Διαγραμματικά η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και ηλικιακών ομάδων έχει το σχήμα ενός ανάστροφου ¹³².

¹²⁸ Karen, R. Sevgin, E. Karen, M., Glenn, O. (1984), Consumer Decision Making Across Family Life Cycle Stages, *Advances in Consumer Research*, Vol. 11, σ. 402.

¹²⁹ Ferber, R. (1962), Research on Household Behavior, *The American Economic Review*, Vol. 52, σ. 34.

¹³⁰ Friend, I. Kravis, I. (1957), Consumption Patterns and Permanent Income, *The American Economic Review*, Vol. 47, No. 2, σ. 546.

¹³¹ Carroll, C. Summers, L. (1991), Consumption Growth Parallels Income Growth: Some New Evidence, Working Paper No 3090, National Bureau of Economic Research, New York, σ. 15.

¹³² Αντίστοιχης μορφής διαγραμματική σχέση βρήκαν οι Blundell et al. (1994) όχι μόνο για την περίπτωση της κατανάλωσης, αλλά και για το εισόδημα, τον αριθμό των τέκνων και τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Η ανάλυσή τους βασίστηκε σε δεδομένα για το Ηνωμένο Βασίλειο της περιόδου 1970-1986, ενώ στο ίδιο άρθρο εκτιμήθηκαν και οι ελαστικότητες έξι κατηγοριών αγαθών [βλ. Blundell, R. Browning, M. Meghir, C. (1994),

Επιπλέον οι Carroll και Summers (1991) εξέτασαν και αν η μορφή της σχέσης αυτής διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος του επαγγέλματος. Όπως φανερώνει η ανάλυσή τους, το σχήμα της καμπύλης δεν αλλάζει σημαντικά, μεταβάλλεται όμως ο χρόνος όπου συντελούνται ορισμένες αλλαγές. Για παράδειγμα η μεγιστοποίηση της κατανάλωσης στην περίπτωση των επαγγελματιών και των εξειδικευμένων εργαζομένων θα γίνει σε χρόνο μεταγενέστερο (στην ηλικία περίπου των 50 ετών) σε σύγκριση με τους ανειδίκευτους εργάτες, όπου το μέγιστο επίπεδο εμφανίζεται στην ηλικία περίπου των 40 ετών. Επισημαίνεται βέβαια ακόμα ότι τέτοιου είδους ομάδες διαφέρουν και ως προς τα απόλυτα μεγέθη της κατανάλωσης, με τους εξειδικευμένους εργαζομένους να έχουν ένα σαφές μεγαλύτερο επίπεδο. Στον υπολογισμό της επίδρασης βασικών παραμέτρων σχετικών με το προφίλ του νοικοκυριού, συμπεριλαμβανομένου του επαγγέλματος, πάνω στην κατανάλωση προχώρησαν και οι Attanasio και Weber (1993). Αναλύοντας στοιχεία από το Ηνωμένο Βασίλειο για την περίοδο 1970 – 1986, εξέτασαν το ρόλο που ασκούν στην κατανάλωση δύο βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές (εισόδημα, επιτόκιο) καθώς και πέντε παραμέτρων που απεικονίζουν βασικά κοινωνικά χαρακτηριστικά των οικογενειών. Οι παράμετροι αυτοί σχετίζονταν με την αναλογία των «μη χειρονακτικών» εργαζομένων (non-manual workers)¹³³, την παρουσία ενηλίκων, το μέγεθος του νοικοκυριού, την ύπαρξη ανεργίας και τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά οι Attanasio και Weber (1993) κατέληξαν στην εξής συνάρτηση κατανάλωσης¹³⁴:

$$\Delta \log(C_{t+1}) = 0,7261 \cdot r_{t+1} + 0,2797 \cdot \Delta Whc_{t+1} + 0,1905 \cdot \Delta Adlt_{t+1} + 0,6956 \cdot \Delta Ma_{t+1} - 0,8393 \cdot \Delta soow_{t+1} + 0,2183 \cdot \Delta nww_{t+1} + 0,1191 \cdot \Delta \log(Y_{t+1}) \quad (2.23)$$

όπου C_{t+1} είναι η συνολική κατανάλωση νοικοκυριών για μη διαρκή αγαθά και υπηρεσίες, r_{t+1} το πραγματικό επιτόκιο, Whc_{t+1} μια ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 όταν ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι εργαζόμενος «λευκού κολάρου» και 0 σε διαφορετική περίπτωση, αποτυπώνοντας έτσι την αναλογία των μη χειρονακτικών εργαζόμενων, $Adlt_{t+1}$ ο συνολικός αριθμός ενηλίκων μέσα σε κάθε οικογένεια, Ma_{t+1} ένας πολλαπλασιαστής για τα νοικοκυριά με περισσότερους από δύο ενήλικες, $soow_{t+1}$ μια ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν ο αρχηγός του νοικοκυριού δεν εργάζεται και 0 σε διαφορετική

Consumer Demand and the Life-Cycle Allocation of Household Expenditures, *The Review of Economic Studies*, Vol. 61, pp. 57-80].

¹³³ Πρόκειται για μια μεταβλητή που σχετίζεται με το επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς όσο υψηλότερο είναι αυτό τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η αναλογία των εργαζομένων που απασχολούνται σε δουλειά γραφείου (μη χειρονακτική).

¹³⁴ Attanasio, O. Weber, G. (1993), Consumption Growth, the Interest Rate and Aggregation, *The Review of Economic Studies*, Vol. 60, σ. 637.

περίπτωση, w_{t+1} η ψευδομεταβλητή για τη μέτρηση της συμμετοχής των γυναικών στην εργασία, ενώ Y_{t+1} είναι το διαθέσιμο εισόδημα σε πραγματικές τιμές. Με τον τρόπο αυτό οι Attanasio και Weber (1993) ανέδειξαν το ρόλο που ασκούν σημαντικές κοινωνικές παράμετροι, όπως η ύπαρξη ανεργίας, που επηρεάζει αρνητικά την κατανάλωση, η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, το μέγεθος του νοικοκυριού και η παρουσία τέκνων, τα οποία έχουν μια θετική επίδραση στην κατανάλωση όπως βέβαια και το είδος εργασίας και κατ' επέκταση το επίπεδο εκπαίδευσης, που επίσης ασκούν θετική επιρροή.

Σε αντίστοιχα αποτελέσματα κατέληξαν και οι Attanasio και Browning (1995). Χρησιμοποιώντας και πάλι δεδομένα για το Ηνωμένο Βασίλειο της περιόδου 1970 - 1986, εξέτασαν αρχικά την εξέλιξη της κατανάλωσης ανά ηλικιακή ομάδα, επιβεβαιώνοντας το σχήμα του ανεστραμμένου U στο διάγραμμα της κατανάλωσης μεταξύ των ηλικιών 20 και 65 ετών, με το βαθμό όμως κυρτότητάς της να μειώνεται όταν ελεγχθεί η επίδραση των δημογραφικών παραγόντων. Στη συνέχεια προχώρησαν στην οικονομετρική εκτίμηση της σχέσης του διαθέσιμου εισοδήματος, του πραγματικού επιτοκίου και των δημογραφικών παραμέτρων, αντίστοιχων με αυτών που χρησιμοποίησαν οι Attanasio και Weber (1993), με την κατανάλωση. Ειδικότερα εξέτασαν την επίδραση που ασκεί ο αριθμός ενηλίκων, το μέγεθος νοικοκυριού, η εργασία ανδρών και γυναικών, η παρουσία και ο αριθμός τέκνων, καθώς και η ηλικία. Η εισαγωγή μάλιστα των δημογραφικών παραμέτρων περιόρισε το μέγεθος της εκτιμώμενης επίδραση του εισοδήματος και του επιτοκίου επί της κατανάλωσης, χωρίς ωστόσο να εξαλείφεται ο θετικός τους ρόλος¹³⁵.

Στην εύρεση του ηλιακού προφίλ της κατανάλωσης για την περίπτωση της Ιταλίας προχώρησαν οι Jappelli και Modigliani (1998). Με βάσει δεδομένα της περιόδου 1984 έως 1995 επιβεβαίωσαν το σχηματικό ανάστροφο U του μεγέθους της κατανάλωσης μεταξύ των ηλικιών 22 και 80 ετών¹³⁶. Χρησιμοποίησαν αυτό το διάστημα ηλικιών καθώς θεώρησαν ότι δεν δημιουργεί μεροληπτικά αποτελέσματα, ενώ πάνω και κάτω από το όριο αυτό υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των καταναλωτών. Επιπρόσθετα προχώρησαν και στην σύνδεση της σχέσης αυτής μεταξύ ηλικίας-κατανάλωσης και με το μέγεθος της οικογένειας, επαληθεύοντας το διαχρονικό τρόπο εξέλιξης τους (αυξητικός αρχικά και μέχρι την ηλικία των 45 ετών, μειούμενος στη συνέχεια) καθώς και την αυξητική επιρροή που ασκεί το μέγεθος αυτό στην καταναλωτική δαπάνη.

¹³⁵ Attanasio, O. Browning, M. (1995), Consumption over the Life Cycle and over the Business Cycle, *The American Economic Review*, Vol. 85, σ. 1135.

¹³⁶ Jappelli, T. Modigliani, F. (1998), The Age-Saving Profile and the Life-Cycle Hypothesis, Centre For Studies in Economics and Finance, Working Paper no. 9, Università Degli Studi di Salerno, σ. 9.

Η εκτίμηση της επίδρασης όχι μόνο της ηλικίας αλλά και της εκπαίδευσης και του επαγγέλματος επί της διαχρονικής κατανομής της κατανάλωσης ανά ηλικιακή ομάδα αποτέλεσε ένα από τα κεντρικά πεδία έρευνας των Gourinchas και Parker (2002) για την περίπτωση των ΗΠΑ και με χρήση δεδομένων από την περίοδο 1980 – 1993. Η ανάλυσή τους ανέδειξε αντίστοιχα αποτελέσματα με εκείνα των Carroll και Summers (1991), επιβεβαιώνοντας το ρόλο που ασκεί τόσο το είδος εργασίας όσο και το επίπεδο εκπαίδευσης, όπου το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και η μεγαλύτερη εξειδίκευση μεταθέτουν τη μεγιστοποίηση του επιπέδου της κατανάλωσης σε μεταγενέστερη ηλικιακή ομάδα, προσφέροντας όμως συγχρόνως ένα υψηλότερο επίπεδο¹³⁷. Αντίστοιχα συμπεράσματα προέκυψαν και από τους Villaverde και Krueger (2007) για το ηλικιακό προφίλ της κατανάλωσης, έχοντας χρησιμοποιήσει δεδομένα για τις Ηνωμένες Πολιτείες σε μια περίοδο 22 ετών (1980-2001)¹³⁸.

Ένας διαφορετικός τρόπος προσέγγισης της επίδρασης που έχει η ηλικία στο μέγεθος και στη διάρθρωση της κατανάλωσης αποτυπώθηκε μέσα από το μοντέλο του «οικογενειακού κύκλου ζωής» (Family Life Cycle) που ανέπτυξε μια σειρά ερευνητών. Ειδικότερα, όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Lansing και Kish (1957), η ερμηνεία της συμπεριφοράς ενός καταναλωτή γίνεται πληρέστερα όταν πραγματοποιείται υπό το πρίσμα όχι απλά της ηλικίας αλλά λαμβάνοντας υπόψη το στάδιο του οικογενειακού κύκλου ζωής που βρίσκεται κάθε φορά¹³⁹. Ειδικότερα, και σύμφωνα με τον Kish (1957) που πραγματοποίησε μια από τις πρώτες προσεγγίσεις ως προς τον προσδιορισμό του κύκλου αυτού, υπάρχουν εφτά διαφορετικά στάδια: ο γάμος, η γέννηση του πρώτου παιδιού, η γέννηση του τελευταίου, ο γάμος του πρώτου παιδιού, ο γάμος του τελευταίου, ο θάνατος του ενός γονέα και ο θάνατος του άλλου. Σε κάθε ένα από αυτά τα στάδια το άτομο έχει διαφορετικές ανάγκες και επιθυμίες και ως εκ τούτου θα έχει και διαφορετική καταναλωτική συμπεριφορά¹⁴⁰.

¹³⁷ Gourinchas, P. Parker, A. (2002), Consumption over the Life Cycle, *Econometrica*, Vol. 70, σ. 69.

¹³⁸ Villaverde, J. Krueger, D. (2007), Consumption over the Life Cycle: Facts from Consumer Expenditure Survey Data, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 89, σ. 553.

¹³⁹ Lansing, J. Kish, L. (1957), Family Life Cycle as an Independent Variable, *American Sociological Review*, Vol. 22, σ. 513.

¹⁴⁰ Glick, P. (1947), The Family Cycle, *American Sociological Review*, Vol. 12, σ. 166. Ο Glick προχώρησε αργότερα και σε δύο πρόσθετες ανάλυσεις του άρθρου αυτού [βλ. Glick, P. (1977), Updating the Life Cycle of the Family, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 39, σσ. 5-13, και Glick P. Parke, R. (1965), New Approaches in Studying the Life Cycle of the Family, *Demography*, Vol. 2, σσ. 187-202]. Επισημαίνεται ότι ο ρόλος που έχει η δημιουργία οικογενειακού κύκλου ζωής στην κατανάλωση είχε αναφερθεί και στην ανάλυση των Loomis και Hamilton (1936), χωρίς όμως να γίνει ειδικός διαχωρισμός ως προς τα στάδια που έχει ο κύκλος αυτός [βλ. Loomis, C. Hamilton, H. (1936), Family Life Cycle Analysis, *Social Forces*, Vol. 15, σσ. 225-231].

Πολλοί ερευνητές στη συνέχεια επιχείρησαν να αποτυπώσουν μια εναλλακτική προσέγγιση των σταδίων του οικογενειακού κύκλου ζωής¹⁴¹. Χαρακτηριστικές είναι οι μελέτες του Rodgers (1964) και του Duvall (1971), οι οποίοι προχώρησαν σε ένα πιο εξειδικευμένο διαχωρισμό των σταδίων που αφορούν τις οικογένειες με παιδιά, θέτοντας κριτήρια που έχουν σχέση με την ηλικιακή ομάδα που αυτά ανήκουν¹⁴². Άλλες πάλι έρευνες επικεντρώθηκαν να μελετήσουν τις διαφορετικές καταναλωτικές προτιμήσεις που έχουν τα άτομα σε κάθε ένα από τα στάδια αυτά. Ειδικότερα οι McLeod και Ellis (1983) εξέτασαν το ρόλο που ασκούν τα διαφορετικά στάδια του κύκλου ζωής, όπως αυτά είχαν οριστεί από τον Duvall (1971), καθώς και διάφορα άλλα βασικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών, στις αποφάσεις σχετικά με τις δαπάνες αγαθών στέγασης. Χρησιμοποιώντας δεδομένα του 1979 για την Αυστραλία που αφορούσαν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 300 νοικοκυριών κατέληξαν στην ακόλουθη συνάρτηση:

$$\begin{aligned}
 HC = & 3,678 + 0,0007 \cdot YTOT + 0,0014 \cdot W + 3,412 \cdot FLC_1 - 1,639 \cdot FLC_3 - 1,819 \cdot FLC_4 \\
 & - 1,779 \cdot FLC_5 - 0,581 \cdot FLC_6 + 0,001 \cdot CBD
 \end{aligned}
 \tag{2.24}$$

όπου HC είναι ο αριθμός δωματίων ανά άτομο, $YTOT$, W το εισόδημα και ο πλούτος των νοικοκυριών αντίστοιχα, FLC_i είναι το διαφορετικό στάδιο του οικογενειακού κύκλου ζωής, με 1= νέα νοικοκυριά χωρίς παιδιά, 3= νέα νοικοκυριά με παιδιά μικρότερα των 6 ετών, 4= νέα νοικοκυριά με παιδιά μεγαλύτερα των 6 ετών και αρχηγό οικογένειας μικρότερο των 45 ετών, 5= νοικοκυριά με εξαρτημένα παιδιά και αρχηγό οικογένειας μεγαλύτερο των 45 ετών, 6= νοικοκυριά χωρίς παιδιά να ζουν στο σπίτι και αρχηγό οικογένειας μεγαλύτερο των 45 ετών, ενώ CBD είναι η απόσταση από το κέντρο εργασίας. Οι συντελεστές ήταν στατιστικά σημαντικοί, εκτός του FLC_6 , αποτυπώνοντας την επίδραση που ασκούν τα διαφορετικά στάδια στο μέγεθος του σπιτιού που έχει η κάθε οικογένεια. Σημειώνεται ότι η παραπάνω σχέση επανεκτιμήθηκε έχοντας διάφορες εξαρτημένες μεταβλητές σχετικές με την κατανάλωση προϊόντων στέγασης, όπως η αξία και το συνολικό μέγεθος του σπιτιού.

Επιπρόσθετα οι McLeod και Ellis (1983) εκτίμησαν και την εξής συνάρτηση¹⁴³:

¹⁴¹ Για μια επισκόπηση αυτών βλ. Patrick, E. William, A. (1979), A Modernized Family Life Cycle, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 6, σσ. 12-22.

¹⁴² Βλ. Duvall, E. (1971), *Family Development*, 4th ed., Philadelphia: J. B. Lippincott Company, σσ. 106-132 και Rodgers, R. (1964), Toward a Theory of Family Development, *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 26, σσ. 262-270.

¹⁴³ McLeod, P. Ellis, J. (1983), Alternative Approaches to the Family Life Cycle in the Analysis of Housing Consumption, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 45, σ. 702.

$$\begin{aligned}
 HC = & 17,798 + 0,1251 \cdot YTOT + 0,2047 \cdot W + 3,221 \cdot AGE - 0,049 \cdot AGE^2 + 1,916 \cdot FS \\
 & + 1,884 \cdot MS + 0,238 \cdot CBD
 \end{aligned}
 \tag{2.25}$$

όπου HC είναι η συνολική επιφάνεια του σπιτιού, AGE η ηλικία του αρχηγού οικογένειας, FS το μέγεθος του νοικοκυριού και MS ψευδομεταβλητή για το προφίλ γάμου του νοικοκυριού. Οι συντελεστές ήταν στατιστικά σημαντικοί, εκτός του MS , φανερώνοντας το ρόλο που ασκεί τόσο η ηλικία όσο και το μέγεθος του νοικοκυριού, αλλά και η απόσταση από το χώρο εργασίας. Μια αντίστοιχη ανάλυση, για την περίπτωση όμως τώρα της καταναλωτικής δαπάνης ειδών ρουχισμού, πραγματοποίησαν οι Wagner και Hanna (1983), οι οποίοι μελέτησαν τη διαφοροποίηση της δαπάνης αυτής ανά στάδιο οικογενειακού κύκλου ζωής στις ΗΠΑ με δεδομένα της περιόδου 1972-1973. Η ανάλυσή τους ωστόσο δεν ανέδειξε κάποια ισχυρά αποτελέσματα ως προς τον αντίκτυπο που έχει το κάθε ένα στάδιο στο μέγεθος της δαπάνης αγοράς ρούχων¹⁴⁴. Να σημειωθεί τέλος ότι ορισμένοι ερευνητές άσκησαν ιδιαίτερη κριτική στην ανάλυση του μοντέλου οικογενειακού κύκλου ζωής και στις δυνατότητές του ως προς τη πρόβλεψη της συμπεριφοράς των καταναλωτών¹⁴⁵, πάρα ταύτα εξακολουθεί να παραμένει ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο στη μελέτη της συμπεριφοράς των καταναλωτών¹⁴⁶. Ακολούθως αποτυπώνεται μια σύνοψη των προαναφερθέντων εμπειρικών αναλύσεων σχετικά με το ρόλο που ασκούν οι κοινωνικοί και δημογραφικοί παράμετροι πάνω στην κατανάλωση (Πίνακας 2.2).

Πίνακας 2.2: Εμπειρικές Αναλύσεις Κοινωνικών - Δημογραφικών Μεταβλητών και Κατανάλωσης

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Ειδικές παράμετροι
Carroll και Summers (1991)	1960-1985	6 χώρες του ΟΟΣΑ	Σχέσης μεταξύ ηλικιακού προφίλ και κατανάλωσης
Attanasio και Weber (1993)	1970-1986	Ηνωμένο Βασίλειο	Ρόλος επαγγέλματος, αριθμού ενηλίκων, συμμετοχής γυναικών στην εργασία
Attanasio και Browning (1995)	1970-1986	Ηνωμένο Βασίλειο	Επίδραση μεγέθους νοικοκυριού, παρουσίας - αριθμού τέκνων, ηλικίας

¹⁴⁴ Wagner, J. Hanna, S. (1983), The Effectiveness of Family Life Cycle Variables in Consumer Expenditure Research, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 10, σ. 289.

¹⁴⁵ Wilkes, R. (1995), Household Life-Cycle Stages, Transitions, and Product Expenditures, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 22, σ. 30. Βλ. ακόμα Schaninger, C. Danko, W. (1993), A Conceptual and Empirical Comparison of Alternative Household Life Cycle Models, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 19, σσ. 580-594.

¹⁴⁶ Βλ. Schaninger, C. Danko, W. (1993), A Conceptual and Empirical Comparison of Alternative Household Life Cycle Models, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 19, σσ. 580-594.

Jappelli και Modigliani (1998)	1984-1995	Ιταλία	Σύνδεση σχέσης ηλικίας και κατανάλωσης
Gourinchas και Parker (2002)	1980-1993	ΗΠΑ	Ρόλος που ασκεί το είδος εργασίας και το επίπεδο εκπαίδευσης
Villaverde και Krueger (2007)	1980-2001	ΗΠΑ	Εύρεση ηλικιακού προφίλ κατανάλωσης
McLeod και Ellis (1983)	1979	Αυστραλία	Σύνδεση οικογενειακού κύκλου ζωής με αποφάσεις για καταναλωτικές δαπάνες
Wagner και Hanna (1983)	1972-1973	ΗΠΑ	

2.4 Εμπειρικές Αναλύσεις για Καταναλωτικό Πρότυπο

Οι αναλύσεις που προηγήθηκαν αφορούσαν την εκτίμηση της επίδρασης μια σειράς παραμέτρων στο συνολικό μέγεθος της κατανάλωσης. Πολλοί ερευνητές προσέγγισαν το ζήτημα αυτό έχοντας ως βάση ανάλυσης όχι το συνολικό μέγεθος της κατανάλωσης αλλά τη διάρθρωση αυτής, δηλαδή το καταναλωτικό πρότυπο. Το είδος ανάλυσης είχε δύο βασικές μορφές: η πρώτη είχε ως στόχο την εκτίμηση της ελαστικότητας ζήτησης για τις διάφορες κατηγορίες αγαθών που κάθε φορά ήταν υπό εξέταση, χρησιμοποιώντας ένα σύστημα συναρτήσεων ζήτησης, ενώ η δεύτερη εστιάζεται στην εκτίμηση της επίδρασης που έχουν οι διάφοροι παράμετροι (μακροοικονομικοί, κοινωνικοί, δημογραφικοί) στην κατανάλωση κάποιας συγκεκριμένης κατηγορίας αγαθών. Ως προς τη μεθοδολογία τώρα που ακολουθήθηκε, επικράτησαν, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, δύο βασικές μεθοδολογίες: η πρώτη αφορούσε την ανάλυση της ζήτησης μέσω γραμμικών (λογαριθμικών) συναρτήσεων δαπανών, ενώ η δεύτερη στηρίχθηκε σε μοντέλα που αναπτύχθηκαν από συγκεκριμένους ερευνητές (χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνο των Deaton και Muellbauer (1980)). Όσον αφορά τέλος το είδος των κατηγοριών των αγαθών που εξετάστηκαν, εκείνη που μελετήθηκε ιδιαίτερα διεξοδικά ήταν τα είδη διατροφής, ενώ πολλές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν για το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου, διαχωρίζοντας το σε τέσσερις, πέντε ή και περισσότερες υποομάδες.

Μια από τις πρώτες μελέτες ανάλυσης του καταναλωτικού προτύπου ήταν εκείνη του Working (1943). Στη μελέτη αυτή παρουσιάστηκε ένα μοντέλο ανάλυσης των καταναλωτικών δαπανών, ενώ επισημάνθηκε και ο ρόλος που ασκούν βασικές κοινωνικές και δημογραφικές παράμετροι (είδος εργασίας, μέγεθος νοικοκυριού, βαθμός αστικοποίησης) στο μέγεθος της δαπάνης της

κάθε κατηγορίας αγαθών. Ειδικότερα το μοντέλο ανάλυσης που χρησιμοποίησε είχε την εξής μορφή¹⁴⁷:

$$w_i = \alpha_i + \beta_i \cdot \log y \quad (2.26)$$

όπου $w_i = p_i \cdot x_i / y_i$ είναι το μερίδιο της καταναλωτικής δαπάνης του αγαθού i , y το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης και p_i ο δείκτης τιμών του αγαθού i . Ουσιαστικά ο Working (1943) εξέφρασε το μερίδιο της δαπάνης για κάθε κατηγορία αγαθού ως μια γραμμική συνάρτηση της λογαριθμικής συνολικής καταναλωτικής δαπάνης. Οι εκτιμήσεις του έγιναν με χρήση δεδομένων για τις ΗΠΑ, με περίοδο αναφοράς τα έτη μεταξύ 1918 και 1935, έχοντας διαχωρισμένο το καταναλωτικό πρότυπο σε πέντε κατηγορίες (τρόφιμα, στέγαση, ρουχισμός, αναψυχή-μεταφορές, άλλα αγαθά). Η ανάλυση έδειξε ότι καθώς η συνολική δαπάνη αυξάνεται, το μερίδιο των τροφίμων μειώνεται ενώ των ειδών ρουχισμού, αναψυχής και μεταφορών αυξάνεται, ανεξαρτήτως βαθμού αστικοποίησης. Η τελευταία όμως παράμετρος (βαθμός αστικοποίησης) επηρεάζει σημαντικά τις δαπάνες στέγασης, το μερίδιο των οποίων αυξάνεται, όταν αυξάνεται και το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης, μόνο στην περίπτωση των αγροτικών νοικοκυριών. Από την άλλη πλευρά το είδος εργασίας και το μέγεθος νοικοκυριού προκαλούν τόσο αύξηση όσο και μείωση του μεριδίου της κάθε κατηγορίας αγαθών, ανάλογα με το ύψος της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης.

Από τις πλέον πιο χαρακτηριστικές αναλύσεις ήταν και εκείνη του Houthakker (1965), ο οποίος μελέτησε την καταναλωτική συμπεριφορά 13 χωρών του ΟΟΣΑ (Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδά, ΗΠΑ) για την περίοδο 1948-1959 και για πέντε ομάδες αγαθών (τρόφιμα, ρουχισμός, ενοίκια, διαρκή αγαθά, άλλα αγαθά και υπηρεσίες). Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ο Houthakker (1965) προχώρησε σε ένα διαχωρισμό της μεθοδολογίας του, υπολογίζοντας δύο διαφορετικά μοντέλα, το πρώτο αφορούσε «διακρατική» ανάλυση των χωρών (μεταξύ των χωρών, between countries) και το δεύτερο «ενδοκρατική» ανάλυση (ανάμεσα στις χώρες, within countries), με τις αντίστοιχες συναρτήσεις τους να είναι:

$$\overline{\Delta \log q_{ij}} = \beta_{ib} \cdot \overline{\Delta \log \mu_j} + \gamma_{ib} \cdot \overline{\Delta \log p_{ij}}$$

$$\Delta \log q_{ijt} - \overline{\Delta \log q_{ij}} = \beta_{iw} \cdot (\Delta \log \mu_{jt} - \overline{\Delta \log \mu_j}) + \gamma_{iw} \cdot (\Delta \log p_{ijt} - \overline{\Delta \log p_{ij}}) \quad (2.27)$$

όπου q_{ijt} η κατά κεφαλήν καταναλωτική δαπάνη σε σταθερές τιμές του αγαθού i στη χώρα j στο χρόνο t , μ_{jt} το σύνολο της κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης σε σταθερές τιμές στη χώρα j στο χρόνο t , p_{ijt} ο δείκτης τιμών του

¹⁴⁷ Working, H. (1943), Statistical Laws of Family Expenditure, *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 38, σ. 45. Για περαιτέρω εφαρμογές του μοντέλου αυτού βλ. Leser, C. (1963), Forms of Engel Functions, *Econometrica*, Vol. 31, σσ. 694-703.

αγαθού i στη χώρα j στο χρόνο t . Με Δ εκφράζονται οι πρώτες διαφορές ($\Delta \log \mu_{jt} = \log \mu_{jt} - \log \mu_{j,t-1}$), ενώ η «μπάρα» πάνω από τους σχετικούς όρους δηλώνει ότι έχει ληφθεί υπόψη ο μέσος όλων των ετών των πρώτων διαφορών για την κάθε χώρα.

Η «διακρατική» ανάλυση λαμβάνει υπόψη μόνο τους διαχρονικούς μέσους των μεταβλητών για την κάθε χώρα, ενώ η «ενδοκρατική» βασίζεται στις ετήσιες αποκλίσεις από τους μέσους κάθε χώρας¹⁴⁸. Με τον τρόπο αυτό μελετάται η διαφορά των αποτελεσμάτων σε μακροχρόνιο («διακρατική» ανάλυση) και βραχυχρόνιο επίπεδο («ενδοκρατική» ανάλυση). Η εκτίμηση των ελαστικοτήτων ζήτησης μέσω των δύο αυτών συναρτήσεων, έδειξε ότι αυτές που αφορούν το σύνολο της δαπάνης είναι μεγαλύτερες στην διακρατική ανάλυση στην περίπτωση των αγαθών διατροφής, ενοικίων και διαφόρων αγαθών, ενώ στην ενδοκρατική ανάλυση είναι για τα διαρκή αγαθά και το ρουχισμό, με τα αποτελέσματα αυτά να είναι στατιστικά σημαντικά (Πίνακας 2.3). Ο Houthakker (1965) υποστήριξε ότι οι εκτιμήσεις αυτές φανερώνουν ότι τα διαρκή αγαθά και τα είδη ρουχισμού έχουν χαρακτηριστικά καταναλωτικών αποθεμάτων (δεν μεταβάλλεται η κατανάλωσή τους σημαντικά σε βραχυχρόνιο επίπεδο), ενώ στα τρόφιμα και στις άλλες υπηρεσίες φαίνεται πως η συνήθεια ασκεί ιδιαίτερο ρόλο. Όσον αφορά τέλος τις ελαστικότητες ως προς τους δείκτες τιμών, επειδή σε ορισμένες περιπτώσεις τα πρόσημα δεν είναι τα αναμενόμενα, δεν επιτρέπουν την εξαγωγή κάποιων συγκεκριμένων συμπερασμάτων.

Πίνακας 2.3: Εκτίμηση ελαστικοτήτων ζήτησης

Κατηγορία αγαθών	Διακρατική ανάλυση		Ενδοκρατική ανάλυση	
	Σύνολο Δαπάνης	Δείκτης Τιμών	Σύνολο Δαπάνης	Δείκτης Τιμών
Τρόφιμα	0,744	0,234	0,351	-0,161
Ρουχισμός	0,716	-0,052	1,574	-0,282
Ενοίκια	1,545	-0,362	0,029	-0,114
Διαρκή αγαθά	1,946	-1,371	3,919	-0,502
Διάφορα αγαθά	0,934	0,455	0,755	-0,388

Πηγή: Houthakker (1965).

Η μελέτη αυτή του Houthakker (1965), όπως επίσης και δύο ακόμα αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν εκείνη την περίοδο, αποτέλεσαν τη βάση πολλών από τις μετέπειτα εμπειρικές έρευνες. Η πρώτη εκ των δύο αυτών αναλύσεων ήταν του Theil (1965), ο οποίος προχώρησε στην μοντελοποίηση της ζήτησης των καταναλωτών, λαμβάνοντας υπόψη τα σχετικά μερίδια και επίπεδα τιμών κάθε κατηγορίας προϊόντων. Ξεκινώντας από τη συνάρτηση

¹⁴⁸ Houthakker, H. (1965), New Evidence on Demand Elasticities, *Econometrica*, Vol. 33, σ. 277.

προτιμήσεων και εισοδηματικού περιορισμού, ο Theil (1965) κατέληξε στο ακόλουθο σύστημα δαπανών¹⁴⁹:

$$\Delta(\log q_i) = \frac{\partial(\log q_i)}{\partial(\log \mu)} \Delta(\log \mu) + \sum_j \frac{\partial(\log q_i)}{\partial(\log p_j)} \Delta(\log p_j) \quad (2.28)$$

όπου q_i η ποσότητα που αγοράζεται του αγαθού i , μ το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης, p_i, p_j οι δείκτες τιμών των αγαθών i και j αντίστοιχα. Η δεύτερη ανάλυση ήταν εκείνη του Barten (1964), ο οποίος παρουσίασε μια αντίστοιχη προσέγγιση μελέτης των σχετικών δαπανών των αγαθών. Αυτή η μεθοδολογία έμεινε γνωστή ως το μοντέλο Rotterdam, από το μέρος όπου οι Barten και Theil βρισκόντουσαν τη δεκαετία του 1960¹⁵⁰. Με βάση τη μεθοδολογία αυτή, ο ίδιος ο Barten προχώρησε στην εκτίμηση των ελαστικότητας ζήτησης για την περίπτωση της Ολλανδίας και για τα έτη 1923-1939, 1950-1961.

Οι κατηγορίες αγαθών που εξέτασε ήταν 4: τρόφιμα, είδη «ευχαρίστησης» (αλκοόλ, καπνός, είδη ζαχαροπλαστικής), διαρκή αγαθά και λοιπά (ενέργεια, υπηρεσίες, ενοίκια). Οι υπολογισμοί του έδειξαν ότι η ελαστικότητα ζήτησης ως προς το εισόδημα για την περίπτωση των τροφίμων και των λοιπών αγαθών είναι μικρότερη της μονάδας (επιβεβαιώνοντας έτσι ότι τα τρόφιμα και τα συγκεκριμένα λοιπά αγαθά είναι πρώτης ανάγκης), των ειδών «ευχαρίστησης» είναι σχεδόν ίση με τη μονάδα, ενώ των διαρκών αγαθών σαφώς μεγαλύτερη. Χαρακτηριστικό είναι ακόμα ότι ο Barten (1968) προχώρησε στη διαχρονική αποτύπωση των ελαστικότητας αυτών μεταξύ 1928 και 1961, όπου για τα μεν τρόφιμα καταγράφεται μια αυξητική τάση (από 0,66 γίνεται 0,77), στα λοιπά αγαθά παραμένει σταθερή (0,54), ενώ για τις άλλες δύο κατηγορίες, οι ελαστικότητες αυτές βαίνουν μειούμενες (από 1,06 σε 0,95 για τα είδη «ευχαρίστησης» και από 2,14 σε 1,87 για τα διαρκή αγαθά), αποτυπώνοντας έτσι μια αλλαγή στις προτιμήσεις των καταναλωτών. Επιπρόσθετα ο Barten (1968) υπολόγισε και τις αντίστοιχες ελαστικότητες ζήτησης ως προς την τιμή, καταλήγοντας σε αρνητικές τιμές για όλες τις υπό εξέταση κατηγορίες αγαθών, στην περίπτωση όμως των τροφίμων και των λοιπών αγαθών οι τιμές αυτές ήταν μεγαλύτερες, φανερώνοντας έτσι ότι η ζήτησής τους ήταν σαφώς πιο ανελαστική¹⁵¹.

Οι Goldberger και Gamaletsos (1970) προχώρησαν στην εκτίμηση ενός γραμμικού συστήματος δαπανών (linear expenditure system, LES) για το ίδιο

¹⁴⁹ Theil, H. (1965), The Information Approach to Demand Analysis, *Econometrica*, Vol. 33, σ. 76.

¹⁵⁰ Βλ. Barten, A. (1964), Consumer Demand Functions under Conditions of Almost Additive Preferences, *Econometrica*, Vol. 32, σσ. 1-38. Για μια περαιτέρω ανάλυση του μοντέλου Rotterdam βλ. Clements, K. Selvanathan, A. (1988), The Rotterdam Demand Model and its Application in Marketing, *Marketing Science*, Vol. 7, σσ. 60-75.

¹⁵¹ Barten, A. (1968), Estimating Demand Equations, *Econometrica*, Vol. 36, No. 2 σ. 243.

δείγμα χωρών με εκείνο που χρησιμοποίησε ο Houthakker (1965), έχοντας αντικαταστήσει μόνο την Αυστρία με την Ιρλανδία και με περίοδο ανάλυσης τα έτη 1950 έως 1961. Η συνάρτηση τους είχε την εξής μορφή:

$$q_i = \gamma_i + \beta_i \cdot (y - \sum_{j=1}^n p_j \gamma_j) / p_i \quad (2.29)$$

όπου q_i η καταναλωτική δαπάνη του αγαθού i , y το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης και p_i , p_j οι δείκτες τιμών των αγαθών i και j αντίστοιχα, με τα μεγέθη να είναι εκφρασμένα σε τιμές του 1953. Οι ομάδες αγαθών που εξέτασαν ήταν πέντε: ρουχισμός, τρόφιμα, ενοίκια, διαρκή αγαθά και λοιπά. Από τη σχέση αυτή οι Goldberger και Gamaletsos (1970) εκτίμησαν την εισοδηματική ελαστικότητα και την ελαστικότητα ζήτησης για κάθε μια κατηγορία αγαθών, μέσω των κάτωθι αντίστοιχων συναρτήσεων¹⁵²:

$$\eta_i = (\partial q_i / \partial y) / (q_i / y) = \beta_i / w_i \quad (2.30)$$

$$\eta_{ii} = -1 + (1 - \beta_i) \gamma_i / q_i \quad (2.31)$$

όπου w_i το μέσο μερίδιο καταναλωτικής δαπάνης του αγαθού i . Προχωρώντας στην εκτίμηση των παραπάνω τριών συναρτήσεων για κάθε μια από τις προαναφερθέντες χώρες και κατηγορίες αγαθών, οι Goldberger και Gamaletsos (1970) κατέληξαν σε ελαστικότητες εισοδήματος-τροφίμων και εισοδήματος-ρουχισμού για όλες τις χώρες (πλην Λουξεμβούργου στα τρόφιμα και Γαλλίας, Ολλανδίας, Ηνωμένου Βασιλείου στα ρούχα) μικρότερες της μονάδας, διαπιστώνοντας έτσι ότι πρόκειται για κατηγορίες αγαθών πρώτης ανάγκης. Στα υπόλοιπα αγαθά οι ελαστικότητες εισοδήματος ήταν μεγαλύτερες της μονάδας για την πλειοψηφία των χωρών αυτών, γεγονός που φανέρωνε ότι πρόκειται κατά κύριο λόγο για αγαθά πολυτελείας. Από την άλλη πλευρά, οι ελαστικότητες ζήτησης έλαβαν αρνητικές τιμές, ωστόσο στην περίπτωση των τροφίμων και των ρούχων οι τιμές αυτές ήταν μεγαλύτερες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες τιμές των άλλων κατηγοριών αγαθών, η ζήτησή τους δηλαδή ήταν σαφώς πιο ανελαστική από τις υπόλοιπες κατηγορίες.

Σε μια επανεκτίμηση των δεδομένων αυτών για την ίδια ομάδα χωρών (πλην Λουξεμβούργου και Καναδά), αλλά για την περίοδο 1950-1965, προχώρησε ο Gamaletsos (1973), ο οποίος κατέληξε σε αντίστοιχες εκτιμήσεις για τις ελαστικότητες ζήτησης και εισοδήματος, όπως και η προηγούμενη μελέτη¹⁵³. Στην έρευνα του καταναλωτικού προτύπου για την περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου προχώρησε ο Deaton (1974), με 70 έτη περίοδο ανάλυσης

¹⁵² Goldberger, A. Gamaletsos, T. (1970), A Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns, *European Economic Review*, Vol. 1, σ. 366.

¹⁵³ Βλ. Gamaletsos, T. (1973), Further Analysis of Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns, *European Economic Review*, Vol. 4, σ. 1-20.

(1900-1970) και διαχωρισμό των αγαθών σε εννιά υποκατηγορίες¹⁵⁴, προκειμένου να εκτιμήσει τις ελαστικότητες ζήτησης για τα αγαθά αυτά. Στην εκτίμηση της επίδρασης που έχει στην οριακή ροπή προς κατανάλωση διαφόρων κατηγοριών αγαθών η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και η συνεισφορά τους στο οικογενειακό εισόδημα προχώρησαν οι Agarwala και Drinkwater (1972). Μελετώντας τις έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών των ετών 1964 και 1967 για τις ΗΠΑ, προχώρησαν στον υπολογισμό της ακόλουθης συνάρτησης¹⁵⁵:

$$c_{ij} = \delta_j + \alpha_j \cdot y_i + \beta_j \cdot m_i \cdot y_i \quad (2.32)$$

όπου c_{ij} το μέσο μερίδιο κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης του αγαθού j στην εισοδηματική ομάδα i , y_i το μέσο διαθέσιμο κατά κεφαλήν εισόδημα της εισοδηματικής ομάδας i , m_i ο βαθμός συνεισφοράς των γυναικών στην εισοδηματική ομάδα i . Οι κατηγορίες αγαθών που εξετάστηκαν ήταν τέσσερις: διαρκή αγαθά, μη διαρκή, ημι-διαρκή και υπηρεσίες. Η εκτίμηση της προηγούμενης συνάρτησης για την κάθε μια προαναφερθείσα κατηγορία αγαθών έδειξε ότι η συμμετοχή των γυναικών επηρεάζει θετικά και στατιστικά σημαντικά την οριακή ροπή προς κατανάλωση μόνο των διαρκών και των ημι-διαρκών αγαθών.

Οι Parks και Barten (1973) προχώρησαν στην εύρεση του ρόλου που ασκεί η μεταβολή στη διάρθρωση της ηλικιακής σύνθεσης του πληθυσμού πάνω στην καταναλωτική δαπάνη διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών. Ειδικότερα, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 14 χωρών, ίδιο με εκείνο του Houthakker (1965) προσθέτοντας και τη Φιλανδία, για την περίοδο 1950-1967, εξέτασαν την οριακή ροπή προς κατανάλωση πέντε κατηγοριών αγαθών (τρόφιμα, ρούχα, στέγαση, διαρκή αγαθά και λοιπά) μέσω γραμμικών συναρτήσεων δαπανών, έχοντας ομαδοποιήσει τον πληθυσμό σε τέσσερις ηλικιακές ομάδες: 0 έως 9, 10 έως 19, 20 έως 64 και άνω των 65 ετών¹⁵⁶. Η ανάλυσή τους έδειξε ότι μια αύξηση της ομάδας ηλικιών 0 έως 9 σε συνδυασμό με μια μείωση σε οποιαδήποτε από τις υπόλοιπες τρεις ομάδες οδηγεί σε μείωση της οριακής ροπής προς κατανάλωση όλων των κατηγοριών αγαθών, ενώ από την άλλη πλευρά μια αύξηση της ομάδας των νέων (10 έως 19) την αυξάνει. Όσον αφορά τέλος την ηλικιακή ομάδα άνω των 65 ετών, η αύξησή της ενισχύει την οριακή ροπή προς κατανάλωση των τροφίμων, των ειδών ρουχισμού και των

¹⁵⁴ Διατροφή, Ρουχισμός, Ενέργεια, Αλκοόλ, Μεταφορές και Επικοινωνίες, Αναψυχή, Άλλα Αγαθά και Άλλες Υπηρεσίες. Βλ. Deaton, A. (1974), The Analysis of Consumer Demand in the United Kingdom, 1900-1970, *Econometrica*, Vol. 42, σ. 354.

¹⁵⁵ Agarwala, R. Drinkwater, J. (1972), Consumption Functions with Shifting Parameters Due to Socio-Economic Factors, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 54, σ. 91.

¹⁵⁶ Parks, R. Barten, A. (1973), A Cross-Country Comparison of the Effects of Prices, Income and Population Composition on Consumption Patterns, *The Economic Journal*, Vol. 83, σ. 849.

υπηρεσιών αλλά τη μειώνει στην περίπτωση των αγαθών στέγασης και των άλλων διαρκών αγαθών.

Στο ρόλο που ασκεί η παράμετρος του χώρου στην κατανάλωση επικεντρώθηκαν οι Andersson και Lundqvist (1976). Όπως επεσήμαναν, η χωρική διάρθρωση των νοικοκυριών είναι δυνατό να επηρεάσει το είδος των προϊόντων που καταναλώνουν λόγω της διαφοροποίησης στην προσβασιμότητα που αυτή συνεπάγεται, ειδικά σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών (όπως π.χ. στις μεταφορές). Μέσα στο πλαίσιο αυτό και χρησιμοποιώντας δεδομένα από έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών του 1969 για την περίπτωση της Σουηδίας, εκτίμησαν την επίδραση του χώρου, έχοντας ως δείκτη προσέγγισης (proxy variable) το μέγεθος του κέντρου όπου διέμενε το κάθε νοικοκυριό, ενώ συγχρόνως έλεγξαν και το ρόλο δύο ακόμα παραμέτρων: της ηλικίας και της εκπαίδευσης¹⁵⁷. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε για 13 κατηγορίες του καταναλωτικού προτύπου και τα αποτελέσματά της έδειξαν ότι το μέγεθος του κέντρου ασκεί θετική επιρροή στην κατανάλωση εμπορευμάτων και υπηρεσιών διεθνών μεταφορών, γεγονός που συνδέεται με την ευκολότερη πρόσβαση που έχουν τα μεγάλα αστικά κέντρα σε τέτοιου είδους προϊόντα. Από την άλλη πλευρά αρνητική επίδραση ασκεί στις δραστηριότητες αναψυχής σε εξωτερικούς χώρους. Όσον αφορά τώρα την επίδραση της ηλικίας και της εκπαίδευσης, από την ανάλυση προέκυψε μια ισχυρή αρνητική επιρροή τους στην κατανάλωση αλκοόλ και καπνού και μια θετική στην κατανάλωση υπηρεσιών για διεθνή ταξίδια και για αγορά διαρκών αγαθών οικιακής χρήσης.

Η περίπτωση της οικονομίας του Καναδά για τα έτη 1947 - 1971 μελετήθηκε από τους Salvas-Bronsard et al. (1977). Εξετάζοντας την καταναλωτική δαπάνη για οκτώ κατηγορίες αγαθών (διαρκή αγαθά και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, αλκοόλ και καπνός, είδη ρουχισμού και υπόδησης, ενοίκια και αναψυχή, ενέργεια, υγεία και εκπαίδευση, μεταφορές, τρόφιμα) και λαμβάνοντας υπόψη το μοντέλο Rotterdam, προχώρησαν στην εκτίμηση της οριακής ροπής προς κατανάλωση μέσω της εξής σχέσης:

$$\hat{\omega} \cdot d \log x = B \cdot d \log p + b \cdot d \log y \quad (2.33)$$

όπου $\hat{\omega} = \hat{p}\hat{x} / \sum_{i=1}^i m^i$, $d \log y = \omega' \cdot d \log x$, x το μέσο μερίδιο κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης, m^i το μέσο διαθέσιμο κατά κεφαλήν εισόδημα. Οι υπολογισμοί έδειξαν ότι η μεγαλύτερη οριακή ροπή προς κατανάλωση τη συγκεκριμένη περίοδο υπήρξε στις μεταφορές (ίση με 0,3046) και στα ενοίκια -

¹⁵⁷ Andersson, Å. Lundqvist, L. (1976), Regional Analysis of Consumption Patterns, *Papers in Regional Science*, Vol. 36, σ. 129.

αναψυχή (ίση με 0,2552), ενώ η μικρότερη στην κατανάλωση αλκοόλ και καπνού (0,0468)¹⁵⁸.

Μια από τις πιο χαρακτηριστικές μελέτες σχετικά με την ανάλυση του καταναλωτικού προτύπου, τόσο σε μεθοδολογικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, είναι εκείνη των Deaton και Muellbauer (1980). Στη μελέτη αυτή προσδιορίστηκε ένα νέο μοντέλο ανάλυσης της ζήτησης (an Almost Ideal Demand System, AIDS), που η τελική του μορφή ήταν:

$$w_i = (\alpha_i - \beta_i \cdot \log \varphi) + \sum_{j=1}^{n-1} \gamma_{ij} \cdot \log \left(\frac{p_j}{p_n} \right) + \beta_i \cdot \log \left(\frac{\bar{x}}{P^*} \right) \quad (2.34)$$

όπου w_i το μερίδιο της κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης του αγαθού i , p ο λόγος των τιμών της κάθε κατηγορίας αγαθών, \bar{x} είναι η μέση συνολική κατά κεφαλήν καταναλωτική δαπάνη εισόδημα της εισοδηματικής ομάδας i , και P^* ο σταθμικός δείκτης τιμών με $\log P^* = \sum w_k \cdot \log p_k$, όπως προσεγγίστηκε από τον Stone (1954)¹⁵⁹. Στη συνέχεια και χρησιμοποιώντας δεδομένα για τη Μεγάλη Βρετανία και για τα έτη 1954 – 1974, προχώρησαν, μέσω του προηγούμενου μοντέλου, στον υπολογισμό των ελαστικότητων ζήτησης για οκτώ κατηγορίες αγαθών. Από τη σχετική ανάλυση, αποδείχθηκε ότι τόσο τα τρόφιμα όσο και η στέγαση έχουν ανελαστική ζήτηση ($E_{Q,P} > -1$), ενώ οι μεταφορές και οι επικοινωνίες έχουν ελαστική ($E_{Q,P} < -1$)¹⁶⁰.

Μια αντίστοιχη ανάλυση με εκείνη των Parks και Barten (1973), για την περίπτωση όμως μόνο της κατανάλωσης ειδών διατροφής, πραγματοποίησαν οι Davis et al. (1983). Μελετώντας τις ΗΠΑ και χρησιμοποιώντας δεδομένα από έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών των ετών 1979 και 1980, εκτίμησαν την οριακή επίπτωση που έχει μια μεταβολή σε βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών στην κατανάλωση τροφίμων¹⁶¹. Μέσω των υπολογισμών τους διαπίστωσαν ότι η αύξηση στο μέγεθος νοικοκυριού αυξάνει την κατανάλωση των τροφίμων αλλά με φθίνοντα ρυθμό, γεγονός που ερμηνεύεται στην παρουσία οικονομικών κλίμακας όταν προστίθενται νέα μέλη σε ένα νοικοκυριό. Επιπλέον οι ισπανόφωνοι Αμερικανοί έχουν μεγαλύτερη οριακή ροπή προς κατανάλωση τέτοιων αγαθών σε σύγκριση με τους μη ισπανόφωνους, αναδεικνύοντας έτσι τις διαφορές σε επίπεδο κουλτούρας που

¹⁵⁸ Salvas-Bronsard, L. Leblanc, D. Bronsard, C., (1977), Estimating Demand Equations - The Converse Approach, *European Economic Review*, Vol. 9 σ. 319.

¹⁵⁹ Βλ. Stone, R. (1954), Linear Expenditure Systems and Demand Analysis: An Application to the Pattern of British Demand, *The Economic Journal*, Vol. 64, σσ. 511-527.

¹⁶⁰ Deaton, A. Muellbauer, J. (1980), An Almost Ideal Demand System, *The American Economic Review*, Vol. 70, σ. 321.

¹⁶¹ Davis, C. Moussie, M. Dinning, J. Christakis, G. (1983), Socioeconomic Determinants of Food Expenditure Patterns among Racially Different Low-Income Households: An Empirical Analysis, *Western Journal of Agricultural Economics*, Vol. 8, σ. 193.

υπάρχουν μεταξύ των φυλών. Από την άλλη πλευρά το επίπεδο εκπαίδευσης του αρχηγού της οικογένειας ασκεί στατιστικά σημαντικό και αρνητικό αποτέλεσμα στη ροπή αυτή μόνο στην περίπτωση που προσεγγίστηκε μέσω της μέτρησης του επιπέδου διατροφικής εκπαίδευσης (και όχι του γενικού επιπέδου), γεγονός που δείχνει ότι οι ειδικές γνώσεις για την διατροφή είναι εκείνες που επηρεάζουν τελικά την κατανάλωσή της.

Η κατηγορία των ειδών διατροφής αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας μιας σειράς ερευνητών στη συνέχεια. Χαρακτηριστικές είναι η μελέτη των Wua et al. (1995), οι οποίοι ανέλυσαν 33 πόλεις της Κίνας με έτος αναφοράς το 1990, όπως και η μελέτη των Abdulai et al. (1995), που εξέτασαν την περίπτωση της Ινδίας χρησιμοποιώντας έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών των ετών 1995-1996, με τις δύο αυτές μελέτες να εφαρμόζουν το μοντέλο των Deaton και Muellbauer (1980), έχοντας κατηγοριοποιημένη την κατανάλωση ειδών διατροφής σε 6 υποομάδες¹⁶². Δύο ακόμα έρευνες ήταν εκείνη των Petrovici και Ritson (2000), οι οποίοι ανέλυσαν την κατανάλωση διατροφής στη Ρουμανία για την περίοδο 1990-1995 (έτη μεταβάσης για την οικονομία αυτή), εκτιμώντας και τη σχετική επίδραση του είδους απασχόλησης, όπως και εκείνη των Gracia και Albisu (2001), που επικεντρώθηκαν στις 15 χώρες – μέλη της Ε.Ε. και αποτύπωσαν τη διαχρονική εξέλιξη 24 κατηγοριών τροφίμων κατά τα έτη 1991-2000¹⁶³.

Μια ακόμα κατηγορία που μελετήθηκε ιδιαίτερα έντονα ήταν των προϊόντων αλκοόλ (μπύρας, κρασιού, λοιπών αλκοολούχων). Πολύ χαρακτηριστική ήταν η μελέτη των Clements και Johnson (1983), για την περίπτωση της Αυστραλίας και για μια περίοδο είκοσι ετών (1956-1976). Λαμβάνοντας ως βάση μεθοδολογίας το μοντέλο Rotterdam, η σχετική ανάλυση έδειξε ότι η μεν μπύρα είναι αγαθό πρώτης ανάγκης και τα λοιπά αλκοολούχα ποτά αγαθά πολυτελείας, μιας και η εισοδηματική τους ελαστικότητα ήταν

¹⁶² Βλ. Wua, Y. Lia, E. Samuela, N. (1995), Food Consumption in Urban China: an Empirical Analysis, *Applied Economics*, Vol. 27, σσ. 509-515, και Abdulai, A. Jain, D. Sharma, A. (1999), Household Food Demand Analysis in India, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 50, σσ. 316-327.

¹⁶³ Βλ. Petrovici, D. Ritson, C. (2000), Food consumption patterns in Romania, *British Food Journal*, Vol. 102, σσ. 290-308, και Gracia, A. Albisu, L. (2001), Food Consumption in the European Union: Main Determinants and Country Differences, *Agribusiness*, Vol. 17, σσ. 469-488. Μια ακόμα μελέτη αυτής της κατηγορίας αγαθών για την περίπτωση της Ιταλίας πραγματοποιήθηκε από τους Bagarani et al. (2009), με σκοπό τον εντοπισμό βασικών κοινωνικών και δημογραφικών παραμέτρων που επηρεάζουν την κατανάλωση τροφίμων. Η σχετική ανάλυση έδειξε ότι νοικοκυριά με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και υψηλή μέση ηλικία τείνουν να έχουν μεγαλύτερη ποσοστιαία δαπάνη ειδών διατροφής [βλ. Bagarani, M. Forleo, M. Zampino, S. (2009), Households Food Expenditures Behaviours and Socioeconomic Welfare in Italy, European Association of Agricultural Economists, 113th Seminar, Greece]. Για μια περαιτέρω διερεύνηση των παραμέτρων που επηρεάζουν την κατανάλωση τροφίμων βλ. Schmidhuber, J. (2003), The Outlook for Long-Term Changes in Food Consumption Patterns: Concerns and Policy Options, Paper Prepared for the FAO Scientific Workshop on Globalization of the Food System: Impacts on Food Security and Nutrition, FAO, Rome.

μικρότερη και μεγαλύτερη αντίστοιχα της μονάδας, στη δε περίπτωση του κρασιού στην αρχή της περιόδου ήταν πολυτελείας μετά όμως έγινε πρώτης ανάγκης¹⁶⁴. Η ίδια κατηγορία προϊόντων μελετήθηκε και από τους Eakins και Gallagher (2003) για την περίπτωση της Ιρλανδίας και την περίοδο 1960-1998. Ειδικότερα, και με χρήση του μοντέλου AIDS, διαπιστώθηκε η επίδραση που ασκούν στην κατανάλωση αλκοόλ παράμετροι, πέραν του εισοδήματος και του επιπέδου τιμών, που έχουν σχέση με τη μετεωρολογία (μέση θερμοκρασία, ηλιοφάνεια και βροχοπτώσεις) αλλά και με τη δημογραφία (πληθυσμιακή ομάδα νέων, ηλικίας 15-24)¹⁶⁵.

Ο ρόλος που ασκούν οι δημογραφικοί και οι γεωγραφικοί παράγοντες στη διάρθρωση του καταναλωτικού προτύπου αναδείχθηκε ιδιαίτερα στη μελέτη των Ketkar και Cho (1983). Χρησιμοποιώντας δεδομένα από την έρευνα των οικογενειακών προϋπολογισμών των ετών 1972-1973 στις ΗΠΑ, διαπίστωσαν καταρχάς ότι το μέγεθος νοικοκυριού και η ηλικία του αρχηγού της οικογένειας ασκούν θετική επίδραση στην κατανάλωση τροφίμων στο σπίτι, ενέργειας, εκπαίδευσης και υγείας, ενώ αρνητικά επηρεάζουν την κατανάλωση αλκοόλ, διατροφής εκτός σπιτιού, μεταφορών και αναψυχής. Στη συνέχεια εξέτασαν το ρόλο που ασκεί το προφίλ εργασίας των δύο συζύγων και διαπίστωσαν ότι η συμμετοχή σε εργασία πλήρους απασχόλησης τόσο του άντρα όσο και της γυναίκας επηρεάζει θετικά την κατανάλωση διατροφής εκτός σπιτιού, ειδών καπνού, ενέργειας, ρουχισμού, μεταφορών, υγείας και προσωπικής φροντίδας, ενώ αρνητική επιρροή ασκεί στις λειτουργικές οικιακές δαπάνες και στις δαπάνες για αναψυχή. Από την άλλη πλευρά η συμμετοχή σε εργασίες μερικής απασχόλησης αυξάνει την κατανάλωση διατροφής στο σπίτι, υπηρεσιών εκπαίδευσης και αγαθών ανάγνωσης (εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία), αλλά μειώνει τις δαπάνες για αγορά διαρκών οικιακών αγαθών και ειδών ένδυσης.

Όσον αφορά τώρα την επίδραση της γεωγραφικής διασποράς, η ανάλυση έδειξε ότι η κατανάλωση ενέργειας, ένδυσης, εκπαίδευσης και καπνού συνδέεται θετικά με τα νοικοκυριά εκείνα που βρίσκονται στις βορειοανατολικές, βορειοκεντρικές και νότιες περιφέρειες, σε αντίθεση με εκείνα που βρίσκονται στη δυτική περιφέρεια, γεγονός που οφείλεται μεταξύ άλλων και στο διαφορετικό κλίμα που υπάρχει στις περιοχές αυτές. Ως προς το ρόλο τέλος της

¹⁶⁴ Clements, K. Johnson, L. (1983), The Demand for Beer, Wine, and Spirits: A Systemwide Analysis, *The Journal of Business*, Vol. 56, σ. 279.

¹⁶⁵ Eakins, J. Gallagher, L. (2003), Dynamic Almost Ideal Demand Systems: an Empirical Analysis of Alcohol Expenditure in Ireland, *Applied Economics*, Vol. 35, σσ. 1025 – 1036. Χρήση του μοντέλου AIDS για την κατανάλωση αλκοόλ πραγματοποιήθηκε και από τους Chang και Bettington (2001), οι οποίοι μελέτησαν την Αυστραλία την περίοδο 1975-1999 με σκοπό την εκτίμηση των ελαστικότητας ζήτησης μπίρας, κρασιού και λοιπών αλκοολούχων [βλ. Chang, H. Bettington, N. (2001), Demand for Wine in Australia: Systems Versus Single Equation Approach, University of New England, School of Economics, Working Paper, No. 2001-5].

εκπαίδευσης, η έρευνα φανέρωσε την ισχυρά αρνητική επίδραση που έχει η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην κατανάλωση αλκοόλ και καπνού, καθώς και τη θετικής της επιρροή στις δαπάνες για ενοίκια και οικιακά αγαθά. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Ketkar και Cho (1983), τα αποτελέσματά τους αυτά είναι σύμφωνα με την προσδοκώμενη αντίδραση της συμπεριφοράς των καταναλωτών ως προς την ενίσχυση ή μη διαφόρων κατηγοριών αγαθών λόγω εμφάνισης των προαναφερθέντων παραγόντων¹⁶⁶. Στην εκτίμηση του ρόλου που ασκούν τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού στην κατανάλωση της διατροφής εντός και εκτός σπιτιού, των ειδών ένδυσης και στέγασης προχώρησαν οι Barnes και Gillingham (1984), διαπιστώνοντας αντίστοιχα αποτελέσματα με εκείνα των Ketkar και Cho (1983) ως προς την επίδραση που ασκεί το μέγεθος του νοικοκυριού στα αγαθά αυτά¹⁶⁷.

Μια διαφορετική προσέγγιση στην ανάλυση του καταναλωτικού προτύπου πραγματοποίησε ο Miron (1986), ο οποίος ακολουθώντας την θεωρία του Hall (1978) και τη μελέτη των Davidson et al. (1978), εξέτασε τις μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στην κατανάλωση 14 κατηγοριών αγαθών ανά τετράμηνο κατά την περίοδο 1948-1982 στις ΗΠΑ. Η ανάλυση έδειξε ότι υπάρχουν κατηγορίες αγαθών που η κατανάλωσή τους υπόκειται σε σημαντική διαφοροποίηση ως προς την εποχή που λαμβάνει χώρα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του πετρελαίου και των παραγώγων του, όπου η κατανάλωσή τους είναι σαφώς μεγαλύτερη κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου¹⁶⁸. Εκτίμηση των προτιμήσεων των καταναλωτών ως προς τις δαπάνες τους για υπηρεσίες εκπαίδευσης πραγματοποίησε ο Youn Kim (1988). Έχοντας ως βάση δεδομένα για τις ΗΠΑ των ετών 1958 έως 1982, μέσω ενός γραμμικού συστήματος δαπανών ο Youn Kim εκτίμησε την εισοδηματική ελαστικότητα για υπηρεσίες εκπαίδευσης στο 1,33995 και την αντίστοιχη ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή στο -1,31019, καταλήγοντας έτσι ότι η εκπαίδευση είναι ένα πολυτελές αγαθό με ελαστική ζήτηση¹⁶⁹.

Επιπλέον και όσον αφορά τις δαπάνες εκπαίδευσης, μια ιδιαίτερα λεπτομερής ανάλυση εντοπισμού των παραμέτρων εκείνων που επηρεάζουν τη συμπεριφορά των καταναλωτών ως προς τη κατηγορία αυτή υπηρεσιών έγινε

¹⁶⁶ Ketkar, S. Cho, W. (1983), Demographic Factors and the Pattern of Household Expenditures in the United States, *Atlantic Economic Journal*, Vol. 10, σ. 24.

¹⁶⁷ Βλ. Barnes, R. Gillingham, R. (1984), Demographic Effects in Demand Analysis: Estimation of the Quadratic Expenditure System Using Microdata, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 66, σσ. 591-601.

¹⁶⁸ Miron, J. (1986), Seasonal Fluctuations and the life Cycle-Permanent Income Model of Consumption, Working Paper No. 1845, National Bureau of Economic Research, Cambridge, σ. 10.

¹⁶⁹ Youn Kim, H. (1988), The Consumer Demand for Education, *The Journal of Human Resources*, Vol. 23, σ. 190.

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁷⁰. Στη μελέτη αυτή διαπιστώθηκε, μέσω στατιστικής ανάλυσης, ότι υπάρχουν τέσσερις ομάδες παραμέτρων που επηρεάζουν τις δαπάνες εκπαίδευσης. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει την προσωπική αντίληψη που έχουν τα άτομα για την εκπαίδευση και για το φορέα χρηματοδότησής της (ιδιωτικός, δημόσιος). Στη δεύτερη ομάδα ανήκει το θεσμικό καθεστώς και η ποιότητα του συστήματος εκπαίδευσης, ενώ η τρίτη περιλαμβάνει τις οικονομικές παραμέτρους και ειδικότερα το βαθμό βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου που επιτυγχάνεται μέσω της εκπαίδευσης. Η τέταρτη τέλος ομάδα περιλαμβάνει κοινωνικούς και δημογραφικούς παράγοντες, με το επίπεδο εκπαίδευσης και το είδος εργασίας των γονέων όπως και την ηλικία των ατόμων να έχουν τον πρωτεύοντα ρόλο.

Στην εφαρμογή του μοντέλου των Deaton και Muellbauer (1980) για την περίπτωση της Ελλάδας και το σύνολο του καταναλωτικού της προτύπου (αναλυμένο σε επτά κατηγορίες αγαθών) προχώρησαν οι Mergos και Donatos (1989). Χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1960-1986 διαπίστωσαν ότι οι δαπάνες για προσωπική φροντίδα (συμπεριλαμβανομένων των δαπανών περίθαλψης) έχει την περισσότερο ελαστική ζήτηση ως προς τη τιμή, ενώ οι δαπάνες στέγασης είναι οι πλέον ανελαστικές¹⁷¹. Σε μεταγενέστερη μελέτη, οι ίδιοι συγγραφείς μελέτησαν αποκλειστικά την κατανάλωση ενέργειας μέσω ενός γραμμικού λογαριθμικού υποδείγματος, προκειμένου να εξετάσουν από ποιές παραμέτρους επηρεάζεται. Με βάση δεδομένα της περιόδου 1961-1986, μελέτησαν την επίδραση που ασκούν στην κατανάλωση ενέργειας μια σειρά οικονομικών (εισόδημα, τιμή, τιμές υποκατάστατων) δημογραφικών (αριθμός των καταναλωτών) και λοιπών δεικτών (μέσος αριθμός ημερών με υψηλές θερμοκρασίες). Οι εκτιμήσεις τους έδειξαν ότι την υψηλότερη θετική επίδραση ασκούν το εισόδημα και ο αριθμός των καταναλωτών, ενώ αρνητική επιρροή ασκεί η τιμή του ηλεκτρισμού και του πετρελαίου. Στη μελέτη αυτή ελέγχθηκε και η επίδραση των συνηθειών, μέσω της χρήσης χρονικής υστέρησης της κατανάλωσης ενέργειας, όπου και διαπιστώθηκε η θετική και στατιστικά σημαντική επιρροή¹⁷².

¹⁷⁰ European Commission (2005), Study on Private Household Spending on Education and Training, Education and Culture Directorate-General, Luxembourg.

¹⁷¹ Mergos, G. Donatos, G. (1989), Consumer Behaviour in Greece: an Application of the Almost Ideal Demand System, *Applied Economics*, Vol. 21, σ. 987.

¹⁷² Donatos, G. Mergos, G. (1991), Residential Demand for Electricity: The Case of Greece, *Energy Economics*, Vol. 13, σ. 45. Σημειώνεται ότι η κατανάλωση ενέργειας μελετήθηκε και από τον Brenton (1997), ο οποίος με τη χρήση του μοντέλου AIDS εκτίμησε τις ελαστικότητες ζήτησης για τη συγκεκριμένη κατηγορία αγαθών σε ένα δείγμα 60 χωρών, με δεδομένα του 1980, προχωρώντας μάλιστα και σε διαχωρισμό των αποτελεσμάτων του σε χαμηλού, μεσαίου και υψηλού εισοδήματος κράτη [βλ. Brenton, P. (1997), Estimates of the Demand for Energy Using Cross-Country Consumption Data, *Applied Economics*, Vol. 29, σσ. 851-859].

Χαρακτηριστική είναι και η μελέτη των Mihalopoulos και Demoussis (2002), που εξέτασαν την καταναλωτική συμπεριφορά για είδη ρουχισμού και υπόδησης στην ελληνική οικονομία, χρησιμοποιώντας δεδομένα από την έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών των ετών 1993/1994. Στη μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε η εκτίμηση της επίδρασης κοινωνικών και δημογραφικών χαρακτηριστικών των νοικοκυριών τόσο στο μέγεθος όσο και στη συχνότητα¹⁷³ της καταναλωτικής δαπάνης ειδών ρουχισμού και υπόδησης. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι οι γυναίκες έχουν σαφώς μεγαλύτερη ροπή προς κατανάλωση τέτοιων προϊόντων σε σχέση με τους άντρες, με τη μεγαλύτερη διαφορά των δύο φύλων να εντοπίζεται στη σύγκριση της ηλικιακής ομάδας 35 με 40 ετών. Επιπλέον η δαπάνη αυτή επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος του νοικοκυριού όπως και από την παρουσία τέκνων, ενώ το επίπεδο εκπαίδευσης, ο βαθμός αστικοποίησης και η πραγματοποίηση γάμου αυξάνουν τη συχνότητα υλοποίησης αυτής της δαπάνης¹⁷⁴.

Εφαρμογή του μοντέλου των Deaton και Muellbauer (1980) για την περίπτωση της Ελλάδας πραγματοποιήθηκε και από τους Xerapadeas και Habib (1995), οι οποίοι μελέτησαν τα παράγωγα αγαθά του γάλακτος (γάλα, τυρί, βούτυρο) για την περίοδο 1960 – 1991, όπως επίσης και από τους Karagiannis και Velentzas (1997) για τα είδη διατροφής (διαχωρισμένα σε 6 κατηγορίες) και την περίοδο 1950 – 1993¹⁷⁵. Επισημαίνεται τέλος, ότι μια ακόμα εφαρμογή του μοντέλου αυτού στην Ελλάδα, για το σύνολο μάλιστα του καταναλωτικού προτύπου (διαχωρισμένο σε οκτώ κατηγορίες αγαθών) έγινε από τους Μαντζουνέα και Στοφόρο (2003). Χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1988 – 2000 υπολόγισαν τις ελαστικότητες ζήτησης της κάθε μια κατηγορίας προϊόντων¹⁷⁶. Οι υπολογισμοί τους έδειξαν ότι η υγεία, οι δαπάνες αναψυχής και τα λοιπά αγαθά έχουν ελαστική ζήτηση, με τις δύο τελευταίες να έχουν και υψηλή εισοδηματική ελαστικότητα ($E_{y,i} > 1,5$), ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες

¹⁷³ Αυτή ακριβώς είναι μια από τις ουσιαστικές διαφοροποιήσεις του άρθρου αυτού, σε σύγκριση με τα προηγούμενά του, καθώς αναδεικνύει όχι μόνο το ζήτημα του μεγέθους της σχετικής δαπάνης για ένα αγαθό, αλλά συγχρόνως και πόσο συχνά γίνεται αυτή η δαπάνη.

¹⁷⁴ Mihalopoulos, V. Demoussis, M. (2002), An Infrequency of Purchase Model of Greek Household Clothing and Footwear Consumption with Error Dependence, *Spoudai*, Vol. 52, σ. 96.

¹⁷⁵ Βλ. Xerapadeas, A. Habib, H. (1995), An Almost Ideal Demand System with Autoregressive Disturbances for Dairy Products in Greece, *Applied Economics Letters*, Vol. 2, σσ. 169-173, και Karagiannis, G. Velentzas, K. (1997), Explaining Food Consumption Patterns in Greece, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 48, σσ. 83-92.

¹⁷⁶ Αντίστοιχη ανάλυση για την περίπτωση της Ελλάδας με εφαρμογή του μοντέλου AIDS, δημοσιευμένη μάλιστα στο ίδιο έτος, πραγματοποιηθεί και από τον Tridimas (2000), για τα έτη 1958 έως 1994, καθώς και από τους Klonaris και Hallam, με περίοδο όμως αναφοράς τα έτη 1959-1995 [βλ. Tridimas, G. (2000), The analysis of consumer demand in Greece-Model selection and dynamic specification, *Economic Modelling*, Vol. 17, σσ. 455-471, και Klonaris, S. Hallam, D. (2003), Conditional and Unconditional Food Demand Elasticities in a Dynamic Multistage Demand System, *Applied Economics*, Vol. 35, σσ. 503 – 514].

εμφανίζουν ανελαστική ζήτηση. Στη συνέχεια οι δύο ερευνητές προχώρησαν και στην προβολή του καταναλωτικού προτύπου στο μέλλον, όπου με τη χρήση των εκτιμηθέντων ελαστικότητων, υπολόγισαν ποιό θα είναι το καταναλωτικό μερίδιο της κάθε μιας κατηγορίας προϊόντων το 2010. Η ανάλυσή τους έδειξε ότι τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση θα την έχουν τα είδη σπιτιού ενώ τη μεγαλύτερη μείωση τα είδη διατροφής¹⁷⁷.

Μια από τις πλέον τώρα πιο ολοκληρωμένες αναλύσεις του καταναλωτικού προτύπου ήταν εκείνη που πραγματοποίησαν οι Selvanathan και Selvanathan (1993). Μελετώντας 18 χώρες του ΟΟΣΑ για την περίοδο 1960-1981 και για το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών, διαχωρισμένο σε 10 κατηγορίες, υπολόγισαν αρχικά τις μεταβολές που συντελέστηκαν στις καταναλωτικές δαπάνες των χωρών αυτών. Η ανάλυση έδειξε ότι οι μεταφορές και τα αγαθά αναψυχής κατέγραψαν τη μεγαλύτερη αύξηση, ενώ τα τρόφιμα και τα ρούχα τη μικρότερη. Στη συνέχεια προχώρησαν στον υπολογισμό των ελαστικότητων ζήτησης μέσω του μοντέλου Rotterdam, όπου η εκτιμηθείσα συνάρτηση είχε την εξής μορφή¹⁷⁸:

$$y_{it} = a_i + \beta_i \cdot DQ_t + \varphi \cdot z_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2.35)$$

όπου $y_{it} = \bar{w}_{it} \cdot (Dq_{it} - DQ_t)$, $z_{it} = (\bar{w}_{it} + \beta_i)[Dp_{it} - \sum_{j=1}^n (\bar{w}_{jt} + \beta_j)Dp_{jt}]$, \bar{w}_{it} το μέσο μερίδιο κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης του αγαθού i στις περιόδους t και $t-1$, Dq_{it} η μέση λογαριθμική διαφορά της κατά κεφαλήν κατανάλωσης του κάθε αγαθού i , $DQ_t = \sum_{i=1}^n \bar{w}_{it} Dq_{it}$ ο δείκτης τιμών Divisia, Dp_{it} η μέση λογαριθμική διαφορά στην τιμή του κάθε αγαθού i και ε_{it} ο όρος σφάλματος.

Μέσω του υπολογισμού του μοντέλου αυτού για την κάθε μια χώρα και κατηγορία αγαθών διαπιστώθηκε ότι τα διαρκή αγαθά, τα αγαθά αναψυχής, ο ρουχισμός και οι μεταφορές είναι πολυτελή αγαθά ($E_{Y,i} > 1$), ενώ τα τρόφιμα, η στέγαση, η εκπαίδευση και οι δαπάνες υγείας είναι πρώτης ανάγκης ($E_{Y,i} < 1$). Χαρακτηριστικό είναι ακόμα ότι τα διάφορα αγαθά και υπηρεσίες είναι ουδέτερα ($E_{Y,i} = 1$), ενώ όλες οι κατηγορίες αγαθών είναι κανονικές με

¹⁷⁷ Μαντζουνέας, Η. Στοφόρος, Χ. (2003), Το Παρόν και το Μέλλον του Ελληνικού Καταναλωτικού Προτύπου, *Spoudai*, Vol. 53, σ. 109.

¹⁷⁸ Selvanathan, S. Selvanathan, A. (1993), A Cross-Country Analysis of Consumption Patterns, *Applied Economics*, Vol. 25, σ. 1249. Αντίστοιχη ανάλυση, για το ίδιο δείγμα χωρών και με χρήση του μοντέλου Rotterdam, αλλά με μεγαλύτερη περίοδο ανάλυσης (1953-1981) πραγματοποιήθηκε και από τους Clements και Selvanathan (1994) [βλ. Clements, K. Selvanathan, S. (1994), Understanding Consumption Patterns, *Empirical Economics*, Vol. 19, σσ. 69-110]. Είχε προηγηθεί ακόμα από τον Selvanathan (1991) μια εκτίμηση των ελαστικότητων ζήτησης για 9 κατηγορίες αγαθών για την περίπτωση 6 περιφερειών της Αυστραλίας, με περίοδο ανάλυσης τα έτη 1975-1989 [βλ. Selvanathan, S. (1991), Regional Consumption Patterns in Australia: A System-Wide Analysis, *The Economic Record*, Vol. 67, σσ. 339-345].

ανελαστική ζήτηση ($-1 < E_{q,p} < 0$). Οι ίδιοι ερευνητές πραγματοποίησαν μια ακόμα αντίστοιχη ανάλυση για 43 αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, με περίοδο αναφοράς το διάστημα μεταξύ 1961 και 2001, έχοντας όμως περιορίσει τις υπό εξέταση κατηγορίες αγαθών στις 4 (τρόφιμα, καπνός, αλκοολούχα και μη ποτά). Από τους σχετικούς υπολογισμούς, μέσω του μοντέλου Rotterdam, αποδείχθηκε ότι στις μεν αναπτυγμένες οικονομίες οι τέσσερις παραπάνω κατηγορίες είναι αγαθά πρώτης ανάγκης ($E_{Y,i} < 1$), στις δε αναπτυσσόμενες τα αλκοολούχα και μη ποτά είναι πολυτελείας ($E_{Y,i} > 1$), με τη ζήτηση όμως όλων των κατηγοριών να είναι ανελαστική και στις δύο ομάδες χωρών¹⁷⁹.

Πέραν των προαναφερθέντων αναλύσεων σχετικών με τη μελέτη του καταναλωτικού προτύπου, οι οποίες είναι δημοσιευμένες σε διεθνή περιοδικά, με σαφές ακαδημαϊκό χαρακτήρα και έντονη θεωρητική ανάλυση, μια σειρά ερευνών έχει πραγματοποιηθεί από διεθνείς οργανισμούς, ερευνητικά ινστιτούτα, κρατικούς φορείς και πανεπιστήμια. Οι έρευνες αυτές έχουν βέβαια σαν κεντρικό πεδίο έρευνας τις καταναλωτικές δαπάνες, ο χαρακτήρας τους όμως είναι περισσότερο επιχειρησιακός, δίδοντας έμφαση στη περιγραφική και στατιστική ανάλυση. Ο στόχος τους δεν είναι τόσο ο έλεγχος κάποιας θεωρίας, όσο κυρίως η ανάδειξη των παραμέτρων εκείνων που επηρεάζουν την υπό εξέταση κατηγορία αγαθών.

Μια τέτοιου είδους χαρακτηριστική έρευνα είναι εκείνη του Γενικού Λογιστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου για την περίπτωση της κατανάλωσης ειδών στέγασης (HM Treasury (2003)). Στην εκτενή αυτή έρευνα έγινε καταρχάς μια καταγράφιση των παραγόντων που ασκούν σημαντική επίδραση στο προϊόν αυτό (επιτόκια, εισόδημα, πλούτος, αποταμιεύσεις, τιμές, επενδύσεις, διαθεσιμότητα και χαρακτηριστικά κατοικιών), επεξηγώντας τόσο τις άμεσες και έμμεσες επιρροές τους, όσο και τα αποτελέσματα υποκατάστασης και εισοδήματος που προκαλούν¹⁸⁰. Στη συνέχεια εξετάστηκε η διαχρονική εξέλιξη τους τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο, όσο και σε άλλες χώρες της Ε.Ε., με ιδιαίτερη αναφορά στη Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία, ενώ εκτιμήθηκε και η μεταξύ τους συσχέτιση. Οι σχετικές εκτιμήσεις φανέρωσαν μια ισχυρή επίδραση του πλούτου και του επιπέδου τιμών, τόσο της τρέχουσας όσο και της προηγούμενης χρονικής περιόδου, πάνω στην κατανάλωση κατοικιών.

Αντίστοιχης μεθοδολογίας μελέτη ήταν εκείνη της Schulz (2005). Η Schulz (2005) εξέτασε την διαχρονική εξέλιξη των δαπανών υγείας στις 27 χώρες μέλη της ΕΕ για την περίοδο 1980-2003, συσχετίζοντάς τες με ορισμένες βασικές παραμέτρους. Μέσω της ανάλυσης αυτής, διαπιστώθηκε η θετική τους

¹⁷⁹ Selvanathan, S. Selvanathan, A. (2006), Consumption Patterns of Food, Tobacco and Beverages: a Cross-Country Analysis, *Applied Economics*, Vol. 38, σ. 1584.

¹⁸⁰ HM Treasury, (2003), Housing, Consumption and EMU, Public Enquiry Unit, London, UK, σ. 13.

σχέση με υψηλά επίπεδο πλούτου και ποσοστών πληθυσμού άνω των 65 ετών, καθώς και με την κατανάλωση επιβλαβών αγαθών (καπνός, αλκοόλ). Σε μεταγενέστερη μελέτη του ίδιου οργανισμού εξετάστηκε η εξέλιξη της επιρροής που ασκούν παράγοντες που προέρχονται από την πλευρά της προσφοράς υπηρεσιών υγείας (αριθμός υγειονομικού προσωπικού, μονάδων υγείας, μορφή συστήματος υγείας κ.α), όπου και διαπιστώθηκε η ισχυρή συσχέτισή τους¹⁸¹. Η περίπτωση της κατανάλωσης ειδών επικοινωνίας για την περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και την περίοδο των ετών 1994 – 2004 μελετήθηκε από ερευνητές του Πανεπιστημίου του Έσσεξ. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην επιρροή που ασκεί τόσο η ηλικία στην κατανάλωση τέτοιου είδους προϊόντων, μέσα από τη δημιουργία παραμέτρων για διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, όσο και το επίπεδο εκπαίδευσης, μέσα από τη χρήση κατάλληλων ψευδομεταβλητών. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν ότι οι νεαρές ηλικίες (κάτω των 17 ετών) ασκούν τη μεγαλύτερη θετική επίδραση στην κατανάλωση προϊόντων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας. Από την άλλη πλευρά προέκυψε ότι το επίπεδο εκπαίδευσης και εισοδήματος δεν ασκούν σημαντική επιρροή, αποτέλεσμα που συνδέεται με το γεγονός ότι οι τηλεπικοινωνίες έχουν εξελιχθεί σε προϊόντα ευρείας κατανάλωσης, ανεξαρτήτως κοινωνικών χαρακτηριστικών¹⁸².

Οι καταναλωτικές διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των πολιτειών της Αμερικής ήταν το αποτέλεσμα της ανάλυσης σε μελέτη που πραγματοποίησε ερευνητής του Bureau of Labor Statistics. Έχοντας ομαδοποιήσει τις πολιτείες σε τέσσερις κατηγορίες με βάση το γεωγραφικό προσανατολισμό τους (ανατολικές, δυτικές, βορειοανατολικές, νοτιοδυτικές), αποτυπώθηκε η εξέλιξη των δαπανών τους για το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου, διαρθρωμένο σε οκτώ κατηγορίες, κατά την περίοδο 2001-2004. Μέσα στο πλαίσιο αυτό έγινε ανάλυση των καταναλωτικών διαφορών των πολιτειών μέσα από μια στάθμιση της κάθε πολιτείας με βάση το μέγεθος του πληθυσμού της στην αρχή και το τέλος της υπό εξέταση περιόδου¹⁸³. Η διαχρονική εξέλιξη των καταναλωτικών δαπανών ήταν και το αντικείμενο της μελέτης ερευνητών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την περίπτωση της Ιταλίας. Μέσα από τη διαχρονική αποτύπωση τεσσάρων ομάδων αγαθών του καταναλωτικού προτύπου (τρόφιμα, λοιπά μη διαρκή αγαθά, διαρκή αγαθά και ασφάλειες) για την περίοδο

¹⁸¹ Βλ. Schulz, E. (2005), The Influence of Supply and Demand Factors on Aggregate Health Care Expenditure with a Specific Focus on Age Composition, ENEPRI Research Report No. 16, German Institute for Economic Research, σ. 37, και Terkel, C. Bech, M., Lauridsen, J. Nielsen, P. (2006), Demographic Changes and Aggregate Health-Care Expenditure in Europe, ENEPRI Research Report No. 32, German Institute for Economic Research, σ. 21.

¹⁸² Zong, P. Anderson, B. (2006), Modelling and forecasting UK telecommunications expenditure using household microdata, Chimera Working Paper, No. 2006-14, University of Essex, σ. 15.

¹⁸³ Yocum, C. (2007), Household Spending Patterns: A Comparison of Four Census Regions, Working Paper 412, U.S. Bureau of Labor Statistics, σ. 9.

1989-2004, διερευνήθηκαν οι αλλαγές που συντελέστηκαν στις προτιμήσεις των καταναλωτών στον τρόπο διάρθρωσης και υποκατάστασης των επί μέρους δαπανών τους¹⁸⁴.

Να σημειωθεί τέλος μια ακόμα ανάλυση του καταναλωτικού προτύπου για την περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο του Surrey, η οποία βασίστηκε στο σύστημα κατηγοριοποίησης των δαπανών σε διψήφιους κωδικούς¹⁸⁵. Στην ανάλυση αυτή εκτιμήθηκε για την κάθε μια κατηγορία αγαθών και για την περίοδο 1964-2004 (δεδομένα ανά τετράμηνο) η αντίστοιχη λογαριθμική συνάρτηση δαπανών. Οι ερμηνευτικές μεταβλητές που λήφθηκαν υπόψη ήταν το εισόδημα, το σχετικό επίπεδο τιμών και η σχετική δαπάνη προηγούμενων περιόδων, ενώ στη συνέχεια υπολογίστηκαν και οι αντίστοιχες ελαστικότητες. Οι εκτιμήσεις έδειξαν ότι μόνο οι δαπάνες αναψυχής είναι αγαθά πολυτελείας ($E_{Y,i} > 1$), ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες έχουν εισοδηματική ελαστικότητα μικρότερη της μονάδας, με τις δαπάνες όμως για καφετέριες- ξενοδοχεία, είδη ρουχισμού και οικιακού εξοπλισμού να είναι οι πλέον ελαστικές ως προς την τιμή και τις δαπάνες για στέγαση, εκπαίδευση και μεταφορές να είναι οι πιο ανελαστικές¹⁸⁶.

Ένας συγκεντρωτικός πίνακας των κυριότερων αναλύσεων που προηγήθηκαν αποτυπώνεται ακολούθως. Η πλειάδα αυτή μελετών που αναπτύχθηκαν τα τελευταία εξήντα χρόνια (δείγμα της οποίας περιέχεται και στον παρακάτω πίνακα 2.4), οι παράμετροι που έλαβαν υπόψη τους και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν επιτρέπουν να γίνει μια συγκεντρωτική σκιαγράφηση των γενικών τους καταλήξεων, η οποία θα χρησιμοποιηθεί και σαν «δεξαμενή» εντοπισμού των μεταβλητών που θα ληφθούν υπόψη στην εμπειρική διερεύνηση της παρούσας έρευνας.

Πίνακας 2.4: Εμπειρικές Αναλύσεις Καταναλωτικού Προτύπου

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Αριθμός/Είδος αγαθών	Ειδικές παράμετροι
Working (1943)	1918-1935	ΗΠΑ	5	Εφαρμογή γραμμικών συναρτήσεων δαπανών
Houthakker (1965)	1948-1959	13 χώρες ΟΟΣΑ	5	«Διακρατική» και «ενδοκρατική» ανάλυση
Barten (1964)	1923-1939, 1950-1961	Ολλανδία	4	Ανάπτυξη μοντέλου Rotterdam
Goldberger και Gamaletsos (1970)	1950-1961	13 χώρες ΟΟΣΑ	5	Χρήση γραμμικού συστήματος δαπανών

¹⁸⁴ Barigozzi, M. Alessi, L. Capasso, M. Fagiolo, G. (2009), The Distribution Of Households Consumption-Expenditure Budget Shares, Working Paper Series, No. 1061, European Central Bank, Frankfurt am Main, Germany, σ. 27.

¹⁸⁵ Δώδεκα ομάδες αγαθών σύμφωνα με τη μεθοδολογία COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose), της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας.

¹⁸⁶ Chitnis, M. Hunt, L. (2009), Modelling UK Household Expenditure: Economic Versus Non-Economic Drivers, RESOLVE Working Paper 07-09, University of Surrey, σ. 10.

Agarwala και Drinkwater (1972)	1964 και 1967	ΗΠΑ	4	Ρόλος συμμετοχής γυναικών στο εισόδημα
Parks και Barten (1973)	1950-1967	14 χώρες ΟΟΣΑ	5	Επίδραση ηλικιακής σύνθεσης πληθυσμού
Andersson και Lundqvist (1976)	1969	Σουηδία	13	Ρόλος μεγέθους πόλεων
Salvas-Bronsard et al. (1977)	1947-1971	Καναδάς	8	Χρήση μοντέλου Rotterdam
Deaton και Muellbauer (1980)	1954-1974	Η.Β.	8	Ανάπτυξη μοντέλου AIDS
Davis et al. (1983)	1979-1980	ΗΠΑ	Είδη διατροφής	Ρόλος μεγέθους νοικοκυριού
Wua et al. (1995)	1990	Κίνα	Είδη διατροφής	Χρήση μοντέλου AIDS
Abdulai et al. (1995)	1995-1996	Ινδία	Είδη διατροφής	Χρήση μοντέλου AIDS
Petrovici και Ritson (2000)	1990-1995	Ρουμανία	Είδη διατροφής	Περίοδος μετάβασης
Clements και Johnson (1983)	1956-1976	Αυστραλία	Προϊόντα αλκοόλ	Χρήση μοντέλου Rotterdam
Eakins και Gallagher (2003)	1960-1998	Ιρλανδία	Προϊόντα αλκοόλ	Ανάδειξη ρόλου «ειδικών» παραμέτρων
Ketkar και Cho (1983)	1972-1973	ΗΠΑ	12	Ρόλος χαρακτηριστικών νοικοκυριού
Miron (1986)	1948-1982	ΗΠΑ	14	Ανάλυση ανά τετράμηνο
Youn Kim (1988)	1958-1982	ΗΠΑ	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	Χρήση γραμμικού συστήματος δαπανών
Mergos και Donatos (1989)	1960-1986	Ελλάδα	7	Εκτίμηση ελαστικότητας
Mihalopoulos και Demoussis (2002)	1993-1994	Ελλάδα	Είδη ρουχισμού και υπόδησης	Διαχωρισμός ανάλυσης με βάση το φύλο
Χεραπαδεας και Habib (1995)	1960-1991	Ελλάδα	Παράγωγα αγαθά γάλακτος	Χρήση μοντέλου AIDS
Karagiannis και Velentzas (1997)	1950-1993	Ελλάδα	Είδη διατροφής	Χρήση μοντέλου AIDS
Μαντζουνέας και Στοφόρος (2003)	1988-2000	Ελλάδα	8	Χρήση μοντέλου AIDS, πρόβλεψη εξέλιξης κατανάλωσης
Selvanathan και Selvanathan (1993)	1960-1981	18 χώρες ΟΟΣΑ	10	Χρήση μοντέλου Rotterdam
Schulz (2005)	1980-2003	27 χώρες ΕΕ	Δαπάνες υγείας	Ρόλος κοινωνικών παραμέτρων
Zong και Anderson (2006)	1994-2004	Η.Β.	Τηλεπικοινωνίες	Ρόλος δημογραφικών παραμέτρων

2.4 Σκιαγράφηση Συμπερασμάτων Εμπειρικών Αναλύσεων

Η σκιαγράφηση των εμπειρικών αναλύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο διερεύνησης της καταναλωτικής συμπεριφοράς, μέρος εκ των οποίων παρουσιάστηκε στις ενότητες που προηγήθηκαν, αναδεικνύει τόσο τη

συνθετότητα της μεθοδολογικής τους προσέγγισης όσο και τη διαφορετικότητα των τελικών συμπερασμάτων τους. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε κάθε φορά επηρεάστηκε από δύο βασικές παραμέτρους: πρώτον, από τις αναζητήσεις και στόχους που έθετε κάθε φορά ο ερευνητής, και δεύτερον, από τις αναλύσεις που είχαν ήδη προηγηθεί. Ως προς τα τελικά τους συμπεράσματα τώρα, παρά το γεγονός ότι ορισμένες φορές είναι ανομοιογενή, καθότι εξαρτώνται τόσο από τη χρονική περίοδο και το δείγμα χωρών ανάλυσης όσο και από την ακολουθούμενη μεθοδολογία, επιτρέπουν ωστόσο να εξαχθούν ορισμένες βασικές συνισταμένες. Οι συνισταμένες αυτές καταρχάς αφορούν τον τρόπο μελέτης και ερμηνείας της καταναλωτικής συμπεριφοράς και κατά δεύτερον έχουν σχέση με τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν τις δαπάνες των καταναλωτών για αγαθά και υπηρεσίες.

Ξεκινώντας από την ερμηνεία της καταναλωτικής συμπεριφοράς, ένα πρώτο βασικό συμπέρασμα είναι η επιβεβαίωση της κυρτότητας της σχέσης μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος. Η μέση ροπή προς κατανάλωση, όπως υπολογίστηκε μέσα από εμπειρικά δεδομένα, κυμαίνεται στα επίπεδα του 0,70, με το δείκτη αυτό να εξαρτάται και από το επίπεδο εισοδήματος της κάθε χώρας καθώς και από τις υπόλοιπες μακροοικονομικές παραμέτρους (π.χ. διαθέσιμος πλούτος, επιτόκιο). Ένα δεύτερο συμπέρασμα είναι η επιρροή που ασκούν οι συνήθειες στο επίπεδο της κατανάλωσης, με την επιρροή αυτή να είναι μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι η χρονική απόσταση μεταξύ της τρέχουσας κατανάλωσης και εκείνης που συντελέστηκε σε προηγούμενη χρονική περίοδο, ενώ θα αρχίσει να μειώνεται όσο η χρονική αυτή απόσταση αυξάνεται. Ως προς το επίπεδο τιμών τώρα, η επίδρασή του είναι αρνητική, το μέγεθος της όμως εξαρτάται κάθε φορά από το είδος των αγαθών που εξετάζεται. Αρνητική είναι επίσης και η επίδραση του επιτοκίου, όταν όμως εξετάζεται μέσω του ονομαστικού του επιπέδου.

Σχετικά με την εκτίμηση της επίδρασης των δημοσιονομικών μεγεθών, από τις εμπειρικές αναλύσεις που παρατέθηκαν, καθίσταται σαφές ότι το τελικό μέγεθος και πρόσημό τους εξαρτάται από τις ειδικές συνθήκες της χώρας όπου αυτή εφαρμόζεται. Αυτό ωστόσο που αποτυπώθηκε είναι ότι: πρώτον οι μεταβιβαστικές πληρωμές ασκούν θετική επίδραση στην κατανάλωση, δεύτερον η αρνητική επιρροή της αύξησης της φορολογίας αποκαλύπτεται όταν η αύξηση

αυτή έχει μόνιμο χαρακτήρα και γίνει εμφανής στις τελικές πληρωμές των καταναλωτών, και τρίτον μια θετική μεταβολή των δημοσίων δαπανών τείνει αρχικά να αυξάνει την κατανάλωση, στη συνέχεια όμως η επίδραση αυτή μειώνεται, χωρίς να είναι εκ των προτέρων γνωστό ποιά θα είναι το τελικό συνολικό της αποτέλεσμα. Να σημειωθεί τέλος εδώ ότι η επίδραση αυτή αποδείχθηκε πως συναρτάται και από τις γενικότερες δημοσιονομικές συνθήκες (έλλειμμα, χρέος) που υπάρχουν στη χώρα εφαρμογής.

Πέραν των μακροοικονομικών μεταβλητών, πολλές εμπειρικές έρευνες μελέτησαν το φαινόμενο της κατανάλωσης υπό το πρίσμα του ρόλου που ασκούν κοινωνικοί και δημογραφικοί παράμετροι. Από τις παραμέτρους αυτές εκείνες που ξεχώρισαν ήταν η ηλικία του καταναλωτή, τα ειδικά χαρακτηριστικά του αρχηγού της οικογένειας (εκπαίδευση, είδος επαγγέλματος) όπως και τα γενικότερα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού (μέγεθος, αριθμός τέκνων). Ξεκινώντας από την ηλικία, οι σχετικές εμπειρικές αναλύσεις έδειξαν ότι κάθε ηλικιακή ομάδα υπόκειται στους δικούς της περιορισμούς, ανάγκες και επιθυμίες, που προκύπτουν από το γεγονός τόσο ότι η ηλικία επηρεάζει το συνολικό μέγεθος της κατανάλωσης όσο και ότι οι ειδικές συνθήκες διαβίωσης που συνεπάγεται η κάθε μια ηλικία έχει αντίκτυπο στον τρόπο διάρθρωσης των καταναλωτικών δαπανών. Χαρακτηριστικό πεδίο των αναλύσεων αυτών είναι η διαγραμματική αποτύπωση της σχέσης μεταξύ κατανάλωσης και ηλικίας μέσω ενός αναστροφου U, με το χρονικό σημείο όπου καταγράφεται το μέγιστο να εξαρτάται από το επίπεδο εκπαίδευσης, το είδος επαγγέλματος και τον αριθμό των τέκνων. Συγχρόνως μια αύξηση του προσδόκιμου ζωής και γενικότερα της μέσης ηλικίας του πληθυσμού μεταβάλλει τις διαχρονικές ανάγκες των ατόμων, ενισχύοντας τις δαπάνες σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών (π.χ. υπηρεσίες υγείας) αλλά και περιορίζοντας άλλες (οικιακά αγαθά).

Συνεχίζοντας τώρα με τα χαρακτηριστικά του αρχηγού της οικογένειας, οι σχετικές αναλύσεις έδειξαν μια εργασία «λευκού κολάρου» και ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης ασκούν θετική επιρροή στο συνολικό επίπεδο της κατανάλωσης, με την τελευταία όμως παράμετρο να επιδρά αρνητικά σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών (αλκοόλ, καπνός) και θετικά σε άλλες (στέγαση). Στο σημείο αυτό να επισημανθεί και ο ειδικός ρόλος που ασκεί η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, καθώς αυτό συνεπάγεται

βασικές αλλαγές στο μέγεθος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης. Ειδικότερα η εργασία των γυναικών και η συνεπακόλουθη αύξηση της συνεισφοράς τους στο οικογενειακό εισόδημα ενισχύει το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης, με την ενίσχυση όμως αυτή να μην είναι ομοιογενής, αλλά να εμφανίζεται εντονότερη σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών (ιδίως διαρκών αγαθών αλλά και των δαπανών για μεταφορές, υγεία, προσωπική φροντίδα) και ασθενής ή ακόμα και αρνητική σε άλλες (δαπάνες αναψυχής). Ένα ακόμα στοιχείο που προέκυψε κατά το διαχωρισμό της επίδρασης των δύο φύλων στο ακολουθούμενο μοντέλο κατανάλωσης, είναι και η σημαντική θετική επίδραση που έχει η παρουσία γυναικών στις δαπάνες ειδών ένδυσης και υπόδησης.

Όσον αφορά τώρα τα γενικότερα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού και το ρόλο που ασκούν στο καταναλωτικό πρότυπο, η κεντρική παράμετρος εδώ αποδείχθηκε πως είναι το μέγεθός του. Καθώς αυξάνεται ο αριθμός των μελών το συναθροιστικό μέγεθος της κατανάλωσης του νοικοκυριού αυξάνεται. Η αύξηση βέβαια αυτή δεν είναι πάντα αντίστοιχου επιπέδου, καθώς η ύπαρξη οικονομιών κλίμακας μέσα σε ένα νοικοκυριό οδηγεί στην αύξηση της κατανάλωσης αγαθών όταν προστίθενται νέα μέλη αλλά με φθίνοντα ρυθμό, ειδικά δε σε επιμέρους κατηγορίες όπως τρόφιμα και δαπάνες στέγασης. Σε ορισμένα μάλιστα αγαθά καταγράφεται και αρνητική επιρροή, όπως στην περίπτωση των δαπανών για μεταφορές και αναψυχή.

Αντίστοιχα αποτελέσματα αναδεικνύονται και όταν εξετάζεται ο αριθμός των τέκνων, που επηρεάζει άλλωστε άμεσα το μέγεθος του νοικοκυριού. Επιπρόσθετα η παρουσία τέκνων καθορίζει και πολλά από τα στάδια του οικογενειακού κύκλου ζωής, προκαλώντας περαιτέρω μεταβολές στη διάρθρωση της κατανάλωσης. Χαρακτηριστική είναι πάντως η θετική επίδραση που προκαλούν στις δαπάνες για εκπαίδευση, υγεία και στέγαση αλλά και η αρνητική στις δαπάνες αλκοόλ και διατροφής εκτός σπιτιού. Να σημειωθεί τέλος εδώ ότι επιρροή στη διάρθρωση του καταναλωτικού προτύπου ασκεί και η γεωγραφική χωροθέτηση του νοικοκυριού, υπό το πρίσμα του βαθμού αστικοποίησης και του μεγέθους του κέντρου πόλης, ειδικά σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών που σχετίζονται κυρίως με τις μεταφορές και τις δραστηριότητες αναψυχής. Μια συγκεντρωτική τώρα εικόνα όλων παραγόντων που αναφέρθηκαν προηγουμένως και αποδείχθηκε ότι επηρεάζουν την

καταναλωτική δαπάνη, είτε ως προς το σύνολο είτε ως προς τη διάρθρωση, με την αντίστοιχη πιθανή επίδραση σε ενδεχόμενη μεταβολή τους αποτυπώνεται στον πίνακα 2.5.

Πίνακας 2.5: Επιδράσεις Μακρομεγεθών και άλλων Μεταβλητών στην Κατανάλωση

Μεταβλητές	Επίδραση στην Κατανάλωση
<i>Μακρομεταβλητές</i>	
Εισόδημα (Αύξηση)	Αύξηση συνολικού επιπέδου
Φορολογία (Μόνιμη αύξηση)	Μείωση συνολικού επιπέδου
Επιτόκιο (Ονομαστική αύξηση)	Πιθανή Μείωση Συνολικού Επιπέδου
Δημόσιες Δαπάνες (Αύξηση)	Αδιευκρίνιστη τελική επίδραση
Δείκτης Τιμών (Αύξηση)	Πιθανή Μείωση Συνολικού Επιπέδου
<i>Κοινωνικές – Δημογραφικές</i>	
Ηλικία – Προσδόκιμο ζωής	
Μέγεθος Νοικοκυριού	
Αριθμός τέκνων	
Βαθμός αστικοποίησης	Μεταβολή Διάρθρωσης
Λόγος δύο φύλων	
Επίπεδο εκπαίδευσης – είδος εργασίας	

Περνώντας τώρα στον τρόπο συμπεριφοράς και αντίδρασης του καταναλωτή στις μεταβολές που συντελούνται σε δύο βασικές παραμέτρους (εισόδημα, τιμές) και πώς αυτές επηρεάζουν το μέγεθος της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών, ένα πρώτο και γενικό συμπέρασμα που έχει εξαχθεί από τις εμπειρικές αναλύσεις που παρατέθηκαν ήταν ότι η κάθε κατηγορία αγαθού είναι δυνατό να προσδιοριστεί και μέσα από το χαρακτήρα ιεράρχησης που της προσδίδει ο καταναλωτής. Ειδικότερα, οι σχετικές εκτιμήσεις των ελαστικότητων σε διάφορες χώρες και χρονικές περιόδους έδειξαν ότι τόσο τα είδη διατροφής όσο και στέγασης αποτελούν κατηγορίες αγαθών πρώτης ανάγκης με ανελαστική ζήτηση, ενώ τα είδη ρουχισμού και οι υπηρεσίες εκπαίδευσης εμφανίζονται άλλες φορές σαν πρώτης ανάγκης και άλλες σαν πολυτελή, με τη ζήτησή τους όμως να είναι ελαστική.

Αγαθά πρώτης ανάγκης προβάλλονται και τα προϊόντα αλκοόλ, το αποτέλεσμα όμως υπόκειται σε διαφοροποίηση όταν η ανάλυση λαμβάνει υπόψη το ακριβές είδος των προϊόντων αυτών, όπου άλλα αγαθά είναι πρώτης ανάγκης (π.χ. μπύρα) και άλλα πολυτελή («βαριά» αλκοολούχα). Οι μεταφορές και οι επικοινωνίες εμφανίζονται να έχουν ελαστική ζήτηση, με τις πρώτες όμως να είναι και πολυτελή και τις δεύτερες να είναι αρχικά πολυτελή και να εξελίσσονται όμως σε πρώτης ανάγκης. Πολυτελή αγαθά είναι σε όλες τις υπό εξέταση περιπτώσεις οι δαπάνες για αναψυχή με ελαστική μάλιστα ζήτηση, ενώ οι δαπάνες για καφετέριες- ξενοδοχεία εμφανίζονται σαν πρώτης ανάγκης έχοντας όμως ιδιαίτερα ελαστική ζήτηση.

Από τις ενότητες που προηγήθηκαν γίνεται σαφές ότι η έρευνα για το καταναλωτικό πρότυπο καθώς και των προσδιοριστικών παραγόντων του περνά μέσα από το ρόλο και την επίδραση της ασκούμενης οικονομικής

πολιτικής, του επιχειρηματικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, και γενικότερα των ειδικών πτυχών και φάσεων της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Στο σημείο όμως αυτό γεννιέται το εξής βασικό ερώτημα: είναι δυνατό να αναζητηθούν και να διερευνηθούν τάσεις ομογενοποίησης ή και διαφοροποίησης των καταναλωτικών δαπανών; Οι παράγοντες που αναφέρθηκαν ότι επηρεάζουν το μέγεθος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης προκαλούν άμβλυνση ή «όξυνση» των καταναλωτικών προτύπων που υιοθετούνται σε κάθε χώρα; Ειδικότερα είναι δυνατό να εντοπιστούν κατηγορίες αγαθών όπου οι χώρες θα τείνουν να καταναλώνουν ίδιο μέγεθος του εισοδήματός τους; Επιπρόσθετα, υπάρχει περίπτωση το φαινόμενο απόκλισης ή σύγκλισης της καταναλωτικής συμπεριφοράς να είναι πιο έντονο σε ορισμένες ομάδες χωρών;

Ουσιαστικά στο σημείο αυτό γεννάται το εξής ζήτημα: αν και κατά πόσο οι παρατηρούμενες μεταβολές που έχουν συντελεσθεί και εξακολουθούν να συμβαίνουν σήμερα σε οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο, οδηγούν στην άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των κρατών σε επίπεδο κατανάλωσης και στη δημιουργία κοινών καταναλωτικών προτύπων. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα προέλθει μόνο μέσα από εκτενή εμπειρική διερεύνηση του ζητήματος αυτού. Προηγουμένως όμως είναι απαραίτητο να «χωροθετεί» το θεωρητικό πλαίσιο του φαινόμενου αυτού της σύγκλισης καθώς βέβαια και ο τρόπος μεθοδολογικής προσέγγισης που είναι δυνατό να ακολουθηθεί και να εφαρμοστεί.

Κεφάλαιο 3^ο

Σύγκλιση: Θεωρία και Ανάλυση

3.1 Προσεγγίσεις Ορισμού και Επίπεδα Ανάλυσης

Η ιδέα ότι οι κοινωνίες κινούνται προς μια κατάσταση ομογενοποίησης και συγκλίνουν σε ένα ή και περισσότερα πεδία αποτελεί ένα ιδιαίτερα συνηθισμένο αντικείμενο έρευνας σε διάφορες θεωρίες της κοινωνικής αλλαγής¹⁸⁷. Η προσέγγιση βάσει της οποίας οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κοινωνιών, με το πέρασμα των ετών, τείνουν να μειώνονται, αρχίζει να γίνεται εμφανής στις κοινωνικές αναλύσεις που αναπτύχθηκαν ήδη από τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Κοινωνιολόγοι και κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, όπως ο Marx, ο List, ο Hildebrand και ο Bticher ανέπτυξαν θεωρίες εξέλιξης στην οικονομική ανάπτυξη των κοινωνιών, όπου μεταξύ των άλλων αναφέρονται και στη διαδικασία μετάβασης σε μια «κοινή βιομηχανοποιημένη δομή»¹⁸⁸. Ωστόσο η θεωρία της σύγκλισης αναπτύχθηκε ιδιαίτερα έντονα στις δύο δεκαετίες που ακολούθησαν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν και σημειώθηκε τόσο μια αυξημένη οικονομική μεγέθυνση όσο και μια σειρά θεσμικών, κοινωνικών και δημογραφικών αλλαγών¹⁸⁹.

Υπό το πρίσμα των αλλαγών αυτών πολλοί αναλυτές έθεσαν το ζήτημα της σύγκλισης των χωρών σε συγκεκριμένα πρότυπα, δομές και επίπεδα ανάπτυξης. Οι Kerr et al. (1960) ανέπτυξαν τη θεωρία της σύγκλισης μέσα από τη λογική της βιομηχανοποίησης και της σχέσης μεταξύ των βιομηχανικών και κοινωνικών δομών. Ειδικότερα υποστήριξαν ότι οι βιομηχανικές μέθοδοι παραγωγής και διανομής παράγουν παρόμοιες κοινωνικές δομές. Μέσα στο

¹⁸⁷ Coughlin, R. (2000), *Convergence Theories*, στο Borgatta, E. Montgomery, R. (Eds), *Encyclopedia of Sociology*, (2nd ed.), New York: Macmillan, σσ. 422-431.

¹⁸⁸ Spiegel, H. (1955), *Theories of Economic Development: History and Classification*, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 16, σσ. 518-539.

¹⁸⁹ Καίριας σημασίας γεγονότα υπήρξαν το Σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods (1944), η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (1949), η Συνθήκη ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) (1951), οι Συνθήκες της Ρώμης (1957), με τις οποίες ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ, «προάγγελος» της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ). Για το ρόλο που διαδραμάτισαν οι συνθήκες και οι συμφωνίες αυτές βλ. Judt, J. (2005), *Postwar, A History of Europe since 1945*, London: Heinemann, και Eichengreen, B. (1998), *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*, Princeton: Princeton University Press.

πλαίσιο αυτό προέβλεψαν ότι καθώς οι οικονομίες προχωρούν όλο και περισσότερο τη διαδικασία της βιομηχανοποίησης, όποιες και αν είναι οι διαφορές που έχουν σε επίπεδο κουλτούρας και ιδεολογιών, οι κοινωνικές τους δομές θα τείνουν μοιάζουν όλο και περισσότερο¹⁹⁰. Η θεωρία της σύγκλισης επομένως από τη δεκαετία του 1960 αρχίζει να συνδέεται με τη σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, βιομηχανικών και εργασιακών αλλαγών και μεταβολών σε επίπεδο κοινωνικών τάξεων, δημογραφικών, οικογενειακών και εκπαιδευτικών προτύπων, καθώς και στο ρόλο του δημοσίου τομέα. Όπως αναφέρει και ο Form (1979), καθώς αναπτύσσεται ο τριτογενής και δευτερογενής τομέας και περιορίζεται ο πρωτογενής, τα συστήματα διαστρωματώσεων (stratification systems) συγκλίνουν σε συγκεκριμένα μοντέρνα σχήματα¹⁹¹. Η διαδικασία του εκμοντερνισμού – εκσυγχρονισμού των κοινωνιών (Modernization of Societies), έννοια που συναντάται πολύ έντονα στη διεθνή βιβλιογραφία κατά τη δεκαετία του 1960¹⁹², αυξάνει τις ομοιότητες σε βασικές, κεντρικές και θεσμικές πλευρές των κοινωνιών και συγχρόνως ελαττώνει τη σημασία των μεταξύ τους παραδοσιακών διαφορών¹⁹³.

Μέσα στο πλαίσιο των προσεγγίσεων αυτών, της αναζήτησης των πηγών προέλευσης και των μορφών σύγκλισης, ένα ζήτημα που τίθεται αρχικά στη διερεύνηση αυτή είναι εκείνο που αφορά τον ορισμό της. Οι Dunning και Hopper (1966) υποστήριξαν ότι η έννοια της σύγκλισης δεν συνεπάγεται ότι σε κάποιο συγκεκριμένο χρονικό σημείο οι κοινωνίες είναι ή θα γίνουν ίδιες. Στη συνέχεια ο Weinberg (1969) αναφέρθηκε στη σύγκλιση ως τη διαδικασία προσαρμογής των δομών στις ανάγκες της βιομηχανικής κοινωνίας, δημογραφικής μετάβασης στο «πυρηνική» μορφή οικογένειας, υιοθέτησης κοινών τρόπων οργάνωσης του εργατικού δυναμικού, αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος, εμφάνισης της καταναλωτικής αγοράς και συσχέτισης μεταξύ υψηλών επιπέδων εισοδήματος-

¹⁹⁰ Βλ. Kerr, C. Dunlop, J. Harbison F. Myers, C. (1960), *Industrialism and Industrial Man*, New York: Oxford University Press. Να σημειωθεί εδώ ότι οι Kerr et al. (1960) κατέληξαν στην έννοια της «πλουραλιστικής βιομηχανοποίησης» των κοινωνιών αναφέροντας και πηγές (όπως ο χρόνος που πραγματοποιείται η βιομηχανοποίηση, η φύση των βιομηχανιών, το μέγεθος και η πυκνότητα του πληθυσμού) που οδηγούν στην απόκλιση των κοινωνιών μεταξύ τους.

¹⁹¹ Form, W. (1979), Comparative Industrial Sociology and the Convergence Hypothesis, *Annual Review of Sociology*, Vol. 5, σ. 9.

¹⁹² Χαρακτηριστικά βλ. Eisenstadt, S. (1966), *Modernization: Protest and Change*, Englewood Cliffs, New Jersey, και Levy, M. (1967), *Modernization and the Structure of Societies: A Setting for International Affairs*, *Rural Sociology*; Vol. 32, σσ. 107-109.

¹⁹³ Eisenstadt, S. (1977), Convergence and Divergence of Modern and Modernizing Societies: Indications from the Analysis of the Structuring of Social Hierarchies in Middle Eastern Societies, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 8, σ. 1. Βλ. ακόμα Inkeles, A. Smith, D. (1974), *Becoming Modern; Individual Change in six Developing Countries*, Cambridge: Harvard University Press.

εκπαίδευσης και πολιτικής δημοκρατίας¹⁹⁴. Μια διαφορετική όψη αποτυπώνει ο Baum (1974), ο οποίος εκφράζει τη σύγκλιση σαν μια αυξανόμενη ομοιότητα στα «συμπεριφορικά» πρότυπα που εντοπίζονται στην αλληλεγγύη-δεσμό (solidarities) μεταξύ κοινωνικών ομάδων και διαμορφώνονται ως μια θετική συνάρτηση του επιπέδου ανάπτυξής τους, ενώ ο Form (1979) προσεγγίζει τη σύγκλιση μέσα από την υιοθέτηση κοινών τεχνολογιών στην παραγωγή. Από την άλλη πλευρά οι Inkeles και Sirowy (1983) ορίζουν τη σύγκλιση ως μια διαδικασία μετάβασης από διαφορετικά «σημεία» σε κάποιο κοινό, ενώ ο Greve (1996) διατύπωσε ότι η σύγκλιση αναφέρεται περισσότερο στο πώς τα συστήματα αναπτύσσονται, διατηρώντας τα ειδικά χαρακτηριστικά τους έτσι όπως έχουν δημιουργηθεί από την ιστορική τους συνέχεια, και λιγότερο στη λεπτομερή σύγκριση των επιμέρους στοιχείων κάθε συστήματος¹⁹⁵.

Πέραν του ζητήματος περί ορισμού (Διάγραμμα 3.1), ένα δεύτερο, συναφές, θέμα που τίθεται είναι ο προσδιορισμός του επιπέδου ανάλυσης που θα αναζητηθεί η σύγκλιση. Ως προς αυτό είναι δυνατό να εντοπισθούν τέσσερα βασικά επίπεδα: το οικονομικό, το κοινωνικό, το πολιτικό και το πολιτιστικό. Η οικονομική σύγκλιση αναφέρεται στη σύγκλιση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών (εθνικό προϊόν, εισόδημα, επίπεδο τιμών) των χωρών προς ένα ορισμένο επίπεδο και αφορά τη διαδικασία με την οποία τα μεγέθη αυτά συγκλίνουν προς ένα επίπεδο και οι σχετικά φτωχότερες χώρες μεγεθύνονται (οικονομικά) γρηγορότερα από τις σχετικά πιο πλούσιες¹⁹⁶. Η κοινωνική σύγκλιση αφορά την αποδοχή ορισμένων βασικών αρχών και αξιών που συνθέτουν το κοινωνικό γίνεσθαι και επηρεάζουν τις προσωπικές και κοινωνικές αντιλήψεις-σχέσεις των ανθρώπων¹⁹⁷, ενώ η πολιτική σύγκλιση περιλαμβάνει την επέκταση των δημοκρατικών πολιτευμάτων και τον τρόπο λειτουργίας των αγορών¹⁹⁸. Όσον αφορά τώρα την πολιτιστική σύγκλιση, η

¹⁹⁴ Βλ. Dunning, E. Hopper, E. (1966), Industrialisation and the Problem of Convergence: a Critical Note, *Sociological Review*, Vol. 14, σ. 171, και Weinberg, I. (1969), The Problem of the Convergence of Industrial Societies: A Critical Look at the State of a Theory, *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 11, σ. 4.

¹⁹⁵ Βλ. Baum, R. (1974), Beyond Convergence: Toward Theoretical Relevance in Quantitative Modernization Research, *Sociological Inquiry*, Vol. 44, σ. 230, Form, W. (1979), Comparative Industrial Sociology and the Convergence Hypothesis, *Annual Review of Sociology*, Vol. 5, σ. 22, Inkeles, A. Sirowy, L. (1983), Convergent and Divergent Trends in National Educational Systems, *Social Forces*, Vol. 62, σ. 306, και Greve, B. (1996), Indications of Social Policy Convergence in Europe, *Social Policy*, Vol. 30, σ. 352.

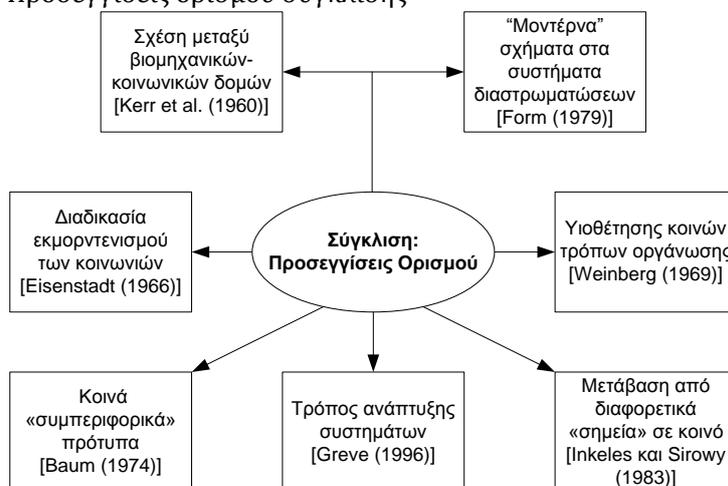
¹⁹⁶ Capolupo, R. (1998), Convergence in Recent Growth Theories: a Survey, *Journal of Economic Studies*, Vol. 25, σ. 476.

¹⁹⁷ Williamson, J. Fleming, J. (1996), *Convergence Theory and the Social Welfare Sector: a Cross – National Analysis*, στο Inkeles A., Sasaki M., (ed.), *Comparing Nations and Cultures*, Prentice Hall, New Jersey, σ. 351.

¹⁹⁸ Richter, E. Buttery, E. (2002), Convergence of Ethnics, *Management Decision*, Vol. 40, σ. 142.

ομογενοποίηση του τρόπου διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου και διασκέδασης αποτελεί τη σημαντικότερη παράμετρο της¹⁹⁹.

Διάγραμμα 3.1: Προσεγγίσεις ορισμού σύγκλισης

Η αναζήτηση και η διερεύνηση της επιβεβαίωσης ή απόρριψης της διαδικασίας σύγκλισης σε κάθε ένα από τα τέσσερα παραπάνω επίπεδα αποτέλεσε ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά αντικείμενα επιστημονικής διερεύνησης. Είναι ιδιαίτερα αναγνωρίσιμος στη διεθνή βιβλιογραφία ο «διαξιφισμός» μεταξύ εκείνων των ερευνητών που υποστηρίζουν ότι οι οικονομίες και γενικότερα οι κοινωνίες συγκλίνουν και εκείνων που θεωρούν ότι οι δυνάμεις απόκλισης είναι ισχυρότερες²⁰⁰. Αν και ο διαξιφισμός αυτός είναι πάρα πολύ έντονος σε επιστημονικά άρθρα που δημοσιεύονται από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα μέχρι και σήμερα, εντούτοις η «γέννησή» του πραγματοποιήθηκε πολύ νωρίτερα. Όπως αναφέρει και ο Elmslie (1995) η πρώτη «αντιμαχία» μεταξύ επιστημών καταγράφηκε το 1742, όταν ο David Hume δημοσίευσε την εργασία του "Of the Rise and Progress of the Arts and Sciences" και έστειλε το 1750 την ανάλυσή του "Of the Balance of Trade" στο James Oswald. Στις εργασίες αυτές ο Hume υποστήριξε ότι οι φτωχές χώρες συγκλίνουν φυσικά με τους πλούσιους γείτονές τους εξαιτίας τόσο της ενσωμάτωσης κοινών δυνάμεων όσο και της μεταδοτικότητας δομικών συστατικών²⁰¹. Ο James Oswald και ο Josiah Tucker (ένας ακόμα αποδέκτης των εργασιών του Hume) υποστήριξαν ότι οι φτωχές χώρες δεν πρόκειται να συγκλίνουν με τις πλούσιες, εξαιτίας της πιθανότητας συνεχούς βελτίωσης των πλουσίων ως αποτέλεσμα

¹⁹⁹ Assael H., *Consumer Behavior and Marketing Action*, Cincinnati, OH: South Western College Publishing, 1998, σ. 501.

²⁰⁰ Για μια ενδιαφέρουσα επισκόπηση του «ντιπέιτ» (debate) αυτού βλ. Baum (1974).

²⁰¹ Elmslie, B. (1995), Retrospectives: The Convergence Debate Between David Hume and Josiah Tucker, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, σ. 209.

των αυξανόμενων (και όχι φθίνουσων) αποδόσεων των επιστημονικών και οικονομικών δραστηριοτήτων²⁰².

Στη συνέχεια η επόμενη αναφορά που συναντάται είναι στη μελέτη του Veblen (1915), ο οποίος υποστήριξε ότι τη διαδικασία ανάπτυξης που έχουν ακολουθήσει οι ανεπτυγμένες χώρες, τα λάθη που έχουν υποπέσει και τη τεχνολογία που έχουν δημιουργήσει είναι δυνατό να διδαχθούν οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Οι διαφορές αυτές που υπάρχουν μεταξύ ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών είναι δυνατό να προσδιοριστούν μέσα από τον όρο της «οικονομικής καθυστέρησης» (Economic Backwardness) που καθιερώθηκε από τον Gerschenkron (1962). Αυτές ακριβώς οι διαφορές επιχειρείται να εντοπισθούν και στη συνέχεια εξετάζεται η διαχρονική τους εξέλιξη και αν τείνουν να αυξάνονται, να μειώνονται ή να παραμένουν σταθερές κατά το πέρασμα των ετών (δίνοντας ουσιαστικά και το περιεχόμενο στο σχετικό «διαξιφισμό» που αναφέρθηκε προηγουμένως)²⁰³. Η αντιμαχία αυτή συνεχίστηκε με ιδιαίτερα έντονο βαθμό, και στα τέσσερα επίπεδα που είναι δυνατό να προσδιοριστεί η σύγκλιση, μεταξύ των ερευνητών της «σχολή σύγκλισης» και εκείνων που είναι δυνατό να ενταχθούν στη «σχολή απόκλισης»²⁰⁴. Από τις αναλύσεις των ερευνητών αυτών εντοπίζονται τρία θεμελιώδη ζητήματα που συνθέτουν την επιστημονική προσέγγιση της σύγκλισης: το πρώτο αφορά τη θεωρητική θεμελίωση του αντικειμένου, το δεύτερο σχετίζεται με τη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για την εμπειρική επιβεβαίωση ή απόρριψή της και το τρίτο αναφέρεται στην επιλογή της ομάδας χωρών και της χρονικής περιόδου που επιλέγονται κάθε φορά σαν δείγμα ανάλυσης.

3.2 Θεωρητική Θεμελίωση

Η θεωρητική θεμελίωση της οικονομικής σύγκλισης έχει τις απαρχές της στην ανάλυση του Hume, όπου επισημαίνεται ο ρόλος του εμπορίου και οι θετικές

²⁰² Για μια αναλυτική περιγραφή του συγκεκριμένου debate βλ. Low, J. (1952), An Eighteenth Century Controversy in the Theory of Economic Progress, *Manchester School of Economic and Social Studies*, Vol. 20, σσ. 311-330, και Hont, I. (1983), The 'Rich Country-Poor Country' Debate in Scottish Classical Political Economy, στο Hont, I. Ignatieff, M. (eds.), *Wealth and Virtue*, Cambridge: Cambridge University Press, σσ. 271-315.

²⁰³ Για τις αναλύσεις του Veblen και του Gerschenkron βλ. Veblen, T. (1915), *Imperial Germany and the Industrial Revolution*, New York: Macmillian, και Gerschenkron, A. (1962), *Economic Backwardness in Historical Perspective, a Book of Essays*, Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.

²⁰⁴ Για μια επισκόπηση μερικών από τους βασικούς εκφραστές των σχολών αυτών βλ. Gupta, V. Wang, J. (2003), Globalization and Convergence-Divergence Debate: Strategic Perspectives for Emerging Markets, *Journal of Business and Economics Research*, Vol. 1, σσ. 69-76.

επιδράσεις που έχει στην μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ των χωρών. Η μεταφορά αυτή δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκείνες που είναι απαραίτητες προκειμένου οι λιγότερο πλούσιες χώρες να προσεγγίσουν τις πλέον οικονομικά ανεπτυγμένες. Στη συνέχεια καθοριστικής σημασίας προσέγγιση ήταν το θεώρημα που αναπτύχθηκε από τον Bertil Ohlin σε συνεργασία με τον καθηγητή του Eli Heckscher²⁰⁵. Σύμφωνα με το θεώρημα αυτό των Heckscher-Ohlin, κάθε χώρα εξάγει εκείνο το προϊόν που η παραγωγή του είναι εντατική στη χρήση του σχετικά άφθονου συντελεστή που βρίσκεται στη χώρα αυτή. Με το εμπόριο αυξάνεται η σχετική τιμή του προϊόντος όπου κάθε χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα να επεκτείνεται η παραγωγή του προϊόντος του συγκριτικού πλεονεκτήματος σε βάρος της παραγωγής του προϊόντος που σχετικά μειονεκτεί. Στην περίπτωση αυτή οι σχετικές τιμές των παραγωγικών συντελεστών εξισώνονται και αν ισχύουν σταθερές αποδόσεις κλίμακας τότε εξισώνονται και οι απόλυτες αμοιβές τους. Συγχρόνως το εμπόριο οδηγεί και στη σύγκλιση των μεθόδων παραγωγής ή διαφορετικά στην εξίσωση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας μεταξύ χωρών²⁰⁶.

Στη συνέχεια ο Samuelson (1948) και με αφετηρία το θεώρημα των Heckscher-Ohlin υποστήριξε με τη σειρά του ότι το διεθνές εμπόριο θα οδηγήσει κάθε χώρα να εξειδικευθεί στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, στην οποία χρησιμοποιούνται σχετικά περισσότερο οι συντελεστές παραγωγής οι οποίοι παρουσιάζουν σχετική αφθονία. Στο πλαίσιο αυτό η ανάπτυξη του εμπορίου οδηγεί σταδιακά στη διεθνή εξίσωση των τιμών των προϊόντων (Factor Price Equalization), αλλά και των καθαρών εισοδημάτων των συντελεστών παραγωγής²⁰⁷. Η ανάλυσή του αυτή καθιερώθηκε ως η προσέγγιση HOS (Heckscher-Ohlin-Samuelson) και αποτελεί την μικρο-σύγκλιση, την πρώτη εκ των δύο κατηγοριών της σύγκλισης²⁰⁸. Η δεύτερη κατηγορία είναι η μακρο-σύγκλιση, η οποία επικεντρώνεται σε συναθροιστικά μεγέθη, κυρίως στο κατά κεφαλήν εισόδημα ή στο προϊόν ανά εργαζόμενο. Ένας από τους βασικούς

²⁰⁵ Βλ. Ohlin, B. (1933), *Interregional and International Trade*, Cambridge: Harvard University Press.

²⁰⁶ Για μια αναλυτική προσέγγιση βλ. Ham, H. Flanders, M. (1991), *Heckscher-Ohlin Trade Theory*, Cambridge: The MIT Press. Για μια επισκόπηση των εμπειρικών προσεγγίσεων του μοντέλου αυτού βλ. Williamson, J. (1996), *Globalization, Convergence and History*, *Journal of Economic History*, Vol. 56, σσ. 1-30.

²⁰⁷ Samuelson, P. (1948), *International Trade and the Equalisation of Factor Prices*, *The Economic Journal*, Vol. 58, σσ. 163-184.

²⁰⁸ Rassekh, F. (1998), *The Convergence Hypothesis: History, Theory, and Evidence*, *Open Economies Review*, Vol. 9, σ. 86. Για μια περαιτέρω ανάλυση του μοντέλου HOS και των εφαρμογών του βλ. Rassekh, F. Thompson, H. (1993), *Factor Price Equalization: Theory and Evidence*, *Journal of Economic Integration*, Vol. 8, σσ. 1-32. Σημειώνεται ότι οι ίδιοι συγγραφείς (Rassekh και Thompson), σε μετέπειτα άρθρο τους, προχώρησαν και σε μια μαθηματική σύνδεση μεταξύ των μεγεθών της μικρο και της μακρο σύγκλισης [βλ. Rassekh, F. Thompson, H. (1998), *Micro Convergence and Macro Convergence: Factor Price Equalization and Per Capita Income*, *Pacific Economic Review*, Vol. 3, σσ. 3-11].

εκφραστές της θεωρητικής θεμελίωσης της μακρο-σύγκλισης είναι ο Robert Solow.

Σε ένα από τα πλέον γνωστότερα άρθρα στην οικονομική μεγέθυνση²⁰⁹, ο Solow, λαμβάνοντας υπόψη ότι η τεχνολογική αλλαγή καθορίζεται εξωγενώς και με σταθερό λόγο αποταμιεύσεων, αποσβέσεων και μεγέθυνσης του πληθυσμού, υποστήριξε ότι η παρουσία φθίνουσων αποδόσεων κλίμακας στον παραγωγικό συντελεστή «κεφάλαιο», έχει ως άμεσο αποτέλεσμα το παραγόμενο προϊόν να αυξάνεται από ένα επίπεδο και μετά με ρυθμό μικρότερο από τον αντίστοιχο του κεφαλαιουχικού αποθέματος. Αυτό συνεπάγεται φθίνουσα παραγωγικότητα του κεφαλαίου, καθώς η συσσώρευσή του αυξάνεται, μειώνοντας έτσι το κίνητρο για αποταμίευση και κατ' επέκταση τη συμβολή του στη μεγέθυνση, με τις χώρες να προσεγγίζουν ένα σταθερό σημείο ισορροπίας στο εισόδημά τους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι φτωχότερες κοινωνίες (όπου το κεφάλαιο είναι περιορισμένο) έχουν κίνητρο να αποταμιεύσουν περισσότερο, μεγεθύνοντας το προϊόν τους. Η διαδικασία αυτή επιταχύνεται με το άνοιγμα των αγορών και την άρση των περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίου. Ως εκ τούτου οι φτωχότερες οικονομίες θα μεγεθύνονται ταχύτερα, προσεγγίζοντας τις πλουσιότερες²¹⁰.

Στο ρόλο και στα κίνητρα που είναι δυνατό να δημιουργήσουν οι τεχνολογικές διαφορές μεταξύ των χωρών επικεντρώθηκε ο Abramovitz (1986), προκειμένου να διερευνήσει τους μηχανισμούς σύγκλισης μεταξύ των χωρών. Έχοντας ως αφετηρία το επίπεδο τεχνολογίας που υπάρχει στο κεφαλαιακό απόθεμα κάθε χώρας, ο Abramovitz υποστήριξε ότι σε μια «χώρα ηγέτη» η τεχνολογία που έχει ενσωματωθεί στα επίπεδα κεφαλαίου της βρισκόταν στο σημείο αιχμής της τη στιγμή της επένδυσης, με την τεχνολογική ηλικία του κεφαλαίου να είναι ίση με τη χρονολογική ηλικία. Από την άλλη πλευρά στις «χώρες ακόλουθοι» η τεχνολογική ηλικία του κεφαλαίου θα είναι υψηλότερη από τη χρονολογική του ηλικία. Όταν η «χώρα ηγέτης» αντικαθιστά το παλαιό κεφάλαιο που διαθέτει, το μέγεθος της αύξησης της παραγωγικότητας που επιτυγχάνεται οριοθετείται από τη σχετική πρόοδο της γνώσης μεταξύ του χρόνου εγκατάστασης του παλαιού κεφαλαίου και του χρόνου αντικατάστασής του.

Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Abramovitz οι «χώρες ακόλουθοι» έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν μια μεγαλύτερη πρόοδο, μέσα από την αντικατάσταση του κεφαλαίου εκείνου που είναι το πιο απαρχαιωμένο και την υιοθέτηση εκείνων των τεχνολογιών που είναι οι πλέον κατάλληλες και πιο αποδοτικές. Όσο δε μεγαλύτερο είναι το τεχνολογικό χάσμα μεταξύ ηγέτη

²⁰⁹ Solow R., (1956), A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, σ. 69.

²¹⁰ Για μια περαιτέρω ανάλυση του νεοκλασικού μοντέλου του Solow βλ. De la Fuente, A. (2000), *Convergence Across Countries And Regions: Theory And Empirics*, CEPR Discussion Paper, No. 2465.

και ακόλουθου τόσο μεγαλύτερο θα είναι το δυνητικό αποτέλεσμα της αύξησης της παραγωγικότητας, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι οι λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν την κοινωνική ικανότητα (“social capability”) να απορροφήσουν τις ανεπτυγμένες αυτές τεχνολογίες²¹¹. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο De la Fuente (2000), οι χώρες ακόλουθοι δεν χρειάζεται να «ξαναεφεύρουν το τροχό» αλλά να ακολουθήσουν τις χώρες ηγέτες, υιοθετώντας τις προηγμένες τεχνολογίες των τελευταίων χωρίς όμως να επωμιστούν το κόστος της ανακάλυψής τους, δίνοντας με τον τρόπο αυτό αξία στην «οικονομική καθυστέρηση» (Economic Backwardness) των φτωχών χωρών (όρος που είχε καθιερωθεί από τον Gerschenkron (1962)). Η ανάλυση αυτή του Abramovitz έμεινε γνωστή ως η «θεωρία της προσέγγισης» (“catch up theory”).

Στο ρόλο που ασκεί το εμπόριο μεταξύ των χωρών επικεντρώθηκε ο Ben-David (1996). Κατόπιν μια σειράς αναλύσεων που πραγματοποίησε για τη σχέση μεταξύ φιλελευθεροποίησης του εμπορίου και σύγκλισης των εισοδημάτων των χωρών, υποστήριξε ότι οι εμπορικές ενώσεις μεταξύ χωρών (όπως π.χ. η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) που συνοδεύονται με την άρση δασμών και λοιπών περιορισμών αυξάνουν το εμπόριο που διακινείται μεταξύ τους δημιουργώντας προϋποθέσεις για τη σύγκλιση των εισοδημάτων τους²¹². Οι Bernard και Jones (1996) με τη σειρά τους ανάδειξαν το ρόλο που ασκεί η τεχνολογία, κυρίως η εφαρμογή και συσσώρευσή της, στη διαδικασία σύγκλισης των χωρών. Μετατοπίζοντας το «κέντρο βάρους» των θεωρητικών αναλύσεων μελέτης της σύγκλισης από τη συσσώρευση κεφαλαίου και τη σχετική επίδραση των αποδόσεων του στις επενδύσεις ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, οι Bernard και Jones επεσήμαναν ότι η εξίσωση των επιπέδων της τεχνολογίας είναι εκείνη που θα προκαλέσει σύγκλιση των εισοδημάτων²¹³.

²¹¹ Abramovitz, M. (1986), Catching Up, Forging Ahead, and Falling Behind, *The Journal of Economic History*, Vol. 46, σ. 386. Μια χαρακτηριστική παρουσίαση της θεωρίας αυτής πραγματοποιήθηκε από τον James, που μεταξύ άλλων ανέδειξε και τα όρια εφαρμογής της [βλ. James, J. (2003), Convergence and Divergence in the Global Economy from a Technological Perspective, *International Journal of Information Technology and Management*, Vol. 2, σσ. 312-323].

²¹² Ben-David, D. (1996), Trade and convergence among countries, *Journal of International Economics*, Vol. 40, σ. 281. Η ανάλυσή του αυτή στηρίχθηκε και σε δύο προηγούμενες μελέτες του [βλ. Ben-David, D. (1993), Equalizing Exchange: Trade Liberalization and Income Convergence, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 108, σσ. 653-679, και Ben-David, D. (1994), Income Disparity Among Countries and the Effects of Freer Trade, στο Pasinetti, L. Solow, R. (eds.), *Economic Growth and the Structure of Long Run Development*, London: Macmillan, σσ. 45-64]. Σε μετέπειτα μελέτη του ανέδειξε και το ρόλο του βαθμού απελευθέρωσης του εμπορίου μεταξύ των χωρών και του μεγέθους των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ τους στη διαδικασία σύγκλισης των χωρών [βλ. Ben-David, D. (2001), Trade Liberalization and Income Convergence: a Comment, *Journal of International Economics*, Vol. 55, σσ. 229-234].

²¹³ Bernard, A. Jones, C. (1996), Technology and Convergence, *The Economic Journal*, Vol. 106, σ. 1039.

Ο Slaughter (2001) από την άλλη πλευρά επιχειρήσε να συνδέσει τόσο την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου όσο και το ρόλο της τεχνολογίας με τη σύγκλιση των εισοδημάτων μέσω τριών παραμέτρων: των τιμών των συντελεστών παραγωγής, των ποσοτήτων τους και της παραγωγικής τεχνολογίας. Θεωρώντας ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα αποτελεί συνάρτηση της αμοιβής της εργασίας, της αμοιβής του κεφαλαίου και του λόγου κεφαλαίου προς εργασία, υποστήριξε ότι βάσει του θεωρήματος της εξίσωσης των τιμών των προϊόντων (Factor Price Equalization), και με δεδομένες υποθέσεις για τη τεχνολογία και τις προτιμήσεις, το ελεύθερο εμπόριο θα οδηγήσει σε εξίσωση όχι μόνο των τιμών των εμπορεύσιμων αγαθών αλλά και των μη εμπορεύσιμων. Σχετικά τώρα με τις ποσότητες των συντελεστών παραγωγής (εργασία-κεφάλαιο), η σύγκλισή τους μεταξύ των χωρών είναι δυνατό να προέλθει μέσα από τη μείωση του αναγνωρίσιμου κινδύνου στις επενδύσεις των λιγότερο φτωχών χωρών. Η μείωση του ρίσκου αυτού αυξάνει τη συσσώρευση κεφαλαίου στις χώρες αυτές, αυξάνοντας το λόγο κεφάλαιο προς εργασία και δημιουργώντας τάσεις σύγκλισης των εισοδημάτων.

Όσον αφορά τέλος τη τεχνολογία, σε περίπτωση που το επίπεδό της είναι διαφορετικό μεταξύ των χωρών, το εμπόριο, μέσω των διαπροσωπικών επαφών που προκαλεί, είναι δυνατό να καταστεί ένα μέσο για τη μεταφοράς της από χώρα σε χώρα. Η απελευθέρωση επομένως του εμπορίου ενισχύει τις τεχνολογικές ροές, ενώ συγχρόνως βοηθά την αύξηση των τιμών των παραγωγικών συντελεστών στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες προκαλώντας τη σύγκλισή τους με τις αντίστοιχες των ανεπτυγμένων²¹⁴. Ορισμένοι ερευνητές τέλος, σύνδεσαν τη διαδικασία της σύγκλισης με την ραγδαία ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Έχοντας ως σημείο εκκίνησης τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που ασκεί η απελευθέρωση και η ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών και πιστωτικών αγορών στην οικονομική μεγέθυνση, υποστήριξαν ότι η επιτάχυνση της διαδικασίας αυτής που συντελείται πλέον σήμερα, αποτελεί μια πρόσθετη παράμετρο ενίσχυσης της σύγκλισης των οικονομιών²¹⁵.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των θεωρητικών προσεγγίσεων της σύγκλισης, το δεύτερο επίπεδο που ως επί το πλείστον μελετάται (μετά το οικονομικό) είναι το κοινωνικό. Η κοινωνική σύγκλιση των χωρών, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, έχει ξεκινήσει να διερευνάται ήδη από κοινωνιολόγους του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Ωστόσο η μελέτη

²¹⁴ Slaughter, M. (2001), Trade Liberalization and Per Capita Income Convergence: a Difference-in-Differences Analysis, *Journal of International Economics*, Vol. 55, σ. 205. Στην ανάλυσή του αυτή ο Slaughter αναφέρει και τις περιπτώσεις εκείνες όπου η απελευθέρωση του εμπορίου είναι δυνατό να οδηγήσει και στην απόκλιση των τιμών και των ποσοτήτων των συντελεστών μεταξύ των χωρών, κάτι όμως που θα αναλυθεί στη συνέχεια.

²¹⁵ Fung, M. (2009), Financial Development and Economic Growth: Convergence or Divergence?, *Journal of International Money and Finance*, Vol. 28, σσ. 56-67.

της έγινε ιδιαίτερα έντονη στον 20^ο αιώνα, όταν και οι συντελούμενες αλλαγές που σημειώθηκαν ώθησαν πολλούς ερευνητές να προσδιορίσουν τις παραμέτρους εκείνες, οι οποίες οδηγούν στην κοινωνική σύγκλιση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Inkeles και Rossi (1956), η καθιέρωση της παραγωγής μέσω ενός «συστήματος εργοστασίου» (“factory system”), ανεξαρτήτως κλίμακας μεγέθους, καθιέρωσε στις κοινωνίες μια τυποποιημένη μορφή στις θέσεις απασχόλησης και στην οργανωτική δομή και τη διοίκηση των επιχειρήσεων. Ο χαρακτήρας της ιεραρχίας και οι ευθύνες πλέον της εργασίας είναι αποτέλεσμα των τεχνικών και διοικητικών γνώσεων που ο ανταγωνισμός της αγοράς απαιτεί για την κάθε θέση²¹⁶.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ο Inkeles (1960) αναφέρει ότι δημιουργείται ο «βιομηχανοποιημένος άνθρωπος», ενώ τα θεσμικά και επιχειρηματικά όργανα των σύγχρονων κοινωνιών αρχίζουν και αποκτούν μια τυποποιημένη μορφή. Κοινές νόρμες στα δίκτυα των διαπροσωπικών επαφών τείνουν να δημιουργούνται, με το κοινωνικό περιβάλλον να έχει παρόμοια χαρακτηριστικά. Με τον τρόπο αυτό, επισημαίνει ο Mishra (1976), οι «προτυποποιημένες» επιρροές που πηγάζουν από τη βιομηχανική τεχνολογία και οικονομία οδηγούν τις κοινωνίες σε κοινά σημεία αναφοράς²¹⁷. Η διαδικασία αυτή, υποστηρίζουν οι Pascale και Maguire (1980), επιταχύνεται από την φιλελευθεροποίηση των αγορών, τον τρόπο ανάπτυξης εργασιακής συμπεριφοράς, την υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογιών και κοινών μεθόδων επιχειρηματικής στρατηγικής, με άλλα λόγια από την επιτάχυνση της παγκοσμιοποίησης. Οι συνθήκες αυτές, αναφέρουν οι Erikson et al. (1983), οδηγούν και στη σύγκλιση του ρυθμού κινητικότητας των ατόμων μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων και στην ανάπτυξη παρόμοιων κοινωνικών διαστρωματώσεων²¹⁸.

Καταλυτικό ρόλο στη διαδικασία κοινωνικής σύγκλισης των χωρών ασκούν οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις τους σχετικά με την

²¹⁶ Inkeles, A. Rossi, P. (1956), National Comparisons of Occupational Prestige, *The American Journal of Sociology*, Vol. 61, σ. 329. Μια αναλυτική μελέτη των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στη φύση και τη μορφή των θέσεων απασχόλησης πραγματοποιήθηκε από τον Treiman [βλ. Treiman, D. (1977), *Occupational Prestige in Comparative Perspective*, New York: Academic Press]. Για μια επισκόπηση του βιβλίου αυτού καθώς και άλλων αντίστοιχων αναλύσεων βλ. Haller, A. Bills D. (1979), Review: Occupational Prestige Hierarchies: Theory and Evidence, *Contemporary Sociology*, Vol. 8, σσ. 721-734.

²¹⁷ Βλ. Inkeles, A. (1960), Industrial Man: The Relation of Status to Experience, Perception, and Value, *The American Journal of Sociology*, Vol. 66, σ. 4, και Mishra R. (1976), Convergence Theory and Social Change: The Development of Welfare in Britain and the Soviet Union, *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 18, σ. 29. Χαρακτηριστική είναι και η επισήμανση του Hoselitz σχετικά με το ρόλο που ασκούν στη διαδικασία της σύγκλισης οι κοινοί κοινωνικοί στόχοι που θέτουν οι χώρες [βλ. Hoselitz, B. (1972), Development and the theory of social systems, στο Stanley, M. (ed.), *In Social Development*, New York: Basic Books].

²¹⁸ Βλ. Pascale, R. Maguire, M. (1980), Comparison of Selected Work Factors in Japan and the United States, *Human Relations*, Vol. 33, σ. 441, και Erikson, R. Goldthorpe, J. Portocarero, L. (1983), Intergenerational Class Mobility and the Convergence Thesis: England, France and Sweden, *The British Journal of Sociology*, Vol. 34, σ. 337.

ομογενοποίηση και την ολοκλήρωση των πολιτικών τους σε μια σειρά από κοινωνικά-ρυθμιστικά ζητήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου εύκολα εντοπίζει κανείς τους μηχανισμούς εκείνους που ενισχύουν την κοινωνική σύγκλιση των χωρών-μελών. Ο Montanari (1995) αναδεικνύει τέσσερις σχετικούς μηχανισμούς μέσα στην Ε.Ε.. Ο πρώτος είναι η κοινή αγροτική πολιτική, όπου έχει ως στόχο την εξίσωση των εισοδημάτων μεταξύ πλούσιων και φτωχών αγροτών, μέσω της ενίσχυσης των τελευταίων. Ο δεύτερος περιλαμβάνει τα ταμεία που δημιουργήθηκαν και αποσκοπούν στην ανακατανομή των πόρων μεταξύ των μελών. Εδώ ανήκει το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, για την ενίσχυση των πλέον ασθενέστερων περιφερειών, το Κοινωνικό Ταμείο, που υποστηρίζει δράσεις και επενδύσεις στην εκπαίδευση και την υγεία, και το Ταμείο Συνοχής, που συνδράμει στη μείωση των ανισοτήτων και την αύξηση της κοινωνικής συνοχής των κρατών-μελών. Στον τρίτο μηχανισμό ανήκουν οι ρυθμιστικές πολιτικές της Ένωσης σχετικά με την αγορά εργασίας, και περιλαμβάνουν ζητήματα για την προστασία, την ασφάλεια και την υγεία στο χώρο εργασίας, τη δίκαιη αμοιβή και την κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών. Ο τέταρτος μηχανισμός περιλαμβάνει τις λοιπές ρυθμίσεις, σχετικά με το περιβάλλον, την ασφάλεια των προϊόντων και την προστασία των καταναλωτών²¹⁹.

Σε αυτούς τους μηχανισμούς ο Greve (1996) υποστήριξε ότι χρειάζεται να επισημανθούν και τέσσερις ακόμα παράμετροι που λειτουργούν προς την ίδια κατεύθυνση και έχουν τον ίδιο στόχο. Η πρώτη αφορά τη δημιουργία κοινής ατζέντας μέσα από τις κατευθύνσεις που τίθενται στις Λευκές και Πράσινες Βίβλους. Η δεύτερη περιλαμβάνει τον καθορισμό κοινών προτύπων λειτουργίας μέσω των αποφάσεων και των οδηγιών που λαμβάνει η Ένωση, ενώ η τρίτη αναφέρεται στα δευτερογενή αποτελέσματα (spillover effects) που φέρει η απελευθέρωση των αγορών, η ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων και μετακίνησης εργαζομένων όπως και η ομογενοποίηση της φορολογίας. Η τέταρτη τέλος παράμετρος είναι η καθιέρωση του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των κρατών, που εφαρμόζεται προκειμένου να αναδειχθούν μεταξύ άλλων οι εθνικές και τοπικές ιδιαιτερότητες²²⁰. Οι παράμετροι αυτοί σε συνδυασμό με τους προαναφερθέντες μηχανισμούς οδηγούν στον «εξευρωπαϊσμό των πολιτικών» (“Europeanization of Policies”)²²¹, δημιουργώντας τις απαραίτητες συνθήκες για τη σύγκλιση των χωρών της Ε.Ε. στο κοινωνικό τους επίπεδο.

²¹⁹ Montanari, I. (1995), Harmonization of social policies and social regulation in the European Community, *European Journal of Political Research*, Vol. 27, 23.

²²⁰ Greve, B. (1996), Indications of Social Policy Convergence in Europe, *Social Policy*, Vol. 30, σ. 355.

²²¹ Όρος που συναντάται έντονα σε άρθρα στις αρχές της δεκαετίας του '90, και προβάλλει ως απαραίτητο στοιχείο για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Βλ. χαρακτηριστικά Room, G. (1991), Social Policy and the European Commission, *Social Policy and Administration*, Vol. 25, σσ. 175-183.

Προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της κοινωνικής σύγκλισης των χωρών παρατίθεται ένα ακόμα στοιχείο: οι αλλαγές και οι μεταβολές που έχουν πραγματοποιηθεί στα εκπαιδευτικά συστήματα, όπου πλέον κανείς συναντά πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Μερικά από αυτά ανέδειξε ο Adick (2002). Ειδικότερα επεσήμανε την προτυποποίηση βασικών κανόνων (όπως π.χ. τη διάρκεια των υποχρεωτικών ετών εκπαίδευσης), την αύξηση της κινητικότητας των μαθητών-σπουδαστών, την ενίσχυση των ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών για εκπαίδευση, ανεξαρτήτως κοινωνικής, οικονομικής ή φυλετικής προέλευσης, όπως και την ενδυνάμωση της ποιότητας μέσω των κατευθύνσεων για το περιεχόμενο των σπουδών. Επίσης η μαζική αύξηση της συμμετοχής του πληθυσμού, η προτυποποίηση ζητημάτων σχετικών με την εκπαιδευτική διαδικασία (όπως π.χ. ο αριθμός μαθητών ανά καθηγητή) καθώς και η δημιουργία προτύπων για τη διεθνή αξιολόγηση των συστημάτων εκπαίδευσης οδήγησε στην περαιτέρω άμβλυνση των διαφορών που υπήρχαν μεταξύ των συστημάτων αυτών²²². Λαμβάνοντας υπόψη το θεμελιώδη ρόλο που ασκεί η εκπαίδευση στην επαγγελματική και κοινωνική εξέλιξη των ατόμων, γίνεται εμφανής μια ακόμα διάσταση που ενισχύει την κοινωνική σύγκλιση των χωρών.

Συνεχίζοντας τώρα στην πολιτική σύγκλιση, ο Meyer (1970) υποστηρίζει ότι η εγκαθίδρυση και η ενίσχυση της ελεύθερης αγοράς, η καθιέρωση γραφειοκρατικών μηχανισμών λειτουργίας των επιχειρήσεων και δημόσιων οργανισμών καθώς και η αποπροσωποποίηση των πολιτών σε συνδυασμό με τη συμμόρφωσή τους σε κοινούς κανόνες έχει ως αποτέλεσμα κομμουνιστικές και καπιταλιστικές χώρες να αρχίζουν να συγκλίνουν προς μια δημοκρατική ελεύθερη οικονομία. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα αυτά ο Nelson (1978) ανέφερε ότι η πολιτική σύγκλιση είναι δυνατό να αποτυπωθεί μέσα από τρία επίπεδα: πρώτον τον πλουραλισμό, δεύτερον τον εθνικισμό και τρίτον τη νομιμότητα²²³. Ο πλουραλισμός εντοπίζεται στην ύπαρξη επαρκούς αριθμού πολιτικών κομμάτων, ικανού να εξασφαλίζει την αντιπροσώπευση όλων των κοινωνικών δυνάμεων, όπως και τη δυνατότητα πρόσβασης στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Ο εθνικισμός εκθέτει τα πρότυπα ανεξαρτησίας των κρατών σε επίπεδο διπλωματίας και διεθνούς εμπορίου, που ενισχύονται από την φιλελευθεροποίηση των αγορών, ενώ τέλος η νομιμότητα αναφέρεται στους κανόνες δικαίου, όπου πλέον αρχίζουν να μην παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις σε αυτούς που θεσπίζονται και εφαρμόζονται μεταξύ των χωρών.

²²² Adick, C. (2002), Demanded and Feared: Transnational Convergencies in National Educational Systems and their (Expectable) Effects, *European Educational Research Journal*, Vol. 1, σ. 222.

²²³ Βλ. Meyer, A. (1970), Theories of Convergence, στο Johnson, C. (ed.), *Change in Communist Systems*, Stanford: Stanford University Press, σσ. 312-342 και Nelson, D. (1978), Political Convergence: An Empirical Assessment, *World Politics*, Vol. 30, σσ. 411-432.

Πίνακας 3.1: Επίπεδα σύγκλισης

Επίπεδο	Σχετική θεωρία	Δυνάμεις σύγκλισης
Οικονομικό	Heckscher-Ohlin (1933)	Συγκριτικά πλεονεκτήματα
	Samuelson (1948)	Εξίσωση τιμών προϊόντων-συντελεστών
	Solow (1956)	Φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας
	Abramovitz (1986)	Κοινωνική ικανότητα απορρόφησης τεχνολογιών
	Ben-David (1996)	Φιλελευθεροποίηση εμπορίου
	Bernard και Jones (1996)	Εξίσωση επιπέδων τεχνολογίας
	Slaughter (2001)	Μείωση ρίσκου επενδύσεων
	Fung (2009)	Ανάπτυξη χρηματοοικονομικών υπηρεσιών
Κοινωνικό	Inkeles και Rossi (1956)	Καθιέρωση «συστήματος εργοστασίου»
	Inkeles (1960)	Δημιουργία «βιομηχανοποιημένου ανθρώπου
	Mishra (1976)	«Προτυποποιημένες» κοινωνικές δομές
	Pascale και Maguire (1980)	Επιτάχυνση της παγκοσμιοποίησης
	Erikson et al. (1983)	Κινητικότητα ατόμων
	Montanari (1995)	Πολιτικές ομογενοποίησης κοινωνικών συστημάτων
Πολιτικό	Adick (2002)	Προτυποποίηση εκπαίδευσης
	Meyer (1970)	Κοινοί μηχανισμοί αντιπροσώπευσης
	Nelson (1978)	Καθιέρωση πλουραλισμού, εθνικισμού, νομιμότητας
Πολιτισμικό	Ritzer (1993)	Εξάπλωση κοινών τρόπων διασκέδασης-ψυχαγωγίας
	Jenkins (2006)	Συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών, εικόνων-θέσεων

Όσον αφορά τέλος την πολιτισμική σύγκλιση, η ύπαρξή της υποστηρίζεται μέσα από αυτό που αναφέρει ο Ritzer (1993) ως «The McDonalization of Society», δηλαδή μέσα από την εξάπλωση κοινών τρόπων διασκέδασης και ψυχαγωγίας, την ανάπτυξη παγκόσμιων μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας και τη διάδοση του επονομαζόμενου «κοσμοπολιτισμού». Οι παράμετροι αυτοί αμβλύνουν τις πολιτισμικές διαφορές των εθνών, δημιουργώντας ουσιαστικά συνθήκες πολιτισμικής σύγκλισης. Μέσα στο πλαίσιο αυτό τονίζει ο Jenkins (2006), δημιουργούνται σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στα μέσα επικοινωνίας, τους χρήστες και τους παραγωγούς τους, οι οποίες αυξάνουν περαιτέρω τη μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών, εικόνων και θέσεων. Αυτή ακριβώς η αλληλεξάρτηση και η διασύνδεση ενισχύει περαιτέρω την υιοθέτηση κοινών προτύπων στη διαμόρφωση της πολιτισμικής κουλτούρας τους²²⁴.

Οι παράμετροι αυτοί που μόλις αναλύθηκαν αφορούν τις πηγές και αιτίες που οδηγούν στη σύγκλιση των χωρών (Πίνακας 3.1). Υπάρχουν όμως παράμετροι και δυνάμεις που προκαλούν απόκλιση, ενισχύοντας το βαθμό διαφοροποίησης και ανομοιότητας μεταξύ των κοινωνιών. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι πολλοί από τους ερευνητές που αναλύουν τις αιτίες

²²⁴ Βλ. Ritzer, G. (1993), *The McDonalization of Society*, Newbury Park, CA: Pine Forge Press, και Jenkins, H. (2006), *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York: New York University Press.

σύγκλισης των χωρών, παραθέτουν στη συνέχεια και τις περιπτώσεις εκείνες που είναι δυνατό να εντοπιστούν φαινόμενα απόκλισης. Ξεκινώντας από το οικονομικό επίπεδο, οι υποστηρικτές των δυνάμεων απόκλισης επεσήμαναν, σε αντιπαράβολή με τους ερευνητές που υποστήριζαν ότι το διεθνές εμπόριο θα μειώσει τις ανισότητες μεταξύ των κρατών και θα οδηγήσει στην εξίσωση των τιμών και των αμοιβών (θεώρημα HOS), ότι η επέκταση του διεθνούς εμπορίου και η απελευθέρωση των αγορών είναι δυνατό να οξύνει τις οικονομικές αντιθέσεις. Χαρακτηριστική ανάλυση σχετικά με τη μεγέθυνση των ανισοτήτων ανάμεσα στα ανεπτυγμένα και φτωχά κράτη ήταν του Singer (1950), ο οποίος ανέδειξε τις περιπτώσεις όπου το διεθνές εμπόριο προκαλεί δυαδικές οικονομίες μέσα στις αναπτυσσόμενες χώρες: έναν εξαγωγικό τομέα με υψηλή παραγωγικότητα και έναν τομέα που απευθύνεται στην εσωτερική αγορά και διαθέτει περιορισμένη παραγωγική δυναμική. Η δυαδικότητα αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι στις χώρες αυτές μεγάλο μέρος του πληθυσμού είναι αυτάρκες και βρίσκεται εκτός της νομισματικής οικονομίας, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζεται από την επέκταση του διεθνούς εμπορίου²²⁵.

Ο Myrdal (1956) θα υποστηρίξει στη συνέχεια ότι το διεθνές εμπόριο δεν ενισχύει τη μεταποιητική βιομηχανία των αναπτυσσόμενων χωρών αλλά προωθεί την παραγωγή πρωτογενών αγαθών από μη ειδικευμένους εργάτες. Η πρωτογενής αυτή παραγωγή γίνεται η βάση των εξαγωγών τους, ενώ η ανελαστική της ζήτηση δεν επιτρέπει τη συνεχή μεγέθυνσή της και αύξηση της απασχόλησης σε αυτή. Στην κατάσταση αυτή προστίθεται το γεγονός ότι στις χώρες αυτές υπάρχει υψηλός ρυθμός αύξησης του πληθυσμού, άρα και των ανειδίκευτων εργατών, με αποτέλεσμα οι αποδόσεις ανά μονάδα παραγωγής και οι μισθοί να παραμένουν χαμηλοί. Μέσα στο πλαίσιο αυτό κατέληξε ο Myrdal, οι διεθνείς ανισότητες σε επίπεδο ανάπτυξης και εισοδήματος γίνονται εντονότερες. Ο Meier (1958), αφού πρώτα ανέλυσε διεξοδικά τα επιχειρήματα και τις θέσεις του Myrdal, ισχυρίστηκε ότι η αδυναμία αυτή άμβλυνσης των ανισοτήτων μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών είναι αποτέλεσμα περισσότερο των εσωτερικών προβλημάτων-εμποδίων των τελευταίων παρά των επιπτώσεων που φέρει η εξάπλωση του διεθνούς εμπορίου. Ανέφερε δε χαρακτηριστικά ότι σημαντικό ρόλο ασκούν οι εσωτερικές ενέργειες που γίνονται σε πολιτικό, κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο, προκειμένου η επέκταση του εξαγωγικού τομέα να έχει θετικές επιδράσεις στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Βέβαια δεν αναιρείται το γεγονός ότι το διεθνές εμπόριο δεν δύναται από μόνο του να εξομαλύνει τις παρατηρούμενες ανισότητες μεταξύ των κρατών²²⁶.

²²⁵ Singer, H. (1950), The Distribution of Gains between Investing and Borrowing Countries, *The American Economic Review*, Vol. 40, No. 2, σ. 474.

²²⁶ Βλ. Myrdal, G. (1956), Trade as a Mechanism of International Inequality, στο Myrdal G. (ed.) *Development and Underdevelopment*, National Bank of Egypt, Fiftieth Anniversary

Στις αναλύσεις αυτές η Krueger (1968) θα προσθέσει ένα ακόμα δεδομένο: το γεγονός ότι οι παρατηρούμενες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των χωρών στα επίπεδα παραγωγικότητας και αμοιβών συντελεστών παραγωγής, είναι αποτέλεσμα όχι μόνο του διαφορετικού αποθέματος φυσικού κεφαλαίου και τεχνολογίας, αλλά και του διαφορετικού επιπέδου εκπαίδευσης και κατ' επέκταση των ανθρωπίνων πόρων που οι ανεπτυγμένες οικονομίες διαθέτουν. Οι διαφορές αυτές είναι απόρροια μιας σειράς παραμέτρων όπως π.χ. των επιπέδων αποταμίευσης, του προσδόκιμου ζωής, του επιπέδου των επιτοκίων και των αποδόσεων τέτοιου είδους επενδύσεων. Επομένως η απελευθέρωση του εμπορίου δεν συνεπάγει αυτόματα μια εξίσωση των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής, ενώ ούτε μια στρατηγική επένδυσης στο τομέα της εκπαίδευσης διασφαλίζει την οικονομική μεγέθυνση στις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς σε κάθε μια υπάρχει ένας βέλτιστος λόγος μεταξύ ανθρωπίνου και φυσικού κεφαλαίου που δεν είναι εκ των προτέρων γνωστός και βέβαιος²²⁷.

Πέραν της επίδρασης του διεθνούς εμπορίου, καταλυτικό ρόλο στην επιχειρηματολογία περί σύγκλισης των οικονομικών ασκεί η παραδοχή ότι το κεφάλαιο έχει φθίνουσες αποδόσεις, με αποτέλεσμα να κατευθύνεται σε ζώνες όπου βρίσκονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η απόδοσή του. Η παραδοχή αυτή μελετήθηκε διεξοδικά από τον Romer. Στις δύο μελέτες που πραγματοποίησε (1986, 1990), υποστήριξε ότι η παραγωγικότητα των επενδύσεων και ειδικότερα οι αποδόσεις του κεφαλαίου είναι δυνατό να αυξάνονται και όχι να μειώνονται με την αύξηση του αποθέματός του²²⁸. Στην περίπτωση αυτή το κατά κεφαλήν εισόδημα μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών δεν θα συγκλίνει. Κεντρικό σημείο αναφοράς στην προσέγγιση αυτή είναι η απόρριψη των φθινουσών αποδόσεων του κεφαλαίου. Ειδικότερα, ανέφερε ο Romer, το μοντέλο οικονομικής μεγέθυνσης προωθείται από μια ενδογενή τεχνολογική αλλαγή, σε αντίθεση με την ανάλυση του Solow, όπου η τεχνολογία λαμβανόταν υπόψη σαν εξωγενής παράμετρος. Στην περίπτωση αυτή (ενδογενής τεχνολογία) ο μακροχρόνιος ρυθμός μεγέθυνσης είναι αποτέλεσμα πρωτίστως της συσσώρευσης γνώσης που επιτυγχάνεται από «προσανατολισμένες στο μέλλον (forward looking) για τη μεγιστοποίηση του οφέλους» επιχειρήσεις.

Η δημιουργία γνώσης είναι εκείνη πλέον που θα επιτρέψει την επίτευξη αυξουσών αποδόσεων, καθώς η αδυναμία πλήρους προστασίας της μέσω π.χ.

Commemoration Lectures, Cairo, σσ. 47-51, και Meier, G. (1958), *International Trade and International Inequality, Oxford Economic Papers, New Series, Vol. 10*, σσ. 277-289.

²²⁷ Krueger, A. (1968), *Factor Endowments and Per Capita Income Differences among Countries, The Economic Journal, Vol. 78*, σ. 657.

²²⁸ Βλ. Romer, P. (1986), *Increasing Returns and Long-Run Growth, The Journal of Political Economy, Vol. 94*, σσ. 1002-1037, και Romer, P. (1990), *Endogenous Technological Change, The Journal of Political Economy, Vol. 98*, σσ. S71-S102.

παντέτων, προκαλεί εξωτερικές θετικές οικονομίες στις παραγωγικές δυνατότητες τρίτων εταιρειών. Η γνώση επομένως θα συνεχίζει να αυξάνεται χωρίς όρια, δημιουργώντας κίνητρα για συνεχείς επενδύσεις κεφαλαίων, με συνέπεια την περαιτέρω μεγέθυνση του προϊόντος. Επιπλέον η τεχνολογική αλλαγή είναι αποτέλεσμα πρωτίστως των ενεργειών που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις ανταποκρινόμενη στα κίνητρα που προκαλεί η αγορά, ενώ κάθε εφαρμογή της στην παραγωγική διαδικασία θα επιτυγχάνεται χωρίς επιπλέον κόστος, παρά μόνο την πρώτη φορά που έγινε η δοκιμασία της. Με την ανάλυση αυτή ο Romer θέλησε να προσδώσει μια ενδογενή ερμηνεία στις πηγές τεχνολογικής αλλαγής και να προσδιορίσει τους λόγους για τους οποίους τα επίπεδα εισοδημάτων μεταξύ χωρών είναι δυνατό να παρουσιάζουν τόσες αποκλίσεις²²⁹.

Στο σημείο αυτό ο Young (1991) θα επισημάνει μια πρόσθετη παράμετρο που διαδραματίζει ειδικό ρόλο στην παραγωγική διαδικασία. Η παράμετρος αυτή αναφέρεται στα αποτελέσματα που έχει η μάθηση δια της πράξης (“learning by doing”), η οποία και επιτρέπει τη συσσώρευση εμπειρίας μέσα στην παραγωγή. Η συσσώρευση αυτή με τη σειρά της θα επιτρέψει την περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κατά μονάδα κόστους, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στις οικονομίες και περιορίζοντας τη δημιουργία φθινουσών αποδόσεων. Ο Slaughter (2001) στη συνέχεια θα προσθέσει ένα ακόμα στοιχείο που είναι δυνατό να εμποδίζει την οικονομική σύγκλιση των χωρών: ότι ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι οι αναπτυγμένες οικονομίες εξακολουθούν να πραγματοποιούν επενδύσεις κεφαλαίων, μιας και οι αποδόσεις τους δεν φθίνουν, η μεταφορά τεχνολογίας από αυτές προς τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, μέσω π.χ. του διεθνούς εμπορίου, είναι πιθανό να μην πραγματοποιηθεί²³⁰. Οι φτωχές χώρες θα συνεχίσουν να εξειδικεύονται σε πρωτογενή μη ώριμα τεχνολογικά προϊόντα, εξαιτίας της έλλειψης των απαραίτητων πόρων που χρειάζονται για να εφαρμοστεί η νέα τεχνολογία στην παραγωγική διαδικασία. Από την άλλη πλευρά οι πλούσιες χώρες θα παράγουν οι ίδιες τα προϊόντα αιχμής, που είναι

²²⁹ Οι μελέτες αυτές του Romer επηρέασαν στη συνέχεια μια σειρά ερευνητών που ανέλυσαν τις πηγές οικονομικής μεγέθυνσης και τις δυνάμεις σύγκλισης και απόκλισης των χωρών. Βλ. ενδεικτικά Parente, S. Prescott, E. (1994), Barriers to Technology Adoption and Development, *The Journal of Political Economy*, Vol. 102, σσ. 298-321, Crafts, N. (1996), Post-Neoclassical Endogenous Growth Theory: What are its Policy Implications?, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 12, σσ. 30-47, Ventura, J. (1997), Growth and Interdependence, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, σσ. 57-84, Acemoglu, D., and J. Ventura (2001), The World Income Distribution, NBER Working Paper No. 8083, Ertur, C. Koch, W. (2007), Growth, Technological Interdependence and Spatial Externalities: Theory and Evidence, *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 22, σσ. 1033-1062.

²³⁰ Βλ. Young, A. (1991), Learning by Doing and the Dynamic Effects of International Trade, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 106, σσ. 369-405, και Slaughter, M. (2001), *ό.π.π.*, σ. 207.

άλλωστε εκείνα με την ελαστική ζήτηση, με αποτέλεσμα οι διαφορές μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών να μην αμβλύνονται.

Όσον αφορά τώρα τις αλλαγές που συντελούνται σε κοινωνικό επίπεδο και αν αυτές οδηγούν σε σύγκλιση των κοινωνιών μεταξύ τους, υποστηρίζεται, όπως αναφέρουν και οι Meyer et al. (1975), ότι οι χώρες αποκλίνουν ως προς τους κοινωνικούς θεσμούς τους καθώς η αυξανόμενη οικονομική μεγέθυνση επιτρέπει τη διαφοροποίησή τους και τον προσδιορισμό μέσα από την κουλτούρα και τις πολιτικές κατευθύνσεις τους. Οι λιγότερο ανεπτυγμένες κοινωνίες χρησιμοποιούν πολλές φορές μεθόδους που δεν είναι οι πλέον κατάλληλες για τη βιομηχανική τους ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται αποκλίνουσες καταστάσεις. Συγχρόνως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Laurent (1983), η εθνική κουλτούρα και όχι η οικονομική ιδεολογία ή η τεχνολογική αλλαγή είναι η κινητήριος δύναμη στον προσδιορισμό των αξιών, των πιστεύω και των πεποιθήσεων βασικών ατόμων σε μια κοινωνία, π.χ. των διευθυντικών στελεχών²³¹. Ως εκ τούτου οι κοινωνίες προσδιορίζονται περισσότερο από την ιστορική τους συνέχεια παρά από τις επιρροές που τους ασκούνται από σημερινές «δυνάμεις», όπως π.χ. από τη παγκοσμιοποίηση. Μέσα στο πλαίσιο, επισημαίνουν οι Erikson et al. (1983) αυτό με την ίδια συχνότητα που συναντά κανείς φαινόμενα σύγκλισης του ρυθμού κινητικότητας των ατόμων μεταξύ κοινωνικών τάξεων, είναι δυνατό να βρεθούν και περιπτώσεις όπου οι ρυθμοί αυτοί μεταξύ κρατών, εξαιτίας της διαφορετικότητας των επιχειρηματικών τους δομών, να αποκλίνουν.

Αντίστοιχες παράμετροι που δημιουργούν τάσεις απόκλισης είναι δυνατό να εντοπιστούν και σε πολιτικό αλλά και σε πολιτιστικό επίπεδο. Οι χώρες, ακόμα και στις περιπτώσεις που αποκτούν θεσμούς με κοινή μορφή, είναι δυνατό να διαφέρουν σε επίπεδο λειτουργίας των πολιτικών δομών τους και συμμετοχής των πολιτών τους σε βασικές δημοκρατικές διαδικασίες²³². Συγχρόνως εκείνο το στοιχείο που χαρακτηρίζει και ασκεί καθοριστικό ρόλο σε μια κοινωνία είναι η κουλτούρα της. Η κουλτούρα, αναφέρει ο Hofstede (1980), είναι το σύνολο των συλλογικών ψυχικών χαρακτηριστικών των ατόμων μέσα σε ένα περιβάλλον, τα οποία διακατέχονται από κοινές εμπειρίες. Αυτό το στοιχείο αποτελεί καίριο γνώρισμα όλων των πτυχών της ζωής των ατόμων: από την οικογενειακή τους δομή και τη θρησκεία τους μέχρι την αρχιτεκτονική των κτιρίων τους, τον τρόπο λειτουργίας του πολιτεύματος και την οργάνωση των επιχειρήσεών τους. Συγχρόνως είναι ένα από τα στοιχεία που αλλάζουν

²³¹ Βλ. Meyer, J. Boli-Bennett, J. Chase-Dunn, C. (1975), *Convergence and Divergence in Development*, *Annual Review of Sociology*, Vol. 1, σ. 225, και Laurent, A. (1983), *The Cultural Diversity of Western Conceptions of Management*, *International Studies of Management & Organization*, Vol. 13, σ. 79.

²³² Dinan, J. Heckelman, J. (2010), *Convergence and Divergence in State Political Behavior, 1970–2004*, *The Social Science Journal*, Vol. 47, σ. 693.

πάρα πολύ δύσκολα, ενώ ακόμα και στις περιπτώσεις όπου παρατηρούνται αλλαγές, ο ρυθμός πραγματοποίησης αυτών είναι πάρα πολύ μικρός²³³. Επομένως από τη στιγμή που η κουλτούρα είναι εκείνη που καθορίζει τη μορφή των κοινωνιών και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι όποιες αλλαγές είναι πολύ αργές, τότε η σύγκλιση των χωρών καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη (Πίνακας 3.2).

Πίνακας 3.2: Επίπεδα απόκλισης

Επίπεδο	Σχετική θεωρία	Δυνάμεις απόκλισης
Οικονομικό	Singer (1950)	Δημιουργία δυαδικών οικονομιών
	Myrdal (1956)	Εξειδίκευση φτωχών χωρών μόνο σε πρωτογενή αγαθά
	Meier (1958)	Εσωτερικά προβλήματα-εμπόδια
	Krueger (1968)	Διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης
	Romer (1986, 1990)	Αύξουσες αποδόσεις κεφαλαίου, ενδογενής τεχνολογία
	Young (1991)	Συσσώρευση εμπειρίας μέσα στην παραγωγή
Κοινωνικό	Meyer et al. (1975)	Διαφοροποίηση μέσα από κοινωνικές κατευθύνσεις
	Laurent (1983)	Προσδιορισμός από ιστορική συνέχεια
	Erikson et al. (1983)	Περιορισμός κινητικότητας μεταξύ κοινωνικών τάξεων
Πολιτικό	Dinan και Heckelman (2010)	Ρόλος συμμετοχής πολιτών σε δημοκρατικές διαδικασίες
Πολιτισμικό	Hofstede (1980)	Καθοριστική επίδραση κουλτούρας

Από την ανάλυση που προηγήθηκε γίνεται αντιληπτό ότι η σύγκλιση των χωρών ανεξαρτήτως του επιπέδου που εξετάζεται, είναι ένα ζήτημα ανοιχτό όπου κανείς συναντά προσεγγίσεις τόσο επιβεβαίωσης όσο και απόρριψής της. Επομένως ένα κεντρικό ερώτημα που ανακύπτει είναι ποιές από αυτές τις θεωρητικές αναλύσεις επιβεβαιώνονται μέσα από εμπειρικές έρευνες. Προκειμένου όμως να ελεγχθεί η ορθότητά τους, μείζοντα ρόλο κατέχει η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί. Ο τρόπος δηλαδή μέτρησης της σύγκλισης ή απόκλισης των οικονομιών έχει καίρια σημασία, καθώς είναι δυνατό η χρήση μια συγκεκριμένης μεθοδολογίας θα αποδεικνύει την ύπαρξη σύγκλισης και μια εναλλακτική της να την απορρίπτει. Επιπλέον ειδικό ρόλο έχει και το ζήτημα που κάθε φορά τίθεται προς εξέταση, όπως το ζήτημα της σύγκλισης μεταξύ δύο ομάδων στοιχείων, π.χ. μεταξύ δύο ομάδων κρατών, και της σύγκλισης μέσα στην κάθε μια από αυτές τις ομάδες²³⁴. Επομένως προτού κανείς μελετήσει τις εμπειρικές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για την εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης μεταξύ χωρών και οικονομιών είναι απαραίτητο να καταγράψει τις εναλλακτικές δυνατότητες μέτρησης του φαινομένου αυτού που υπάρχει. Μια τέτοιου είδους καταγραφή παρουσιάζεται στη συνέχεια.

²³³ Hofstede, G. (1980), *Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad?*, *Organizational Dynamics*, Vol. 9, σ. 43.

²³⁴ Βλ. χαρακτηριστικά Peacock, W. Hoover, G. Killian, C. (1988), *Divergence and Convergence in International Development: A Decomposition Analysis of Inequality in the World System*, *American Sociological Review*, Vol. 53, σσ. 838-852.

3.3 Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Ο τρόπος εκτίμησης της σύγκλισης και η μεθοδολογία που ακολουθείται αποτελεί βασικό στοιχείο στις εμπειρικές έρευνες που πραγματοποιούνται για τον έλεγχο αυτής. Η επιλογή της πλέον κατάλληλης μεθόδου υπολογισμού της είναι συνάρτηση τόσο του επιπέδου ανάλυσης όσο και των διαθέσιμων στοιχείων που υπάρχουν καθώς και του χρονικού ορίζοντα ανάλυσης. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι ακολουθούμενες μεθοδολογίες είναι δυνατό να ομαδοποιηθούν σε δύο κατηγορίες: στις στατιστικές και στις οικονομετρικές. Στις στατιστικές ανήκουν μαθηματικοί δείκτες οι οποίοι υπολογίζονται μέσα από στατιστικές αναλύσεις και επεξεργασίες δεδομένων, ενώ οι οικονομετρικές περιλαμβάνουν την εκτίμηση μοντέλων και την πραγματοποίηση ελέγχων για την ορθότητα των αποτελεσμάτων. Κεντρικός στόχος είναι η εκτίμηση του βαθμού ομοιογένειας ή ανομοιογένειας μιας ομάδας στοιχείων σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, η αποτύπωση της διαχρονικής εξέλιξής τους και ο έλεγχος του βαθμού σύγκλισης ή απόκλισης προς ένα στοιχείο αναφοράς (π.χ. στο μέσο όρο του δείγματος) κατά το πέρασμα των ετών. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια στο σημείο αυτό ότι κάθε μια από τις μεθόδους που έχουν προταθεί, παρουσιάζει τα δικά της πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα. Ως εκ τούτου, κάθε φορά που χρησιμοποιούνται είναι απαραίτητο να προσδιορίζονται οι δυνατότητες που έχουν στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, όπως βέβαια και να αναφέρονται οι περιορισμοί τους στην ερμηνεία των παρατηρούμενων μεταβολών.

Ξεκινώντας από τη στατιστική ανάλυση μια από τις πρώτες μελέτες που αποτύπωσαν στατιστικά μεθοδολογικά εργαλεία για την εκτίμηση του βαθμού ανομοιογένειας και ανισότητας σε μια ομάδα δεδομένων ήταν εκείνη του Yntema (1933). Στη μελέτη αυτή ο Yntema ανέφερε δύο βασικούς δείκτες (μέτρα διασποράς) για το σκοπό αυτό, που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν σε οικονομικά δεδομένα: την τυπική απόκλιση (Standard Deviation) και το συντελεστή μεταβλητότητας (Coefficient of Variation). Οι Alker και Russett (1964) θα αποτυπώσουν αναλυτικά τους δείκτες αυτούς προσθέτοντας ένα ακόμα μέτρο για την εκτίμηση του βαθμού ανισοκατανομής: το συντελεστή Gini²³⁵. Ειδικότερα, και σύμφωνα με τις αναλύσεις που παρουσίασαν, η τυπική απόκλιση μιας ομάδας δεδομένων ορίζεται ως η θετική τετραγωνική ρίζα της διακυμάνσεως και υπολογίζεται μέσω του τύπου:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{N}} \quad (3.1)$$

²³⁵ Βλ. Yntema, D. (1933), Measures of the Inequality in the Personal Distribution of Wealth or Income, *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 28, σ. 426, και Alker, H. Russett, B. (1964), On Measuring Inequality, *Behavioral Science*, Vol. 9, σ. 213.

όπου X_i είναι η τιμή του χαρακτηριστικού στη μεταβλητή i , \bar{X} είναι ο αριθμητικός μέσος τους, και N είναι το πλήθος των τιμών. Μέσω του μέτρου αυτού, εκτιμάται το μέγεθος της διασποράς των διαθέσιμων τιμών ενός χαρακτηριστικού που εξετάζεται κάθε φορά γύρω από τον αριθμητικό μέσο τους, αποτυπώνοντας με τον τρόπο αυτό το μέγεθος της διαφοροποίησης ή ομογενοποίησης των στοιχείων που αναλύονται.

Βασικό μειονέκτημα ωστόσο του μέτρου αυτού, είναι ότι εξαρτάται από τον αριθμητικό μέσο, μη επιτρέποντας συγκρίσεις μεταξύ ομάδων στοιχείων που είναι εκφρασμένες σε διαφορετική μονάδα μέτρησης. Γι' αυτό προχωρήσαμε στην εύρεση του συντελεστή μεταβλητότητας, που βρίσκεται μέσω του τύπου:

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} \cdot 100 \quad (3.2)$$

όπου σ είναι η τυπική απόκλιση και \bar{X} ο αριθμητικός μέσος. Ο συντελεστής μεταβλητότητας εκφράζεται σε ποσοστό και είναι απαλλαγμένος από τις διάφορες μονάδες μέτρησης, επιτρέποντας την πραγματοποίηση συγκρίσεων μεταξύ διαστρωματικών αλλά και χρονολογικών δεδομένων. Όσο μικρότερη είναι η τιμή του συντελεστή μεταβλητότητας τόσο πιο ομοιογενής είναι η συγκεκριμένη κατηγορία στοιχείων, με περιορισμένο εύρος διασποράς²³⁶. Όσον αφορά τώρα το συντελεστή Gini, ο υπολογισμός του γίνεται μέσα από την καμπύλη Lorenz και αναπαριστά το βαθμό ανισοκατανομής ενός μεγέθους (π.χ. εισόδημα) μέσα σε ένα συγκεκριμένο πληθυσμό (π.χ. μέγεθος εργαζομένων). Ειδικότερα έστω ότι η καμπύλη αυτή αναπαρίσταται μέσα από τη σχέση $Y = L(X)$, τότε ο συντελεστής Gini θα είναι ίσος με:

$$G = 1 - 2 \int_0^1 L(X) dX \quad (3.3)$$

Ο συντελεστής Gini είναι δυνατό να υπολογιστεί και χωρίς τη χρήση της καμπύλης Lorenz, για ένα πληθυσμό με τιμές y_i (με $i = 1$ έως n) όπου $y_i \leq y_{i+1}$, θα εφαρμοστεί η ακόλουθη σχέση:

$$G = \frac{1}{n} \cdot \left(n + 1 - 2 \frac{\sum_{i=1}^n (n+1-i)y_i}{\sum_{i=1}^n y_i} \right) \quad (3.4)$$

Οι τρεις αυτοί δείκτες προσφέρουν τη δυνατότητα εκτίμησης του βαθμού ανομοιογένειας σε ένα οικονομικό ή κοινωνικό μέγεθος και εν τέλει την αποτύπωση της ύπαρξης σύγκλισης ή απόκλισης κατά το πέρασμα των ετών.

²³⁶ Για μια περαιτέρω λεπτομερή ανάλυση όλων των δεικτών αυτών βλ. Δρακάτος, Κ.(1993), *Περιγραφική Οικονομική Στατιστική*, Αθήνα: Παπαζήση, σ. 195, Παπαδασκαλόπουλος, Α. (2000), *Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης*, Αθήνα: Παπαζήση, σ. 77, και Χατζηνικολάου, Δ. (2002), *Στατιστική για Οικονομολόγους*, Θεσσαλονίκη: Printshop, σ. 31.

Ένα ωστόσο βασικό σημείο που χρειάζεται να επισημανθεί εδώ είναι η σχετική ευαισθησία των δεικτών αυτών σε διαφορετικά επίπεδα των υπό εξέταση οικονομικών ή κοινωνικών μεγεθών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Atkinson (1970), υπάρχουν τρία στοιχεία που οφείλει κάθε ερευνητής να λαμβάνει υπόψη όταν χρησιμοποιεί τα μέτρα αυτά: πρώτον η χρήση της διακύμανσης συνεπάγεται μια αυξητική αποστροφή ανισότητας σε αντίθεση με τα υπόλοιπα μέτρα που έχουν σταθερή (σχετική) αποστροφή ανισότητας, δεύτερον η σχετική μέση απόκλιση δεν είναι αυστηρά κοίλη ούτε ευαίσθητη σε αλλαγές που γίνονται στο ίδιο μέρος (πλευρά) του μέσου όρου και τρίτον ο συντελεστής μεταβλητότητας αποδίδει ίση βαρύτητα σε αλλαγές διαφορετικών επιπέδων των μεγεθών, ενώ ο συντελεστής Gini δίνει περισσότερο βάρος στις αλλαγές που επηρεάζουν τα μεσαία στρώματα των μεγεθών και η τυπική απόκλιση σταθμίζει περισσότερο τις αλλαγές που γίνονται στις χαμηλές τιμές των μεγεθών αυτών²³⁷.

Ο Theil (1967) θα προτείνει ένα ακόμα στατιστικό δείκτη για τον υπολογισμό του βαθμού ανισοκατανομής ενός μεγέθους, π.χ. του εισοδήματος, μέσα σε ένα πληθυσμό. Ειδικότερα και έστω ότι N είναι το μέγεθος του υπό εξέταση πληθυσμού, x_i είναι το εισόδημα (ή όποιο άλλο μέτρο επιλεγεί) ανά άτομο και \bar{x} ο μέσος όρος αυτού, τότε ο βαθμός ανισοκατανομής είναι δυνατό να υπολογιστεί μέσω του ακόλουθου τύπου:

$$T_T = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N \left(\frac{x_i}{\bar{x}} \cdot \ln \frac{x_i}{\bar{x}} \right) \quad (3.5)$$

Ο Allison (1978), στηριζόμενος στο δείκτη αυτόν του Theil, παρουσίασε έναν αλγεβρικό μετασχηματισμό του, προκειμένου να είναι ευκολότερος ο υπολογισμός του, ως εξής:

$$T = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i \log x_i - \mu \log \mu}{\mu} \quad (3.6)$$

και θέτοντας $z_i = \log x_i$ κατέληξε στον ακόλουθο τύπο²³⁸:

$$L = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (z_i - \bar{z})^2 \quad (3.7)$$

²³⁷ Atkinson, A. (1970), On the Measurement of Inequality, *Journal of Economic Theory*, Vol. 2, σ. 256. Για μια περαιτέρω ανάλυση των προσεγγίσεων του Atkinson βλ. Allingham, M. (1972), The Measurement of Inequality, *Journal of Economic Theory*, Vol. 5, σσ. 163-169.

²³⁸ Allison, P. (1978), Measures of Inequality, *American Sociological Review*, Vol. 43, σ. 867. Για τη θεωρία του Theil βλ. Theil, H. (1967), *Economics and Information Theory*, Amsterdam: North-Holland, και για ορισμένες προεκτάσεις του τύπου αυτού βλ. Cowell, F. (1980), On the Structure of Additive Inequality Measures, *The Review of Economic Studies*, Vol. 47, σσ. 521-531.

Ο Champernowne (1974) θα προτείνει δύο ακόμα δείκτες για την εκτίμηση του βαθμού ομοιογένειας σε μια ομάδα δεδομένων: ο πρώτος είναι συνάρτηση του γεωμετρικού μέσου και υπολογίζεται ως $I_1 = 1 - \overline{x_g} / \overline{x_a}$, όπου $\overline{x_g}$, $\overline{x_a}$ είναι ο γεωμετρικός και αριθμητικός μέσος, ενώ ο δεύτερος είναι συνάρτηση του αρμονικού μέσου και υπολογίζεται ως $I_1 = 1 - \overline{x_h} / \overline{x_a}$, όπου $\overline{x_h}$ είναι ο αρμονικός μέσος²³⁹.

Λαμβάνοντας τώρα υπόψη ότι η διαχρονική μείωση (αύξηση) των στατιστικών μέτρων που αναλύθηκαν προηγουμένως υποδηλώνει τη σύγκλιση (απόκλιση) της υπό εξέταση ομάδας δεδομένων ως προς το μέγεθος που υπολογίστηκαν τα μέτρα αυτά, οι Williamson και Fleming (1977) χρησιμοποίησαν τη διαχρονική πτώση του συντελεστή μεταβλητότητας, προκειμένου να αποτυπώσουν την εμφάνιση σύγκλισης για μια υπό εξέταση μεταβλητή. Στην περίπτωση αυτή η μέση ετήσια σύγκλιση (ή απόκλιση) θα υπολογιστεί ως εξής²⁴⁰:

$$MCV = \left[\left(\frac{CV_{t_1} - CV_{t_2}}{CV_{t_1}} \right) \right] \cdot \frac{100}{(t_2 - t_1)} \quad (3.8)$$

όπου MCV είναι η μέση ποσοστιαία ετήσια σύγκλιση (ή απόκλιση), CV_{t_1} είναι ο συντελεστής μεταβλητότητας στην αρχή της περιόδου, CV_{t_2} ο συντελεστής μεταβλητότητας στο τέλος της περιόδου, t_1 είναι το πρώτο έτος της υπό εξέταση χρονικής περιόδου και t_2 το τελευταίο. Η εύρεση αρνητικής τιμής υποδηλώνει τη διαχρονική μείωση του συντελεστή μεταβλητότητας άρα και την παρουσία σύγκλισης, ενώ η θετική τιμή δείχνει αύξηση του συντελεστή μεταβλητότητας, και κατ' επέκταση απόκλιση των τιμών. Ο Wolfson (1986) θα προτείνει ένα διαφορετικό στατιστικό δείκτη για τη μέτρηση της ανισότητας ενός μεγέθους σε ένα πληθυσμό, τον «εκθετικό δείκτη» (“exponential measure” - EXP). Ο υπολογισμός του γίνεται μέσω της σχέσης²⁴¹:

$$\exp = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n e^{-y_i} \quad (3.9)$$

Ο δείκτης αυτός προσφέρει το πλεονέκτημα ότι είναι λιγότερο ευαίσθητος σε πολύ χαμηλές τιμές του εισοδήματος.

²³⁹ Champernowne, D. (1974), A Comparison of Measures of Inequality of Income Distribution, *The Economic Journal*, Vol. 84, σ. 790.

²⁴⁰ Williamson, J. Fleming, J. (1977), Convergence Theory and the Social Welfare Sector: a Cross - National Analysis, *International Journal of Comparative Sociology*, Vol. 18, σ. 244.

²⁴¹ Wolfson, M. (1986), Stasis Amid Change Income Inequality in Canada 1965-1983, *Review of Income and Wealth*, Vol. 32, σ. 345. Ο Wolfson, σε μετέπειτα άρθρο του, θα προχωρήσει στην εφαρμογή του δείκτη αυτού για την περίπτωση του Καναδά, προκειμένου να υπολογίσει το βαθμό μείωσης ή αύξησης της ανισοκατανομής του εισοδήματος μεταξύ των ετών 1967 και 1991. Βλ. Wolfson, M. (1994), When Inequalities Diverge, *The American Economic Review*, Vol. 84, σσ. 353-358.

Ένα ακόμα δείκτη (μέτρο) εκτίμησης του βαθμού σύγκλισης παρουσίασαν οι Boyle και McCarthy (1997). Αρχικά προχώρησαν στη δημιουργία ενός ετήσιου δείκτη (RC_t) ο οποίος λαμβάνει υπόψη την κατάταξη των χωρών στα ενδιάμεσα έτη μεταξύ t και 0, μέσω του υπολογισμού της ακόλουθης σχέσης²⁴²:

$$RC_t = \frac{\text{Variance} \sum_{t=0}^T AR(Y)_{it}}{\text{Variance}((T+1) * AR(Y)_{i0})} \quad (3.10)$$

όπου $AR(Y)_{it}$ = η τρέχουσα κατάταξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας i στο χρόνο t , $AR(Y)_{i0}$ = η τρέχουσα κατάταξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας i στο χρόνο 0, $T+1$ = είναι ο αριθμός των ετών όπου λήφθηκαν υπόψη για τη δημιουργία του δείκτη αυτού. Εναλλακτικά, είναι δυνατός ένας ακόμη τρόπος υπολογισμού (RCa_t) που θα επικεντρώνεται στη συμφωνία της κατάταξης στο χρόνο t και 0:

$$RCa_t = \frac{\text{Variance}(AR(Y)_{it} + AR(Y)_{i0})}{\text{Variance}(2 * AR(Y)_{i0})} \quad (3.11)$$

Συνεχίζοντας τώρα στην οικονομετρική ανάλυση, μια από τις πρώτες μεθοδολογικές προσεγγίσεις που αποτυπώθηκαν ήταν εκείνη που πραγματοποίησε ο Baumol (1986). Στη μελέτη του αυτή, ο Baumol πρότεινε για την εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης τον υπολογισμό μιας συνάρτησης όπου ως εξαρτημένη μεταβλητή θα είναι ο ρυθμός μεγέθυνσης του μεγέθους που κάθε φορά είναι επιθυμητό να εξεταστεί (π.χ. εισόδημα), ενώ ως ανεξάρτητες θα είναι πρώτον η τιμή του μεγέθους αυτού που είχε στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου και δεύτερον οι τιμές που έχει λάβει κατά το πέρασμα των ετών. Πιο συγκεκριμένα, η συνάρτηση αυτή θα έχει τη μορφή:

$$r_t = a + b \cdot \ln y_0 \quad (3.12)$$

όπου $\ln y_0$ είναι ο λογάριθμος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στον πρώτο χρόνο (έτος 0) της υπό εξέταση περιόδου t , και r είναι ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης. Η εκτίμηση αρνητικής σχέσης μεταξύ αρχικού επίπεδου εισοδήματος και ρυθμού μεγέθυνσης σε μια ομάδα χωρών, συνεπάγεται ότι οι σχετικά πλουσιότερες οικονομίες θα επιτυγχάνουν χαμηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης από τις σχετικά φτωχότερες. Στην περίπτωση αυτή οι τελευταίες θα συγκλίνουν με τις πρώτες, με το συντελεστή του $\ln y_0$ να έχει προκύψει από τους υπολογισμούς

²⁴² Boyle, G. McCarthy, T. (1997), A Simple Measure of Beta-Convergence, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 59, σ. 259.

αρνητικός²⁴³. Η προσέγγιση αυτή του Baumol, όπως θα αποτυπωθεί και στη συνέχεια, επηρέασε μια σειρά εμπειρικών αναλύσεων.

Η επόμενη χαρακτηριστική ανάλυση που χρησιμοποιήθηκε πολύ συχνά στον υπολογισμό του βαθμού σύγκλισης ήταν εκείνη που πραγματοποίησαν οι Barro et al. (1991). Στη μελέτη τους αυτή, έχοντας ως αφετηρία το νεοκλασικό υπόδειγμα οικονομικής μεγέθυνσης, υποστήριξαν ότι η διαδικασία μεγέθυνσης είναι δυνατό να προσεγγιστεί μέσω του υποδείγματος:

$$(1/T) \cdot \log(y_{it} / y_{i,t-T}) = x_i^* + \log(\hat{y}_i^* / \hat{y}_{i,t-T}) \cdot (1 - e^{-\beta T}) / T + u_{it} \quad (3.13)$$

όπου οι δείκτες i, t αναφέρονται στην εκάστοτε οικονομία και χρονική περίοδο αντίστοιχα, y_{it}, x_i^* είναι το κατά κεφαλήν προϊόν ανά εργαζόμενο και ο αντίστοιχος ρυθμός μεγέθυνσης σταθερής ισορροπίας, $\hat{y}_{it}, \hat{y}_i^*$ είναι το προϊόν ανά αποτελεσματικό εργαζόμενο (προσαρμοσμένο δηλαδή με το αποτέλεσμα της τεχνολογίας) και το προϊόν ανά αποτελεσματικό εργαζόμενο σταθερής ισορροπίας, T η χρονική διάρκεια των υπό εξέταση παρατηρήσεων, u_{it} ο δείκτης σφάλματος, ενώ β είναι ο ρυθμός σύγκλισης που υποδηλώνει το ρυθμό όπου το \hat{y}_{it} προσεγγίζει το \hat{y}_i^* . Με τον τρόπο αυτό όρισαν τη β -σύγκλιση, που αφορά την κατάσταση όπου οι φτωχότερες οικονομίες μεγεθύνονται ταχύτερα από τις πλουσιότερες. Η β -σύγκλιση διαχωρίζεται σε δύο μεγέθη: την απόλυτη (absolute convergence), όπου όλες οι οικονομίες συγκλίνουν σε ένα κοινό σημείο ισορροπίας, και την υπό όρους σύγκλιση (conditional convergence), όπου οικονομίες με παρόμοιες αρχικές καταστάσεις, μακροχρόνια προσεγγίζουν το ίδιο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Η διαφορά τους στον τρόπο εκτίμησης έγκειται στο γεγονός ότι στον έλεγχο της υπό όρους σύγκλισης προστίθενται και ερμηνευτικές μεταβλητές που αποτυπώνουν τη διαφοροποίηση των συνθηκών των οικονομιών. Ειδικότερα στην υπό όρους β -σύγκλιση, για ένα δεδομένο x_i^* και \hat{y}_i^* , ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης θα είναι υψηλότερος όσο χαμηλότερο είναι το αρχικό επίπεδο του $y_{i,t-T}$. Η σύγκλιση θεωρείται υπό όρους καθώς το $\hat{y}_{i,t-T}$ σχετίζεται με το \hat{y}_i^* , που δύναται να διαφέρει από χώρα σε χώρα²⁴⁴. Ο συντελεστής β μετράει το μέγεθος αυτό της σύγκλισης. Με βάση τα δεδομένα αυτά κατέληξαν ότι ο υπολογισμός του βαθμού της υπό όρους σύγκλισης είναι δυνατό να γίνει μέσω της συνάρτησης:

$$(1/T) \log(y_{it} / y_{i,t-T}) = a - [\log(y_{i,t-T})](1 - e^{-\beta T}) / T + other\ variables \quad (3.14)$$

²⁴³ Baumol, W. (1986), Productivity Growth, Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show, *The American Economic Review*, Vol. 76, σ. 1076.

²⁴⁴ Barro, R. Sala-I-Martin, X. Blanchard, O. Hall, R. (1991), Convergence Across States and Regions, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1991, σ. 112.

όπου $y_{i,t-T}$, $y_{i,t}$ το κατά κεφαλήν προϊόν ανά εργαζόμενο σε πραγματικές τιμές της οικονομίας i στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου και στο χρόνο t αντίστοιχα, T η χρονική διάρκεια των υπό εξέταση παρατηρήσεων, ενώ *other variables* είναι διάφορες ψευδομεταβλητές γεωγραφικού προσδιορισμού και άλλες μεταβλητές που δείχνουν τις διαφορετικές συνθήκες μεταξύ των κρατών (π.χ. το μέγεθος του αγροτικού τομέα). Επιπρόσθετα οι Barro et al. όρισαν την εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης με τη χρήση μέτρων διασποράς (τυπική απόκλιση, συντελεστής μεταβλητότητας) ως τη *σ-σύγκλιση*, η οποία πλέον αναφέρεται ως η κατάσταση όπου η διασκόρπιση (εύρος διασποράς) των κατά κεφαλήν εισοδημάτων μιας ομάδας χωρών μειώνεται στο πέρασμα του χρόνου.

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία αυτή για την αρνητική σχέση μεταξύ αρχικού εισοδήματος και ρυθμού μεγέθυνσης, ο Friedman (1992) επισήμανε την ανάγκη να εξετάζεται και η σχέση μεταξύ του τελικού επιπέδου και του ρυθμού μεγέθυνσης²⁴⁵. Μέσα στο πλαίσιο ανέφερε ότι είναι δυνατό να καταλήξει κανείς σε μεροληπτικά αποτελέσματα εξαιτίας της τεράστιας σημασίας που έχει στους υπολογισμούς το έτος που λαμβάνεται σαν αρχικό σημείο. Οι Bernard και Durlauf (1995) από την άλλη πλευρά προσεγγίζουν τον έλεγχο της σύγκλισης έχοντας ως αφετηρία ένα διαφορετικό ορισμό για το μέγεθος αυτό. Ειδικότερα όρισαν ότι δύο χώρες i και j θα συγκλίνουν αν οι μακροχρόνιες εκτιμήσεις για το προϊόν τους είναι ίσες σε κάποιο σταθερό χρόνο t , όπου θα ισχύει:

$$\lim_{k \rightarrow \infty} E(y_{i,t+k} - y_{j,t+k} | I_t) = 0 \quad (3.15)$$

ενώ στην περίπτωση όπου έχουμε αριθμό χωρών $p = 1, \dots, n$ η σχέση αυτή γίνεται:

$$\lim_{k \rightarrow \infty} E(y_{1,t+k} - y_{p,t+k} | I_t) = 0 \quad \forall p \neq 1 \quad (3.16)$$

Με τον τρόπο αυτό όρισαν τη σύγκλιση ως μια μέση μηδενική στάσιμη διαδικασία και ο έλεγχός της γίνεται μέσω των μοναδιαίων ριζών. Επιπλέον ανέλυσαν και την κατάσταση όπου οι χώρες μπορεί να μη συγκλίνουν αλλά να έχουν μια κοινή τάση στο προϊόν. Στην περίπτωση αυτή οι μακροχρόνιες εκτιμήσεις για το προϊόν τους είναι αναλογικές σε κάποιο σταθερό χρόνο t και ισχύει²⁴⁶:

$$\lim_{k \rightarrow \infty} E(y_{i,t+k} - \alpha \cdot y_{j,t+k} | I_t) = 0 \quad (3.17)$$

ενώ οι χώρες $p = 1, \dots, n$ θα έχουν μια κοινή τάση όταν θα ισχύει:

²⁴⁵ Friedman, M. (1992), Do Old Fallacies Ever Die? *Journal of Economic Literature*, Vol. 30, σ. 2130.

²⁴⁶ Bernard, A. Durlauf, S. (1995), Convergence in International Output, *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 10, σ. 90.

$$\lim_{k \rightarrow \infty} E(y_{1,t+k} - \alpha_p \bar{y}_{p,t+k} | I_t) = 0 \quad \mu \varepsilon \quad \bar{y} = [y_{2,t}, y_{3,t}, \dots, y_{p,t}] \quad (3.18)$$

Δύο χώρες επομένως i και j θα έχουν μια κοινή τάση αν οι χρονολογικές σειρές του προϊόντος τους συνολοκληρώνονται με ένα διάλυσμα συνολοκλήρωσης $[1, -\alpha]$. Η ανάλυση αυτή, σε αντίθεση με τις προηγούμενες που συσχετίζουν το αρχικό επίπεδο του εισοδήματος με το ρυθμό μεγέθυνσης, εξετάζει τη δυναμική και στοχαστική εξέλιξη των χρονολογικών σειρών.

Ο Sala-i-Martin (1996a) επιχειρεί στη συνέχεια να αποτυπώσει τη σχέση μεταξύ β -σύγκλισης και σ -σύγκλισης. Ειδικότερα αποτύπωσε το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα για μια οικονομία i μέσω του υποδείγματος:

$$\log(y_{i,t}) = \alpha + (1 - \beta) \cdot \log y_{i,t-1} + u_{it} \quad (3.19)$$

με α και β να είναι σταθερές και u_{it} ο όρος σφάλματος. Στην περίπτωση όπου $\beta > 0$ τότε υπάρχει β -σύγκλιση, αφού ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης ($\log(y_{i,t}) / \log y_{i,t-1}$) είναι αντίθετα συσχετισμένος με τον $\log(y_{i,t-1})$. Ένα υψηλότερο β υποδηλώνει μεγαλύτερη ροπή προς σύγκλιση. Από την άλλη πλευρά η μέτρηση της διαστρωματικής διασποράς του εισοδήματος μεταξύ κρατών θα προκύψει από τη διακύμανση του εισοδήματος και ειδικότερα μέσα από τη σχέση:

$$\sigma_t^2 = (1/n) \sum_{i=1}^N [\log(y_{it}) - \mu_t]^2 \quad (3.20)$$

όπου μ_t είναι ο μέσος του δείγματος του $\log(y_{i,t})$. Στην περίπτωση όπου το δείγμα είναι μεγάλο η διακύμανση του δείγματος θα προσεγγίζει τη διακύμανση του πληθυσμού, και χρησιμοποιώντας την προηγούμενη σχέση θα ισχύει:

$$\sigma_t^2 \cong (1 - \beta)^2 \cdot \sigma_{t-1}^2 + \sigma_u^2 \quad (3.21)$$

Σε περίπτωση όπου δεν υπάρχει β -σύγκλιση, δηλαδή $\beta < 0$, τότε η διαστρωματική διακύμανση αυξάνεται χρόνο με το χρόνο. Επομένως εάν δεν υπάρχει β -σύγκλιση δεν θα υπάρχει και σ -σύγκλιση. Με άλλα λόγια η β -σύγκλιση είναι *απαραίτητη* συνθήκη για τη σ -σύγκλιση. Η κατάσταση ισορροπίας τώρα της σ_t^2 θα δίδεται μέσω της σχέσης:

$$(\sigma^2)^* = \sigma_u^2 / [1 - (1 - \beta)] \quad (3.22)$$

Χρησιμοποιώντας τις παραπάνω σχέσεις και επιλύοντας ως προς σ_t^2 , θα έχουμε

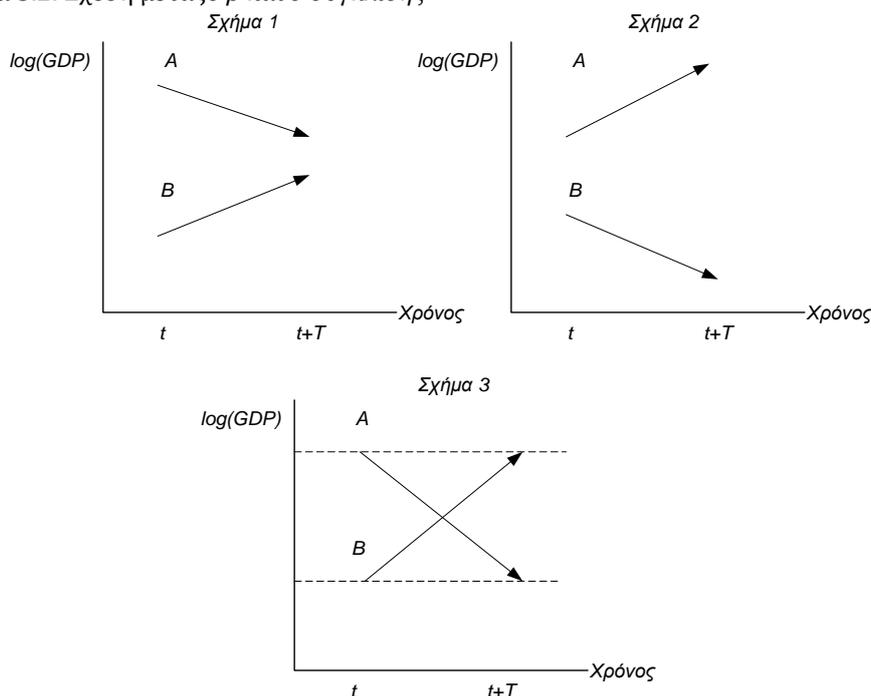
$$\sigma_t^2 = (\sigma^2)^* + (1 - \beta)^2 \cdot [\sigma_{t-1}^2 - (\sigma^2)^*] \quad (3.23)$$

Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η σ_t^2 είναι δυνατό να αυξάνεται ακόμα και στην περίπτωση όπου $\beta > 0$. Επομένως η β -σύγκλιση είναι *απαραίτητη* αλλά όχι *ικανή* συνθήκη για τη σ -σύγκλιση²⁴⁷.

²⁴⁷ Sala-i-Martin, X. (1996a), Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence, *European Economic Review*, Vol. 40, Pages 1329.

Σε άρθρο που δημοσίευσε το ίδιο έτος ο Sala-i-Martin ανέλυσε περαιτέρω τη σχέση μεταξύ β και σ σύγκλισης. Ειδικότερα και με τη χρήση διαγραμμάτων (Διάγραμμα 3.2), αποτύπωσε τη συμπεριφορά του κατά κεφαλήν εισοδήματος δύο τυχαίων οικονομιών (έστω A και B) που είναι δυνατό να προκύψει μέσα σε μια περίοδο ετών²⁴⁸. Έστω ότι η αρχική κατάσταση είναι αυτή που αποτυπώνεται στο σχήμα 1, με την οικονομία A να είναι πλουσιότερη από τη B. Με το πέρασμα των ετών, μεταξύ t και $t+T$, ο ρυθμός μεγέθυνσης της B είναι μεγαλύτερος από το ρυθμό μεγέθυνσης της A, όπου και επιτυγχάνεται β -σύγκλιση. Επιπλέον επειδή η διασπορά του $\log(GDP)$ στο χρόνο $t+T$ είναι μικρότερη από ότι στο χρόνο t , τότε υπάρχει και σ -σύγκλιση. Στη περίπτωση του σχήματος 2, η πλουσιότερη χώρα A μεγενθύνεται ταχύτερα από ότι η φτωχότερη χώρα B, τότε δεν υπάρχει ούτε β ούτε σ σύγκλιση. Από την άλλη πλευρά υπάρχει και το ενδεχόμενο η φτωχότερη οικονομία να μεγενθύνεται ταχύτερα από ότι η πλουσιότερη B με τέτοιο ρυθμό που στο χρόνο $t+T$ να είναι εκείνη η πλουσιότερη (σχήμα 3). Στην περίπτωση αυτή θα υπάρχει β -σύγκλιση, αλλά η διασπορά στο χρόνο t είναι ίδια με εκείνη στο χρόνο $t+T$, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σ σύγκλιση.

Διάγραμμα 3.2: Σχέση μεταξύ β και σ σύγκλισης

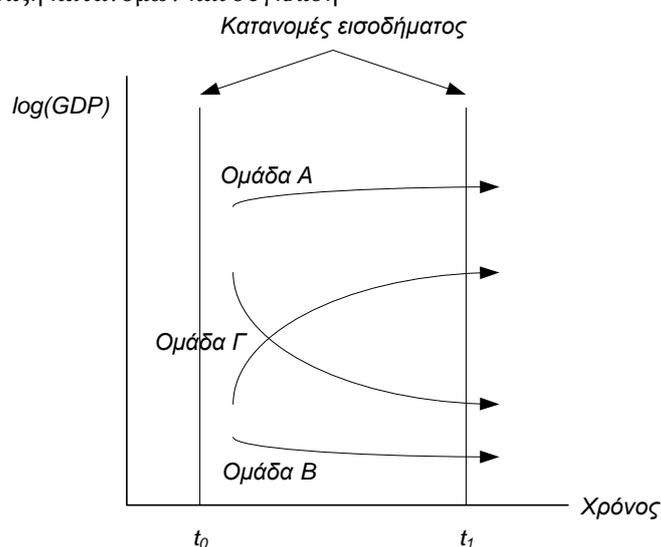

Στη σχέση μεταξύ β και σ σύγκλισης επικεντρώθηκε και ο Quah (1996). Έχοντας ως αφετηρία τις αναλύσεις των Barro et al. και του Sala-i-Martina, υποστήριξε ότι η εξέταση της β -σύγκλισης και γενικότερα των συντελεστών μιας διαστρωματικής ανάλυσης δεν είναι ιδιαίτερα κατατοπιστική για μια δυναμική

²⁴⁸ Sala-i-Martin, X. (1996b), The Classical Approach to Convergence Analysis, *The Economic Journal*, Vol. 106, σ. 1020.

αποτύπωση της κατανομής δεδομένων, καθώς οι διαστρωματικές αναλύσεις παρουσιάζουν μόνο τη μέση συμπεριφορά και όχι το σύνολο της συμπεριφοράς μιας κατανομής. Από την άλλη πλευρά ο προσανατολισμός της ανάλυσης στη σύγκλιση, αντιμετωπίζει μεν το πρόβλημα αυτό, πάρα ταύτα δεν αντιμετωπίζει καταστάσεις όπου πολλές οικονομίες εμφανίζουν μια εξέλιξη αντίστοιχη με εκείνη που καταγράφηκε στο σχήμα 3 του Διαγράμματος 3.2. Μέσα στο πλαίσιο αυτό ο Quah υποστήριξε την ανάγκη η ανάλυση της σύγκλισης να βασίζεται σε δυναμικά μοντέλα, με την παράλληλη χρήση χρονολογικών και διαστρωματικών στοιχείων (ανάλυση δεδομένων μέσω panel data). Βέβαια η επιλογή αυτή δημιουργεί άλλα προβλήματα που έχουν κατά βάση σχέση με το είδος της ακριβούς μεθοδολογίας που θα ακολουθηθεί (όπως π.χ. χρήση «σταθερών» (fixed) ή «τυχαίων» (random) μεταβολών), πάρα ταύτα δεν παύει να αποτελεί αξιόπιστη προσέγγιση για τον υπολογισμό του βαθμού της σύγκλισης. Ο Quah επεσήμανε τέλος μια ακόμα κατάσταση όπου η εκτίμηση της σύγκλισης εμφανίζει δυσχέρειες, και όταν υπάρχουν πλούσιες χώρες (ομάδα Α) όπου συνεχίζουν να έχουν υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης, φτωχές χώρες (ομάδα Β) με χαμηλούς ρυθμούς που παραμένουν φτωχές και χώρες μεσαίου εισοδήματος (ομάδα Γ) όπου οι σχετικά φτωχότερες εμφανίζουν υψηλότερους ρυθμούς από τις σχετικά πλουσιότερες (Διάγραμμα 3.3). Στην περίπτωση αυτή είναι δυνατό να εντοπιστούν πλέον υποομάδες χωρών όπου εμφανίζεται είτε σύγκλιση είτε απόκλιση των εισοδημάτων τους²⁴⁹.

Διάγραμμα 3.3: Εξέλιξη κατανομών και σύγκλιση

²⁴⁹ Quah, D. (1996), Empirics for Economic Growth and Convergence, *European Economic Review*, Vol. 40, σ. 1369. Η προσέγγιση αυτή του Quah στηρίχθηκε και σε μια προηγούμενη ανάλυση που είχε πραγματοποιήσει λίγα χρόνια πριν [βλ. Quah, D. (1993), Galton's Fallacy and Tests of the Convergence Hypothesis, Working Paper, LSE Economics Department].

Λαμβάνοντας υπόψη τις αναλύσεις αυτές ο Ben-David (1996) προχώρησε στην αποτύπωση ενός δυναμικού μοντέλου εκτίμησης του βαθμού σύγκλισης. Ξεκινώντας από τη σχέση:

$$(y_{i,t} - \bar{y}_t) = \phi(y_{i,t-1} - \bar{y}_{t-1}) + \epsilon_{i,t} \quad (3.24)$$

όπου $y_{i,t}$ είναι ο λογάριθμος του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας i στο χρόνο t και \bar{y}_t είναι ο μέσος όρος των αντίστοιχων λογαρίθμων των χωρών του δείγματος στο χρόνο t . Στην περίπτωση όπου $\phi < 1$ υπάρχει σύγκλιση ενώ οι χώρες αποκλίνουν όταν $\phi > 1$. Κατόπιν μετασχημάτισε τη σχέση αυτή σε ένα επαυξημένο υπόδειγμα Dickey-Fuller (ADF) της μορφής:

$$z_{i,t} = \phi \cdot z_{i,t-1} + \sum_{j=1}^k c_j \cdot \Delta z_{i,t-j} + \epsilon_{i,t} \quad (3.25)$$

όπου $z_{i,t} = y_{i,t} - \bar{y}_t$ και $\Delta z_{i,t} = z_{i,t} - z_{i,t-1}$. Με τον τρόπο αυτό ο Ben-David παρουσίασε ένα ιδιαίτερα ελκυστικό μοντέλο, απλό στη χρήση του, ικανό να εφαρμοστεί και σε μικρό δείγμα χωρών, αλλά και πολύ χρηστικό σε γρήγορες συγκρίσεις ως προς το βαθμό σύγκλισης μεταξύ διαφορετικών ομάδων χωρών²⁵⁰.

Οι Bernard και Durlauf, σε νεότερο άρθρο τους (1996), θα προχωρήσουν στη διατύπωση ορισμένων πρόσθετων ορισμών για τη σύγκλιση, μέσω των οποίων προκύπτει και ο μεθοδολογικός τρόπος υπολογισμού της. Ειδικότερα ο πρώτος ορισμός ανέφερε τη σύγκλιση ως μια διαδικασία προσέγγισης ("catching up"), όπου οι χώρες i και j θα συγκλίνουν μεταξύ του χρόνου t και $t+T$ όταν η διαφορά στους λογαρίθμους του κατά κεφαλήν εισοδήματος στο χρόνο t αναμένεται να μειωθεί σε μέγεθος. Στην περίπτωση αυτή και εφόσον $y_{i,t} > y_{j,t}$ θα ισχύει:

$$E(y_{i,t+T} - y_{j,t+T} \mid \mathfrak{I}_t) < y_{i,t} - y_{j,t} \quad (3.26)$$

Ο δεύτερος ορισμός τους διερευνά αν οι μακροχρόνιες εκτιμήσεις των διαφορών των εισοδημάτων τείνουν στο μηδέν, όταν ο χρονικός ορίζοντας αυξάνεται. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, οι χώρες i και j θα συγκλίνουν αν εξισώνονται οι μακροχρόνιες εκτιμήσεις των διαφορών των εισοδημάτων σε ένα δεδομένο χρόνο, όπου και θα ισχύει:

$$\lim_{k \rightarrow \infty} E(y_{i,t+k} - y_{j,t+k} \mid \mathfrak{I}_t) = 0 \quad (3.27)$$

Στη συνέχεια συνέδεσαν τους ορισμούς αυτούς με το νεοκλασικό υπόδειγμα μεγέθυνσης, όπου για οποιοδήποτε ζεύγος χωρών, με ίδια ποσοστά αποταμίευσης, μεγέθυνσης πληθυσμού, συναρτήσεις παραγωγής και κατανομή πιθανοτήτων οικονομικών σοκ, θα επιτυγχάνονται οι δύο προηγούμενες

²⁵⁰ Ben-David, D. (1996), Trade and Convergence Among Countries, *Journal of International Economics*, Vol. 40, σ. 284.

σχέσεις²⁵¹. Επισημάναν τέλος, στο πλαίσιο ελέγχων των χρονολογικών σειρών, ότι σε περίπτωση όπου η διαφορά $y_{i,t} - y_{j,t}$ δεν έχει μοναδιαία ρίζα, τότε ο ορισμός αυτός της σύγκλισης που αποτύπωσαν παραβιάζεται και δεν ισχύει.

Μια ακόμα τέλος χαρακτηριστική ανάλυση για τον τρόπο υπολογισμού της σύγκλισης ήταν εκείνη των Hall et al. (1997). Έχοντας ως αφετηρία δύο χρονολογικές σειρές X_t και Y_t , προσέγγισαν τον ορισμό της σύγκλισης μέσω της σχέσης:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} (X_t - \theta Y_t) = \alpha \quad (3.28)$$

όπου για ορισμένα σταθερά α οι σειρές X_t και Y_t συγκλίνουν. Επειδή όμως ο ορισμός αυτός απαιτεί οι σειρές να είναι μη στοχαστικές, κάτι μη ρεαλιστικό στα οικονομικά μεγέθη, αποτύπωσαν, με τη χρήση της μαθηματικής ελπίδας, την ακόλουθη σχέση:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} E(X_t - \theta Y_t) = \alpha \quad (3.29)$$

η οποία και ορίζει τη σύγκλιση ως προσδοκία. Στην περίπτωση όπου αποτυπωθεί υπό μορφή πιθανότητας τότε θα ισχύει:

$$p \lim_{t \rightarrow \infty} (X_t - \theta Y_t) = \alpha \quad (3.30)$$

όπου δύο ακόμα συνθήκες για την απόδειξη της σύγκλισης θα είναι:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} E(X_t - \theta Y_t - \alpha) = 0 \text{ και } \lim_{t \rightarrow \infty} \text{var}(X_t - \theta Y_t - \alpha) = 0 \quad (3.31)$$

Στη συνέχεια όρισαν το δείκτη z_t ως $z_t = X_t - \theta Y_t - \alpha$ και μέσω αυτού προσέγγισαν διαφορετικούς τρόπους για την απόδειξη της σύγκλισης.

Ειδικότερα, εφόσον το z_t ακολουθεί κανονική κατανομή (με $z_t \sim N(0, \sigma^2)$), τότε $E(z_t) = 0$ και με $\lim_{t \rightarrow \infty} \text{var}(z_t) = \sigma^2 \neq 0$, τότε θα υπάρχει σύγκλιση στην προσδοκία. Στην περίπτωση όπου $z_t \sim N(0, \sigma_t^2)$ με z_t να είναι ετεροσκεδαστικό, τότε σύγκλιση στην πιθανότητα θα υπάρχει εφόσον $\lim_{t \rightarrow \infty} \sigma_t^2 = 0$, ενώ αν $z_t \sim N(\mu_t, \sigma_t^2)$ με μ_t να είναι μη στοχαστικό, τότε σύγκλιση στην πιθανότητα θα υπάρχει όταν $\lim_{t \rightarrow \infty} \mu_t = 0$ και $\lim_{t \rightarrow \infty} \sigma_t^2 = 0$. Εφόσον τώρα $z_t = \beta w_t + e_t$ με w_t στοχαστικό, $e_t \sim N(0, \sigma^2)$ και $E(e_t w_t) = 0$, με την κατανομή του z_t να είναι $N(\beta E w_t, \beta^2 \text{var}(w_t) + \sigma^2)$, σύγκλιση στην πιθανότητα υπάρχει όταν τόσο ο μέσος όσο και η διακύμανση τείνουν στο μηδέν καθώς $t \rightarrow \infty$. Αν τέλος η z_t δεν είναι στάσιμη, τότε κανένα εκ των παραπάνω ειδών σύγκλισης είναι δυνατό. Στην περίπτωση αυτή η z_t θα είναι τυχαίος περίπατος ("random

²⁵¹ Bernard, A. Durlauf, S. (1996), Interpreting Tests of the Convergence Hypothesis, *Journal of Econometrics*, Vol. 71, σ. 165.

walk”), με $\Delta z_t = e_t$, $z_0 = 0$, και $e_t \sim N(0, \sigma^2)$, όπου θα ισχύει $E(z_t) = 0$ και $\text{var}(z_t) = t\sigma^2$ ²⁵². Ως εκ τούτου η $\text{var}(z_t)$ δεν εκμηδενίζεται ποτέ στο πέρασμα των ετών, όπως άλλωστε απαιτεί η σύγκλιση, υποδηλώνοντας ότι οι σειρές X_t και Y_t αποκλίνουν, με τη διακύμανση της μεταξύ τους απόστασης να μεγενθύνεται μέσα στο χρόνο.

Έχοντας πλέον αποτυπώσει τις σημαντικότερες προσεγγίσεις ως προς τη μεθοδολογία εκτίμησης και τους τρόπους υπολογισμού του βαθμού σύγκλισης είναι δυνατή η αποτύπωση μερικών από τις κυριότερες εμπειρικές έρευνες που έχουν γίνει, προκειμένου να διαπιστωθεί μέσα από πραγματικά δεδομένα η ύπαρξη ή μη σύγκλισης χωρών και οικονομιών.

3.4 Εμπειρικές Εφαρμογές

Ο εμπειρικός έλεγχος της σύγκλισης αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί έναν από τα πλέον διερευνημένα πεδία, που εξακολουθεί όμως και σήμερα να συγκεντρώνει πολύ έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον. Ο λόγος είναι τόσο η ιδιαίτερη σημασία που έχει η απόδειξη ή απόρριψη της για μια σειρά ενδιαφερομένων μερών (κυβερνήσεις, επιχειρήσεις, αναλυτές), όσο και ο έντονος βαθμός δυσκολίας στην πλήρη αποδοχή της μιας ή της άλλης κατάληξης. Οι αναλύσεις αυτές αφορούσαν διάφορα μακροοικονομικά και κοινωνικά μεγέθη, η πλειοψηφία όμως αυτών είχε ως μέτρο διερεύνησης το εισόδημα.

Έχοντας και πάλι ως αφετηρία τη στατιστική προσέγγιση υπολογισμού της σύγκλισης, μια από τις πρώτες εμπειρικές διερευνήσεις ήταν εκείνη που πραγματοποίησε ο Cutright (1967). Στη μελέτη αυτή ο Cutright ανέλυσε ένα δείγμα 46 χωρών, υψηλού, μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος (δυτικές οικονομίες, χώρες λατινικής Αμερικής και Αφρικής) για την περίοδο 1950-1955, με σκοπό να αποτυπώσει τις μεταξύ τους διαφορές. Με τη χρήση της τυπικής απόκλισης, διαπίστωσε ότι το μέγεθος ανισοτήτων μεταξύ των χωρών είναι σαφώς μεγαλύτερο ως προς το εισόδημα, το μέγεθος εξάρτησης της οικονομίας από το διεθνές εμπόριο καθώς και το βαθμό απασχόλησης του εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα (υψηλές τυπικές αποκλίσεις). Από την άλλη πλευρά οι χώρες αυτές δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές σε δείκτες όπως το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στο στρατό και την πολιτική αντιπροσώπευση (σταθερότητα), όπου και οι τυπικές αποκλίσεις ήταν χαμηλές. Σε στατιστική ανάλυση προχώρησαν και οι Rubinson και Quinlan (1977)

²⁵² Hall, S. Robertson, D. Wickens, M. (1997), Measuring Economic Convergence, *International Journal of Finance and Economics*, Vol. 2, σ. 133.

προκειμένου να εκτιμήσουν το βαθμό ανισοκατανομής του εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα προχώρησαν στον υπολογισμό του δείκτη Gini για 56 αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες με περίοδο αναφοράς τα μέσα της δεκαετίας του 1960, όπου και διαπίστωσαν την έντονη ανισότητα (δείκτης gini ~0,5) στην κατανομή του κατά κεφαλήν εισοδήματος²⁵³.

Σε μια ιδιαίτερα αναλυτική μελέτη για το ηλικιακό προφίλ, οι Shin και Lee (1989) εξέτασαν το βαθμό σύγκλισης ανεπτυγμένων χωρών σε βασικούς δημογραφικούς δείκτες. Έχοντας ως περίοδο ανάλυσης τα έτη 1950 έως 1980 (στοιχεία ανά πέντε έτη) οι Shin και Lee εκτίμησαν την τυπική απόκλιση και το συντελεστή μεταβλητότητας 32 χωρών (25 του ΟΟΣΑ και 7 της ανατολικής Ευρώπης) 6 δεικτών. Από την ανάλυση αυτή διαπίστωσαν της ύπαρξη απόκλισης στα ποσοστά θνησιμότητας των χωρών αυτών, με το συντελεστή μεταβλητότητας να αυξάνεται στο πέρασμα των ετών σε όλες τις υποομάδες που εξετάστηκαν (άνδρες, γυναίκες, πενταετή ηλικιακή γκρουπ άνω των 65 ετών). Αξιοσημείωτη αύξηση της απόκλισης εμφανίστηκε και στη συμμετοχή των ομάδων ηλικίας 10-14 ετών και άνω των 65 στην αγορά εργασίας, αποτέλεσμα που οι Shin και Lee συνέδεσαν με αλλαγές στα κοινωνικά συστήματα των χωρών αυτών²⁵⁴. Από την άλλη πλευρά σύγκλιση (μείωση συντελεστή μεταβλητότητας) των χωρών καταγράφηκε στις δαπάνες για συντάξεις (ως % του ΑΕΠ), στο δείκτη εξάρτησης (αναλογία πληθυσμού 15-64 ετών προς άνω των 65), στο προφίλ της οικογενειακής κατάστασης (έγγαμοι, άγαμοι, διαζευγμένοι) και τέλος στα ποσοστά παιδικής θνησιμότητας, όπου μάλιστα ήταν και η μεγαλύτερη μείωση του συντελεστή μεταβλητότητας (1950: $CV = 86$, 1980: $CV = 19$).

Η Eichelbaum de Babini (1991) μελέτησε το βαθμό σύγκλισης των χωρών ως προς βασικούς δείκτες εκπαίδευσης. Χρησιμοποιώντας δεδομένα της Διεθνούς Τράπεζας και της UNESCO για 110 χώρες του κόσμου, με έτη αναφοράς το 1960 και το 1983, εκτίμησε την τυπική απόκλιση και το συντελεστή μεταβλητότητας για τα ποσοστά εγγεγραμμένων στις τρεις βασικές εκπαιδευτικές βαθμίδες (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια). Οι υπολογισμοί της έδειξαν τη μακροχρόνια μείωση του συντελεστή μεταβλητότητας (σύγκλιση χωρών) σε όλες τις βαθμίδες, με το μικρότερο πλέον

²⁵³ Βλ. Cutright, P. (1967), Inequality: A Cross-National Analysis, *American Sociological Review*, Vol. 32, σ. 567, και Rubinson, R. Quinlan, D. (1977), Democracy and Social Inequality: A Reanalysis, *American Sociological Review*, Vol. 42, σ. 619. Μια ακόμα χαρακτηριστική ανάλυση ήταν εκείνη του Jackman, ο οποίος όμως είχε σαν δείκτη αναφοράς την κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας 60 χωρών και έτος αναφοράς το 1960. Βλ. Jackman, R. (1974), Political Democracy and Social Equality: A Comparative Analysis, *American Sociological Review*, Vol. 39, σσ. 29-45.

²⁵⁴ Shin, E. Lee, J. (1989), Convergence and Divergence in the Status of the Aged: An Analysis of Cross-National and Longitudinal Variations in 32 Selected Countries, *Journal of Aging Studies*, Vol. 3, σ. 277.

βαθμό ανομοιογένειας να υπάρχει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αντίστοιχα αποτελέσματα βρέθηκαν και στην περίπτωση όπου ως μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης, όπου και καταγράφηκε μια αύξηση στο μέσο όρο του δείκτη αυτού και μια εξομάλυνση των διαφορών που υπάρχουν (μείωση συντελεστή μεταβλητότητας) στις υπό εξέταση χώρες. Σύγκλιση εμφάνισαν οι χώρες και στα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών ως εκπαιδευτικό προσωπικό. Αντιθέτως φαινόμενα απόκλισης (αύξηση μέτρων διασποράς) παρουσιάστηκαν στο μέγεθος της τάξης, παρά την γενική τάση που υπήρχε σε ευρωπαϊκές χώρες για τη μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τάξη²⁵⁵.

Ο Chatterji (1992) εξέτασε το εισόδημα, αναδεικνύοντας την ανάγκη μελέτης της σύγκλισης μέσα από υποομάδες χωρών. Με βάση την παράμετρο αυτή και χρησιμοποιώντας δεδομένα 109 χωρών για το ρυθμό μεγέθυνσής τους της περιόδου 1960 έως 1985, προχώρησε σε ένα αρχικό διαχωρισμό αυτών σε 4 γκρουπ: τις χώρες με αρνητικό ρυθμό μεγέθυνσης, με χαμηλό, μεσαίο και τέλος με υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης. Στη συνέχεια υπολόγισε την τυπική τους απόκλιση, όπου οι μικρότερες διαφορές εντοπίστηκαν στις χώρες που είχε επιτευχθεί χαμηλός και μεσαίος ρυθμός μεγέθυνσης²⁵⁶. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική ήταν η μελέτη του Montanari (1995), που επικεντρώθηκε στο βαθμό σύγκλισης των κοινωνικών συστημάτων στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Μέσω του υπολογισμού της τυπικής απόκλισης για την περίοδο 1955-1985, διαπίστωσε τη μείωση των διαφορών των κρατών ως προς το βαθμό συνταξιοδοτικής και υγειονομικής κάλυψης του πληθυσμού τους καθώς και ως προς το μέγεθος των επιδομάτων ανεργίας. Αντιθέτως αύξηση του βαθμού απόκλισης (αύξηση τυπικής απόκλισης) των χωρών καταγράφηκε στο δείκτη αναπλήρωσης συνταξιούχων-εργαζομένων, ενώ αμετάβλητη με ελαφρά αυξητική τάση παράμεινε η διαφοροποίηση των κρατών ως προς το ποσοστό συνεισφοράς των εργοδοτών στην κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων²⁵⁷.

Στη μελέτη της σύγκλισης των κοινωνικών συστημάτων επικεντρώθηκε και ο Greve (1996). Εξετάζοντας δεδομένα για 12 χώρες μέλη της Ε.Ε. διαπίστωσε ότι οι δαπάνες για κοινωνική προστασία, ως % του ΑΕΠ και ως κατά κεφαλήν όρους, συγκλίνουν, με τους συντελεστές μεταβλητότητας να μειώνονται από 0,31 και 0,67 το 1980 σε 0,21 και 0,55 αντίστοιχα το 1993. Από την άλλη πλευρά οι χώρες εμφάνισαν απόκλιση στις δαπάνες τους για ενεργητικές και παθητικές πολιτικές απασχόλησης, με την τυπική απόκλιση να

²⁵⁵ Eichelbaum de Babini, A. (1991), Convergence and Divergence of Education Systems in Today's World, *Prospects*, Vol. 21, σ. 336.

²⁵⁶ Chatterji, M. (1992), Convergence Clubs and Endogenous Growth, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 8, σ. 65.

²⁵⁷ Montanari, I. (1995), *όπ.π.*, σ. 34.

αυξάνεται μεταξύ των ετών 1985 και 1994, από 0,40 σε 0,49 και από 1,17 σε 1,47 αντίστοιχα²⁵⁸. Ο Greve μελέτησε τέλος και τη σύγκλιση των χωρών σε επίπεδο φορολογίας (ως % του ΑΕΠ) μεταξύ των ετών 1980 και 1993, όπου και διαπίστωσε μείωση των συντελεστών μεταβλητότητας στους φόρους προστιθέμενης αξίας (από 0,28 σε 0,19), στη φορολογία εισοδήματος (από 0,54 σε 0,46) και στους λοιπούς φόρους (από 0,59 σε 0,55).

Στις κοινωνικές δαπάνες εστιάστηκε και ο Bouget (2009). Χρησιμοποιώντας την τυπική απόκλιση και το συντελεστή Gini εκτίμησε το βαθμό μείωσης της ανομοιογένειας των τιμών των κατά κεφαλήν κοινωνικών δαπανών στις 15 χώρες-μέλη της Ε.Ε. κατά την περίοδο 1980-1999. Οι σχετικοί υπολογισμοί των μέτρων αυτών φανέρωσαν τη μακροχρόνια άμβλυση της διασποράς του ύψους των κοινωνικών δαπανών μεταξύ των χωρών-μελών και της σύγκλισής τους ως προς το μέγεθος αυτό²⁵⁹. Ο συντελεστής μεταβλητότητας χρησιμοποιήθηκε και από την Wolszczak-Derlacz (2004), προκειμένου να εκτιμήσει το βαθμό σύγκλισης του δείκτη τιμών καταναλωτή στις 15 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 1992-2002. Όπως έδειξαν οι σχετικοί υπολογισμοί οι δείκτες τιμών συγκλίνουν καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, με εξαίρεση το διάστημα μεταξύ των ετών 1993-1995, όπου και καταγράφηκε αύξηση του συντελεστή μεταβλητότητας²⁶⁰.

Να επισημανθεί τέλος στο σημείο αυτό η χαρακτηριστική μελέτη του Pritchett (1997), ο οποίος μέσα από τη χρήση μια μακράς χρονικής περιόδου (1870-1990), υποστήριξε ότι οι διαφορές μεταξύ των εισοδημάτων των αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών αυξάνονται. Μέσα από την εύρεση της τυπικής απόκλισης 17 πλούσιων και 28 φτωχών χωρών, υποστήριξε ότι τα εισοδήματα των δύο αυτών ομάδων αποκλίνουν, καθώς η τυπική τους απόκλιση αυξήθηκε σημαντικά μεταξύ του 1870 και του 1990, με την απόλυτη διαφορά μεταξύ του εισοδήματος της χώρας ηγέτη (Η.Π.Α.) και των υπολοίπων φτωχών χωρών συνεχώς να διευρύνεται²⁶¹. Η απόκλιση βέβαια αυτή ερμηνεύεται και μέσα από τη διαφορά των ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης, όπου σε όλες τις υποπεριόδους που εξετάστηκαν οι φτωχές χώρες είχαν να επιδείξουν σαφώς

²⁵⁸ Greve, B. (1996), *όπ.π.*, σ. 361.

²⁵⁹ Bouget, D. (2009), Trends of Social Welfare Systems: From Convergence to Attractiveness. An Exploratory Approach, RECOWE Publication, Dissemination and Dialogue Centre, Working Paper on the Reconciliation of Work and Welfare in Europe, REC-WP 13/2009, Edinburgh, σ. 16.

²⁶⁰ Wolszczak-Derlacz, J. (2004), The Impact of European Monetary Union on Price Convergence, Working Paper, Gdańsk University of Technology, Narutowicza, σ. 6. Στατιστικό έλεγχο της σύγκλισης του επιπέδου των τιμών για την περίπτωση όμως των νέων μελών της Ε.Ε., με έτη ανάλυσης την περίοδο 1999-2004, πραγματοποίησαν και οι Lommatzsch και Wozniak [βλ. Lommatzsch, K. Wozniak, P. (2006), Price Level Convergence and Inflation in the EU-8, Euroframe, EFN Report].

²⁶¹ Pritchett, L. (1997), Divergence, Big Time, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, σ. 10.

χαμηλότερους ρυθμούς σε σύγκριση με τις πλουσιότερες. Παρόμοια εικόνα αποτύπωσε και ο Ben-David (1994), ο οποίος αφού πρώτα κατέδειξε μέσω της καμπύλης Lorenz την αύξηση της ανισοκατανομής του εισοδήματος 113 χωρών μεταξύ των ετών 1960 και 1985, προχώρησε στο υπολογισμό της τυπικής απόκλισης για διάφορες ομάδες χωρών. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν αύξηση της διασποράς των τιμών στην περίπτωση των χωρών μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος, ενώ μόνο στην περίπτωση των πλουσίων χωρών εμφανίστηκε το φαινόμενο της σύγκλισης, καταδεικνύοντας έτσι τη δημιουργία ζωνών με χώρες που συγκλίνουν και χώρες που αποκλίνουν τα εισοδήματά τους²⁶².

Πίνακας 3.3: Στατιστικές Αναλύσεις Σύγκλισης

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Υπό εξέταση μεταβλητές	Μέθοδος ανάλυσης	Συμπεράσματα / Προεκτάσεις
Cutright (1967)	1950-1955	46 αναπτυγ. /αναπτυσ. χώρες	Εισόδημα, εμπόριο, απασχόληση	Τυπ. απόκλ.	Διαφοροποίηση ως προς τη μεταβλητή
Rubinson και Quinlan (1977)	Δεκαετία 1960	56 αναπτυγ. /αναπτυσ. χώρες	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Δείκτης Gini	Διατήρηση βαθμού ανισότητας
Shin και Lee (1989)	1950-1980	32 αναπτυγ. /αναπτυσ. χώρες	Δημογραφικοί δείκτες	Τυπ. απόκλ., συντελ. μεταβλ.	Σύγκλιση και απόκλιση
Eichelbaum de Babini (1991)	1960 και 1983	110 χώρες	Δείκτες εκπαίδευσης	Τυπ. απόκλ., συντελ. μεταβλ.	Σύγκλιση
Chatterji (1992)	1960-1985	109 χώρες	Ρυθμός μεγέθυνσής εισοδήματος	Τυπ. απόκλ.	Μείωση ανισότητας ορισμένων υποομάδων
Montanari (1995)	1955-1985	12 χώρες E.O.K.	Δείκτες κοινωνικών συστημάτων	Τυπ. απόκλ.	Σύγκλιση
Greve (1996)	1980 και 1993	12 χώρες E.E.	Δαπάνες για κοινωνική προστασία	Συντελ. μεταβλ.	Σύγκλιση και απόκλιση
Bouget (2009)	1980-1999	15 χώρες E.E.	Κοινωνικές δαπάνες	Τυπ. απόκλ., δείκτης Gini	Σύγκλιση
Wolszczak-Derlacz (2004)	1992-2002	15 χώρες E.E.	Δείκτης τιμών καταναλωτή	Συντελ. μεταβλ.	Σύγκλιση
Pritchett (1997)	1870-1990	17 πλούσιες 28 φτωχές χώρες	Εισόδημα	Τυπ. απόκλ.	Απόκλιση υποομάδων
Ben-David (1994)	1960 και 1985	113 χώρες	Εισόδημα	Καμπύλη Lorenz, τυπ. απόκλ.	Σύγκλιση ορισμένων υποομάδων

Έχοντας πλέον μια συγκεντρωτική αποτύπωση εκτίμησης της σύγκλισης μέσω στατιστικών αναλύσεων (Πίνακας 3.3), είναι δυνατό να περάσουμε στις

²⁶² Ben-David, D. (1994), Convergence Clubs and Diverging Economies, CEPR Discussion Papers 922, C.E.P.R. Discussion Papers, σ. 10.

οικονομετρικές αναλύσεις²⁶³. Μια από τις πρώτες χαρακτηριστικές που έγιναν ήταν εκείνη των Dowrick και Nguyen (1989). Στη μελέτη αυτή οι Dowrick και Nguyen, στηριζόμενοι στο νεοκλασικό υπόδειγμα μεγέθυνσης και στη μεθοδολογία του Baumol (1986) και χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1950-1985, εκτίμησαν αρχικά τα μέτρα διασποράς (τυπική απόκλιση, συντελεστή μεταβλητότητας) για 24 χώρες του ΟΟΣΑ. Οι υπολογισμοί τους έδειξαν διαχρονική μείωση των μέτρων αυτών στο κατά κεφαλήν εισόδημα, με τη μεγαλύτερη μείωση να καταγράφεται μεταξύ των ετών 1960 και 1973, και μετά τα μέτρα αυτά να παραμένουν σταθερά. Στη συνέχεια προχώρησαν στην οικονομετρική εκτίμηση, όπου ως εξαρτημένη μεταβλητή ήταν ο ρυθμός μεγέθυνσης της περιόδου 1950-1981 και ως ανεξάρτητη το αρχικό εισόδημα (Y_{1950}). Ξεκινώντας από ένα αρχικό δείγμα 27 πλούσιων χωρών, προσθέτανε χώρες, με όλο και μικρότερο εισόδημα, δημιουργώντας έτσι άλλα τρία δείγματα, με το τελευταίο να αποτελείται από 63 χώρες. Ο συντελεστής του Y_{1950} αν και αρνητικός, ήταν στατιστικά σημαντικός μόνο στο πρώτο δείγμα (πλούσιες χώρες). Όταν όμως προστέθηκαν δύο ακόμα ανεξάρτητες μεταβλητές, ο ρυθμός μεγέθυνσης του πληθυσμού και ο μέσος όρος επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ, ο συντελεστής αυτός του Y_{1950} αποδείχθηκε αρνητικός και στατιστικά σημαντικός σε όλα τα δείγματα χωρών, με το μεγαλύτερο βέβαια ρυθμό σύγκλισης να καταγράφεται στο δείγμα με τις πλούσιες χώρες²⁶⁴.

Ο Zind (1991) επιχείρησε να μελετήσει αποκλειστικά χώρες χαμηλού εισοδήματος. Χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1960-1980 για 89 χώρες της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας εκτίμησε το βαθμό σύγκλισης του κατά κεφαλήν εισοδήματός τους, σχετίζοντας το ρυθμό μεγέθυνσης με το αρχικό εισόδημα (Y_{1960}), στα πρότυπα της μεθοδολογίας του Baumol (1986). Ο συντελεστής του Y_{1960} ήταν στατιστικά σημαντικός μόνο στην περίπτωση που στο δείγμα του χρησιμοποίησε χώρες με θετικό ρυθμό μεγέθυνσης, με τον περιορισμό της ανάλυσης σε χώρες λιγότερο φτωχές να οδηγεί στον υπολογισμό υψηλότερου ρυθμού σύγκλισης²⁶⁵. Οι Barro και Sala-i-Martin (1992), στηριζόμενοι στη μεθοδολογία που ανέπτυξαν σε προηγούμενο άρθρο τους (1991), προχώρησαν αρχικά στην εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

²⁶³ Να επισημανθεί ότι σε πολλές από αυτές τις οικονομετρικές αναλύσεις, οι συγγραφείς προχωρούν αρχικά και σε στατιστική ανάλυση για τον έλεγχο της σύγκλισης, όπως θα αποτυπωθεί και στη συνέχεια.

²⁶⁴ Dowrick, S. Nguyen, D. (1989), OECD Comparative Economic Growth 1950-85: Catch-Up and Convergence, *The American Economic Review*, Vol. 79, σ. 1021.

²⁶⁵ Zind, R. (1991), Income Convergence and Divergence Within and Between LDC Groups, *World Development*, Vol. 19, σ. 721.

Με βάσει δεδομένα της περιόδου 1880-1988 κατέληξαν στην επιβεβαίωση της β -σύγκλισης, με το συντελεστή όμως β να εμφανίζει διαφοροποιήσεις όταν οι Barro και Sala-i-Martin προχώρησαν στο διαχωρισμό των ετών σε 10ετείς υποπεριόδους. Στην περίπτωση όμως που έλαβαν υπόψη τους και την τομεακή διάρθρωση των οικονομιών των πολιτειών αυτών, μέσω της εισαγωγής του μεριδίου του αγροτικού τομέα ως ανεξάρτητη μεταβλητή στην υπό εξέταση συνάρτηση, ο συντελεστής β είναι περισσότερο σταθερός, λαμβάνοντας τη μεγαλύτερη τιμή του στη δεκαετία 1940-1950²⁶⁶. Στη συνέχεια οι δύο ερευνητές έλεγξαν την ύπαρξη ή μη β -σύγκλισης σε 98 χώρες για την περίοδο 1960-1985. Οι υπολογισμοί τους δεν επιβεβαίωσαν την ύπαρξή της, παρά μόνο όταν στο οικονομετρικό τους μοντέλο εισήγαγαν και μεταβλητές ελέγχου (ποσοστό εγγεγραμμένων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δημόσιες δαπάνες, ποσοστό επενδύσεων), εκτιμώντας έτσι την υπό όρους σύγκλιση (conditional convergence). Η ανάλυση αυτή έγινε χρησιμοποιώντας ως δείγμα 20 αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ, με τη β -σύγκλιση να επιβεβαιώνεται και στις δύο περιπτώσεις (χωρίς και με μεταβλητές ελέγχου), με το συντελεστή όμως β να είναι σαφώς μεγαλύτερος στη δεύτερη περίπτωση.

Μια πολύ χαρακτηριστική εφαρμογή της μεθοδολογίας των Barro και Sala-i-Martin ήταν εκείνη των Bernard και Jones (1996). Στη μελέτη τους αυτή εκτίμησαν τη β και σ -σύγκλιση για 14 αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ κατά την περίοδο 1970-1987, διαχωρίζοντας τις οικονομίες αυτές και κατ' επέκταση και τους σχετικούς υπολογισμούς στο κατά κεφαλήν εισόδημα 6 βασικών τομέων: της γεωργίας, των μεταλλείων, της μεταποίησης, των υπηρεσιών, της ενέργειας και των κατασκευών. Οι εκτιμήσεις των β επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση μόνο στους τομείς των υπηρεσιών, των κατασκευών και της ενέργειας, με το ρυθμό σύγκλισης να κυμαίνεται στα επίπεδα του 2,5% το χρόνο. Αντίθετα στους υπόλοιπους τομείς οι σχετικοί συντελεστές δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικοί με τους δείκτες R^2 να είναι πολύ χαμηλοί²⁶⁷. Στη συνέχεια προχώρησαν και στον υπολογισμό της σ -σύγκλισης, μέσα από την εκτίμηση της τυπικής απόκλισης, με τα αποτελέσματα να επιβεβαιώνουν τις προηγούμενες

²⁶⁶ Barro, R. Sala-i-Martin, X. (1992), Convergence, *The Journal of Political Economy*, Vol. 100, σ. 231. Μια αντίστοιχη ανάλυση για την εκτίμηση της σύγκλισης του εισοδήματος μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής πραγματοποίησαν και οι Lall και Yilmaz. Με περίοδο μελέτης τα έτη 1969 έως 1995 επιβεβαίωσαν την ύπαρξη υπό όρους σύγκλισης [βλ. Lall, S. Yilmaz, S. (2001), Regional Economic Convergence: Do Policy Instruments Make a Difference?, *The Annals of Regional Science*, Vol. 35, σσ. 153-166]. Αντίστοιχη ανάλυση, σε επίπεδο περιφερειών όμως και σε πιο μακροχρόνια περίοδο (1929-1990), πραγματοποίησαν οι Carlino και Mills για τις Ηνωμένες Πολιτείες, επαληθεύοντας και εκείνοι τη σύγκλιση των εισοδημάτων τους [βλ. Carlino, G. Mills, L. (1993), Are U.S. Regional Incomes Converging? A Time Series Analysis, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 32, σσ. 335-346].

²⁶⁷ Bernard, A. Jones, C. (1996), Comparing Apples to Oranges: Productivity Convergence and Measurement Across Industries and Countries, *The American Economic Review*, Vol. 86, σ. 1225.

εκτιμήσεις. Η τυπική απόκλιση ακολούθησε φθίνουσα πορεία στην περίπτωση των υπηρεσιών, των κατασκευών και της ενέργειας, ενώ αντιθέτως ήταν αύξουσα στους τομείς των μεταλλείων και της μεταποίησης, ενώ στον αγροτικό τομέα είχε έντονες αυξομειώσεις. Παρόμοια ανάλυση με σκοπό τη μελέτη της σύγκλισης 28 τομέων της μεταποίησης 18 χωρών του ΟΟΣΑ κατά την περίοδο 1970-1995 πραγματοποίησαν και οι Carree et al.. Ακολουθώντας την προαναφερθείσα έρευνα των Bernard και Jones (1996) επιβεβαίωσαν την ύπαρξη β και σ -σύγκλισης, με εξαίρεση μόνο σε δύο τομείς (χημική βιομηχανία και βιομηχανία ελαστικών-καουτσούκ), όπου παρά την ύπαρξη β -σύγκλισης, η τυπική τους απόκλιση αυξήθηκε²⁶⁸.

Οι Evans και Karras (1996), ακολουθώντας έναν αντίστοιχο μεθοδολογικό τρόπο προσέγγισης με εκείνο των Bernard και Durlauf (1995), προχώρησαν στην εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης του κατά κεφαλήν πραγματικού εισοδήματος σε 54 οικονομίες για την περίοδο 1950-1990, μέσα από τον έλεγχο της διαχρονικής μείωσης της διαφοράς του εισοδήματος μιας χώρας με το μέσο όρο του δείγματος. Μέσω της χρήσης 5 μεταβλητών ελέγχου (ποσοστό επενδύσεων, δημόσιες δαπάνες, διεθνές εμπόριο, ρυθμό αύξησης εργατικού δυναμικού, ποσοστό εγγεγραμμένων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση) επιβεβαίωσαν την υπό όρους σύγκλιση στις χώρες αυτές²⁶⁹. Οι Greasley και Oxley (1997) επιχείρησαν να ελέγξουν την ύπαρξη σύγκλισης των κατά κεφαλήν εισοδημάτων τεσσάρων ζευγών χωρών (Σουηδία-Δανία, Βέλγιο-Ολλανδία, Γαλλία-Ιταλία, Αυστραλία-Ηνωμένο Βασίλειο) σε μια μακρά χρονική περίοδο (1900-1987), μέσα από τη χρήση της μεθόδου των Bernard και Durlauf (1996). Ειδικότερα και λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό ότι δύο χώρες θα συγκλίνουν αν εξισώνονται οι μακροχρόνιες διαφορές των εισοδημάτων τους, επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση των παραπάνω ζευγών χωρών μέσα από τον έλεγχο της μοναδιαίας ρίζας ("Augmented Dickey Fuller tests") και την εύρεση των διδιάστατων (bivariate) διαφορών των κατά κεφαλήν εισοδημάτων²⁷⁰.

Η περίπτωση της σύγκλισης του κατά κεφαλήν προϊόντος των 13 περιφερειών της Ελλάδας ήταν το αντικείμενο μελέτης των Sirioroulos και Asteriou (1997). Ακολουθώντας τη μεθοδολογία των Barro και Sala-i-Martin (1991) και έχοντας ως περίοδο ανάλυσης τα έτη 1971 έως 1996, προχώρησαν

²⁶⁸ Carree, M. Klomp, L. Thurik, A. (2000), Productivity Convergence in OECD Manufacturing Industries, *Economics Letters*, Vol. 66, σ. 343.

²⁶⁹ Evans, P. Karras, G. (1996), Convergence Revisited, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 37, σ. 257.

²⁷⁰ Greasley, D. Oxley, L. (1997), Time-series based tests of the convergence hypothesis: Some positive results, *Economics Letters*, Vol. 56, σ. 144. Μια αντίστοιχη προσέγγιση για την εκτίμηση της σύγκλισης μέσα από τη διδιάστατη σύγκριση χωρών της Ε.Ε. και τον έλεγχο μοναδιαίων ριζών πραγματοποίησαν οι Beine και Hecq [βλ. Beine, M. Hecq, A. (1998), Codependence and Convergence in the EC Economies, *Journal of Policy Modeling*, Vol. 20, σσ. 403-426].

στον έλεγχο της β -σύγκλισης. Οι υπολογισμοί τους δεν επιβεβαίωσαν την ύπαρξη της καθώς οι συντελεστές β προέκυψαν στατιστικά μη σημαντικοί, ανεξαρτήτως διαχωρισμού της περιόδου ανάλυσης²⁷¹. Η μόνη περίπτωση με στατιστικά σημαντικό το συντελεστή β ήταν όταν ως περίοδος ανάλυσης χρησιμοποιήθηκε η δεκαετία 1981-1996 και στο οικονομετρικό υπόδειγμα συμπεριλήφθησαν μεταβλητές ελέγχου (το μερίδιο της μεταποίησης και βιομηχανίας της κάθε περιφέρειας), ψευδομεταβλητή διαχωρισμού των περιφερειών σε βόρειες και νότιες, καθώς και ένας δείκτης για την αρχική κατάσταση ισορροπίας των περιφερειών. Να σημειωθεί ωστόσο ο ιδιαίτερα χαμηλός ρυθμός (χαμηλή τιμή β , ίση με 0,004) αυτής της υπό όρους σύγκλισης.

Η περίπτωση της Ελλάδας εξετάστηκε και από τους Benos και Karagiannis (2007), οι οποίοι μελέτησαν τη σύγκλιση τόσο σε επίπεδο περιφέρειας όσο και σε επίπεδο νομού. Χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1971-2003, αρχικά εκτίμησαν τη σ -σύγκλιση, μέσω του υπολογισμού της τυπικής απόκλισης για τα δύο επίπεδα αυτοδιοίκησης. Η τάση που καταγράφηκε ήταν καθαρά ανοδική, καταδεικνύοντας έτσι την αύξηση της διασποράς των τιμών τόσο μεταξύ περιφερειών όσο και νομών. Στη συνέχεια, στηριζόμενοι στη μεθοδολογία των Barro και Sala-i-Martin (1991), προχώρησαν στην εκτίμηση της β -σύγκλισης (υπό όρους), με χρήση 5 μεταβλητών ελέγχου²⁷²: του πληθυσμού, του ρυθμού μεγέθυνσης της πληθυσμιακής συγκέντρωσης, της αύξησης της πυκνότητας του πληθυσμού, του συντελεστή Gini και του ρυθμού αύξησης της συγκέντρωσης του ΑΕΠ. Η σχέση μεταξύ αρχικού κατά κεφαλήν εισοδήματος και αντίστοιχου ρυθμού μεγέθυνσης προέκυψε αρνητική και στατιστικά σημαντική μόνο στην περίπτωση της ανάλυσης σε επίπεδο νομών, ενώ στις περιφέρειες ο αντίστοιχος συντελεστής ήταν στατιστικά μη σημαντικός. Η διαφορετικότητα αυτή μεταξύ των αποτελεσμάτων στα δύο επίπεδα της αυτοδιοίκησης, πιθανώς να οφείλεται στον υψηλό βαθμό ετερογένειας που υπάρχει στις περιφέρειες ή ακόμα και στην επιλογή της συγκεκριμένης υπό εξέταση χρονικής περιόδου.

Στον έλεγχο της σύγκλισης του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος 84 χωρών μέσα από τη χρήση panel data για την περίοδο 1960-1985 προχώρησε ο Cellini (1997). Χρησιμοποιώντας ως μεταβλητές ελέγχου το ποσοστό των επενδύσεων, το ποσοστό εγγεγραμμένων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το ρυθμό αύξησης της απασχόλησης, εκτίμησε την επίδραση του εισοδήματος της

²⁷¹ Siriopoulos, C. Asteriou, D. (1997), Testing the Convergence Hypothesis for Greece. *Managerial and Decision Economics*, Vol. 18, σ. 385.

²⁷² Benos, N. Karagiannis, S. (2007), Convergence and Economic Performance in Greece: New Evidence at Regional and Prefecture Level, Centre for Planning and Economic Research, Discussion Paper No 95, Athens, σ. 15. Σημειώνεται ότι οι συγγραφείς εμπεριέχουν στη μελέτη τους σχετική επεξήγηση του τρόπου υπολογισμού των μεταβλητών ελέγχου που χρησιμοποίησαν.

προηγούμενης περιόδου ($y(-1)$) στον τρέχοντα ρυθμό μεγέθυνσης ($\Delta y_{i,t}$). Η εύρεση αρνητικού συντελεστή για το $y(-1)$ υποδηλώνει την ύπαρξη σύγκλισης, με το ρυθμό μεγέθυνσης να είναι υψηλότερος όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο του εισοδήματος της προηγούμενης περιόδου. Οι υπολογισμοί έδειξαν τη σύγκλιση των εισοδημάτων των χωρών αυτών με το μοντέλο να συμπεριφέρεται καλύτερα (υψηλότερο R^2) στην περίπτωση όπου έγινε χρήση σταθερών επιδράσεων ("fixed effects")²⁷³. Ο Cellini πραγματοποίησε ακόμα την ανάλυση αυτή έχοντας διαχωρίσει το δείγμα σε χώρες της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής, όπου ο υψηλότερος ρυθμός σύγκλισης βρέθηκε στις χώρες της Ασίας.

Στην εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης 16 αναπτυγμένων οικονομιών μεταξύ του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους και του αντίστοιχου των Η.Π.Α. προχώρησε ο Aubyn (1999). Ακολουθώντας τη μεθοδολογία των Bernard και Durlauf (1996) επιχείρησε να ελέγξει, μέσω της χρήσης ελέγχων μοναδιαίων ριζών και με περίοδο ανάλυσης τα έτη μεταξύ 1890 και 1989, αν οι διαφορές στα εισοδήματα μεταξύ των χωρών μειώνονται. Οι εκτιμήσεις επιβεβαίωσαν την ύπαρξη σύγκλισης μεταξύ των εισοδημάτων των χωρών αυτών και των Η.Π.Α.²⁷⁴. Οι Harris και Trainor (1999), μέσω της χρήσης ενός επαυξημένου υποδείγματος Dickey-Fuller (ADF), εξέτασαν αν οι διαφορές της παραγωγικότητας της εργασίας 11 τομέων της μεταποίησης μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας και της Μεγάλης Βρετανίας κατά τη διάρκεια της περιόδου 1949-1992 μειώθηκαν. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν σύγκλιση της παραγωγικότητας σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση μόνο την κλωστοϋφαντουργία, όπου το προϊόν ανά εργαζόμενο μεταξύ των δύο χωρών κατέγραψε απόκλιση²⁷⁵.

Η σύγκλιση του επιπέδου τιμών ήταν το πεδίο ανάλυσης των Miriam et al. (2000). Έχοντας ως βάσει μεθοδολογικής προσέγγισης των Hall et al. (1997) προχώρησαν στην εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης του δείκτη τιμών καταναλωτή και του βιομηχανικού δείκτη τιμών τριών χωρών (Ιταλίας, Ισπανίας, Ηνωμένου Βασιλείου) με τους αντίστοιχους γερμανικούς και μέσους ευρωπαϊκούς όρους. Η περίοδος μελέτης τους ήταν τα έτη μεταξύ 1980 και 1994 και μέσω των σχετικών χρονολογικών σειρών εκτίμησαν αν οι διαφορές μεταξύ των επιπέδων τιμών διαχρονικά μειώνονται. Οι εκτιμήσεις έδειξαν ότι οι δύο δείκτες τιμών της Ισπανίας όπως και ο βιομηχανικός δείκτης τιμών της Ιταλίας προσεγγίζουν τους αντίστοιχους μέσους ευρωπαϊκούς, ενώ οι σχετικοί δείκτες

²⁷³ Cellini, R. (1997), Growth Empirics: Evidence from a Panel of Annual Data, *Applied Economics Letters*, Vol. 4, σ. 349.

²⁷⁴ Aubyn, M. (1999), Convergence Across Industrialised Countries (1890-1989): New Results Using Time Series Methods, *Empirical Economics*, Vol. 24, σ. 30.

²⁷⁵ Harris, R. Trainor, M. (1999), Manufacturing Industries in Northern Ireland and Great Britain: Was There Convergence During the 1949-92 Period? *Applied Economics*, Vol. 31, σ. 1579.

του Ηνωμένου Βασιλείου προσεγγίζουν τους δείκτες της Γερμανίας, γεγονός που συνδέεται με τη σύνδεση της λίρας με τον ευρωπαϊκό μηχανισμό συναλλάγματος το 1990²⁷⁶. Η μελέτη της σύγκλισης του επιπέδου των τιμών ήταν και το αντικείμενο της ανάλυσης του Rogers (2001). Στη μελέτη αυτή εκτίμησε το βαθμό σύγκλισης του δείκτη τιμών καταναλωτή στις χώρες της ευρωζώνης κατά την περίοδο 1990-1999, κατά τη διάρκεια δηλαδή προετοιμασίας των χωρών για την εισαγωγή στο ευρώ. Αρχικά προχώρησε στην εκτίμηση της τυπικής απόκλισης, όπου ο Rogers διαπίστωσε τη μείωση της διασποράς στο γενικό επίπεδο των τιμών, η οποία όμως, όπως αποδείχθηκε από το σχετικό διαχωρισμό του δείκτη, προήλθε από τη σύγκλιση των τιμών των εμπορεύσιμων αγαθών και όχι των μη εμπορεύσιμων²⁷⁷. Στη συνέχεια πραγματοποίησε και οικονομετρική ανάλυση των δεδομένων, η οποία επιβεβαίωσε την αρνητική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και επιπέδου τιμών προηγούμενου έτους, κατάσταση που οδηγεί στη σύγκλιση των επιπέδων των τιμών.

Οι δημόσιες δαπάνες αποτέλεσαν το επίκεντρο της μελέτης των Sanz και Velazquez (2001). Χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία των Barro και Sala-i-Martin εξέτασαν την ύπαρξη β -σύγκλισης σε 26 χώρες του OECD κατά την περίοδο 1970-1998 στις δημόσιες δαπάνες, έχοντάς τες διαχωρισμένες σε 7 υποκατηγορίες: υγεία, δημόσιες υπηρεσίες, κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, άμυνα, μεταφορές και επικοινωνίες, στέγαση. Οι εκτιμήσεις επιβεβαίωσαν τη β -σύγκλιση, με το μεγαλύτερο ρυθμό να καταγράφεται στην περίπτωση των δαπανών για δημόσιες υπηρεσίες και ακολούθως για εκπαίδευση. Επίσης οι δυο συγγραφείς υπολόγισαν και τη σ -σύγκλιση, όπου διαπίστωσαν διαχρονική μείωση της τυπικής απόκλισης σε όλες τις υποκατηγορίες, πλην των δημόσιων δαπανών για υγεία και για στέγαση²⁷⁸.

Στην εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης της γενικότερης δημοσιονομικής πολιτικής για τις 10 μεγαλύτερες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησαν οι Gemmell και Kneller (2002). Μέσω της χρήσης αντίστοιχου υποδείγματος με εκείνο των Sanz και Velazquez (2001) υπολόγισαν τη β -σύγκλιση κατά την περίοδο 1970-1995 (στοιχεία ανά πενταετία) 9 δημοσιονομικών μεταβλητών: των προοδευτικών φορολογικών εσόδων, των μη προοδευτικών, των παραγωγικών δαπανών (εκπαίδευση, υγεία, μεταφορές,

²⁷⁶ Miriam, C. Esteve, V. Tamarit, C. (2000), Price Convergence of Peripheral European Countries on the Way to the EMU: A Time Series approach, *Empirical Economics*, Vol. 25, σ. 154.

²⁷⁷ Rogers, J. (2001), Price Level Convergence, Relative Prices, And Inflation In Europe, International Finance Discussion Papers, Number 699, Federal Reserve System, Washington, D.C., σ. 30. Αντίστοιχη ανάλυση ήταν και των Rogers et al. (2001) [βλ. Rogers, J. Hufbauer, G. Wada, E. (2001), Price Level Convergence and Inflation in Europe, Working Paper 01-1, Peterson Institute for International Economics, Washington, D.C.].

²⁷⁸ Sanz, I. Velazquez, F. (2001), The Evolution and Convergence of the Government Expenditure Composition in the OECD Countries: an Analysis of the Functional Distribution, European Economy Group, Madrid, Working Paper No. 9, σ. 13.

επικοινωνία), των μη παραγωγικών (κοινωνική ασφάλιση), των δαπανών για εκπαίδευση, των δαπανών για υγεία, του ισοζυγίου του προϋπολογισμού, του συνόλου των δαπανών και του συνόλου των εσόδων. Οι εκτιμηθέντες συντελεστές β επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση των μεγεθών αυτών, με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στο ισοζύγιο του προϋπολογισμού²⁷⁹. Επίσης οι Gemmell και Kneller (2002) προχώρησαν και σε στατιστικό έλεγχο της σύγκλισης των παραπάνω μεταβλητών μέσω του δείκτη Gini, επιβεβαιώνοντας τη μείωση των διαφορών μεταξύ των κρατών στις υπό εξέταση μεταβλητές αυτές.

Η σύγκλιση της δημοσιονομικής πολιτικής, και ειδικότερα της φορολογικής, στις 15 χώρες της Ε.Ε. ήταν το αντικείμενο των Delgado και Presno (2008). Στη μελέτη τους αυτή εκτίμησαν την ύπαρξη σ και β σύγκλισης του επιπέδου φορολογίας, διαρθρωμένου σε 5 υποκατηγορίες (φόροι εισοδήματος, ασφαλιστικές εισφορές, φόροι περιουσίας, φόροι αγαθών και υπηρεσιών, φόροι πολυτελείας), κατά την περίοδο 1965-2005. Οι σχετικοί υπολογισμοί έδειξαν μείωση των συντελεστών μεταβλητότητας, ενώ οι εκτιμήσεις των β κατέδειξαν την ύπαρξη β -σύγκλισης, με τους σχετικούς όμως ρυθμούς να είναι χαμηλοί και στατιστικά σημαντικοί κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990²⁸⁰.

Επιστρέφοντας τώρα στην σύγκλιση των κατά κεφαλήν εισοδημάτων, μια ακόμα χαρακτηριστική μελέτη των 15 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν εκείνη των Crespo-Cuaresma και Dimitz (2002). Ακολουθώντας τη μεθοδολογία των Barro και Sala-i-Martin υπολόγισαν τόσο τη β (μέσω της σχέσης μεταξύ αρχικού επιπέδου εισοδήματος και μέσου ρυθμού μεγέθυνσης) όσο και τη σ -σύγκλιση (μέσω του συντελεστή μεταβλητότητας). Ειδικότερα και μέσω της χρήσης 6 μεταβλητών ελέγχου (ποσοστό επενδύσεων, μέσος αριθμός ετών εκπαίδευσης, ποσοστό πληθωρισμού, δημόσιες δαπάνες, εμπορικό ισοζύγιο) εκτίμησαν τη β -σύγκλιση με περίοδο ανάλυσης τα έτη μεταξύ 1961-1998, διαχωρισμένα σε 4 υποπεριόδους. Οι σχετικές εκτιμήσεις επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση των εισοδημάτων των χωρών-μελών, με το μεγαλύτερο ρυθμό να καταγράφεται κατά την περίοδο 1961-1970 και ακολούθως κατά τη δεκαετία του 1980²⁸¹.

Η σύγκλιση των εισοδημάτων των 15 χωρών της Ε.Ε. επιβεβαιώθηκε και από τον Mathur (2005), ο οποίος πραγματοποίησε μια εκτεταμένη χρονική

²⁷⁹ Gemmell, N. Kneller, R. (2002), Fiscal Policy, Growth and Convergence in Europe, European Economy Group, Madrid, Working Paper, No 14, σ. 21.

²⁸⁰ Delgado, F. Presno, M. (2008), Tax Policy Convergence in EU: an Empirical Analysis, Discussion Paper, University of Oviedo, σ. 27.

²⁸¹ Crespo-Cuaresma, J. Dimitz, M. (2002), Growth, Convergence and EU Membership, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank), Working Paper Number 62, Wien, σ. 25.

ανάλυση, με δεδομένα από το 1961 έως το 2001. Στηριζόμενος στη μεθοδολογία των Barro and Sala-i-Martin (1992), διαπίστωσε την ύπαρξη υπό όρους σύγκλιση στο κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ με χρήση 5 μεταβλητών ελέγχου (ποσοστό αποταμιεύσεων, ρυθμός αύξησης του πληθυσμού, προσδωκόμενη διάρκεια ζωής, εμπορικό ισοζύγιο, μέση προστιθέμενη αξία δευτερογενούς τομέα)²⁸². Διαφοροποίηση αποτελεσμάτων δεν υπάρχει ακόμη και όταν γίνεται ανάλυση κατά περιόδους (1961-2001, 1970-2001, 1980-2001) με την ταχύτητα ωστόσο της σύγκλισης να είναι μεγαλύτερη στις δύο πρώτες περιόδους που εξετάστηκαν (1961-2001 και 1970-2001). Να σημειωθεί ακόμα ότι όταν αντικείμενο μελέτης είναι οι περιφέρειες (και όχι οι χώρες σαν σύνολο) της Ε.Ε., οι έρευνες αποτυπώνουν την ύπαρξη σύγκλισης, ωστόσο ο ρυθμός είναι ιδιαίτερα μικρός, γεγονός που καταδεικνύει και το ρόλο που ασκεί στα τελικά συμπεράσματα το επίπεδο ανάλυσης που ακολουθεί ο κάθε ερευνητής. Χαρακτηριστική είναι η μελέτη των Basile et al. (2001), οι οποίοι ακολουθώντας την μεθοδολογία των Barro and Sala-i-Martin, εκτίμησαν τη *β-σύγκλιση* στις περιφέρειες 12 ευρωπαϊκών χωρών κατά την περίοδο 1975-1998, όπου και διαπίστωσαν την αρνητική σχέση μεταξύ αρχικού εισοδήματος και ρυθμού μεγέθυνσης, με το συντελεστή β όμως να έχει χαμηλή τιμή²⁸³.

Η μελέτη της σύγκλισης των εισοδημάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης εξετάστηκε και από τους Cuadoa και de Graciaa (2006), για την περίπτωση όμως των νέων χωρών-μελών. Ειδικότερα και λαμβάνοντας υπόψη τις αναλύσεις των Bernard και Durlauf (1995) και των Greasley και Oxley (1997) προχώρησαν στον έλεγχο της ύπαρξης σύγκλισης των πραγματικών κατά κεφαλήν εισοδημάτων 5 χωρών της ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία) με τα αντίστοιχα των Η.Π.Α. και της Γερμανίας. Με περίοδο αναφοράς τα έτη 1950 έως 2003, εκτίμησαν τις διδιάστατες (bivariate) διαφορές των κατά κεφαλήν εισοδημάτων, μέσω ελέγχων μοναδιαίων ριζών, μεταξύ των 5 προαναφερθέντων οικονομιών και των δύο χωρών ελέγχου (Η.Π.Α., Γερμανία). Οι σχετικές εκτιμήσεις δεν κατέδειξαν την ύπαρξη σύγκλισης των εισοδημάτων σε κανένα σχετικό ζεύγος χωρών που εξετάστηκε²⁸⁴. Κατόπιν των αποτελεσμάτων αυτών, οι Cuadoa και de Graciaa, στηριζόμενοι στη μεθοδολογία των Lee και Strazicich (2003), εξέτασαν αν αυτή η απουσία σύγκλισης οφείλεται στην ύπαρξη διαφορετικής ταχύτητας

²⁸² Mathur, S. (2005), Absolute and Conditional Convergence: Its Speed for Selected Countries for 1961-2001, Working Paper, No. 0503002, EconWPA, σ. 19.

²⁸³ Basile, R. de Nardis, S. Girardi, A. (2001), Regional Inequalities and Cohesion Policies in the European Union, ISAE Istituto di Studi e Analisi Economica, ISAE Working Paper, Number 23, Rome, σ. 13. Για μια επισκόπηση σχετικών αναλύσεων βλ. Eckey, H. Türck, M. (2006), Convergence of EU-Regions – A Literature Report, University of Kassel, Institute of Economics, Discussion Paper, Number 80/06.

²⁸⁴ Cuadoa, J. de Graciaa, F. (2006), Real Convergence in Some Central and Eastern European Countries, *Applied Economics*, Vol. 38, σ. 2437.

σύγκλισης κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου, όπου οι χώρες περνούν από μια κατάσταση σύγκλισης σε μια κατάσταση μη σύγκλισης (ή το αντίθετο). Ο έλεγχος αυτός γίνεται μέσω του ελάχιστου πολλαπλασιαστή Lagranger και της εισαγωγής δύο χρονικών σημείων διαχωρισμού (“structural breaks”)²⁸⁵. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν την ύπαρξη σύγκλισης των εισοδημάτων της Τσεχίας, της Ουγγαρίας και της Πολωνίας με το αντίστοιχο της Γερμανίας και της Πολωνίας με το αντίστοιχο των Η.Π.Α., για την περίοδο όμως μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν και υπολογίστηκαν τα χρονικά σημεία διαχωρισμού.

Η εξέταση του βαθμού σύγκλισης δύο χωρών της ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρίας, Τσεχίας) ήταν το αντικείμενο έρευνας των Stattev και Raleva (2006). Στη μελέτη τους αυτή εξέτασαν αν το πραγματικό ΑΕΠ διαρθρωμένο σε επίπεδο δαπάνης (κατανάλωση, επένδυση, δημόσιες δαπάνες) και παραγωγής (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής) των δύο αυτών χωρών συγκλίνει κατά την περίοδο 1997-2005 (στοιχεία ανά τετράμηνο) με το αντίστοιχο του μέσου όρου των χωρών της Ευρωζώνης. Ακολουθώντας μια αντίστοιχη μεθοδολογική προσέγγιση με εκείνη του Ben-David (1996), οι δύο συγγραφείς εξέτασαν αν η διαφορά της κάθε κατηγορίας του ΑΕΠ μεταξύ των δύο προαναφερθέντων χωρών και της Ευρωζώνης μειώνεται διαχρονικά²⁸⁶. Οι εκτιμήσεις προέκυψαν στατιστικά σημαντικοί μόνο στην περίπτωση της Τσεχίας, σε όλες τις υποκατηγορίες του ΑΕΠ, με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στην περίπτωση του πρωτογενή τομέα και το χαμηλότερο στη δαπάνη των επενδύσεων. Από την άλλη πλευρά οι συντελεστές δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικοί σε καμία υποκατηγορία στην περίπτωση της Βουλγαρίας.

Οι 15 χώρες μέλη της Ε.Ε. ήταν και το επίκεντρο της ανάλυσης των Püss και Viies (2004), με μεταβλητή όμως ελέγχου τις κατά κεφαλήν δαπάνες για κοινωνική προστασία. Αρχικά προχώρησαν στον υπολογισμό της σ -σύγκλισης και στην εκτίμηση της τυπικής απόκλισης και του συντελεστή μεταβλητότητας κατά την περίοδο 1993-2000. Οι σχετικοί υπολογισμοί έδειξαν διαχρονική μείωση των μέτρων αυτών, οδηγώντας στο συμπέρασμα της μείωσης της διαφοράς στα ποσά που δαπανούν οι χώρες για κοινωνική προστασία. Στη συνέχεια πραγματοποίησαν και την εκτίμηση της β -σύγκλισης, ακολουθώντας τη μεθοδολογία του Sala-i-Martin (1996), για την ίδια περίοδο αναφοράς (1993-2000) και με χρήση 6 μεταβλητών ελέγχου: ρυθμός μεταβολής κατά κεφαλήν ΑΕΠ, δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων, δείκτης εξάρτησης νέων, συνολικό ποσοστό ανεργίας, ποσοστό ανεργίας γυναικών και ανδρών. Οι εκτιμήσεις

²⁸⁵ Για ανάλυση της μεθόδου αυτής βλ. Lee, J. Strazicich, M. (2003), Minimum LM Unit Root Test with Two Structural Breaks, *Review of Economics and Statistics*, Vol 85, σσ. 1082-1089.

²⁸⁶ Stattev, S. Raleva, S. (2006), Bulgarian GDP Structures - Convergence with the EU, *South-Eastern Europe Journal of Economics*, Vol. 2, σ. 199.

επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση των κατά κεφαλήν δαπανών για κοινωνική προστασία στις χώρες της Ε.Ε.²⁸⁷.

Η παράμετρος αυτή (κοινωνικές δαπάνες) ερευνήθηκε και από τους Alsasua et al. (2007), όπου μέσω του ελέγχου τόσο της σ όσο και της β σύγκλισης (χρήση μεθοδολογίας Barro και Sala-i-Martin (1992)), επιβεβαιώθηκε η ομογενοποίηση του επιπέδου των δαπανών αυτών σε 11 χώρες της Ε.Ε. κατά την περίοδο 1985-1999²⁸⁸. Σημειώνεται ότι οι αναλυτές προχώρησαν και στο διαχωρισμό των ετών σε 4 υποπεριόδους, με το μεγαλύτερο ρυθμό σύγκλισης να υπολογίζεται μεταξύ 1989 και 1993 ($\beta = 0,046$). Μια ακόμα μεταβλητή τέλος που εξετάστηκε η σύγκλιση των τιμών της σε επίπεδο χωρών της Ε.Ε. ήταν και το ποσοστό ανεργίας. Οι Carrera και Rodríguez (2009), μέσω του υπολογισμού της διαφοράς της κάθε τιμής με το μέσο όρο του δείγματος, εξέτασαν το αντικείμενο αυτό για 13 χώρες της Ε.Ε. κατά την περίοδο 1984-2005 (στοιχεία ανά τετράμηνο). Με βάσει τα στοιχεία αυτά και ακολουθώντας μια ανάλυση αντίστοιχη με εκείνη των Cuadros και de Graciaa (2006), μέσω της χρήσης των ελέγχων των Lee και Strazicich (2003), κατέληξαν στην αποδοχή της σύγκλισης των ποσοστών ανεργίας, με το φαινόμενο να είναι εντονότερο από το 1993 και μετά²⁸⁹. Μια συνοπτική παρουσίαση όλων αυτών των οικονομετρικών αναλύσεων που αποτυπώθηκαν προηγουμένως γίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3.4: Στατιστικές Αναλύσεις Σύγκλισης

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Υπό εξέταση μεταβλητές	Μεθοδολογία	Αποτελέσματα
Dowrick και Nguyen (1989)	1950-1985	63 χώρες διαχωρισμένες σε υποομάδες	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Baumol (1986)	Στατιστικά σημαντικά στις πλούσιες χώρες
Zind (1991)	1960-1980	89 χώρες χαμηλού εισοδήματος	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Baumol (1986)	Στατιστικά σημαντικά σε χώρες με θετικό ρυθμό μεγέθυνσης
Barro & Sala-i-Martin (1992)	1960-1985	98 χώρες	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Επιβεβαίωση σύγκλισης με χρήση

²⁸⁷ Püss, T. Viies, M. (2004), Changes in Socio-Demographic Situation and Social Convergence, Tallinn School of Economics and Business Administration, Tallinn University of Technology, Working Paper Number 114, Tallinn, σ. 177.

²⁸⁸ Alsasua, J. Bilbao-Ubillos, J. Olaskoaga, J. (2007), The EU Integration Process and the Convergence of Social Protection Benefits at National Level, *International Journal of Social Welfare*, Vol. 16, σ. 301. Για μια περαιτέρω ανάλυση της σύγκλισης (β και σ) των κοινωνικών δαπανών στις χώρες της Ε.Ε., διαρθρωμένων σε βασικές υποκατηγορίες (π.χ. επιδόματα ανεργίας, συντάξεις, κ.α.) βλ. Koen, C. Goudswaard, K. Van Vliet, O. (2010), Patterns of Welfare State Indicators in the EU: Is there Convergence, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, σσ. 529-556.

²⁸⁹ Carrera, D. Rodríguez, G. (2009), Have European Unemployment Rates Converged? Central Reserve Bank of Peru, Working Paper, 2009-007, σ. 15.

					μεταβλητών ελέγχου
Bernard & Jones (1996)	1970-1987	14 χώρες ΟΟΣΑ	Κατά κεφαλήν εισόδημα 6 βασικών τομέων	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση μόνο σε 3 τομείς
Carree et al. (2000)	1970-1995	18 χώρες ΟΟΣΑ	28 τομείς μεταποίησης	Bernard και Jones (1996)	Σύγκλιση, με εξαίρεση δύο τομείς
Evans & Karras (1996)	1950-1990	54 αναπτυγ. /αναπτυσ. χώρες	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Bernard και Durlauf (1995)	Σύγκλιση με χρήση 5 μεταβλητών ελέγχου
Greasley & Oxley (1997)	1900-1987	4 ζεύγη χωρών	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Bernard και Durlauf (1995)	Σύγκλιση των ζευγών
Siriopoulos & Asteriou (1997)	1971-1996	Περιφέρειες Ελλάδας	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Στατιστικά μη σημαντικά
Benos & Karagiannis (2007)	1971-2003	Περιφέρειες και νομοί Ελλάδας	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Στατιστικά σημαντικά μόνο σε επίπεδο νομών
Cellini (1997)	1960-1985	84 αναπτυγ. /αναπτυσ. χώρες	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Bernard και Durlauf (1996)	Σύγκλιση με χρήση 3 μεταβλητών ελέγχου
Aubyn (1999)	1890 και 1989	16 αναπτυγμ. οικονομίες	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	Bernard και Durlauf (1996)	Σύγκλιση με εισόδημα Η.Π.Α
Harris & Trainor (1999)	1949-1992	Ιρλανδία και Μεγάλη Βρετανία	παραγωγικότητας της εργασίας 11 τομέων	Επαυξημένο υπόδειγμα (ADF)	Σύγκλιση με εξαίρεση 1 τομέα
Miriam et al. (2000)	1980 και 1994	3 χώρες Ε.Ε.	Επίπεδο τιμών	Hall et al. (1997)	Σύγκλιση με μέσο ευρωπαϊκό όρο
Rogers (2001)	1990-1999	Χώρες ευρωζώνης	Επίπεδο τιμών	Bernard και Durlauf (1996)	Σύγκλιση των επιπέδων των τιμών
Sanz & Velazquez (2001)	1970-1998	26 χώρες ΟΟΣΑ	Δημόσιες δαπάνες	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση
Gemmell & Kneller (2002)	1970-1995	10 χώρες Ε.Ε.	9 δημοσιονομικές μεταβλητές	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση
Delgado & Presno (2008)	1965-2005	15 χώρες της Ε.Ε.	5 υποκατηγορίες φορολογίας	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση
Crespo-Cuaresma & Dimitz(2002)	1961-1998	15 χωρών της Ε.Ε.	Κατά κεφαλήν εισόδημα	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση με χρήση 6 μεταβλητών ελέγχου
Mathur (2005)	1961-2001	15 χωρών της Ε.Ε.	Κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση με χρήση 5 μεταβλητών ελέγχου
Basile et al. (2001)	1975-1998	Περιφέρειες 12 χωρών Ε.Ε.	Κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση με πολύ χαμηλές τιμές συντελεστών β
Cuadoa & de Graciaa (2006)	1950-2003	5 χώρες ανατολικής Ευρώπης	Διαφορές των κατά κεφαλήν εισοδημάτων	Χρήση ελέγχων Lee και Strazicich	Σύγκλιση μόνο 3 χωρών με μέσο όρο Γερμανίας
Stattev & Raleva (2006)	1997-2005	Βουλγαρία, Τσεχία	ΑΕΠ σε επίπεδο δαπάνης και παραγωγής	Ben-David (1996)	Στατιστικά σημαντικά μόνο για την Τσεχία
Püss & Viies (2004)	1993-2000	15 χώρες της Ε.Ε.	Δαπάνες για κοινωνική προστασία	Sala-i-Martin (1996)	Σύγκλιση με χρήση 6 μεταβλητών

					ελέγχου
Alsasua et al. (2007)	1985-1999	11 χώρες της E.E.	Κοινωνικές δαπάνες	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση
Carrera & Rodríguez (2009)	1984-2005	13 χώρες της E.E.	Ποσοστά ανεργίας	Χρήση ελέγχων των Lee και Strazicich	Σύγκλιση

3.6 Συμπεράσματα και Προεκτάσεις

Από τις οικονομετρικές αυτές μελέτες καθώς και από τις στατιστικές προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν προηγουμένως, γίνονται άμεσα αντιληπτά τέσσερα βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, η κύρια παράμετρος που συγκέντρωσε τον ενδιαφέρον της πλειοψηφίας των αναλύσεων ήταν το εισόδημα (και τα συστατικά αυτού), στο πλαίσιο ενός ελέγχου ουσιαστικά των θεωριών που προβλέπουν σύγκλιση ή απόκλιση του ΑΕΠ μεταξύ οικονομιών. Δεύτερον, οι υπόλοιπες μεταβλητές που εξετάστηκαν (τιμές, δημοσιονομικές μεταβλητές, κοινωνικοί και δημογραφικοί δείκτες) έγιναν στο πλαίσιο μιας «εκ των προτέρων» προσέγγισης του ερωτήματος αν οι παρατηρούμενες αλλαγές που συμβαίνουν σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο είναι δυνατό να προκαλέσουν σύγκλιση ορισμένων παραμέτρων μιας ομάδας χωρών.

Ένα τρίτο συμπέρασμα που προκύπτει αφορά το μεθοδολογικό τρόπο διερεύνησης της σύγκλισης. Από τις εμπειρικές αναλύσεις που μελετήθηκαν έγινε φανερό ότι η μεθοδολογία που ακολουθείται κάθε φορά είναι συνάρτηση τόσο των μελετών που έχουν προηγηθεί όσο και των ζητημάτων που ο εκάστοτε ερευνητής επιθυμεί να διερευνήσει. Βέβαια σε ένα γενικό επίπεδο, δύο ήταν οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις που συνήθως εφαρμόζονται: είτε ο έλεγχος της σχέσης μεταξύ της τιμής της υπό εξέταση μεταβλητής στην αρχή της περιόδου και του ρυθμού μεταβολής της, είτε ο υπολογισμός της διαχρονικής εξέλιξης της σχέσης μεταξύ της τιμής αυτής και ενός δείκτη αναφοράς, συνήθως μέσου όρου του δείγματος που έχει επιλεγεί για ανάλυση.

Όσον αφορά τώρα το τέταρτο συμπέρασμα, έχει σχέση με την επιβεβαίωση ή όχι της οικονομικής σύγκλισης των χωρών. Οι αναλύσεις που παρατέθηκαν έδειξαν να επιβεβαιώνουν στις περισσότερες των περιπτώσεων τη διαδικασία της σύγκλισης. Βέβαια, εξετάζοντας αναλυτικότερα τα αποτελέσματα, φαίνεται πως η σύγκλιση είναι περισσότερο μια διαδικασία που αφορά συγκεκριμένες ομάδες χωρών (κατά βάσει αναπτυγμένες), παρά ένα φαινόμενο που τείνει να έχει διεθνή χαρακτηριστικά. Επιπλέον ακόμα και στις περιπτώσεις όπου η σύγκλιση των εισοδημάτων επιβεβαιώνεται από όλες σχεδόν τις αναλύσεις σε ένα γκρουπ χωρών (π.χ. μέλη E.E.), είναι δυνατό να υπάρχει διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων όταν αλλάζει το επίπεδο διερεύνησης (π.χ. περιφέρειες E.E.). Επισημαίνεται δε ο ρόλος που ασκεί στα

αποτελέσματα η εισαγωγή και η χρήση μεταβλητών ελέγχου, που επιτρέπουν να ληφθούν υπόψη οι ειδικές συνθήκες που επικρατούν στην κάθε χώρα και η επίδραση που αυτές ασκούν στη σύγκλιση των εισοδημάτων. Αν τώρα στο σημείο αυτό προστεθεί το γεγονός ότι σε αρκετές αναλύσεις, παρά την αποδοχή της β-σύγκλισης, η σ-σύγκλιση δεν επιβεβαιώνεται πάντα²⁹⁰, τότε γίνεται φανερό ότι το ζήτημα της σύγκλισης των χωρών (ανεξαρτήτως επιπέδου ανάλυσης) εξακολουθεί να παραμένει ανοικτό.

Στο σημείο πλέον αυτό και αφού έχουν αποτυπωθεί οι προσεγγίσεις ορισμού της σύγκλισης, οι μέθοδοι υπολογισμού και οι βασικές εμπειρικές αναλύσεις για την αποδοχή ή απόρριψή της, είναι δυνατό να επαναδιατυπωθεί το ερώτημα που τέθηκε και στην εισαγωγή της παρούσας έρευνας. Κατά πόσο δηλαδή οι παρατηρούμενες αλλαγές που συντελούνται στις χώρες και όπου πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι οδηγούν στη σύγκλιση των χωρών σε διάφορα επίπεδα, είναι δυνατό να προκαλέσουν και μια ομογενοποίηση των καταναλωτικών συνηθειών. Με άλλα λόγια το κεντρικό ζήτημα που διατυπώνεται είναι αν και κατά πόσο το καταναλωτικό πρότυπο μέσα σε μια ομάδα χωρών συγκλίνει. Λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρικές αναλύσεις που δείχνουν ότι τα εισοδήματα στην Ε.Ε. (τουλάχιστον σε επίπεδο χωρών) καθώς και ορισμένα βασικά κοινωνικά και δημοσιονομικά μεγέθη συγκλίνουν, κρίνεται εύλογο να εξεταστεί το προηγούμενο ερώτημα για τις χώρες-μέλη της Ένωσης.

Η απάντηση βέβαια στο ερώτημα αυτό απαιτεί την εμπειρική του διερεύνηση, όπου ειδικό ρόλο στον τρόπο προσέγγισής της θα ασκήσει η καταγραφή των αναλύσεων που έγινε σχετικά με τις παραμέτρους προσδιορισμού του ύψους και της διάρθρωσης της κατανάλωσης (βλ. Κεφάλαιο 2^ο). Προηγουμένως όμως είναι απαραίτητο να έχει γίνει μια σκιαγράφηση τόσο του θεωρητικού πλαισίου που υπάρχει γύρω από την υπόθεση αυτή όσο και της εξέλιξης του καταναλωτικού προτύπου στις χώρες-μέλη της Ε.Ε.. Αυτά τα ζητήματα θα αποτελέσουν και το περιεχόμενο των δύο κεφαλαίων που ακολουθούν.

²⁹⁰ Κάτι που μεθοδολογικά ανάλυσε, ιδιαίτερα διεξοδικά όπως είδαμε, και ο Sala-i-Martin.

Κεφάλαιο 4^ο

Σύγκλιση Κατανάλωσης

4.1 Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις

Έχοντας αποτυπώσει τις βασικές παραμέτρους της μακροοικονομικής και μικροοικονομικής προσέγγισης της κατανάλωσης, τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διάρθρωση και εξέλιξή της, όπως επίσης και το θεωρητικό και εμπειρικό πλαίσιο ανάλυσης της σύγκλισης, είναι δυνατό να προχωρήσουμε στην από κοινού διερεύνηση των δύο αυτών αντικειμένων. Με άλλα λόγια στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί η σύγκλιση της κατανάλωσης, τόσο υπό το πρίσμα της θεωρητικής προσέγγισης όσο και μέσα από εμπειρικές έρευνες που έχουν γίνει. Ξεκινώντας από την αποτύπωση του θεωρητικού πλαισίου, η προσέγγιση της σύγκλισης της κατανάλωσης έχει ουσιαστικά δύο διαφορετικές αφετηρίες, αλλά μια κοινή κατάληξη: την πρώτη αφετηρία θα την ονομάζαμε ως «γενετική» προσέγγιση ενώ τη δεύτερη ως «επίκτητη»²⁹¹.

Η «γενετική» προσέγγιση στηρίζεται στην έννοια του «αντιπροσωπευτικού» (“representative”) καταναλωτή²⁹². Σύμφωνα με την έννοια αυτή ο κάθε καταναλωτής συμπεριφέρεται με βάση ένα κοινό πρότυπο συμπεριφοράς, όπου έχοντας στη διάθεσή του ένα εισόδημα και μια ομάδα αγαθών, μεγιστοποιεί τη συμπεριφορά του, ακολουθώντας ουσιαστικά τους νόμους του Gossen και την ανάλυση του Walras (βλ. κεφάλαιο 1^ο). Εφόσον οι καταναλωτές διέπονται από τους ίδιους κανόνες συμπεριφοράς, τότε *ceteris paribus* και εφόσον οι παράμετροι που επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους συγκλίνουν, θα συγκλίνει και η καταναλωτική τους συμπεριφορά. Σε αυτήν ακριβώς την προσέγγιση στηρίζονται ορισμένοι αναλυτές προκειμένου να

²⁹¹ Οι δύο αυτοί όροι αν και δεν έχουν εντοπισθεί στη διεθνή βιβλιογραφία, εντούτοις κρίθηκε από το συγγραφέα ότι προσεγγίζουν τους δύο βασικούς τρόπους θεωρητικής ανάλυσης της σύγκλισης της κατανάλωσης. Ο όρος «γενετικός» αναφέρεται στα στοιχεία εκείνα που υπάρχουν στη ίδια τη φύση του αντικειμένου που εξετάζεται κάθε φορά, ενώ ο όρος «επίκτητος» προσδιορίζεται μέσα από τις καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί στο υπό εξέταση περιβάλλον.

²⁹² Η έννοια και η ύπαρξη ενός «αντιπροσωπευτικού καταναλωτή» είναι ένα ζήτημα που φέρει αξιοσημείωτες αντιλογίες στο χώρο της οικονομικής σκέψης. Ωστόσο δεν παύει να αποτελεί ένα βασικό τρόπο προσέγγισης και μελέτης συμπεριφορών, προκειμένου να αναλυθούν τα μικροοικονομικά ή μακροοικονομικά ζητήματα που τίθενται κάθε φορά [βλ. Kirman, A. (1992), Whom or What Does the Representative Individual Represent? *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 6, σσ. 117-136].

διερευνήσουν αν μέσα από την ανάλυση εμπειρικών δεδομένων προκύπτει αυτό το συμπέρασμα της ομογενοποίησης της συμπεριφοράς των καταναλωτών.

Από την άλλη πλευρά η «επίκτητη» προσέγγιση έχει ως βάση ανάλυσης τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και γενικότερα τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην παγκόσμια οικονομία. Ειδικότερα η εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων, με τη συνεπαγόμενη υιοθέτηση κοινών μεθόδων παραγωγής και επιχειρηματικών πρακτικών, οδηγεί στην διάδοση της κατανάλωσης αντίστοιχων (επώνυμων) προϊόντων. Συγχρόνως η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης με τη ραγδαία αύξηση των διακινούμενων πληροφοριών, προσώπων και προϊόντων ενισχύει τις τάσεις υιοθέτησης ενός κοινού μοντέλου συμπεριφοράς και προτύπου ζωής, ειδικά μάλιστα σε χώρες αντίστοιχης οικονομικής ευημερίας. Έχοντας ως βάση τις παραμέτρους αυτές πολλοί ερευνητές εξετάζουν αν πράγματι οι τάσεις αυτές για σύγκλιση των προτύπων ζωής επιβεβαιώνονται μέσα από εμπειρικά δεδομένα. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι πολλές από τις αναλύσεις αυτές ξεκινούν με το ερωτήματα της ομογενοποίησης των διαφημίσεων και γενικότερα των πρακτικών μάρκετινγκ που ακολουθούν οι επιχειρήσεις, οι οποίες θα προκαλέσουν στη συνέχεια παρόμοιες καταναλωτικές συμπεριφορές.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα κάθε μια από αυτές τις προσεγγίσεις. Ξεκινώντας από τη «γενετική» προσέγγιση η πηγή της, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως είναι τα χαρακτηριστικά και ο τρόπος συμπεριφοράς του καταναλωτή. Ειδικότερα η ανάλυση ξεκινά από την ύπαρξη ενός αντιπροσωπευτικού καταναλωτή. Όπως αναλύθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η συμπεριφορά του αντιπροσωπευτικού καταναλωτή διέπεται από τρία βασικά αξιώματα: της πληρότητας, της συγκρισιμότητας και της συνέχειας. Λαμβάνοντας υπόψη τα αξιώματα αυτά και προκειμένου να αναζητηθούν ποιές είναι οι δυνάμεις εκείνες που οδηγούν στη σύγκλιση της καταναλωτικής συμπεριφοράς, χρειάζεται να διερευνηθούν καταρχάς οι πηγές που προκαλούν ετερογένεια στη συμπεριφορά αυτή. Η ετερογένεια στην κατανάλωση, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν και οι Caselli και Ventura (2000), οφείλεται σε τρία βασικά στοιχεία: στις γεύσεις-προτιμήσεις, στις ικανότητες-χαρακτηριστικά των καταναλωτών και στο μέγεθος του εισοδήματος-πλούτου που διαθέτουν (ικανότητα προς πληρωμή)²⁹³. Με βάσει τα στοιχεία αυτά το ζήτημα που τίθεται είναι ποιές συνθήκες προκαλούν τη σύγκλισή τους, οδηγώντας ουσιαστικά και στην αύξηση του βαθμού ομοιογένειας των καταναλωτικών συμπεριφορών.

Η σύγκλιση των εισοδημάτων, όπως αναλύθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, προκαλείται από την ύπαρξη φθινουσών αποδόσεων κλίμακας (Solow (1956)) που οδηγούν στην κινητικότητα των κεφαλαίων από μέρη με

²⁹³ Caselli, F. Ventura, J. (2000), A Representative Consumer Theory of Distribution, *The American Economic Review*, Vol. 90, σ. 910.

υψηλή συσσώρευση κεφαλαίων σε μέρη με περιορισμένα κεφάλαια, όπου οι αποδόσεις θα είναι σαφώς υψηλότερες, από τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου (Ben-David (1996)) που επιτρέπει την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, καθώς και από την εξίσωση των επιπέδων τεχνολογίας (Bernard και Jones (1996)) και της υιοθέτησης των πλέον αποδοτικών τεχνολογιών από τις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες (Abramovitz (1986)). Η σύγκλιση αυτή επιβεβαιώνεται μέσα από εμπειρικές αναλύσεις κυρίως σε συγκεκριμένες ομάδες χωρών (π.χ. μέλη Ευρωπαϊκής Ένωσης)²⁹⁴. Πέραν του επιπέδου εισοδήματος – πλούτου που η σύγκλιση του αποτελεί βασικό στοιχείο για την αύξηση του βαθμού ομοιογένειας της κατανάλωσης, υπάρχουν δύο ακόμα στοιχεία όπως αναφέρθηκε, που προκαλούν ετερογένεια στις τελικές καταναλωτικές επιλογές: οι προτιμήσεις και τα χαρακτηριστικά των καταναλωτών.

Όσον αφορά τις προτιμήσεις, το βασικό σημείο που είναι δυνατό να δημιουργήσει μείωση του βαθμού ετερογένειας και ουσιαστικά σύγκλιση της κατανάλωσης είναι ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, καθώς αυξάνεται η κατανάλωση ενός αγαθού, η πρόσθετη χρησιμότητα που αποκτά το άτομο από την κατανάλωση μιας επιπλέον μονάδας από το συγκεκριμένο αγαθό αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό. Επομένως καθώς ο καταναλωτής αποκτά όλο και περισσότερες μονάδες από ένα αγαθό Α (π.χ. τρόφιμα), η χρησιμότητα αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό, με αποτέλεσμα να είναι διατεθειμένος να υποκαταστήσει ένα μέρος της ποσότητας από το αγαθό Α με κάποιο άλλο αγαθό Β (π.χ. είδη ρουχισμού). Όπως επισημαίνει και ο Wan (2005), αυτός ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας είναι ουσιαστικά η δύναμη που οδηγεί στη σύγκλιση της κατανάλωσης, αντιπαραβάλλοντας σε αυτόν το νόμο των φθινουσών αποδόσεων του κεφαλαίου που οδηγεί στη σύγκλιση των εισοδημάτων²⁹⁵. Με βάση τα δεδομένα αυτά οι προτιμήσεις των καταναλωτών τείνουν να συγκλίνουν, ειδικά όταν τα εισοδήματά τους συγκλίνουν επίσης.

Ωστόσο και η ισχύς του νόμου της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας είναι δυνατό να αμφισβητηθεί λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες παραμέτρους. Ειδικότερα, όπως Romer (1986, 1990) ισχυρίστηκε ότι η συσσώρευση γνώσης και η παρουσία ενδογενούς τεχνολογίας στην παραγωγή είναι δυνατό να οδηγήσει σε αύξουσες αποδόσεις κεφαλαίου και άρα σε αποκλίσεις των εισοδημάτων, έτσι και οι Stigler και Becker (1977) υποστήριξαν ότι η οριακή χρησιμότητα από την κατανάλωση ενός αγαθού είναι δυνατό να μη φθίνει αλλά ακόμα και να αυξάνεται σε ορισμένες περιπτώσεις ή χρονικές περιόδους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι για πολλούς καταναλωτές η έκθεση σε καλή

²⁹⁴ Βλ. Κεφάλαιο 3^ο – Πίνακας 3.4.

²⁹⁵ Wan, G.H. (2005), Convergence in Food Consumption in Rural China: Evidence from Household Survey Data, *China Economic Review*, Vol. 16, σ. 92.

μουσική, όπου η αύξηση της έκθεσης αυτής αυξάνει τη ζήτηση για το συγκεκριμένο αγαθό. Σε αυτή την περίπτωση ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας φαίνεται πως δεν επιβεβαιώνεται. Επειδή όμως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Stigler και Becker, η αύξηση αυτής της κατανάλωσης θα μειώσει το διαθέσιμο καταναλωτικό απόθεμα του αγαθού αυτού σε μια δεδομένη χρονική περίοδο, η σχετική τιμή του θα αυξηθεί. Αυτή η μεταβολή θα εμποδίσει την περαιτέρω αύξηση της σχετικής κατανάλωσης, τουλάχιστον όσο το διαθέσιμο απόθεμα για την παραγωγή του αγαθού δεν εμφανίζει αξιοσημείωτη μεταβολή²⁹⁶. Επομένως και στην περίπτωση όπου ουσιαστικά ο νόμος της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας δεν ισχύει, οι προτιμήσεις ενός ατόμου υπόκεινται σε περιορισμούς, που ουσιαστικά δεν επιτρέπουν τη συνεχή αύξηση της κατανάλωσης ενός αγαθού, και κατ' επέκταση και την αύξηση του αντίστοιχου μεριδίου του εισοδήματος που δαπανάται για αυτό.

Η σύγκλιση των προτιμήσεων είναι δυνατό να εξεταστεί και μέσα από ακόμα μια παράμετρο: την τυποποίηση των επιλογών. Όπως χαρακτηριστικά ανέλυσε ο Suranyi-Unger (1973), οι επιλογές για μια σειρά αγαθών και υπηρεσιών, μιας οικονομικά, κοινωνικά και γεωγραφικά ομογενοποιημένης ομάδας καταναλωτών, θα παρουσιάσουν αξιοσημείωτη ομοιογένεια για μια δεδομένη χρονική περίοδο. Η αιτία αυτής της ομοιογένειας έγκειται στο γεγονός ότι οι επιλογές αυτές επηρεάζονται, μεταξύ άλλων, και από επιδράσεις όπως η θεσμική συμμόρφωση ("institutional conformity"). Ως εκ τούτου η θεώρηση μιας τέτοιου είδους επίδρασης είναι εξωγενής και οι τελικές επιλογές θα προέλθουν μέσα από μια «προτυποποιημένη» συνάρτηση ζήτησης, που ουσιαστικά θα οδηγήσουν σε αυτές τις τυποποιημένες καταναλωτικές επιλογές²⁹⁷. Με άλλα λόγια ο Suranyi-Unger έθεσε ουσιαστικά το ζήτημα της υιοθέτησης μιας κοινής καταναλωτικής συμπεριφοράς ως απόρροια των κοινών εξωγενών επιδράσεων που δέχονται οι καταναλωτές που ανήκουν στην ίδια συγκεκριμένη τάξη. Αυτή ακριβώς η επίδραση στις επιλογές των καταναλωτών από την κοινωνική τάξη που ανήκουν και από το ειδικό περιβάλλον που έχουν ενταχθεί, που οδηγεί σταδιακά στην τυποποίησή τους επισημάνθηκε λίγο αργότερα και από τον Gaertner²⁹⁸.

²⁹⁶ Stigler, G. Becker, G. (1977), De Gustibus Non Est Disputandum, *The American Economic Review*, Vol. 67, σ. 82.

²⁹⁷ Suranyi-Unger, T. (1973), Consumer Behavior and the Hypothesis of Standardized Choice, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Vol. 33, σ. 337. Αντίστοιχη προσέγγιση παρουσιάστηκε και από τον Roberts, και μάλιστα σε άρθρο που δημοσιεύτηκε αμέσως μετά το αντίστοιχο άρθρο του Suranyi-Unger [βλ. Roberts, B. (1973), Individual Decisions and Standardized Choice, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Vol. 33, σ. 353-360].

²⁹⁸ Βλ. Gaertner, W. (1974), A Dynamic Model of Interdependent Consumer Behavior, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Vol. 34, σσ. 327-344.

Σχετικά τώρα με τις ικανότητες – χαρακτηριστικά των καταναλωτών, το βασικό ζήτημα που τίθεται είναι ποιές δυνάμεις επηρεάζουν τα στοιχεία αυτά και ποιές αλλαγές έχουν συντελεστεί σήμερα που να προκαλούν τάσεις άμβλυνσης των σχετικών διαφορών τους. Σε μια αναλυτική μελέτη σκιαγράφησης των αλλαγών αυτών στα χαρακτηριστικά των καταναλωτών, οι Douglas και Samuel Craig (1997) αναφέρουν ότι ένα πρώτο στοιχείο είναι οι μαζική μετανάστευση που γίνεται από αναδυόμενες οικονομίες και χώρες σε μετάβαση προς τις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες. Δεύτερο στοιχείο είναι το γεγονός ότι πλέον σήμερα οι καταναλωτές είναι περισσότερο «κινητικοί» από κάθε άλλη φορά, πραγματοποιώντας συχνά ταξίδια σε άλλες χώρες τόσο για εργασία όσο και για αναψυχή²⁹⁹. Η «διεθνοποίηση» αυτή των καταναλωτών επιτείνεται και από άλλες κινήσεις, όπως π.χ. την αγορά εξοχικής κατοικίας σε άλλες χώρες ή τη συμμετοχή τους στα παγκόσμια μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι κινήσεις αυτές έχουν ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να έχουν την ικανότητα να υιοθετούν ευκολότερα καταναλωτικές συνήθειες άλλων χωρών, ασπάζοντας ουσιαστικά ένα «μοντερνοποιημένο» καταναλωτικό μοντέλο³⁰⁰. Η διαδικασία αυτή ενισχύεται και από την τάση μιμητισμού που έχουν εκ φύσεως τα άτομα, ειδικά σε ορισμένες ηλικιακές ομάδες, γεγονός που τα ωθεί ακόμα περισσότερο να καταναλώνουν ίδια προϊόντα (για παράδειγμα κοινός τρόπο ένδυσης, ψυχαγωγίας και ενημέρωσης)³⁰¹.

Επομένως με βάση τα παραπάνω δεδομένα και αφού ο βαθμός ετερογένειας εξαρτάται από τις διαφορές που υπάρχουν σε επίπεδο προτιμήσεων, χαρακτηριστικών και ικανότητας προς πληρωμή (μέγεθος εισοδήματος – πλούτου), τότε δεχόμενοι ότι υπάρχουν δυνάμεις που αμβλύνουν τις διαφορές αυτές θα αναμένεται άμβλυνση της ετερογένειας του καταναλωτικού μοντέλου μεταξύ των ατόμων. Πέραν όμως των «γενετικών» στοιχείων που δύνανται να οδηγήσουν σε σύγκλιση της κατανάλωσης, υπάρχουν και οι «επίκτητοι» παράγοντες που δημιουργούν παρόμοιες καταναλωτικές συνήθειες. Οι παράγοντες αυτοί έχουν ως αφετηρία ανάλυσης τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και ειδικότερα τη στρατηγική που ακολουθούν σε επίπεδο προώθησης των προϊόντων τους. Ένας από τους βασικότερους μοχλούς προώθησης της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών είναι η διαφήμιση. Μέσα στο πλαίσιο αυτό το ζήτημα που τέθηκε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 είναι αν και κατά πόσο οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα

²⁹⁹ Douglas, S. Samuel Craig, C. (1997), *The Changing Dynamic of Consumer Behavior: Implications for Cross-Cultural Research*, *International Journal of Research in Marketing*, Vol. 14, σ. 381.

³⁰⁰ Dolores, M. Lopez, M. (2011), *Consumption and Modernization in the European Union*, *European Sociological Review*, Vol. 27, σ. 126.

³⁰¹ Mitry, D. Smith, D. (2009), *Convergence in Global Markets and Consumer Behaviour*, *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 33, σ. 317.

να προχωρήσουν σε μια «τυποποίηση» (“standardization”) των διαφημίσεων τους³⁰². Η «τυποποίηση» των διαφημίσεων αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα πλέον διαφορούμενα ζητήματα στο χώρο του μάρκετινγκ, που βέβαια ανήκει πλέον στους παράγοντες εκείνους που δύνανται να οδηγήσουν σε μια περαιτέρω αύξηση του βαθμού ομοιογένειας των καταναλωτών και ουσιαστικά στη σύγκλιση των καταναλωτικών προτύπων.

Όπως χαρακτηριστικά είχε επισημάνει ο Roostal (1963), οι γεωγραφικές, πολιτισμικές και λοιπές «αποστάσεις» στις αναπτυγμένες οικονομίες συρρικνώνονται εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης των επικοινωνιών και της δημιουργίας κοινών αγορών. Οι μεγάλες επιχειρήσεις παράγουν πλέον προϊόντα που πωλούνται σε διαφορετικές χώρες με την ίδια εμπορική ονομασία – επωνυμία. Στις περιπτώσεις αυτές οι πολυεθνικές εταιρείες παράγουν και πωλούν τα ίδια προϊόντα, με τα ίδια ονόματα και χαρακτηριστικά και με κοινές μεθόδους διαφήμισης, προώθησης και διανομής σε διαφορετικές χώρες³⁰³. Ο κύριος λόγος για τον οποίο οι επιχειρήσεις ωθούνται προς μια τέτοιου είδους στρατηγική, όπως έχει επισημάνει και ο Buzzell (1968), είναι η ελαχιστοποίηση του κόστους και η βελτίωση των περιθωρίων κέρδους στις πωλήσεις των προϊόντων τους.

Αφού οι επιχειρήσεις δεν θα χρειάζεται να προσαρμόσουν ιδιαίτερα τις διαφημίσεις τους και γενικότερα το πλάνο προβολής τους στις διάφορες αγορές που πωλούν τα αγαθά που παράγουν, τότε πετυχαίνουν να εξοικονομήσουν σημαντικούς πόρους, που σε διαφορετική περίπτωση θα χρειαζόταν να δαπανήσουν προκειμένου οι καταναλωτές να επιλέξουν τα δικά τους προϊόντα³⁰⁴. Με τον τρόπο αυτό έχουν τη δυνατότητα να μην αυξάνουν τις τελικές τιμές πώλησης. Μέσα στο πλαίσιο, αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Boddewyn και Hansen (1977), δημιουργούνται οι συνθήκες τυποποίησης της επιχειρηματικής στρατηγικής που δεν αφορά μόνο τον τρόπο παραγωγής και προώθησης των προϊόντων, αλλά είναι δυνατό να επεκταθεί στον τρόπο σήμανσης (“labeling”), ονομασίας (“branding”) και συσκευασίας (“packaging”) των αγαθών. Επιπρόσθετα η τυποποίηση περνά πλέον και στις πολιτικές εγγυήσεων και εξυπηρέτησης πελατών που ακολουθούν οι εταιρείες μετά την πώληση των προϊόντων τους στους καταναλωτές, ενώ αντίστοιχες δυνατότητες

³⁰² Elinder, E. (1961), How international can advertising be?, *International Advertiser*, Vol. 1, σ. 13.

³⁰³ Roostal, I. (1963), Standardization of Advertising for Western Europe, *The Journal of Marketing*, Vol. 27, σ. 16.

³⁰⁴ Buzzell, R. (1968), Can you standardize multinational marketing?, *Harvard Business Review*, Vol. 46, σ. 106. Για μια πρόσθετη ανάλυση των ωφελειών της τυποποίησης των διαφημίσεων βλ. Bartels, R. (1968), Are Domestic and International Marketing Dissimilar?, *The Journal of Marketing*, Vol. 32, σ. 56-61

είναι δυνατό να εντοπισθούν τέλος και στα κανάλια διανομής (“distribution channels”)³⁰⁵.

Η συνέχεια για τις δυνατότητες τυποποίησης των προϊόντων, διεθνοποίησης της κατανάλωσης και τελικά σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου ανήκει στον Levitt. Ο Levitt (1983), σε ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά άρθρα για τις επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης, υποστήριξε ότι η κινητήριος δύναμη που δημιουργεί την τάση «σύγκλισης των κοινών χαρακτηριστικών» (“converging commonality”) είναι η τεχνολογία. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, χάρη στην τεχνολογία οι επικοινωνίες, οι μεταφορές και οι μετακινήσεις έχουν εξελιχθεί σε «προλεταριακές» υπηρεσίες, δηλαδή σε υπηρεσίες εύκολα και με χαμηλό κόστος προσβάσιμες από κάθε πολίτη. Η εξέλιξη αυτή έχει οδηγήσει σε μια νέα εμπορική πραγματικότητα και στην εμφάνιση μιας παγκόσμιας αγοράς τυποποιημένων καταναλωτικών προϊόντων. Ο Levitt, λαμβάνοντας υπόψη τις αναλύσεις που είχαν προηγηθεί σχετικά με τα κίνητρα που έχουν οι επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε μια τυποποίηση των μεθόδων προβολής και προώθησης των προϊόντων τους προκειμένου να πετύχουν εξοικονόμηση πόρων, υποστήριξε ότι και οι καταναλωτές με τη σειρά τους επιθυμούν μια τέτοιου είδους μεταβολή.

Ειδικότερα η ανάγκη που έχει ο κάθε καταναλωτής να αγοράζει υψηλής ποιότητας αγαθά σε όσο το δυνατό χαμηλότερες τιμές, είναι δυνατό να ικανοποιηθεί μέσα από αυτή την τυποποίηση των αγορών, που ουσιαστικά επιτρέπει το χαμηλό κόστος παραγωγής και κατ’ επέκταση τις χαμηλές τιμές³⁰⁶. Μέσα στο πλαίσιο αυτό η παγκοσμιοποίηση των αγορών θα μετατρέψει τον κόσμο σε ένα μοντέλο ανθρωπο-κοιτούρας, μια αγορά ομοιο-κοιτούρας (homo-cultural), όπου όλοι οι καταναλωτές θα είναι δυνατό να προσεγγιστούν μέσα από τις ίδιες διαφημιστικές αξίες και εικόνες, ανεξαρτήτως της κουλτούρας και του πολιτισμού που έχουν. Η τελική κατάληξη θα είναι η ομογενοποίηση των προτιμήσεων των καταναλωτών και η σύγκλιση του καταναλωτικού τους προτύπου. Με άλλα λόγια, καθώς οι επιχειρήσεις τυποποιούν τις μεθόδους προώθησης αλλά και παραγωγής των προϊόντων τους και οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν τα προϊόντα αυτά σε οποιαδήποτε μέρος και αν βρίσκονται, τότε οι μεταξύ τους διαφορές στο τελικό «καλάθι αγαθών» αρχίζουν και μειώνονται, προκαλώντας ουσιαστικά σύγκλιση του καταναλωτικού τους προτύπου³⁰⁷.

³⁰⁵ Boddewyn, J. Hansen, D. (1977), American Marketing in the European Common Market, 1963-1973, *European Journal of Marketing*, Vol. 11, σ. 549.

³⁰⁶ Levitt T., (1983), The Globalization of Markets, *Harvard Business Review*, Vol. 61, σ. 94.

³⁰⁷ Για μια περαιτέρω επισκόπηση των αναλύσεων του Levitt βλ. Abdelal, R. Tedlow, R. (2003), Theodore Levitt's 'The Globalization of Markets': An Evaluation after Two Decades, Harvard NOM Working Paper No. 03-20.

Πολλοί ερευνητές στη συνέχεια και στηριζόμενοι στην προσέγγιση αυτή του Levitt, επιχείρησαν να αναλύσουν περαιτέρω την τυποποίηση του μάρκετινγκ, και ουσιαστικά τις περιπτώσεις ομογενοποίησης των καταναλωτικών συνηθειών, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Οι Boddewyn et al. (1986) υποστήριξαν ότι είναι απαραίτητο να διαχωριστεί η αναζήτηση των δυνατοτήτων τυποποίησης του μάρκετινγκ σε τρεις υποομάδες ανάλογα με το είδος των αγαθών. Η πρώτη υπο-ομάδα περιλαμβάνει τα καταναλωτικά μη διαρκή αγαθά (π.χ. τρόφιμα), η δεύτερη τα διαρκή αγαθά (π.χ. ηλεκτρικά και τεχνολογικά είδη), ενώ η τρίτη τα βιομηχανικά αγαθά. Από τις υπο-ομάδες αυτές, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, εκείνες που είναι περισσότερο εφικτό, η μέθοδος προώθησής τους να τυποποιηθεί, είναι η δεύτερη και η τρίτη, μιας και η πρώτη εξαρτάται από τις συνήθειες – γεύσεις των καταναλωτών³⁰⁸. Από την άλλη πλευρά τα διαρκή αγαθά και τα προϊόντα που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία στη βιομηχανική παραγωγή είναι συνήθως εμπορεύσιμα και οι αποδέκτες τους (επιχειρήσεις, τελικοί καταναλωτές) αναζητούν κατά βάση από την αγορά τους την καλύτερη δυνατή σχέση ποιότητας τιμής (“best value for money”). Ωστόσο η θέση αυτή μένει να αποδειχθεί μέσα από εμπειρικά δεδομένα που θα αποτυπώνουν τη δυνατότητα τυποποίησης του τρόπου προώθησής τους και κατ’ επέκταση το βαθμό ομογενοποίησης των προτιμήσεων των καταναλωτών αυτών των προϊόντων.

Η τυποποίηση του μάρκετινγκ, η σύγκλιση των αγορών και ουσιαστικά η άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των καταναλωτικών προτύπων γίνεται ακόμα πιο έντονη όταν εξετάζεται μέσα σε μια συγκεκριμένη ένωση χωρών. Οι Okazaki et al. (2007) επικεντρώθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ρόλο που η ολοκλήρωσή της είναι δυνατό να ασκήσει στην ομογενοποίηση των καταναλωτικών συνηθειών. Έχοντας ως αφετηρία τη θεωρία κουλτούρας καταναλωτή (Consumer Culture Theory)³⁰⁹, που αποτυπώνει τη δυναμική σύνδεση μεταξύ επιλογών των καταναλωτών, των χαρακτηριστικών των αγορών και του ρόλου της κουλτούρας, αποτύπωσαν τις παραμέτρους μέσω των οποίων η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα επιταχύνει την τυποποίηση των μεθόδων προώθησης των προϊόντων.

³⁰⁸ Boddewyn, J. Soehl, R. Picard, J. (1986), Standardization in International Marketing: Is Ted Levitt in Fact Right?, *Business Horizons*, Vol. 29, σ. 72. Να επισημανθεί εδώ ότι η προσέγγιση αυτή των Boddewyn et al. (1986) για τα διαρκή αγαθά δεν συνεπάγεται ότι δεν είναι δυνατό να τυποποιηθεί η μέθοδος και των άλλων ομάδων αγαθών, καθώς όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως οι γεύσεις των καταναλωτών είναι δυνατό να συγκλίνουν [βλ. Stigler και Becker (1977) και Douglas και Samuel Craig (1997)].

³⁰⁹ Μια αναλυτική παρουσίαση των ερευνών που έχουν γίνει για τη θεωρία κουλτούρας καταναλωτή πραγματοποιήθηκε από τους Arnould και Thompson (2005), όπου έμφαση δόθηκε στα άρθρα που αποτυπώνουν τη διάρθρωση των καταναλωτικών σχέσεων σε μια κοινωνία και το ρόλο που ασκεί η ιδεολογία στις τελικές προτιμήσεις. Βλ. Arnould, E. Thompson, C. (2005), Consumer Culture Theory (CCT): Twenty Years of Research, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 31, σ. 871. Να σημειωθεί εδώ ότι ορισμένα εκ των άρθρων αυτών αναλύθηκαν στο 2^ο κεφάλαιο.

Εδώ χρειάζεται να αναφερθούν και ορισμένοι βασικοί παράμετροι που έχουν άμεση σχέση ή επηρεάζονται από δημόσιες πολιτικές και αφορούν μια σειρά (εξωγενών) δημοσιονομικών, νομισματικών και κοινωνικών παραμέτρων. Ειδικότερα ο βαθμός σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου είναι δυνατό να επηρεαστεί από το ύψος των δημόσιων δαπανών, της φορολογίας και των επιτοκίων, κυρίως όταν οι αποφάσεις για τα μεγέθη αυτά λαμβάνονται στο πλαίσιο μιας οικονομικής ένωσης χωρών. Στην περίπτωση αυτή το μέγεθος αυτών των παραμέτρων επιδρά στον τρόπο διάρθρωσης των καταναλωτικών δαπανών, ως εκ τούτου είναι δυνατό να επιταχύνουν ή να επιβραδύνουν τη σύγκλιση, ιδίως όταν μεταξύ των χωρών κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση (χαρακτηριστικό παράδειγμα το ύψος των επιτοκίων εντός ευρωζώνης). Αντίστοιχη επιρροή ασκούν και ορισμένες κοινωνικές παράμετροι, όπως π.χ. το επίπεδο ανεργίας και φτώχειας, που από τη μια πλευρά ασκούν (έμμεσα) επίδραση στο καταναλωτικό πρότυπο ενώ από την άλλη επηρεάζονται οι ίδιες από δημόσιες πολιτικές που λαμβάνονται τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και μέσα σε μια ένωση.

Επιπλέον η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς, με την άρση όλων των περιορισμών, η σύγκλιση των διαθέσιμων μέσων ενημέρωσης και ψυχαγωγίας³¹⁰ (κυρίως με τη διάδοση του διαδικτύου) και η αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού, που πολλές φορές ωθεί τις επιχειρήσεις να θελήσουν να προβάλλουν μια συγκεκριμένη εικόνα για αυτές και για τα προϊόντα τους προκειμένου να είναι άμεσα αναγνωρίσιμες, είναι οι παράμετροι εκείνοι που αυξάνουν τα κίνητρα τυποποίησης του μάρκετινγκ. Μέσα στο πλαίσιο αυτό αυξάνεται η ανάδειξη ενός ομοιογενούς τρόπου ζωής μεταξύ των χωρών, με τα στοιχεία εκείνα που δύνανται να δημιουργούν αποκλίσεις στην καταναλωτική συμπεριφορά να φθίνουν³¹¹.

Στο σημείο βέβαια αυτό χρειάζεται να αναφερθούν και οι θέσεις εκείνες των ερευνητών που υποστηρίζουν ότι η τυποποίηση του μάρκετινγκ δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί στην πράξη τελικά από τις επιχειρήσεις εξαιτίας ορισμένων βασικών εμποδίων που υφίστανται. Όπως είχαν επισημάνει ήδη οι Boddewyn και Hansen (1977), στο άρθρο που μιλούσαν για τις συνθήκες εκείνες που είναι δυνατή η τυποποίηση της διαφήμισης, υπάρχουν συγκεκριμένα εμπόδια που δεν επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να υιοθετούν κοινές επιχειρηματικές πρακτικές σε διαφορετικές χώρες. Οι κρατικές ρυθμίσεις και πολιτικές των εσωτερικών αγορών αλλά και η παρουσία μιας σειράς αγαθών και

³¹⁰ Για τη σύγκλιση των μέσων ενημέρωσης και γενικότερα του τρόπου ψυχαγωγίας βλ. Stipp, H. (1999), *Convergence now?*, *International Journal on Media Management*, Vol. 1, σσ. 10-13, και ακόμα Wind, Y. Mahajan, V. (2002), *Convergence Marketing*, *Journal of Interactive Marketing*, Vol. 16, σσ. 64-79. Μια ακόμα ενδιαφέρουσα προσέγγιση είναι του Deuze, M. (2006), *Liquid Life, Convergence Culture, and Media Work*, Working Paper 7.917, Indiana University.

³¹¹ Okazaki, S. Taylor, C. Doh, J. (2007), *Market Convergence and Advertising Standardization in the European Union*, *Journal of World Business*, Vol. 42, σ. 390.

υπηρεσιών μη εμπορεύσιμων αποτελούν χαρακτηριστικά εμπόδια στην τυποποίηση του τρόπου προώθησης της κατανάλωσής τους. Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις όπου οι ρυθμίσεις των αγορών έχουν αρθεί ή περιοριστεί σημαντικά με σκοπό την ενίσχυση του διακρατικού εμπορίου (όπως π.χ. στην Ε.Ε.), είναι πιθανό οι ίδιες οι επιχειρήσεις να μην επιθυμούν την υιοθέτηση της τυποποίησης.

Όπως αναφέρουν οι Zou et al. (1997), η πρακτική αυτή θέτει στον επίκεντρο το προϊόν, και όχι τον καταναλωτή. Η βελτίωση όμως της επιχειρηματικής απόδοσης θα έλθει μέσα από την επικέντρωση στον καταναλωτή και όχι από τον «προσανατολισμό στο προϊόν» (“product orientation”), με τον τελευταίο να αποδεικνύεται ορισμένες φορές «μυωπικός» και «πρεσβυωπικός»³¹². Μέσα στο πλαίσιο αυτό το ζήτημα που τίθεται τελικά είναι σε ποιο βαθμό οι επιχειρήσεις θα προχωρήσουν στην τυποποίηση του μάρκετινγκ, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα που αυτή φέρει (μείωση κόστους) ή θα ακολουθήσουν εξατομικευμένες πολιτικές προώθησης και διαφοροποίησης των προϊόντων τους. Η μεν πρώτη συμπεριφορά θα ενισχύσει ακόμα περισσότερο τη δημιουργία ενός κοινού καταναλωτικού προτύπου, η δε δεύτερη θα διατηρήσει τις ιδιαιτερότητες των καταναλωτών μεταξύ των διαφορετικών χωρών³¹³. Η αποδοχή της πρώτης ή της δεύτερης προσέγγισης μένει να αποδειχθεί μέσα από εμπειρικές έρευνες και αναλύσεις.

Αυτό ωστόσο που έχει σημασία είναι πώς τελικά οριοθετείται το θεωρητικό πλαίσιο της σύγκλισης της κατανάλωσης, πόσο σημαντικό είναι να δημιουργηθεί ένα μοντέλο εμπειρικής διερεύνησής της, καθώς και ποιά είναι εν τέλει τα ερωτήματα που τίθενται. Ουσιαστικά υπάρχουν δύο πηγές παραμέτρων που στοιχειοθετούν τις αιτίες της σύγκλισης: οι ενδογενείς, ή όπως προσδιορίστηκαν προγενέστερα «γενετικοί», παράμετροι, που αναφέρονται σχετικά με το πώς τα στοιχεία ενός αντιπροσωπευτικού καταναλωτή (προτιμήσεις, χαρακτηριστικά, ικανότητα προς πληρωμή) ομογενοποιούνται, και στις εξωγενείς («επίκτητες») παραμέτρους, που ξεκινούν από το ρόλο που ασκεί η τεχνολογία και η συμπεριφορά των επιχειρήσεων για να συνεχιστεί με την επίδραση που έχει η διαδικασία τυποποίησης των μεθόδων προώθησης των προϊόντων στη σύγκλιση των τελικών καταναλωτικών επιλογών (Διάγραμμα 4.1)³¹⁴. Υπό το πρίσμα αυτό αποκτά μείζονα σημασία να εξεταστεί η μετάβαση

³¹² Zou, S. Andrus, D. Norvell, W. (1997), Standardization of International Marketing Strategy by Firms from a Developing Country, *International Marketing Review*, Vol. 14, σ.109.

³¹³ Ryans, J. Griffith, D. White, S. (2003), Standardization/adaptation of International Marketing Strategy, *International Marketing Review*, Vol. 20, σ. 595.

³¹⁴ Αυτό το θεωρητικό πλαίσιο για τον έλεγχο της σύγκλισης της κατανάλωσης, αν και ουσιαστικά δεν στηρίζεται στην επιβεβαίωση ή όχι ενός νόμου ή ενός κεντρικού θεωρήματος της οικονομίας, (όπως για παράδειγμα θα ήταν ο έλεγχος της σχέσης μεταξύ κεφαλαίου και οικονομικής μεγέθυνσης), φέρει ωστόσο τη δική του βαρύτητα, καθώς ουσιαστικά απαιτεί να ελεγχθεί πώς η συμπεριφορά των δρώντων (καταναλωτές, επιχειρήσεις, οι λεγόμενοι

από τον «καταναλωτικό εθνικισμό» (“consumer nationalism”) στον καταναλωτισμό της παγκοσμιοποίησης (“consumer globalization”)³¹⁵. Η σημασία πηγάζει από την αξία που έχει σε επιχειρηματικό, κοινωνιολογικό και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, η γνώση της ύπαρξης ή όχι της μετάβασης αυτής.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό είναι δυνατό να συγκεκριμενοποιηθούν και τα ερωτήματα που τελικά γεννώνται και καλείται η παρούσα έρευνα να απαντήσει. Αρχικά το ζήτημα που τίθεται είναι αν συγκλίνει ή όχι η κατανάλωση, που πρακτικά αυτό μεταφράζεται με την εξέταση της σύγκλισης σε συναθροιστικό επίπεδο (συνολικό μέγεθος κατανάλωσης) ή σε επίπεδο διάρθρωσης (μέγεθος κατανάλωσης ανά κατηγορία δαπάνης ήτοι καταναλωτικό πρότυπο). Ωστόσο αυτό που χρειάζεται να διευθετηθεί είναι αν ένα τέτοιου είδους ερώτημα συνεπάγεται την εξέταση και του βαθμού ομογενοποίησης των καταναλωτών μεταξύ τους. Αν δηλαδή βεβαίωση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου σημαίνει και αποδοχή της ύπαρξης ομογενοποιημένων καταναλωτών. Αυτό όμως που χρειάζεται να απαντηθεί δεν είναι αν όλοι οι καταναλωτές γίνονται όμοιοι, αποδοχή που εκ φύσεως ενέχει μόνο υψηλό βαθμό αμφισβήτησης, αλλά αν οι καταναλωτές τείνουν να αποκτούν κοινές ανάγκες. Ομοιογενείς καταναλωτές είναι δυνατό να έχουν διαφορετικές ανάγκες, αλλά ανομοιογενείς καταναλωτές δύναται να φέρουν όμοιες ανάγκες³¹⁶ (Διάγραμμα4.1).

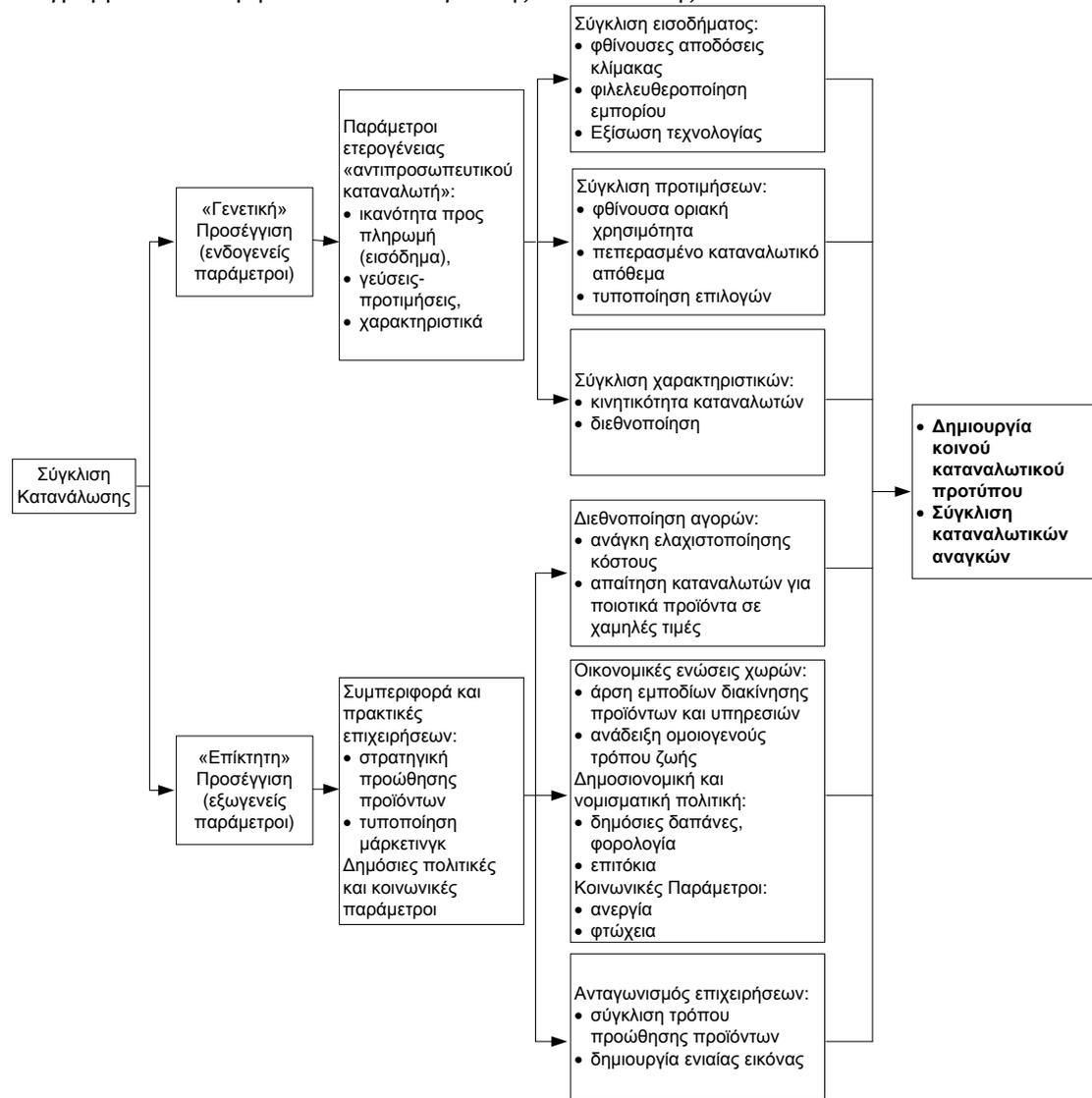
Αυτό δηλαδή που έχει σημασία δεν είναι αν οι καταναλωτές τείνουν να γίνονται ομοιογενείς, αλλά αν αρχίζουν και αποκτούν, λόγω των χαρακτηριστικών τους και των επιρροών που δέχονται, παρόμοιες ανάγκες. Αυτό είναι και το κεντρικό ερώτημα που καλείται η παρούσα έρευνα να απαντήσει: κατά πόσο δηλαδή πλέον σήμερα έχουν ομοιογενοποιηθεί οι ανάγκες, με αποτέλεσμα τα άτομα να δαπανούν το εισόδημά τους με παρόμοιο τρόπο, υιοθετώντας ουσιαστικά ένα κοινό καταναλωτικό πρότυπο. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα έλθει μέσα από την εμπειρική διερεύνηση των δεδομένων (κεφάλαιο 6^ο), αφού έχει γίνει μια παρουσίαση της εξέλιξης της (κεφάλαιο 5^ο). Προηγουμένως όμως είναι απαραίτητο να παρουσιασθούν οι μελέτες που έχουν προσεγγίσει το ερώτημα αυτό, όπου μέσα από στατιστικές και οικονομετρικές αναλύσεις επιχειρούν να ελέγξουν το βαθμό ομογενοποίησης του καταναλωτικού προτύπου.

“agents”), που βασίζεται σε συγκεκριμένα θεωρήματα, είναι δυνατό να οδηγήσει σε μια ομογενοποίηση του καταναλωτικού προτύπου.

³¹⁵ Jackson, P. (2004), Local Consumption Cultures in a Globalizing World, *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 29, σ. 169.

³¹⁶ Viswanathan, N. Dickson, P. (2007), The Fundamentals of Standardizing Global Marketing Strategy, *International Marketing Review*, Vol. 24, σ. 50.

Διάγραμμα 4.1: Θεωρητικό Πλαίσιο Σύγκλισης Κατανάλωσης

4.2 Εμπειρικές Αναλύσεις

Οι εμπειρικές αναλύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί για τον έλεγχο της σύγκλισης της κατανάλωσης είναι δυνατό να ομαδοποιηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες: η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει εκείνες τις αναλύσεις που εξετάζουν τη σύγκλιση της κατανάλωσης ως συναθροιστικό μέγεθος, η δεύτερη κατηγορία μελετά τη σύγκλιση μιας κατηγορίας αγαθών, ενώ η τρίτη κατηγορία διερευνά τη σύγκλιση μιας σειράς κατηγοριών ή ακόμα και το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου. Η ανάλυση αφορά μια συγκεκριμένη ομάδα χωρών (π.χ. χώρες ΟΟΣΑ ή Ε.Ε.) ή διαφορετικές ομάδες (π.χ. σύγκριση μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Ε.). Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για τον έλεγχο του φαινομένου αυτού είναι η ίδια που αποτυπώθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο (κεφάλαιο 3^ο),

σχετικά με τον τρόπο εκτίμησης της σύγκλισης, αφού και στην προκειμένη περίπτωση τα δεδομένα είναι οικονομικές χρονοσειρές, για τις οποίες απαιτούνται αντίστοιχες αναλύσεις και έλεγχοι. Ειδικότερα οι έλεγχοι της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου διενεργούνται μέσω δύο ουσιαστικά μεθόδων: με στατιστικές αναλύσεις (εκτίμηση μέτρων διασποράς) και με οικονομετρικά μοντέλα.

Ξεκινώντας τώρα από τις αναλύσεις αυτές μια από τις πρώτες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν ήταν εκείνη του Grigg (1993). Στη μελέτη αυτή ο Grigg εξέτασε αν συγκλίνει το διατροφικό μοντέλο μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. και των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ειδικότερα και με χρήση δεδομένων για την περίοδο 1986-1988 εκτίμησε την εξέλιξη και τη συσχέτιση μεταξύ κατανάλωσης θερμίδων (προερχόμενων από διάφορες κατηγορίες τροφίμων) και εισοδήματος. Από τη σχετική ανάλυση ο Grigg διαπίστωσε ότι οι δύο ομάδες χωρών εμφανίζουν φαινόμενα σύγκλισης ως προς το μέγεθος της κατά κεφαλήν κατανάλωσης θερμίδων ανά ημέρα³¹⁷. Μια πολύ χαρακτηριστική ανάλυση για την εκτίμηση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου σε επίπεδο τροφίμων πραγματοποιήθηκε από τους Gil et al. (1995). Έχοντας ως δείγμα χωρών την Ε.Ε. των 15 και ως περίοδο μελέτης τα έτη μεταξύ 1970 και 1990, εκτίμησαν τη σύγκλιση της κατανάλωσης θερμίδων, διαρθρωμένη σε 12 υποκατηγορίες³¹⁸, μέσω του εξής μοντέλου:

$$\frac{1}{T} \log \left(\frac{y_{i,t_0+T}}{y_{i,t_0}} \right) = a - \left(\frac{1 - e^{-\beta T}}{T} \right) \log(y_{i,t_0}) + u_{i,t_0,t_0+T} \quad (4.1)$$

όπου y_{i,t_0} , y_{i,t_0+T} είναι η κατά κεφαλήν κατανάλωση θερμίδων στη χώρα i και στο χρόνο t_0 και $t_0 + T$ αντίστοιχα, T η διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου, β η ταχύτητα σύγκλισης και u_{i,t_0,t_0+T} ο όρος σφάλματος.

Η μεθοδολογία αυτή δεν είναι άλλη παρά εκείνη που αναπτύχθηκε από τους Barro και Sala-i-Martin (1992) και αφορά τον έλεγχο της β -σύγκλισης. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν ότι η κατανάλωση θερμίδων μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε. συγκλίνει σε όλες τις υποκατηγορίες τροφίμων (θετικά και στατιστικά σημαντικά β), με τη μεγαλύτερη ταχύτητα να καταγράφεται στην περίπτωση της κατανάλωσης θερμίδων από όσπρια. Τα αποτελέσματα δεν διαφοροποιήθηκαν όταν οι συγγραφείς διαχώρισαν την ανάλυση σε δύο υποπεριόδους (1970-1980 και 1980-1990). Επιπροσθέτως προχώρησαν και στην εκτίμηση της σ -σύγκλισης, μέσω της εύρεσης του συντελεστή

³¹⁷ Grigg, D. (1993), The European Diet: Regional Variations in Food Consumption in the 1980s, *Geoforum*, Vol. 24, σ. 286.

³¹⁸ Θερμίδες από δημητριακά, πατάτες, κρέας, φυτικά λιπαρά, ζωικά λιπαρά, γάλα, αυγά, ζάχαρη, λαχανικά, φρούτα, ψάρι και όσπρια, βλ. Gil, J. Gracia, A. Perez, P. (1995), Food Consumption and Economic Development in the European Union, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 22, σ. 394.

μεταβλητότητας, όπου και επιβεβαιώθηκε η σύγκλιση της σχετικής κατανάλωσης σε όλες τις υποκατηγορίες, με το συντελεστή να μειώνεται διαχρονικά, παρουσιάζοντας ωστόσο τα τελευταία έτη της περιόδου μια πτώση του βαθμού μείωσης.

Μια αντίστοιχη ανάλυση για 22 χώρες μέλη του ΟΟΣΑ πραγματοποίησαν οι Herrmann και Roder (1995). Χρησιμοποιώντας δεδομένα μιας δεκαετούς περιόδου (1978-1988) εξέτασαν αν συγκλίνει η κατανάλωση θερμίδων, πρωτεϊνών και λιπαρών που λαμβάνουν οι καταναλωτές από τρεις ομάδες αγαθών: όλα τα τρόφιμα, τα φυτικά και τα ζωικά προϊόντα. Το οικονομετρικό μοντέλο που υπολόγισαν ερμήνευε τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ χωρών στην κατανάλωση τροφίμων μέσα από βασικούς οικονομικούς προσδιοριστικούς παράγοντες (μεταβλητές ελέγχου) και μέσα από τη σύγκλιση ή απόκλιση στις προτιμήσεις. Ειδικότερα το μοντέλο που χρησιμοποίησαν είχε την εξής μορφή³¹⁹:

$$\log(q_i^D - q_{MIN}^D)_t = a + b \cdot \log(q_i^D - q_{MIN}^D)_{t-k} + c \cdot \log Y_t^C + d \cdot \log p_t + e \cdot \log AVAI_{t-s} + u_t \quad (4.2)$$

όπου $q_i^D - q_{MIN}^D$ είναι η διαφορά μεταξύ του επιπέδου κατανάλωσης της χώρας i και της χώρας με το μικρότερο επίπεδο κατανάλωσης³²⁰. Όσο μεγαλύτερη (μικρότερη) γίνεται η διαφορά τόσο αυξάνεται (μειώνεται) ο βαθμός απόκλισης (σύγκλισης) μεταξύ των χωρών. Y^C , p_t και $AVAI$ είναι το εισόδημα, το επίπεδο τιμών των τροφίμων και η διαθεσιμότητα τροφίμων, μετρούμενη σε όρους εγχώριας παραγωγής αντίστοιχα. Η εκτίμηση του παραπάνω μοντέλου έδειξε ότι υπάρχει σύγκλιση στην κατανάλωση τροφίμων στις χώρες αυτές, με το μεγαλύτερο συντελεστή να εμφανίζεται στην κατηγορία των φυτικών αγαθών. Όσον αφορά τις μεταβλητές ελέγχου ο συντελεστής του εισοδήματος αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικός στην περίπτωση της κατανάλωσης όλων των τροφίμων, με χαμηλή ωστόσο τιμή, ενώ από την άλλη πλευρά η διαθεσιμότητα τροφίμων φαίνεται πως δεν ασκεί ιδιαίτερη επιρροή (στατιστικά μη σημαντικός συντελεστής). Οι συγγραφείς τέλος κλείνουν την ανάλυσή τους επισημαίνοντας ότι οι διαφορές στις προτιμήσεις αποτελούν σπουδαιότερη προσδιοριστική παράμετρο στην ερμηνεία των διαφορών των επιπέδων

³¹⁹ Herrmann, R. Roder, C. (1995), Does Food Consumption Converge Internationally? Measurement, Empirical Tests and Determinants, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 22, σ. 405. Για μια περαιτέρω επισκόπηση των άρθρων των Gil et al. (1995) και Herrmann και Roder (1995) βλ. Lazaridis, P. Drichoutis, A. (2005), Food Consumption Issues in the 21st Century, στο *The food industry in Europe*, (ed.) Soldatos, P. Rozakis, S. Athens, Greece: Stamoulis, σσ. 21-33.

³²⁰ Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι εναλλακτικά, αντί της χώρας με το μικρότερο επίπεδο, είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί ο μέσος όρος των χωρών ή μια συγκεκριμένη χώρα σαν δείκτης σύγκρισης (π.χ. Η.Π.Α.).

κατανάλωσης τροφίμων μεταξύ των χωρών σε σχέση με τις διαφορές στα εισοδήματα ή στη διαθεσιμότητα των τροφίμων.

Οι Clements και Chen (1996) επιχείρησαν με τη σειρά τους να εξετάσουν το βαθμό ομοιότητας των καταναλωτικών προτύπων μεταξύ δύο ομάδων χωρών: του ΟΟΣΑ (18 μέλη) και των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών (13 μέλη). Έχοντας στοιχεία για την περίοδο 1960 – 1981 οι συγγραφείς εκτίμησαν την εξέλιξη της διαφοράς στα μερίδια δαπάνης οκτώ κατηγοριών αγαθών (τρόφιμα, ρούχα, κατοικίες, διαρκή αγαθά, υγεία, μεταφορές, αναψυχή, λοιπά αγαθά) μεταξύ των δύο αυτών ομάδων χωρών. Επιπρόσθετα εκτίμησαν τη διαφορά αυτή και για τις σχετικές ελαστικότητες εισοδήματος και τιμών. Οι υπολογισμοί έδειξαν ότι οι διαφορές σε πέντε κατηγορίες αγαθών (ρούχα, διαρκή αγαθά, μεταφορές, αναψυχή, λοιπά αγαθά) μειώθηκαν, γεγονός που δείχνει ότι τα αντίστοιχα μερίδια δαπάνης των χωρών του ΟΟΣΑ συγκλίνουν με εκείνα των υπό ανάπτυξη χωρών, με τους συντελεστές ωστόσο να είναι σχετικά χαμηλοί (με εξαίρεση τις μεταφορές). Στις υπόλοιπες κατηγορίες οι διαφορές αυξήθηκαν, με τους συντελεστές όμως να είναι στατιστικά μη σημαντικοί. Αντίστοιχη εικόνα εκτιμήθηκε και στις διαφορές στις ελαστικότητες εισοδήματος και τιμών. Με βάση τα αποτελέσματα αυτά οι δύο συγγραφείς κατέληξαν ότι οι διαφορές στα καταναλωτικά πρότυπα, μεταξύ αυτών των δύο ομάδων χωρών κατά την υπό εξέταση περίοδο, αμβλύθηκαν³²¹.

Στη σύγκλιση της κατανάλωσης τροφίμων (διαρθρωμένη σε 9 υποκατηγορίες) και αλκοόλ ως μερίδιο της συνολικής κατανάλωσης επικεντρώθηκε ο Traill (1997). Με βάση δεδομένα της περιόδου 1961 έως 1990 εκτίμησε την εξέλιξη του συντελεστή μεταβλητότητας (σ-σύγκλιση), όπου και διαπίστωσε τη διαχρονική μείωση του δείκτη αυτού για όλες τις υπό εξέταση κατηγορίες αγαθών. Η μεγαλύτερη πτώση εμφανίστηκε στην κατανάλωση ζάχαρης, γεγονός που πιθανώς συνδέεται με την επιθυμία των καταναλωτών των δυτικών κοινωνιών να υιοθετήσουν ένα πιο υγιεινό τρόπο ζωής³²². Μια ιδιαίτερα αναλυτική προσέγγιση για τη σύγκλιση της κατανάλωσης τροφίμων πραγματοποιήθηκε από τους Elsner και Hartmann (1998). Στη μελέτη τους αυτή εξέτασαν το βαθμό αυτό σύγκλισης 9 χωρών της Ανατολικής Ευρώπης³²³ με τις 15 χώρες – μέλη της Ε.Ε. για την περίοδο 1988 – 1995. Αρχικά προχώρησαν στην

³²¹ Clements, K. Chen, D. (1996), Fundamental Similarities in Consumer Behaviour, *Applied Economics*, Vol. 28, σ. 750.

³²² Traill, B. (1997), Convergence in U.S. and E.U. Food Systems? The Case of Food Consumption, Department of Resource Economics Regional Research Project 9611, University of Massachusetts, σ. 7.

³²³ Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία. Βλ. Elsner, K. Hartmann, M. (1998), Convergence of Food Consumption Patterns between Eastern and Western Europe, Discussion Paper No. 13, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe, σ. 15.

εκτίμηση της σταθμισμένης σχετικής απόκλισης (“weighted relative deviation”) μέσω των δύο ακόλουθων δεικτών:

$$WRD_i = \sum_{CEEC=1}^m \frac{|q_{CEEC,i}^D - q_{EU,i}^D|}{q_{EU,i}^D} s_{CEEC} 100 \text{ και} \quad (4.3)$$

$$WRD_{CEEC} = \sum_{i=1}^n \frac{|q_{CEEC,i}^D - q_{EU,i}^D|}{q_{EU,i}^D} s_i 100 \quad (4.4)$$

όπου q^D είναι η ποσότητα κατανάλωσης τροφίμων διαρθρωμένη σε 9 υποκατηγορίες προϊόντων, s_i είναι το μερίδιο της ποσότητας αυτής ως προς το σύνολο της κατανάλωσης τροφίμων και s_{CEEC} είναι το μερίδιο του πληθυσμού της κάθε χώρας ως προς το σύνολο του πληθυσμού των 9 χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Ο πρώτος από τους δύο αυτούς δείκτες μετρά το βαθμό αύξησης ή μείωσης της απόκλισης μεταξύ του μέσου όρου των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και του αντίστοιχου των χωρών της Ε.Ε. για κάθε μια από τις υποκατηγορίες τροφίμων. Ο δεύτερος δείκτης εξετάζει κάθε μια χώρα χωριστά αν συγκλίνει ή όχι με το μέσο όρο της Ε.Ε. για το σύνολο της καταναλισκόμενης ποσότητας τροφίμων. Οι σχετικοί υπολογισμοί έδειξαν σύγκλιση σε 4 υποκατηγορίες τροφίμων (σιτάρι, πατάτες, ζάχαρη, φρούτα) και απόκλιση στις υπόλοιπες πέντε (λαχανικά, μοσχάρι, χοιρινό, πουλερικά, γάλα), ενώ 6 χώρες συγκλίνουν ως προς το σύνολο της κατανάλωσης τροφίμων (Βουλγαρία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Πολωνία, Σλοβακία) με το μέσο όρο της Ε.Ε., ενώ τρεις (Τσεχία, Λιθουανία, Ρουμανία) αποκλίνουν. Στη συνέχεια οι δύο συγγραφείς έλεγξαν την ύπαρξη αυτής της σύγκλισης και μέσω οικονομετρικής ανάλυσης, εκτιμώντας το ακόλουθο μοντέλο:

$$(s_i^{CEEC} - s_i^{EU})_t = b \cdot (s_i^{CEEC} - s_i^{EU})_{t-k} + u_t \quad (4.5)$$

Με το μοντέλο αυτό εξέτασαν αν διαχρονικά οι διαφορές στην σχετική κατανάλωση ποσότητας τροφίμων μεταξύ των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και του μέσου όρου της Ε.Ε. μειώνονται. Οι σχετικές εκτιμήσεις επιβεβαίωσαν τα προηγούμενα αποτελέσματα, με τους συντελεστές να προκύπτουν στατιστικά σημαντικοί. Να σημειωθεί ότι ο μεγαλύτερος ρυθμός σύγκλισης καταγράφηκε στη κατανάλωση ζάχαρης, στην περίπτωση που εξετάστηκε για κάθε μια κατηγορία αγαθών, και στη Λετονία, όταν αναλύθηκε το σύνολο της κατανάλωσης.

Στη συνέχεια οι Carruth et al. (1999) επιχείρησαν να εξετάσουν αν οι χώρες – μέλη της Ε.Ε. των 15 τείνουν να αποκτήσουν κοινές καταναλωτικές

σχέσεις. Ειδικότερα χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1955 έως 1992 εκτίμησαν για την κάθε χώρα μέλος την ακόλουθη συνάρτηση κατανάλωσης³²⁴:

$$\Delta c_{i,t} = \beta_{0,i} + \beta_{1,i}\Delta\gamma_{i,t} + \beta_{2,i}c_{i,t-1} + \beta_{3,i}\gamma_{i,t-1} + \beta_{4,i}\Delta p_{i,t} + u_{i,t} \quad (4.6)$$

όπου c είναι η κατά κεφαλήν πραγματική καταναλωτική δαπάνη, γ το κατά κεφαλήν πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, p ο δείκτης τιμών καταναλωτή, i, t η χώρα και ο χρόνος αντίστοιχα, με Δ εκφράζονται οι πρώτες διαφορές ενώ έτος βάσης είναι το 1985. Στη συνέχεια και μέσω ελέγχων Wald οι Carruth et al. εξέτασαν αν οι σχετικοί συντελεστές ($\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$) των 15 χωρών μελών γίνονται κοινοί κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου (αν δηλαδή οι χώρες τείνουν να αποκτούν κοινή καταναλωτική συμπεριφορά). Οι σχετικές εκτιμήσεις απέρριψαν την υπόθεση αυτή, περί ομοιότητας των συντελεστών που προσδιορίζουν το ύψος της καταναλωτικής δαπάνης, με τα αποτελέσματα να μη διαφοροποιούνται όταν το υπό εξέταση δείγμα χωρών μειώνεται (σε 5 ή 4 μέλη). Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν πως οι χώρες μέλη δεν φαίνεται να απέκτησαν κατά την υπό εξέταση περίοδο μια κοινή συνάρτηση κατανάλωσης, που ουσιαστικά θα τους οδηγούσε σε ένα κοινό επίπεδο καταναλωτικής δαπάνης.

Ο έλεγχος της σύγκλισης της κατά κεφαλήν ποσότητας κατανάλωσης αλκοόλ ήταν το αντικείμενο μελέτης των Bentzen et al. (2001). Στην ανάλυσή τους αυτή, χρησιμοποιώντας δεδομένα της περιόδου 1961 – 1998 16 Ευρωπαϊκών χωρών (14 μέλη Ε.Ε., Ελβετία, Νορβηγία) και ακολουθώντας τη μεθοδολογία των Bernard και Durlauf (1996), εκτίμησαν το ακόλουθο οικονομετρικό μοντέλο:

$$\Delta(Y_{it} - Y_{jt}) = \mu + \beta t + \alpha(Y_{it-1} - Y_{jt-1}) + \text{lags of } \Delta(Y_{it} - Y_{jt}) + \varepsilon_i \quad (4.7)$$

όπου Y η κατανάλωση αλκοόλ. Με τη συνάρτηση αυτή εξέτασαν ουσιαστικά αν οι υπό εξέταση χώρες συγκλίνουν μεταξύ τους ανά ζεύγη. Οι σχετικοί έλεγχοι έδειξαν μια διαχρονική μείωση των μεταξύ τους διαφορών, γεγονός που δηλώνει τη σύγκλιση της κατανάλωσης, με τους μεγαλύτερους δείκτες να εμφανίζονται στην περίπτωση των νοτίων (μεσογειακών) χωρών της Ευρώπης³²⁵. Οι Mooij και Hofstede (2002) επιχείρησαν να εξετάσουν το ζήτημα αυτό μέσα από την αγορά και κατανάλωση συγκεκριμένων αγαθών στις χώρες της Ε.Ε..

Ειδικότερα εκτίμησαν την εξέλιξη του συντελεστή μεταβλητότητας κατά την περίοδο 1960 – 1997 για 18 κατηγορίες αγαθών. Οι τιμές των συντελεστών αυτών ποίκιλλαν μεταξύ 0,66 (κατά κεφαλήν αγορές κοσμημάτων) και 0,11 (κατά κεφαλήν αγορά τηλεοράσεων), ενώ μόνο 5 κατηγορίες είχαν συντελεστή

³²⁴ Carruth, A. Gibson, H. Tsakalotos, E. (1999), Are Aggregate Consumption Relationships Similar Across the European Union?, *Regional Studies*, Vol. 33, σ. 19.

³²⁵ Bentzen, J. Eriksson, T. Smith, V. (2001), Alcohol Consumption in European Countries, Time series based tests of convergence, *Cahiers d'économie et sociologie rurales*, n° 60-61, σ. 69.

μεταβλητότητας κάτω από 0,30, γεγονός που όπως επισημαίνουν οι συγγραφείς φανερώνει ότι εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές διαφορές στα καταναλωτικά πρότυπα μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών³²⁶. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Mooij και Hofstede έδειξαν ότι ο συντελεστής μεταβλητότητας της κατά κεφαλήν αγοράς ραδιόφωνων αυξήθηκε από 0,33 το 1960 σε 0,36 το 1997, των εφημερίδων παρέμεινε σταθερός, ενώ αντίθετα ο δείκτης αυτός για την περίπτωση των τηλεοράσεων μειώθηκε από 1,00 σε 0,11. Οι υπολογισμοί αυτοί δείχνουν μια τάση σύγκλισης σε προϊόντα νέας τεχνολογίας (που έχουν και υψηλό βαθμό εμπορευσιμότητας), καθώς και μια ροπή για απόκλιση στην κατανάλωση παραδοσιακών προϊόντων. Στη συνέχεια και μέσα από τη χρήση 5 μεταβλητών κουλτούρας όπως είχαν αναπτύξει από τον Hofstede (2001)³²⁷, εκτίμησαν το συντελεστή συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών αυτών και της κατανάλωσης μιας σειράς αγαθών (κατά βάσει πολυτελών και νέας τεχνολογίας). Οι εκτιμήσεις έδειξαν ότι υπάρχει μεγαλύτερος βαθμός συσχέτισης μεταξύ της κατανάλωσης τέτοιου είδους προϊόντων με τις μεταβλητές κουλτούρας, παρά με το ύψος του εισοδήματος. Με τα αποτελέσματα αυτά, οι συγγραφείς υποστήριξαν ότι η εξέταση του καταναλωτικού προτύπου και ο έλεγχος περί σύγκλισης αυτού είναι απαραίτητο να λάβει υπόψη της και μεταβλητές ελέγχου πέραν των καθιερωμένων μακροοικονομικών δεικτών (εισόδημα, τιμές), προκειμένου να ερμηνευτεί πληρέστερα η εξέλιξη των παρατηρούμενων αποκλίσεων ή συγκλίσεων.

Στη συνέχεια ο Mooij (2003) επέκτεινε ουσιαστικά την προηγούμενη ανάλυση σε πρόσθετες κατηγορίες αγαθών και για μεγαλύτερη χρονική διάρκεια ετών (1950-1999). Χρησιμοποιώντας και πάλι το συντελεστή μεταβλητότητας έδειξε ότι σε ορισμένα προϊόντα (πολυτελείας ή με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως το μεταλλικό νερό) εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές διαφορές ως προς το ύψος της κατανάλωσής τους μεταξύ των κρατών. Πιο συγκεκριμένα ο αριθμός αυτοκινήτων ανά οικογένεια, η ημερήσια παρακολούθηση τηλεόρασης, η ανάγνωση εφημερίδων και βιβλίων είναι αγαθά όπου η κατανάλωσή τους μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. των 15 αποκλίνει. Είναι χαρακτηριστικό ακόμα ότι οι συντελεστές συσχέτισης που υπολόγισε μεταξύ της κατανάλωσης μεταλλικού νερού και των 5 μεταβλητών κουλτούρας του Hofstede (2001) ήταν μεγαλύτεροι και διαχρονικά αυξανόμενοι (από το 1970 έως το 1997) σε σχέση με τον αντίστοιχο μεταξύ μεταλλικού νερού και κατά

³²⁶ Mooij M., Hofstede G., (2002), Convergence and Divergence in Consumer Behaviour: Implications for International Retailing, *Journal of Retailing*, Vol. 78, σ. 63.

³²⁷ Διανομή δυνάμεων ("Power distance"), Ατομικισμός ("Individualism"), Αρρενωπότητα ("Masculinity"), Αποφυγή αβεβαιότητας ("Uncertainty Avoidance"), Μακροχρόνιου έναντι βραχυχρόνιου προγραμματισμού ("Long Term Versus Short Term Orientation"). Για περαιτέρω ανάλυση των δεικτών βλ. Hofstede, G. (2001), *Culture's Consequences*, Thousand Oaks, CA: Sage.

κεφαλήν εισοδήματος (που σταδιακά μειωνόταν, από 0,31 σε 0,04)³²⁸. Μέσα στο πλαίσιο αυτό ο Mooij υποστήριξε ότι καθώς οι οικονομίες μεγεθύνονται, το εισόδημα ως ερμηνευτική μεταβλητή του είδους των αγαθών που θα καταναλωθούν, φθίνει, και ένας βασικός ερμηνευτικός παράγοντας αρχίζει και γίνεται η κουλτούρα των ανθρώπων.

Η εξέταση του βαθμού τυποποίησης του τρόπου προβολής και διαφήμισης των προϊόντων των επιχειρήσεων ήταν το αντικείμενο της ανάλυσης των Theodosiou και Leonidou (2003). Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως μια βασική παράμετρος που οδηγεί στη σύγκλιση της καταναλωτικής συμπεριφοράς είναι η υιοθέτηση εκ μέρους των επιχειρήσεων ενός κοινού τρόπου διαφήμισης και προώθησης των προϊόντων τους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι Theodosiou και Leonidou επιχείρησαν να εξετάσουν, μέσα από πρωτογενείς έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη δεκαετία του 1990 σε πολυεθνικές επιχειρήσεις, αν πράγματι συντελείται αυτή η στρατηγική. Η ανάλυση έδειξε ότι πράγματι οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε μια τυποποίηση των μεθόδων μάρκετινγκ που ακολουθούν μόνο εφόσον οι συνθήκες αγοράς που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι παρόμοιες³²⁹. Ειδικότερα η στρατηγική αυτή ακολουθείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει παρόμοιο επίπεδο ανταγωνισμού, αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο και μέθοδοι οργάνωσης των εγχώριων επιχειρήσεων, καθώς βέβαια και παρόμοιο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των καταναλωτών. Στις καταστάσεις αυτές, οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε μια τυποποίηση τόσο των μεθόδων προβολής, συσκευασίας και σχεδιασμού όσο ακόμα και των πολιτικών τιμολόγησης ή εγγυήσεων.

Ο έλεγχος της σύγκλισης πέντε κατηγοριών δαπάνης του καταναλωτικού προτύπου μεταξύ των 10 νέων χωρών μελών της Ε.Ε. (ανατολική Ευρώπη) και του μέσου όρου των 15 ήταν το αντικείμενο της ανάλυσης του Ševela (2004). Με βάσει δεδομένα για τα έτη 1995 έως 2002 προχώρησε στην εκτίμηση του δείκτη Finger-Kreinin, που αποτελεί το άθροισμα της απόλυτης απόκλισης των μεριδίων δαπάνης μεταξύ της κάθε μιας από τις υπό εξέταση χώρες και του

³²⁸ Mooij M., (2003), Convergence and Divergence in Consumer Behaviour: Implications for Global Advertising, *International Journal of Advertising*, Vol. 22, σ. 193. Να σημειωθεί ότι ο Mooij είχε επισημάνει το ρόλο των μεταβλητών κουλτούρας στην κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών και σε μια προγενέστερη ανάλυσή του. Βλ. Mooij, M. (2000), The Future is Predictable for International Marketers: Converging Incomes Lead to Diverging Consumer Behaviour, *International Marketing Review*, Vol. 17, σσ. 103 – 113.

³²⁹ Theodosiou, M. Leonidou, L. (2003), Standardization versus Adaptation of International Marketing Strategy: an Integrative Assessment of the Empirical Research, *International Business Review*, Vol. 12, σ. 150. Μια αντίστοιχη ανάλυση, με παρόμοια μάλιστα αποτελέσματα, είχε πραγματοποιηθεί και από τους Samiee et al. (2003). Στη μελέτη τους αυτή επεσήμαναν ότι ο βαθμός υιοθέτησης της τυποποίησης θα εξαρτηθεί και από τον έλεγχο που ασκεί η μητρική εταιρεία στη θυγατρική της που λειτουργεί στην κάθε χώρα (μεγαλύτερος έλεγχος – υψηλότερη πιθανότητα τυποποίησης του μάρκετινγκ). Βλ. Samiee, S. Jeong, I. Pae, J. Tai, S. (2003), Advertising Standardization in Multinational Corporations: The Subsidiary Perspective, *Journal of Business Research*, Vol. 56, σσ. 613-626.

μέσου όρου της Ε.Ε. των 15. Οι πέντε κατηγορίες δαπανών που εξετάστηκαν ήταν τα τρόφιμα, το αλκοόλ-καπνός, τα είδη στέγασης, οι μεταφορές και οι δαπάνες για αναψυχή-ψυχαγωγία. Οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν ότι το μέγεθος των δαπανών που κατευθύνεται σε αυτά τα αγαθά κατά την υπό εξέταση περίοδο, σύγκλινε με το αντίστοιχο επίπεδο της Ε.Ε. Εξαίρεση αποτέλεσε μόνο η Ουγγαρία, όπου ο σχετικός δείκτης εμφάνισε αύξηση και επομένως απόκλιση σε σχέση με το μέσο όρος της Ένωσης³³⁰. Από την άλλη πλευρά ο μικρότερος δείκτης με διαχρονική μείωση εμφανίστηκε στη Σλοβενία, αποτυπώνοντας ουσιαστικά το μεγάλο βαθμό ομοιογένειας που έχει το καταναλωτικό πρότυπο (που αφορά τα υπό εξέταση αγαθά) με το αντίστοιχο της Ε.Ε..

Από την άλλη πλευρά, οι Fiaschi και Lavezzi (2005) διαπίστωσαν ότι ως προς το συναθροιστικό επίπεδο της κατανάλωσης των νοικοκυριών, οι χώρες της Ε.Ε. των 15 (διαρθρωμένες σε περιφέρειες) απέκλιναν. Ειδικότερα και έχοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή το ρυθμό μεγέθυνσης της κατανάλωσης των νοικοκυριών και ως ανεξάρτητη το αρχικό της επίπεδο, μελέτησαν τη μεταξύ τους σχέση για την περίοδο 1977 – 1998 στις 200 περιφέρειες των 15 χωρών της Ε.Ε.. Με τη χρήση σχετικών οικονομετρικών εξισώσεων, διαπίστωσαν ότι οι περιφέρειες των χωρών της Ε.Ε. δεν συγκλίνουν ως προς το ύψος της καταναλωτικής δαπάνης, με τη διασπορά των τιμών να είναι μεγαλύτερη κατά την περίοδο 1986-1998 σε σύγκριση με την περίοδο 1977-1985³³¹. Στον έλεγχο τώρα της σύγκλισης της κατανάλωσης τροφίμων μεταξύ 18 αναπτυγμένων οικονομιών επικεντρώθηκαν οι Regmi and Unnevehr (2005)³³². Χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία της σ -σύγκλισης, εκτίμηση συντελεστή μεταβλητότητας, και της β -σύγκλισης, ακολουθώντας το μοντέλο των Herrmann και Roder (1995) που αναλύθηκε προηγουμένως, οι Regmi and Unnevehr διαπίστωσαν ότι το σύνολο της κατανάλωσης τροφίμων ανά κάτοικο μεταξύ των υπό εξέταση χωρών συγκλίνει (σ και β σύγκλιση). Σημειώνεται ότι ως περίοδο μελέτης είχαν τα έτη μεταξύ 1990 και 2004. Στη συνέχεια εξέτασαν το φαινόμενο αυτό για 10 υποκατηγορίες τροφίμων, όπου στις 4 διαπιστώθηκε η ύπαρξη σύγκλισης (δημητριακά, κρέας, ψάρι, και λαχανικά), στις υπόλοιπες όμως κατηγορίες δεν επιβεβαιώθηκε.

Ο Wan (2005) επιχείρησε και αυτός να εξετάσει τη σύγκλιση της κατανάλωσης τροφίμων μεταξύ όμως των 28 περιφερειών της Κίνας. Έχοντας

³³⁰ Ševela, M. (2004), Convergence of Household Expenditures of the EU-Member and Acceding Countries in the Years 1995-2002, *Agriculture Economics*, Vol. 50, 304.

³³¹ Fiaschi, D. Lavezzi, A. (2005), Growth and Convergence Across European Regions: an Empirical Investigation, Working paper, Dipartimento Di Scienze Economiche, 2005, σ. 21.

³³² 14 χώρες μέλη της Ε.Ε. (ήταν εκτός το Λουξεμβούργο), Καναδάς, Αυστραλία, ΗΠΑ και Ιαπωνία. Βλ. Regmi, A. Unnevehr, L. (2005), Convergence or Divergence in Food Demand: A Comparison of Trends in the EU and North America, Paper provided by European Association of Agricultural Economists in its series 2005 International Congress, Copenhagen, Denmark, Number 24687, σ. 4.

ως βάσει στοιχεία της περιόδου 1982 – 1998 προχώρησε στην εκτίμηση της β -σύγκλισης για 13 υποκατηγορίες τροφίμων και για την κατανάλωση αλκοόλ, μέσω του ακόλουθου μοντέλου:

$$1/t \log(C_{it} / C_{i0}) = \alpha + \beta \cdot \log C_{i0} + \alpha_1 [\log(I_{it} / I_{i0})] / t + \alpha_2 [(\log I_{it})^2 - \log(I_{i0})^2] / t + \alpha_3 [\log(P_{it} / P_{i0})] / t + v_{it} \quad (4.8)$$

όπου C_{it} είναι το υπό εξέταση επίπεδο κατανάλωσης της περιφέρειας i στο χρόνο t , C_{i0} η κατανάλωση στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου, I_{it} το κατά κεφαλήν εισόδημα και P_{it} το σχετικό επίπεδο τιμών. Οι σχετικοί υπολογισμοί κατέδειξαν ότι 10 από τα 14 β ήταν αρνητικά, τα μισά εκ των οποίων ήταν και στατιστικά σημαντικά, γεγονός που δείχνει τη σχετική σύγκλιση των επιπέδων τους. Επομένως είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι το καταναλωτικό πρότυπο των τροφίμων στις περιφέρειες της Κίνας κατά την υπό εξέταση περίοδο σύγκλινε, με τα αποτελέσματα ωστόσο να μην έχουν πολύ ισχυρό βαθμό στατιστικής σημαντικότητας³³³. Απουσία σύγκλισης βρέθηκε στην κατανάλωση ζωικού λίπους, χοιρινού, αλκοόλ και κόκκινου κρέατος. Όσον αφορά τώρα τους συντελεστές του εισοδήματος και του επιπέδου των τιμών, 9 από τα 14 α_1 είναι θετικά με τα αντίστοιχα α_2 να είναι αρνητικά, ενώ στις υπόλοιπες υποκατηγορίες τα αποτελέσματα ήταν τα αντίστροφα. Ο συντελεστής τέλος του επιπέδου των τιμών ήταν αρνητικός σε όλες τις περιπτώσεις, με εξαίρεση μόνο δύο υποκατηγορίες τροφίμων. Οι εκτιμήσεις αυτές, όπως επισημαίνει και ο Wan, αποτυπώνουν το ρόλο που ασκεί το εισόδημα και οι τιμές στη μεγέθυνση της κατανάλωσης και στη διαδικασία σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου.

Οι Cahlik et al. (2005) μελέτησαν τις 15 χώρες μέλη της Ε.Ε., όπου χρησιμοποιώντας δεδομένα για το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου διαρθρωμένο σε 12 υποκατηγορίες, με βάσει την κωδικοποίηση της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), εξέτασαν τη σχετική του σύγκλιση. Ειδικότερα υπολόγισαν για την περίοδο 1995 έως 2003 την αθροιστική μέση διαφορά ανά χώρα για την κάθε μια από τις σχετικές κατηγορίες κατανάλωσης, όπου και δεν διαπιστώθηκε μια ξεκάθαρη τάση σύγκλισης ή απόκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Cahlik et al. (2005) επεσήμαναν την ανάγκη να εξεταστεί ο έλεγχος της σύγκλισης λαμβάνοντας υπόψη, πέραν από το εισόδημα ή τις τιμές, και διάφορες άλλες παραμέτρους, όπως π.χ. τη φορολογία αγαθών και υπηρεσιών, προκειμένου να προσμετρηθεί η επιρροή που ασκούν στο ύψος της καταναλωτικής δαπάνης, και κατ' επέκταση στη σύγκλιση ή απόκλιση του καταναλωτικού προτύπου³³⁴. Ιδιαίτερα

³³³ Wan, G.H. (2005), *Convergence in...*, όπ.π., σ. 99.

³³⁴ Cahlik, T. Honzák, T. Honzáková, J. Jiřina, M. Reichlová, N. (2005), *Convergence of Consumption Structure*, Charles University Prague, Faculty of Social Sciences, Institute of Economic Studies, Working Papers IES, Number 99, σ. 9.

χαρακτηριστική είναι ακόμα η ανάλυση των Aizenman και Brooks (2005), οι οποίοι μελέτησαν την κατανάλωση αλκοόλ. Πιο συγκεκριμένα, εξέτασαν αν υπάρχει σύγκλιση ή όχι στην κατανάλωση μπίρας και κρασιού σε 38 χώρες (24 αναπτυγμένες και 14 αναπτυσσόμενες) κατά την περίοδο 1963-2000. Αποτυπώνοντας την ποσότητα κατανάλωσης των χωρών αυτών και μέσω της χρήσης μέτρων διασποράς, διαπίστωσαν ότι χώρες που αρχικά κατανάλωναν υψηλές ποσότητες κρασιού, αύξησαν την κατανάλωση μπίρας και χώρες που προτιμούσαν την μπίρα, άρχισαν να προτιμούν και την κατανάλωση κρασιού. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του βαθμού διασποράς των σχετικών τιμών (σ -σύγκλιση), με την ταχύτητα μάλιστα της σύγκλισης να είναι αρκετά μεγάλη σε ορισμένες ομάδες χωρών, όπως στις αγγλοσαξονικές (Αυστραλία, Καναδάς, Κύπρος, Ιρλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νότια Αφρική, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ)³³⁵.

Στον έλεγχο της σύγκλισης της κατανάλωσης τροφίμων στις χώρες της Ε.Ε. και της Τουρκίας επικεντρώθηκαν οι Sengul και Sengul (2006). Έχοντας ομαδοποιήσει τις χώρες σε 6 υποομάδες, προχώρησαν αρχικά στην εκτίμηση του συντελεστή μεταβλητότητας του μεριδίου πρόσληψης θερμίδων από 12 κατηγορίες τροφίμων για την περίοδο 1970 έως 2000. Από τους σχετικούς υπολογισμούς φανερώθηκε μια αύξηση του βαθμού ομοιογένειας ως προς την κατανάλωση αυτή, χωρίς ωστόσο να απουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις των αποτελεσμάτων μεταξύ των ομάδων χωρών³³⁶. Χαρακτηριστικός είναι ο υψηλός βαθμός ομοιογένειας μεταξύ των μεσογειακών χωρών και ο σαφώς μικρότερος μεταξύ των χωρών του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας, του Βελγίου και του Λουξεμβούργου.

Στη συνέχεια οι δύο συγγραφείς πραγματοποίησαν και την εκτίμηση της β -σύγκλισης, έχοντας ως μοντέλο ανάλυσης την συνάρτηση που χρησιμοποίησαν και οι Gil et al. (1995), όπως αποτυπώθηκε προηγουμένως. Η εκτίμηση του σχετικού μοντέλου πραγματοποιήθηκε έχοντας ως δείγμα αρχικά τις 15 χώρες της Ε.Ε. και στη συνέχεια τις 15 χώρες συν την Τουρκία. Οι υπολογισμοί επιβεβαίωσαν τη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου ως προς την πρόσληψη θερμίδων στις χώρες της Ε.Ε., με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στην κατανάλωση θερμίδων από το κρέας. Όταν όμως στο δείγμα προστέθηκε και η Τουρκία, τα αποτελέσματα διαφοροποιήθηκαν, με τα σχετικά β να έχουν πλέον μικρότερη τιμή ή και να χάνουν τη στατιστική τους σημαντικότητα. Ενώ λοιπόν η κατανάλωση θερμίδων συγκλίνει μέσα στην Ε.Ε. των 15, η Τουρκία εξακολουθεί να έχει σημαντική διαφοροποίηση ως προς το πρότυπο αυτό.

³³⁵ Aizenman, J. Brooks, E. (2005), Globalization and Taste Convergence: The Case of Wine and Beer, NBER Working Paper N.o 11228, σ. 15.

³³⁶ Sengul, H. Sengul, S. (2006), Food Consumption and Economic Development in Turkey and European Union Countries, *Applied Economics*, Vol. 38, σ. 2419.

Οι Regmi και Unnevehr (2006) προχώρησαν και αυτοί στην εξέταση της κατανάλωσης τροφίμων για 18 αναπτυγμένες οικονομίες κατά την περίοδο 1990 έως 2004. Εκτιμώντας τους συντελεστές μεταβλητότητας στο σύνολο της κατανάλωσης καθώς και σε 10 υποκατηγορίες τροφίμων, διαπίστωσαν την ύπαρξη σύγκλισης (διαχρονική πτώση συντελεστών μεταβλητότητας) τόσο στο σύνολο όσο και σε 6 υποκατηγορίες. Η μεγαλύτερη πτώση εμφανίστηκε στην κατανάλωση ψαριού, λαχανικών και δημητριακών. Αντίθετα στις υπόλοιπες 4 υποκατηγορίες οι συντελεστές είτε αυξήθηκαν (απόκλιση) είτε παρέμειναν αμετάβλητοι³³⁷. Οι συγγραφείς ερμηνεύουν τη σύγκλιση αυτή της κατανάλωσης τροφίμων μέσα από την αύξηση της τυποποίησης των προϊόντων που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια τόσο σε επίπεδο τρόπου προώθησης-διαφήμισης όσο και σε επίπεδο συσκευασίας και διανομής.

Στον έλεγχο της σύγκλισης του συνόλου του καταναλωτικού προτύπου σε 22 χώρες του ΟΟΣΑ προχώρησαν οι Κόνια και Ohashi (2007). Αναφερόμενοι αρχικά στις δυνάμεις εκείνες που προκαλούν τη σύγκλιση της κατανάλωσης, με βάση την επιχειρηματολογία του Levitt (1983), εξέτασαν στη συνέχεια το βαθμό σύγκλισης 8 κατηγοριών προϊόντων που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο σύμφωνα με τη στατιστική καταγραφή του ΟΟΣΑ³³⁸. Ως περίοδο μελέτης είχαν τα έτη μεταξύ 1990 και 2002, ενώ υπολόγισαν το ακόλουθο οικονομετρικό μοντέλο:

$$\Delta w_{i,j,t} = \beta w_{i,j,t-1} + \gamma \Delta w_{i,j,t-1} + \varepsilon_{i,k,t} \quad (4.9)$$

όπου $w_{i,j,t}$ είναι η διαφορά μεταξύ του λογαρίθμου του μεριδίου δαπάνης μιας κατηγορίας αγαθών i στη χώρα j και του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών που λήφθηκε υπόψη ως δείκτης σύγκρισης (benchmark). Ως Δ θεωρούνται οι πρώτες διαφορές, δηλαδή $\Delta w_{i,j,t} = w_{i,j,t} - w_{i,j,t-1}$. Λαμβάνοντας υπόψη τις χρονικές υστερήσεις αντιμετωπίζουν την έλλειψη στασιμότητας ορισμένων χρονολογικών σειρών³³⁹.

Οι σχετικές εκτιμήσεις προέκυψαν αρνητικές και στατιστικά σημαντικές, δηλώνοντας τη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου στις υπό εξέταση χώρες. Ο μεγαλύτερος ρυθμός εμφανίστηκε στην κατανάλωση τροφίμων και

³³⁷ Regmi, A. Unnevehr, L. (2006), Are Diets Converging Globally? A Comparison of Trends Across Selected Countries, *Journal of Food Distribution Research*, Vol. 37, σ. 21.

³³⁸ Να σημειωθεί ότι η κατηγοριοποίηση αυτή του OECD διαφέρει, όπως θα δούμε, από την αντίστοιχη της Eurostat, με το καταναλωτικό πρότυπο στην τελευταία να διαχωρίζεται σε δώδεκα κατηγορίες.

³³⁹ Κόνια, I. Ohashi, H. (2007), International Consumption Patterns among High-income Countries: Evidence from the OECD Data, *Review of International Economics*, Vol. 15, σ. 751. Σημειώνεται ότι οι δύο συγγραφείς είχαν προχωρήσει νωρίτερα σε μια αντίστοιχη ανάλυση για τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου, έχοντας όμως ως περίοδο ανάλυσης τα έτη 1985 έως 1999, και καταλήγοντας σε αντίστοιχα αποτελέσματα. Βλ. Konya, I. Ohashiz, H. (2004), *Globalization and Consumption Patterns among the OECD Countries*, Boston College, Working Paper, No. 596, σ. 6.

διαφόρων αγαθών – υπηρεσιών, ενώ ο μικρότερος ήταν στα είδη ένδυσης – υπόδησης και στην κατανάλωση ενέργειας. Στη συνέχεια οι δύο συγγραφείς προχώρησαν στην επανεκτίμηση του υποδείγματός τους συμπεριλαμβάνοντας δύο βασικές μεταβλητές ελέγχου: το σχετικό επίπεδο τιμών της κάθε κατηγορίας προϊόντων και το διαθέσιμο εισόδημα της κάθε χώρας. Η εισοδος αυτή είχε ως αποτέλεσμα οι τιμές των β να ενισχυθούν, χωρίς βέβαια να αλλάζει η ιεράρχηση στη ταχύτητα της σύγκλισης μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων (εξακολουθούν τα τρόφιμα να έχουν το μεγαλύτερο ρυθμό σύγκλισης). Οι υπολογισμοί αυτοί καταδεικνύουν τόσο το βαθμό σημαντικότητας των αποτελεσμάτων όσο βέβαια και το ρόλο που ασκούν ορισμένοι βασικοί οικονομικοί παράμετροι στη διαδικασία υιοθέτησης ενός παρόμοιου καταναλωτικού μοντέλου.

Μια ακόμα ανάλυση για τον έλεγχο της σύγκλισης της κατανάλωσης τροφίμων ήταν και εκείνη των Regmi et al. (2008). Χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία των Barro και Sala-i-Martin (1992), έλεγξαν την ύπαρξη β-σύγκλισης στην κατανάλωση τόσο του συνόλου όσο και 11 υποκατηγοριών των τροφίμων σε 47 χώρες (αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες) κατά την περίοδο 1990 – 2004. Οι σχετικές εκτιμήσεις επιβεβαίωσαν την ύπαρξη σύγκλισης σε όλες τις εξεταζόμενες περιπτώσεις, με την ταχύτητα σύγκλισης να είναι μεγαλύτερη στην κατανάλωση μη αλκοολούχων ποτών³⁴⁰. Επιπλέον οι συγγραφείς προχώρησαν και στο διαχωρισμό της ανάλυσης σε δύο επταετείς περιόδους, όπου διαπιστώθηκε ο σαφώς ταχύτερος ρυθμός σύγκλισης στην πρώτη περίοδο (1990-1997) σε σχέση με τη δεύτερη (1998-2004). Μια ακόμα τέλος ανάλυση για τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου ήταν και εκείνη των Lyons et al. (2009). Στη μελέτη τους αυτή, στηριζόμενοι στο μοντέλο AIDS, έτσι όπως αναπτύχθηκε από τους Deaton και Muellbauer (1980), επιχείρησαν να εξετάσουν αν το καταναλωτικό μοντέλο της Ιρλανδίας έχει συγκλίνει με τον αντίστοιχο 26 χωρών του ΟΟΣΑ.

Αρχικά εκτίμησαν, μέσω του AIDS, τις ελαστικότητες, ως προς το εισόδημα και ως προς το σχετικό επίπεδο τιμών, 8 κατηγοριών προϊόντων, που συνθέτουν με βάση τη στατιστική καταγραφή του ΟΟΣΑ το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου. Οι εκτιμήσεις αυτές έγιναν τόσο για την Ιρλανδία όσο και για τις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες, έχοντας ως περίοδο ανάλυσης τα έτη 1995 – 2003. Αμέσως μετά υπολόγισαν τα αθροίσματα των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των ελαστικότητων εισοδήματος (αρχικά, και τιμών στη συνέχεια) κάθε κατηγορίας προϊόντων της Ιρλανδίας και της κάθε μιας εκ των

³⁴⁰ Regmi, A. Takeshima, H. Unnevehr, L. (2008), Convergence in Global Food Demand and Delivery, Economic Research Report Number 56, United States Department of Agriculture, σ. 9.

υπολοίπων χωρών³⁴¹. Ουσιαστικά οι Lyons et al. (2009) εξέτασαν αν μειώνονται οι διαφορές, όχι μεταξύ των μεριδίων δαπάνης, αλλά μεταξύ των ελαστικοτήτων ζήτησης. Αν συγκλίνει η τιμή των ελαστικοτήτων τότε θα συγκλίνει και η καταναλωτική συμπεριφορά. Οι υπολογισμοί έδειξαν ότι οι μικρότερες διαφορές υπάρχουν με την Ελλάδα, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ οι μεγαλύτερες με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Αυστρία.

Συνοψίζοντας τις εμπειρικές αναλύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί γίνονται αντιληπτές τρεις βασικοί παράμετροι. Πρώτον, ότι η βασική μεταβλητή που εξετάστηκε περισσότερο στον έλεγχο της σύγκλισης της κατανάλωσης ήταν τα τρόφιμα. Ο προσανατολισμός των αναλύσεων σε αυτή τη μεταβλητή είναι δυνατό να οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι για τη μεταβλητή αυτή υπάρχουν αναλυτικές χρονολογικές σειρές για μεγάλο διάστημα, όσο και στην ίδια τη φύση των αγαθών αυτών. Ως προς το τελευταίο αυτό στοιχείο, κεντρικό ερώτημα που έθεταν οι συγγραφείς είναι αν, εξαιτίας του σύγχρονου τρόπου ζωής ή και της παρουσίας του νόμου του Engel, οι χώρες τείνουν να καταναλώνουν ίδιες ποσότητες τροφίμων ή να δαπανούν ίδιο μερίδιο για τα αγαθά αυτά.

Δεύτερον, οι μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για τον έλεγχο του φαινομένου αυτού περί σύγκλισης της κατανάλωσης, μέσα από στατιστικές και οικονομετρικές αναλύσεις, έχουν δημοσιευτεί τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η διαπίστωση αυτή πιθανώς έχει σχέση με το γεγονός ότι ένας τέτοιου είδους έλεγχος απαιτεί ένα μεγάλο όγκο δεδομένων, διαστρωματικών (πολλές χώρες-περιοχές) και χρονολογικών σειρών (πολλά έτη), ο οποίος είναι πλέον διαθέσιμος τις τελευταίες δύο δεκαετίες (με εξαίρεση βέβαια την κατηγορία των τροφίμων, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως). Ωστόσο είναι δυνατό να συνδεθεί και με την «καλλιέργεια» ενός θεωρητικού πλαισίου περί σύγκλισης της κατανάλωσης που τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να δομείται, εξαιτίας των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στον τρόπο ζωής των ατόμων και γενικότερα στη λειτουργία των οικονομιών – κοινωνιών.

Η τρίτη παράμετρος έχει σχέση με τα αποτελέσματα που κατέληξαν οι συγκεκριμένες αναλύσεις. Καταρχάς όσον αφορά το συνολικό επίπεδο της κατανάλωσης, φαίνεται να μην υπάρχει κάποια ξεκάθαρη τάση για το αν οι χώρες συγκλίνουν, τουλάχιστον στις περιπτώσεις όπου τέθηκε το ζήτημα αυτό. Από την άλλη πλευρά οι χώρες (τουλάχιστον οι αναπτυγμένες) συγκλίνουν ως προς την κατανάλωση τροφίμων και ορισμένων άλλων αγαθών (π.χ. αλκοόλ). Συγχρόνως όμως δεν υπάρχει κάποια ξεκάθαρη τάση για όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων, εξαιτίας βέβαια και του γεγονότος ότι ο αριθμός των αναλύσεων που έχουν γίνει για το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου είναι πολύ μικρός.

³⁴¹ Lyons, S. Mayor, K. Tol, R. (2009), Convergence of Consumption Patterns During Macroeconomic Transition: A Model of Demand in Ireland and the OECD, *Economic Modelling*, Vol. 26, σ. 706.

Επομένως το ερώτημα, ειδικά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένει ανοικτό: έχουν δημιουργηθεί τάσεις σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου; Είναι δυνατό να εντοπιστεί σύγκλιση των μεριδίων δαπάνης που απορροφά κάθε κατηγορία προϊόντων, που ουσιαστικά θα υποδηλώνει και σύγκλιση των καταναλωτικών αναγκών; Και κατά πόσο αυτή η διαδικασία έχει επηρεαστεί από τις παραμέτρους εκείνες που συνδέονται με τον προσδιορισμό του ύψους της κατανάλωσης; Ή διαφορετικά υπάρχουν μεταβλητές ελέγχου, οικονομικές π.χ. εισόδημα – τιμές, κοινωνικές, π.χ. ποσοστό φτώχειας, δημογραφικές, π.χ. ηλικία – μέγεθος νοικοκυριού, που άσκησαν επιρροή στη διαδικασία σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου; Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά θα έλθει μέσα από μια αναλυτική στατιστική και οικονομετρική ανάλυση των καταναλωτικών προτύπων που υπάρχουν στις χώρες μέλη της Ε.Ε., αφού προηγουμένως έχει παρουσιαστεί η διαχρονική εξέλιξη τόσο αυτών όσο και των παραμέτρων που τα επηρεάζουν. Αυτό ακριβώς θα είναι και το περιεχόμενο των δύο κεφαλαίων που ακολουθούν: η παρουσίαση της εξέλιξης και της διάρθρωσης του καταναλωτικού προτύπου στις 27 χώρες της Ε.Ε. (κεφάλαιο 5^ο) και κατόπιν ο έλεγχος της σύγκλισής του για το σύνολο των προϊόντων που το συνθέτουν (κεφάλαιο 6^ο).

Πίνακας 4.1: Στατιστικές – Οικονομετρικές Αναλύσεις Σύγκλισης Κατανάλωσης

Ερευνητής	Περίοδος Μελέτης	Υπό Εξέταση Χώρες	Υπό εξέταση μεταβλητές	Μεθοδολογία	Αποτελέσματα
Grigg (1993)	1986-1988	Ε.Ε. (15) και πρώην Σοβιετική Ένωση	Κατανάλωση θερμίδων	Δείκτες συσχέτισης	Σύγκλιση
Gil et al. (1995)	1970-1990	Ε.Ε. (15)	Κατανάλωση θερμίδων	Barro και Sala-i-Martin (1991)	Σύγκλιση
Herrmann και Roder (1995)	1978-1988	22 χώρες του ΟΟΣΑ	Κατανάλωση θερμίδων, πρωτεϊνών και λιπαρών	Χρήση μεταβλητών ελέγχου	Σύγκλιση
Clements και Chen (1996)	1960-1981	18 μέλη ΟΟΣΑ με 13 αναπτυσσόμενες χώρες	Οκτώ κατηγορίες αγαθών	Εξέλιξη διαφοράς στα μερίδια δαπάνης	Σύγκλιση σε πέντε κατηγορίες με χαμηλούς συντελεστές
Traill (1997)	1961-1990	29 ευρωπαϊκών χωρών	9 υποκατηγορίες τροφίμων	Συντελεστή μεταβλητότητας	Σύγκλιση
Elsner και Hartmann (1998)	1988-1995	9 χώρες Ανατολ. Ευρώπης με Ε.Ε. (15)	9 υποκατηγορίας τροφίμων	Στατιστική και οικονομετρική ανάλυση	Σύγκλιση σε 4 υποκατηγορίες
Carruth et al. (1999)	1955-1992	Ε.Ε. (15)	Σύνολο καταναλωτικής δαπάνης	Συνάρτηση κατανάλωσης	Απόκλιση
Bentzen et al. (2001)	1961-1998	16 Ευρωπαϊκές χώρες	Κατανάλωση αλκοόλ	Bernard και Durlauf (1996)	Σύγκλιση
Mooij και Hofstede (2002)	1960 – 1997	Ε.Ε. (15)	18 είδη αγαθών	Συντελεστή μεταβλητότητας	Απόκλιση στην κατανάλωση παραδοσιακών προϊόντων
Mooij (2003)	1950-1999	Ε.Ε. (15)	Προϊόντα με ιδιαίτερα	Συντελεστή μεταβλητότητας	Απόκλιση

χαρακτηριστικά					
Ševela (2004)	1995-2002	10 νέα μέλη Ε.Ε. με μέσο όρο Ε.Ε. (15)	Πέντε κατηγορίες προϊόντων	Άθροισμα της απόλυτης απόκλισης	Σύγκλιση
Fiaschi και Lavezzi (2005)	1977-1998	Ε.Ε. (15) (διαρθρωμένη σε περιφέρειες)	Σύνολο καταναλωτικής δαπάνης	Σχέση αρχικού επιπέδου με ρυθμό μεγέθυνσης	Απόκλιση
Regmi and Unnevehr (2005)	1990-2004	18 αναπτυγμένες οικονομίες	Κατανάλωση τροφίμων	Herrmann και Roder (1995)	Σύγκλιση
Wan (2005)	1982-1998	28 περιφέρειες της Κίνας	13 υποκατηγορίες τροφίμων και αλκοόλ	Σχέση αρχικού επιπέδου με ρυθμό μεγέθυνσης	Σύγκλιση 10 υποκατηγοριών
Cahlik et al. (2005)	1995-2003	Ε.Ε. (15)	12 κατηγορίες προϊόντων	Άθροιστική μέση διαφορά	Δεν διαπιστώθηκε ξεκάθαρη τάση
Airenman και Brooks (2005)	1963-2000	38 χώρες (24 αναπτυγμένες, 14 αναπτυσσόμενες)	Κατανάλωση αλκοόλ	Μέτρα διασποράς	Σύγκλιση
Sengul και Sengul (2006)	1970-2000	Τουρκία με Ε.Ε. (15)	12 κατηγορίες τροφίμων	Barro και Sala-i-Martin (1991)	η Τουρκία δεν συγκλίνει με το μέσο όρο Ε.Ε.
Regmi και Unnevehr (2006)	1990-2004	18 αναπτυγμένες οικονομίες	Σύνολο τροφίμων και 10 υποκατηγορίες τους	Συντελεστές μεταβλητότητας	Σύγκλιση σε 6 υποκατηγορίες
Κόγια και Ohashi (2007)	1990-2002	22 χώρες του ΟΟΣΑ	8 κατηγορίες προϊόντων	Οικονομετρική ανάλυση	Σύγκλιση
Regmi et al. (2008)	1990-2004	47 αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες	11 υποκατηγορίες τροφίμων	Barro και Sala-i-Martin (1992)	Σύγκλιση σε όλες τις περιπτώσεις
Lyons et al. (2009)	1995 – 2003	Ιρλανδία με 26 χώρες του ΟΟΣΑ	8 κατηγορίες προϊόντων	Μοντέλο AIDS	Σύγκλιση με συγκεκριμένες χώρες

Κεφάλαιο 5^ο

Κατανάλωση, Καταναλωτικό πρότυπο και Παράγοντες Επιρροής: Σύνθεση και Εξέλιξη

5.1 Διάρθρωση κατανάλωσης και καταναλωτικό πρότυπο

Έχοντας ως αφετηρία την κατανάλωση, σαν συνολικό μέγεθος³⁴², γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι η τεράστια σημασία της ξεκινά από το γεγονός ότι στις περισσότερες οικονομίες αντιπροσωπεύει πάνω από το 50% του ΑΕΠ, φθάνοντας και το 65%, ενώ σε ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες ξεπερνά το 75%³⁴³. Προτού όμως ξεκινήσει η παράθεση στοιχείων και η ανάλυση των δεδομένων, χρειάζεται να διευκρινιστούν δύο βασικοί παράμετροι: η πρώτη αφορά την ομάδα χωρών και η δεύτερη έχει σχέση με την περίοδο αναφοράς.

Η παρούσα ανάλυση αφορά αποκλειστικά τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως εκ τούτου θα επικεντρωθούμε εξολοκλήρου στο γκρουπ των χωρών αυτών, προχωρώντας όμως σε ορισμένους πρόσθετους διαχωρισμούς. Ειδικότερα, η πρώτη ομάδα που εξετάζεται είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση των 15³⁴⁴, έτσι όπως διαμορφώθηκε με την προσχώρηση της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας την 1/1/1995, αποτελώντας τον επονομαζόμενο κεντρικό πυρήνα της Ένωσης. Η δεύτερη ομάδα είναι η ευρωζώνη³⁴⁵, όπως θεσπίστηκε την 1/1/1999, αποτελούμενη από 12 μέλη (με την προσχώρηση της Ελλάδας την 1/1/2001) που από την 1/1/2002 θα

³⁴² Επισημαίνεται εδώ ότι μέσα σε μια οικονομία υπάρχουν τρεις γενικές ομάδες τελικών καταναλωτών: τα νοικοκυριά, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, και ο δημόσιος τομέας. Οτιδήποτε και αν καταναλώσουν οι επιχειρήσεις αποτελεί ενδιάμεση κατανάλωση (intermediate consumption), δηλαδή εισροή για την παραγωγή άλλων τελικών αγαθών [Βλ. European Commission, (2005), *Consumers in Europe, Luxembourg*]. Αντικείμενο της παρούσας ανάλυσης είναι η τελική κατανάλωση των νοικοκυριών, και όποια μεγέθη θα παρουσιαστούν και θα επεξεργαστούν θα αφορούν αυτή την ομάδα.

³⁴³ Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις της Ονδούρας (79%), του Μπαγκλαντές (83%), της Αρμενίας (82%), της Σουαζιλάνδης (85%), της Βολιβίας (76%) ή της Κόστα Ρίκα (76%) [έτος αναφοράς 2005, για περαιτέρω στοιχεία βλ. Heston, A. Summers R. and Aten, B. Penn World Table Data Base, Center for International Comparisons of Production, Income and Prices at the University of Pennsylvania, http://pwt.econ.upenn.edu/php_site/pwt_index.php].

³⁴⁴ Δανία, Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία, Φινλανδία, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία.

³⁴⁵ Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία, Φινλανδία, Πορτογαλία.

χρησιμοποιεί ένα κοινό νόμισμα. Η τρίτη ομάδα είναι οι μεσογειακές χώρες (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) και εξετάζεται προκειμένου να δοθεί ειδική έμφαση αν και κατά πόσο υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην ανάλυση σε ένα πιο μικρό γκρουπ, στο οποίο έχει συμπεριληφθεί και η Ελλάδα. Η τέταρτη ομάδα χωρών περιλαμβάνει τα 12 νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁴⁶, τα περισσότερα εκ των οποίων ενσωματώθηκαν την 1/5/2004 ενώ δύο χώρες (Βουλγαρία, Ρουμανία) έγιναν κράτη-μέλη την 1/1/2007. Η τελευταία ομάδα χωρών που θα εξεταστεί είναι βέβαια όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. Με το διαχωρισμό αυτό δίδεται η δυνατότητα να εξεταστούν επί μέρους διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, να αναζητηθούν τυχόν επιρροές που άσκησαν συγκεκριμένοι παράμετροι σε ορισμένες ομάδες χωρών και να αποτυπωθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εξέλιξη της κατανάλωσης μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όσον αφορά τώρα την περίοδο μελέτης, είναι από το 1993 έως και το 2007. Οι λόγοι που επιλέχτηκε αυτή η περίοδος είναι κατά βάση δύο. Ο πρώτος λόγος είναι το γεγονός ότι για τη συγκεκριμένη υπό εξέταση περίοδο υπάρχει διαθεσιμότητα των στοιχείων για όλες τις απαιτούμενες χρονοσειρές και για όλες τις χώρες³⁴⁷. Ο δεύτερος έχει σχέση με το γεγονός ότι η περίοδος αυτή συμπίπτει με ένα χρονικό διάστημα όπου συντελέστηκαν εξέχουσας σημασίας αλλαγές στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνθήκη του Μάαστριχ το 1992 και η απόφαση για την οικονομική και νομισματική ενοποίηση υπήρξαν ορόσημο στη γενικότερη εξέλιξη της πολιτικής που ασκήθηκε τα χρόνια που ακολούθησαν³⁴⁸. Η εισαγωγή του κοινού νομίσματος (ευρώ) το 1999 στην ευρωπαϊκή αγορά επέφερε σημαντικές αλλαγές στη λειτουργία των αγορών, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Επιπλέον την περίοδο αυτή εμφανίσθηκαν έντονες πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στις περισσότερες χώρες (ανάδειξη νέων οικονομικών δυνάμεων, ραγδαία εξάπλωση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας), οι οποίες άσκησαν και εξακολουθούν να ασκούν έντονη επιρροή στην καθημερινή ζωή των πολιτών³⁴⁹. Καθοριστικής σημασίας ήταν και οι μεταβολές που έλαβαν χώρα στις χρηματοπιστωτικές αγορές, επιδρώντας στην αγοραστική αξία των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών³⁵⁰. Συγχρόνως την περίοδο αυτή συντελέστηκε η μεγαλύτερη διεύρυνση της Ε.Ε. που έχει

³⁴⁶ Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Ρουμανία.

³⁴⁷ Η πηγή άντλησης όλων των στοιχείων είναι η βάση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας [Eurostat, European Commission, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>].

³⁴⁸ Kenen, P. (1995), *Economic and Monetary Union in Europe*, Cambridge University Press, κεφ. 3.

³⁴⁹ McNutt, P. (1996), *The Essence of Global Political Economy*, *European Business Review*, Vol. 96, σ. 7.

³⁵⁰ ΤτΕ., *Έκθεση του Διοικητή*, Τράπεζα της Ελλάδας, Αθήνα, 2005, σ. 351.

πραγματοποιηθεί ποτέ, με την είσοδο 12 νέων χωρών μελών το 2004 και το 2007. Η ανάλυση επομένως αυτής της δεκαπενταετούς χρονικής περιόδου δίδει τη δυνατότητα να εξεταστεί πως εξελίχθηκε η κατανάλωση και το καταναλωτικό πρότυπο των ευρωπαϊών πολιτών μέσα σε μια περίοδο έντονων κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων, ελέγχοντας ταυτόχρονα την επιρροή που άσκησαν ορισμένα καίριας σημασίας γεγονότα. Επιπρόσθετα η περίοδος θα διαχωριστεί σε δύο ακόμα υποπεριόδους (1993-1999 και 2000-2007) προκειμένου να αναδειχθούν τυχόν διαφορές λόγω άλλωστε και των διαφορετικών συνθηκών που επικρατούσαν στην εκάστοτε υποπερίοδο.

Πίνακας 5.1: Μέγεθος και Εξέλιξη Κατανάλωσης Νοικοκυριών ως % του ΑΕΠ

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
	Μέσος Όρος	54,11	54,45	62,73	60,37	56,89
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,44%	-0,46%	-0,12%	-0,27%	-0,36%
	Μέσος Όρος	55,02	55,40	63,21	60,84	57,61
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,48%	-0,51%	-0,14%	-0,06%	-0,28%
	Μέσος Όρος	53,31	53,61	62,30	59,96	56,27
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,38%	-0,41%	-0,11%	-0,31%	-0,35%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Επανερχόμενοι τώρα στην κατανάλωση, το μέγεθος της στην E.E. σαν ποσοστό του ΑΕΠ κυμαίνεται μεταξύ του 54% (E.E. 15) και του 63% (Μεσογειακές χώρες), με όλες όμως τις ομάδες να εμφανίζουν αρνητικό ρυθμό μεταβολής (Πίνακας 5.1). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μεταξύ των δύο υποπεριόδων το φαινόμενο της μείωσης της κατανάλωσης σαν ποσοστό του ΑΕΠ είναι πιο έντονο, για την μεν περίπτωση της E.E. 15, της ευρωζώνης και των Μεσογειακών χωρών, στην πρώτη, για τα δε νέα μέλη στη δεύτερη. Η διαφοροποίηση αυτή συνδέεται μεταξύ άλλων και με τις εξελίξεις που συνέβησαν στα έτη αυτά. Η περίοδος 1993-1999 είναι τα έτη της προετοιμασίας των χωρών για την ένταξη στην ευρωζώνη, ενώ τα έτη 2000 έως 2007 είναι ο χρόνος εφαρμογής του κοινού νομίματος αλλά και της προετοιμασίας των νέων χωρών για ένταξη στην E.E..

Πίνακας 5.2: Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών (σε €)

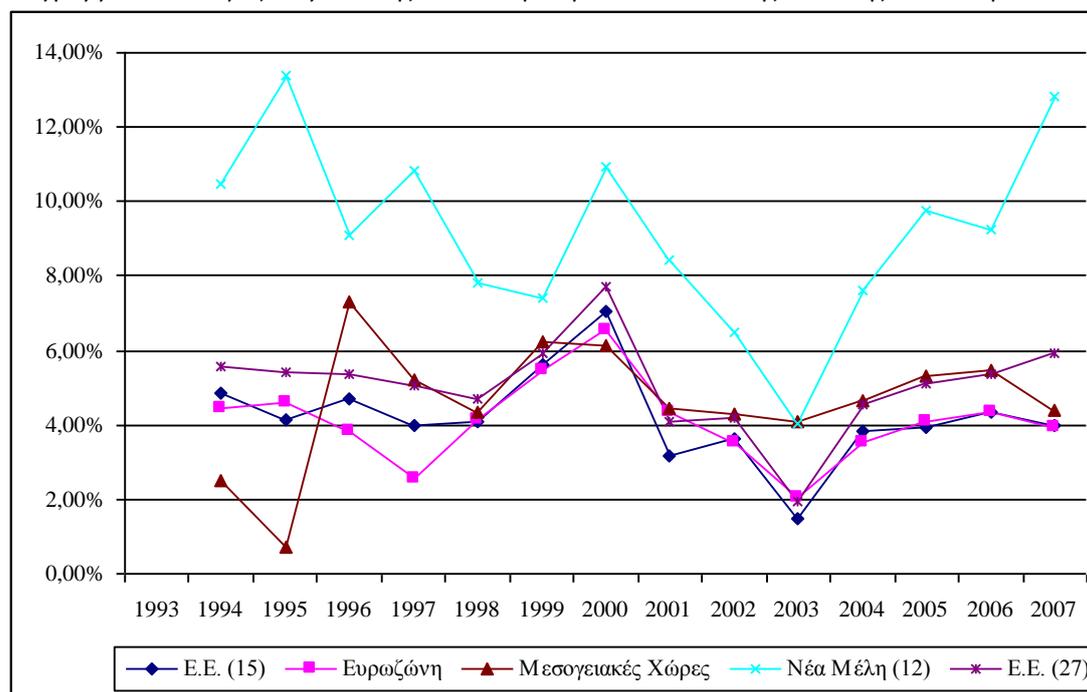
		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
	Μέσος Όρος	12.868	12.417	9.598	3.653	8.773
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	3,90%	3,81%	4,32%	8,51%	4,71%

1993-1999	Μέσος Όρος	10.746	10.395	7.782	2.515	7.088
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	3,89%	3,56%	3,72%	8,36%	4,56%
	Μέσος Όρος	14.725	14.186	11.188	4.649	10.247
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	3,03%	3,21%	4,06%	7,24%	3,88%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Συνεχίζοντας την ανάλυση της κατά κεφαλήν δαπάνης, γίνεται άμεσα αντιληπτή η έντονη διαφορά που υπάρχει στο επίπεδο αυτό μεταξύ των βασικών χωρών (Ε.Ε. 15) και νέων μελών, γεγονός βέβαια που οφείλεται στο διαφορετικό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης που υπάρχει (Πίνακας 5.2). Καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου η κατανάλωση των νοικοκυριών σε απόλυτους όρους αυξάνεται, με το ρυθμό μεταβολής να είναι μεγαλύτερος την περίοδο 1993-1999 σε όλες τις ομάδες (πλην των μεσογειακών). Στα νέα μέλη ο ρυθμός αυτός είναι υπερδιπλάσιος συγκρινόμενος με τις υπόλοιπες ομάδες, ανεξαρτήτως μάλιστα περιόδου, ενώ συγχρόνως εμφανίζει και έντονη διακύμανση (Διάγραμμα 5.1).

Διάγραμμα 5.1: Ρυθμός Μεγέθυνσης Κατά Κεφαλήν Καταναλωτικής Δαπάνης Νοικοκυριών

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Προχωρώντας τώρα στην αποτύπωση της διάρθρωσης της κατανάλωσης, δηλαδή στην παρουσίαση του καταναλωτικού προτύπου, σύμφωνα με τους κανονισμούς της στατιστικής υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat) η πρώτη κατηγοριοποίηση της κατανάλωσης γίνεται σε διψήφιους κωδικούς, όπου όλα τα αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται,

ταξινομούνται ανάλογα με τη χρήση τους σε διαφορετική κατηγορία. Οι κατηγορίες αυτές είναι 12³⁵¹ (Πίνακας 5.3):

Πίνακας 5.3: Καταναλωτικό Πρότυπο

Κατηγορίες Καταναλωτικού Προτύπου	
Είδη Διατροφής και μη-Οινοπνευματώδη Ποτά	Μεταφορές
Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός	Επικοινωνίες
Είδη Ένδυσης και Υπόδησης	Αναψυχή και Πολιτισμός
Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός και Καύσιμα	Εκπαίδευση
Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες	Ξενοδοχεία, Καφενεία και Εστιατόρια
Υγεία	Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Προτού περάσουμε τώρα στην αποτύπωση της εξέλιξής τους κατά την υπό εξέταση περίοδο, ας δούμε αναλυτικά πως εξελίχθηκε και τι περιλαμβάνει κάθε μια από τις 12 αυτές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία (*Είδη Διατροφής – Μη-Οινοπνευματώδη Ποτά*) περιλαμβάνει όλα τα τρόφιμα καθώς και τα ποτά που δεν περιέχουν αλκοόλ (όπως καφές, αναψυκτικά, χυμοί). Η δεύτερη κατηγορία (*Οινοπνευματώδη Ποτά – Καπνός*) περιλαμβάνει τα αποστάγματα, το κρασί, τη μπίρα και όλα τα προϊόντα που σχετίζονται με τον καπνό (τσιγάρα, κλπ). Στα *Είδη Ένδυσης – Υπόδησης* ανήκουν όλα τα αγαθά που σχετίζονται με το ρουχισμό και την υπόδηση. Η τέταρτη κατηγορία (*Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα*) περιλαμβάνει τις δαπάνες για ενοίκια, για συντήρηση και επισκευές της κατοικίας, το κόστος των υπηρεσιών ύδρευσης-αποχέτευσης, και όλες τις αγορές ενέργειας που καταναλώνεται μέσα στην κατοικία (ηλεκτρισμός, φυσικό αέριο, καύσιμα)

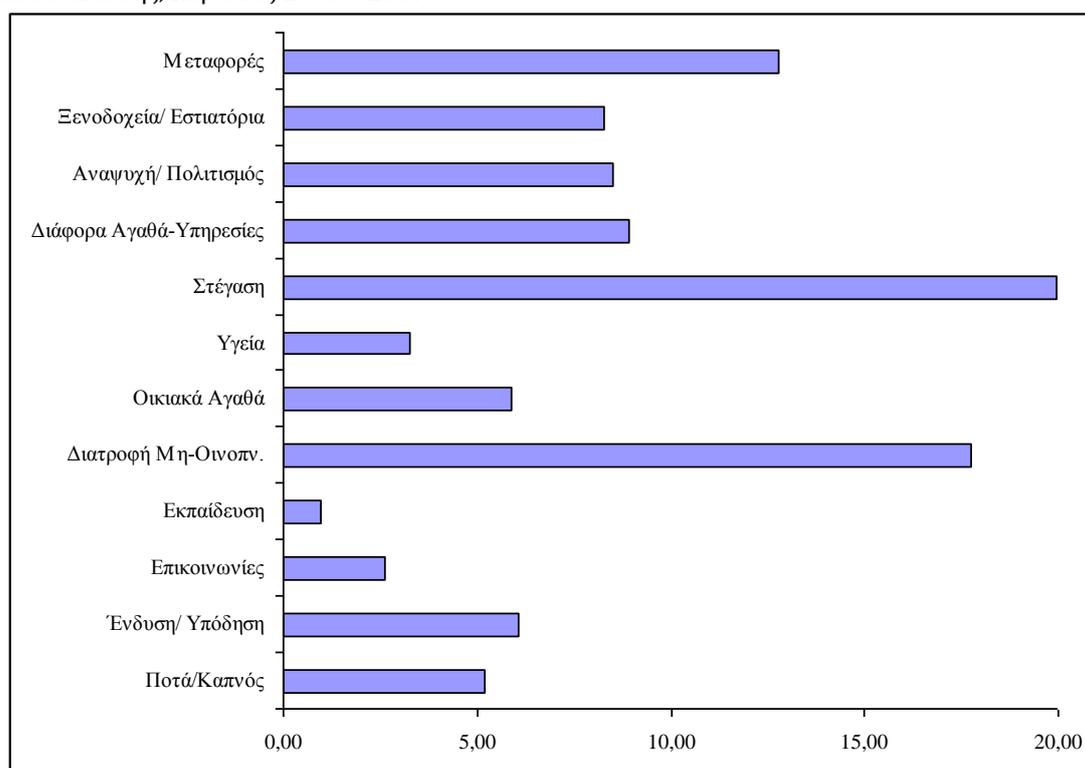
Η κατηγορία *Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης – Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες* ενσωματώνει μια ευρεία γκάμα αγαθών, όπως έπιπλα, ηλεκτρικές συσκευές και διάφορα υλικά οικιακής χρήσης (π.χ. είδη καθαρισμού). Έκτη κατηγορία είναι οι δαπάνες για την *Υγεία*. Εδώ ανήκουν οι δαπάνες για φάρμακα, υπηρεσίες ιατρών και νοσοκομειακής περίθαλψης. Οι *Μεταφορές* περιλαμβάνουν τις αγορές μεταφορικών μέσων, τις δαπάνες για τη λειτουργία-συντήρησή τους καθώς και όλες τις δαπάνες που πραγματοποιούνται για μετακίνηση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Στις *Επικοινωνίες* ανήκουν οι ταχυδρομικές υπηρεσίες, η αγορά τηλεφωνικού εξοπλισμού και όλες οι δαπάνες των νοικοκυριών για υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών. Η ένατη κατηγορία αγαθών (*Αναψυχή και Πολιτισμός*)

³⁵¹ Βλ. Europa, European Commission, Household Budget Surveys, Structure of Mean Consumption Expenditure. Ο τρόπος αυτός καταγραφής των καταναλωτικών δαπανών είναι ουσιαστικά αυτός που ακολουθεί και η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (Ε.Σ.Υ.Ε.) στις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών.

περιλαμβάνει τις δαπάνες αγορών συσκευών λήψης ήχου και εικόνας (ραδιόφωνο, τηλεοράσεις κλπ), μουσικών οργάνων, εφημερίδων, βιβλίων καθώς και όλες τις δαπάνες για υπηρεσίες αναψυχής, πολιτισμού και αθλητισμού.

Η κατηγορία *Εκπαίδευση* εμπεριέχει όλες τις δαπάνες που πραγματοποιούν τα νοικοκυριά στις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης, στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και στην παρακολούθηση φροντιστηρίων. Στην ενδέκατη κατηγορία, *Ξενοδοχεία, Καφενεία, Εστιατόρια*, ανήκουν όλα τα έξοδα των καταναλωτών σε ξενοδοχεία, εστιατόρια, καφέ. Η τελευταία κατηγορία (*Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες*) περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία καταναλωτικών δαπανών, από την αγορά προσωπικών ειδών (π.χ. κοσμήματα) και υπηρεσιών ατομικού ευπρεπισμού (κομμωτήρια) μέχρι τις δαπάνες για κοινωνική προστασία (π.χ. γηροκομεία) και για ασφαλιστικές ή οικονομικές υπηρεσίες.

Διάγραμμα 5.2: Μέσο Μέγεθος Κατηγοριών Κατανάλωσης, Ε.Ε. (27), ως % της συνολικής κατανάλωσης, Περίοδος 1993 – 2007

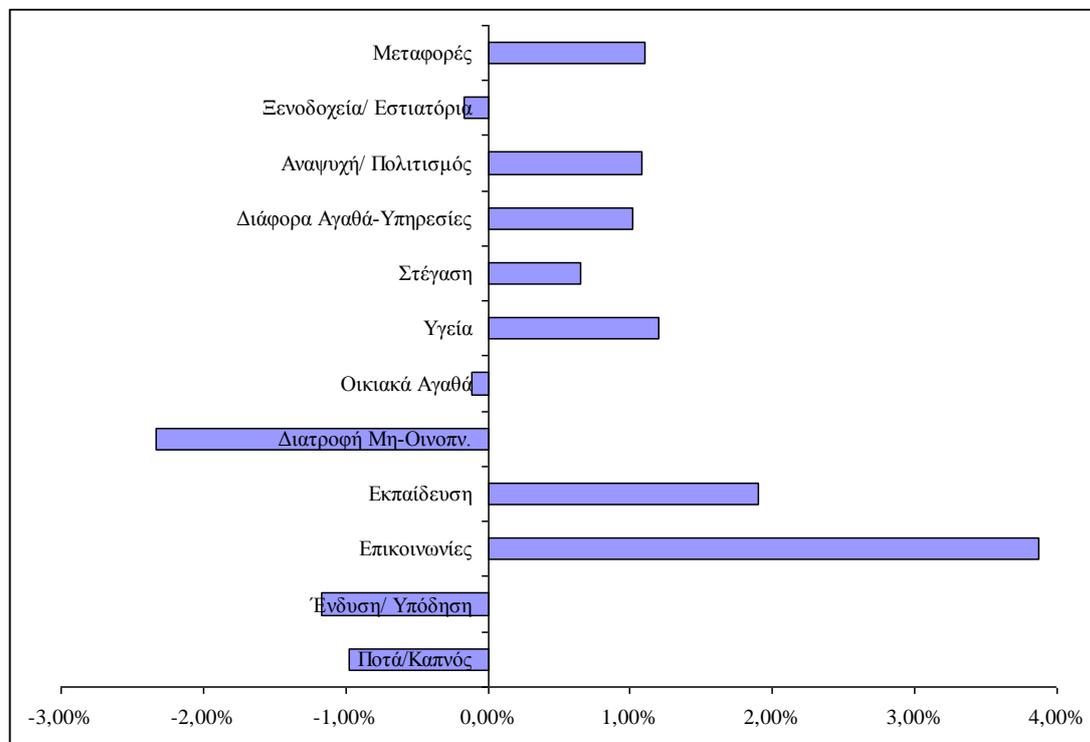

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Ως προς το μέγεθός τους, η κατηγορία εκείνη που απορροφά το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος των νοικοκυριών στην Ε.Ε. των 27 είναι η *Στέγαση, Υδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα*, και ακολουθούν τα *Είδη Διατροφής – Μη-Οινοπνευματώδη Ποτά* και οι *Μεταφορές* (Διάγραμμα 5.2). Οι τρεις αυτές κατηγορίες απορροφούν το 50% της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών. Σχετικά με το ρυθμό μεταβολής τους, οι *Επικοινωνίες*, η *Εκπαίδευση* και η *Υγεία* είναι κατηγορίες που σημείωσαν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση, ενώ τα

Είδη Διατροφής- Μη Οινοπνευματώδη Ποτά και τα Είδη Ένδυσης-Υπόδησης εμφάνισαν τη μεγαλύτερη πτώση του ποσοστού τους στην Ε.Ε. των 27 κατά την περίοδο 1993 – 2007 (Διάγραμμα 5.3).

Διάγραμμα 5.3: Μέσος Ρυθμός Μεταβολής Κατηγοριών Κατανάλωσης, Ε.Ε. (27), Περίοδος 1993 – 2007

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Συνεχίζοντας την ανάλυση των 12 κατηγοριών κατανάλωσης για την Ε.Ε. των 15 τώρα, γίνεται εμφανής καταρχάς η σαφώς μικρότερη απορρόφηση δαπανών από την κατηγορία των τροφίμων (13,22% έναντι 17,76% που είναι στην Ε.Ε. των 27), όπως βέβαια και ο ιδιαίτερα αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της κατά την περίοδο 1993-1999 (-2,27%). Αντίστοιχη αξιοσημείωτη διαφορά εντοπίζεται και στα οινοπνευματώδη είδη/ καπνός, με τις χώρες της Ε.Ε. (15) να δαπανούν σαφώς μικρότερο ποσοστό (4,35% έναντι 5,18% της Ε.Ε. (27)). Οι αλλαγές αυτές είναι δυνατό να συνδεθούν με το επίπεδο ανάπτυξης που έχει επιτευχθεί στις χώρες αυτές αλλά και με γενικότερα κοινωνικά γνωρίσματα των χωρών αυτών. Χαρακτηριστική είναι ακόμα η πολύ μεγάλη αύξηση που καταγράφηκε στο μερίδιο των δαπανών για επικοινωνίες στα έτη 1993 έως 1999 (5,15%), γεγονός βέβαια που πηγάζει από τη συνολική μεταβολή και πρόοδο που γνώρισε ο κλάδος των νέων τεχνολογιών αυτός κατά την περίοδο αυτή (Πίνακας 5.4).

Πίνακας 5.4: Μέσο Μέγεθος Κατηγοριών Κατανάλωσης, Ε.Ε. (15), ως % της συνολικής κατανάλωσης, και ρυθμοί μεταβολής

	Απόλυτα Μεγέθη			Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	4,35	4,46	4,25	-1,15%	-0,29%	-1,76%
Ένδυση/ Υπόδηση	6,34	6,74	5,99	-1,34%	-1,30%	-1,12%
Επικοινωνίες	2,39	1,99	2,74	3,23%	5,15%	0,92%
Εκπαίδευση	0,89	0,87	0,91	0,57%	-0,21%	0,91%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	13,22	14,11	12,45	-1,52%	-2,27%	-0,44%
Οικιακά Αγαθά	6,45	6,60	6,31	-0,53%	-0,27%	-0,71%
Υγεία	3,47	3,34	3,58	0,56%	0,31%	0,84%
Στέγαση	20,91	20,59	21,19	0,50%	0,30%	0,71%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	10,44	9,97	10,85	1,00%	0,50%	0,77%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	9,28	9,03	9,50	0,55%	0,83%	0,08%
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	9,19	9,20	9,18	0,04%	0,02%	0,05%
Μεταφορές	13,27	13,07	13,44	0,55%	1,15%	-0,06%

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στις 12 χώρες μέλη της Ευρωζώνης, με τις μεταβολές όμως στα είδη διατροφής και στις επικοινωνίες να είναι πιο έντονες σε σύγκριση με τις χώρες της Ε.Ε. των 15. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απουσία των χωρών του Η.Β., της Σουηδίας και της Δανίας (η διαφορά δηλαδή μεταξύ Ε.Ε. (15) και ευρωζώνης) έχει ως αποτέλεσμα να εμφανίζεται ένας σχετικά υψηλός θετικός ρυθμός μεγέθυνσης των δαπανών για εκπαίδευση κατά τα έτη 2000-2007. Στις υπόλοιπες κατηγορίες αγαθών οι διαφορές δεν είναι ιδιαίτερα έντονες, εξαιτίας βέβαια και του αυξημένου βαθμού ομοιογένειας μεταξύ των δύο αυτών ομάδων χωρών (Ε.Ε.(15) και ευρωζώνης) (Πίνακας 5.5).

Πίνακας 5.5: Μέσο Μέγεθος Κατηγοριών Κατανάλωσης, Ευρωζώνη, ως % της συνολικής κατανάλωσης, και ρυθμοί μεταβολής

	Απόλυτα Μεγέθη			Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	4,38	4,43	4,34	-0,85%	0,08%	-1,56%
Ένδυση/ Υπόδηση	6,61	7,10	6,19	-1,55%	-1,41%	-1,37%
Επικοινωνίες	2,40	1,96	2,79	3,54%	5,73%	0,90%
Εκπαίδευση	0,92	0,89	0,94	0,52%	-0,80%	1,24%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	13,60	14,52	12,79	-1,55%	-2,34%	-0,38%
Οικιακά Αγαθά	6,71	6,93	6,52	-0,70%	-0,31%	-0,93%
Υγεία	3,76	3,63	3,87	0,45%	0,16%	0,84%
Στέγαση	19,94	19,46	20,37	0,77%	0,61%	0,90%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	10,32	9,81	10,77	1,15%	0,55%	0,97%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	8,79	8,60	8,96	0,41%	0,62%	-0,05%
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	9,65	9,70	9,62	-0,05%	0,01%	-0,08%
Μεταφορές	13,13	12,90	13,32	0,48%	0,97%	-0,10%

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Από την άλλη πλευρά σημαντικές διαφορές είναι δυνατό να εντοπιστούν στο καταναλωτικό πρότυπο των μεσογειακών χωρών. Καταρχάς η κατηγορία με το μεγαλύτερο ποσοστιαίο μερίδιο είναι τα είδη διατροφής, και όχι τα είδη

στέγασης, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, με την εικόνα βέβαια να αντιστρέφεται στο δεύτερο μισό (2000-2007) και να συμβαδίζει με το πρότυπο της Ε.Ε. (15 και 27). Αξιοσημείωτη είναι μάλιστα η έντονη πτώση που καταγράφηκε κατά τα έτη 1993-1999 (-2,47%), η οποία βέβαια και οδήγησε στην παραπάνω μεταβολή. Αντίθετη εικόνα καταγράφηκε στα είδη ποτού και καπνού, με το μερίδιό τους να εμφανίζει (οριακή) αύξηση, σε αντίθεση με τις χώρες της Ε.Ε.. Χαρακτηριστικό είναι ακόμα το πολύ υψηλό μερίδιο των δαπανών για ξενοδοχεία/εστιατόρια (13,23% έναντι 9,65%), γεγονός που είναι δυνατό να υποδηλώνει τις διαφορές στον τρόπο ζωής των χωρών αυτών. Αξίζει να σημειωθούν τέλος τα υψηλά ποσοστά των δαπανών για υγεία και εκπαίδευση σε σύγκριση με τις άλλες ομάδες χωρών (Πίνακας 5.6).

Πίνακας 5.6: Μέσο Μέγεθος Κατηγοριών Κατανάλωσης, Μεσογειακές Χώρες (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία), ως % της συνολικής κατανάλωσης, και ρυθμοί μεταβολής

	Απόλυτα Μεγέθη			Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	3,43	3,39	3,48	-0,08%	0,08%	0,04%
Ένδυση/ Υπόδηση	8,32	8,78	7,93	-1,20%	-0,73%	-1,37%
Επικοινωνίες	2,34	1,94	2,69	3,44%	6,04%	0,72%
Εκπαίδευση	1,46	1,45	1,48	0,00%	-1,73%	1,07%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	16,42	17,40	15,56	-1,48%	-2,47%	-0,02%
Οικιακά Αγαθά	6,85	7,08	6,66	-0,76%	-0,05%	-1,21%
Υγεία	4,41	4,36	4,45	-0,04%	-1,44%	1,21%
Στέγαση	16,01	15,59	16,38	0,89%	0,28%	1,21%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	8,28	7,51	8,96	2,23%	1,75%	1,41%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	7,15	6,64	7,58	1,28%	0,97%	0,83%
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	13,23	13,10	13,33	0,27%	0,61%	-0,23%
Μεταφορές	12,42	12,23	12,59	0,49%	1,25%	-0,19%

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Αντίστοιχες διαφορές εντοπίζονται και στα νέα 12 μέλη της Ε.Ε.. Η πολύ μεγάλη συμμετοχή των δαπανών για είδη διατροφής ξεχωρίζει, με το ποσοστό τους μάλιστα να είναι πάνω από 26% κατά την περίοδο 1993-1999. Συγχρόνως οι χώρες αυτές, σε αντίθεση με τις άλλες ομάδες, δαπανούν ένα μικρό μερίδιο για ξενοδοχεία και υπηρεσίες εστίασης, αλλά και ένα ιδιαίτερα υψηλό για ποτά και καπνό. Σημαντική αύξηση υπήρξε και εδώ στις δαπάνες για επικοινωνίες, εμφανίζοντας δε τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης, ενώ επισημαίνεται και ο υψηλός ρυθμός μεταβολής των δαπανών για υπηρεσίες εκπαίδευσης (Πίνακας 5.7).

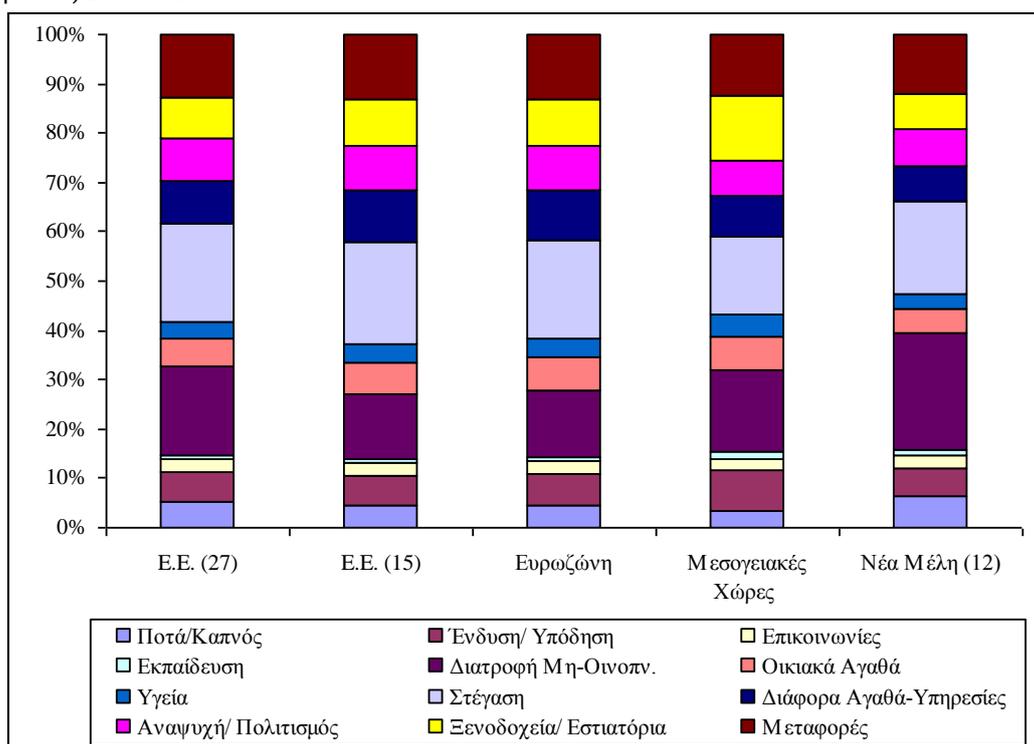
Πίνακας 5.7: Μέσο Μέγεθος Κατηγοριών Κατανάλωσης, Νέα Μέλη, ως % της συνολικής κατανάλωσης, και ρυθμοί μεταβολής

	Απόλυτα Μεγέθη			Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	6,23	6,45	6,03	-0,82%	-0,67%	-0,95%
Ένδυση/ Υπόδηση	5,69	6,05	5,37	-0,94%	-0,70%	-0,85%
Επικοινωνίες	2,92	2,22	3,53	4,55%	6,49%	1,64%
Εκπαίδευση	1,10	0,90	1,28	3,33%	2,49%	3,02%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	23,42	26,33	20,87	-2,92%	-3,40%	-2,17%
Οικιακά Αγαθά	5,17	5,05	5,27	0,52%	0,07%	1,00%
Υγεία	3,02	2,67	3,33	2,17%	2,11%	1,81%
Στέγαση	18,73	18,27	19,13	0,86%	2,06%	-0,19%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	6,99	6,59	7,34	1,04%	-0,05%	2,04%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	7,57	7,05	8,03	1,93%	2,80%	0,95%
Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	7,12	7,30	6,96	-0,49%	-0,13%	-0,59%
Μεταφορές	12,17	11,30	12,92	1,86%	1,88%	1,58%

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Συνοψίζοντας τώρα την ανάλυση του καταναλωτικού προτύπου και παραθέτοντάς το σε αντιστοιχία για την κάθε μια υπό εξέταση ομάδα χωρών κατά την περίοδο 1993 – 2007 γίνονται εμφανείς τόσο οι ομοιότητες όσο και οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους (Διάγραμμα 5.4). Ειδικότερα ο μεγαλύτερος βαθμός ομοιότητας εντοπίζεται στις κατηγορίες των δαπανών για επικοινωνίες, εκπαίδευση και μεταφορές. Από την άλλη πλευρά έντονες διαφορές παρατηρούνται στην κατανάλωση ειδών διατροφής, στις δαπάνες για ξενοδοχεία/εστιατόρια καθώς και στα αγαθά στέγασης. Να σημειωθεί μάλιστα εδώ ότι το μέγεθος δαπάνης των κατηγοριών που παρατηρούνται διαφορές είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μέγεθος των κατηγοριών που υπάρχουν ομοιότητες. Οι διαφορές και οι ομοιότητες αυτές αποτυπώνονται και μέσα από την εκτίμηση των αντίστοιχων δεικτών διακύμανσης που υπάρχουν σε κάθε κατηγορία προϊόντος μεταξύ των πέντε ομάδων χωρών (Πίνακας 5.8). Οι μεγαλύτερες τιμές υπολογίστηκαν στην περίπτωση των δαπανών για είδη διατροφής, για ξενοδοχεία/εστιατόρια και είδη στέγασης, ενώ οι μικρότερες στις δαπάνες για εκπαίδευση, επικοινωνίες και μεταφορές.

Διάγραμμα 5.4: Διάρθρωση Καταναλωτικού Προτύπου στις 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών, Περίοδος 1993 – 2007

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Βέβαια το ζητούμενο είναι αν και κατά πόσο οι παρατηρούμενες διαφορές έχουν την τάση να μειώνονται και οι ομοιότητες να αυξάνονται, που ουσιαστικά θα συνεπάγεται και τη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου. Προτού όμως ελεγχθεί η υπόθεση αυτή είναι απαραίτητο να αποτυπωθεί και η εξέλιξη των παραγόντων που επηρεάζουν τη διάρθρωση και τη μεταβολή της κατανάλωσης, όπως βέβαια και η μεταξύ τους συσχέτιση.

Πίνακας 5.8: Δείκτες Διακύμανσης Κατηγοριών Κατανάλωσης

Κατηγορία	Τιμή	Κατηγορία	Τιμή
Ποτά/Καπνός	1,10	Υγεία	0,29
Ένδυση/ Υπόδηση	1,04	Στέγαση	3,59
Επικοινωνίες	0,06	Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	2,09
Εκπαίδευση	0,05	Αναψυχή/ Πολιτισμός	0,78
Διατροφή Μη-Οινοπν.	16,98	Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	5,30
Οικιακά Αγαθά	0,48	Μεταφορές	0,22

Πηγή: Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

5.2 Εξέλιξη Παραγόντων Επιρροής

Έχοντας πλέον αποτυπώσει την εξέλιξη του καταναλωτικού προτύπου είναι δυνατή η ανάλυση των μεγεθών εκείνων που είναι δυνατό να επηρεάσουν την εξέλιξη αυτή. Ως βάση εντοπισμού των στοιχείων αυτών θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο 2^ο κεφάλαιο, η οποία και ουσιαστικά ανέδειξε τους σημαντικότερους παράγοντες επιρροής. Ο πρώτος από τους παράγοντες αυτούς που εντοπίστηκε, αναλύθηκε ως ένας από τους σπουδαιότερους και εισήχθη ως βασική ανεξάρτητη μεταβλητή στις συναρτήσεις κατανάλωσης, ήταν το εισόδημα. Το εισόδημα είναι ουσιαστικά εκείνο που κατά κύριο λόγο επιτρέπει στα νοικοκυριά να καταναλώνουν αγαθά και υπηρεσίες, με την οποιαδήποτε μεταβολή του να ασκεί σημαντική επίδραση στο ύψος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης. Προχωρώντας τώρα στην αποτύπωση του μεγέθους αυτού στις πέντε υπό εξέταση ομάδες χωρών να επισημανθεί καταρχάς ότι θα ληφθεί υπόψη το διαθέσιμο εισόδημα, που προκύπτει αν από το σύνολο του εισοδήματος αφαιρεθούν όλοι οι άμεσοι φόροι (π.χ. φόροι εισοδήματος). Με τον τρόπο αυτό λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές φορολογικές ρυθμίσεις που επικρατούν στην κάθε χώρα και επηρεάζουν τους τελικούς διαθέσιμους πόρους για κατανάλωση.

Πίνακας 5.9: Μέγεθος και Εξέλιξη Κατά Κεφαλήν Διαθέσιμου Εισοδήματος (τιμές αγοράς)

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
1993-2007	Μέσος Όρος	20.545	19.674	13.193	5.198	13.724
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	4,27%	4,08%	4,50%	8,44%	4,96%
	Μέσος Όρος	17.030	16.430	10.696	3.578	11.052
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	4,46%	4,13%	4,67%	7,54%	4,89%
	Μέσος Όρος	23.620	22.513	15.378	6.615	16.062
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	3,30%	3,33%	3,64%	7,77%	4,11%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, National Accounts

Μια πρώτη και βασική παρατήρηση από την αποτύπωση του μεγέθους αυτού (Πίνακας 5.9) είναι ότι σημειώθηκαν υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης τόσο στο σύνολο της υπό εξέτασης περιόδου όσο και στις δύο υποπεριόδους που αναλύονται, με το μεγαλύτερο να έχει επιτευχθεί στα δώδεκα νέα μέλη της Ένωσης. Η ομάδα τώρα με το μεγαλύτερο εισόδημα είναι η E.E. των 15, ενώ από την άλλη πλευρά τα νέα μέλη και οι μεσογειακές χώρες έχουν το μικρότερο. Να σημειωθεί ακόμα ότι για τη μεν E.E. των 15, την ευρωζώνη και τις μεσογειακές χώρες οι υψηλότεροι ρυθμοί μεγέθυνσης σημειώθηκαν κατά την πρώτη υποπερίοδο (1993-1999), για τα δε νέα μέλη κατά τη δεύτερη (2000-2007).

Επισημαίνεται ότι η πρώτη υποπερίοδος ταυτίζεται με την προετοιμασία δημιουργίας της ευρωζώνης, ενώ η δεύτερη με την ένταξη των νέων χωρών στην Ε.Ε..

Πίνακας 5.10: Μέγεθος και Εξέλιξη Κατά Κεφαλήν Χρηματοοικονομικού Πλούτου (τιμές αγοράς)

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
1993-2007	Μέσος Όρος	46.586	43.853	29.467	7.477	29.204
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	6,27%	6,08%	7,39%	7,80%	6,46%
1993-1999	Μέσος Όρος	35.715	33.818	21.834	5.205	22.155
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	8,84%	8,34%	11,68%	8,24%	8,77%
2000-2007	Μέσος Όρος	56.097	52.633	36.146	9.466	35.372
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	3,72%	3,69%	3,79%	7,91%	4,21%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Financial Statistics

Αντίστοιχη επίδραση με εκείνη του εισοδήματος έχει και ο διαθέσιμος χρηματοοικονομικός πλούτος, που οι όποιες μεταβολές του επηρεάζουν το ύψος της κατανάλωσης, αφού όπως επισημάνθηκε τόσο από τη νεοκλασική (Friedman) όσο και από τη νεοκενσιανή (Modigliani) θεωρία, οι καταναλωτές αποφασίζουν για το μέγεθος των αγορών με βάση τους συνολικούς πόρους που έχουν στη διάθεσή τους. Όσον αφορά τώρα το μέγεθος και την εξέλιξη του πλούτου στις υπό εξέταση χώρες υπάρχει μια αντίστοιχη εικόνα με εκείνη του εισοδήματος, όπου σε όλες τις ομάδες και τις χρονικές περιόδους υπήρξαν θετικοί ρυθμοί μεγέθυνσης. Συγχρόνως η Ε.Ε. των 15 είναι η ομάδα με το υψηλότερο επίπεδο πλούτου, ενώ τα νέα μέλη με το χαμηλότερο. Αξίζει να επισημανθεί ακόμα ότι ο μεγαλύτερος ρυθμός μεγέθυνσης επιτεύχθηκε στις μεσογειακές χώρες (με εξαίρεση μόνο την υποπερίοδο 2000-2007), όπως επίσης ότι σε όλες τις υποομάδες οι υψηλότεροι ρυθμοί σημειώθηκαν κατά τα έτη 1993-1999 (Πίνακας 5.10). Να διευκρινιστεί τέλος ότι ο χρηματοοικονομικός πλούτος προσμετρά τη διαθέσιμη αξία των χρεογράφων (ομόλογα, μετοχές,) τις καταθέσεις ταμειυτηρίου, τις μακροχρόνιες και τις καταθέσεις σε συνάλλαγμα και τα λοιπά χρηματοοικονομικά προϊόντα (π.χ. ρέπος, κλπ).

Μια ακόμα βασική μακροοικονομική μεταβλητή που μελετήθηκε και διαπιστώθηκε ότι επηρεάζει το ύψος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης είναι το επίπεδο τιμών. Προχωρώντας στην αποτύπωσή του ανά κατηγορία προϊόντος, ομάδα χωρών και περίοδο (Πίνακας 5.11), διαπιστώνεται καταρχάς ότι σε επίπεδο Ε.Ε. των 27, οι τιμές όλων των αγαθών σημείωσαν αύξηση, με εξαίρεση τις επικοινωνίες κατά τα έτη 2000-2007. Ο μεγαλύτερος ρυθμός μεταβολής σημειώθηκε στην εκπαίδευση, στα ποτά/καπνός και στα αγαθά στέγασης, ενώ ο μικρότερος στις επικοινωνίες και στα οικιακά αγαθά. Από την

άλλη πλευρά στην Ε.Ε. των 15 αλλά και στην ευρωζώνη, η μείωση του επιπέδου των τιμών στις επικοινωνίες ήταν σαφώς εντονότερη και αρνητική σε όλες τις υπό εξέταση περιόδους, με τη μεγαλύτερη όμως αύξηση να εμφανίζεται και εδώ στα είδη στέγασης, εκπαίδευσης και στα οινοπνευματώδη είδη. Χαρακτηριστική είναι ακόμα η ιδιαίτερα χαμηλή αύξηση του επιπέδου τιμών των ειδών ρουχισμού/ υπόδησης, καθώς και των αγαθών που αφορούν την αναψυχή/ πολιτισμό.

Πίνακας 5.11: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Επιπέδου Τιμών ανά Κατηγορία Προϊόντων (Ε.Ε. (27) και (15), Ευρωζώνη)

	Ε.Ε. (27)			Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	4,61%	4,46%	4,08%	2,98%	2,80%	2,70%	3,13%	2,63%	3,20%
Ένδυση/Υπόδηση	2,05%	2,63%	1,19%	0,51%	0,79%	0,18%	0,60%	0,57%	0,57%
Επικοινωνίες	0,12%	0,74%	-0,29%	-1,81%	-0,86%	-1,98%	-1,87%	-1,15%	-1,78%
Εκπαίδευση	5,30%	4,73%	5,02%	3,32%	2,95%	3,18%	3,38%	2,94%	3,48%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	2,53%	2,21%	2,34%	1,52%	1,14%	1,62%	1,54%	0,99%	1,88%
Οικιακά Αγαθά	2,21%	2,73%	1,49%	1,33%	1,47%	0,94%	1,32%	1,25%	1,20%
Υγεία	4,00%	3,87%	3,45%	2,49%	2,41%	2,02%	2,38%	2,08%	2,21%
Στέγαση	4,98%	5,13%	3,99%	3,11%	2,68%	2,83%	3,05%	2,45%	2,97%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	3,67%	3,46%	2,97%	2,39%	1,14%	2,34%	2,44%	0,65%	2,82%
Αναψυχή/Πολιτισμός	2,90%	3,04%	2,32%	0,58%	0,59%	0,29%	0,69%	0,45%	0,66%
Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	3,89%	3,57%	3,53%	2,54%	2,08%	2,45%	2,46%	1,80%	2,64%
Μεταφορές	3,83%	3,85%	2,74%	2,25%	1,69%	2,02%	2,25%	1,38%	2,31%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Αποτυπώνοντας τώρα το επίπεδο των τιμών για τις μεσογειακές χώρες και τα νέα μέλη (Πίνακας 5.12), γίνεται εμφανής καταρχάς η πολύ μεγάλη αύξηση που σημειώθηκε, ειδικά στα νέα μέλη, στην κατηγορία των αγαθών στέγασης καθώς και στα είδη ποτού και καπνού. Συγχρόνως πολύ μεγάλη αύξηση των τιμών υπήρξε στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, όπου στα νέα μέλη ξεπέρασε το 7% σε όλες τις υπό εξέταση περιόδους. Αξίζει να σημειωθεί ακόμα η έντονη αύξηση που υπήρξε στα νέα μέλη στο επίπεδο τιμών των αγαθών για μεταφορές, όπως και το γεγονός ότι δεν μειώθηκαν οι τιμές για επικοινωνίες, σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες ομάδες χωρών. Επισημαίνεται τέλος ότι ενώ στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη ο δείκτης τιμών των αγαθών αναψυχής/ πολιτισμού σημείωσε πολύ μικρή αύξηση, στις μεσογειακές χώρες αλλά κυρίως στα νέα μέλη η αύξηση αυτή ήταν συγκριτικά πολύ υψηλότερη.

Πίνακας 5.12: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Επιπέδου Τιμών ανά Κατηγορία Προϊόντων (Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη)

	Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη (12)		
	1993-2007	1993-1999	2000-2007	1993-2007	1993-1999	2000-2007
Ποτά/Καπνός	3,99%	3,96%	3,76%	6,78%	6,98%	5,63%
Ένδυση/ Υπόδηση	1,90%	1,64%	1,92%	4,21%	5,53%	2,36%
Επικοινωνίες	-1,21%	0,29%	-1,74%	2,73%	3,36%	1,58%
Εκπαίδευση	3,58%	3,21%	3,59%	7,90%	7,53%	7,03%
Διατροφή Μη-Οινοπν.	2,23%	1,67%	2,56%	3,87%	3,75%	3,19%
Οικιακά Αγαθά	1,95%	1,95%	1,70%	3,39%	4,51%	2,15%
Υγεία	2,04%	1,83%	1,78%	5,96%	6,02%	5,07%
Στέγαση	3,27%	2,05%	3,58%	7,71%	9,17%	5,32%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	2,92%	1,06%	3,16%	5,48%	6,91%	3,71%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	1,54%	0,88%	1,62%	6,07%	7,07%	4,53%
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	2,66%	1,91%	2,81%	5,68%	5,77%	4,78%
Μεταφορές	2,62%	1,63%	2,88%	6,19%	7,42%	3,61%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Δύο ακόμα βασικές μεταβλητές που αναδείχθηκαν στη διεθνή βιβλιογραφία ως παράγοντες επιρροής της κατανάλωσης των νοικοκυριών είναι οι φόροι και οι δημόσιες δαπάνες, τα δύο δηλαδή σημαντικότερα εργαλεία άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής. Να σημειωθεί καταρχάς ότι, όσον αφορά τους φόρους, το μέγεθος που θα εξεταστεί είναι η φορολογία κατανάλωσης, οι έμμεσοι δηλαδή φόροι, καθότι οι άμεσοι φόροι (φόροι εισοδήματος) έχουν ληφθεί υπόψη μέσω της καταγραφής του διαθέσιμου (και όχι του συνολικού) εισοδήματος. Προχωρώντας τώρα στην αποτύπωση των μεγεθών αυτών (Πίνακας 5.13), γίνεται εμφανής η σχετικά μικρή μεταβολή που σημείωσαν καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, ανεξαρτήτως ομάδας χωρών. Η φορολογία κατανάλωσης εμφάνισε μια μικρή πτώση στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη, ενώ στα νέα μέλη κυρίως, και στις μεσογειακές χώρες, δευτερευόντως, υπήρξε άνοδος. Οι δημόσιες δαπάνες τώρα είχαν μια μικρή, αλλά πτωτική εξέλιξη, παρουσιάζοντας όμως σταθεροποιητικές τάσεις κυρίως στη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο (2000-2007).

Πίνακας 5.13: Μέγεθος και Εξέλιξη Φορολογίας Κατανάλωσης και Δημοσίων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ)

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Φορολογία Κατανάλωσης						
	Μέσος Όρος	11,86	11,46	11,15	12,50	12,15
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,09%	-0,08%	0,02%	0,47%	0,17%
	Μέσος Όρος	11,96	11,53	11,15	12,31	12,11
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,46%	0,51%	0,63%	-0,19%	0,17%

2000-2007	Μέσος Όρος	11,78	11,40	11,15	12,67	12,18
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,35%	-0,43%	-0,33%	1,03%	0,29%
Σύνολο Δημόσιων Δαπανών						
1993-2007	Μέσος Όρος	47,93	46,83	44,86	41,88	45,24
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,93%	-0,85%	-0,48%	-0,67%	-0,82%
1993-1999	Μέσος Όρος	49,73	48,49	45,69	43,02	46,75
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-1,55%	-1,41%	-1,10%	-0,47%	-1,11%
2000-2007	Μέσος Όρος	46,36	45,38	44,14	40,89	43,93
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,00%	0,02%	0,10%	-0,64%	-0,27%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Government Finance Statistics

Αναλύοντας τώρα περισσότερο τις δημόσιες δαπάνες, αξίζει να προστεθεί στην παρούσα ανάλυση και η παρουσίαση του μεγέθους εκείνων των δαπανών που αφορούν δύο βασικές υπηρεσίες: την υγεία και την εκπαίδευση. Ο λόγος βέβαια είναι ότι οι δύο αυτές κατηγορίες δαπανών ασκούν σημαντική επίδραση στις τελικές επιλογές των νοικοκυριών ως προς το ύψος της δικής τους δαπάνης για αυτά τα αγαθά. Βλέποντας επομένως τα μεγέθη αυτά (Πίνακας 5.14), είναι εμφανές το σαφώς μικρότερο μέγεθος των δαπανών για την υγεία στα νέα μέλη σε σύγκριση με όλες τις υπόλοιπες ομάδες χωρών, όπως βέβαια και ο αυξημένος θετικός ρυθμός μεταβολής τους κατά τα έτη 2000-2007. Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες για εκπαίδευση είναι, συγκριτικά με την υγεία, χαμηλότερες, με το μικρότερο μέγεθος να συναντάται στις μεσογειακές χώρες, ενώ αξίζει να σημειωθεί και η αρνητική μεταβολή τους, κυρίως στην πρώτη υποπερίοδο (1993-1999).

Πίνακας 5.14: Μέγεθος και Εξέλιξη Δημόσιων Δαπανών για Υγεία και Εκπαίδευση (ως % του ΑΕΠ)

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Υγεία						
1993-2007	Μέσος Όρος	8,50	8,56	8,30	4,60	6,77
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	1,02%	1,04%	1,35%	0,70%	0,92%
1993-1999	Μέσος Όρος	8,03	8,10	7,78	4,35	6,39
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,37%	0,47%	0,83%	0,44%	0,39%
2000-2007	Μέσος Όρος	8,91	8,97	8,74	4,82	7,09
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	1,64%	1,58%	1,76%	0,86%	1,40%

Εκπαίδευση						
	Μέσος Όρος	5,38	5,02	4,59	5,41	5,39
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,20%	-0,23%	-0,17%	-0,33%	-0,26%
	Μέσος Όρος	5,40	5,06	4,58	5,42	5,41
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-1,03%	-1,15%	-2,22%	-0,69%	-0,88%
	Μέσος Όρος	5,35	4,98	4,59	5,40	5,38
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,35%	0,38%	0,80%	0,19%	0,28%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Government Finance Statistics

Συνεχίζοντας με την ανάλυση των μακροοικονομικών μεταβλητών, μια ακόμα παράμετρος που επηρεάζει το ύψος της κατανάλωσης είναι το επιτόκιο. Αρχικά θα μελετηθούν τα καταναλωτικά επιτόκια, που δημιουργούν αλληλεπιδράσεις στο σύνολο της κατανάλωσης, και κατόπιν τα στεγαστικά επιτόκια, που επιδρούν στο ύψος της κατανάλωσης των νοικοκυριών ως προς το μέγεθος της δαπάνης τους για αγαθά στέγασης. Ξεκινώντας από τα καταναλωτικά επιτόκια, είναι χαρακτηριστική η σημαντική πτώση που υπήρξε, ειδικά την περίοδο 1993-1999 (Πίνακας 5.15). Σε απόλυτα μεγέθη, τα νέα μέλη έχουν τα υψηλότερα επιτόκια, εμφανίζοντας όμως και τη μεγαλύτερη πτώση. Όσον αφορά τα στεγαστικά, η τάση είναι και εδώ πτωτική με υψηλότερη μάλιστα ένταση, ειδικά στις μεσογειακές χώρες αλλά και στην ευρωζώνη. Επισημαίνεται ότι η περίοδος που εμφανίζει τη μεγαλύτερη μείωση των επιτοκίων αφορά ουσιαστικά τα έτη για την προετοιμασία εισαγωγής του κοινού νομίσματος, όταν άλλωστε και πραγματοποιήθηκαν οι σημαντικότερες νομισματικές μεταβολές.

Πίνακας 5.15: Μέγεθος και Εξέλιξη Επιτοκίων Κατανάλωσης και Στεγαστικών Επιτοκίων (ως %)

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Καταναλωτικά Επιτόκια						
	Μέσος Όρος	10,20	9,99	12,58	21,48	15,22
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-3,70%	-3,83%	-4,25%	-9,15%	-6,93%
	Μέσος Όρος	12,19	12,07	15,64	31,99	20,99
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-5,68%	-6,16%	-6,18%	-10,32%	-8,71%
	Μέσος Όρος	8,46	8,17	9,90	12,29	10,16
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-1,96%	-1,70%	-1,72%	-7,20%	-4,79%
Στεγαστικά Επιτόκια						
	Μέσος Όρος	6,41	6,38	7,58	17,44	11,31
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός	-4,13%	-4,63%	-6,41%	-9,07%	-7,24%

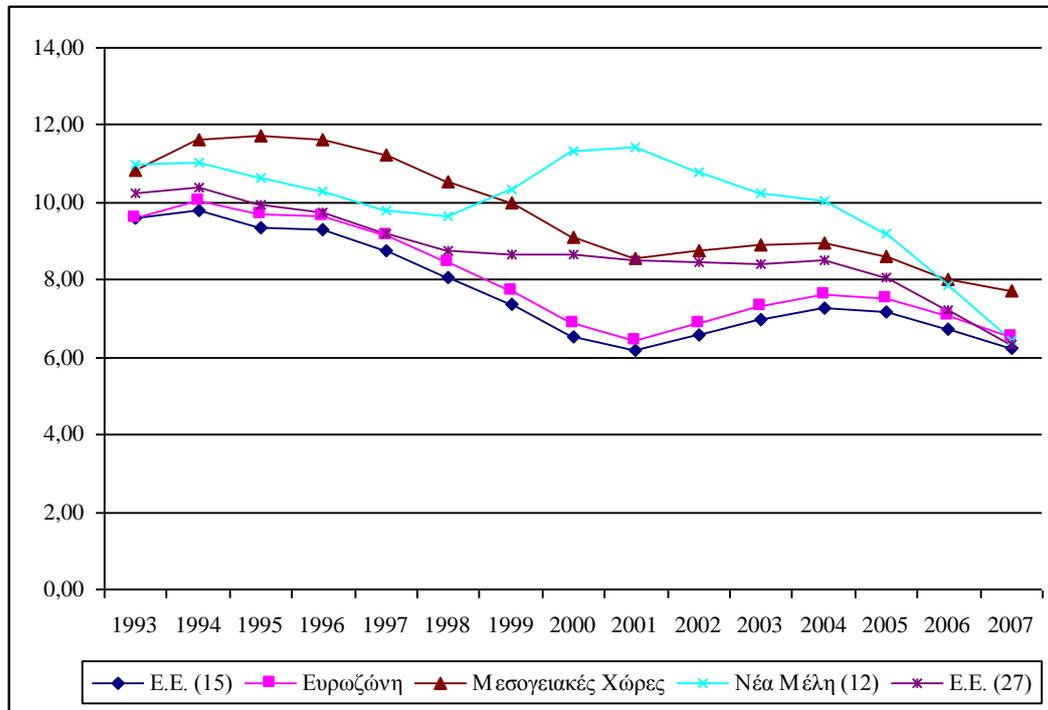
Μεταβολής

1993-1999	Μέσος Όρος	7,99	8,08	10,50	26,32	16,14
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-8,20%	-9,02%	-11,92%	-10,05%	-9,49%
2000-2007	Μέσος Όρος	5,03	4,89	5,03	9,66	7,09
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-1,99%	-2,26%	-2,17%	-7,36%	-5,16%

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Interest Rates

Πέραν αυτών των μακροοικονομικών μεταβλητών που ασκούν επίδραση στο ύψος και τη διάθρωση της κατανάλωσης, υπάρχει μια σειρά κοινωνικών και δημογραφικών μεταβλητών που έχουν επίσης αντίστοιχη επίδραση. Καταρχάς δύο βασικά μεγέθη, με έντονο κοινωνικοοικονομικό χαρακτήρα, είναι το ποσοστό ανεργίας και το ποσοστό φτώχειας. Οι δύο αυτές μεταβλητές φαίνεται να συνδέονται με αυξημένη κατανάλωση ορισμένων ειδών αγαθών (π.χ. οινοπνευματώδη ποτά/ καπνός), γεγονός που καθιστά απαραίτητη την εκτίμηση της επίδρασής τους και στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης. Ειδικότερα και ως προς την εξέλιξη του επιπέδου ανεργίας, όλες οι υπό εξέταση ομάδες χωρών ξεκίνησαν στην αρχή της περιόδου (1993) γύρω στο επίπεδο του 10% (Διάγραμμα 5.5).

Διάγραμμα 5.5: Εξέλιξη Ποσοστού Ανεργίας 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών, Περίοδος 1993 – 2007

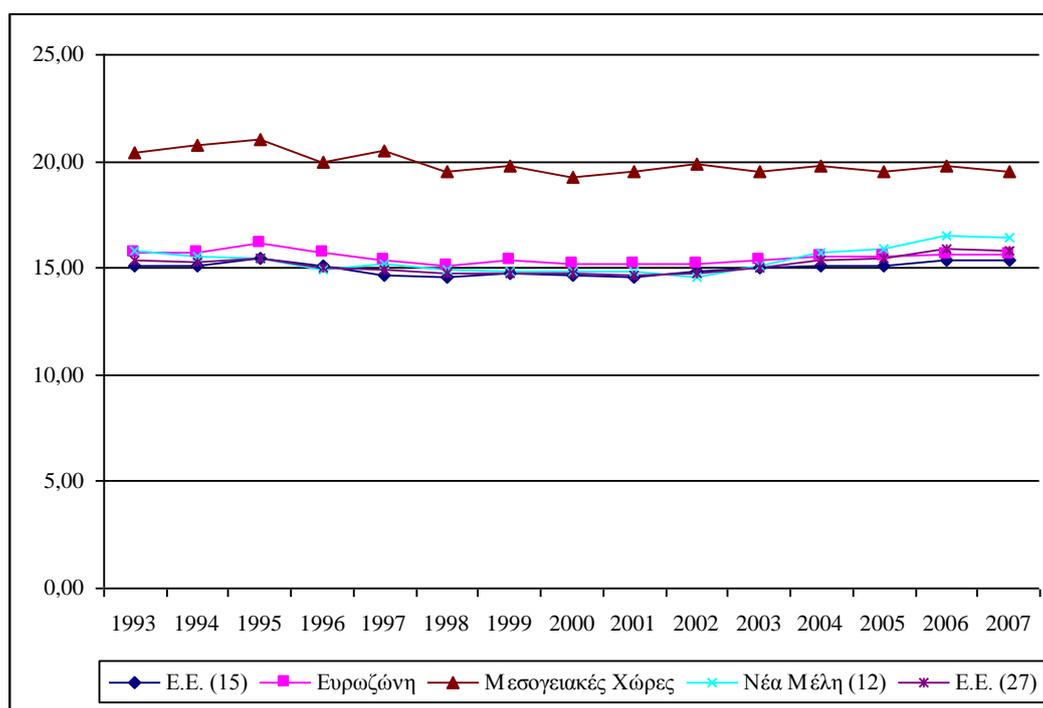

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Income, Labour Force Survey

Στη συνέχεια και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ακολούθησαν μια πτωτική πορεία, με εξαίρεση τα νέα μέλη, όπου καταγράφηκε μια αύξηση του επιπέδου αυτού. Στη συνέχεια και μετά από μικρή άνοδο, η τάση

εξακολούθησε να είναι πτωτική, με το ποσοστό ανεργίας και των πέντε ομάδων να κυμαίνεται στα επίπεδα πλέον του 7%. Από την άλλη πλευρά το ποσοστό φτώχειας παρουσιάζει ένα χαρακτηριστικό βαθμό σταθεροποίησης, όπου στη μεν Ε.Ε. των 15, την ευρωζώνη και τα νέα μέλη βρίσκεται στα επίπεδα του 15%, στις δε μεσογειακές χώρες είναι σαφώς υψηλότερο, και κυμαίνεται στο 20% του πληθυσμού (Διάγραμμα 5.6). Αξίζει να σημειωθεί ακόμα η ελαφρά ανοδική τάση του ποσοστού που εμφανίστηκε στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου, κυρίως στα νέα μέλη.

Διάγραμμα 5.6: Εξέλιξη Ποσοστού Φτώχειας στις 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών, Περίοδος 1993 – 2007

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Income, Social Inclusion and Living Conditions

Οι δημογραφικές μεταβλητές αποτελούν και αυτές με τη σειρά τους παραμέτρους επιρροής του καταναλωτικού προτύπου, με τις πιο χαρακτηριστικές να είναι το μέγεθος του νοικοκυριού, το ποσοστό των οικογενειών με παιδιά, το προσδόκιμο ζωής, η μέση ηλικία, το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 15 έως 44 ετών, καθώς και ο λόγος γυναικών προς άνδρες. Ξεκινώντας από τους δείκτες μεγέθους των νοικοκυριών, είναι χαρακτηριστικό ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο υπήρξε μια σαφής μείωση, όπως απεικονίζεται από την πτώση τόσο του μέσου μεγέθους όσο και του ποσοστού νοικοκυριών με παιδιά (Πίνακας 5.16). Η μεγαλύτερη πτώση εμφανίστηκε στα νέα μέλη και στις μεσογειακές χώρες. Να επισημανθεί ακόμα ότι τα νέα μέλη από τη μια πλευρά έχουν το χαμηλότερο ποσοστό οικογενειών με παιδιά αλλά και ένα πολύ υψηλό μέσο μέγεθος νοικοκυριών, γεγονός που είναι δυνατό να

συνδέεται με χαμηλότερα ποσοστά μονογονεϊκών νοικοκυριών σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης.

Πίνακας 5.16: Εξέλιξη Μεγέθους Νοικοκυριών και Νοικοκυριών με Παιδιά

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών (αριθμός ατόμων)						
	Μέσος Όρος	2,50	2,58	2,85	2,83	2,65
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,60%	-0,70%	-0,80%	-0,75%	-0,67%
	Μέσος Όρος	2,57	2,66	2,95	2,92	2,72
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,52%	-0,59%	-0,72%	-0,71%	-0,61%
	Μέσος Όρος	2,45	2,51	2,76	2,75	2,58
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,58%	-0,70%	-0,76%	-0,68%	-0,63%
Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά (ως % επί του συνόλου των νοικοκυριών)						
	Μέσος Όρος	53,19	54,28	55,79	45,99	49,99
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,59%	-0,71%	-1,28%	-1,94%	-1,14%
	Μέσος Όρος	54,49	55,96	59,21	49,95	52,47
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,71%	-0,77%	-1,14%	-1,89%	-1,21%
	Μέσος Όρος	52,05	52,81	52,80	42,53	47,82
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,41%	-0,56%	-1,13%	-1,72%	-0,93%

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Household Characteristics

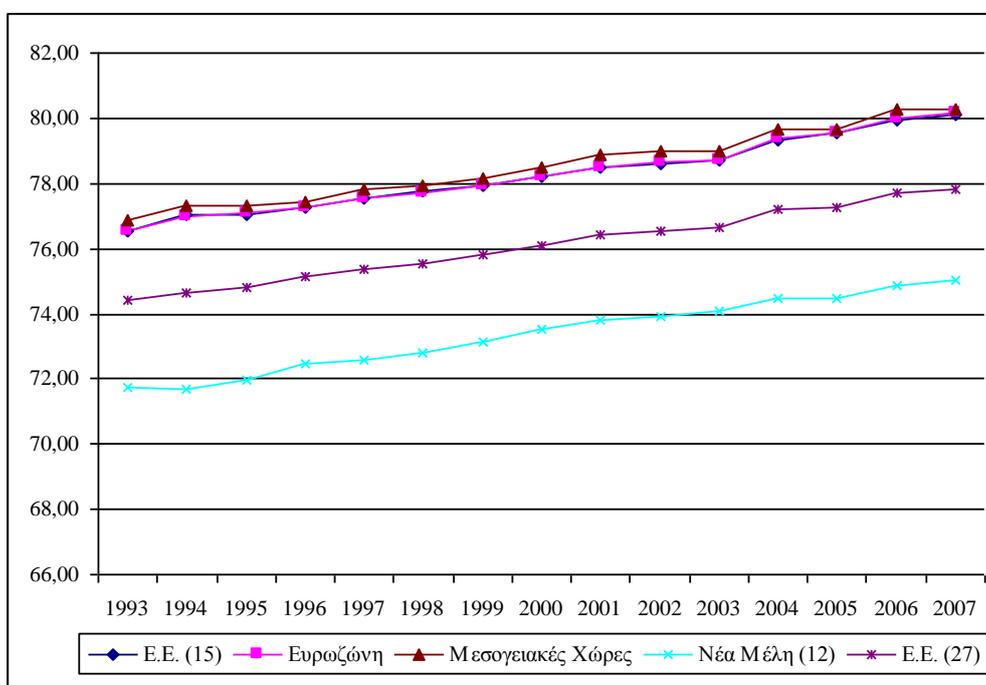
Ως προς την εξέλιξη του προσδόκιμου ζωής, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο καταγράφηκε μια συνεχή και ανοδική τάση του μέσου αριθμού ετών διαβίωσης (Διάγραμμα 5.7). Η αύξηση ήταν της τάξεως των τεσσάρων ετών για όλες τις ομάδες χωρών, οι οποίες ωστόσο διατήρησαν τις μεταξύ τους διαφορές, με τα νέα μέλη να έχουν συγκριτικά χαμηλότερο δείκτη και τις μεσογειακές χώρες να έχουν τον υψηλότερο. Αποτέλεσμα της εξέλιξης αυτής αλλά και της μείωσης του αριθμού των γεννήσεων (κάτι που φανερώθηκε μέσα από τη μείωση του ποσοστού των νοικοκυριών με παιδιά) ήταν η αύξηση της μέσης ηλικίας του πληθυσμού (Πίνακας 5.17), με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στις μεσογειακές χώρες.

Πίνακας 5.17: Μέγεθος και Εξέλιξη Μέσης Ηλικίας Πληθυσμού

	E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)	
1993-2007	Μέσος Όρος	37,88	37,75	38,26	36,47	37,25
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,67%	0,72%	0,77%	0,73%	0,69%
1993-1999	Μέσος Όρος	36,79	36,57	36,99	35,32	36,14
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,61%	0,68%	0,75%	0,68%	0,64%
2000-2007	Μέσος Όρος	38,84	38,78	39,38	37,48	38,23
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	0,62%	0,66%	0,68%	0,67%	0,64%

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Demography

Διάγραμμα 5.7: Εξέλιξη Προσδόκιμου Ζωής στις 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών, Περίοδος 1993 - 2007

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Demography

Συνεχίζοντας με τους δημογραφικούς δείκτες, ένα ακόμη μέγεθος είναι το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15 έως 44 ετών. Πρόκειται ουσιαστικά για το πιο παραγωγικό και με έντονες καταναλωτικές ανάγκες κομμάτι του πληθυσμού μιας χώρας και η μεταβολή του μεγέθους είναι δυνατό να επηρεάσει το εκάστοτε καταναλωτικό πρότυπο. Στις υπό εξέταση ομάδες χωρών ο δείκτης αυτός εμφάνισε μείωση (Πίνακας 5.18), με εξαίρεση μόνο τις μεσογειακές χώρες κατά την υποπερίοδο 1993-1999, οι οποίες όμως είχαν και την πιο έντονη πτώση κατά τα έτη που ακολούθησαν (2000-2007). Όσον αφορά τέλος το λόγο γυναικών προς άντρες, η σχέση παρουσιάζει μια αυξημένη σταθερότητα, όπου σε επίπεδο E.E. των 27 δεν καταγράφηκε κάποια τελική αλλαγή (Πίνακας 5.16).

Βέβαια στις τέσσερις υποομάδες παρατηρούνται ορισμένες μεταβολές, όπου στα μεν νέα μέλη εμφανίστηκε μια ενίσχυση του δείκτη, στα δε παλαιότερα μέλη (Ε.Ε. (15), ευρωζώνη, μεσογειακές χώρες) υπήρξε μείωση. Οι μεταβολές αυτές, αν και οριακές, είναι απαραίτητο να εξεταστούν ως προς τη δυναμική τους σε αλλαγές επί του καταναλωτικού προτύπου, καθώς οι καταναλωτικές ανάγκες των γυναικών διαφοροποιούνται σε σύγκριση με τις αντίστοιχες των ανδρών.

Πίνακας 5.18: Εξέλιξη Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών και Λόγου Γυναικών προς Άνδρες

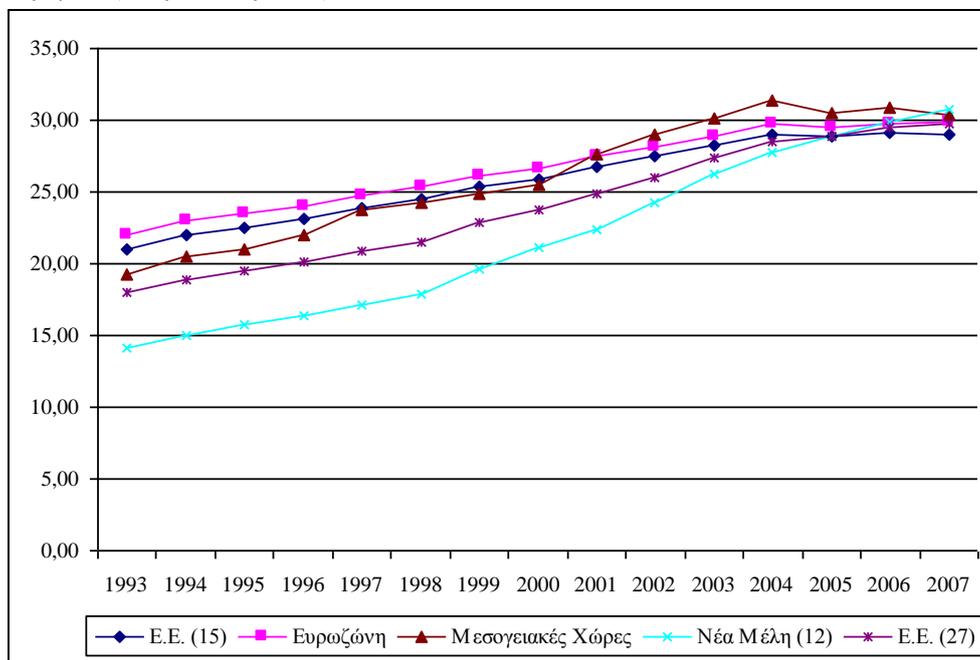
		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών						
	Μέσος Όρος	42,79	43,28	43,89	43,88	43,27
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,43%	-0,44%	-0,29%	-0,06%	-0,26%
	Μέσος Όρος	43,54	44,04	44,37	44,00	43,75
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,36%	-0,30%	0,03%	-0,05%	-0,22%
	Μέσος Όρος	42,14	42,61	43,47	43,76	42,86
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,43%	-0,49%	-0,54%	-0,07%	-0,27%
Λόγος Γυναικών προς Άνδρες						
	Μέσος Όρος	1,042	1,044	1,048	1,078	1,058
1993-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,06%	-0,06%	-0,05%	0,07%	0,00%
	Μέσος Όρος	1,044	1,046	1,050	1,074	1,058
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,03%	-0,03%	-0,01%	0,11%	0,03%
	Μέσος Όρος	1,039	1,042	1,047	1,080	1,058
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,08%	-0,08%	-0,09%	0,03%	-0,03%

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Demography

Δύο ακόμα μεταβλητές που χαρακτηρίζουν τα μέλη του πληθυσμού μιας κοινωνίας και ασκούν επίδραση στη διάρθρωση της κατανάλωσης είναι το ποσοστό εγγεγραμμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ο μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας. Η συμμετοχή του πληθυσμού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ασκεί επίδραση όχι μόνο στο ύψος των δαπανών για υπηρεσίες εκπαίδευσης αλλά συνδέεται και με το μέγεθος που δαπανούν τα νοικοκυριά σε ορισμένες κατηγορίες προϊόντων (όπως π.χ. με την κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών και καπνού). Ως προς την εξέλιξη του τώρα, είναι χαρακτηριστικό ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο ο δείκτης αυτός παρουσίασε μια αξιόλογη αύξηση, με τη μεγαλύτερη να εμφανίζεται στα νέα μέλη, όπου από 15% που ήταν περίπου το 1993, ξεπέρασε το 30% το 2007 (Διάγραμμα 5.8). Να σημειωθεί ακόμα ότι ενώ στην αρχή της περιόδου οι πέντε υπό εξέταση ομάδες

χωρών ξεκίνησαν από διαφορετική αφετηρία, κατέληξαν να έχουν στο τέλος αντίστοιχο ποσοστό εγγεγραμμένων σπουδαστών.

Διάγραμμα 5.8: Εξέλιξη Ποσοστού Εγγεγραμμένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στις 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών, Περίοδος 1993 - 2007

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Education Enrolments

Όσον αφορά τώρα το μέσο εβδομαδιαίο αριθμό ωρών απασχόλησης, αν και δεν συνδέεται άμεσα με κάποια καταναλωτική δαπάνη, εντούτοις ασκεί άμεσα ρόλο στο διαθέσιμο ελεύθερο χρόνο που έχουν τα νοικοκυριά για αναψυχή. Η επίδραση αυτή είναι δυνατό να επηρεάσει το ύψος των χρημάτων που τελικά δαπανούν οι καταναλωτές για αγαθά που σχετίζονται με υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής. Ο δείκτης αυτός κατέγραψε μια αρνητική μεταβολή σε όλες τις ομάδες χωρών και τις χρονικές περιόδους, με τη μεγαλύτερη να εμφανίζεται στις μεσογειακές χώρες κατά τα έτη 2000-2007 (Πίνακας 5.19). Η υψηλότερη τώρα τιμή του δείκτη υπήρχε στα νέα μέλη, όπου οι εργαζόμενοι απασχολούνται κατά τρεις ώρες περισσότερες την εβδομάδα σε σύγκριση με τους εργαζομένους όλων των υπολοίπων ομάδων χωρών.

Πίνακας 5.19: Μέσος Εβδομαδιαίος Αριθμός Ωρών Εργασίας

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
1993-2007	Μέσος Όρος	38,00	37,87	37,99	41,15	39,40
	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,29%	-0,36%	-0,53%	-0,27%	-0,28%
	Μέσος Όρος	38,55	38,54	38,87	41,70	39,95
1993-1999	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,16%	-0,21%	-0,24%	-0,26%	-0,21%

	Μέσος Όρος	37,52	37,29	37,22	40,66	38,92
2000-2007	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	-0,37%	-0,43%	-0,70%	-0,24%	-0,31%

Πηγή: Eurostat, Population and Social Conditions, Income, Labour Force Survey

Αφού πλέον έχει αποτυπωθεί η εξέλιξη τόσο του καταναλωτικού προτύπου όσο και οι βασικοί παράγοντες επιρροής του μεγέθους και της διάρθρωσης της κατανάλωσης³⁵², και πριν περάσουμε στη διερεύνηση των κεντρικών ερωτημάτων που έχει θέσει η παρούσα έρευνα για τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου, κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια πρώτη ανάλυση συσχέτισης των παραγόντων αυτών με τις κατηγορίες προϊόντων που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο.

5.3 Συσχέτιση Καταναλωτικού Προτύπου με Παράγοντες Επιρροής

Η εύρεση των συντελεστών συσχέτισης των προϊόντων του καταναλωτικού προτύπου με τους παράγοντες επιρροής θα επιτρέψει να γίνει τόσο μια βασική αποτύπωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς των νοικοκυριών όσο και μια κατάλληλη επιλογή μεταβλητών ελέγχου για εισαγωγή τους στις συναρτήσεις εκτίμησης της σύγκλισης της κατανάλωσης. Μέσα στο πλαίσιο αυτό θα εκτιμηθούν οι συντελεστές συσχέτισης τόσο του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης όσο και του σχετικού ύψους της σε κάθε κατηγορία προϊόντων με τους παράγοντες επιρροής που αποτυπώθηκαν στην ενότητα που προηγήθηκε. Συγχρόνως θα υπολογιστούν και οι αντίστοιχοι δείκτες διακύμανσης μεταξύ των συντελεστών συσχέτισης των ομάδων χωρών για κάθε κατηγορία προϊόντος και παράμετρο επιρροής, προκειμένου να αναδειχθεί αν υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των συντελεστών αυτών.

Ξεκινώντας από το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης υπολογίστηκαν οι αντίστοιχοι συντελεστές συσχέτισης με βασικές μακροοικονομικές αλλά και δημογραφικές μεταβλητές (Πίνακας 5.20). Όπως ήταν αναμενόμενο το διαθέσιμο εισόδημα και ο πλούτος συσχετίζονται ισχυρά και θετικά με την καταναλωτική δαπάνη σε όλες τις ομάδες χωρών, με το διαθέσιμο πλούτο να εμφανίζει έναν σχετικά μικρότερο δείκτη. Αρνητική συσχέτιση υπάρχει με τα

³⁵² Σημειώνεται ότι οι παράγοντες που εντοπίστηκαν και παρουσιάστηκαν προέκυψαν μέσα από τις αναλύσεις που έχουν γίνει στη διεθνή βιβλιογραφία (βλ. κεφ. 2). Ωστόσο σε καμιά περίπτωση δεν έχουν εξαντληθεί και είναι δυνατό ο εκάστοτε ερευνητής να εντοπίσει και πιθανές πρόσθετες παραμέτρους που ασκούν επίδραση στο ύψος των δαπανών στις διάφορες κατηγορίες προϊόντων. Στην παρούσα έρευνα έγινε απόπειρα να ενσωματωθούν οι πιο σημαντικές, λαμβάνοντας υπόψη όμως δύο βασικά χαρακτηριστικά: πρώτον τη δυνατότητα τους να ποσοτικοποιηθούν με αντικειμενικά κριτήρια και δεύτερον τη διαθεσιμότητα των στοιχείων τους για 27 χώρες της Ε.Ε. και δεκαπενταετή περίοδο ανάλυσης (1993-2007).

καταναλωτικά επιτόκια, με τη μεγαλύτερη να εμφανίζεται στην Ε.Ε. των 15, όπως και στην περίπτωση των δημοσίων δαπανών. Από την άλλη πλευρά η φορολογία εμφανίζει μικτές τάσεις, όπου στα μεν παλιά μέλη (Ε.Ε. (15), ευρωζώνη) συσχετίζεται αρνητικά, στα δε νέα μέλη και στην Ε.Ε. των 27 θετικά, ενώ στις μεσογειακές χώρες φαίνεται να μην υπάρχει συσχέτιση. Προκειμένου όμως να δούμε σε ποιές μεταβλητές υπάρχει η μεγαλύτερη διαφοροποίηση στο συντελεστή συσχέτισης, προχωρήσαμε και στον υπολογισμό της διακύμανσης. Οι σχετικές εκτιμήσεις ανέδειξαν τις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν στην περίπτωση της φορολογίας κατανάλωσης, μιας και, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αποτελεί τη μεταβλητή εκείνη όπου φαίνεται να σχετίζεται τόσο θετικά όσο και αρνητικά με την κατά κεφαλήν καταναλωτική δαπάνη στις διάφορες ομάδες χωρών.

Πίνακας 5.20: Συντελεστές Συσχέτισης Μεταβλητών με Κατά Κεφαλήν Κατανάλωση

	Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)	Δείκτης Διακύμανσης
Διαθέσιμο Εισόδημα	0,999	0,998	0,996	0,999	0,999	0,000
Διαθέσιμο Πλούτος	0,982	0,984	0,969	0,986	0,985	0,000
Καταναλωτικά Επιτόκια	-0,938	-0,912	-0,899	-0,865	0,911	0,001
Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ)	-0,478	-0,385	0,084	0,679	0,510	0,268
Σύνολο Δημοσίων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ)	-0,852	-0,834	-0,732	-0,944	0,906	0,006

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Περνώντας τώρα στους συντελεστές συσχέτισης του καταναλωτικού προτύπου, υπολογίστηκαν αρχικά οι σχετικοί δείκτες για το επίπεδο τιμών της κάθε κατηγορίας προϊόντων (Πίνακας 5.21). Καταρχάς δύο βασικές κατηγορίες προϊόντων, τα είδη διατροφής και ένδυσης, που είναι δυνατό να χαρακτηριστούν και ως αγαθά πρώτης ανάγκης, σχετίζονται ισχυρά αρνητικά με τον αντίστοιχο δείκτη τιμών τους σε όλες τις ομάδες χωρών. Από την άλλη πλευρά ισχυρά θετική είναι η συσχέτιση στην περίπτωση των αγαθών στέγασης, αναψυχής, για μεταφορές καθώς και των διαφόρων αγαθών/υπηρεσιών. Οι δαπάνες για εκπαίδευση και υγεία σχετίζονται επίσης θετικά με το σχετικό δείκτη τιμών τους, στην περίπτωση όμως των μεσογειακών χωρών ο δείκτης αυτός λαμβάνει χαμηλή τιμή. Όσον αφορά τώρα τις δαπάνες για ποτά/καπνό και για ξενοδοχεία/εστιατόρια, σε επίπεδο Ε.Ε. των 15, ευρωζώνης και νέων μελών η σχέση είναι αρνητική, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στις μεσογειακές χώρες. Στην περίπτωση τέλος των δαπανών για επικοινωνίες και για οικιακά αγαθά καταγράφηκε μια αρνητική σχέση στην Ε.Ε. των 15, την ευρωζώνη και τις μεσογειακές χώρες, αλλά θετική στα νέα μέλη.

Πίνακας 5.21: Συντελεστές Συσχέτισης Κατηγοριών Κατανάλωσης με το Σχετικό Δείκτη Τιμών

	E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)	Δείκτης Διακύμανσης
Ποτά/Καπνός	-0,79	-0,59	0,37	-0,95	-0,92	0,298
Ένδυση/Υπόδηση	-0,91	-0,97	-0,98	-0,96	-0,98	0,001
Επικοινωνίες	-0,92	-0,94	-0,74	0,99	0,09	0,701
Εκπαίδευση	0,87	0,78	0,25	0,98	0,97	0,092
Διατροφή Μη-Οινοπν.	-0,90	-0,86	-0,81	-0,98	-0,97	0,005
Οικιακά Αγαθά	-0,92	-0,96	-0,90	0,77	-0,86	0,570
Υγεία	0,86	0,82	0,26	0,97	0,95	0,088
Στέγαση	0,86	0,93	0,87	0,70	0,86	0,008
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	0,97	0,96	0,95	0,84	0,95	0,003
Αναψυχή/Πολιτισμός	0,91	0,77	0,96	0,94	0,94	0,006
Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	-0,18	-0,71	0,45	-0,81	-0,76	0,292
Μεταφορές	0,73	0,75	0,60	0,98	0,95	0,026

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators και Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Ως προς τις διαφορές που υπάρχουν τώρα μεταξύ των συντελεστών συσχέτισης, η μεγαλύτερη εντοπίστηκε στην περίπτωση των δαπανών για επικοινωνίες και για οικιακά αγαθά, εξαιτίας της διαφοροποίησης του δείκτη στα νέα μέλη. Ακολουθούν οι δαπάνες για ξενοδοχεία/εστιατόρια και για ποτά/καπνό, με την ομάδα που προκαλεί τη διαφοροποίηση να είναι οι μεσογειακές χώρες. Στις υπόλοιπες τέλος κατηγορίες δαπανών δεν εμφανίστηκαν σημαντικές διαφορές ως προς το ύψος των συντελεστών συσχέτισης, με τις ομάδες χωρών να παρουσιάζουν μια παρόμοια συμπεριφορά στα σχετικά αυτά μεγέθη. Αντίστοιχα αποτελέσματα υπολογίστηκαν και στην περίπτωση όπου εκτιμήθηκαν οι συντελεστές συσχέτισης της κάθε κατηγορίας δαπάνης με το σύνολο της κατανάλωσης. Οι δείκτες αυτοί δείχνουν ουσιαστικά τη σύνδεση που υπάρχει μεταξύ μιας μεταβολής της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης και της μεταβολής του μεριδίου δαπάνης κάθε μιας κατηγορίας προϊόντων.

Πίνακας 5.22: Συντελεστές Συσχέτισης Κατηγοριών Κατανάλωσης με Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη

	E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)	Δείκτης Διακύμανσης
Ποτά/Καπνός	-0,77	-0,55	0,39	-0,95	-0,94	0,311
Ένδυση/Υπόδηση	-0,99	-0,99	-0,99	-0,91	-0,98	0,001
Επικοινωνίες	0,93	0,93	0,88	0,90	0,93	0,001
Εκπαίδευση	0,84	0,74	0,25	0,95	0,96	0,084
Διατροφή Μη-Οινοπν.	-0,94	-0,92	-0,84	-0,96	-0,97	0,003
Οικιακά Αγαθά	-0,94	-0,95	-0,94	0,87	-0,79	0,639
Υγεία	0,83	0,78	0,29	0,94	0,93	0,071
Στέγαση	0,83	0,91	0,85	0,62	0,84	0,012

Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	0,95	0,96	0,96	0,91	0,96	0,000
Αναψυχή/Πολιτισμός	0,91	0,83	0,96	0,90	0,93	0,002
Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	-0,13	-0,66	0,46	-0,78	-0,72	0,282
Μεταφορές	0,73	0,77	0,62	0,98	0,95	0,023

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators και Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Με βάσει τους σχετικούς υπολογισμούς (Πίνακας 5.22) τα προϊόντα είναι δυνατό να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις υποομάδες. Πρώτον σε εκείνα που η αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης οδήγησε σε αύξηση του σχετικού μεριδίου. Εδώ ανήκουν οι δαπάνες για επικοινωνίες, εκπαίδευση, υγεία, στέγαση, διάφορα αγαθά, αναψυχή και μεταφορές. Η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει τα αγαθά ένδυσης/υπόδησης και διατροφής, όπου η αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης προκάλεσε μείωση του σχετικού μεριδίου τους, ενώ η στην τρίτη ομάδα ανήκουν τα αγαθά όπου υπήρξαν μικτές τάσεις (ποτά, οικιακά αγαθά, ξενοδοχεία/εστιατόρια). Οι δείκτες διακύμανσης τώρα επεσήμαναν τις διαφορές που υπάρχουν και που είχαν αναδειχθεί και στην περίπτωση των συντελεστών συσχέτισης με τους δείκτες τιμών, με εξαίρεση μόνο τις επικοινωνίες, όπου δεν υπάρχει πλέον διαφοροποίηση. Αντίθετα οι σχετικοί δείκτες των δαπανών για οικιακά αγαθά, ποτά/καπνό και ξενοδοχεία/εστιατόρια έχουν και στην περίπτωση αυτή σημαντικές διαφορές, εξαιτίας των «αιρετικών» ομάδων, όπως είναι οι μεσογειακές χώρες και τα νέα μέλη.

Πίνακας 5.23: Συντελεστές Συσχέτισης Κατηγοριών Κατανάλωσης με Βασικές Παραμέτρους Επιρροής

Παράμετρος	Κατηγορία Προϊόντων	Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)	Δείκτης Διακύμανσης
Διαθέσιμο Πλούτο	Στέγαση	0,80	0,89	0,78	0,55	0,83	0,017
Στεγαστικά Επιτόκια		-0,73	-0,81	-0,62	-0,65	-0,75	0,006
Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία	Υγεία	0,94	0,92	0,38	0,93	0,97	0,063
Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση	Εκπαίδευση	0,09	0,22	0,83	0,03	-0,08	0,129
Ποσοστό Ανεργίας	Ποτά/Καπνός	0,51	0,25	-0,43	0,65	0,95	0,272
Ποσοστό Φτώχειας		-0,47	-0,38	-0,29	-0,40	-0,49	0,006
Μέση Ηλικία Πληθυσμού	Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσ.	0,93	0,94	0,96	0,88	0,95	0,001
	Αναψυχή/Πολιτισμός	0,91	0,84	0,97	0,94	0,94	0,002
Προσδόκιμο Ζωής	Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσ.	0,94	0,94	0,96	0,86	0,95	0,002
	Υγεία	0,84	0,78	0,26	0,97	0,93	0,082
Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας	Αναψυχή/Πολιτισμός	-0,83	-0,76	-0,91	-0,94	-0,90	0,005
	Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	0,23	0,73	-0,34	0,83	0,76	0,248

Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών	Οικιακά Αγαθά	0,95	0,96	0,91	-0,84	0,82	0,616
	Στέγαση	-0,85	-0,92	-0,84	-0,71	-0,87	0,006
Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά	Διατροφή Μη- Οινοπν.	0,98	0,97	0,87	0,99	0,99	0,003
	Οικιακά Αγαθά	0,87	0,90	0,90	-0,82	0,83	0,575
Εγγεγραμμένοι στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Επικοινωνίες	0,98	0,97	0,94	0,94	0,95	0,000
Πληθυσμός 15 - 44 ετών		0,99	0,98	0,92	0,94	0,98	0,001
Λόγος γυναικών προς άνδρες	Ένδυση/ Υπόδηση	0,95	0,95	0,93	-0,91	0,04	0,683

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators και Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Συνεχίζουμε την ανάλυσή μας, προχωρώντας στον υπολογισμό των συντελεστών συσχέτισης των διαφόρων κατηγοριών προϊόντων με τις βασικές παραμέτρους επιρροής που επισημάνθηκαν στην ενότητα που προηγήθηκε (Πίνακας 5.23). Να επισημανθεί καταρχάς ότι βασικός τρόπος εντοπισμού της σύνδεσης μιας κατηγορίας δαπανών με κάθε παράμετρο επιρροής ήταν οι μέχρι σήμερα ερευνητικές εργασίες που έχουν γίνει και συνδέουν τον τρόπο συμπεριφοράς των καταναλωτών στην κατανομή των δαπανών τους με συγκεκριμένες οικονομικές, κοινωνικές και λοιπές μεταβλητές. Ξεκινώντας τώρα από τις δαπάνες στέγασης, οι μεταβολές του διαθέσιμου πλούτου συνδέονται με όμορες μεταβολές στις δαπάνες αυτές, καθότι η αύξηση του πλούτου επιτρέπει στους καταναλωτές να δαπανήσουν μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους σε αγαθά στέγασης. Αντίθετα αποτελέσματα έχουν τα στεγαστικά επιτόκια, των οποίων η αύξηση αυξάνει το κόστος δανεισμού, περιορίζοντας την ροπή προς κατανάλωση σε στεγαστικά αγαθά. Βέβαια κατά την υπό εξέταση περίοδο, τα επιτόκια αυτά μειώθηκαν σημαντικά, επιτρέποντας στα νοικοκυριά να δαπανήσουν μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους στα είδη στέγασης.

Μια ακόμα παράμετρο που συνδέεται με τις δαπάνες στέγασης είναι το μέσο μέγεθος νοικοκυριού, καθότι η αύξηση των μελών απαιτεί την αύξηση του διαθέσιμου χώρου στέγασης και κατ' επέκταση την αύξηση των σχετικών δαπανών. Ωστόσο ο αντίστοιχος συντελεστής συσχέτισης είναι αρνητικός σε όλες τις ομάδες χωρών, που οφείλεται στο γεγονός ότι ενώ το μέσο μέγεθος νοικοκυριού μειώθηκε σημαντικά, οι δαπάνες για στέγαση αυξήθηκαν, μιας και θα υπερίσχυσαν άλλου είδους παράμετροι (όπως π.χ. η μείωση του κόστους δανεισμού). Πάρα ταύτα η μείωση του μεγέθους νοικοκυριού φαίνεται πως επέτρεψε τη μείωση των δαπανών για (διαρκή) οικιακά αγαθά, με αποτέλεσμα να προκύψει ένας θετικός συντελεστής συσχέτισης (με εξαίρεση μόνο τα νέα μέλη). Προχωρώντας τώρα στην εύρεση των συντελεστών συσχέτισης των δημοσίων δαπανών για υγεία και για εκπαίδευση με τις αντίστοιχες δαπάνες των νοικοκυριών, προκύπτει καταρχάς μια υψηλά θετική συσχέτιση στις δαπάνες υγείας (με εξαίρεση το σχετικά μικρό δείκτη στις μεσογειακές χώρες).

Από την άλλη πλευρά οι δαπάνες εκπαίδευσης των νοικοκυριών φαίνεται να μη συσχετίζονται με τις δημόσιες, με εξαίρεση τις μεσογειακές χώρες, όπου υπάρχει συσχέτιση και μάλιστα υψηλή.

Οι δαπάνες για ποτά/ καπνό σε επίπεδο Ε.Ε. των 27 σχετίζονται πολύ θετικά με τα ποσοστά ανεργίας, καθότι το φαινόμενο αυτό αυξάνει τη ροπή για κατανάλωση τέτοιου είδους προϊόντων. Ωστόσο σε επίπεδο επιμέρους ομάδων, η σχέση αυτή δεν είναι τόσο ισχυρά θετική, λαμβάνει δε αντίθετο πρόσημο στις μεσογειακές χώρες, όπου παρά την πτώση της ανεργίας η κατανάλωση ποτών και καπνού αυξήθηκε. Η σχέση τώρα των δαπανών αυτών με το ποσοστό φτώχειας, μια ακόμα κοινωνική παράμετρος που θεωρητικά εντείνει την κατανάλωση τέτοιων αγαθών, είναι αρνητική, μη επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά τη θεωρητική προσέγγιση. Βέβαια το αποτέλεσμα αυτό προέρχεται από το γεγονός ότι το μεν ποσοστό φτώχειας παρέμεινε σταθερό, οι δε δαπάνες για καπνό/ποτά ακολούθησαν μια μικτή πορεία³⁵³. Η μέση ηλικία του πληθυσμού φαίνεται να συνδέεται με τις δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες και για αναψυχή/ πολιτισμό. Ειδικότερα η αύξηση της μέσης ηλικίας που συντελέστηκε κατά την περίοδο αυτή είχε ως αποτέλεσμα να διαφοροποιηθούν και οι προτιμήσεις των καταναλωτών, οδηγώντας σε μια ενίσχυση της κατανάλωσης αγαθών που σχετίζονται με τη μεγαλύτερη ηλικία (όπως π.χ. οι δαπάνες για πολυτελή αγαθά, ασφαλιστικές υπηρεσίες, ή δαπάνες για πολιτισμό). Αντίστοιχη είναι και η επίδραση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, που είχε θετική συσχέτιση με τις δαπάνες για διάφορα αγαθά και για υπηρεσίες υγείας, αφού οι δαπάνες αυτές ήταν μια ακόμα παράμετρος που επέτρεψαν την αύξηση των ετών διαβίωσης.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των συντελεστών συσχέτισης, μια ακόμα παράμετρος που προσδιορίστηκε ότι επηρεάζει τη διάρθρωση της κατανάλωσης, είναι ο μέσος αριθμός ωρών εργασίας. Ο παράγοντας αυτός επιδρά στο διαθέσιμο ελεύθερο χρόνο των νοικοκυριών, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια αρνητική συσχέτιση με τις δαπάνες για αναψυχή/πολιτισμό, που η κατανάλωσή τους απαιτεί διαθεσιμότητα χρόνου, και μια θετική (πλην των μεσογειακών χωρών) με τις δαπάνες για ξενοδοχεία/ εστιατόρια, μιας και η αύξηση των ωρών εργασίας συνοδεύεται από μια μεγαλύτερη ανάγκη για διακοπές και για εστίαση εκτός νοικοκυριού. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των νοικοκυριών είναι το σχετικό ποσοστό που έχει εξαρτημένα παιδιά. Ο συντελεστής συσχέτισης του δείκτη αυτού βρέθηκε υψηλά θετικός με τα αγαθά

³⁵³ Να σημειωθεί βέβαια εδώ ότι τέτοιου είδους κατηγορίες προϊόντων επηρεάζονται από πολλαπλές παραμέτρους και όχι μόνο από μια κοινωνική μεταβλητή, που αν και σημαντική εντούτοις σε καμιά περίπτωση δεν είναι δυνατό να αποτυπώσει το μέγεθος των επιρροών που είναι δυνατό να δεχθούν τέτοιες δαπάνες. Ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να αναλυθούν οι παράμετροι (ανεργία, φτώχεια) στο σημείο αυτό, καθότι η παράλειψη κάθε άλλο παρά συνεπικουρεί στην κατανόηση των διαφορών των καταναλωτικών προτύπων που υπάρχουν μεταξύ των ομάδων χωρών.

διατροφής και τα οικιακά αγαθά σε όλες τις ομάδες χωρών (πλην νέων μελών), επιβεβαιώνοντας έτσι την ανάγκη που υπάρχει σε νοικοκυριά με παιδιά να δαπανούν περισσότερα για τη διατροφή τους και γενικότερα για τα είδη σπιτιού.

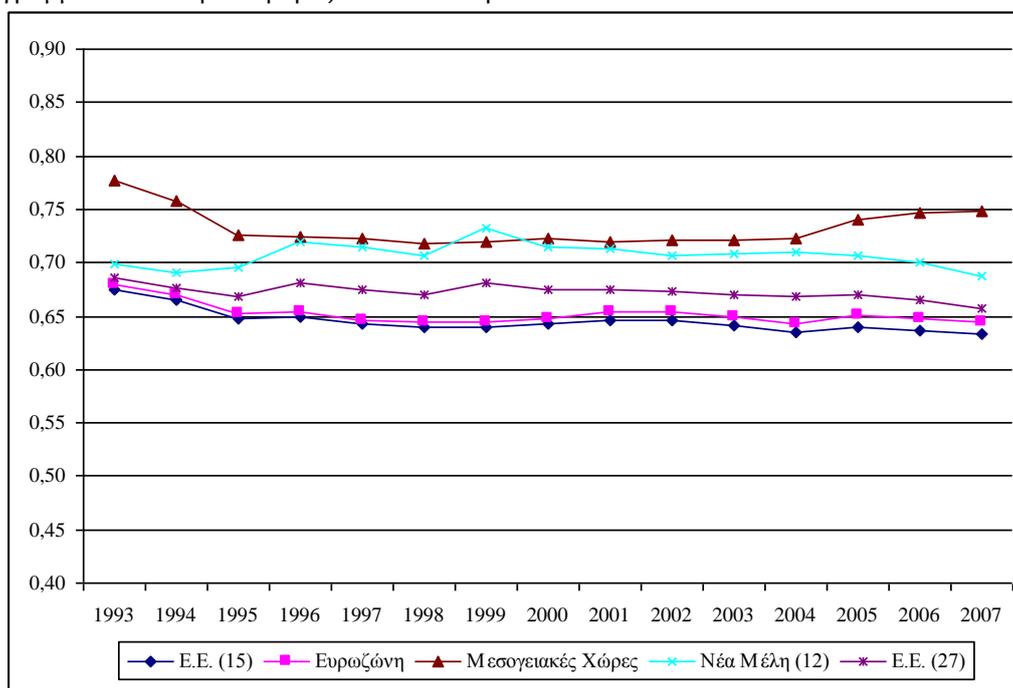
Η αύξηση των εγγεγραμμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση φανερώνει τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των νοικοκυριών. Μια παράμετρος αγαθών που είναι δυνατό να συνδεθεί με αυτή τη μεταβλητή είναι οι επικοινωνίες, καθότι η χρήση τους είναι ιδιαιτέρως απαραίτητη σε άτομα με αυξημένες επαγγελματικές υποχρεώσεις, που συνήθως έχουν και υψηλή μορφωτική τάξη. Η σύνδεση αυτή αντικατοπτρίζεται και στο θετικό συντελεστή συσχέτισης που υπολογίστηκε μεταξύ των δύο μεγεθών. Όσον αφορά τέλος το ποσοστό του πληθυσμού που είναι ηλικίας 15 έως 44 ετών και το λόγο γυναικών προς άνδρες, εκτιμήθηκε ο συντελεστής συσχέτισής τους με τις δαπάνες για είδη ένδυσης-υπόδησης, καθότι οι ομάδες αυτές του πληθυσμού είναι εκείνες που κατά βάσει τείνουν να προσδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην εξωτερική τους εμφάνιση. Η εκτίμηση ενός θετικού συντελεστή συσχέτισης ήταν αναμενόμενη, δεν επιβεβαιώθηκε όμως στην περίπτωση του λόγου γυναικών προς άνδρες για τα νέα μέλη, γεγονός που οδήγησε και σε χαμηλό συντελεστή στο σύνολο των χωρών (Ε.Ε. των 27).

Προκειμένου τώρα να αποτυπωθεί το μέγεθος της διαφοροποίησης των συντελεστών συσχέτισης, προχωρήσαμε στον υπολογισμό των αντίστοιχων δεικτών διακύμανσης. Οι εκτιμήσεις έδειξαν πως οι συσχετίσεις των δαπανών για είδη ένδυσης/ υπόδησης με το λόγο γυναικών προς άνδρες, των δαπανών για οικιακά αγαθά με το ποσοστό νοικοκυριών με παιδιά και με το μέγεθος νοικοκυριού, όπως επίσης και των δαπανών για ποτά/καπνό με το ποσοστό ανεργίας, εμφανίζουν τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση μεταξύ των ομάδων χωρών. Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται και εδώ στη διαφορετική συμπεριφορά που εμφανίζουν τα σχετικά μεγέθη στις περιπτώσεις των μεσογειακών και των νέων χωρών μελών.

Ένα τελευταίο μέγεθος που κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί στο σημείο αυτό είναι η μέση ροπή προς κατανάλωση των υπό εξέταση ομάδων χωρών. Ο δείκτης αυτός αν και δεν αναφέρεται στον τρόπο διάρθρωσης της κατανάλωσης, εντούτοις αποτελεί ένα ακόμα στοιχείο καταναλωτικής συμπεριφοράς και φανερώνει το βαθμό ομοιότητας ή διαφοροποίησης μεταξύ των χωρών μελών ως προς το μέγεθος του εισοδήματος που καταναλώνουν. Η αποτύπωση της εξέλιξης του δείχνει ότι καταγράφηκε μια (μικρή) τάση μείωσης του μεγέθους αυτού, ειδικά σε επίπεδο Ε.Ε. των 15 και ευρωζώνης (Διάγραμμα 5.9). Στα νέα μέλη όμως, όπως και στις μεσογειακές χώρες, καταγράφηκαν τόσο μειώσεις όσο και αυξήσεις του δείκτη, με το αποτέλεσμα στο τέλος της περιόδου να είναι ελαφρώς μειωμένο σε σύγκριση με την αρχή της. Χαρακτηριστικό

ωστόσο είναι το γεγονός ότι οι ομάδες χωρών εξακολουθούν να παρουσιάζουν διαφοροποίηση στο μέγεθος του δείκτη αυτού.

Διάγραμμα 5.9: Μέση Ροπή προς Κατανάλωση

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Στη συνέχεια προχωράμε στην εκτίμηση των συντελεστών συσχέτισης της μέσης ροπής προς κατανάλωση με βασικές μεταβλητές επιρροής. Οι σχετικοί υπολογισμοί (Πίνακας 5.24) δείχνουν την αρνητική σχέση που υπάρχει με το διαθέσιμο πλούτο και τη φορολογία (με εξαίρεση την E.E. των 15). Τα αποτελέσματα αυτά συνδέονται με το γεγονός ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο πλούτος τόσο μικρότερη είναι η ανάγκη να χρησιμοποιηθεί το εισόδημα για την κατανάλωση, ενώ το ύψος της φορολογίας φαίνεται πως επηρεάζει αρνητικά τη μέση ροπή της. Από την άλλη πλευρά τα καταναλωτικά επιτόκια και οι δημόσιες δαπάνες σχετίζονται θετικά, με εξαίρεση μόνο τα νέα μέλη όπου ο συντελεστής είναι οριακά θετικός. Τα επιτόκια αυξάνουν το κόστος δανεισμού με αποτέλεσμα τα νοικοκυριά, προκειμένου να επιτύχουν ένα επιθυμητό καταναλωτικό επίπεδο, να αυξάνουν το ύψος του εισοδήματος που καταναλώνουν. Οι δημόσιες δαπάνες τώρα, εξαιτίας της σχέσης υποκατάστασης που υπάρχει με την κατανάλωση (Βλ. κεφ. 2), είναι δυνατό να σχετιστούν θετικά με τη μέση ροπή της. Να σημειωθεί ακόμα ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των συντελεστών συσχέτισης μεταξύ των υποομάδων χωρών, όπως αποτυπώνεται και στις χαμηλές τιμές των δεικτών διακύμανσης.

Πίνακας 5.24: Συντελεστές Συσχέτισης Μεταβλητών με Μέση Ροπή προς Κατανάλωση

	E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)	Δείκτης Διακύμανσης
Διαθέσιμο Πλούτο	-0,80	-0,65	-0,22	-0,19	-0,71	0,08
Καταναλωτικά Επιτόκια	0,82	0,71	0,39	0,05	0,68	0,10
Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ)	-0,01	-0,31	-0,22	-0,51	-0,53	0,05
Σύνολο Δημόσιων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ)	0,83	0,73	0,59	0,03	0,61	0,10

Πηγή: Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Από την παρουσίαση αυτή των συντελεστών συσχέτισης καθώς και από την ανάλυση της εξέλιξης των κατηγοριών κατανάλωσης και των παραγόντων της, αρχίζουν και αποτυπώνονται οι ομοιότητες αλλά και οι διαφορές που υπάρχουν στο καταναλωτικό πρότυπο των χωρών της E.E.. Είναι για παράδειγμα χαρακτηριστικές οι διαφορές που εντοπίστηκαν στη συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ ορισμένων κατηγοριών δαπανών, όπως π.χ. στα ποτά/καπνό και ξενοδοχεία/εστιατόρια στις μεσογειακές χώρες ή στα οικιακά αγαθά στα νέα μέλη, με το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης. Διαφοροποίηση υπάρχει ακόμα και στο ρόλο που ασκεί η κάθε παράμετρος επιρροής της κατανάλωσης στις διάφορες υποομάδες χωρών, ενώ αξιόλογες διαφορές υπάρχουν και στο μέγεθος του ποσοστού που δαπανά κάθε υποομάδα στις κατηγορίες προϊόντων που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο.

Ως προς το τελευταίο στοιχείο αξιοσημείωτες ήταν οι διαφορές στο μέγεθος της καταναλωτικής δαπάνης στα είδη διατροφής, στα ξενοδοχεία/εστιατόρια και είδη στέγασης μεταξύ των ομάδων χωρών που εξετάστηκαν. Επομένως το κεντρικό ερώτημα σχετικά με την εξέλιξη των διαφορών αυτών και κατά πόσο υπήρξε περιορισμός τους, άρα και σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου, είναι δυνατό πλέον να διερευνηθεί. Αυτό θα είναι και το κεντρικό ζήτημα του κεφαλαίου που ακολουθεί.

Κεφάλαιο 6^ο Εμπειρική Ανάλυση

6.1 Μεθοδολογία Έρευνας

Μέσα στο πλαίσιο ανάλυσης της καταναλωτικής συμπεριφοράς, εντοπισμού των παραμέτρων που την επηρεάζουν και μεθοδολογικής προσέγγισης της διαδικασίας της σύγκλισης σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, εισέρχεται το ζήτημα της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου και δη του τρόπου κατανομής της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης στις διάφορες κατηγορίες προϊόντων. Αυτό είναι και το κεντρικό θέμα διερεύνησης της παρούσας έρευνας. Έχοντας αποτυπώσει τη μάκρο και μικρο προσέγγιση της κατανάλωσης (κεφάλαιο 1^ο), τις εμπειρικές αναλύσεις της και τον εντοπισμό των παραμέτρων επιρροής (κεφάλαιο 2^ο), τον τρόπο εκτίμησης της σύγκλισης (κεφάλαιο 3^ο), τις πρώτες διερευνήσεις που έχουν γίνει ως προς τη σύγκλιση της κατανάλωσης (κεφάλαιο 4^ο), την εξέλιξη των παραμέτρων της καθώς και των συνθετικών της μεγεθών (κεφάλαιο 5^ο) είναι δυνατή πλέον η επικέντρωση στο κύριο ζητούμενο που έχει θέσει η παρούσα έρευνα. Η αναζήτηση του βαθμού σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου και η ανάδειξη των παραγόντων επιρροής του αποτελεί το αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου.

Αρχικά θα αποτυπωθεί η μεθοδολογία, βάσει της οποίας θα διερευνηθεί το φαινόμενο αυτό, στη συνέχεια θα παρουσιασθούν τα εκτιμώμενα αποτελέσματα, έτσι ώστε να αναλυθούν τέλος οι προκύπτουσες σχετικές εκτιμήσεις. Η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί θα αντληθεί μέσα από τις μεθόδους εκείνες που αναπτύχθηκαν για την εκτίμηση της σύγκλισης σε οικονομικό επίπεδο, έτσι όπως παρουσιάσθηκαν στο 3^ο κεφάλαιο. Ειδικότερα η ανάλυση θα περιλαμβάνει τόσο στατιστική όσο και οικονομετρική προσέγγιση, προκειμένου να διερευνηθεί το ζήτημα και από τις δύο αυτές πτυχές, δίνοντας όσο το δυνατό μεγαλύτερη βαρύτητα στα συμπεράσματα που θα προκύψουν. Ξεκινώντας από τη στατιστική ανάλυση, οι υπολογισμοί θα στηριχθούν σε δύο βασικούς δείκτες.

Ο πρώτος δείκτης θα στηριχθεί στο συντελεστή μεταβλητότητας, όπου μέσω αυτού θα υπολογιστεί η μέση ετήσια σύγκλιση (ή απόκλιση) ως εξής:

$$MCV = \left[\left(\frac{CV_{t_1} - CV_{t_2}}{CV_{t_1}} \right) \right] \cdot \frac{100}{(t_2 - t_1)} \quad (6.1)$$

όπου MCV είναι η μέση ποσοστιαία ετήσια σύγκλιση (ή απόκλιση), CV_{t1} είναι ο συντελεστής μεταβλητότητας στην αρχή της περιόδου, CV_{t2} ο συντελεστής μεταβλητότητας στο τέλος της περιόδου, t_1 και t_2 είναι το πρώτο και το τελευταίο έτος της χρονικής περιόδου που εξετάζεται. Όσο μικρότερη είναι η τιμή του συντελεστή μεταβλητότητας (περιορισμένο εύρος διασποράς) τόσο περισσότερο ομοιογενής είναι η συγκεκριμένη μεταβλητή. Η διαχρονική μείωση (αύξηση) του δείκτη υποδηλώνει σύγκλιση (απόκλιση) της μεταβλητής, δηλαδή αρνητική (θετική) τιμή του δείκτη υποδηλώνει σύγκλιση (απόκλιση). Σημειώνεται ότι ο δείκτης αυτός αποτυπώθηκε με τη μορφή αυτή στην ανάλυση των Williamson και Fleming (1977), ενώ έχει χρησιμοποιηθεί σε σειρά μελετών για την εκτίμηση της σύγκλισης οικονομικών και κοινωνικών μεγεθών. Να σημειωθεί ότι ο συντελεστής μεταβλητότητας υπερτερεί σαν δείκτης έναντι της τυπικής απόκλισης, που είναι ένα ακόμα μέτρο διασποράς που θα εκτιμηθεί για τον εντοπισμό του βαθμού ομοιογένειας, καθότι είναι απαλλαγμένος από τις μονάδες μέτρησης και επιτρέπει διαστρωματικές συγκρίσεις δεδομένων. Οι δείκτες αυτοί επιτρέπουν να ελεγχθεί η υπόθεση της σ -σύγκλισης, η οποία προσφέρει μια πρώτη αποτύπωση για την ύπαρξη ή όχι του φαινομένου αυτού.

Στη συνέχεια θα προχωρήσουμε στην οικονομετρική ανάλυση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Η ανάλυση θα στηριχθεί στη μεθοδολογία του Ben-David (1996) και θα έχει ως βάση τον έλεγχο της μακροχρόνιας μείωσης της διαφοράς ενός μεριδίου δαπάνης μιας κατηγορίας αγαθών μιας συγκεκριμένης χώρας (ή ομάδας χωρών) ως προς το αντίστοιχο μερίδιο μιας χώρας (ή ομάδας χωρών) που έχει επιλεγεί ως δείκτης σύγκρισης. Ειδικότερα το μοντέλο που θα χρησιμοποιηθεί προκειμένου να ελέγξουμε τη σύγκλιση των καταναλωτικών προτύπων στην Ε.Ε. είναι της μορφής:

$$es_{i,j,t} - \overline{es}_{i,t} = \beta(es_{i,j,t-1} - \overline{es}_{i,t-1}) + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.2)$$

όπου $es_{i,j,t}$ (expenditure share) είναι το μερίδιο της καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας αγαθών i της χώρας j στο χρόνο t , $\overline{es}_{i,t}$ είναι το αντίστοιχο μερίδιο της καταναλωτικής δαπάνης της κατηγορίας αγαθών i του μέσου όρου των χωρών που έχουν θεωρηθεί ως δείκτης σύγκρισης (benchmark) στο χρόνο t , εκφρασμένες σε λογαρίθμους. Λαμβάνοντας υπόψη τις πρώτες διαφορές, το υπόδειγμα αυτό μετασχηματίζεται και έχει πλέον την ακόλουθη μορφή:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.3)$$

όπου $z_{i,j,t}$ είναι $z_{i,j,t} = es_{i,j,t} - \overline{es}_{i,t}$, δηλαδή η διαφορά μεταξύ του λογαρίθμου του μεριδίου δαπάνης μιας κατηγορίας αγαθών i στη χώρα j και του αντίστοιχου μέσου όρου που λαμβάνεται ως δείκτης σύγκρισης (benchmark). Ως Δ θεωρούνται οι πρώτες διαφορές, δηλαδή $\Delta z_{i,j,t} = z_{i,j,t} - z_{i,j,t-1}$, που

χρησιμοποιούνται προκειμένου να ληφθεί υπόψη η πιθανή γραμμική συσχέτιση (serial correlation) στα σφάλματα ($\varepsilon_{i,j,t}$).

Στο μοντέλο αυτό θα προχωρήσουμε στην εισαγωγή μεταβλητών ελέγχου έτσι ώστε να ληφθεί υπόψη η επίδραση των παραμέτρων εκείνων (οικονομικών, κοινωνικών, δημογραφικών) που εντοπίστηκε ότι επιδρούν στο ύψος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης. Επισημαίνεται ότι το είδος της επιλογής των παραμέτρων που θα εισαχθούν κάθε φορά στο μοντέλο εξαρτάται από την υπό εξέταση κατηγορία δαπάνης, μιας και όπως διαπιστώθηκε τα προϊόντα του καταναλωτικού προτύπου επηρεάζονται τόσο από κοινές (εισόδημα, επίπεδο τιμών) όσο και από διαφορετικές παραμέτρους. Η επιλογή αυτή θα βασιστεί στα ευρήματα του 2^{ου} και του 5^{ου} κεφαλαίου, όπου μέσω της επισκόπησης των εμπειρικών μελετών αλλά και της εκτίμησης δεικτών συσχέτισης εντοπίστηκαν εκείνες οι παράμετροι που επηρεάζουν την κάθε κατηγορία προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή το οικονομετρικό μοντέλο που θα εκτιμηθεί είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{i,j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \mu \Delta n_{j,t} + \dots + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.4)$$

όπου $p_{i,k,t}$ είναι η διαφορά μεταξύ του λογαρίθμου του δείκτη τιμών της κατηγορίας αγαθών i της χώρας j στο χρόνο t και του αντίστοιχου μέσου όρου που λαμβάνεται ως δείκτης σύγκρισης (benchmark), $m_{i,t}$ είναι η διαφορά μεταξύ του λογαρίθμου του κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας j στο χρόνο t και του αντίστοιχου μέσου όρου του δείκτη σύγκρισης και $n_{i,t}$ είναι η διαφορά του λογαρίθμου των λοιπών μεταβλητών ελέγχου της χώρας j στο χρόνο t και του αντίστοιχου μέσου όρου του δείκτη σύγκρισης, που θα χρησιμοποιηθούν κάθε φορά, ενώ τέλος ως Δ θεωρούνται όπως και προηγουμένως οι πρώτες διαφορές.

Διευκρινίζεται ότι το εισόδημα και το επίπεδο τιμών αποτελούν τις κοινές μεταβλητές που θα υπάρχουν κάθε φορά, ενώ θα προστίθενται στη συνέχεια οι υπόλοιπες μεταβλητές ελέγχου ανάλογα με το είδος της κατηγορίας προϊόντων που εξετάζεται (και που εκφράζονται κάθε φορά μέσω του δείκτη $n_{i,t}$ με την παράθεση τελείων [...] στο υπόδειγμα υποδηλώνεται ότι σε ορισμένες κατηγορίες προϊόντων είναι περισσότεροι από ένας). Πέραν της χρήσης των μεταβλητών ελέγχου, θα προχωρήσουμε και σε μια ακόμα διαφοροποίηση του υποδείγματος 4, μέσω της εισαγωγής βοηθητικών μεταβλητών (“instruments variables”). Ως βοηθητικές μεταβλητές θα χρησιμοποιηθούν τα σχετικά επίπεδα της κατανάλωσης και του εισοδήματος με λήψη δύο χρονικών υστερήσεων. Μέσω της εισαγωγής αυτής θα επιχειρηθεί να διαπιστωθεί πόσο ισχυρά είναι τα αποτελέσματα του υποδείγματος 4 και ουσιαστικά να εξεταστεί ο ρόλος του επιπέδου κατανάλωσης και εισοδήματος προηγούμενων ετών στη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου.

Η ανάλυση, τόσο η στατιστική όσο και η οικονομετρική, θα καλύπτει, όπως ήδη έχει αναφερθεί, το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, την ευρωζώνη των 12, τις μεσογειακές χώρες, τα νέα μέλη (12) και βέβαια την Ε.Ε. των 27³⁵⁴. Η περίοδος μελέτης θα είναι το διάστημα 1993-2007, ενώ συγχρόνως θα εξεταστούν και δύο υποπερίοδοι (1993-1999, 2000-2007). Να σημειωθεί τέλος ότι στατιστικός έλεγχος της σύγκλισης θα πραγματοποιηθεί όχι μόνο για το σύνολο και τα μερίδια δαπάνης της κατανάλωσης, αλλά θα εξεταστεί το φαινόμενο αυτό και στις βασικές μεταβλητές που επηρεάζουν τόσο το μέγεθος όσο και τη διάρθρωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών. Με τον τρόπο αυτό θα έχουμε τη δυνατότητα να ερμηνεύσουμε καλύτερα τα αποτελέσματα που θα εκτιμηθούν για τα μερίδια δαπάνης. Διευκρινίζεται ωστόσο ότι παρουσίαση της ανάλυσης σε υποπεριόδους θα γίνει και στην περίπτωση των παραγόντων επιρροής στις περιπτώσεις όμως που εντοπίστηκαν ότι υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των δύο (υποπεριόδων) και είναι απαραίτητη η αναλυτική παράθεσή τους.

Πέραν του χρονικού διαχωρισμού της ανάλυσης θα επιχειρηθεί να γίνει και μια ομαδοποίηση των κατηγοριών του καταναλωτικού προτύπου σε δύο βασικές ομάδες αγαθών, από τις αρχικές δώδεκα, προκειμένου η ανάλυση να λάβει έναν περισσότερο «επισκοπικό» χαρακτήρα και να εξαχθούν ορισμένα «εκτός κάδρου»³⁵⁵ (“out of the box”) συμπεράσματα. Η πρώτη ομάδα είναι τα *αγαθά διαβίωσης*, στην οποία έχουν συμπεριληφθεί οι δαπάνες για είδη ένδυσης/υπόδησης, υπηρεσίες εκπαίδευσης, είδη διατροφής, υπηρεσίες υγείας, στέγαση και για αγαθά οικιακής χρήσης, δηλαδή όλες οι κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που έχουν άμεση σχέση με τον τρόπο διαβίωσης των ατόμων.

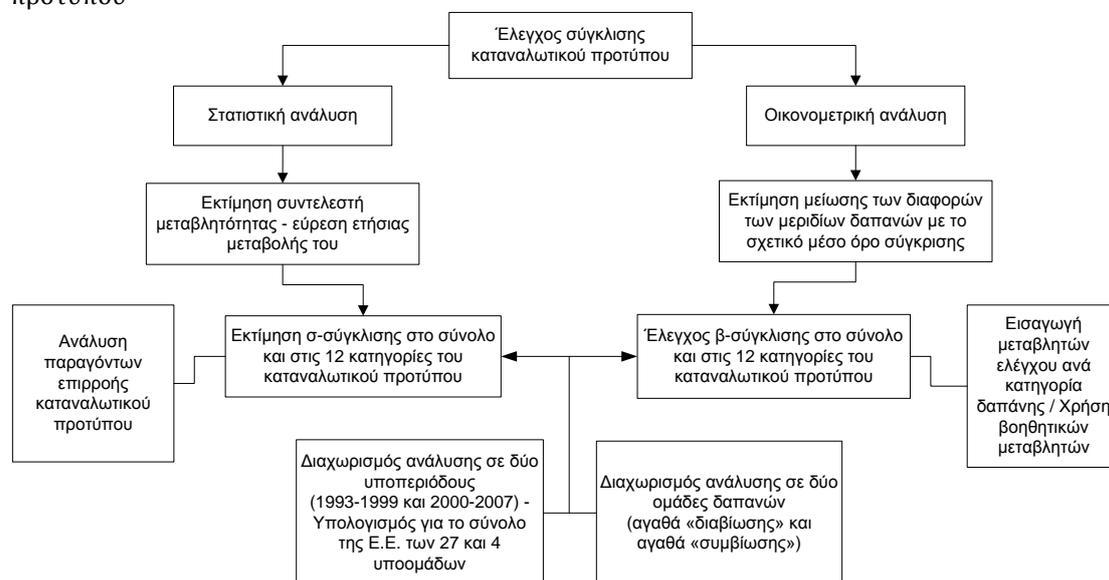
Η δεύτερη ομάδα είναι τα *αγαθά συμβίωσης*, όπου προσμετρούνται οι δαπάνες για ποτά/καπνό, επικοινωνίες, αναψυχή/πολιτισμό, μεταφορές, εστιατόρια/ ξενοδοχεία, και διάφορα αγαθά. Πρόκειται για όλα εκείνα τα αγαθά που επηρεάζονται από τη συμβίωση των ατόμων και ουσιαστικά αντικατοπτρίζουν ένα μέρος του τρόπου ανάπτυξης των διαπροσωπικών τους σχέσεων. Η ομαδοποίηση αυτή δύναται να θεωρηθεί ως αυθαίρετη, εντούτοις κρίνεται σκόπιμη στα πλαίσια της παρούσας ανάλυσης και θα βοηθήσει σημαντικά στα τελικά συμπεράσματα που θα προκύψουν. Ακολούθως αποτυπώνεται διαγραμματικά ο συνολικός τρόπος και τα βήματα ανάλυσης-

³⁵⁴ Επισημαίνεται ότι η εξέταση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου είναι δυνατό να γίνει και σε πρόσθετες ομάδες χωρών, όπως για παράδειγμα στις Σκανδιναβικές χώρες ή στις χώρες τις κεντρικής Ευρώπης [Βλ. Πρόντζας, Π. Λώλος, Σ. (2008), Η Συμπεριφορά του Καταναλωτικού Προτύπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εισήγηση στο Τρίτο Πανελλήνιο Συνέδριο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας: Η Διεθνής Οικονομία στον 21ο Αιώνα, προς την Παγκοσμιοποίηση ή προς την Κυριαρχία των Περιφερειακών Συνεργασιών, Αθήνα]. Στο πλαίσιο όμως της παρούσας εργασίας θα εξεταστούν αποκλειστικά οι πέντε προαναφερμένες ομάδες χωρών.

³⁵⁵ Ο όρος αν και μη δόκιμος δίδει την παραστατικότητα που απαιτείται στο σημείο αυτό.

ελέγχου του φαινομένου της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου (Διάγραμμα 6.1).

Διάγραμμα 6.1: Βήματα και τρόπος ανάλυσης-ελέγχου της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου

Προκειμένου ωστόσο να διαπιστωθεί ότι πράγματι υπάρχει διαφορά στο ρυθμό σύγκλισης μεταξύ των δύο υπό εξέταση χρονικών περιόδων (1993-1999 και 2000-2007) θα προχωρήσουμε στη χρήση μιας ψευδομεταβλητής (D) που θα εισαχθεί στον υπολογισμό του συνόλου των ετών (1993-2007). Η ψευδομεταβλητή αυτή θα λάβει την τιμή 0 για τα έτη 1993-1999 και την τιμή 1 για τα έτη 2000-2007. Η εισαγωγή της θα γίνει καταρχάς στο σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης, όπου η εύρεση σχετικής στατιστικής σημαντικότητας θα φανερώσει με emphaticό τρόπο αν υπάρχουν διαφορές στην εξέλιξη του καταναλωτικού προτύπου μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων αναφοράς. Επιπλέον η ψευδομεταβλητή αυτή θα χρησιμοποιηθεί και στην περίπτωση όπου θα εξεταστούν οι δύο μεγάλες υποομάδες αγαθών που αναφέρθηκαν προηγουμένως (τα αγαθά «διαβίωσης» και τα αγαθά «συμβίωσης»), προκειμένου να διαπιστωθεί και εδώ αν η εξέλιξη των διαφορών στα καταναλωτικά πρότυπα μεταξύ των ομάδων χωρών διαφοροποιήθηκε μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων. Επισημαίνονται δύο ακόμα χαρακτηριστικά για τις δύο αυτές υποπεριόδους.

Πρώτον διαχωρίζουν ουσιαστικά σε δύο αντίστοιχα χρονικά μέρη την υπό εξέταση συνολική χρονική περίοδο. Δεύτερον, και ουσιαστικότερον, κατά τη διάρκεια των δύο αυτών υποπεριόδων σημειώθηκαν έντονες μεταβολές στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα κατά τη διάρκεια των ετών 1993 έως 1999 υλοποιήθηκαν οι πολιτικές για την υιοθέτηση του ευρώ και των ειδικότερων πολιτικών που προβλέπονταν στη συνθήκη του Μάαστριχτ, με την εφαρμογή των κριτηρίων σύγκλισης (σταθερότητα τιμών και συναλλαγματικών ισοτιμιών,

σύγκλιση επιτοκίων, εξυγίανση δημοσιονομικών μεγεθών). Η περίοδος που ακολούθησε (2000-2007) χαρακτηρίζεται από τις διεργασίες που έγιναν ως προς την προετοιμασία για τη διεύρυνση της Ε.Ε., από την κυκλοφορία του ευρώ και βέβαια από τις σημαντικές χρηματοπιστωτικές αλλαγές που σημειώθηκαν ως απόρροια της υιοθέτησης του κοινού νομίσματος.

Να σημειωθεί στο σημείο αυτό τέλος ότι η όλη διαδικασία στατιστικού και οικονομετρικού ελέγχου έρχεται ουσιαστικά να εξετάσει το βαθμό επιβεβαίωσης του θεωρητικού πλαισίου περί σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου που αναπτύχθηκε στο 4^ο κεφάλαιο. Ειδικότερα και μέσω των παραπάνω βημάτων θα αναζητηθεί ο βαθμός μείωσης τόσο της διαφοροποίησης (διασποράς) του ύψους δαπάνης που απορροφάται σε κάθε κατηγορία προϊόντων όσο και της διαφοράς του ύψους αυτού μεταξύ κάθε χώρας και του αντίστοιχου μέσου όρου της ομάδας όπου ανήκει. Με τον τρόπο αυτό θα καταστεί δυνατή η διερεύνηση της υπόθεσης περί ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του καταναλωτικού προτύπου, στο πλαίσιο των μεριδίων δαπάνης, ως συνέχεια εν τέλει της οικονομικής ολοκλήρωσης, ή κατά προτίμηση της ενοποίησης των αγορών.

Έμφαση θα δοθεί κατά βάσει στον έλεγχο της «γενετικής» προσέγγισης, εξετάζοντας το ρόλο που άσκησαν στο ρυθμό σύγκλισης κυρίως ενδογενείς παράμετροι (χαρακτηριστικά νοικοκυριών, εισόδημα). Ο λόγος βασικά είναι η διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων για τις συγκεκριμένες παραμέτρους, καθότι υπάρχουν στοιχεία τόσο σε επίπεδο διαστρωματικό (χώρες) όσο και σε χρονολογικό επίπεδο (έτη ανάλυσης). Ωστόσο μέσω της εξέτασης βασικών δημοσιονομικών και νομισματικών μεταβλητών καθώς και ορισμένων καίριων κοινωνικών παραμέτρων θα ελεγχθεί ως ένα βαθμό η συμβολή της «επίκτητης» προσέγγισης. Η αδυναμία εντοπισμού στατιστικών μεγεθών για το σύνολο των χωρών σχετικά με συμπεριφορές και πρακτικές των επιχειρήσεων δεν επέτρεψε μια ολοκληρωμένη ανάλυση του ρόλου «επίκτητων» παραμέτρων στη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου. Πάρα τούτα ο βαθμός σημαντικότητας της ανάλυσης δεν περιορίζεται διόλου, μιας και ο εντοπισμός και η εισαγωγή συνολικά 19 ξεχωριστών μεταβλητών ελέγχου θα δώσει τη δυνατότητα μιας «σφαιρικής» προσέγγισης του φαινομένου, προσφέροντας την ευκαιρία εξαγωγής ορισμένων βασικών καταλήξεων. Ας ξεκινήσουμε όμως τώρα τη σχετική διερεύνηση μέσω της στατιστικής ανάλυσης.

6.2 Στατιστική Ανάλυση

Ξεκινώντας τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου μέσω της στατιστικής ανάλυσης θα μελετηθεί αρχικά η συμπεριφορά (σύγκλιση ή

απόκλιση) των παραγόντων επιρροής της κατανάλωσης. Η ανάλυση αυτή κρίνεται αναγκαία μιας και θα επιτρέψει στη συνέχεια να ερμηνευτούν πληρέστερα τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Μέσα στο πλαίσιο αυτό τίθεται ως αφετηρία η ανάλυση των μακροοικονομικών (εισόδημα, πλούτος, τιμές, επιτόκια) και δημοσιονομικών παραμέτρων (φορολογία, δημόσιες δαπάνες) που εντοπίστηκαν ότι επηρεάζουν την κατανάλωση. Για τα μεγέθη αυτά θα υπολογιστεί καταρχάς η τυπική απόκλιση και ο συντελεστής μεταβλητότητας, προκειμένου στη συνέχεια να εκτιμηθεί ο μέσος ρυθμός ετήσιας σύγκλισης (ή απόκλισης), όπως καθορίστηκε μέσα από την εξίσωση (1). Χάρη στις εκτιμήσεις αυτές θα αποτυπωθεί όχι μόνο η πιθανή τάση σύγκλισης αλλά και το μέγεθος των διαφορών που υπάρχουν στα υπό εξέταση μεγέθη μεταξύ των ομάδων χωρών.

Με βάση επομένως τη μεθοδολογία που αναπτύχθηκε προχωράμε στην εκτίμηση των δεικτών σ-σύγκλισης για την περίπτωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος και χρηματοοικονομικού πλούτου (Πίνακας 6.1). Οι σχετικοί υπολογισμοί δείχνουν καταρχάς ότι σε όλες τις ομάδες χωρών υπήρξε μείωση των μεταξύ τους διαφορών, άρα σύγκλιση των επιπέδων εισοδήματος και πλούτου, με το μεγαλύτερο ρυθμό να καταγράφεται στην μεν πρώτη υποπερίοδο για τις χώρες τις Ε.Ε. των 15, της ευρωζώνης και τις μεσογειακές, στη δε δεύτερη για τα νέα μέλη. Από την άλλη πλευρά οι μεγαλύτερες διαφορές εντοπίζονται στα νέα μέλη, τα οποία ωστόσο ήταν εκείνα όπου εμφανίστηκαν οι υψηλότεροι ρυθμοί σύγκλισης, με εξαίρεση μόνο την υποπερίοδο 1993-1999, όταν και το επίπεδο του χρηματοοικονομικού πλούτου εμφάνισε απόκλιση.

Πίνακας 6.1: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατά κεφαλήν εισόδημα και πλούτο (τιμές αγοράς)

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Εισόδημα						
1993- 2007	Τυπική Απόκλιση	6.291	6.684	3.106	3.277	9.290
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,35	0,24	0,68	0,69
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,73%	-1,85%	-2,26%	-5,64%	-2,11%
1993- 1999	Τυπική Απόκλιση	5.781	6.205	2.729	2.897	8.244
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,38	0,26	0,82	0,75
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,96%	-1,89%	-2,89%	-4,17%	-1,50%
2000- 2007	Τυπική Απόκλιση	6.738	7.103	3.437	3.610	10.205
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,32	0,22	0,56	0,64
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,06%	-1,22%	-1,80%	-5,95%	-2,29%
Χρηματοοικονομικός Πλούτος						
1993- 2007	Τυπική Απόκλιση	19.107	19.465	12.049	10.051	25.142
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,42	0,45	0,42	1,42	0,87

	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,41%	-1,58%	-1,67%	-3,55%	-0,99%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	15.361	15.731	9.246	8.342	19.895
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,43	0,47	0,43	1,60	0,90
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,59%	-2,42%	-2,20%	0,69%	-0,40%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	22.384	22.731	14.502	11.547	29.734
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,43	0,41	1,26	0,84
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,56%	-1,45%	-3,46%	-5,58%	-1,57%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Προχωρώντας στην εκτίμηση των δεικτών αυτών για την περίπτωση των επιτοκίων (καταναλωτικά, στεγαστικά), φανερώνεται ο υψηλός βαθμός ομογενοποίησης που επήλθε στα επιτόκια (Πίνακας 6.2), η οποία ωστόσο προέκυψε στα μεν καταναλωτικά επιτόκια κατά τη δεύτερη υποπερίοδο (2000-2007), στα δε στεγαστικά κατά την πρώτη (1993-1999). Εξαιρέση αποτελούν οι μεσογειακές χώρες και τα νέα μέλη, όπου υπήρξε απόκλιση των καταναλωτικών επιτοκίων κατά το 1993-1999 και των στεγαστικών κατά το 2000-2007 (στις μεσογειακές μόνο χώρες). Είναι ακόμα χαρακτηριστικό το γεγονός ότι τα νέα μέλη είναι η ομάδα με τις μεγαλύτερες διαφορές στο ύψος των επιτοκίων, ως αποτέλεσμα βέβαια του γεγονότος ότι εδώ ανήκουν τόσο χώρες με σχετικά χαμηλά επιτόκια (Κύπρος, Μάλτα) όσο και με υψηλά (Ρουμανία, Ουγγαρία)³⁵⁶, ενώ οι μεσογειακές χώρες είναι η ομάδα με τις μικρότερες διαφορές (για το σύνολο της περιόδου).

Πίνακας 6.2: Δείκτες σ-σύγκλισης για καταναλωτικά και στεγαστικά επιτόκια

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Καταναλωτικά Επιτόκια						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	3,21	2,92	3,36	19,03	13,99
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,28	0,24	0,74	0,77
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-4,12%	-3,99%	-6,92%	-4,50%	-7,14%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	4,34	4,24	5,65	32,92	24,05
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,36	0,35	0,37	0,97	1,09
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	2,19%	2,46%	3,51%	1,22%	-1,44%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	2,23	1,77	1,36	6,88	5,18
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,22	0,13	0,54	0,49
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-5,77%	-4,67%	-9,00%	-7,50%	-9,86%
Στεγαστικά Επιτόκια						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,30	1,28	0,89	15,77	11,87
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,18	0,12	0,70	0,84

³⁵⁶ Βλ. Παράρτημα, Πίνακες 47 και 49.

	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-4,50%	-6,43%	2,03%	-4,49%	-6,50%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,96	2,10	1,35	28,60	21,06
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,25	0,15	0,97	1,20
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-6,58%	-6,60%	5,36%	-2,00%	-2,33%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	0,72	0,57	0,48	4,54	3,82
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,12	0,10	0,46	0,53
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	3,83%	1,42%	-0,87%	-4,45%	-7,30%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Η ανάλυση συνεχίζεται μέσω της αποτύπωσης της σ-σύγκλισης για το επίπεδο τιμών της κάθε κατηγορίας προϊόντων (Πίνακας 6.3). Να σημειωθεί καταρχάς ότι οι σχετικοί υπολογισμοί πραγματοποιήθηκαν για το σύνολο της περιόδου (1993-2007) και δεν υπάρχει περαιτέρω παρουσίαση για τις δύο υποπεριόδους. Οι σχετικοί υπολογισμοί δεν φανέρωσαν κάποια ισχυρή διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων στις δύο υποπεριόδους σε σύγκριση με το σύνολο, ως εκ τούτου δεν κρίθηκε σκόπιμη η αναλυτική παρουσία τους. Εξετάζοντας τώρα τα δεδομένα για το σύνολο της περιόδου γίνεται καταρχάς εμφανές ότι δεν υπάρχει μια ξεκάθαρη τάση για τις εξεταζόμενες ομάδες χωρών. Ειδικότερα και σε επίπεδο Ε.Ε. των 15, το επίπεδο τιμών κατάγραψε απόκλιση στην περίπτωση των δαπανών για ένδυση, διατροφή, διάφορα αγαθά και αναψυχή, όπως επίσης και σε επίπεδο ευρωζώνης, με εξαίρεση μόνο τις δαπάνες ένδυσης. Στις υπόλοιπες κατηγορίες τα επίπεδα τιμών εμφανίζουν σύγκλιση. Αντίστοιχη διαφοροποίηση, για διαφορετικές βέβαια κατηγορίες δαπανών, υπάρχει και στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών όπως και των νέων μελών, με τους ρυθμούς ωστόσο εδώ (σύγκλισης ή απόκλισης) να είναι σαφώς πιο έντονοι. Είναι για παράδειγμα χαρακτηριστικός ο υψηλός ρυθμός απόκλισης που υπήρξε στις τιμές των ειδών διατροφής στις μεσογειακές χώρες, αλλά και σύγκλιση στις τιμές των ειδών επικοινωνίας στα νέα μέλη.

Πίνακας 6.3: Δείκτες σ-σύγκλισης για επίπεδο τιμών των 12 κατηγοριών του καταναλωτικού προτύπου (Περίοδος: 1993-2007)

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Ποτά/ Καπνός	Τυπική Απόκλιση	7,85	5,75	3,60	33,32	24,87
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,06	0,04	0,28	0,22
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,79%	-1,37%	-1,72%	4,40%	3,36%
Ένδυση/ Υπόδηση	Τυπική Απόκλιση	8,86	8,29	4,57	33,20	24,84
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,08	0,05	0,32	0,25
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,53%	-0,50%	-0,90%	4,76%	3,85%
Επικοινωνίες	Τυπική Απόκλιση	8,90	8,57	5,28	33,80	25,64
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,08	0,05	0,37	0,26

	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,21%	-0,93%	5,50%	-6,05%	-	3,26%
Εκπαίδευση	Τυπική Απόκλιση	8,15	5,73	4,56	36,01	27,17	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,05	0,04	0,29	0,24	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,36%	-1,54%	-0,23%	4,78%	4,08%	
Διατροφή Μη-Οινοπν.	Τυπική Απόκλιση	5,35	3,85	3,45	14,66	11,30	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,04	0,03	0,15	0,11	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,92%	2,81%	7,83%	-1,53%	-	1,09%
Οικιακά Αγαθά	Τυπική Απόκλιση	5,01	3,50	1,46	20,80	14,87	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,04	0,02	0,20	0,15	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,49%	-0,86%	-4,89%	2,44%	2,27%	
Υγεία	Τυπική Απόκλιση	8,36	7,26	4,06	20,52	16,58	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,07	0,04	0,21	0,17	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,32%	-0,35%	4,80%	-3,74%	-	1,91%
Στέγαση	Τυπική Απόκλιση	6,28	5,74	3,38	17,54	14,98	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,06	0,03	0,18	0,15	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-3,76%	-3,75%	-2,30%	-2,23%	-	2,57%
Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες	Τυπική Απόκλιση	12,30	12,56	10,67	17,06	15,46	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,12	0,11	0,17	0,16	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,07%	1,41%	-1,77%	-1,23%	-	1,06%
Αναψυχή/ Πολιτισμός	Τυπική Απόκλιση	6,19	4,64	2,71	37,23	27,64	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,05	0,03	0,33	0,26	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	2,58%	0,60%	5,24%	5,61%	5,26%	
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	Τυπική Απόκλιση	5,84	4,52	4,82	20,70	15,74	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,04	0,04	0,19	0,15	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,49%	-1,01%	4,70%	0,63%	0,77%	
Μεταφορές	Τυπική Απόκλιση	5,10	3,27	3,31	19,32	15,44	
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,03	0,03	0,20	0,16	
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,38%	-0,21%	2,96%	-0,48%	-	1,25%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Αντίστοιχοι υπολογισμοί πραγματοποιήθηκαν και στην περίπτωση των δημοσιονομικών μεγεθών (Πίνακας 6.4). Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι τόσο οι δημόσιες δαπάνες ως σύνολο όσο και εκείνες που αφορούν την εκπαίδευση εμφάνισαν σύγκλιση σε όλες τις ομάδες χωρών, με το μεγαλύτερο ρυθμό να υπάρχει στις μεσογειακές χώρες και στα νέα μέλη. Στην περίπτωση της φορολογίας και στις δημόσιες δαπάνες για υγεία εμφανίστηκαν μικτές τάσεις, με το σύνολο μάλιστα των χωρών της Ε.Ε. να εμφανίζει απόκλιση στο ύψος της φορολογίας και ελαφρά σύγκλιση στις δαπάνες υγείας. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι σε όλες τις περιπτώσεις οι τιμές των συντελεστών

μεταβλητότητας ήταν πολλοί χαμηλοί, υποδηλώνοντας ουσιαστικά το χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης που υπάρχει μεταξύ των χωρών σε αυτά τα μεγέθη.

Πίνακας 6.4: Δείκτες σ-σύγκλισης για σύνολο δημοσίων δαπανών και φορολογίας (ως % του ΑΕΠ)

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Σύνολο Δημόσιων Δαπανών	Τυπική Απόκλιση	6,77	6,00	4,12	5,69	6,94
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,13	0,09	0,14	0,15
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,58%	-1,39%	-2,32%	-2,94%	-2,48%
Φορολογία κατανάλωσης	Τυπική Απόκλιση	1,61	1,24	1,56	1,82	1,72
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,11	0,14	0,15	0,14
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,32%	-1,04%	-0,17%	0,70%	1,08%
Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση	Τυπική Απόκλιση	1,27	0,93	0,87	1,20	1,21
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,18	0,19	0,22	0,23
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,68%	-1,43%	-6,61%	-2,36%	-1,40%
Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία	Τυπική Απόκλιση	1,22	1,32	0,65	1,31	2,33
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,16	0,08	0,29	0,35
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,06%	-0,89%	1,36%	-1,85%	-0,10%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Government Finance Statistics

Στη συνέχεια προχωράμε στην εκτίμηση των συντελεστών μεταβλητότητας για το μέγεθος της ανεργίας και το ποσοστό φτώχειας, δύο κοινωνικών μεγεθών που όπως παρουσιάστηκε επηρεάζουν τη διάρθρωση της κατανάλωσης. Καταρχάς το ποσοστό ανεργίας, που όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο κατέγραψε μια σημαντική πτώση, εμφάνισε σε όλες τις χρονικές περιόδους σύγκλιση μεταξύ των κρατών των υπό εξέταση ομάδων χωρών. Ο μεγαλύτερος ρυθμός υπήρξε στις μεσογειακές χώρες, ενώ οι υψηλότερες διαφορές υπάρχουν μεταξύ των νέων μελών (Πίνακας 6.5). Όσον αφορά το ποσοστό φτώχειας, αξίζει να σημειωθεί καταρχάς ότι δεν εμφάνισε κάποια αξιόλογη μεταβολή ως προς το μέγεθός του, εντούτοις οι παρατηρούμενες διαφορές μεταξύ των κρατών φαίνεται πως μειώθηκαν (πτώση συντελεστή μεταβλητότητας). Απόκλιση καταγράφηκε στις μεσογειακές χώρες κατά την πρώτη υποπερίοδο (1993-1999), οι οποίες ωστόσο μεταξύ τους είχαν ένα ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης (μικρό συντελεστή μεταβλητότητας), όπως επίσης και στα νέα μέλη κατά τη δεύτερη (υποπερίοδο).

Πίνακας 6.5: Δείκτες σ-σύγκλισης για ποσοστό ανεργίας και φτώχειας

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Ποσοστό ανεργίας						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	3,11	3,37	3,22	4,44	3,94
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,41	0,32	0,44	0,45
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,78%	-3,63%	-8,17%	-1,94%	-2,45%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	3,88	4,27	4,59	4,51	4,18
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,44	0,46	0,41	0,43	0,44
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,39%	-1,46%	-4,12%	-1,89%	-0,13%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	2,43	2,58	2,02	4,38	3,73
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,36	0,37	0,23	0,42	0,46
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-5,46%	-6,00%	-11,74%	-3,41%	-6,58%
Ποσοστό φτώχειας						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	4,26	4,11	1,19	3,73	3,98
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,27	0,06	0,24	0,26
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,70%	-1,39%	-1,82%	1,00%	-0,31%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	4,60	4,36	1,52	3,90	4,23
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,28	0,08	0,26	0,28
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,09%	-0,53%	1,68%	-2,87%	-1,03%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	3,96	3,90	0,91	3,58	3,76
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,25	0,05	0,23	0,25
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,99%	-2,50%	-5,10%	4,77%	0,46%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Η τελευταία ομάδα δεικτών που είδαμε ότι ασκούν σημαντική επίδραση στο ύψος και τη διάρθρωση της κατανάλωσης ήταν τα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών (Πίνακας 6.6). Ένα γενικό συμπέρασμα καταρχάς που προκύπτει από τους σχετικούς υπολογισμούς είναι ότι οι συγκεκριμένοι δείκτες δεν εμφανίζουν σημαντική διαφοροποίηση (χαμηλοί συντελεστές μεταβλητότητας) μεταξύ των κρατών, με εξαίρεση το ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, και δευτερευόντως το μέσο μέγεθος νοικοκυριών και το ποσοστό νοικοκυριών με παιδιά. Ωστόσο στους τελευταίους αυτούς δείκτες εμφανίστηκε σύγκλιση των χωρών των υπό εξέταση ομάδων, εκτός από την περίπτωση των νέων μελών στα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών (μέγεθος, ποσοστό με παιδιά). Όσον αφορά τώρα τα υπόλοιπα μεγέθη, είναι χαρακτηριστική η θετική μεταβολή του συντελεστή μεταβλητότητας (απόκλιση) που σημειώθηκε στην περίπτωση του ποσοστού πληθυσμού 15 έως 44 ετών όπως επίσης και η αρνητική μεταβολή (σύγκλιση) του προσδόκιμου ζωής σε όλες τις υποομάδες χωρών. Πέραν των μεταβολών αυτών στους λοιπούς δείκτες επικράτησαν

μεικτές τάσεις, με τους δείκτες ωστόσο μεταβολής των συντελεστών μεταβλητότητας να είναι σχετικά χαμηλοί.

Πίνακας 6.6: Δείκτες σ-σύγκλισης για δείκτες χαρακτηριστικών νοικοκυριών (Περίοδος: 1993-2007)

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Μέση Ηλικία Πληθυσμού	Τυπική Απόκλιση	1,89	2,07	1,31	1,87	1,98
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,05	0,03	0,05	0,05
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,24%	0,21%	-1,54%	-1,36%	-0,78%
Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας	Τυπική Απόκλιση	1,96	2,02	2,32	1,08	2,26
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,05	0,06	0,03	0,06
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,52%	-1,07%	1,36%	-1,78%	-0,22%
Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών	Τυπική Απόκλιση	0,33	0,32	0,22	0,30	0,35
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,12	0,08	0,11	0,13
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,49%	-2,06%	-0,28%	0,17%	-1,15%
Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά	Τυπική Απόκλιση	5,51	5,59	4,00	6,61	7,12
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,10	0,10	0,07	0,14	0,14
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,14%	-1,40%	-1,88%	1,96%	2,23%
Προσδόκιμο Ζωής	Τυπική Απόκλιση	0,98	0,89	1,35	2,98	3,23
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,01	0,01	0,02	0,04	0,04
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,72%	-2,13%	-1,85%	-0,10%	-0,14%
Εγγεγραμμένοι στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Τυπική Απόκλιση	5,36	5,52	4,03	6,85	6,51
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,21	0,16	0,32	0,28
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,70%	-1,67%	-2,06%	-1,68%	-2,46%
Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών	Τυπική Απόκλιση	1,89	1,67	1,49	1,55	1,83
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,04	0,04	0,03	0,04	0,04
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	3,87%	6,28%	4,08%	0,16%	3,46%
Λόγος γυναικών προς άνδρες	Τυπική Απόκλιση	0,02	0,02	0,02	0,05	0,04
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,02	0,02	0,02	0,05	0,04
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,03%	0,08%	0,45%	0,78%	1,29%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Αφού αποτυπώθηκαν πλέον οι μεταβολές στις παραμέτρους επιρροής του καταναλωτικού προτύπου και εκτιμήθηκε ο βαθμός σύγκλισης ή απόκλισης αυτών, μέσω των συντελεστών μεταβλητότητας, είναι δυνατή πλέον η αντίστοιχη ανάλυση για την περίπτωση του συνόλου της κατανάλωσης καθώς και των αντίστοιχων 12 κατηγοριών που αποτελούν το καταναλωτικό πρότυπο. Αρχίζοντας από το σύνολο της κατανάλωσης (Πίνακας 6.7), οι σχετικοί υπολογισμοί δείχνουν την ύπαρξη σ-σύγκλισης σε όλες τις υπό εξέταση ομάδες

χωρών, με τον υψηλότερο όμως ρυθμό να καταγράφεται στην περίπτωση των νέων μελών, ενώ το μικρότερο στις μεσογειακές χώρες. Σημειώνεται ότι οι ρυθμοί μείωσης των συντελεστών μεταβλητότητας είναι πιο έντονοι στη πρώτη υπό εξέταση περίοδο. Επίσης ένα ακόμα στοιχείο που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι ο χαμηλότερος συντελεστής μεταβλητότητας εμφανίζεται στις μεσογειακές χώρες, γεγονός που αποτυπώνει ότι η διαφοροποίηση του ύψους της καταναλωτικής δαπάνης στις χώρες αυτή είναι συγκριτικά χαμηλότερη σε σχέση με τις υπόλοιπες ομάδες.

Πίνακας 6.7: Δείκτες σ-σύγκλισης για το σύνολο της κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	2.924	3.028	2.000	2.349	5.359
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,25	0,21	0,69	0,62
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,70%	-2,16%	-0,89%	-4,91%	-2,35%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	2.698	2.849	1.728	2.042	4.802
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,23	0,20	0,58	0,57
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,49%	-2,74%	-2,47%	-5,30%	-2,73%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	3.121	3.184	2.238	2.617	5.847
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,28	0,22	0,83	0,68
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,08%	-1,53%	0,98%	-3,97%	-1,74%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Economy and Finance, Main Economic Indicators

Κατόπιν αυτών των αποτελεσμάτων προχωράμε στην εκτίμηση της σ-σύγκλισης για το σύνολο των αγαθών του καταναλωτικού προτύπου. Προκειμένου όμως να γίνει μια πληρέστερη κατανόηση των αποτελεσμάτων θα γίνει μια αρχική ομαδοποίηση της αποτύπωσης των υπολογισμών ανά δύο κατηγορίες προϊόντων που έχουν κάποια κοινά γνωρίσματα ή σύνδεση μεταξύ τους. Ειδικότερα θα παραταθούν τα αποτελέσματα των τροφίμων με τα είδη ένδυσης/υπόδησης, κατηγορίες που ουσιαστικά αφορούν βασικά αγαθά διαβίωσης, τα είδη στέγασης με τα οικιακά αγαθά, λόγω του παρόμοιου χαρακτήρα τους, τις δαπάνες για εκπαίδευση και εκείνες για υγεία, μιας και αφορούν δύο βασικά κοινωνικά αγαθά, τις δαπάνες για επικοινωνία και εκείνες για μεταφορές, λόγω της μεταξύ τους σχέσης, τις δαπάνες για αναψυχή και για εστιατόρια/ξενοδοχεία, καθότι αφορούν παρόμοιες ανάγκες, και τέλος τις δαπάνες για αλκοόλ/καπνό και για διάφορα αγαθά/υπηρεσίες, δύο κατηγορίες που καλύπτουν ειδικές ανάγκες.

Πίνακας 6.8: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση ειδών τροφίμων και ένδυσης/υπόδησης

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Είδη Διατροφής και Μη Οινοπνευματώδη Ποτά						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	2,48	2,58	1,16	6,67	7,00
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,19	0,07	0,28	0,39
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,44%	0,53%	-0,08%	-3,51%	-2,80%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	2,48	2,57	1,09	8,22	8,38
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,18	0,18	0,06	0,31	0,43
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,63%	-1,58%	-4,85%	-3,94%	-2,84%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	2,47	2,58	1,23	5,31	5,79
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,20	0,08	0,25	0,36
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	2,65%	2,56%	5,62%	-3,00%	-2,80%
Είδη ένδυσης/υπόδησης						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,65	1,71	1,84	1,33	1,53
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,26	0,22	0,24	0,25
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,18%	0,79%	0,48%	4,22%	1,38%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,74	1,74	1,88	1,19	1,54
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,25	0,21	0,20	0,24
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,90%	1,73%	1,22%	0,39%	0,30%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	1,57	1,68	1,81	1,46	1,53
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,27	0,23	0,27	0,27
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,21%	-0,39%	-0,48%	5,48%	1,65%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Ξεκινώντας από τα πρώτα ζεύγη δαπανών (Πίνακας 6.8), είναι εμφανής καταρχάς μια τάση σύγκλισης στα είδη διατροφής κατά την πρώτη υποπερίοδο, που ωστόσο αντιστράφηκε κατά τη δεύτερη είτε σε απόκλιση, για την Ε.Ε. των 15, την ευρωζώνη και τις μεσογειακές χώρες, είτε σε σύγκλιση με χαμηλότερο όμως ρυθμό για τα νέα μέλη και την Ε.Ε. των 27. Όσον αφορά τώρα τις δαπάνες για είδη ένδυσης, φαίνεται πως εδώ οι χώρες αποκλίνουν, και μόνο κατά τη δεύτερη υποπερίοδο σημειώθηκαν αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής στις ομάδες όμως χωρών που αφορούν την «παλιά» Ευρώπη (Ε.Ε. 12, ευρωζώνη, μεσογειακές). Σε επίπεδο μάλιστα Ε.Ε. των 27 υπήρξε απόκλιση ανεξαρτήτως χρόνου εξέτασης. Συνεχίζοντας τώρα με τα είδη στέγασης και οικιακής χρήσης (Πίνακας 6.9), υπολογίστηκαν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις αρνητικές μεταβολές των συντελεστών μεταβλητότητας, δηλαδή σύγκλιση των μεγεθών. Εξαίρεση μόνο αποτέλεσαν οι μεσογειακές χώρες στα είδη οικιακής χρήσης κατά την πρώτη υποπερίοδο, που είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθεί απόκλιση και στο σύνολο της περιόδου.

Πίνακας 6.9: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση ειδών στέγασης και αγαθών οικιακής χρήσης

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	4,34	3,71	2,57	4,47	4,47
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,19	0,16	0,24	0,22
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-3,02%	-1,98%	-3,69%	-2,35%	-2,60%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	4,75	3,89	2,74	4,60	4,75
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,20	0,18	0,25	0,24
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,16%	-1,03%	-5,86%	-4,01%	-3,52%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	3,99	3,56	2,42	4,36	4,22
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,18	0,15	0,23	0,21
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-3,06%	-1,96%	-0,91%	-0,30%	-0,87%
Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,10	1,00	1,08	1,44	1,40
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,17	0,15	0,16	0,28	0,24
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-4,17%	-3,69%	0,55%	-2,84%	-3,54%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,31	1,18	1,12	1,54	1,60
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,17	0,16	0,31	0,27
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,05%	-1,37%	2,49%	-2,19%	-1,50%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	0,91	0,85	1,04	1,36	1,23
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,13	0,16	0,26	0,21
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-6,54%	-5,90%	-0,52%	-3,19%	-5,14%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Η επόμενη δυάδα κατηγοριών προϊόντων, οι δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης και υγείας (Πίνακας 6.10) εμφανίζει ένα κοινό γνώρισμα. Κατά την πρώτη χρονική περίοδο καταγράφηκε, σε όλες τις υποομάδες χωρών, σύγκλιση και στις δύο κατηγορίες δαπανών, με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στις δαπάνες υγείας. Στη δεύτερη τώρα περίοδο οι χώρες αποκλίνουν μεταξύ τους, με εξαίρεση μόνο τα νέα μέλη, τα οποία συνέχισαν να συγκλίνουν. Να σημειωθεί ακόμα ότι οι προηγούμενες μεταβολές είχαν ως αποτέλεσμα στο σύνολο της περιόδου οι χώρες να εμφανίζουν σύγκλιση στις δαπάνες αυτές, πλην των μεσογειακών χωρών στην κατανάλωση υπηρεσιών εκπαίδευσης. Ανεξαρτήτως ωστόσο του γεγονότος ότι καταγράφηκε σύγκλιση, εμφανίζεται ένας σημαντικός βαθμός διαφοροποίησης (υψηλές τιμές συντελεστού μεταβλητότητας) μεταξύ των χωρών ως προς το ύψος των δαπανών αυτών. Πρόκειται άλλωστε και για εκείνες τις κατηγορίες δαπανών που σχετίζονται περισσότερο με τις εκάστοτε ακολουθούμενες δημόσιες πολιτικές επί των αντίστοιχων ζητημάτων.

Πίνακας 6.10: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Εκπαίδευση						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	0,53	0,52	0,51	0,57	0,55
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,59	0,57	0,34	0,53	0,56
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,36%	-0,26%	3,20%	-2,59%	-1,04%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	0,51	0,51	0,40	0,51	0,51
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,59	0,57	0,28	0,57	0,57
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,50%	-3,35%	-2,76%	-2,88%	-2,49%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	0,53	0,54	0,60	0,62	0,59
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,59	0,57	0,40	0,48	0,55
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,10%	1,79%	4,57%	-1,84%	0,17%
Υγεία						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,19	1,13	1,33	0,72	1,03
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,30	0,30	0,24	0,32
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,34%	-1,34%	-1,58%	-2,71%	-2,30%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,18	1,11	1,34	0,66	1,03
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,35	0,30	0,30	0,25	0,34
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-4,34%	-5,22%	-7,96%	-1,87%	-4,46%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	1,21	1,14	1,33	0,77	1,03
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,29	0,30	0,23	0,30
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,36%	1,86%	4,44%	-3,41%	-0,14%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Μια αντίστοιχη εικόνα με τις προηγούμενες δαπάνες (για εκπαίδευση, υγεία) εμφανίζεται και σε εκείνες για επικοινωνίες και μεταφορές (Πίνακας 6.11). Ειδικότερα κατά την πρώτη χρονική περίοδο εμφανίστηκε μια ισχυρή τάση σύγκλισης, η οποία ωστόσο αντιστράφηκε στη δεύτερη, με εξαίρεση μόνο τις μεσογειακές χώρες στις δαπάνες για μεταφορές. Υπενθυμίζεται ότι οι τέσσερις αυτές τελευταίες κατηγορίες αγαθών ήταν εκείνες που εμφάνισαν τους μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης του μεριδίου δαπάνης τους κατά την υπό εξέταση περίοδο (βλ. κεφάλαιο 5^ο). Να σημειωθεί ακόμα η σημαντική διαφοροποίηση που υπάρχει στις δαπάνες για επικοινωνίες μεταξύ των νέων μελών σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ομάδες, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη χωρών (όπως η Βουλγαρία και η Μάλτα) σε αυτή την ομάδα με συγκριτικά πολύ υψηλά μερίδια δαπανών σε αυτά τα προϊόντα.

Πίνακας 6.11: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση υπηρεσιών επικοινωνίας και μεταφορών

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Επικοινωνίες						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	0,50	0,50	0,21	1,00	0,81
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,20	0,10	0,36	0,31
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,93%	0,54%	-7,04%	-3,32%	-1,48%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	0,34	0,34	0,25	0,94	0,67
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,17	0,17	0,14	0,43	0,33
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,41%	-1,96%	-13,29%	-8,47%	-5,85%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	0,64	0,64	0,17	1,06	0,93
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,23	0,06	0,30	0,30
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,49%	1,60%	5,89%	1,82%	2,07%
Μεταφορές						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,85	1,97	2,22	2,95	2,45
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,15	0,18	0,24	0,19
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,38%	-0,13%	-3,84%	-2,44%	-1,92%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,81	1,93	2,67	3,01	2,53
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,15	0,22	0,27	0,21
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,55%	-1,31%	-2,17%	-6,56%	-4,70%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	1,89	2,01	1,83	2,89	2,37
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,15	0,15	0,22	0,18
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,50%	1,12%	-4,29%	1,17%	0,58%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Όσον αφορά τώρα τις δαπάνες για αναψυχή και για εστιατόρια / ξενοδοχεία, δηλαδή τις δαπάνες που σχετίζονται με τον ελεύθερο χρόνο των καταναλωτών, σημειώνεται καταρχάς ο σχετικά υψηλός βαθμός διαφοροποίησης που υπάρχει μεταξύ των χωρών σε όλες τις υπό εξέταση ομάδες στην περίπτωση της δαπάνης για ξενοδοχεία/εστιατόρια. Η κατηγορία αυτή εμφάνισε τάσεις σύγκλισης, κυρίως στις μεσογειακές χώρες και στα νέα μέλη, η οποία σημειώθηκε ιδιαιτέρως στη δεύτερη υποπερίοδο (2000-2007). Όσον αφορά τώρα τις δαπάνες για αναψυχή, η σύγκλιση εδώ είναι σαφώς πιο έντονη, ειδικά στα νέα μέλη, που όμως και αυτή σημειώθηκε στην δεύτερη υποπερίοδο (Πίνακας 6.12).

Πίνακας 6.12: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση υπηρεσιών επικοινωνίας και μεταφορών

		Ε.Ε. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	Ε.Ε. (27)
Αναψυχή και Πολιτισμός						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,94	1,84	1,24	2,39	2,29
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,21	0,18	0,32	0,27
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,23%	-1,19%	-3,83%	-4,42%	-2,90%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,98	1,98	1,36	2,64	2,47
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,22	0,23	0,21	0,38	0,30
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,13%	0,48%	-3,87%	-6,16%	-3,50%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	1,91	1,71	1,12	2,18	2,13
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,19	0,15	0,27	0,24
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,28%	-1,37%	-4,27%	-1,53%	-1,32%
Ξενοδοχεία, Καφενεία και Εστιατόρια						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	4,24	4,38	4,25	3,81	4,12
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,46	0,45	0,32	0,53	0,50
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,06%	0,17%	-1,82%	-1,24%	-0,34%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	4,24	4,37	4,51	4,14	4,23
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,46	0,45	0,34	0,57	0,51
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,43%	0,64%	-1,40%	-0,60%	0,02%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	4,24	4,40	4,02	3,53	4,03
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,46	0,46	0,30	0,51	0,49
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,34%	-0,14%	-1,20%	-1,82%	-0,62%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Οι τελευταίες δύο κατηγορίες δαπανών είναι εκείνες που αφορούν την κατανάλωση αλκοόλ/καπνού και εκείνες που περιλαμβάνουν τις αγορές για διάφορα αγαθά/υπηρεσίες (Πίνακας 6.13). Οι δύο αυτές κατηγορίες δαπανών ανήκουν επίσης σε εκείνες που εμφανίζουν υψηλό βαθμό διαφοροποίησης, ιδίως η κατανάλωση αλκοόλ/ καπνού, η οποία ωστόσο σύγκλινε στο σύνολο της υπό εξέταση περιόδου. Εξαιρέση αποτελεί μόνο η υποπερίοδος 1993-1999 όπου στην Ε.Ε. των 15 και στην ευρωζώνη σημειώθηκε απόκλιση. Από την άλλη πλευρά οι δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες κατέγραψαν σύγκλιση ανεξαρτήτως ομάδας χωρών και περιόδου μελέτης, με τον πιο έντονο ωστόσο ρυθμό να εμφανίζεται στα έτη 1993-1999, πλην των νέων μελών όπου ο μεγαλύτερος ρυθμός σύγκλισης κατεγράφη την περίοδο 2000-2007.

Πίνακας 6.13: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση υπηρεσιών επικοινωνίας και μεταφορών

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	1,87	2,09	0,90	2,04	2,14
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,43	0,48	0,26	0,33	0,41
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,07%	-0,41%	-0,92%	-2,09%	-0,83%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	1,79	2,01	0,87	2,32	2,25
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,45	0,26	0,36	0,42
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	1,90%	1,63%	-1,21%	-4,57%	-1,52%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	1,93	2,17	0,92	1,80	2,05
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,45	0,50	0,27	0,30	0,41
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,28%	-2,60%	0,00%	1,11%	-0,22%
Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	2,36	2,57	2,30	2,81	3,07
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,25	0,28	0,40	0,35
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-2,45%	-2,54%	-2,09%	-2,30%	-1,78%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	2,54	2,78	2,45	2,75	3,11
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,28	0,33	0,42	0,37
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-3,23%	-3,25%	-1,81%	-2,40%	-1,81%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	2,20	2,38	2,16	2,86	3,04
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,22	0,24	0,39	0,33
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,77%	-0,89%	-0,58%	-3,05%	-2,20%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Συνοψίζοντας τώρα τα αποτελέσματα της σ-σύγκλισης αξίζει να αναδειχθεί καταρχάς σε πόσες κατηγορίες δαπανών ανά ομάδα οι χώρες συγκλίνουν και τί μερίδιο ως προς τη συνολική κατανάλωση αντιπροσωπεύουν αυτές. Όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 6.14, όλες οι υπό εξέταση ομάδες χωρών εμφανίζουν σ-σύγκλιση στην πλειοψηφία των δαπανών, οι οποίες φτάνουν να αντιπροσωπεύουν σε επίπεδο E.E. των 27 το 94,11% του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης. Ωστόσο είναι ιδιαίτερα σκόπιμο να αναλυθούν τα αποτελέσματα βάσει των δύο υποπεριόδων. Οι σχετικοί υπολογισμοί δείχνουν ότι υπάρχει μια σαφής μείωση του βαθμού έντασης του φαινομένου αυτού μεταξύ της περιόδου 1993-1999 και εκείνης που ακολούθησε (2000-2007), γεγονός που αποτυπώνεται κυρίως στη σημαντική μείωση της μέσης ταχύτητας σύγκλισης των αντίστοιχων κατηγοριών κατά τη δεύτερη υποπερίοδο, αλλά και του αριθμού των κατηγοριών που εμφανίζουν σύγκλιση. Επομένως και παρά το γεγονός ότι στο σύνολο της περιόδου επιβεβαιώνεται η σ-σύγκλιση για τις περισσότερες κατηγορίες δαπανών, εντούτοις το φαινόμενο αυτό δεν φαίνεται

να έχει μια γραμμική εξέλιξη αλλά να είναι σαφώς πιο έντονο την πρώτη περίοδο μελέτης, επιβραδύνοντας όμως σημαντικά τη δεύτερη. Ένα ακόμα στοιχείο που χρειάζεται να αναφερθεί είναι ότι οι μεσογειακές χώρες στις περισσότερες ομάδες χωρών εμφάνισαν το χαμηλότερο συντελεστή μεταβλητότητας.

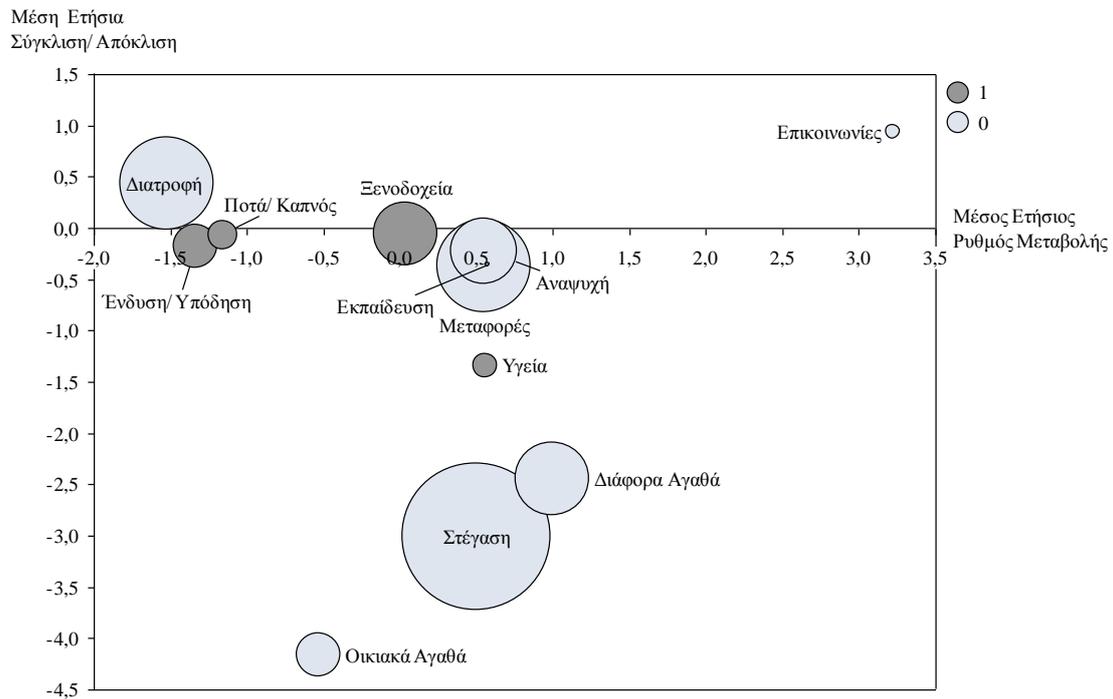
Πίνακας 6.14: Ανάλυση αποτελεσμάτων σ-σύγκλισης στο καταναλωτικό πρότυπο

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
1993-2007	Αριθμός δαπανών που συγκλίνουν	10	8	9	11	11
	Αθροιστικό ποσοστό των δαπανών που συγκλίνουν	84,58	67,95	83,68	94,43	94,11
	Μέση ταχύτητα σύγκλισης	-1,23%	-1,44%	-2,88%	-2,71%	-1,96%
1993-1999	Αριθμός δαπανών που συγκλίνουν	8	8	10	11	10
	Αθροιστικό ποσοστό των δαπανών που συγκλίνουν	70,54	70,11	83,60	80,69	70,97
	Μέση ταχύτητα σύγκλισης	-2,11%	-2,39%	-5,32%	-3,97%	-3,22%
2000-2007	Αριθμός δαπανών που συγκλίνουν	7	7	7	7	8
	Αθροιστικό ποσοστό των δαπανών που συγκλίνουν	67,27	66,75	73,43	53,09	77,16
	Μέση ταχύτητα σύγκλισης	-2,07%	-1,89%	-1,75%	-2,55%	-1,66%

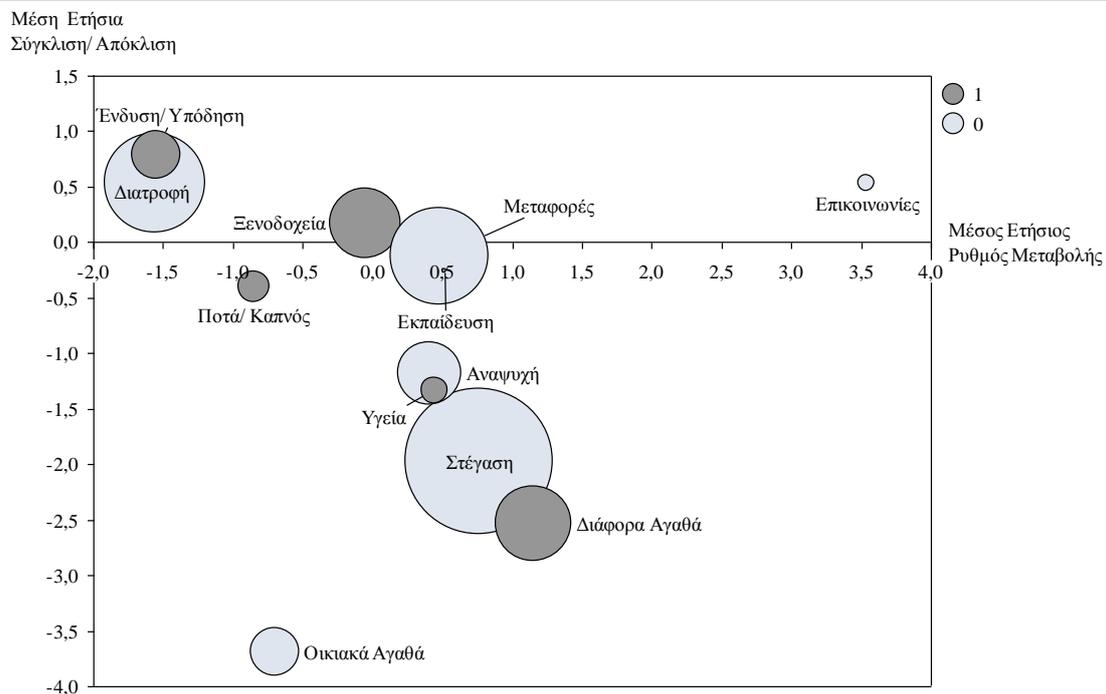
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Κατόπιν των αποτελεσμάτων αυτών, προχωρήσαμε σε μια διαγραμματική απεικόνιση των βασικών μεταβολών που συντελέστηκαν στο καταναλωτικό πρότυπο ανά ομάδα χωρών για το σύνολο της υπό εξέταση περιόδου έτσι όπως καταγράφηκαν μέσα από τους στατιστικούς δείκτες, προκειμένου να αποκτηθεί μια όσο το δυνατό συνοπτική και τελική εικόνα. Στα πλαίσια αυτά αποτυπώθηκε διαγραμματικά η σχέση μεταξύ του μέσου ετήσιου ρυθμού σ-σύγκλισης και του ρυθμού μεταβολής της κάθε κατηγορίας δαπάνης. Συγχρόνως λήφθηκε υπόψη το σχετικό μέγεθος της κάθε κατηγορίας ως προς το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης, που διαγραμματικά απεικονίζεται μέσω του μεγέθους του κύκλου που έχουν οι σχετικές δαπάνες. Επιπρόσθετα και με στόχο να αναδειχθεί το μέγεθος της διαφοροποίησης του καταναλωτικού προτύπου που υπάρχει σε κάθε ομάδα χωρών ομαδοποιήθηκαν οι δαπάνες μέσω του συντελεστή μεταβλητότητας. Ειδικότερα οι κατηγορίες εκείνες δαπανών που είχαν συντελεστή μεταβλητότητας μεγαλύτερο από 0,25 (σχετικά υψηλή διαφοροποίηση) έλαβαν την τιμή 1 και οι κατηγορίες με μικρότερο την τιμή 0. Ο διαχωρισμός των δαπανών στο ύψος αυτό του συντελεστή μεταβλητότητας, παρότι «αυθαίρετος», κρίνεται ικανός να αποτυπώσει τις διαφορές που υπάρχουν στο καταναλωτικό πρότυπο της κάθε ομάδας χωρών.

Διάγραμμα 6.2: Σχέση σ-σύγκλισης, ρυθμού μεταβολής, μεγέθους δαπάνης και μεγέθους συντελεστού μεταβλητότητας, Επίπεδο: Ε.Ε. (15), Ευρωζώνη, Περίοδος: 1993-2007
Ε.Ε. (15)

Ευρωζώνη

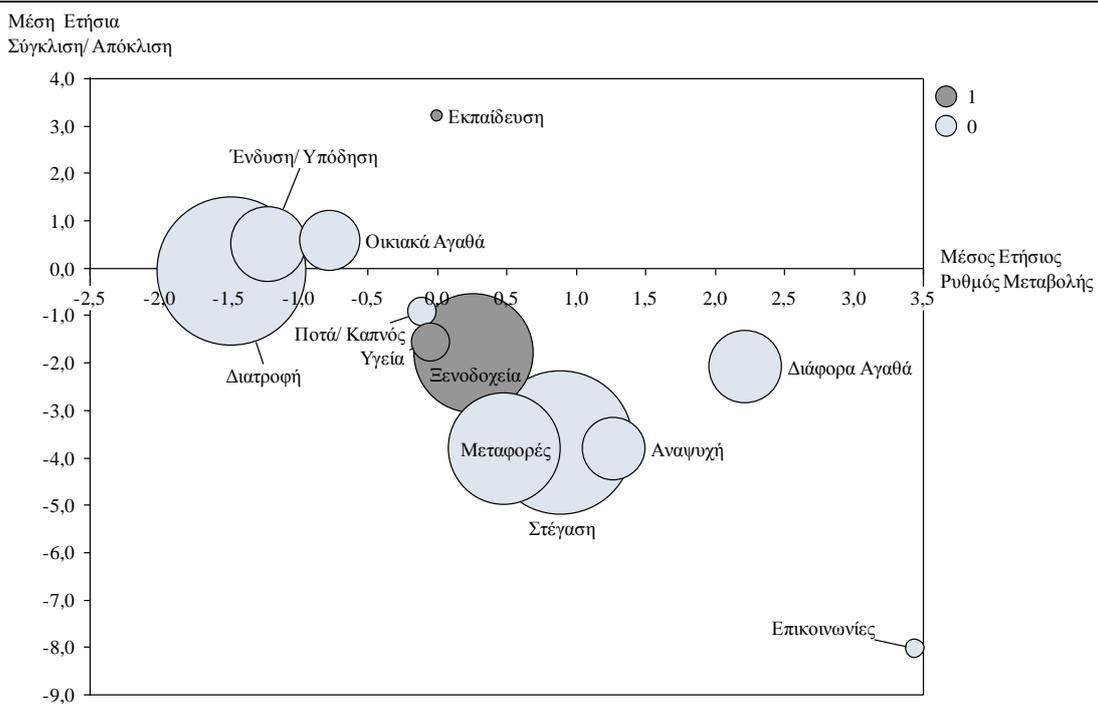
Αρχίζοντας από τις χώρες της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 6.2) γίνεται άμεσα εμφανής ο περιορισμένος αριθμός των δαπανών εκείνων που εμφανίζουν απόκλιση αλλά και η παρουσία πολλών κατηγοριών με σχετικά μικρό ρυθμό μεταβολής. Ουσιαστικά το καταναλωτικό πρότυπο σε επίπεδο Ε.Ε. των 15 και Ευρωζώνης μεταβλήθηκε με σχετικά μικρό μέσο ρυθμό κατά την

περίοδο 1993-2007, εντούτοις όμως οι όποιες αλλαγές κινήθηκαν προς την κατεύθυνση της σύγκλισής του, που ωστόσο όπως αποδείχθηκε και προηγουμένως εμφάνισε σημεία εξασθένισης από το μέσο της περιόδου και μετά.

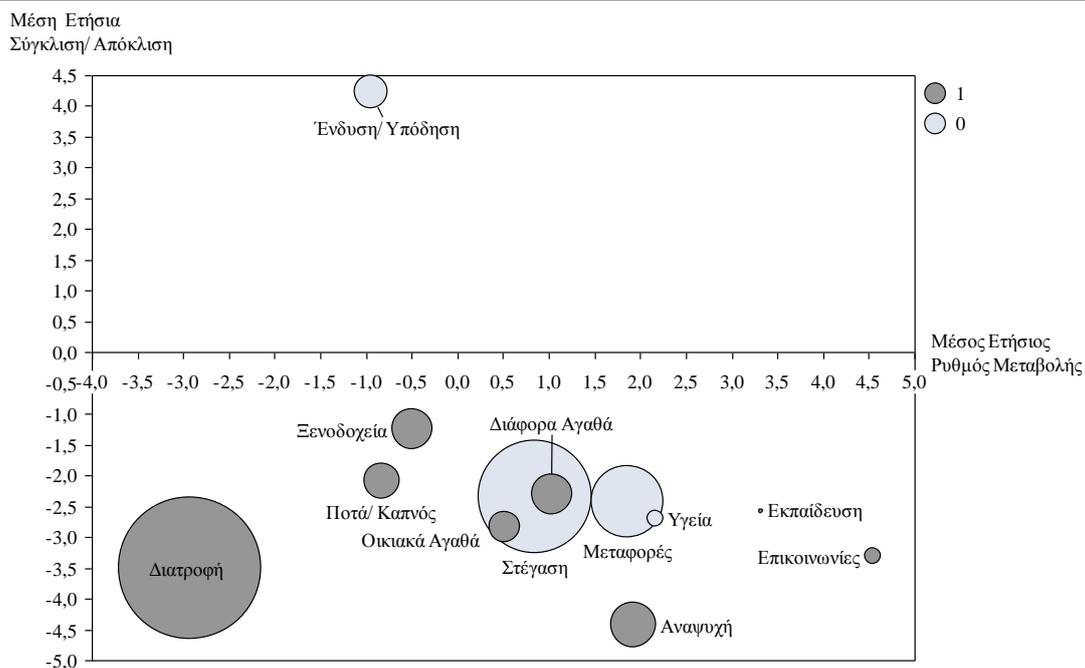
Χαρακτηριστικός είναι ακόμα ο υψηλός ρυθμός σύγκλισης που εμφανίζεται στις οικιακές δαπάνες (στέγαση, οικιακά αγαθά) αλλά και η απόκλιση στα είδη διατροφής, στις επικοινωνίες και στα είδη ένδυσης (σε επίπεδο ευρωζώνης), ενώ αξίζει να σημειωθεί και ο σχετικά μικρός αριθμός δαπανών που εμφανίζουν υψηλή διαφοροποίηση εντός Ε.Ε. των 15. Οι μεσογειακές χώρες από την άλλη πλευρά και κυρίως τα νέα μέλη είχαν μια σημαντική μεταβολή στη σύνθεση του καταναλωτικού τους προτύπου κατά την υπό εξέταση περίοδο, όπως μαρτυρούν οι υψηλές τιμές των ρυθμών μεταβολής στις περισσότερες κατηγορίες προϊόντων (Διάγραμμα 6.3). Συγχρόνως η πλειοψηφία των δαπανών στις μεσογειακές χώρες έχουν χαμηλό συντελεστή μεταβλητότητας ενώ εμφάνισαν και υψηλούς ρυθμούς σύγκλισης. Ο μεγαλύτερος ωστόσο αριθμός δαπανών που επιβεβαιώθηκε η σ-σύγκλιση ήταν στα νέα μέλη, των οποίων όμως το καταναλωτικό πρότυπο είχε μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης. Είναι σκόπιμο ακόμα να αναδειχθεί η μεταβολή που επήλθε στα νέα μέλη στο μερίδιο κατανάλωσης τροφίμων και ειδών αναψυχής, το οποίο σύγκλιε μεταξύ των κρατών αυτών, με τα πρώτα όμως να έχουν μια έντονη πτώση του μεριδίου τους και τα δεύτερα μια σημαντική αύξηση.

Διάγραμμα 6.3: Σχέση σ-σύγκλισης, ρυθμού μεταβολής, μεγέθους δαπάνης και μεγέθους συντελεστού μεταβλητότητας, Επίπεδο: Μεσογειακές Χώρες, Νέα Μέλη (12), Περίοδος: 1993-2007

Μεσογειακές Χώρες

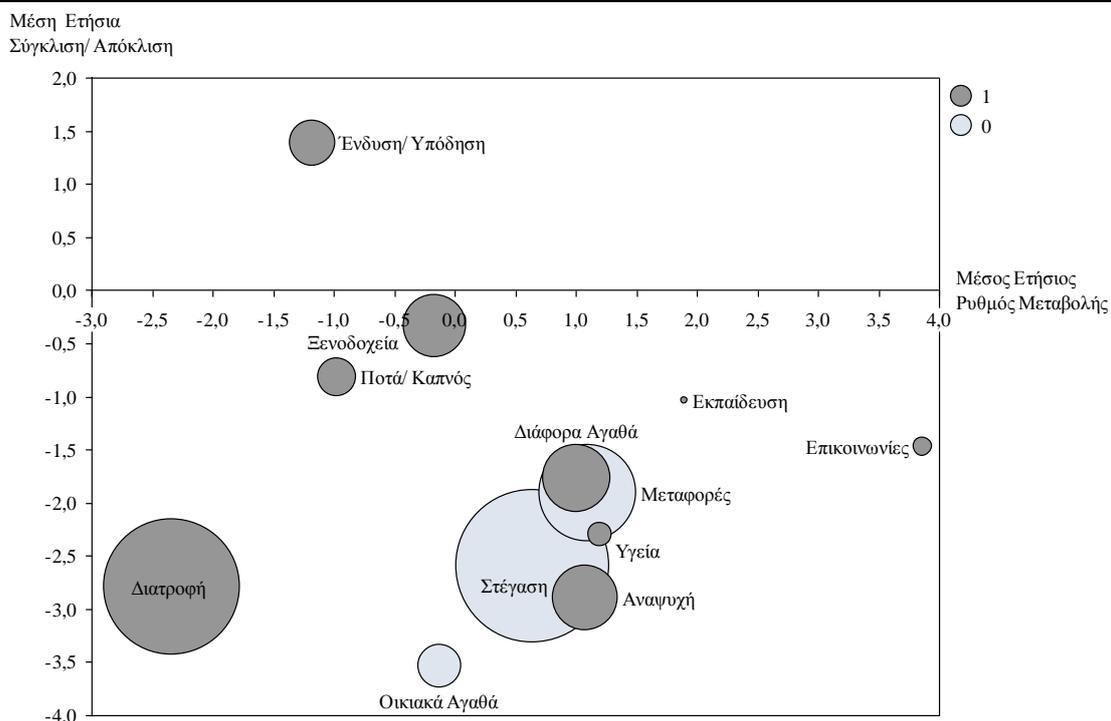

Νέα Μέλη (12)

Διάγραμμα 6.4: Σχέση σ-σύγκλισης, ρυθμού μεταβολής, μεγέθους δαπάνης και μεγέθους συντελεστού μεταβλητότητας, Επίπεδο: Ε.Ε. (27), Περίοδος: 1993-2007

Ε.Ε. (27)

Η διαγραμματική απεικόνιση της τελευταίας ομάδας χωρών, της Ε.Ε. των 27, ουσιαστικά είναι αποτέλεσμα όλων των προηγούμενων μεταβολών που αναλύθηκαν. Καταρχάς φαίνεται ότι εξακολουθεί και υπάρχει ένας αρκετά μεγάλος αριθμός κατηγοριών δαπανών που εμφανίζουν υψηλή διαφοροποίηση, αλλά και το γεγονός ότι οι αρχικές διαφορές που υπήρχαν μεταξύ των κρατών

σημείωσαν πτώση. Ζήτημα προς περαιτέρω διερεύνηση είναι το γεγονός ότι η μόνη κατηγορία δαπάνης που εμφάνισε απόκλιση κατά την περίοδο αυτή σε επίπεδο Ε.Ε. των 27 ήταν τα είδη ένδυσης/υπόδησης, όπως και ότι ο μεγαλύτερος ρυθμός σ-σύγκλισης εμφανίστηκε στα οικιακά αγαθά, στα είδη διατροφής και στις δαπάνες στέγασης (Διάγραμμα 6.4).

Η στατιστική ανάλυση ολοκληρώνεται με την εκτίμηση της σ-σύγκλισης για τις δύο ομάδες αγαθών που αποτυπώθηκαν στην αρχή του κεφαλαίου, τα αγαθά διαβίωσης και τα αγαθά συμβίωσης (Πίνακας 6.15). Καταρχάς οι δύο αυτές ομάδες αντιπροσωπεύουν έκαστη περίπου το 50% του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης, με την πρώτη όμως (αγαθά διαβίωσης) να εμφανίζει τάσεις μείωσης του μεριδίου της έναντι της δεύτερης. Υπάρχει δηλαδή μια σαφής αύξηση της δαπάνης που αφορά τα αγαθά συμβίωσης, όπως μαρτυρούν οι θετικοί ρυθμοί μεταβολής τους, κυρίως δε κατά την πρώτη περίοδο μελέτης (1993-1999). Όσον αφορά τώρα την ύπαρξη σ-σύγκλισης, βεβαιώνεται στα αγαθά συμβίωσης, των οποίων η δαπάνη εμφάνισε αρνητικό ρυθμό μεταβολής του συντελεστή μεταβλητότητας κατά το σύνολο των ετών ανάλυσης, που ωστόσο ήταν αποτέλεσμα της μεταβολής που επήλθε στην πρώτη περίοδο, μιας και κατά τα έτη που ακολούθησαν (2000-2007) παρουσιάστηκαν τάσεις περιορισμού του φαινομένου. Από την άλλη πλευρά τα αγαθά διαβίωσης εμφάνισαν απόκλιση, όχι μόνο στο σύνολο των ετών αλλά και στις δύο υποπεριόδους. Εξαιρέση αποτελούν τα νέα μέλη, που όχι μόνο κατέγραψαν σ-σύγκλιση σε όλες τις περιπτώσεις αλλά είχαν και τον υψηλότερο ρυθμό, κυρίως μάλιστα κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου.

Πίνακας 6.15: Δείκτες σ-σύγκλισης για κατανάλωση αγαθών διαβίωσης και συμβίωσης

		E.E. (15)	Ευρωζώνη	Μεσογειακές Χώρες	Νέα Μέλη (12)	E.E. (27)
Αγαθά Διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης)						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	3,92	3,72	4,66	7,74	6,53
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,07	0,09	0,13	0,12
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,37%	1,00%	0,67%	-1,87%	-1,98%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	3,88	3,60	4,78	9,00	7,42
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,09	0,15	0,13
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,86%	1,40%	2,25%	-2,17%	-2,72%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	3,97	3,83	4,55	6,63	5,76
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,08	0,09	0,12	0,11
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	0,35%	1,05%	0,78%	-0,69%	-0,60%
Μέγεθος Δαπάνης	1993-2007	51,29	51,55	53,48	57,12	53,88
	1993-1999	52,25	52,54	54,65	59,26	55,37
	2000-2007	50,44	50,68	52,45	55,25	52,58
Μέσος	1993-2007	-0,39%	-0,38%	-0,48%	-0,84%	-0,60%

ρυθμός μεταβολής	1993-1999	-0,69%	-0,67%	-1,00%	-0,85%	-0,77%
	2000-2007	0,04%	0,06%	0,14%	-0,71%	-0,31%
Αγαθά Συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά)						
1993-2007	Τυπική Απόκλιση	3,69	3,42	3,95	7,69	6,44
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,07	0,08	0,18	0,14
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,17%	-1,00%	-0,57%	-3,67%	-3,18%
1993-1999	Τυπική Απόκλιση	3,75	3,44	3,95	8,91	7,28
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,07	0,09	0,22	0,16
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-1,97%	-1,87%	-0,93%	-3,72%	-3,37%
2000-2007	Τυπική Απόκλιση	3,64	3,41	3,95	6,62	5,71
	Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,08	0,15	0,12
	Μέση Ετήσια Σύγκλιση / Απόκλιση	-0,05%	0,04%	-0,63%	-2,52%	-2,36%
Μέγεθος Δαπάνης	1993-2007	48,91	48,67	46,84	43,00	46,28
	1993-1999	47,71	47,39	44,80	40,92	44,69
	2000-2007	49,96	49,79	48,63	44,81	47,67
Μέσος ρυθμός μεταβολής	1993-2007	0,52%	0,52%	0,95%	1,10%	0,76%
	1993-1999	0,76%	0,73%	1,22%	1,20%	0,94%
	2000-2007	0,08%	0,08%	0,31%	0,86%	0,40%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, Living Conditions and Welfare, Household Budget Survey

Με την τελευταία ανάλυση ολοκληρώνεται ο έλεγχος της σ-σύγκλισης επί του καταναλωτικού προτύπου. Οι σχετικές εκτιμήσεις και τα αποτελέσματα που προέκυψαν θα αντιπαρατεθούν στο τέλος με τους αντίστοιχους υπολογισμούς του ελέγχου της β-σύγκλισης, προκειμένου να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι το καταναλωτικό πρότυπο πράγματι εμφάνισε σε πολλές περιπτώσεις σημεία σύγκλισης, με τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών στο ύψος της δαπάνης που απορροφάται σε κάθε κατηγορία προϊόντος να μειώνονται, τουλάχιστον στις περισσότερες εξ αυτών. Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις και στη διάρκεια των ετών αναδείχθηκαν σημεία περιορισμού ή και αντιστροφής του φαινομένου. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται ιδιαίτερος απαραίτητη και η οικονομετρική ανάλυση, προκειμένου να αποκτηθεί μια όσο το δυνατό ολοκληρωμένη προσέγγιση διερεύνησης και ελέγχου της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου.

6.3 Οικονομετρική Ανάλυση

Η οικονομετρική ανάλυση αποτελεί το τελευταίο βήμα στη διερεύνηση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης. Χάρη σε αυτή θα καταστεί δυνατό να εξεταστεί η περίπτωση όχι της μείωσης του βαθμού διαφοροποίησης μεταξύ των μεριδίων δαπάνης, όπως έγινε μέσω

της σ-σύγκλισης, αλλά της μείωσης των διαφορών στα μερίδια αυτά ως προς ένα συγκεκριμένο δείκτη που θα επιλεγεί ως βάση σύγκρισης. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης ως δείκτης σύγκρισης θα επιλεγεί ο μέσος όρος της κάθε υπό εξέταση ομάδας χωρών, δηλαδή θα ελεγχθεί αν οι χώρες, για παράδειγμα της Ε.Ε. των 15, συγκλίνουν ως προς το μέσο όρο της ομάδας αυτής.

Να σημειωθεί ότι δεν επιλέγεται ως δείκτη σύγκρισης κάποια συγκεκριμένη χώρα, γιατί στόχος είναι να εξεταστεί αν όλες οι χώρες τείνουν να αποκτήσουν ένα κοινό καταναλωτικό πρότυπο, θεωρώντας ότι η κάθε μία έχει ένα αντίστοιχο μερίδιο επιρροής προς τις υπόλοιπες σχετικά με τον τρόπο που θα κατανέμουν οι καταναλωτές τις δαπάνες τους μεταξύ των προϊόντων. Άλλωστε το γεγονός ότι εξετάζονται ποσοστιαία μερίδια δαπανών, και όχι κάποιο απόλυτο μέγεθος, π.χ. χρηματικό ύψος δαπάνης για τρόφιμα, επιτρέπει αυτή την παραδοχή. Επιπλέον στόχος είναι να διερευνηθεί αν οι καταναλωτές τείνουν να αποκτήσουν παρόμοιες ανάγκες, να δαπανούν δηλαδή ένα συγκεκριμένο ποσοστό για ανάγκες π.χ. στέγασης ή για υπηρεσίες μεταφοράς, όχι όμως σε σύγκριση με κάποια συγκεκριμένη χώρα αλλά σε σχέση με το μέσο όρο της ομάδας που αποτελούν μέρος.

Ένα ακόμα ζήτημα που χρειάζεται να διευκρινιστεί είναι το είδος της οικονομετρικής ανάλυσης που θα εφαρμοστεί. Η μια επιλογή είναι να γίνει σε επίπεδο χρονολογικών σειρών (“time series analysis”), όπου το μοντέλο που παρουσιάστηκε στην πρώτη ενότητα θα υπολογίζεται για κάθε χώρα χωριστά και θα ελέγχεται αν η συγκεκριμένη συγκλίνει με το μέσο όρο της ομάδας που ανήκει. Στη περίπτωση αυτή θα υπολογιστεί ένας ρυθμός σύγκλισης (ή απόκλισης) για κάθε μια χώρα, ο οποίος θα επιτρέψει βέβαια να εξεταστεί αν μια συγκεκριμένη χώρα συγκλίνει ως προς το μέσο όρο, δεν θα καταστεί ωστόσο δυνατό να εξαχθεί ένα γενικό συμπέρασμα σχετικά με τη δημιουργία ενός κοινού καταναλωτικού προτύπου σε όλες τις χώρες.

Η δεύτερη επιλογή είναι να πραγματοποιηθεί σε επίπεδο χρονολογικών και διαστρωματικών στοιχείων συγχρόνως (“panel data analysis”), δηλαδή θα εξεταστεί αν το σύνολο των χωρών συγκλίνει ως προς το μέσο όρο της ομάδας όπου ανήκουν σε κάθε μια κατηγορία καταναλωτικής δαπάνης. Με τον τρόπο αυτό δεν θα είναι δυνατό να εξεταστεί μια χώρα μεμονωμένα, αλλά θα είναι εφικτό να προσεγγιστεί συνολικά η υπόθεση περί σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου στην Ευρώπη, που είναι άλλωστε και το κεντρικό πεδίο της έρευνας³⁵⁷. Επιπρόσθετο πλεονέκτημα της επιλογής αυτής και της χρήσης “panel data analysis” είναι η σημαντική αύξηση που θα επέλθει στα

³⁵⁷ Να σημειωθεί εδώ ότι η μεθοδολογία αυτή είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί με τις απαραίτητες προσαρμογές και σε επίπεδο μεμονωμένης χώρας, προκειμένου να εξεταστεί αν κάποιο συγκεκριμένο κράτος εμφανίζει σημάδια σύγκλισης ή απόκλισης με μια καθορισμένη ομάδα κρατών. Βλ. Prontzas, P. (2009), Consumption Pattern: Empirical Analysis in Greece and the EU, The 4th Hellenic Observatory PhD Symposium on Contemporary Greece & Cyprus, London School of Economics and Science.

δεδομένα του δείγματος (αριθμός παρατηρήσεων) σε σύγκριση με την πρώτη επιλογή, καθώς πλέον δεν λαμβάνεται υπόψη μια χώρα σε κάθε οικονομετρική εκτίμηση, αλλά τουλάχιστον 4 (ανάλογα το είδος της ομάδας χωρών). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Pollak και Wales (1987), η χρήση panel data analysis σε δεδομένα που αφορούν την καταναλωτική δαπάνη πολλών χωρών προσφέρει περισσότερο αποτελεσματικές εκτιμήσεις στις παραμέτρους των οικονομετρικών υποδειγμάτων σε σύγκριση με μια “time series analysis” μιας συγκεκριμένης χώρας³⁵⁸.

Προτού τώρα περάσουμε στον υπολογισμό των οικονομετρικών υποδειγμάτων και στην παράθεση των σχετικών υπολογισμών είναι απαραίτητο να προχωρήσουμε στον έλεγχο της στασιμότητας των χρονολογικών σειρών που θα χρησιμοποιήσουμε στην ανάλυσή μας. Μέσα στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε η ύπαρξη μοναδιαίας ρίζας για τις συγκεκριμένες μεταβλητές, μέσω του ελέγχου Augmented Dickey-Fuller (ADF). Από το σχετικό έλεγχο διαπιστώθηκε ότι τα επίπεδα των μεταβλητών είναι μη στάσιμα, περιέχουν δηλαδή μοναδιαία ρίζα (Βλ. Παράρτημα, Πίνακες 91-98). Παίρνοντας στη συνέχεια τις πρώτες διαφορές και εφαρμόζοντας έλεγχο ADF, συμπεραίνουμε ότι σε επίπεδο σημαντικότητας 5% όλες οι μεταβλητές μετατρέπονται σε στάσιμες, ολοκληρωμένες πρώτου βαθμού $I(1)$. Επιπλέον πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών, ούτως ώστε να διαπιστωθεί η ύπαρξη μοναδιαίας ρίζας όχι μόνο ανά χώρα αλλά και ανά υπό εξέταση ομάδα. Μέσω πέντε σχετικών ελέγχων (Levin-Lin & Chu t, Breitung t-stat, Im-Pesaran and Shin W-stat, ADF - Fisher Chi-square, PP - Fisher Chi-square) διαπιστώθηκε ότι όλες οι υπό εξέταση μεταβλητές είναι στάσιμες, ολοκληρωμένες πρώτου βαθμού $I(1)$ (Βλ. Παράρτημα, Πίνακες 144-152). Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα αυτά, προχωρήσαμε στη χρήση των πρώτων διαφορών και στη μετατροπή του υποδείγματος 2 στο υπόδειγμα 3, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο αυτό.

Να σημειωθεί ακόμα ότι η ανάλυση θα γίνει σε τρία επίπεδα: πρώτα θα εκτιμηθεί το υπόδειγμα 3 για τις μεταβλητές κατανάλωσης, στη συνέχεια θα συμπεριληφθούν οι μεταβλητές ελέγχου βάσει του υποδείγματος 4, και τέλος θα προσμετρηθεί η επίδραση που έχουν βοηθητικές μεταβλητές (“instruments variables”) στις σχετικές εκτιμήσεις του υποδείγματος 4 μέσω της χρήσης 2SLS. Ως βοηθητικές μεταβλητές θα χρησιμοποιηθούν τα σχετικά επίπεδα της κατανάλωσης και του εισοδήματος με λήψη δύο χρονικών υστερήσεων. Η ανάλυση θα αφορά και εδώ τις 5 υπό εξέταση ομάδες χωρών που εξ αρχής μελετάμε, με περίοδο αναφοράς τα έτη 1993-2007 καθώς και το σχετικό

³⁵⁸ Pollak, R. Wales, T. (1987), Pooling International Consumption Data, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 69, σ. 99.

διαχωρισμό τους σε δύο υποπεριόδους (1993-1999, 2000-2007). Ένα τελευταίο ζήτημα είναι ότι θα ληφθούν υπόψη οι μικτές επιδράσεις (“fixed effects”) στις εκτιμήσεις, προκειμένου να συμπεριληφθεί η διαφοροποίηση μεταξύ των χωρών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Cellini (1997), στις περιπτώσεις οικονομετρικών panel data αναλύσεων της σύγκλισης μεταξύ μιας ομάδας χωρών είναι σκόπιμο να συμπεριληφθούν οι “fixed effects” επιδράσεις³⁵⁹.

Αφού προσδιορίστηκε ο τρόπος μεθοδολογικής προσέγγισης του οικονομετρικού ελέγχου της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου, προχωράμε πλέον στους σχετικούς υπολογισμούς. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στον έλεγχο της σύγκλισης θα χρησιμοποιηθούν και μεταβλητές ελέγχου προκειμένου να διαπιστωθούν οι παράγοντες επιρροής του φαινομένου αυτού. Με βάση τις διαθέσιμες εμπειρικές μελέτες καθώς και την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο 5^ο κεφάλαιο προχωρήσαμε στην επιλογή συγκεκριμένων παραμέτρων που θα εισαχθούν στο οικονομετρικό υπόδειγμα κάθε μιας κατηγορίας προϊόντων ως μεταβλητές ελέγχου (Πίνακας 6.16). Αυτές ακριβώς οι μεταβλητές ελέγχου της κάθε κατηγορίας δαπάνης θα εισαχθούν στο οικονομετρικό υπόδειγμα 6.3, προκειμένου να λάβει την αντίστοιχη μορφή του υποδείγματος 6.4.

Πίνακας 6.16: Μεταβλητές ελέγχου ανά κατηγορία δαπάνης για τον οικονομετρικό έλεγχο της σύγκλισης

Κατηγορία Προϊόντων	Παράμετροι - Μεταβλητές Ελέγχου
Ποτά/Καπνός	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Ποσοστό Ανεργίας, Ποσοστό Φτώχειας
Ένδυση/ Υπόδηση	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Πληθυσμός 15 - 44 ετών, Λόγος γυναικών προς άνδρες
Επικοινωνίες	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Εγγεγραμμένοι στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
Εκπαίδευση	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση
Διατροφή Μη-Οιονπν.	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά
Οικιακά Αγαθά	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά, Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών
Υγεία	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία
Στέγαση	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Στεγαστικά Επιτόκια, Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών, Διαθέσιμος Πλούτος
Διάφορα Αγαθά-Υπηρ.	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Μέση Ηλικία Πληθυσμού, Προσδόκιμο Ζωής
Αναψυχή/ Πολιτισμός	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Μέση Ηλικία Πληθυσμού, Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών, Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας
Μεταφορές	Εισόδημα, Σχετικό Επίπεδο Τιμών
Αγαθά διαβίωσης	Εισόδημα, Διαθέσιμος Πλούτος, Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά, Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών
Αγαθά συμβίωσης	Εισόδημα, Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας, Μέση Ηλικία Πληθυσμού, Προσδόκιμο Ζωής

³⁵⁹ Cellini, R. (1997), Growth Empirics: Evidence from a Panel of Annual Data, *Applied Economics Letters*, Vol. 4, σ. 349. Μια αντίστοιχη αναφορά επισημάνθηκε και από τους Bruno et al. (2011) [βλ. Bruno, G. De Bonis, R. Silvestrini, A. (2011), Do Financial Systems Converge? New Evidence from Financial Assets in OECD Countries, *Journal of Comparative Economics*, forthcoming, Available online 4 October 2011].

Η εξέταση μας αρχίζει, όπως και στη στατιστική ανάλυση, με το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης. Όπως αποτυπώθηκε στην ενότητα 6.1 με τη μεθοδολογική προσέγγιση του οικονομετρικού ελέγχου θα προχωρήσουμε στην εισαγωγή μιας ψευδομεταβλητής, η οποία θα αποτυπώσει το μέγεθος των διαφορών μεταξύ των δύο χρονικών υποπεριόδων που αναλύονται. Η ψευδομεταβλητή λαμβάνει την τιμή 0 κατά την πρώτη υποπερίοδο και την τιμή 1 στη δεύτερη, ενώ θα πολλαπλασιαστεί όχι μόνο με το συντελεστή των διαφορών της καταναλωτικής δαπάνης αλλά και με τους αντίστοιχους συντελεστές των μεταβλητών ελέγχου. Με τον τρόπο αυτό θα αποτυπωθεί όχι μόνο αν υπήρξε μεταβολή στο ρυθμό σύγκλισης μεταξύ των ετών αλλά και αν διαφοροποιήθηκε η επιρροή που ασκούν οι μεταβλητές ελέγχου μεταξύ των δύο υποπεριοδών. Βάσει των στοιχείων αυτών το οικονομετρικό υπόδειγμα που εκτιμήθηκε για το σύνολο της περιόδου 1993 – 2007 ήταν:

$$\begin{aligned} \Delta z_{i,j,t} = & \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \eta \Delta m_{j,t} + \omega \Delta w_{j,t} + \nu \Delta gov_{j,t} + \mu \Delta tax_{j,t} + \kappa \Delta i_{j,t} + \\ & \beta' D z_{i,j,t-1} + \eta' D \Delta m_{j,t} + \omega' D \Delta w_{j,t} + \nu' D \Delta gov_{j,t} + \mu' D \Delta tax_{j,t} + \kappa' D \Delta i_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \end{aligned} \quad (6.5)$$

όπου D είναι η ψευδομεταβλητή, ενώ οι σχετικοί συντελεστές με το διακριτικό του τόνου θα αποτυπώσουν το μέγεθος της μεταβολής μεταξύ των δύο υποπεριοδών.

Οι σχετικές εκτιμήσεις δείχνουν καταρχάς ότι σε όλες τις υπό εξέταση ομάδες χωρών σημειώθηκε σύγκλιση, μιας και αποδείχθηκαν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί οι συντελεστές της «σχετικής δαπάνης», δηλαδή οι συντελεστές β (Πίνακας 6.17). Αν εξετάσουμε τώρα τους συντελεστές της ψευδομεταβλητής, διαπιστώνουμε ότι είναι θετικοί και στατιστικά σημαντικοί στην περίπτωση αυτή των σχετικών δαπανών, γεγονός που συνεπάγεται ότι ο ρυθμός σύγκλισης στην πρώτη υποπερίοδο ανάλυσης είναι υψηλότερος σε σχέση με τη δεύτερη. Η διαφοροποίηση αυτή αποτυπώνεται και όταν εκτιμάται το υπόδειγμα 6.5 (χωρίς τη ψευδομεταβλητή) χωριστά για τις δύο υποπεριόδους, όπου οι συντελεστές της σχετικής δαπάνης είναι υψηλότεροι στα έτη 1993-1999 σε σχέση με τα έτη 2000-2007 σε όλες τις ομάδες χωρών.

Ως προς το ρόλο που ασκούν οι μεταβλητές ελέγχου γίνεται εμφανής η επιρροή που ασκεί καταρχάς το εισόδημα και στη συνέχεια ο πλούτος, ενώ τα επιτόκια και η φορολογία εμφανίζουν επίδραση μόνο στις χώρες της Ε.Ε. των 15 και των υποομάδων αυτής, η οποία μάλιστα είναι πιο έντονη στην πρώτη υποπερίοδο. Από την άλλη πλευρά οι συντελεστές των δημοσίων δαπανών προέκυψαν σε όλες τις περιπτώσεις στατιστικά μη σημαντικοί. Οι αντίστοιχοι συντελεστές της ψευδομεταβλητής με τις μεταβλητές ελέγχου προέκυψαν επίσης στατιστικά σημαντικοί (ειδικά του εισοδήματος και του πλούτου), αποτυπώνοντας τη διαφοροποίηση που υπάρχει όχι μόνο στο μέγεθος της

σύγκλισης μεταξύ των χρονικών περιόδων αλλά και στο αντίστοιχο μέγεθος της επιρροής των μεταβλητών ελέγχου. Επομένως με βάσει τα στοιχεία αυτά συμπεραίνουμε ότι υπάρχει διαφοροποίηση στο φαινόμενο της σύγκλισης μεταξύ των δύο υποπεριόδων και για το λόγο αυτό θα μελετήσουμε ποιός ήταν ο αντίστοιχος συντελεστής β σε όλες τις κατηγορίες του καταναλωτικού προτύπου τόσο για το σύνολο των ετών όσο και για τις δύο υποπεριόδους³⁶⁰.

Να διευκρινιστεί ακόμα στο σημείο αυτό ότι η εύρεση θετικού πρόσημου σε κάποια μεταβλητή ελέγχου συνεπάγεται ότι ασκεί θετική επίδραση στις διαφορές της καταναλωτικής δαπάνης μεταξύ της κάθε χώρας και του αντίστοιχου μέσου όρου της ομάδας που ανήκει, ως εκ τούτου έχει αρνητική επίδραση στο ρυθμό σύγκλισης. Αντίθετα αποτελέσματα έχουν οι μεταβλητές ελέγχου που οι συντελεστές τους αποδείχθηκαν με αρνητικό πρόσημο, και που οδηγούν σε ενίσχυση του ρυθμού σύγκλισης. Ως εκ τούτου με βάσει τα δεδομένα αυτά, η εξέλιξη του εισοδήματος, των επιτοκίων και της φορολογίας ενίσχυσαν το ρυθμό σύγκλισης του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης μεταξύ των χωρών, ενώ η μεταβολή του πλούτου είχε αρνητικό αντίκτυπο στο ρυθμό αυτό.

³⁶⁰ Οι σχετικοί συντελεστές γ αποδείχθηκαν στατιστικά μη σημαντικοί σε όλες τις περιπτώσεις και για το λόγο αυτό δεν αποτυπώνονται οι εκτιμήσεις αυτές στους πίνακες του κεφαλαίου αυτού.

Πίνακας 6.17: Εκτίμηση β-σύγκλισης για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,108 ^a	-0,112 ^a	-0,110 ^a	-0,099 ^a	-0,107 ^a	-0,105 ^a	-0,041 ^c	-0,069 ^c	-0,048 ^c	-0,114 ^a	-0,147 ^a	-0,126 ^a	-0,074 ^a	-0,121 ^a	-0,106 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,023	0,023	0,059	0,027	0,027	0,096	0,051	0,065	0,077	0,028	0,026	0,041	0,015	0,014	0,025
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,756 ^a	-0,640 ^b		-0,909 ^a	-0,834 ^c		-0,695 ^b	-0,419 ^c		-0,744 ^a	-0,697 ^a		-0,548 ^a	-0,513 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,281	0,601		0,291	0,097		0,348	1,387		0,310	0,752		0,216	0,511
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		0,154 ^a	0,180 ^a		0,074 ^a	0,164		0,043	0,056		0,105 ^a	0,046 ^c		0,151 ^a	0,177 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,032	0,054		0,036	0,139		0,045	0,190		0,034	0,051		0,027	0,058
	Επιτόκια	Εκτιμ. Συντ.		-0,008 ^b	-0,010		-0,048 ^b	-0,008		-0,064 ^a	-0,061		-0,019	-0,005		-0,019	-0,007
		Τυπ.Σφ.		0,015	0,023		0,022	0,083		0,028	0,141		0,014	0,019		0,010	0,014
	Φορολογία	Εκτιμ. Συντ.		-0,131 ^b	-0,079 ^b		-0,088	-0,129		-0,040 ^a	-0,183		-0,019	-0,095		-0,042 ^b	-0,090
		Τυπ.Σφ.		0,076	0,061		0,076	0,194		0,142	0,377		0,084	0,160		0,059	0,111
	Δημόσ. Δαπ.	Εκτιμ. Συντ.		0,091	0,039		0,044	-0,154		0,033	0,024		-0,047	-0,318		-0,020	-0,145
		Τυπ.Σφ.		0,051	0,071		0,059	0,222		0,131	0,398		0,091	0,225		0,059	0,152
	Ψευδ/βλητή* Σχ. δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	0,030 ^b	0,022 ^b	0,026 ^b	0,023 ^b	0,013 ^b	0,038 ^b	0,036 ^c	0,051 ^c	0,033 ^c	0,040 ^a	0,032 ^a	0,025 ^a	0,022 ^b	0,049 ^b	0,060 ^b
		Τυπ.Σφ.	0,019	0,035	0,068	0,015	0,032	0,076	0,028	0,045	0,545	0,017	0,044	0,096	0,007	0,030	0,053
	Ψευδ/βλητή* Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		0,202 ^b	0,340 ^b		0,100 ^b	0,071 ^c		0,418	0,012		0,100 ^b	0,112 ^b		0,050 ^c	0,096 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,125	0,221		0,114	0,122		0,020	0,062		0,207	0,053		0,123	0,221
	Ψευδ/βλητή* Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		0,196 ^c	0,029 ^b		0,080 ^c	0,010		0,126	0,303		0,108 ^c	0,060 ^c		0,130 ^c	0,019 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,011	0,017		0,009	0,017		0,016	0,043		0,015	0,037		0,009	0,014
	Ψευδ/βλητή* Επιτόκια	Εκτιμ. Συντ.		0,044 ^c	0,039		-0,032	-0,016		0,107 ^c	0,016		0,019 ^c	0,017		-0,004	-0,038
		Τυπ.Σφ.		0,013	0,026		0,015	0,029		0,031	0,086		0,021	0,037		0,012	0,020
Ψευδ/βλητή* Φορολογία	Εκτιμ. Συντ.		0,067 ^c	0,023 ^c		0,109	-0,009		0,367	0,022		0,013	0,092		0,039	0,079	
	Τυπ.Σφ.		0,035	0,081		0,038	0,096		0,084	0,251		0,061	0,189		0,035	0,077	
Ψευδ/βλητή* Δημόσ. Δαπ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,027	-0,031		-0,032	0,002		-0,161	-0,640		-0,091	-0,010		-0,077	-0,033	
	Τυπ.Σφ.		0,037	0,099		0,037	0,101		0,096	0,276		0,085	0,153		0,042	0,085	
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,119 ^a	-0,131 ^a	-0,123 ^a	-0,113 ^a	-0,129 ^a	-0,121 ^b	-0,065 ^a	-0,071 ^a	-0,069 ^c	-0,132 ^a	-0,167 ^a	-0,142 ^a	-0,102 ^a	-0,141 ^a	-0,130 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,073	0,067	0,080	0,115	0,096	0,115	0,273	0,278	0,331	0,067	0,077	0,079	0,040	0,043	0,052
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,771 ^a	-0,661 ^a		-0,922 ^a	-0,849 ^a		-0,721 ^c	-0,457 ^c		-0,769 ^c	-0,727 ^a		-0,590 ^c	-0,561 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,599	1,354		0,783	1,467		1,466	3,400		0,536	0,441		0,414	0,416
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		0,162 ^a	0,189 ^c		0,065	0,026		0,049	0,114		0,011	0,046		0,103 ^b	0,132 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,064	0,077		0,064	0,097		0,075	0,123		0,059	0,046		0,052	0,061
	Επιτόκια	Εκτιμ. Συντ.		-0,012 ^a	-0,011		-0,076 ^a	-0,029		-0,102 ^b	-0,072		-0,012	-0,010		-0,020	-0,001
		Τυπ.Σφ.		0,031	0,032		0,042	0,057		0,038	0,094		0,020	0,012		0,014	0,011
	Φορολογία	Εκτιμ. Συντ.		-0,137 ^c	-0,083 ^c		-0,057	-0,149		-0,034	-0,577		-0,070	-0,073		-0,029	-0,088
		Τυπ.Σφ.		0,028	0,185		0,177	0,196		0,345	0,630		0,153	0,118		0,116	0,108
Δημόσ. Δαπ.	Εκτιμ. Συντ.		0,095	0,041		-0,023	0,130		0,381	0,401		-0,201	-0,149		-0,077	-0,005	
	Τυπ.Σφ.		0,114	0,180		0,100	0,158		0,302	0,544		0,180	0,175		0,117	0,144	

2000- 2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	-0,082 ^a 0,049	-0,094 ^a 0,048	-0,092 ^a 0,065	-0,075 ^a 0,038	-0,096 ^a 0,041	-0,092 ^b 0,065	-0,013 ^c 0,052	-0,019 ^c 0,060	-0,017 ^c 0,106	-0,077 ^c 0,051	-0,105 ^b 0,049	-0,097 ^c 0,064	-0,051 ^c 0,026	-0,067 ^c 0,025	-0,055 ^c 0,037	
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	-0,576 ^a 0,292	-0,292 ^b 0,332	-0,790 ^c 0,079	-0,782 ^c 0,063	-0,249 0,187	-0,264 1,001	-0,614 ^b 0,412	-0,605 ^b 0,769	-0,525 ^a 0,269	-0,421 ^a 0,507						
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	0,166 ^a 0,034	0,180 ^a 0,044	0,093 ^a 0,043	0,083 0,072	0,162 0,053	0,296 0,302	0,131 ^a 0,048	0,121 ^c 0,077	0,156 ^c 0,034	0,168 ^a 0,054						
	Επιτόκια	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	0,031 ^c 0,018	0,036 0,029	-0,003 0,022	-0,021 0,045	0,040 ^c 0,026	0,132 0,162	0,011 ^c 0,030	0,061 0,065	0,031 0,021	0,045 0,043						
	Φορολογία	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	0,071 ^c 0,072	0,060 ^c 0,124	0,032 0,063	0,013 0,111	-0,087 0,083	-0,042 0,301	0,093 0,099	0,114 0,208	0,054 0,067	0,182 0,130						
	Δημόσ. Δαπ.	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	0,022 0,043	0,032 0,054	0,017 0,055	0,012 0,137	-0,095 0,084	-0,703 0,765	0,049 0,102	0,035 0,224	0,002 0,066	0,011 0,148						

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.5) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.5 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Όσον αφορά τώρα τη διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων ως προς το είδος του μοντέλου που χρησιμοποιείται κάθε φορά, δηλαδή του βασικού μοντέλου I, του μοντέλου II με τη χρήση μεταβλητών ελέγχου και του μοντέλου III όπου λαμβάνονται υπόψη τόσο μεταβλητές ελέγχου όσο και βοηθητικές μεταβλητές, παρατηρείται ότι οι ρυθμοί σύγκλισης ενισχύονται στις περισσότερες περιπτώσεις. Χαρακτηριστική είναι η αύξηση των συντελεστών β στις χώρες της ευρωζώνης, στα νέα μέλη αλλά και στο σύνολο της Ε.Ε. των 27, γεγονός που συμβαίνει ανεξαρτήτως της χρονικής περιόδου που εξετάζεται κάθε φορά. Επιπλέον οι μεγαλύτεροι ρυθμοί σύγκλισης καταγράφονται στα νέα μέλη, φαινόμενο που αποτυπώθηκε και στην εξέταση της σ -σύγκλισης. Επομένως η σύγκλιση της κατά κεφαλήν καταναλωτικής δαπάνης φαίνεται πως επιβεβαιώνεται, ειδικά σε επίπεδο Ε.Ε. των 27, με τα αποτελέσματα να παραμένουν ισχυρά ακόμα και όταν λαμβάνεται υπόψη ο ρόλος που ασκεί η καταναλωτική δαπάνη και το εισόδημα των προηγούμενων περιόδων (μέσω της αντίστοιχης χρήσης τους ως βοηθητικές μεταβλητές στο μοντέλο III).

Ξεκινώντας τώρα την ανάλυση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου για κάθε μια κατηγορία προϊόντων, η πρώτη που θα εξεταστεί είναι η δαπάνη για αλκοολούχα ποτά και είδη καπνού (Πίνακας 6.18). Η οικονομετρική συνάρτηση που εκτιμήθηκε είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \chi \Delta unem_{j,t} + \iota \Delta ρον_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.6)$$

όπου $unem$ είναι το ποσοστό ανεργίας και $ρον$ το ποσοστό φτώχειας. Οι σχετικοί υπολογισμοί δείχνουν ότι η δαπάνη αυτή συγκλίνει σε όλες τις ομάδες χωρών κατά το σύνολο της υπό εξέταση περιόδου. Στις δαπάνες όμως αυτές φαίνεται πως το εισόδημα δεν επηρεάζει σημαντικά το ρυθμό σύγκλισης, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι αντίστοιχοι συντελεστές ήταν στατιστικά μη σημαντικοί, ενώ το σχετικό επίπεδο τιμών αυτής της κατηγορίας προϊόντων ασκεί επίδραση μόνο σε επίπεδο Ε.Ε. των 15 και ευρωζώνης. Επιπρόσθετα το επίπεδο ανεργίας αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικό στις μεσογειακές χώρες και στα νέα μέλη, το επίπεδο φτώχειας μόνο στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη κατά την υποπερίοδο 1993-1999, ενώ και οι δύο αυτοί παράμετροι είχαν μικρή επίδραση στην Ε.Ε. των 27 κατά τα έτη 2000-2007. Αυτό ωστόσο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι υπήρξε επίδραση δύο κοινωνικών παραμέτρων που ουσιαστικά ασκούν μια έμμεση επιρροή στην κατανάλωση αυτών των αγαθών.

Πίνακας 6.18: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)		
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,206 ^a	-0,254 ^a	-0,222 ^b	-0,266 ^a	-0,282 ^a	-0,279 ^b	-0,469 ^a	-0,441 ^a	-0,409 ^a	-0,514 ^a	-0,526 ^a	-0,172 ^b	-0,453 ^a	-0,463 ^a	-0,159 ^a
		Τυπ.Σφ. 0,047	0,048	0,029	0,057	0,058	0,155	0,093	0,100	0,351	0,054	0,055	0,087	0,037	0,038	0,067
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,305 ^a	0,385	0,385	0,537 ^a	0,327	0,221	-0,104	0,221	-0,104	0,108	-0,021	0,047	0,047	0,038	-0,038
		Τυπ.Σφ. 0,095	0,284	0,122	0,341	0,185	1,235	0,135	0,147	0,061	0,091					
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. 0,013	0,859	0,065	0,674	-0,678	-0,155	-0,405	-0,170	-0,214	0,298					
	Τυπ.Σφ. 0,477	1,275	0,525	1,378	0,477	1,796	0,463	0,668	0,340	0,582						
	Ανεργία	Εκτιμ. Συντ. -0,002	0,069	-0,012	0,078	-0,107 ^b	-0,055	-0,008	0,046	-0,012	-0,062					
		Τυπ.Σφ. 0,033	0,072	0,039	0,086	0,054	0,197	0,057	0,081	0,030	0,041					
	Φτώχεια	Εκτιμ. Συντ. 0,012	0,010	-0,013	-0,035	-0,078	0,194	-0,060	-0,058	-0,034	0,040					
		Τυπ.Σφ. 0,042	0,114	0,052	0,155	0,116	0,437	0,067	0,108	0,041	0,069					
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,269 ^b	-0,290 ^b	-0,283 ^b	-0,298 ^c	-0,316 ^c	-0,300 ^c	-0,673	-0,554	-0,528 ^c	-1,009 ^a	-1,034 ^a	-0,566	-0,954 ^a	-0,992 ^a	-0,497 ^a
		Τυπ.Σφ. 0,147	0,154	0,205	0,175	0,187	0,256	0,177	0,229	0,342	0,050	0,050	0,288	0,049	0,050	0,135
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,338 ^c	0,850 ^b	0,599 ^b	1,043 ^b	0,055	0,520	0,094	-0,122	0,150 ^b	0,155					
		Τυπ.Σφ. 0,211	0,386	0,262	0,459	0,299	0,521	0,123	0,307	0,086	0,099					
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. 1,778	2,877 ^b	2,869 ^c	2,419 ^b	0,307	0,812	0,118	1,241 ^b	-0,061	0,788					
	Τυπ.Σφ. 1,442	2,744	1,685	3,560	2,370	3,682	0,400	0,669	0,385	0,517						
	Ανεργία	Εκτιμ. Συντ. -0,052	-0,095	-0,015	-0,101	-0,111	-0,048	-0,144 ^b	0,063	-0,092	-0,012					
		Τυπ.Σφ. 0,073	0,090	0,106	0,135	0,116	0,140	0,074	0,095	0,051	0,051					
	Φτώχεια	Εκτιμ. Συντ. 0,001	-0,179 ^b	0,004	-0,213 ^c	-0,015	-0,180	-0,082	-0,074	-0,073	-0,099					
		Τυπ.Σφ. 0,067	0,097	0,080	0,118	0,170	0,227	0,068	0,088	0,051	0,056					
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,174 ^a	-0,170 ^a	-0,158 ^a	-0,157 ^a	-0,165 ^a	-0,130 ^a	-0,306 ^a	-0,255 ^b	-0,249	-0,264 ^a	-0,329 ^a	-0,248	-0,266 ^a	-0,295 ^a	-0,154
		Τυπ.Σφ. 0,094	0,095	0,160	0,111	0,112	0,208	0,190	0,198	1,106	0,081	0,085	0,153	0,061	0,061	0,108
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,329 ^a	0,507 ^b	0,589 ^a	0,778 ^a	0,135	0,291	0,344	0,754 ^b	-1,494	0,067	-0,003	0,150 ^a	0,085	0,085	0,085
		Τυπ.Σφ. 0,135	0,291	0,175	0,350	0,344	3,293	0,135	0,171	0,066	0,140					
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. 0,036	1,430	0,220	1,293	-1,065 ^b	-1,104	-1,189 ^a	-0,815	-0,285	0,866					
	Τυπ.Σφ. 0,543	1,203	0,579	1,285	0,561	3,611	0,488	1,144	0,385	0,872						
	Ανεργία	Εκτιμ. Συντ. 0,044	0,058	0,025	-0,043	0,035	-0,182	-0,024	-0,081	-0,014	-0,081 ^c					
		Τυπ.Σφ. 0,044	0,081	0,051	0,100	0,120	0,645	0,045	0,086	0,027	0,050					
	Φτώχεια	Εκτιμ. Συντ. 0,028	0,121	-0,013	0,287	-0,071	-1,514	0,041	0,142	0,038	0,157 ^c					
		Τυπ.Σφ. 0,056	0,107	0,075	0,185	0,202	2,466	0,062	0,134	0,042	0,087					

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.6) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.6 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Ως προς τη διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων μεταξύ των τριών μοντέλων είναι χαρακτηριστικό ότι το μέγεθος των συντελεστών β μειώνεται όταν εισέρχονται οι βοηθητικές μεταβλητές, χωρίς ωστόσο να χάνεται η στατιστική σημαντικότητα, γεγονός που φανερώνει την επίδραση της παρελθούσας κατανάλωσης και εισοδήματος στα τρέχοντα επίπεδα. Ουσιαστικά εδώ υποδηλώνεται ο ρόλος των συνηθειών που υπάρχει σε τέτοιου είδους αγαθά, μιας και πρόκειται για προϊόντα με υψηλό βαθμό εθισμού. Ένα ακόμα στοιχείο που χρειάζεται να επισημανθεί είναι ότι στην περίπτωση όπου εξετάστηκε η σ -σύγκλιση, διαπιστώθηκε ένας θετικός ρυθμός μεταβολής στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15 και της ευρωζώνης για τα έτη 1993-1999, ενώ αντιθέτως οι συντελεστές β αποδείχθηκαν αρνητικοί. Όπως είχε επισημανθεί και στο κεφάλαιο 3, η περίπτωση αυτή αναδείχθηκε από τον Sala-i-Martin (1996b), όπου τα ποσοστά των χωρών που υπολείπονται του μέσου όρου μεγεθυθήκαν με τέτοιο ρυθμό ώστε να ξεπεράσουν το μέσο όρο, με αποτέλεσμα να εμφανιστεί β σύγκλιση, αλλά εντούτοις η διασπορά στο τέλος της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου να είναι μεγαλύτερη σε σύγκριση με την αρχή της. Να σημειωθεί ότι το φαινόμενο αυτό θα το συναντήσουμε στη συνέχεια και σε άλλες κατηγορίες προϊόντων.

Η ανάλυση συνεχίζεται με την κατηγορία δαπανών για είδη ένδυσης και υπόδησης (Πίνακας 6.19). Ως μεταβλητές ελέγχου έχουν συμπεριληφθεί εδώ (πέραν του εισοδήματος και του σχετικού επιπέδου τιμών) ο λόγος γυναικών/ανδρών (*propfm*) και το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 15 έως 44 ετών (*propyoung*), μιας και θεωρήθηκε ότι οι δύο αυτές ομάδες του πληθυσμού (γυναίκες και νέοι) είναι εκείνες που δίδουν τη μεγαλύτερη σημασία στην εξωτερική τους εμφάνιση, έχοντας ουσιαστικά τη μεγαλύτερη διάθεση προς πληρωμή για τέτοιου είδους αγαθά. Η οικονομετρική συνάρτηση που εκτιμήθηκε είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \lambda \Delta \text{propfm}_{j,t} + \nu \Delta \text{propyoung}_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.7)$$

Οι σχετικοί υπολογισμοί φανερώνουν την ύπαρξη β -σύγκλισης, με το μεγαλύτερο ρυθμό να εμφανίζεται στις μεσογειακές χώρες. Επιπλέον τα αποτελέσματα παραμένουν ισχυρά (στατιστική σημαντικότητα συντελεστών) ανεξαρτήτως του μοντέλου υπολογισμού.

Πίνακας 6.19: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)		
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,018 ^a Τυπ.Σφ. 0,035	Εκτιμ. Συντ. -0,045 ^a Τυπ.Σφ. 0,037	Εκτιμ. Συντ. -0,065 ^b Τυπ.Σφ. 0,095	Εκτιμ. Συντ. -0,058 ^a Τυπ.Σφ. 0,042	Εκτιμ. Συντ. -0,067 ^a Τυπ.Σφ. 0,045	Εκτιμ. Συντ. -0,041 ^b Τυπ.Σφ. 0,116	Εκτιμ. Συντ. -0,075 ^a Τυπ.Σφ. 0,123	Εκτιμ. Συντ. -0,090 ^a Τυπ.Σφ. 0,131	Εκτιμ. Συντ. -0,076 ^b Τυπ.Σφ. 0,424	Εκτιμ. Συντ. -0,022 ^a Τυπ.Σφ. 0,050	Εκτιμ. Συντ. -0,046 ^a Τυπ.Σφ. 0,052	Εκτιμ. Συντ. -0,028 ^c Τυπ.Σφ. 0,136	Εκτιμ. Συντ. -0,029 ^a Τυπ.Σφ. 0,033	Εκτιμ. Συντ. -0,043 ^a Τυπ.Σφ. 0,034	Εκτιμ. Συντ. -0,045 ^b Τυπ.Σφ. 0,072
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. -0,015 Τυπ.Σφ. 0,078	Εκτιμ. Συντ. -0,051 Τυπ.Σφ. 0,245	Εκτιμ. Συντ. 0,025 Τυπ.Σφ. 0,100	Εκτιμ. Συντ. 0,140 Τυπ.Σφ. 0,325	Εκτιμ. Συντ. -0,095 Τυπ.Σφ. 0,089	Εκτιμ. Συντ. -0,916 ^c Τυπ.Σφ. 0,563	Εκτιμ. Συντ. 0,052 Τυπ.Σφ. 0,099	Εκτιμ. Συντ. 0,064 Τυπ.Σφ. 0,215	Εκτιμ. Συντ. 0,038 Τυπ.Σφ. 0,062	Εκτιμ. Συντ. 0,072 Τυπ.Σφ. 0,130	Εκτιμ. Συντ. -0,058 Τυπ.Σφ. 0,265	Εκτιμ. Συντ. 1,075 Τυπ.Σφ. 0,763	Εκτιμ. Συντ. -0,097 Τυπ.Σφ. 2,117	Εκτιμ. Συντ. -2,139 Τυπ.Σφ. 4,741	
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,060 Τυπ.Σφ. 0,063	Εκτιμ. Συντ. 0,091 Τυπ.Σφ. 0,197	Εκτιμ. Συντ. 0,056 Τυπ.Σφ. 0,067	Εκτιμ. Συντ. 0,071 Τυπ.Σφ. 0,216	Εκτιμ. Συντ. 0,127 Τυπ.Σφ. 0,203	Εκτιμ. Συντ. 1,594 Τυπ.Σφ. 1,157	Εκτιμ. Συντ. -0,063 Τυπ.Σφ. 0,420	Εκτιμ. Συντ. -2,830 ^c Τυπ.Σφ. 1,561	Εκτιμ. Συντ. -0,058 Τυπ.Σφ. 0,265	Εκτιμ. Συντ. 1,075 Τυπ.Σφ. 0,763	Εκτιμ. Συντ. -0,097 Τυπ.Σφ. 2,117	Εκτιμ. Συντ. -2,139 Τυπ.Σφ. 4,741	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	
	Λόγος γυναικών / ανδρών	Εκτιμ. Συντ. 1,718 Τυπ.Σφ. 2,093	Εκτιμ. Συντ. -0,287 Τυπ.Σφ. 4,897	Εκτιμ. Συντ. 3,256 Τυπ.Σφ. 2,181	Εκτιμ. Συντ. 3,646 Τυπ.Σφ. 5,320	Εκτιμ. Συντ. 9,307 ^a Τυπ.Σφ. 3,139	Εκτιμ. Συντ. 2,068 Τυπ.Σφ. 1,144	Εκτιμ. Συντ. -1,174 Τυπ.Σφ. 3,420	Εκτιμ. Συντ. 0,826 Τυπ.Σφ. 8,611	Εκτιμ. Συντ. -0,097 Τυπ.Σφ. 2,117	Εκτιμ. Συντ. -2,139 Τυπ.Σφ. 4,741	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	
	Πληθυσμός 15-44 ετών	Εκτιμ. Συντ. 1,068 ^b Τυπ.Σφ. 0,501	Εκτιμ. Συντ. 1,558 ^c Τυπ.Σφ. 1,149	Εκτιμ. Συντ. 0,321 Τυπ.Σφ. 0,570	Εκτιμ. Συντ. 0,593 Τυπ.Σφ. 1,361	Εκτιμ. Συντ. 2,627 ^a Τυπ.Σφ. 0,778	Εκτιμ. Συντ. -2,976 Τυπ.Σφ. 2,875	Εκτιμ. Συντ. -2,417 Τυπ.Σφ. 1,317	Εκτιμ. Συντ. -4,718 ^c Τυπ.Σφ. 2,568	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	Εκτιμ. Συντ. -0,448 Τυπ.Σφ. 0,680	Εκτιμ. Συντ. -1,616 Τυπ.Σφ. 1,272	
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,023 ^a Τυπ.Σφ. 0,093	Εκτιμ. Συντ. -0,085 ^a Τυπ.Σφ. 0,091	Εκτιμ. Συντ. -0,090 ^a Τυπ.Σφ. 0,191	Εκτιμ. Συντ. -0,078 ^a Τυπ.Σφ. 0,096	Εκτιμ. Συντ. -0,089 ^a Τυπ.Σφ. 0,091	Εκτιμ. Συντ. -0,077 ^a Τυπ.Σφ. 0,188	Εκτιμ. Συντ. -0,080 ^a Τυπ.Σφ. 0,305	Εκτιμ. Συντ. -0,097 ^a Τυπ.Σφ. 0,252	Εκτιμ. Συντ. -0,093 ^a Τυπ.Σφ. 0,407	Εκτιμ. Συντ. -0,031 ^a Τυπ.Σφ. 0,156	Εκτιμ. Συντ. -0,061 ^a Τυπ.Σφ. 0,174	Εκτιμ. Συντ. -0,047 ^a Τυπ.Σφ. 0,200	Εκτιμ. Συντ. -0,076 ^a Τυπ.Σφ. 0,097	Εκτιμ. Συντ. -0,078 ^a Τυπ.Σφ. 0,101	Εκτιμ. Συντ. -0,086 ^a Τυπ.Σφ. 0,123
Τιμές	Εκτιμ. Συντ. -0,064 Τυπ.Σφ. 0,106	Εκτιμ. Συντ. -0,176 Τυπ.Σφ. 0,169	Εκτιμ. Συντ. -0,134 Τυπ.Σφ. 0,114	Εκτιμ. Συντ. -0,269 Τυπ.Σφ. 0,180	Εκτιμ. Συντ. -0,009 Τυπ.Σφ. 0,089	Εκτιμ. Συντ. -0,266 Τυπ.Σφ. 0,206	Εκτιμ. Συντ. -0,201 Τυπ.Σφ. 0,254	Εκτιμ. Συντ. -0,492 ^c Τυπ.Σφ. 0,273	Εκτιμ. Συντ. -0,143 Τυπ.Σφ. 0,111	Εκτιμ. Συντ. -0,286 ^b Τυπ.Σφ. 0,139	Εκτιμ. Συντ. -0,405 Τυπ.Σφ. 0,369	Εκτιμ. Συντ. 0,210 Τυπ.Σφ. 0,629	Εκτιμ. Συντ. 1,068 Τυπ.Σφ. 3,787	Εκτιμ. Συντ. 2,639 Τυπ.Σφ. 3,291		
Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,044 Τυπ.Σφ. 0,101	Εκτιμ. Συντ. 0,121 Τυπ.Σφ. 0,166	Εκτιμ. Συντ. 0,021 Τυπ.Σφ. 0,104	Εκτιμ. Συντ. 0,076 Τυπ.Σφ. 0,154	Εκτιμ. Συντ. 1,509 ^b Τυπ.Σφ. 0,702	Εκτιμ. Συντ. 0,138 Τυπ.Σφ. 1,215	Εκτιμ. Συντ. -0,478 Τυπ.Σφ. 0,551	Εκτιμ. Συντ. -0,071 Τυπ.Σφ. 0,895	Εκτιμ. Συντ. 0,405 Τυπ.Σφ. 0,369	Εκτιμ. Συντ. 0,210 Τυπ.Σφ. 0,629	Εκτιμ. Συντ. 1,068 Τυπ.Σφ. 3,787	Εκτιμ. Συντ. 2,639 Τυπ.Σφ. 3,291	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526		
Λόγος γυναικών/ ανδρών	Εκτιμ. Συντ. 1,195 ^a Τυπ.Σφ. 4,280	Εκτιμ. Συντ. 1,349 ^a Τυπ.Σφ. 5,738	Εκτιμ. Συντ. 1,325 ^a Τυπ.Σφ. 4,218	Εκτιμ. Συντ. 1,442 ^a Τυπ.Σφ. 5,275	Εκτιμ. Συντ. 1,578 ^b Τυπ.Σφ. 7,362	Εκτιμ. Συντ. 3,525 ^b Τυπ.Σφ. 1,589	Εκτιμ. Συντ. -1,519 Τυπ.Σφ. 6,082	Εκτιμ. Συντ. 3,094 Τυπ.Σφ. 4,810	Εκτιμ. Συντ. 1,068 Τυπ.Σφ. 3,787	Εκτιμ. Συντ. 2,639 Τυπ.Σφ. 3,291	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526		
Πληθυσμός 15-44 ετών	Εκτιμ. Συντ. -0,683 Τυπ.Σφ. 1,278	Εκτιμ. Συντ. 1,567 Τυπ.Σφ. 2,000	Εκτιμ. Συντ. 0,172 Τυπ.Σφ. 1,393	Εκτιμ. Συντ. 2,572 Τυπ.Σφ. 2,002	Εκτιμ. Συντ. 3,557 ^b Τυπ.Σφ. 1,537	Εκτιμ. Συντ. 1,414 ^b Τυπ.Σφ. 1,636	Εκτιμ. Συντ. -0,131 Τυπ.Σφ. 2,232	Εκτιμ. Συντ. -2,552 Τυπ.Σφ. 2,262	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526	Εκτιμ. Συντ. -0,413 Τυπ.Σφ. 1,351	Εκτιμ. Συντ. -1,474 Τυπ.Σφ. 1,526		
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,013 ^a Τυπ.Σφ. 0,056	Εκτιμ. Συντ. -0,015 ^a Τυπ.Σφ. 0,062	Εκτιμ. Συντ. -0,018 ^a Τυπ.Σφ. 0,119	Εκτιμ. Συντ. -0,023 ^a Τυπ.Σφ. 0,072	Εκτιμ. Συντ. -0,019 ^a Τυπ.Σφ. 0,082	Εκτιμ. Συντ. -0,025 ^a Τυπ.Σφ. 0,152	Εκτιμ. Συντ. -0,071 ^a Τυπ.Σφ. 0,179	Εκτιμ. Συντ. -0,081 ^a Τυπ.Σφ. 0,192	Εκτιμ. Συντ. -0,049 ^a Τυπ.Σφ. 0,153	Εκτιμ. Συντ. -0,012 ^a Τυπ.Σφ. 0,086	Εκτιμ. Συντ. -0,030 ^a Τυπ.Σφ. 0,090	Εκτιμ. Συντ. -0,013 ^c Τυπ.Σφ. 0,164	Εκτιμ. Συντ. -0,015 ^a Τυπ.Σφ. 0,054	Εκτιμ. Συντ. -0,038 ^a Τυπ.Σφ. 0,056	Εκτιμ. Συντ. -0,041 ^a Τυπ.Σφ. 0,099
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,089 Τυπ.Σφ. 0,130	Εκτιμ. Συντ. 0,307 Τυπ.Σφ. 0,320	Εκτιμ. Συντ. 0,195 Τυπ.Σφ. 0,254	Εκτιμ. Συντ. 0,782 Τυπ.Σφ. 0,506	Εκτιμ. Συντ. -0,272 Τυπ.Σφ. 0,296	Εκτιμ. Συντ. -0,012 Τυπ.Σφ. 1,495	Εκτιμ. Συντ. 0,062 Τυπ.Σφ. 0,131	Εκτιμ. Συντ. -0,087 Τυπ.Σφ. 0,375	Εκτιμ. Συντ. 0,070 Τυπ.Σφ. 0,083	Εκτιμ. Συντ. 0,142 Τυπ.Σφ. 0,246	Εκτιμ. Συντ. 0,534 Τυπ.Σφ. 0,351	Εκτιμ. Συντ. 1,720 ^b Τυπ.Σφ. 0,818	Εκτιμ. Συντ. 0,940 Τυπ.Σφ. 2,573	Εκτιμ. Συντ. -0,639 Τυπ.Σφ. 5,452	
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,068 Τυπ.Σφ. 0,085	Εκτιμ. Συντ. -0,063 Τυπ.Σφ. 0,222	Εκτιμ. Συντ. -0,060 Τυπ.Σφ. 0,099	Εκτιμ. Συντ. -0,105 Τυπ.Σφ. 0,296	Εκτιμ. Συντ. -0,310 Τυπ.Σφ. 0,262	Εκτιμ. Συντ. -1,293 Τυπ.Σφ. 1,092	Εκτιμ. Συντ. 0,835 Τυπ.Σφ. 0,603	Εκτιμ. Συντ. 1,837 Τυπ.Σφ. 1,423	Εκτιμ. Συντ. 0,940 Τυπ.Σφ. 2,530	Εκτιμ. Συντ. -0,639 Τυπ.Σφ. 5,452	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	
	Λόγος γυναικών / ανδρών	Εκτιμ. Συντ. -2,018 Τυπ.Σφ. 3,036	Εκτιμ. Συντ. -3,469 Τυπ.Σφ. 7,408	Εκτιμ. Συντ. -0,910 Τυπ.Σφ. 3,403	Εκτιμ. Συντ. 0,027 Τυπ.Σφ. 9,020	Εκτιμ. Συντ. 2,038 Τυπ.Σφ. 4,825	Εκτιμ. Συντ. -6,786 Τυπ.Σφ. 2,008	Εκτιμ. Συντ. 0,920 Τυπ.Σφ. 4,091	Εκτιμ. Συντ. 2,530 Τυπ.Σφ. 8,811	Εκτιμ. Συντ. 0,940 Τυπ.Σφ. 2,573	Εκτιμ. Συντ. -0,639 Τυπ.Σφ. 5,452	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	
	Πληθυσμός 15-44 ετών	Εκτιμ. Συντ. 0,495 Τυπ.Σφ. 0,708	Εκτιμ. Συντ. 0,604 Τυπ.Σφ. 1,114	Εκτιμ. Συντ. 0,234 Τυπ.Σφ. 0,807	Εκτιμ. Συντ. 1,563 Τυπ.Σφ. 1,501	Εκτιμ. Συντ. 0,496 Τυπ.Σφ. 1,010	Εκτιμ. Συντ. -4,258 Τυπ.Σφ. 3,113	Εκτιμ. Συντ. -2,514 Τυπ.Σφ. 1,685	Εκτιμ. Συντ. -1,857 Τυπ.Σφ. 2,861	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	Εκτιμ. Συντ. -0,460 Τυπ.Σφ. 0,840	Εκτιμ. Συντ. 1,027 Τυπ.Σφ. 1,517	
	Σημ.:	Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.7) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.7 και οι βοηθητικές μεταβλητές.														

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Χαρακτηριστική είναι ακόμα η επίδραση του λόγου γυναικών/ ανδρών ειδικά στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο, ο οποίος επηρέασε θετικά το ρυθμό σύγκλισης, όπως επίσης και του πληθυσμού ηλικίας 15-44 ετών, ειδικά στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15 σε όλη την υπό εξέταση περίοδο. Η κατηγορία αυτή προϊόντων αποτελεί μια ακόμα περίπτωση όπου τα δεδομένα εμφανίζουν β-σύγκλιση, η οποία ήταν αποτέλεσμα του γεγονότος ότι σε όλες τις υπό εξέταση ομάδες χωρών σημειώθηκε πτώση του ποσοστού της συγκεκριμένης δαπάνης και σύγκλιση προς το σχετικό μέσο όρο, εντούτοις το μέγεθος της διασποράς των τιμών που υπήρχε στην αρχή της περιόδου παρέμεινε και στο τέλος. Ως εκ τούτου υπάρχει β αλλά όχι σ σύγκλιση στη συγκεκριμένη κατηγορία δαπανών.

Ακολουθώντας προχωράμε στον έλεγχο της β-σύγκλισης για την περίπτωση των δαπανών για επικοινωνίες (Πίνακας 6.20). Η συγκεκριμένη κατηγορία, όπως αποτυπώθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ήταν εκείνη που εμφάνισε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση. Ως πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου λήφθηκε υπόψη το ποσοστό εγγεγραμμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (*edu*), καθότι θεωρείται ότι πρόκειται για την ομάδα εκείνη του πληθυσμού που χρησιμοποιεί περισσότερο τα προϊόντα νέας τεχνολογίας και γενικότερα τις υπηρεσίες επικοινωνίας, με την υπολογισθείσα συνάρτηση να είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \psi \Delta edu_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.8)$$

Οι σχετικές εκτιμήσεις τώρα των συντελεστών δείχνουν ότι υπάρχει β σύγκλιση στις υπό εξέταση χώρες, με το φαινόμενο ωστόσο να είναι εντονότερο στην πρώτη περίοδο (1993-1999), γεγονός που αποτυπώθηκε και στην περίπτωση της σ-σύγκλισης, με τους συντελεστές να λαμβάνουν υψηλές τιμές στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών και των νέων μελών. Επιπρόσθετα, το αντίστοιχο επίπεδο τιμών αποδεικνύεται ότι έχει επίδραση στη διαδικασία της σύγκλισης, κυρίως όταν δεν λαμβάνονται υπόψη οι βοηθητικές μεταβλητές, δηλαδή το εισόδημα και η κατανάλωση παρελθόντων ετών. Αντιθέτως το εισόδημα δεν φαίνεται να ασκεί κάποια επιρροή, μιας και σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις αποδείχθηκε στατιστικά μη σημαντικό. Στατιστικά σημαντική επιρροή το ποσοστό τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποδείχθηκε πως ασκεί στην περίπτωση μόνο των νέων μελών και της Ε.Ε. των 27 στην δεύτερη υπό εξέταση περίοδο (σε επίπεδο 1%) και στο σύνολο της περιόδου, με χαμηλό όμως επίπεδο σημαντικότητας (10%).

Πίνακας 6.20: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,224 ^a	-0,228 ^a	-0,219 ^b	-0,352 ^a	-0,360 ^a	-0,151 ^b	-0,607 ^a	-0,622 ^a	-0,565 ^b	-0,488 ^a	-0,458 ^a	-0,402 ^b	-0,403 ^a	-0,481 ^a	-0,407 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,041	0,041	0,013	0,052	0,052	0,030	0,118	0,130	0,945	0,039	0,038	0,081	0,027	0,026	0,059
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,229 ^a	0,158		0,331 ^a	0,112		-0,303	1,180		0,290 ^a	0,056		0,278 ^a	0,037
		Τυπ.Σφ.		0,096	0,285		0,112	0,283		0,220	1,368		0,080	0,155		0,057	0,128
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		0,011	3,591 ^c		0,208	1,288		0,861	0,839		0,884 ^c	1,831		0,885 ^a	0,506
	Τυπ.Σφ.		0,623	2,174		0,676	2,349		0,681	3,717		0,550	1,736		0,377	1,127	
	% τριτοβάθμιας εκπαίδ.	Εκτιμ. Συντ.		0,034	-0,327		0,101	-0,107		-0,198	0,718		0,118 ^c	0,220		0,107 ^c	0,118
		Τυπ.Σφ.		0,101	0,249		0,109	0,271		0,133	1,193		0,104	0,275		0,082	0,171
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,295 ^a	-0,299 ^a	-0,229 ^b	-0,356 ^a	-0,414 ^a	-0,178 ^b	-0,776 ^a	-0,778 ^a	-0,640 ^a	-0,537 ^a	-0,433 ^a	-0,606 ^a	-0,466 ^a	-0,497 ^a	-0,452 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,105	0,112	0,173	0,127	0,140	0,254	0,239	0,430	0,374	0,145	0,151	0,208	0,096	0,098	0,133
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,103	0,428		0,306	0,320		-0,547	-1,983		0,360 ^a	0,179		0,341 ^a	0,232
		Τυπ.Σφ.		0,194	0,315		0,234	0,375		0,454	1,307		0,174	0,404		0,117	0,247
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		2,336	0,977		3,570 ^b	1,909		2,068	1,632		0,824	0,212		0,836	0,892
	Τυπ.Σφ.		1,707	3,116		1,977	4,463		4,208	1,026		1,162	1,608		0,778	1,128	
	% τριτοβάθμιας εκπαίδ.	Εκτιμ. Συντ.		0,089	-0,292		0,291	-0,279		-0,334	1,287		-0,416	-0,695		0,065	-0,321
		Τυπ.Σφ.		0,234	0,450		0,280	0,541		0,545	2,009		0,815	1,034		0,308	0,477
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,157 ^a	-0,166 ^a	-0,147 ^b	-0,310 ^a	-0,320 ^a	-0,153 ^b	-0,538	-0,550	-0,257	-0,286 ^a	-0,379 ^a	-0,317 ^a	-0,314 ^a	-0,364 ^a	-0,315 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,064	0,064	0,109	0,066	0,065	0,106	0,144	0,176	0,837	0,052	0,054	0,086	0,038	0,037	0,061
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,212 ^b	0,021		0,264 ^b	0,019		-0,008	0,537		0,340 ^a	0,450 ^a		0,275 ^a	0,377 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,114	0,260		0,127	0,265		0,362	1,417		0,099	0,154		0,067	0,124
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		0,865	2,277 ^b		-0,737	-0,908		-0,117	0,904		-0,631	0,059		-0,520	-0,956
	Τυπ.Σφ.		0,613	1,319		0,642	1,535		0,658	1,803		0,559	1,027		0,386	0,753	
	% τριτοβάθμιας εκπαίδ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,057	-0,112		-0,030	0,031		-0,008	0,389		0,197 ^a	0,002		0,154 ^a	0,068
		Τυπ.Σφ.		0,112	0,191		0,114	0,197		0,137	1,118		0,080	0,129		0,061	0,098

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.8) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.8 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Οι συντελεστές β σύγκλισης τέλος δεν επηρεάζονται σημαντικά από το είδος του μοντέλου που χρησιμοποιείται, με τα αποτελέσματα να παραμένουν ισχυρά, ακόμα και στην περίπτωση που λαμβάνεται υπόψη ο ρόλος του εισοδήματος και της κατανάλωσης των προηγούμενων περιόδων.

Η επόμενη κατηγορία είναι οι δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης (Πίνακας 6.21). Πρόκειται για μια κατηγορία προϊόντων που, όπως και οι επικοινωνίες, απορροφούν ένα μικρό μέρος του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης, έχει όμως έναν σημαντικό βαθμό διαφοροποίησης (υψηλές τιμές συντελεστών μεταβλητότητας) μεταξύ των κρατών. Οι μεταβλητές ελέγχου που εισήχθησαν στο υπόδειγμα είναι το εισόδημα, το σχετικό επίπεδο και οι δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση ($govedu$) και η συνάρτηση που εκτιμήθηκε είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \omega \Delta govedu_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.9)$$

Οι εκτιμήσεις των συντελεστών β δείχνουν ότι υπάρχει σύγκλιση, με το ρυθμό να είναι ιδιαίτερα έντονος στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15 και της ευρωζώνης, ενώ σε επίπεδο χρόνου ο μεγαλύτερος ρυθμός σύγκλισης εμφανίστηκε στα έτη 1993-1999. Οι υπολογισμοί αυτοί συμπίπτουν με τα αποτελέσματα της σ -σύγκλισης, με εξαίρεση μόνο τη δεύτερη υποπερίοδο, όπου αν και υπήρξε β -σύγκλιση, εντούτοις παρατηρήθηκε αύξηση των συντελεστών μεταβλητότητας.

Οι μεταβλητές ελέγχου και ειδικότερα το εισόδημα και το επίπεδο των τιμών για υπηρεσίες εκπαίδευσης, ασκούν επιρροή πρωτίστως στην Ε.Ε. των 15 και δευτερευόντως στην περίπτωση της Ε.Ε. των 27. Όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση, είναι χαρακτηριστική η έντονη επιρροή που ασκούν στις μεσογειακές χώρες, με το ύψος των δαπανών αυτών, όπως διαπιστώθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, να είναι το χαμηλότερο σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ομάδες. Διευκρινίζεται ότι οι δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση ουσιαστικά λειτουργούν ως υποκατάστατο των αντίστοιχων ιδιωτικών, ως εκ τούτου η χρήση τους στο συγκεκριμένο υπόδειγμα ήταν απαραίτητη προκειμένου να μελετηθεί πληρέστερα ο έλεγχος της σύγκλισης των δαπανών αυτών.

Πίνακας 6.21: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,384 ^a	-0,371 ^a	-0,304 ^a	-0,350 ^a	-0,341 ^a	-0,131 ^a	-0,163 ^b	-0,223 ^a	-0,168	-0,269 ^a	-0,261 ^a	-0,241 ^b	-0,266 ^a	-0,255 ^a	-0,223 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,054	0,052	0,132	0,053	0,054	0,138	0,087	0,082	0,266	0,050	0,050	0,129	0,034	0,035	0,093
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,727 ^a	1,137 ^a		0,291	-0,154		0,199	-0,099		0,203 ^c	-0,208		0,294 ^a	0,070
		Τυπ.Σφ.		0,236	0,524		0,297	0,970		0,388	2,207		0,127	0,317		0,101	0,244
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-3,180 ^a	-3,386		-0,057	-0,369		-0,374	-1,172		1,276	2,129		0,850	2,693
	Τυπ.Σφ.		1,292	3,669		0,277	0,871		0,378	1,656		0,958	3,150		0,722	2,386	
	Δημόσ. Δαπ. Εκπαίδευσης	Εκτιμ. Συντ.		0,310 ^b	0,382		0,312 ^a	0,048		0,467 ^a	0,927 ^b		0,067	0,137		0,165	0,330
		Τυπ.Σφ.		0,169	0,600		0,146	0,469		0,092	0,469		0,209	0,403		0,139	0,328
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,585 ^a	-0,581 ^a	-0,788 ^a	-0,680 ^a	-0,681 ^a	-0,363 ^a	-0,233 ^a	-0,356 ^a	-0,035 ^a	-0,345 ^a	-0,362 ^a	-0,474 ^a	-0,412 ^a	-0,408 ^a	-0,416 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,110	0,107	0,164	0,133	0,131	0,246	0,210	0,258	0,155	0,136	0,139	0,200	0,091	0,090	0,125
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		1,217 ^a	1,429 ^c		1,018	0,198		0,360	0,404 ^c		-0,089	-1,205 ^c		0,158	-0,534
		Τυπ.Σφ.		0,496	0,880		0,651	1,461		0,408	0,207		0,397	0,709		0,257	0,417
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-5,523	-7,317		-0,827 ^c	-0,330		-0,179	-0,731 ^b		2,611	2,263		2,455 ^a	1,475
	Τυπ.Σφ.		3,565	6,281		0,512	1,070		0,446	0,336		1,655	2,658		1,229	1,840	
	Δημόσ. Δαπ. Εκπαίδευσης	Εκτιμ. Συντ.		0,343	0,439		0,264	0,108		0,145	0,206 ^b		0,606	0,702		0,585 ^a	0,690 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,255	0,285		0,222	0,284		0,140	0,072		0,440	0,446		0,256	0,269
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,264 ^a	-0,260 ^a	-0,228 ^a	-0,285 ^a	-0,289 ^a	-0,246 ^a	-0,455	-0,469	-0,462	-0,139 ^a	-0,138 ^a	-0,100 ^b	-0,172 ^a	-0,147 ^a	-0,160 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,089	0,084	0,176	0,078	0,081	0,133	1,045	1,071	1,189	0,081	0,085	0,176	0,058	0,060	0,107
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,480 ^a	1,350 ^a		0,247	-0,245		0,516	1,955		0,058	0,143		0,128	0,241
		Τυπ.Σφ.		0,291	0,603		0,314	0,594		0,693	2,221		0,119	0,187		0,108	0,174
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-4,645 ^a	-1,978		-0,349	-0,186		-0,600	-0,607		0,741	1,661		-0,898	-0,138
	Τυπ.Σφ.		1,461	2,624		0,417	0,828		0,433	0,817		1,211	3,288		0,952	2,107	
	Δημόσ. Δαπ. Εκπαίδευσης	Εκτιμ. Συντ.		0,104	0,249		-0,041	0,241		-0,033	-0,056		-0,527 ^a	-0,719 ^c		-0,318 ^b	-0,176
		Τυπ.Σφ.		0,279	0,618		0,214	0,426		0,175	0,430		0,200	0,419		0,164	0,292

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.9) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.9 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Στη συνέχεια προχωράμε στην εκτίμηση της β -σύγκλισης για τις δαπάνες σε είδη διατροφής – μη οينوπνευματώδη ποτά, μια κατηγορία προϊόντων που απορροφά ένα σημαντικό μέρος της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών. Όπως διαπιστώνεται από τους σχετικούς υπολογισμούς (Πίνακας 6.22), οι συντελεστές β για το σύνολο της περιόδου ήταν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί σε όλες τις ομάδες χωρών, αποτυπώνοντας τη σύγκλιση ως προς το μέγεθος των δαπανών για αυτή τη κατηγορία προϊόντων. Ο μεγαλύτερος ρυθμός αποδείχθηκε στις μεσογειακές χώρες και ακολούθως στα νέα μέλη, οι δύο ομάδες δηλαδή που είχαν το υψηλότερο ποσοστό δαπάνης αλλά συγχρόνως και το μεγαλύτερο (αρνητικό) ρυθμό μεταβολής. Επιπλέον και ανεξαρτήτως ομάδας χωρών, το φαινόμενο αυτό είναι πολύ πιο έντονο στην πρώτη περίοδο, παρουσιάζοντας σημάδια εξασθένησης στη δεύτερη. Είναι δε χαρακτηριστικό, όπως αποτυπώθηκε στη στατιστική ανάλυση, ότι μόνο στην πρώτη περίοδο υπήρξε σ -σύγκλιση σε όλες τις ομάδες χωρών.

Ως προς το ρόλο τώρα των μεταβλητών ελέγχου, οι τιμές ασκούν μια θετική επιρροή κυρίως στις χώρες της ευρωζώνης και δευτερευόντως στις μεσογειακές χώρες, ενώ το εισόδημα αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικό με αρνητική επιρροή κυρίως στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη. Η ειδική μεταβλητή ελέγχου που χρησιμοποιήθηκε σε αυτήν την κατηγορία δαπάνης ήταν το ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά (*depchil*), μιας και πρόκειται για μια παράμετρο που ουσιαστικά αυξάνει τις ανάγκες των νοικοκυριών σε αγαθά διατροφής και το σχετικό υπόδειγμα που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \xi \Delta depchil_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.10)$$

Οι σχετικοί συντελεστές της μεταβλητής ελέγχου *depchil* αποδείχθηκαν στατιστικά σημαντικοί κυρίως στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15, στη δεύτερη υποπερίοδο, και στα νέα μέλη για το σύνολο της περιόδου, έχοντας σε όλες τις περιπτώσεις θετικό πρόσημο. Να σημειωθεί τέλος ότι σε όλες τις περιπτώσεις η χρήση βοηθητικών μεταβλητών μείωσε, κατά ένα μικρό βέβαια μέρος, τους συντελεστές β , φανερώνοντας το ρόλο που ασκεί στη συγκεκριμένη κατηγορία δαπανών το εισόδημα και η κατανάλωση των προηγούμενων περιόδων, χωρίς ωστόσο τα αποτελέσματα να μεταβάλλονται ουσιαστικά.

Πίνακας 6.22: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν.

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,153 ^a	-0,146 ^a	-0,171 ^a	-0,144 ^a	-0,133 ^a	-0,100 ^a	-0,618 ^a	-0,605 ^a	-0,535 ^a	-0,269 ^a	-0,296 ^a	-0,271 ^a	-0,197 ^a	-0,213 ^a	-0,208 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,030	0,030	0,075	0,031	0,032	0,085	0,106	0,114	0,260	0,042	0,040	0,087	0,026	0,026	0,051
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		-0,003	0,002		0,195 ^b	0,347 ^c		-0,062	0,248		0,078	0,128		0,078	0,123
		Τυπ.Σφ.		0,025	0,029		0,103	0,233		0,164	0,556		0,085	0,174		0,056	0,112
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,437 ^c	-1,292 ^c		-0,461 ^c	-1,872 ^c		-0,262	-0,952		-0,256	-0,353		-0,371 ^b	-0,283
	Τυπ.Σφ.		0,262	0,860		0,303	1,329		0,346	1,779		0,305	0,920		0,199	0,583	
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.		-0,009	-0,085		-0,049	-0,106		-0,011	-0,571		0,544 ^a	0,630 ^b		0,191 ^a	0,128
		Τυπ.Σφ.		0,065	0,126		0,071	0,143		0,256	0,664		0,149	0,328		0,077	0,146
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,444 ^a	-0,443 ^a	-0,308 ^a	-0,411 ^a	-0,405 ^a	-0,283 ^a	-1,017 ^a	-1,014 ^a	0,662 ^a	-0,554 ^a	-0,566 ^a	-0,921 ^a	-0,531 ^a	-0,548 ^a	-0,755 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,088	0,091	0,121	0,096	0,098	0,116	0,131	0,134	0,563	0,094	0,102	0,195	0,065	0,068	0,124
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,001	-0,002		0,160	0,025		0,024	0,618 ^c		0,150	0,589 ^b		0,120	0,247 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,035	0,033		0,153	0,185		0,166	0,330		0,190	0,258		0,102	0,147
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		0,129	0,158		0,153	-1,240		0,503	3,618 ^c		0,097	1,289		0,148	0,011
	Τυπ.Σφ.		0,528	0,846		0,805	1,303		1,195	2,136		0,488	1,049		0,343	0,747	
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.		-0,079	-0,226		-0,116	-0,264 ^c		0,416	-0,005		0,239	0,162		0,071	-0,086
		Τυπ.Σφ.		0,111	0,141		0,126	0,156		0,365	0,390		0,330	0,423		0,154	0,222
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,063 ^a	-0,074 ^a	-0,060 ^a	-0,049 ^a	-0,030 ^a	-0,077 ^a	-0,230 ^a	-0,259 ^a	-0,290 ^a	-0,146 ^a	-0,154 ^a	-0,130 ^a	-0,158 ^a	-0,182 ^a	-0,152 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,054	0,053	0,086	0,059	0,058	0,096	0,176	0,209	0,550	0,066	0,064	0,121	0,041	0,039	0,066
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,006	-0,010		0,545 ^a	0,772 ^b		0,420	0,940		0,222 ^a	0,128		0,201 ^a	0,176 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,033	0,035		0,193	0,277		0,339	1,392		0,083	0,150		0,055	0,100
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,643 ^a	-0,481		-0,785 ^a	-0,890		-0,775 ^c	-0,298 ^c		0,216	-0,417		-0,066	-0,306
	Τυπ.Σφ.		0,286	0,692		0,326	0,885		0,405	2,385		0,383	0,734		0,217	0,403	
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.		0,194 ^a	0,264 ^c		0,174 ^b	0,096		-0,280	-0,991		0,099	-0,872		0,170 ^b	0,236
		Τυπ.Σφ.		0,081	0,163		0,089	0,181		0,285	1,062		0,297	1,021		0,090	0,188

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.10) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.10 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Η επόμενη κατηγορία δαπάνης του καταναλωτικού προτύπου που θα μελετηθεί αφορά τα διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης (Πίνακας 6.23). Οι συντελεστές β αποδείχθηκαν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί σε όλες τις υπό εξέταση περιπτώσεις, με τα μεγέθη να λαμβάνουν μεγαλύτερες τιμές στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο. Επιπλέον τα νέα μέλη εμφάνισαν τον υψηλότερο ρυθμό σύγκλισης κατά την περίοδο των ετών 1993 – 1999, ενώ ο χαμηλότερος εμφανίστηκε στην Ευρωζώνη για το σύνολο της περιόδου. Ως προς τη διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων σε σχέση με το είδος μοντέλου που χρησιμοποιήθηκε, είναι χαρακτηριστικό ότι οι συντελεστές β σε όλες τις περιπτώσεις έλαβαν υψηλότερες τιμές όταν λήφθηκαν υπόψη τόσο οι μεταβλητές ελέγχου όσο και οι βοηθητικές μεταβλητές (μοντέλο III). Σε αυτήν επομένως την κατηγορία προϊόντων, η προσμέτρηση του ρόλου που ασκεί η κατανάλωση και το εισόδημα της προηγούμενης περιόδου λειτούργησε ενισχυτικά στο ρυθμό σύγκλισης.

Όσον αφορά τις μεταβλητές ελέγχου οι τιμές και το εισόδημα άσκησαν επίδραση κυρίως στο σύνολο της Ε.Ε. των 27 και λιγότερο στις υπόλοιπες ομάδες χωρών, όπου οι συντελεστές ήταν στατιστικά μη σημαντικοί. Οι άλλες δύο μεταβλητές ελέγχου που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το μέγεθος νοικοκυριού (*size*) και το ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά (*depchil*), μιας και θεωρήθηκε ότι αποτελούν δύο πρόσθετες παραμέτρους που ενισχύουν το ύψος της κατανάλωσης τέτοιου είδους αγαθών. Η οικονομετρική συνάρτηση που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \xi \Delta depchil_{j,t} + \rho \Delta size_{i,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.11)$$

Ωστόσο οι υπολογισμοί φανέρωσαν ότι επιρροή στο ρυθμό σύγκλισης άσκησε μόνο το μέγεθος του νοικοκυριού, όπου αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικό κυρίως στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών και δευτερευόντως στα νέα μέλη και στην Ε.Ε. των 27 για την δεύτερη όμως υποπερίοδο ετών. Αναφορικά τέλος με τη σύγκριση των αποτελεσμάτων αυτών σε σχέση με τη σ -σύγκλιση, διαφοροποίηση υπάρχει μόνο στις μεσογειακές χώρες, όπου δεν είχε αποδειχθεί σ -σύγκλιση στο σύνολο και στην πρώτη περίοδο.

Πίνακας 6.23: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,183 ^a	-0,189 ^a	-0,219 ^a	-0,146 ^a	-0,147 ^a	-0,193 ^b	-0,401 ^a	-0,472 ^a	-0,498 ^b	-0,322 ^a	-0,391 ^a	-0,433 ^a	-0,337 ^a	-0,321 ^a	-0,302 ^a	
		Τυπ.Σφ. 0,036	0,037	0,126	0,042	0,044	0,185	0,068	0,073	0,922	0,067	0,066	0,098	0,038	0,038	0,068	
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	-0,026	-0,602 ^a	0,020	-0,532	0,124	-2,308	0,358 ^a	0,323	0,230 ^a	0,163	0,068	0,187			
		Τυπ.Σφ.	0,069	0,274	0,094	0,325	0,114	1,595	0,104	0,267	0,068	0,187					
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,024	0,725	-0,181	0,977	-0,185	-0,156	0,950 ^a	1,671	0,772 ^a	1,740 ^a					
		Τυπ.Σφ.	0,307	1,000	0,322	1,049	0,207	0,907	0,413	1,163	0,267	0,689					
1993-1999	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.	-0,018	0,103	0,018	0,171	-0,225	0,652	-0,021	0,025	-0,081	-0,014					
		Τυπ.Σφ.	0,074	0,289	0,080	0,271	0,165	0,843	0,236	0,472	0,113	0,247					
	Μέγεθος νοικοκυριού	Εκτιμ. Συντ.	0,179	-0,094	0,249	0,886	1,038 ^b	0,434	-1,921	-3,773	-0,634	-0,514					
		Τυπ.Σφ.	0,461	1,623	0,514	1,651	0,541	2,007	1,352	3,091	0,664	1,418					
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,428 ^a	-0,505 ^a	-0,639 ^a	-0,413 ^a	-0,506 ^a	-0,648 ^a	-0,595 ^a	-0,573 ^a	-0,592 ^b	-0,600 ^a	-0,636 ^a	-0,640 ^a	-0,620 ^a	-0,595 ^a	-0,539 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,087	0,088	0,179	0,090	0,094	0,188	0,063	0,070	0,648	0,153	0,192	0,241	0,101	0,118	0,171
2000-2007	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	-0,191 ^a	-0,100	-0,202 ^a	-0,058	0,091	0,129	0,041	-0,432	-0,018	-0,185					
		Τυπ.Σφ.	0,070	0,181	0,085	0,247	0,074	0,717	0,162	0,366	0,094	0,162					
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,957 ^b	-0,822	-0,876 ^c	-0,603	0,667	1,146	-0,443	-1,187	-0,447	-0,028					
		Τυπ.Σφ.	0,509	1,289	0,541	1,413	0,572	1,831	0,606	0,813	0,408	0,736					
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.	-0,070	0,175	-0,082	0,189	-0,034	0,277	0,241	0,279	-0,031	0,145					
		Τυπ.Σφ.	0,084	0,151	0,094	0,178	0,190	0,654	0,427	0,519	0,189	0,234					
2000-2007	Μέγεθος νοικοκυριού	Εκτιμ. Συντ.	-0,041	3,166	-2,518	3,560	2,816	1,884	0,047	0,950	-0,039	-0,107					
		Τυπ.Σφ.	3,703	9,410	3,907	1,026	6,450	2,785	3,847	6,220	2,614	4,209					
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,148 ^a	-0,154 ^a	-0,168 ^a	-0,104 ^a	-0,106 ^a	-0,135 ^a	-0,276 ^a	-0,200 ^a	-0,259 ^b	-0,270 ^a	-0,288 ^a	-0,319 ^a	-0,216 ^a	-0,235 ^a	-0,247 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,060	0,061	0,115	0,076	0,076	0,117	0,157	0,108	0,822	0,098	0,097	0,151	0,052	0,053	0,090
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	0,154	0,189	0,737 ^c	0,981 ^b	-0,328	0,753	-0,031	-0,075	-0,052	0,017					
		Τυπ.Σφ.	0,148	0,283	0,334	0,438	0,361	3,623	0,185	0,363	0,126	0,252					
2000-2007	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,342	-0,115	-0,566	-0,632	-0,285 ^a	-0,506	1,099 ^b	0,928	0,414	0,143					
		Τυπ.Σφ.	0,373	0,714	0,393	0,806	0,104	1,027	0,524	1,074	0,335	0,667					
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.	0,118	0,066	0,181	0,205	0,004	-1,653	-0,203	-0,046	0,052	-0,078					
		Τυπ.Σφ.	0,110	0,270	0,121	0,303	0,129	1,755	0,579	1,518	0,155	0,382					
	Μέγεθος νοικοκυριού	Εκτιμ. Συντ.	0,592	0,668	0,040	-0,784	2,499 ^a	5,373	-2,040 ^c	-0,393	-1,561 ^c	-0,245					
		Τυπ.Σφ.	1,190	2,152	1,285	2,357	0,806	4,828	1,264	3,062	0,847	1,862					

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.11) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.11 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Προχωρώντας τώρα στην επόμενη κατηγορία δαπάνης, αναλύεται η περίπτωση της κατανάλωσης υπηρεσιών υγείας. Πρόκειται για μια κατηγορία αγαθών που έχει παρόμοια χαρακτηριστικά με εκείνη των αγαθών εκπαίδευσης, απορροφά όμως (συγκριτικά με την εκπαίδευση) ένα σαφώς μεγαλύτερο ποσοστό από το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης. Η πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου που χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση αυτή (εκτός από εισόδημα, τιμές) είναι οι δημόσιες δαπάνες για την υγεία (*govhealth*) και το σχετικό υπόδειγμα που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \zeta \Delta govhealth_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.12)$$

Οι εκτιμήσεις των συντελεστών β φανέρωσαν έναν υψηλό ρυθμό σύγκλισης κατά την πρώτη περίοδο ετών και μια σημαντική εξασθένιση του φαινομένου κατά τη δεύτερη (Πίνακας 6.24). Να σημειωθεί ότι οι υπολογισμοί αυτοί έρχονται σε συμφωνία με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις για τη σ -σύγκλιση που έγιναν στην προηγούμενη ενότητα, οι οποίες φανέρωσαν υψηλούς ρυθμούς μείωσης των συντελεστών μεταβλητότητας κατά τα έτη 1993-1999 και έναν περιορισμό του φαινομένου στα έτη 2000-2007.

Επιπρόσθετα οι μεγαλύτεροι συντελεστές αποδείχθηκαν στις μεσογειακές χώρες, ενώ η χρήση των βοηθητικών μεταβλητών είχε ως αποτέλεσμα να υπάρξουν αυξομειώσεις στους συντελεστές β , χωρίς ωστόσο να σημειωθεί ουσιαστική μεταβολή των αποτελεσμάτων. Ως προς το ρόλο τώρα των μεταβλητών ελέγχου, χαρακτηριστική είναι η επίδραση του εισοδήματος, ενώ οι τιμές δεν αποδείχθηκε να έχουν στατιστικά σημαντική επιρροή. Περιορισμένη επίδραση φαίνεται πως είχαν και οι δημόσιες δαπάνες για την υγεία στο ρυθμό σύγκλισης των χωρών για αυτή την κατηγορία προϊόντων, μιας και ο συντελεστής τους αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικός μόνο στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών.

Πίνακας 6.24: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,499 ^a	-0,488 ^a	-0,404 ^b	-0,547 ^a	-0,536 ^a	-0,289 ^a	-0,656 ^a	-0,618 ^a	-0,072 ^b	-0,436 ^a	-0,405 ^a	-0,228 ^b	-0,402 ^a	-0,392 ^a	-0,339 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,072	0,072	0,204	0,084	0,084	0,268	0,081	0,083	0,170	0,056	0,060	0,128	0,041	0,042	0,107
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		-0,072	-0,399	0,045	-0,552	0,110	0,257	0,113	-0,200	0,108	-0,122	0,107	-0,341	0,085	-0,058
		Τυπ.Σφ.		0,159	0,418	0,220	0,605	0,250	0,720	0,098	0,241	0,087	0,235	0,107	-0,341	0,432	1,263
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-1,390 ^c	-0,093	-1,765 ^c	-1,735	-1,641 ^a	-2,370	0,108	-0,122	0,107	-0,341	0,432	1,263		
	Τυπ.Σφ.		0,858	2,188	1,012	3,589	0,631	1,688	0,100	0,282	0,432	1,263					
	Δημόσ. Δαπ. Υγείας	Εκτιμ. Συντ.		-0,223	0,164	-0,271	0,383	-0,293 ^b	-0,255	-0,014	-0,048	-0,031	0,274				
		Τυπ.Σφ.		0,174	0,509	0,205	0,739	0,169	0,530	0,062	0,210	0,053	0,187				
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,812 ^a	-0,831 ^a	-0,578 ^a	-0,841 ^a	-0,864 ^a	-0,761 ^a	-0,893 ^a	-0,925 ^a	-1,112 ^a	-0,772 ^a	-0,798 ^a	-0,707 ^a	-0,783 ^a	-0,775 ^a	-0,791 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,068	0,070	0,228	0,074	0,077	0,288	0,034	0,056	0,407	0,099	0,111	0,168	0,062	0,065	0,153
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,146	0,072	0,195	0,185	0,130	0,007	-0,002	-0,287	-0,070	-0,207				
		Τυπ.Σφ.		0,129	0,357	0,160	0,417	0,130	0,249	0,180	0,251	0,106	0,179				
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		2,431 ^a	0,963	2,383 ^c	0,462	0,377	0,720	-0,101	-0,377 ^b	-0,833 ^c	-0,502				
	Τυπ.Σφ.		1,089	2,585	1,326	3,079	1,068	1,825	0,123	0,150	0,503	0,984					
	Δημόσ. Δαπ. Υγείας	Εκτιμ. Συντ.		0,013	0,034	0,039	-0,170	0,095	0,096	-0,090	-0,082	-0,056	-0,185 ^c				
		Τυπ.Σφ.		0,199	0,533	0,247	0,589	0,215	0,349	0,138	0,158	0,097	0,115				
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,365 ^a	-0,300 ^a	-0,326 ^b	-0,428 ^a	-0,465 ^a	-0,335 ^a	-0,118	-0,068	-0,143	-0,313 ^a	-0,315 ^a	-0,232 ^b	-0,380 ^a	-0,373 ^a	-0,240 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,161	0,165	0,308	0,187	0,192	0,386	0,081	0,062	0,106	0,095	0,097	0,171	0,074	0,075	0,149
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,102	-0,572	0,295	-0,805	0,681 ^a	0,452 ^a	0,080	-0,023	0,150	0,409				
		Τυπ.Σφ.		0,301	0,643	0,441	0,849	0,237	0,550	0,120	0,264	0,132	0,296				
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-1,581	-1,389	-1,667	-1,059	-1,165 ^a	-1,272	0,147	-0,085	0,629	0,012				
	Τυπ.Σφ.		1,138	1,951	1,329	2,419	0,263	0,491	0,193	0,397	0,690	1,248					
	Δημόσ. Δαπ. Υγείας	Εκτιμ. Συντ.		-0,190	-0,165	-0,196	-0,129	-0,071	-0,198	-0,011	-0,012	-0,020	0,002				
		Τυπ.Σφ.		0,244	0,544	0,286	0,654	0,071	0,126	0,065	0,127	0,059	0,114				

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.12) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.12 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Η ανάλυση συνεχίζεται με τις δαπάνες για είδη στέγασης, δηλαδή με εκείνη την κατηγορία προϊόντων που απορροφά το μεγαλύτερο μερίδιο στην καταναλωτική δαπάνη. Οι αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί συντελεστές β αποδεικνύουν την ύπαρξη β -σύγκλισης, με τα σχετικά αποτελέσματα να έρχονται σε απόλυτη συμφωνία με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις της σ -σύγκλισης. Ο μεγαλύτερος ρυθμός σύγκλισης αποτυπώνεται και εδώ, όπως και στην περίπτωση της σ -σύγκλισης, στις μεσογειακές χώρες και ακολούθως στα νέα μέλη, ειδικά κατά την πρώτη περίοδο ετών 1993-1999 (Πίνακας 6.25). Η συνάρτηση που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \psi \Delta i_{hous}_{j,t} + \rho \Delta size_{j,t} + \gamma \Delta w_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.13)$$

όπου i_{hous} είναι τα στεγαστικά επιτόκια, $size$ το μέγεθος νοικοκυριού και w ο χρηματοοικονομικός πλούτος.

Όπως γίνεται φανερό από τις σχετικές εκτιμήσεις, η εισαγωγή των βοηθητικών μεταβλητών είχε ως αποτέλεσμα να μειωθούν οι συντελεστές β , φανερώνοντας το ειδικό ρόλο που ασκεί στη συγκεκριμένη κατηγορία δαπάνης το επίπεδο κατανάλωσης και το ύψος του εισοδήματος που υπήρχε στις προηγούμενες χρονικές περιόδους. Άλλωστε πρόκειται για προϊόντα με έντονο το στοιχείο της συνήθειας και του προτύπου κατανάλωσης που έχει δημιουργηθεί προγενέστερα της περιόδου που εξετάζεται κάθε φορά. Σημαντικό ρόλο έχει και το εισόδημα στο μέγεθος που θα καταναλωθεί για είδη στέγασης, μιας και με βάση τόσο το τρέχον όσο και αυτό που προηγήθηκε προσδιορίζεται το σημερινό ύψος της σχετικής κατανάλωσης.

Μελετώντας τώρα το ρόλο των μεταβλητών ελέγχου, να σημειωθεί καταρχάς η έντονη επίδραση τόσο του εισοδήματος όσο και του σχετικού επιπέδου των τιμών, κυρίως στις χώρες της Ε.Ε. των 15, αλλά και στις μεσογειακές κατά τη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο. Οι τιμές είχαν θετικό πρόσημο, γεγονός που δείχνει ότι επηρέασαν θετικά τις διαφορές στα επίπεδα κατανάλωσης μεταξύ των κρατών, δηλαδή είχαν αρνητικό αντίκτυπο στο ρυθμό σύγκλισης, ενώ το εισόδημα είχε αρνητικό πρόσημο, φανερώνοντας ουσιαστικά το θετικό του ρόλο στην επίτευξη σύγκλισης του ύψους της καταναλωτικής δαπάνης για είδη στέγασης στις χώρες της Ε.Ε..

Πίνακας 6.25: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,250 ^a	-0,249 ^a	-0,123 ^a	-0,314 ^a	-0,317 ^a	-0,147 ^b	-0,447 ^a	-0,449 ^a	-0,264 ^b	-0,405 ^a	-0,452 ^a	-0,171 ^b	-0,367 ^a	-0,397 ^a	-0,150 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,038	0,039	0,114	0,045	0,048	0,088	0,071	0,078	0,619	0,051	0,050	0,092	0,033	0,033	0,060
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,115 ^b	0,021		0,137 ^c	0,314 ^b		0,219	0,546		0,124 ^a	0,224		0,096 ^a	0,150 ^b
		Τυπ.Σφ.		0,064	0,142		0,084	0,182		0,223	1,264		0,066	0,137		0,043	0,076
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,321 ^b	-0,456		-0,004	-0,007		-0,087	-0,371		-0,602 ^a	-0,088		-0,561 ^a	-0,044
		Τυπ.Σφ.		0,167	0,344		0,011	0,010		0,372	0,804		0,153	0,241		0,104	0,163
1993-1999	Στεγ. Επιτόκ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,016	0,013		-0,010	-0,041		0,043	-0,041		0,002	-0,021		-0,001	-0,008
		Τυπ.Σφ.		0,019	0,030		0,024	0,040		0,058	0,114		0,014	0,015		0,009	0,009
	Μέγ. Νοικοκ.	Εκτιμ. Συντ.		-1,122 ^a	-0,089		-1,724 ^a	-0,727		-1,828 ^a	-4,173		-0,221	-2,073		-0,546 ^a	-1,119
		Τυπ.Σφ.		0,427	0,908		0,484	0,979		1,186	6,854		1,100	2,542		0,542	0,973
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		-0,051 ^c	0,090		-0,053	-0,075		-0,083	0,281		-0,055 ^c	-0,005		-0,055	-0,016
		Τυπ.Σφ.		0,033	0,072		0,039	0,061		0,071	0,300		0,034	0,040		0,024	0,039
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,624 ^a	-0,615 ^a	-0,574 ^b	-0,665 ^a	-0,692 ^a	-0,561 ^b	-1,023 ^a	-1,055 ^a	-0,913 ^b	-0,959 ^a	-0,951 ^a	-0,481 ^a	-0,913 ^a	-0,900 ^a	-0,398 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,089	0,090	0,208	0,098	0,099	0,173	0,085	0,101	6,368	0,073	0,077	0,187	0,054	0,055	0,120
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,178 ^b	0,320 ^c		0,040	-0,025		-0,022	0,083		0,083	0,130		0,050	0,189 ^b
		Τυπ.Σφ.		0,086	0,127		0,114	0,193		0,173	1,078		0,103	0,120		0,069	0,081
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-1,213 ^b	-0,906		0,006	-0,013		0,039	5,944		-0,447	0,456		-0,580 ^b	-0,092
		Τυπ.Σφ.		0,590	0,800		0,043	0,050		1,208	1,167		0,400	0,577		0,282	0,385
2000-2007	Στεγ. Επιτόκ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,055 ^c	-0,052		-0,048	0,037		-0,052	-0,072		0,009	-0,005		0,004	-0,009
		Τυπ.Σφ.		0,034	0,041		0,043	0,048		0,083	0,529		0,013	0,013		0,009	0,008
	Μέγ. Νοικοκ.	Εκτιμ. Συντ.		-3,045	1,173		-1,730	-3,466		-1,685	-3,622		0,272	-3,894		0,014	-1,777
		Τυπ.Σφ.		5,207	5,035		5,743	4,940		1,248	4,647		2,703	3,841		2,029	2,669
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		-0,109 ^a	-0,072 ^c		-0,115 ^b	-0,154 ^a		-0,070	-0,032		-0,010	0,030		-0,061	-0,058
		Τυπ.Σφ.		0,046	0,053		0,063	0,062		0,071	0,372		0,046	0,045		0,041	0,044
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,126 ^a	-0,103 ^a	-0,100 ^b	-0,063 ^a	-0,094	-0,026	-0,173 ^a	-0,157 ^a	-0,125 ^b	-0,256 ^a	-0,242 ^a	-0,199 ^b	-0,239 ^a	-0,244 ^a	-0,133 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,059	0,071	0,151	0,098	0,082	0,151	0,094	0,157	1,153	0,056	0,064	0,130	0,040	0,047	0,099
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,278 ^a	0,256		0,600 ^a	0,555 ^a		0,533 ^a	0,968		0,031	0,154		0,074 ^c	0,246
		Τυπ.Σφ.		0,079	0,184		0,120	0,244		0,236	1,347		0,063	0,267		0,047	0,184
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,305 ^c	-0,325		-0,009	-0,002		-0,544 ^a	-0,309		0,114	0,046		-0,071	-0,136
		Τυπ.Σφ.		0,186	0,336		0,014	0,017		0,171	1,132		0,234	0,496		0,148	0,312
2000-2007	Στεγ. Επιτόκ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,021	-0,016		-0,032	0,030		-0,069 ^a	-0,099		-0,002	0,006		-0,008	0,009
		Τυπ.Σφ.		0,017	0,034		0,020	0,050		0,023	0,083		0,023	0,039		0,014	0,026
	Μέγ. Νοικοκ.	Εκτιμ. Συντ.		-0,323	1,158		0,345	0,554		1,170	-6,863		-1,016	-1,890		-0,522	-1,086
		Τυπ.Σφ.		0,721	1,761		0,709	1,653		0,911	6,439		0,807	2,168		0,543	1,322
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.		-0,030	0,101		-0,029	0,007		-0,133 ^a	-0,135		-0,040	-0,002		-0,024	0,027
		Τυπ.Σφ.		0,038	0,080		0,044	0,082		0,052	0,291		0,037	0,065		0,026	0,054

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.13) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.13 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί ήταν και οι συντελεστές των στεγαστικών επιτοκίων, του μεγέθους του νοικοκυριού και του πλούτου, με την επίδρασή τους αυτή να φανερώνεται κυρίως στην Ε.Ε. των 15 και όταν εξετάζεται το σύνολο της περιόδου 1993-2007. Ένα ακόμα στοιχείο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι ο συντελεστής του μεγέθους του νοικοκυριού αποδείχθηκε ιδιαίτερα υψηλός, φανερώνοντας έτσι το ρόλο που έχει η μεταβλητή αυτή στο ύψος της κατανάλωσης τέτοιου είδους αγαθών και εν τέλει στο σχετικό ρυθμό σύγκλισης αυτής μεταξύ των χωρών.

Η επόμενη κατηγορία προϊόντων του καταναλωτικού προτύπου που θα εξεταστεί είναι οι δαπάνες για διάφορα είδη και υπηρεσίες (Πίνακας 6.26). Στην κατηγορία αυτή, όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, περιλαμβάνεται μια μεγάλη ποικιλία καταναλωτικών δαπανών, από την αγορά αγαθών πολυτελείας (π.χ. κοσμήματα) μέχρι δαπάνες ασφαλιστικές ή οικονομικές υπηρεσίες. Οι βοηθητικές μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στην περίπτωση αυτής της κατηγορίας προϊόντων είναι (πέραν του σχετικού επιπέδου τιμών και του εισοδήματος) η μέση ηλικία (*avage*) και το προσδόκιμο ζωής (*life*), ενώ το μοντέλο που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \nu \Delta avage_{j,t} + \omega \Delta life_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.14)$$

Οι εκτιμήσεις των συντελεστών β ήταν αρνητικές και στατιστικά σημαντικές, με τις υψηλότερες τιμές να καταγράφονται στην περίπτωση των νέων μελών, καθώς και στις μεσογειακές χώρες κατά τα έτη 1993-1999. Επιπρόσθετα υψηλότεροι ρυθμοί σύγκλισης σε όλες τις υπό εξέταση ομάδες καταγράφηκαν στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο. Οι υπολογισμοί αυτοί συμφωνούν με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις που έγιναν στη σ-σύγκλιση, φανερώνοντας έτσι ότι πράγματι οι υπό εξέταση χώρες τείνουν να καταναλώνουν ένα αντίστοιχο μερίδιο δαπάνης για αυτή την κατηγορία προϊόντων. Η ομάδα δε αυτή ανήκει σε εκείνες τις κατηγορίες όπου το μερίδιο κατανάλωσή τους αυξήθηκε κατά την υπό εξέταση περίοδο. Σχετικά τώρα με το ρόλο των βοηθητικών μεταβλητών, είναι καταρχάς εμφανής η θετική συμβολή του επιπέδου των τιμών στην εξέλιξη των διαφορών των επιπέδων κατανάλωσης, άρα και η αρνητική επιρροή στο ρυθμό σύγκλισης.

Πίνακας 6.26: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,301 ^a	-0,303 ^a	-0,161 ^a	-0,302 ^a	-0,299 ^a	-0,171 ^b	-0,377 ^a	-0,394 ^a	-0,128 ^b	-0,846 ^a	-0,817 ^a	-0,602 ^a	-0,679 ^a	-0,626 ^a	-0,429 ^a	
		Τυπ.Σφ. 0,040	0,038	0,097	0,044	0,042	0,108	0,078	0,069	0,177	0,057	0,061	0,144	0,040	0,040	0,094	
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,373 ^a	0,223 ^b	0,223 ^b	0,431 ^a	0,333 ^b	0,690 ^a	0,392	0,182 ^c	0,291	0,182 ^c	0,291	0,262 ^a	0,196 ^c	0,062	0,124	
		Τυπ.Σφ. 0,049	0,115	0,057	0,161	0,148	0,271	0,106	0,243	0,062	0,124	0,062	0,124	0,062	0,124		
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,601 ^a	-0,289	-0,811 ^a	-0,168	-1,593 ^a	-0,587	-0,334 ^c	-0,394 ^b	-0,680 ^a	-0,545 ^c	-0,334 ^c	-0,394 ^b	-0,680 ^a	-0,545 ^c		
		Τυπ.Σφ. 0,264	0,537	0,321	0,630	0,547	1,015	0,022	0,023	0,191	0,367	0,022	0,023	0,191	0,367		
1993-1999	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ. 0,630	-0,414	0,154	0,643	-0,716 ^a	-0,711 ^a	0,159	1,960	0,141	2,204	1,217	2,977	1,410	3,447	2,943	5,852
		Τυπ.Σφ. 1,217	2,977	1,410	3,447	2,943	5,852	2,511	9,424	1,633	3,328	2,511	9,424	1,633	3,328		
	Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ. -1,661	-1,893	-1,141 ^b	-1,741	-2,822	1,093	-1,054 ^b	-6,125	-1,528 ^c	-1,015	1,083	3,113	1,221	3,465	2,679	7,099
		Τυπ.Σφ. 1,083	3,113	1,221	3,465	2,679	7,099	1,588	3,244	1,083	2,217	1,588	3,244	1,083	2,217		
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,520 ^a	-0,571 ^a	-0,346 ^b	-0,598 ^a	-0,549 ^a	-0,264 ^a	-0,702 ^a	-0,752 ^a	-0,622 ^b	-0,980 ^a	-0,951 ^a	-0,753 ^a	-0,906 ^a	-0,928 ^a	-0,660 ^a	
		Τυπ.Σφ. 0,092	0,087	0,173	0,102	0,097	0,211	0,126	0,210	0,361	0,076	0,088	0,138	0,053	0,058	0,103	
2000-2007	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,328 ^a	0,296 ^b	0,373 ^a	0,450 ^a	1,209 ^a	0,992 ^a	0,080	0,274	0,118	0,179	0,071	0,153	0,085	0,209	0,388	0,319
		Τυπ.Σφ. 0,071	0,153	0,085	0,209	0,388	0,319	0,192	0,206	0,097	0,131	0,071	0,153	0,085	0,209	0,388	0,319
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. 1,253	1,952	1,694	2,871	6,100	5,289	-0,063 ^c	-0,137 ^c	-0,401	-0,541	0,844	1,059	1,263	1,783	3,117	3,282
		Τυπ.Σφ. 0,844	1,059	1,263	1,783	3,117	3,282	0,080	0,083	0,584	0,708	0,844	1,059	1,263	1,783	3,117	3,282
	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ. 1,697	1,077	1,098	0,080	-1,063 ^c	-1,097 ^c	1,335	0,193	-0,545	2,357	2,779	3,945	3,399	4,814	7,351	6,102
		Τυπ.Σφ. 2,779	3,945	3,399	4,814	7,351	6,102	7,465	7,039	4,024	4,029	2,779	3,945	3,399	4,814	7,351	6,102
2000-2007	Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ. -2,733	-2,583	-4,470	-2,004	2,912	5,351	-2,551	-1,559	-1,645	-0,533	2,457	3,265	2,921	3,609	6,842	5,580
		Τυπ.Σφ. 2,457	3,265	2,921	3,609	6,842	5,580	3,241	2,646	1,982	1,833	2,457	3,265	2,921	3,609	6,842	5,580
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,159 ^a	-0,180 ^a	-0,153 ^b	-0,197 ^a	-0,168 ^a	-0,101 ^b	-0,254 ^a	-0,212 ^a	-0,251 ^a	-0,468 ^a	-0,446 ^a	-0,347 ^a	-0,306 ^a	-0,369 ^a	-0,263 ^a	
		Τυπ.Σφ. 0,075	0,066	0,127	0,083	0,067	0,127	0,093	0,099	0,389	0,110	0,114	0,212	0,069	0,069	0,108	
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ. 0,486 ^a	0,500 ^b	0,552 ^a	0,563 ^a	0,303 ^a	0,369 ^c	0,171	-0,092	0,385 ^a	0,246 ^a	0,060	0,109	0,061	0,108	0,099	0,212
		Τυπ.Σφ. 0,060	0,109	0,061	0,108	0,099	0,212	0,135	0,224	0,075	0,118	0,060	0,109	0,061	0,108	0,099	0,212
2000-2007	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,660 ^a	-0,341	-0,567 ^b	-0,101	-0,741 ^a	-0,001	-0,222 ^c	-0,268 ^c	-0,594 ^a	-0,488 ^a	0,294	0,633	0,316	0,664	0,276	0,619
		Τυπ.Σφ. 0,294	0,633	0,316	0,664	0,276	0,619	0,035	0,041	0,285	0,588	0,294	0,633	0,316	0,664	0,276	0,619
	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ. 2,938 ^a	6,141	3,053 ^a	5,131 ^b	-0,059	-1,058	4,118 ^c	4,141	3,925 ^a	2,953	1,283	2,792	1,346	2,892	2,237	5,023
		Τυπ.Σφ. 1,283	2,792	1,346	2,892	2,237	5,023	2,472	5,902	1,585	3,914	1,283	2,792	1,346	2,892	2,237	5,023
	Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ. -0,117 ^a	-0,105 ^b	-1,044 ^a	-0,955	1,408	1,292	-0,248	-3,589	-1,416 ^b	-1,425	0,968	2,449	1,010	2,706	1,362	5,969
		Τυπ.Σφ. 0,968	2,449	1,010	2,706	1,362	5,969	1,789	3,134	1,110	2,314	0,968	2,449	1,010	2,706	1,362	5,969

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.14) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.14 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Από την άλλη πλευρά η επίδραση του εισοδήματος φαίνεται πως διαφοροποιείται ανάλογα με την περίοδο ετών που εξετάζεται κάθε φορά, όπου οι συντελεστές του βρέθηκαν θετικοί κατά τα έτη 1993-1999 και αρνητικοί τα έτη 2000-2007, με τη μεγαλύτερη επίπτωση να καταγράφεται στις μεσογειακές χώρες. Όσον αφορά τώρα το ρόλο των άλλων δύο μεταβλητών ελέγχου που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων, της μέσης ηλικίας και του προσδόκιμου ζωής, οι σχετικές εκτιμήσεις έδειξαν ότι είχαν επίδραση κατά βάση στη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο. Οι στατιστικά σημαντικοί συντελεστές που βρέθηκαν για αυτή την περίπτωση των δημογραφικών μεταβλητών φανερώνουν το ρόλο που έχουν και τέτοιου είδους παράμετροι στην εξέλιξη της κατανάλωσης και δη στη σύγκλιση του επιπέδου της μεταξύ μιας ομάδας χωρών.

Η οικονομετρική ανάλυση συνεχίζεται με τις δαπάνες για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού (Πίνακας 6.27). Η κατηγορία αυτή προϊόντων αποτελεί μια ακόμα περίπτωση όπου τα αποτελέσματα της β -σύγκλισης έρχονται κατά βάση σε συμφωνία με τους σχετικούς υπολογισμούς που είχαν γίνει στη σ -σύγκλιση. Οι συντελεστές β αποδείχθηκαν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί κυρίως στη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο, μιας και στην πρώτη είτε δεν ήταν στατιστικά σημαντικοί είτε είχαν χαμηλό βαθμό στατιστικής σημαντικότητας. Εξαιρέση αποτελούν τα νέα μέλη και η Ε.Ε. των 27, όπου οι σχετικοί συντελεστές αποδείχθηκαν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί, με ιδιαίτερα υψηλές τιμές, όχι μόνο στη δεύτερη, αλλά κυρίως στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο. Αντίστοιχα αποτελέσματα είχαν υπολογιστεί και στην περίπτωση της σ -σύγκλισης (βλ. Πίνακας 6.12). Ως προς την επίδραση τώρα των βοηθητικών μεταβλητών, οι σχετικές εκτιμήσεις των β ενισχύθηκαν από την εισαγωγή αυτή, αναδεικνύοντας έτσι το ρόλο της συνήθειας στην επιτάχυνση του ρυθμού σύγκλισης μεταξύ των κρατών για τη συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων. Ειδικότερα το ρόλο των βοηθητικών μεταβλητών άσκησαν η μέση ηλικία (*avage*) και οι ώρες εργασίας (*life*), με το οικονομετρικό μοντέλο να είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \nu \Delta \text{avage}_{j,t} + \pi \Delta \text{workhour}_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.15)$$

Πίνακας 6.27: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)						
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»				
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,117 ^a	-0,151 ^a	-0,265 ^a	-0,100 ^a	-0,156 ^a	-0,311 ^a	-0,046 ^c	-0,118 ^c	-0,256	-0,373 ^a	-0,462 ^a	-0,259 ^a	-0,325 ^a	-0,347 ^a	-0,229 ^a				
		Τυπ.Σφ. 0,036	0,038	0,089	0,039	0,042	0,104	0,066	0,067	0,208	0,035	0,040	0,105	0,024	0,026	0,063				
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	-0,033	-0,132	0,034	-0,208	0,081	-0,232	0,240 ^a	0,168	0,157 ^a	0,090	0,071	0,134	0,109	0,334	0,209	2,284		
		Τυπ.Σφ.	0,071	0,134	0,109	0,334	0,209	2,284	0,070	0,179	0,051	0,108	0,071	0,134	0,109	0,334	0,209	2,284		
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,571 ^b	-0,729 ^c	-0,800 ^a	-1,181 ^a	-1,468 ^a	-1,086	0,958 ^a	0,216	0,425 ^a	0,201	0,208	0,425	0,262	0,535	0,475	1,009		
		Τυπ.Σφ.	0,208	0,425	0,262	0,535	0,475	1,009	0,206	0,441	0,138	0,258	0,208	0,425	0,262	0,535	0,475	1,009		
1993-1999	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.	0,057	0,498	-0,225	0,972	3,541	3,977	2,479	-3,672	1,264	-1,300	0,885	2,557	0,997	3,355	2,469	7,696		
		Τυπ.Σφ.	0,885	2,557	0,997	3,355	2,469	7,696	1,711	4,703	1,042	2,541	0,885	2,557	0,997	3,355	2,469	7,696		
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.	-0,099	-0,217	-0,106	-0,228	-0,476	-1,337	-0,723	-0,532	-0,105	-0,081	0,146	0,389	0,156	0,506	0,330	1,314	0,560	1,656
		Τυπ.Σφ.	0,146	0,389	0,156	0,506	0,330	1,314	0,560	1,656	0,224	0,551	0,146	0,389	0,156	0,506	0,330	1,314	0,560	1,656
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,185 ^c	-0,204 ^c	-0,330	-0,097	-0,087	-0,260	-0,459 ^c	-0,758 ^c	-0,450 ^c	-0,503 ^a	-0,510 ^a	-0,615 ^a	-0,488 ^a	-0,484 ^a	-0,358 ^a			
		Τυπ.Σφ.	0,110	0,117	0,210	0,123	0,125	0,236	0,204	0,353	0,433	0,057	0,062	0,147	0,039	0,039	0,096			
2000-2007	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	-0,040	-0,016	0,054	0,167	-0,128	-0,342	0,245 ^c	0,097	0,168 ^a	0,057	0,074	0,104	0,105	0,195	0,266	0,360	0,141	0,176
		Τυπ.Σφ.	0,074	0,104	0,105	0,195	0,266	0,360	0,141	0,176	0,082	0,114	0,074	0,104	0,105	0,195	0,266	0,360	0,141	0,176
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,440	0,009	-0,996	-2,953	1,572	2,364	1,122 ^b	1,213 ^a	0,724 ^a	0,766 ^a	0,544	1,068	0,753	1,759	1,418	2,104	0,475	0,841
		Τυπ.Σφ.	0,544	1,068	0,753	1,759	1,418	2,104	0,475	0,841	0,322	0,589	0,544	1,068	0,753	1,759	1,418	2,104	0,475	0,841
	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.	-0,276	-1,280	-0,429	-0,533	4,064	3,299	7,296 ^b	4,909	3,827	1,743	1,652	2,589	1,832	3,039	5,505	6,811	3,714	5,166
		Τυπ.Σφ.	1,652	2,589	1,832	3,039	5,505	6,811	3,714	5,166	2,167	3,016	1,652	2,589	1,832	3,039	5,505	6,811	3,714	5,166
2000-2007	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.	0,061	0,093	-0,021	-0,049	0,664	1,279	0,799	-1,578	0,217	-0,459	0,185	0,439	0,189	0,512	0,960	1,615	1,379	1,980
		Τυπ.Σφ.	0,185	0,439	0,189	0,512	0,960	1,615	1,379	1,980	0,355	0,738	0,185	0,439	0,189	0,512	0,960	1,615	1,379	1,980
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,371 ^a	-0,381 ^a	-0,497 ^a	-0,369 ^a	-0,411 ^a	-0,558 ^a	-0,355 ^a	-0,404 ^a	-0,240	-0,597 ^a	-0,656 ^a	-0,601 ^a	-0,482 ^a	-0,502 ^a	-0,534 ^a			
		Τυπ.Σφ.	0,056	0,056	0,108	0,060	0,060	0,117	0,104	0,090	0,546	0,098	0,102	0,210	0,059	0,060	0,110			
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.	-0,074	-0,133	0,041	0,124	0,246	-0,027	0,116	0,108	0,036	0,124	0,074	0,133	0,041	0,124	0,246			
		Τυπ.Σφ.	0,136	0,249	0,227	0,343	0,336	1,203	0,116	0,281	0,080	0,166	0,136	0,249	0,227	0,343	0,336	1,203		
2000-2007	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.	-0,526 ^b	-0,492	-0,963 ^a	-1,125 ^b	-1,650 ^a	-1,024	0,531	0,130	0,388 ^c	0,559	0,286	0,499	0,338	0,610	0,504	1,387	0,383	0,750
		Τυπ.Σφ.	0,286	0,499	0,338	0,610	0,504	1,387	0,383	0,750	0,228	0,387	0,286	0,499	0,338	0,610	0,504	1,387	0,383	0,750
	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.	0,519	3,704	0,008	2,135	-1,119	6,040	-1,418	-1,206 ^b	-0,912	-3,825	1,252	3,173	1,389	4,059	4,193	2,349	2,257	6,177
		Τυπ.Σφ.	1,252	3,173	1,389	4,059	4,193	2,349	2,257	6,177	1,311	2,844	1,252	3,173	1,389	4,059	4,193	2,349	2,257	6,177
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.	-0,324 ^b	-0,594 ^b	-0,292 ^c	-0,433	-0,678 ^b	-1,290	-0,688	0,729	-0,314	-0,031	0,184	0,326	0,193	0,370	0,332	1,535	0,612	1,491
		Τυπ.Σφ.	0,184	0,326	0,193	0,370	0,332	1,535	0,612	1,491	0,255	0,434	0,184	0,326	0,193	0,370	0,332	1,535	0,612	1,491

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.15) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.15 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Όπως αποτυπώνεται από τους σχετικούς υπολογισμούς η εισαγωγή των μεταβλητών ελέγχου ενίσχυσε τους συντελεστές β . Ωστόσο από τις μεταβλητές αυτές, το εισόδημα ήταν εκείνο που αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικό στις περισσότερες περιπτώσεις, ενώ αντίθετα οι συντελεστές του σχετικού επιπέδου των τιμών ήταν μη σημαντικοί, με εξαίρεση μόνο τα νέα μέλη και την Ε.Ε. των 27. Η τρίτη μεταβλητή ελέγχου που χρησιμοποιήθηκε, η μέση ηλικία, δεν φαίνεται να άσκησε κάποια σημαντική επίδραση στο ρυθμό σύγκλισης των χωρών. Ο συντελεστής τέλος του αριθμού των ωρών εργασίας, που αποτελεί μια ακόμα παράμετρο που θεωρήθηκε ότι επηρεάζει το ύψος της κατανάλωσης αυτών των αγαθών, βρέθηκε στατιστικά σημαντικός, με αρνητικό μάλιστα πρόσημο, κατά τη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο στις ομάδες των αρχικών μελών της Ε.Ε. (Ε.Ε. των 15, ευρωζώνη και μεσογειακές).

Επόμενη κατηγορία είναι οι δαπάνες για εστιατόρια-ξενοδοχεία, για υπηρεσίες δηλαδή που έχουν ένα παρόμοιο χαρακτήρα με τα προηγούμενα προϊόντα, τις δαπάνες δηλαδή για αναψυχή και πολιτισμό. Οι εκτιμήσεις των συντελεστών β αποδείχθηκαν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί, αποτυπώνοντας την ύπαρξη β - σύγκλισης (Πίνακας 6.27). Σε σύγκριση όμως με τα αντίστοιχα αποτελέσματα της σ -σύγκλισης, παρατηρείται ότι υπάρχουν ορισμένες μικρές διαφοροποιήσεις, κυρίως στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο και σε επίπεδο Ε.Ε. των 15 και της ευρωζώνης, όταν και παρά τους αρνητικούς συντελεστές β που βρέθηκαν, εντούτοις δεν είχε καταγραφεί μείωση των συντελεστών μεταβλητότητας. Η εισαγωγή τώρα τόσο των μεταβλητών ελέγχου όσο και των βοηθητικών μεταβλητών ενίσχυσε τους συντελεστές β , με τις μεγαλύτερες τιμές να λαμβάνονται στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών και στα νέα μέλη. Οι μεταβλητές ελέγχου που λήφθηκαν υπόψη σε αυτή την κατηγορία προϊόντων είναι το σχετικό επίπεδο τιμών, το εισόδημα και οι ώρες εργασίας. Η οικονομετρική συνάρτηση που εκτιμήθηκε, συμπεριλαμβάνοντας και τις μεταβλητές ελέγχου είναι:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \pi \Delta workhour_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.16)$$

Ως προς το ρόλο τώρα της κάθε μεταβλητής ελέγχου, το σχετικό επίπεδο τιμών είχε επίδραση κυρίως στη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο, με τους συντελεστές τους να λαμβάνουν θετικό πρόσημο, ενώ το εισόδημα είχε κατά βάσει στην πρώτη, με αρνητικούς όμως συντελεστές.

Πίνακας 6.28: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,242 ^a	-0,238 ^a	-0,229 ^a	-0,249 ^a	-0,241 ^a	-0,268 ^a	-0,222 ^a	-0,243 ^a	-0,250 ^c	-0,516 ^a	-0,503 ^a	-0,522 ^a	-0,436 ^a	-0,416 ^a	-0,517 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,041	0,041	0,101	0,044	0,044	0,098	0,090	0,084	0,327	0,074	0,081	0,163	0,045	0,047	0,097
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,077	0,152		0,171 ^b	0,107		0,531 ^a	0,389 ^a		0,075	-0,024		0,099 ^a	0,063
		Τυπ.Σφ.		0,059	0,224		0,081	0,244		0,141	0,673		0,064	0,133		0,043	0,087
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,268 ^c	-0,260		-0,116 ^c	-0,722		-0,113 ^a	-1,333		-0,051	-0,280		-0,205	-0,203
	Τυπ.Σφ.		0,163	0,350		0,183	0,438		0,306	0,980		0,160	0,372		0,108	0,238	
1993-1999	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.		-0,024	-0,144		-0,053	-0,216		-0,116	-0,355		-0,283 ^a	-0,317		-0,094 ^b	-0,206
		Τυπ.Σφ.		0,125	0,355		0,126	0,361		0,231	0,883		0,545	1,627		0,200	0,588
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,518 ^a	-0,553 ^a	-0,549 ^a	-0,582 ^a	-0,658 ^a	-0,670 ^a	-0,979 ^a	-0,963 ^a	-1,300 ^a	-0,919 ^a	-0,939 ^a	-1,082 ^a	-0,813 ^a	-0,817 ^a	-0,990 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,098	0,105	0,165	0,113	0,112	0,189	0,196	0,156	0,276	0,149	0,154	0,253	0,096	0,095	0,164
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		-0,055	-0,082		-0,064	-0,207		0,314 ^b	0,495 ^b		-0,026	-0,048		-0,005	-0,066
	Τυπ.Σφ.		0,079	0,160		0,098	0,214		0,158	0,236		0,077	0,093		0,054	0,071	
2000-2007	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,980 ^c	-1,113		-1,294 ^a	-1,305		-1,196 ^b	-1,747		-0,919 ^b	-1,538 ^b		-0,608 ^a	-1,211 ^b
		Τυπ.Σφ.		0,576	1,045		0,769	1,265		0,945	2,059		0,398	0,648		0,280	0,505
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.		-0,072	-0,374		-0,144	-0,548		-0,259 ^b	-0,588		-0,235	-0,044		0,204	0,371
		Τυπ.Σφ.		0,197	0,495		0,192	0,501		0,617	1,106		1,252	1,483		0,318	0,690
	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,167 ^a	-0,149 ^a	-0,100 ^a	-0,176 ^a	-0,157 ^a	-0,181 ^a	-0,200 ^b	-0,146 ^b	-0,469	-0,479 ^a	-0,493 ^a	-0,384 ^b	-0,345 ^a	-0,322 ^a	-0,303 ^a
	Τυπ.Σφ.	0,081	0,079	0,167	0,079	0,076	0,160	0,104	0,085	0,381	0,106	0,113	0,185	0,069	0,068	0,115	
2000-2007	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,269 ^a	0,170		0,528 ^a	0,541		0,760 ^a	0,320		0,368 ^a	0,540 ^a		0,104 ^a	0,556
		Τυπ.Σφ.		0,101	0,264		0,148	0,399		0,157	0,620		0,097	0,185		0,066	0,127
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,216	-0,037		-0,230	-0,602		-0,027 ^a	-0,103		-0,301	-0,721		-0,110	-0,555
		Τυπ.Σφ.		0,234	0,418		0,254	0,514		0,285	0,691		0,350	0,703		0,198	0,375
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.		0,223	0,144		0,170	0,093		-0,203	-0,174		-0,130	-1,994		0,067	-0,451
	Τυπ.Σφ.		0,154	0,255		0,146	0,242		0,179	0,409		0,559	1,284		0,225	0,401	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.16) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.16 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Οι ώρες εργασίας τέλος αποδείχθηκαν ότι είχαν στατιστικά σημαντική επίδραση στην περίπτωση των νέων μελών και της Ε.Ε. των 27 για το σύνολο της περιόδου, με τα σχετικά πρόσημα να είναι αρνητικά, καθώς και στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών στην πρώτη όμως περίοδο ετών. Οι εκτιμήσεις αυτές φανερώνουν ότι οι μεταβολές του εισοδήματος και των ωρών εργασίας είχαν μια (έμμεση) ενίσχυση στο ρυθμό σύγκλισης, ενώ αντίθετα αποτελέσματα είχε το σχετικό επίπεδο των τιμών.

Η τελευταία κατηγορία του καταναλωτικού προτύπου είναι οι δαπάνες για μεταφορές. Πρόκειται για μια ομάδα προϊόντων που όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του συνόλου της καταναλωτικής δαπάνης, εμφανίζοντας υψηλούς ρυθμούς αύξησης κυρίως κατά την πρώτη υπό εξέταση περίοδο. Ο οικονομετρικός έλεγχος της σύγκλισης έδειξε ότι οι καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών για μεταφορές μεταξύ των πέντε υπό εξέταση ομάδων της ένωσης σύγκλιναν, με τους μεγαλύτερους ρυθμούς να εμφανίζονται και σε αυτήν την περίπτωση στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο και στις μεσογειακές χώρες (Πίνακας 6.29). Η οικονομετρική συνάρτηση που εκτιμήθηκε στην περίπτωση όπου συμπεριλήφθησαν οι μεταβλητές ελέγχου και οι βοηθητικές μεταβλητές ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \delta \Delta p_{j,t} + \eta \Delta m_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.17)$$

Η είσοδος βοηθητικών μεταβλητών φαίνεται να περιορίζει τη δυναμική της σύγκλισης, καθότι τις περισσότερες φορές οδήγησε τόσο σε μείωση των συντελεστών β , όσο και σε περιορισμό της στατιστικής σημαντικότητάς τους. Παρόμοια αποτελέσματα είχε και η εισαγωγή των μεταβλητών ελέγχου, γεγονός που φανερώνει ότι η παρουσία σύγκλισης στην περίπτωση της κατανάλωσης υπηρεσιών μεταφοράς δεν είναι τόσο ισχυρή. Άλλωστε όπως απεδείχθη στη σύγκλιση, κατά τη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο υπήρξε αύξηση των συντελεστών μεταβλητότητας. Ως προς το ρόλο τώρα που είχαν οι μεταβλητές ελέγχου, το εισόδημα εμφανίστηκε με στατιστικά σημαντικό αρνητικό συντελεστή, κυρίως στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15 και της ευρωζώνης για όλη την περίοδο μελέτης, ενώ το σχετικό επίπεδο των τιμών είχε στατιστικά σημαντικό συντελεστή στις μεσογειακές χώρες, στα νέα μέλη και την Ε.Ε. των 27.

Πίνακας 6.29: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,288 ^a	-0,298 ^a	-0,107 ^c	-0,260 ^a	-0,277 ^a	-0,175 ^c	-0,220 ^a	-0,210 ^a	-0,194 ^c	-0,264 ^a	-0,221 ^a	-0,117 ^c	-0,250 ^a	-0,220 ^a	-0,079 ^c
		Τυπ.Σφ.	0,051	0,051	0,108	0,056	0,056	0,113	0,067	0,066	0,163	0,040	0,049	0,087	0,028	0,033	0,063
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,084	0,001		0,108	0,149		-0,360 ^b	-0,275		0,300 ^a	0,405 ^a		0,200 ^a	0,229 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,071	0,217		0,108	0,261		0,188	0,442		0,088	0,226		0,057	0,147
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,357 ^b	-0,010		-0,457 ^b	-0,272		-0,238	-0,069		0,060	0,337		0,070	0,189
		Τυπ.Σφ.		0,194	0,422		0,213	0,440		0,327	0,576		0,177	0,314		0,122	0,228
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,657 ^a	-0,654 ^a	-0,563 ^a	-0,678 ^a	-0,679 ^a	-0,786 ^a	-0,791 ^a	-0,738 ^a	-1,268 ^a	-0,422 ^a	-0,287 ^b	-0,123	-0,473 ^a	-0,375 ^a	-0,139
		Τυπ.Σφ.	0,094	0,097	0,217	0,108	0,111	0,229	0,143	0,140	0,219	0,091	0,099	0,190	0,060	0,064	0,140
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,020	0,077		0,028	0,030		-0,228 ^c	-0,268 ^b		0,594 ^a	0,569 ^b		0,302 ^a	0,364 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,074	0,129		0,115	0,198		0,104	0,201		0,143	0,299		0,083	0,167
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		0,159	0,137		0,311	0,727		1,086	3,406 ^c		-0,637	0,267		-0,044	0,023
		Τυπ.Σφ.		0,504	1,082		0,751	1,409		1,142	1,350		0,411	0,733		0,281	0,527
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,172 ^a	-0,163 ^a	-0,090 ^c	-0,140 ^a	-0,131 ^a	-0,055 ^c	-0,159 ^a	-0,148 ^a	-0,115 ^a	-0,164 ^a	-0,105 ^a	-0,097 ^c	-0,184 ^a	-0,159 ^a	-0,156 ^c
		Τυπ.Σφ.	0,077	0,079	0,140	0,077	0,078	0,118	0,064	0,065	0,157	0,071	0,082	0,118	0,049	0,057	0,121
	Τιμές	Εκτιμ. Συντ.		0,034	0,363		-0,075	0,483		-0,194	0,053		0,061 ^b	0,054 ^b		0,021 ^b	0,016 ^b
		Τυπ.Σφ.		0,147	0,358		0,232	0,501		0,273	0,823		0,136	0,349		0,096	0,212
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,223	-0,447		-0,420	-0,955		-0,228	-0,343		-0,542	-0,964		-0,268	-0,680
		Τυπ.Σφ.		0,299	0,625		0,308	0,685		0,299	0,669		0,364	0,791		0,232	0,460

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.17) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.17 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Με την ανάλυση της τελευταίας αυτής κατηγορίας ολοκληρώνεται ο οικονομετρικός έλεγχος της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Προτού όμως περάσουμε στη συγκεντρωτική παρουσίαση όλων των αποτελεσμάτων, τόσο των οικονομετρικών όσο και των στατιστικών εκτιμήσεων, θα ολοκληρώσουμε την οικονομετρική προσέγγιση μέσω της εκτίμησης της β -σύγκλισης των δύο συναθροιστικών ομάδων αγαθών που μελετήθηκαν και στη σ -σύγκλιση, των αγαθών διαβίωσης και των αγαθών συμβίωσης. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου στις δύο αυτές συναθροιστικές κατηγορίες θα γίνει εισαγωγή ψευδομεταβλητών στα αντίστοιχα οικονομετρικά υποδείγματα (όπως έγινε και στο σύνολο της κατανάλωσης) προκειμένου να αποτυπωθεί και εδώ η διαφοροποίηση που υπάρχει μεταξύ των δύο χρονικών υποπεριόδων.

Ξεκινώντας από τα αγαθά διαβίωσης, δηλαδή από το σύνολο των δαπανών για είδη ένδυσης/υπόδησης, υπηρεσίες εκπαίδευσης, είδη διατροφής, υπηρεσίες υγείας, στέγαση και για αγαθά οικιακής χρήσης, το οικονομετρικό υπόδειγμα που εκτιμήθηκε για το σύνολο της περιόδου 1993 – 2007 ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \eta \Delta m_{j,t} + \omega \Delta w_{j,t} + \xi \Delta depchil_{j,t} + \rho \Delta size_{j,t} + \beta' D z_{i,j,t-1} + \eta' D \Delta m_{j,t} + \omega' D \Delta w_{j,t} + \xi' D \Delta depchil_{j,t} + \rho' D \Delta size_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.18)$$

όπου D είναι η ψευδομεταβλητή, ενώ οι σχετικοί συντελεστές με το διακριτικό του τόνου θα αποτυπώσουν το μέγεθος της μεταβολής μεταξύ των δύο υποπεριόδων. Από τους σχετικούς υπολογισμούς παρατηρούμε καταρχάς ότι το σύνολο των συντελεστών β είναι αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί (Πίνακας 6.30), γεγονός που επιβεβαιώνει ότι υπήρξε σύγκλιση του ύψους των δαπανών αυτών στις υπό εξέταση ομάδες χωρών ως προς τον αντίστοιχο μέσο όρο.

Οι συντελεστές β λαμβάνουν στην περίπτωση αυτή τις υψηλότερες τιμές κατά την υποπερίοδο 1993-1999, με τα νέα μέλη και την Ε.Ε. των 15 να είναι εκείνες οι ομάδες που έχουν το μεγαλύτερο ρυθμό σύγκλισης. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ των δύο υποπεριόδων αποτυπώνεται και στους συντελεστές των ψευδομεταβλητών των σχετικών δαπανών, που ήταν στατιστικά σημαντικοί και με θετικό πρόσημο, γεγονός που φανερώνει ότι ο ρυθμός σύγκλισης στην πρώτη υποπερίοδο ανάλυσης είναι υψηλότερος σε σχέση με τη δεύτερη.

Πίνακας 6.30: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης)

		E.E. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			E.E. (27)				
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»		
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,215 ^a Τυπ.Σφ. 0,038	Εκτιμ. Συντ. -0,259 ^a Τυπ.Σφ. 0,040	Εκτιμ. Συντ. -0,247 ^a Τυπ.Σφ. 0,116	Εκτιμ. Συντ. -0,202 ^a Τυπ.Σφ. 0,042	Εκτιμ. Συντ. -0,235 ^a Τυπ.Σφ. 0,046	Εκτιμ. Συντ. -0,223 ^a Τυπ.Σφ. 0,150	Εκτιμ. Συντ. -0,221 ^a Τυπ.Σφ. 0,078	Εκτιμ. Συντ. -0,234 ^a Τυπ.Σφ. 0,068	Εκτιμ. Συντ. -0,224 ^a Τυπ.Σφ. 0,175	Εκτιμ. Συντ. -0,254 ^a Τυπ.Σφ. 0,037	Εκτιμ. Συντ. -0,297 ^a Τυπ.Σφ. 0,049	Εκτιμ. Συντ. -0,274 ^a Τυπ.Σφ. 0,147	Εκτιμ. Συντ. -0,230 ^a Τυπ.Σφ. 0,025	Εκτιμ. Συντ. -0,249 ^a Τυπ.Σφ. 0,030	Εκτιμ. Συντ. -0,235 ^a Τυπ.Σφ. 0,069		
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,136 ^a Τυπ.Σφ. 0,064	Εκτιμ. Συντ. -0,174 ^c Τυπ.Σφ. 0,091	Εκτιμ. Συντ. -0,173 ^a Τυπ.Σφ. 0,075	Εκτιμ. Συντ. -0,220 ^c Τυπ.Σφ. 0,107	Εκτιμ. Συντ. -0,210 ^b Τυπ.Σφ. 0,108	Εκτιμ. Συντ. -0,226 ^c Τυπ.Σφ. 0,104	Εκτιμ. Συντ. -0,175 ^a Τυπ.Σφ. 0,053	Εκτιμ. Συντ. -0,163 ^a Τυπ.Σφ. 0,119	Εκτιμ. Συντ. -0,175 ^b Τυπ.Σφ. 0,038	Εκτιμ. Συντ. -0,221 ^b Τυπ.Σφ. 0,079							
	Πλούτος	Εκτιμ. Συντ. -0,023 ^b Τυπ.Σφ. 0,013	Εκτιμ. Συντ. -0,019 Τυπ.Σφ. 0,035	Εκτιμ. Συντ. -0,023 ^c Τυπ.Σφ. 0,015	Εκτιμ. Συντ. -0,014 Τυπ.Σφ. 0,037	Εκτιμ. Συντ. 0,037 ^a Τυπ.Σφ. 0,017	Εκτιμ. Συντ. 0,021 ^c Τυπ.Σφ. 0,053	Εκτιμ. Συντ. -0,018 ^c Τυπ.Σφ. 0,011	Εκτιμ. Συντ. -0,004 Τυπ.Σφ. 0,019	Εκτιμ. Συντ. -0,029 ^c Τυπ.Σφ. 0,008	Εκτιμ. Συντ. -0,016 Τυπ.Σφ. 0,017							
	% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ. 0,022 Τυπ.Σφ. 0,028	Εκτιμ. Συντ. 0,043 Τυπ.Σφ. 0,055	Εκτιμ. Συντ. 0,019 Τυπ.Σφ. 0,030	Εκτιμ. Συντ. 0,039 Τυπ.Σφ. 0,056	Εκτιμ. Συντ. 0,060 Τυπ.Σφ. 0,102	Εκτιμ. Συντ. 0,049 Τυπ.Σφ. 0,300	Εκτιμ. Συντ. 0,124 ^a Τυπ.Σφ. 0,062	Εκτιμ. Συντ. 0,077 Τυπ.Σφ. 0,204	Εκτιμ. Συντ. 0,052 ^b Τυπ.Σφ. 0,032	Εκτιμ. Συντ. 0,077 Τυπ.Σφ. 0,065							
	Μέγεθος νοικοκυριού	Εκτιμ. Συντ. -0,167 Τυπ.Σφ. 0,178	Εκτιμ. Συντ. -0,177 Τυπ.Σφ. 0,480	Εκτιμ. Συντ. -0,171 Τυπ.Σφ. 0,205	Εκτιμ. Συντ. -0,301 Τυπ.Σφ. 0,499	Εκτιμ. Συντ. -0,308 ^c Τυπ.Σφ. 0,329	Εκτιμ. Συντ. -0,263 ^c Τυπ.Σφ. 1,263	Εκτιμ. Συντ. -0,323 ^a Τυπ.Σφ. 0,367	Εκτιμ. Συντ. -0,316 ^c Τυπ.Σφ. 0,269	Εκτιμ. Συντ. -0,216 Τυπ.Σφ. 0,195	Εκτιμ. Συντ. -0,135 Τυπ.Σφ. 0,556							
	Ψευδ/βλητή* Σχ. δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. 0,014 ^b Τυπ.Σφ. 0,020	Εκτιμ. Συντ. 0,006 ^b Τυπ.Σφ. 0,027	Εκτιμ. Συντ. 0,010 ^b Τυπ.Σφ. 0,092	Εκτιμ. Συντ. 0,019 ^b Τυπ.Σφ. 0,025	Εκτιμ. Συντ. 0,010 ^b Τυπ.Σφ. 0,027	Εκτιμ. Συντ. 0,017 ^b Τυπ.Σφ. 0,018	Εκτιμ. Συντ. 0,015 ^c Τυπ.Σφ. 0,045	Εκτιμ. Συντ. 0,017 ^b Τυπ.Σφ. 0,068	Εκτιμ. Συντ. 0,021 Τυπ.Σφ. 0,113	Εκτιμ. Συντ. 0,011 ^b Τυπ.Σφ. 0,028	Εκτιμ. Συντ. 0,015 ^b Τυπ.Σφ. 0,057	Εκτιμ. Συντ. 0,019 ^b Τυπ.Σφ. 0,020	Εκτιμ. Συντ. 0,017 ^b Τυπ.Σφ. 0,016	Εκτιμ. Συντ. 0,011 ^b Τυπ.Σφ. 0,028	Εκτιμ. Συντ. 0,021 ^b Τυπ.Σφ. 0,080		
	Ψευδ/βλητή* Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,159 ^c Τυπ.Σφ. 0,061	Εκτιμ. Συντ. -0,106 ^c Τυπ.Σφ. 0,082	Εκτιμ. Συντ. -0,012 ^c Τυπ.Σφ. 0,067	Εκτιμ. Συντ. -0,015 ^c Τυπ.Σφ. 0,183	Εκτιμ. Συντ. 0,010 ^c Τυπ.Σφ. 0,111	Εκτιμ. Συντ. 0,028 ^c Τυπ.Σφ. 0,510	Εκτιμ. Συντ. 0,104 ^c Τυπ.Σφ. 0,071	Εκτιμ. Συντ. 0,091 ^c Τυπ.Σφ. 0,187	Εκτιμ. Συντ. 0,097 ^c Τυπ.Σφ. 0,046	Εκτιμ. Συντ. 0,075 ^c Τυπ.Σφ. 0,099							
	Ψευδ/βλητή* Πλούτος	Εκτιμ. Συντ. -0,005 Τυπ.Σφ. 0,004	Εκτιμ. Συντ. -0,004 Τυπ.Σφ. 0,007	Εκτιμ. Συντ. -0,006 Τυπ.Σφ. 0,004	Εκτιμ. Συντ. -0,009 Τυπ.Σφ. 0,011	Εκτιμ. Συντ. -0,010 Τυπ.Σφ. 0,009	Εκτιμ. Συντ. -0,013 Τυπ.Σφ. 0,062	Εκτιμ. Συντ. -0,013 Τυπ.Σφ. 0,004	Εκτιμ. Συντ. 0,005 Τυπ.Σφ. 0,010	Εκτιμ. Συντ. -0,008 Τυπ.Σφ. 0,003	Εκτιμ. Συντ. 0,005 Τυπ.Σφ. 0,006							
	Ψευδ/βλητή* % εξ.παιδιών	Εκτιμ. Συντ. 0,030 ^c Τυπ.Σφ. 0,020	Εκτιμ. Συντ. 0,093 ^c Τυπ.Σφ. 0,056	Εκτιμ. Συντ. 0,014 ^c Τυπ.Σφ. 0,021	Εκτιμ. Συντ. 0,010 ^c Τυπ.Σφ. 0,065	Εκτιμ. Συντ. 0,027 Τυπ.Σφ. 0,040	Εκτιμ. Συντ. 0,018 Τυπ.Σφ. 0,267	Εκτιμ. Συντ. -0,023 Τυπ.Σφ. 0,020	Εκτιμ. Συντ. -0,016 Τυπ.Σφ. 0,049	Εκτιμ. Συντ. -0,014 Τυπ.Σφ. 0,012	Εκτιμ. Συντ. -0,021 Τυπ.Σφ. 0,028							
	Ψευδ/βλητή* Μέγ. νοικοκ.	Εκτιμ. Συντ. -0,064 Τυπ.Σφ. 0,020	Εκτιμ. Συντ. -0,026 Τυπ.Σφ. 0,053	Εκτιμ. Συντ. -0,094 Τυπ.Σφ. 0,024	Εκτιμ. Συντ. -0,061 Τυπ.Σφ. 0,079	Εκτιμ. Συντ. 0,065 Τυπ.Σφ. 0,060	Εκτιμ. Συντ. 0,022 Τυπ.Σφ. 0,451	Εκτιμ. Συντ. 0,027 ^c Τυπ.Σφ. 0,033	Εκτιμ. Συντ. 0,029 ^c Τυπ.Σφ. 0,084	Εκτιμ. Συντ. 0,028 Τυπ.Σφ. 0,015	Εκτιμ. Συντ. 0,014 Τυπ.Σφ. 0,041							
	1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,235 ^a Τυπ.Σφ. 0,115	Εκτιμ. Συντ. -0,274 ^a Τυπ.Σφ. 0,120	Εκτιμ. Συντ. -0,253 ^b Τυπ.Σφ. 0,202	Εκτιμ. Συντ. -0,224 ^a Τυπ.Σφ. 0,119	Εκτιμ. Συντ. -0,260 ^a Τυπ.Σφ. 0,122	Εκτιμ. Συντ. -0,247 ^a Τυπ.Σφ. 0,207	Εκτιμ. Συντ. -0,230 ^c Τυπ.Σφ. 0,291	Εκτιμ. Συντ. -0,246 ^c Τυπ.Σφ. 0,281	Εκτιμ. Συντ. -0,235 ^c Τυπ.Σφ. 0,373	Εκτιμ. Συντ. -0,279 ^a Τυπ.Σφ. 0,129	Εκτιμ. Συντ. -0,303 ^b Τυπ.Σφ. 0,182	Εκτιμ. Συντ. -0,293 ^c Τυπ.Σφ. 0,261	Εκτιμ. Συντ. -0,237 ^a Τυπ.Σφ. 0,086	Εκτιμ. Συντ. -0,263 ^a Τυπ.Σφ. 0,099	Εκτιμ. Συντ. -0,246 ^a Τυπ.Σφ. 0,141	
		Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,096 Τυπ.Σφ. 0,210	Εκτιμ. Συντ. -0,136 Τυπ.Σφ. 0,349	Εκτιμ. Συντ. -0,145 Τυπ.Σφ. 0,305	Εκτιμ. Συντ. -0,255 Τυπ.Σφ. 0,660	Εκτιμ. Συντ. -0,193 Τυπ.Σφ. 0,655	Εκτιμ. Συντ. -0,180 Τυπ.Σφ. 1,397	Εκτιμ. Συντ. -0,202 ^a Τυπ.Σφ. 0,139	Εκτιμ. Συντ. -0,191 ^a Τυπ.Σφ. 0,214	Εκτιμ. Συντ. -0,203 ^b Τυπ.Σφ. 0,102	Εκτιμ. Συντ. -0,194 ^b Τυπ.Σφ. 0,153						
		Πλούτος	Εκτιμ. Συντ. -0,024 Τυπ.Σφ. 0,018	Εκτιμ. Συντ. -0,017 Τυπ.Σφ. 0,022	Εκτιμ. Συντ. -0,017 Τυπ.Σφ. 0,024	Εκτιμ. Συντ. -0,025 Τυπ.Σφ. 0,032	Εκτιμ. Συντ. 0,039 ^a Τυπ.Σφ. 0,016	Εκτιμ. Συντ. 0,042 ^c Τυπ.Σφ. 0,022	Εκτιμ. Συντ. 0,004 Τυπ.Σφ. 0,016	Εκτιμ. Συντ. -0,003 Τυπ.Σφ. 0,021	Εκτιμ. Συντ. -0,008 Τυπ.Σφ. 0,014	Εκτιμ. Συντ. -0,014 Τυπ.Σφ. 0,020						
		% εξαρτημένων παιδιών	Εκτιμ. Συντ. -0,019 Τυπ.Σφ. 0,048	Εκτιμ. Συντ. -0,006 Τυπ.Σφ. 0,058	Εκτιμ. Συντ. -0,028 Τυπ.Σφ. 0,055	Εκτιμ. Συντ. -0,009 Τυπ.Σφ. 0,068	Εκτιμ. Συντ. 0,090 ^b Τυπ.Σφ. 0,160	Εκτιμ. Συντ. 0,079 ^b Τυπ.Σφ. 0,394	Εκτιμ. Συντ. 0,103 Τυπ.Σφ. 0,109	Εκτιμ. Συντ. 0,091 Τυπ.Σφ. 0,140	Εκτιμ. Συντ. -0,019 Τυπ.Σφ. 0,055	Εκτιμ. Συντ. -0,055 Τυπ.Σφ. 0,067						
Μέγεθος νοικοκυριού		Εκτιμ. Συντ. -0,337 Τυπ.Σφ. 2,052	Εκτιμ. Συντ. -0,311 Τυπ.Σφ. 3,267	Εκτιμ. Συντ. -0,349 Τυπ.Σφ. -1,277	Εκτιμ. Συντ. -0,284 Τυπ.Σφ. -1,020	Εκτιμ. Συντ. -0,282 ^c Τυπ.Σφ. 0,197	Εκτιμ. Συντ. -0,225 ^c Τυπ.Σφ. 0,169	Εκτιμ. Συντ. -0,272 Τυπ.Σφ. 0,987	Εκτιμ. Συντ. -0,219 Τυπ.Σφ. 1,881	Εκτιμ. Συντ. -0,179 Τυπ.Σφ. 0,757	Εκτιμ. Συντ. -0,105 Τυπ.Σφ. 1,275							
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ. -0,205 ^a Τυπ.Σφ. 0,076	Εκτιμ. Συντ. -0,245 ^a Τυπ.Σφ. 0,072	Εκτιμ. Συντ. -0,231 ^a Τυπ.Σφ. 0,138	Εκτιμ. Συντ. -0,190 ^a Τυπ.Σφ. 0,085	Εκτιμ. Συντ. -0,227 ^a Τυπ.Σφ. 0,078	Εκτιμ. Συντ. -0,214 ^a Τυπ.Σφ. 0,148	Εκτιμ. Συντ. -0,205 ^a Τυπ.Σφ. 0,148	Εκτιμ. Συντ. -0,216 ^a Τυπ.Σφ. 0,103	Εκτιμ. Συντ. -0,207 ^c Τυπ.Σφ. 0,404	Εκτιμ. Συντ. -0,237 ^a Τυπ.Σφ. 0,061	Εκτιμ. Συντ. -0,284 ^a Τυπ.Σφ. 0,073	Εκτιμ. Συντ. -0,266 ^a Τυπ.Σφ. 0,156	Εκτιμ. Συντ. -0,218 ^a Τυπ.Σφ. 0,042	Εκτιμ. Συντ. -0,237 ^a Τυπ.Σφ. 0,048	Εκτιμ. Συντ. -0,219 ^a Τυπ.Σφ. 0,086		
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ. -0,304 ^a Τυπ.Σφ. 0,100	Εκτιμ. Συντ. -0,251 ^c Τυπ.Σφ. 0,121	Εκτιμ. Συντ. -0,208 ^a Τυπ.Σφ. 0,111	Εκτιμ. Συντ. -0,207 ^c Τυπ.Σφ. 0,224	Εκτιμ. Συντ. -0,220 ^a Τυπ.Σφ. 0,168	Εκτιμ. Συντ. -0,202 ^c Τυπ.Σφ. 0,157	Εκτιμ. Συντ. -0,108 Τυπ.Σφ. 0,107	Εκτιμ. Συντ. -0,103 Τυπ.Σφ. 0,207	Εκτιμ. Συντ. -0,104 ^c Τυπ.Σφ. 0,074	Εκτιμ. Συντ. -0,121 ^a Τυπ.Σφ. 0,134							

Πλούτος	Εκτιμ. Συντ.	-0,008	-0,018	-0,032	-0,051	-0,019	-0,008	0,003	0,015	-0,007	0,009
	Τυπ.Σφ.	0,021	0,045	0,025	0,058	0,059	0,218	0,016	0,029	0,012	0,022
% εξαρτημέ- νων παιδιών	Εκτιμ. Συντ.	0,075 ^a	0,142 ^b	0,034 ^b	0,025 ^b	0,076	0,044	0,067	0,044	0,065	0,116
	Τυπ.Σφ.	0,037	0,064	0,038	0,066	0,131	0,512	0,168	0,400	0,048	0,082
Μέγεθος νοικοκυριού	Εκτιμ. Συντ.	-0,486	-0,324	-0,139	-0,192	-0,276	-0,249	-0,324 ^a	-0,307 ^c	-0,159	-0,158
	Τυπ.Σφ.	0,432	1,407	0,458	1,441	0,810	7,200	0,352	0,285	0,262	0,594

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.18) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.18 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Όσον αφορά τώρα τις μεταβλητές ελέγχου, να σημειωθεί ότι λήφθηκε υπόψη ο ρόλος του εισοδήματος, του πλούτου, του ποσοστού νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, και το μέγεθος του νοικοκυριού, όπου η εισαγωγή τους οδήγησε σε ενίσχυση των συντελεστών β σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις. Διευκρινίζεται ότι συμπεριλήφθηκαν οι παράμετροι αυτοί που θεωρήθηκε ότι επηρεάζουν περισσότερο το ύψος της κατανάλωσης των συγκεκριμένων κατηγοριών προϊόντων. Η μεγαλύτερη επίδραση φαίνεται πως ασκήθηκε από το εισόδημα και τον πλούτο, με τους συντελεστές τους να είναι αρνητικοί. Ο συντελεστής του ποσοστού νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά αποδείχθηκε στατιστικά σημαντικός στην των μεσογειακών χωρών για τα έτη όμως 1993-1999, όπως και στα νέα μέλη για το σύνολο της περιόδου, έχοντας πάντα θετικό πρόσημο. Το μέγεθος του νοικοκυριού τέλος είχε επίδραση κυρίως στα νέα μέλη, έχοντας συντελεστή με αρνητικό πρόσημο.

Η επίπτωση όμως αυτή των μεταβλητών ελέγχου φαίνεται πως περιορίζεται με την εισαγωγή των βοηθητικών μεταβλητών, μιας και στις περισσότερες περιπτώσεις χάνεται ή περιορίζεται η στατιστική σημαντικότητά τους. Από την άλλη βέβαια πλευρά οι συντελεστές β παρέμειναν σημαντικοί, αν και περιορίστηκε ως ένα βαθμό το ύψος τους, γεγονός που υποδηλώνει ότι υπήρξε σύγκλιση του ύψους των δαπανών των χωρών με τον αντίστοιχο μέσο όρο, οι παράγοντες όμως επιρροής του φαινομένου εξακολουθούν να μην είναι απολύτως ξεκάθαροι. Βέβαια να επισημανθεί ότι η σύγκλιση αυτή αφορά τη μείωση των διαφορών του ύψους των δαπανών της κάθε χώρας με το μέσο όρο της ομάδας που ανήκει.

Περνώντας τώρα και στην δεύτερη συναθροιστική κατηγορία, τις δαπάνες για αγαθά συμβίωσης, δηλαδή για ποτά/ καπνό, επικοινωνίες, αναψυχή/πολιτισμό, μεταφορές, εστιατόρια/ξενοδοχεία, και διάφορα αγαθά, βλέπουμε ότι και εδώ οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών ήταν θετικοί και στατιστικά σημαντικοί, αναδεικνύοντας τη διαφοροποίηση που υπάρχει μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων, και το γεγονός ότι οι συντελεστές β των σχετικών δαπανών θα μειώθηκαν κατά τη δεύτερη υποπερίοδο σε σύγκριση με την πρώτη (Πίνακας 6.31). Ειδικότερα το υπόδειγμα που εκτιμήθηκε ήταν:

$$\Delta z_{i,j,t} = \beta z_{i,j,t-1} + \gamma \Delta z_{i,j,t-1} + \eta \Delta m_{j,t} + \pi \Delta workhour_{j,t} + \upsilon \Delta avage_{j,t} + \omicron \Delta life_{j,t} + \beta' D z_{i,j,t-1} + \eta' D \Delta m_{j,t} + \pi' D \Delta workhour_{j,t} + \upsilon' D \Delta avage_{j,t} + \omicron' D \Delta life_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t} \quad (6.19)$$

Πίνακας 6.31: Εκτίμηση β-σύγκλισης για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά)

		Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			
		«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	«I»	«II»	«III»	
1993-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,320 ^a	-0,335 ^a	-0,231 ^a	-0,324 ^a	-0,341 ^a	-0,316 ^b	-0,514 ^a	-0,635 ^a	-0,598 ^a	-0,616 ^a	-0,673 ^a	-0,649 ^b	-0,535 ^a	-0,572 ^a	-0,553 ^b
		Τυπ.Σφ.	0,047	0,050	0,111	0,051	0,057	0,126	0,110	0,134	0,365	0,039	0,045	0,103	0,028	0,031	0,068
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,352 ^a	-0,367 ^b		-0,452 ^a	-0,437 ^a		-0,373 ^a	-0,352 ^c		0,189	0,106 ^a		-0,097 ^b	-0,093 ^b
		Τυπ.Σφ.		0,075	0,188		0,093	0,250		0,145	0,318		0,102	0,380		0,061	0,142
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.		0,039	0,030		0,014	0,012		-0,011	-0,016		-0,310	-0,301		-0,012	-0,017
		Τυπ.Σφ.		0,052	0,174		0,053	0,198		0,101	0,319		0,280	0,669		0,099	0,244
	Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.		0,384 ^a	0,407 ^c		0,511 ^c	0,403 ^c		0,423	0,419		0,410 ^c	0,362 ^c		0,430 ^b	0,410
		Τυπ.Σφ.		0,312	0,088		0,336	0,065		0,689	1,495		0,825	2,800		0,454	1,012
	Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ.		-0,468 ^c	-0,413 ^c		-0,459 ^c	-0,454 ^c		-0,464	-0,372		1,029 ^a	1,006 ^c		-0,109 ^b	-0,126
		Τυπ.Σφ.		0,288	0,102		0,303	0,044		0,673	2,128		0,503	1,202		0,307	0,680
	Ψευδ/βλητή* Σχ. δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	0,051 ^b	0,070 ^b	0,046 ^b	0,034 ^b	0,052 ^b	0,021 ^c	0,015 ^c	0,069 ^b	0,050 ^c	0,058 ^c	0,054 ^b	0,094 ^b	0,074 ^b	0,044 ^b	0,035 ^b
		Τυπ.Σφ.	0,018	0,025	0,087	0,023	0,033	0,016	0,027	0,091	0,086	0,022	0,044	0,106	0,013	0,023	0,073
	Ψευδ/βλητή* Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,064 ^c	-0,073 ^c		-0,070 ^c	-0,091 ^c		-0,036	-0,029		-0,351	-0,177		-0,110	-0,155
		Τυπ.Σφ.		0,056	0,150		0,066	0,121		0,131	0,994		0,128	0,442		0,048	0,121
	Ψευδ/βλητή* Ώρες εργασ.	Εκτιμ. Συντ.		0,046	0,019		0,010 ^b	0,012 ^b		0,018	0,014		0,034 ^c	0,062 ^c		0,018 ^c	0,029 ^c
		Τυπ.Σφ.		0,030	0,120		0,037	0,014		0,069	0,569		0,157	0,166		0,047	0,013
Ψευδ/βλητή* Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.		-0,010 ^c	-0,019 ^c		-0,135 ^c	-0,165 ^c		-0,044	-0,020		0,060	0,049		0,031	0,025	
	Τυπ.Σφ.		0,037	0,145		0,040	0,121		0,155	1,169		0,078	0,206		0,042	0,103	
Ψευδ/βλητή* Προσδ.ζωής	Εκτιμ. Συντ.		0,295	0,145		0,294	0,303		0,163	0,092		-0,032	-0,042		0,006	0,021	
	Τυπ.Σφ.		0,095	0,333		0,099	0,462		0,307	1,802		0,221	0,599		0,114	0,278	
1993-1999	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,342 ^a	-0,361 ^a	-0,261 ^a	-0,354 ^a	-0,366 ^a	-0,331 ^b	-0,525 ^b	-0,660 ^c	-0,613 ^c	-0,632 ^a	-0,693 ^a	-0,656 ^a	-0,550 ^a	-0,601 ^a	-0,579 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,121	0,120	0,196	0,128	0,129	0,124	0,250	0,135	0,132	0,124	0,133	0,176	0,089	0,094	0,129
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,290	-0,428		-0,435	-0,402		-0,326 ^c	-0,315 ^c		0,205 ^c	0,152 ^c		-0,123 ^c	-0,106 ^a
		Τυπ.Σφ.		0,205	0,336		0,284	0,564		0,041	0,094		0,235	0,407		0,152	0,258
	Ώρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ.		0,049	0,069		0,004	0,011		0,025 ^b	0,021 ^c		-0,347	-0,328		0,050	0,064
		Τυπ.Σφ.		0,078	0,186		0,079	0,187		0,251	0,816		0,767	0,958		0,168	0,349
Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ.		0,368	0,347		0,553	0,430		0,490	0,421		0,370	0,379		0,394	0,380	
	Τυπ.Σφ.		0,701	1,166		0,779	1,237		1,213	1,871		1,934	2,475		1,042	1,495	
Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ.		-0,504 ^b	-0,450 ^b		-0,481 ^c	-0,430 ^c		-0,487 ^a	-0,403 ^c		1,057 ^c	1,037 ^c		-0,133 ^a	-0,136 ^b	
	Τυπ.Σφ.		0,159	0,176		0,062	0,077		1,325	0,799		0,196	0,130		0,532	0,717	
2000-2007	Σχετική δαπάνη	Εκτιμ. Συντ.	-0,254 ^a	-0,257 ^a	-0,203 ^b	-0,277 ^a	-0,309 ^a	-0,302 ^a	-0,509 ^a	-0,570 ^a	-0,547 ^b	-0,540 ^a	-0,610 ^a	-0,543 ^a	-0,446 ^a	-0,519 ^a	-0,505 ^a
		Τυπ.Σφ.	0,088	0,093	0,175	0,095	0,100	0,163	0,163	0,301	0,614	0,055	0,064	0,134	0,042	0,049	0,089
	Εισόδημα	Εκτιμ. Συντ.		-0,441 ^a	-0,437 ^b		-0,506 ^a	-0,501 ^a		-0,393	-0,379		-0,130	-0,114		-0,069	-0,190
	Τυπ.Σφ.		0,106	0,216		0,123	0,260		0,149	0,518		0,194	0,450		0,110	0,207	

Όρες εργασίας	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	-0,007 0,069	-0,019 0,144	-0,006 ^c 0,071	-0,013 ^c 0,105	-0,009 0,100	-0,006 0,533	-0,104 ^c 0,128	-0,101 ^c 0,158	-0,011 ^c 0,115	-0,016 ^c 0,208
Μέση ηλικία	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	0,396 ^a 0,468	0,390 ^b 0,970	0,358 ^c 0,151	0,234 ^c 0,070	0,328 1,056	0,316 5,464	0,442 0,900	0,427 2,284	0,416 0,556	0,409 1,111
Προσδόκιμο ζωής	Εκτιμ. Συντ. Τυπ.Σφ.	-0,194 0,356	-0,241 1,025	-0,157 0,383	-0,126 1,176	-0,191 0,708	-0,104 4,123	0,992 0,654	0,956 1,442	-0,105 0,400	-0,127 0,850

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.3, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου (υπόδειγμα 6.19) ενώ στο μοντέλο «III» εισήχθησαν στο υπόδειγμα 6.19 και οι βοηθητικές μεταβλητές.

^{a b c}: στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%, 5%, και 10% αντίστοιχα. Τυπ. Σφ.: τυπικά σφάλματα, Εκτιμ. Συντ.: ο εκτιμώμενος συντελεστής της εκάστοτε παραμέτρου.

Παρατηρούμε στους σχετικούς υπολογισμούς της β -σύγκλισης την ύπαρξη αρνητικών και στατιστικά σημαντικών συντελεστών. Ωστόσο το φαινόμενο αυτό είναι και εδώ σαφώς πιο έντονο στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο όπως επίσης οι συντελεστές β είναι υψηλότεροι στην περίπτωση των νέων μελών και των μεσογειακών χωρών. Στη δεύτερη όμως υποπερίοδο το φαινόμενο αυτό εμφάνισε τάσεις εξασθένησης, ειδικά στην περίπτωση των νέων μελών. Ως μεταβλητές ελέγχου χρησιμοποιήθηκαν το εισόδημα, ο μέσος όρος ωρών εργασίας ανά εβδομάδα, η μέση ηλικία και το προσδόκιμο ζωής. Η εισοδός τους στο υπόδειγμα ενίσχυσε τους συντελεστές β , με τη μεγαλύτερη επίδραση να έχει το εισόδημα και η μέση ηλικία, έχοντας αρνητικό και θετικό συντελεστή αντίστοιχα.

Ισχυρή επίδραση στην εξέλιξη της διαφοράς του ύψους κατανάλωσης μεταξύ των κρατών είχε και το προσδόκιμο ζωής, εμφανίζοντας όμως τόσο θετικούς όσο και αρνητικούς συντελεστές. Από την άλλη πλευρά οι ώρες εργασίας δεν φαίνεται πως άσκησαν κάποια σημαντική επιρροή. Η εισαγωγή τέλος των βοηθητικών μεταβλητών δεν μετέβαλε ουσιαστικά τα αποτελέσματα με τους συντελεστές β να παραμένουν αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί, με ελαφρώς μειωμένο μέγεθος, όπως και οι συντελεστές των μεταβλητών ελέγχου οι οποίοι εξακολούθησαν να έχουν σημαντική επίδραση. Να σημειωθεί τέλος ότι τα αποτελέσματα αυτά που αποτυπώνουν την ύπαρξη β -σύγκλισης συμφωνούν με τις αντίστοιχες στατιστικές εκτιμήσεις, όπου είχε υπολογιστεί η σ -σύγκλιση.

Με την ολοκλήρωση της εξέτασης των δύο παραπάνω συναθροιστικών μεγεθών του καταναλωτικού προτύπου είναι δυνατή πλέον η ανάδειξη των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τον οικονομετρικό έλεγχο της σύγκλισης. Ένα γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι σχεδόν το σύνολο των κατηγοριών που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο εμφάνισε σύγκλιση, με τις διαφορές του ύψους των δαπανών της κάθε χώρας να μειώνονται σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο. Η σύγκλιση ωστόσο αυτή, κυρίως το ύψος αλλά και η ισχύς (των αποτελεσμάτων) αυτής, εμφανίζει σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο ανά κατηγορία δαπάνης και υπό εξέταση ομάδα χωρών όσο και ανά χρονική περίοδο. Καταρχάς είναι χαρακτηριστικό ότι στις πλειοψηφία των προϊόντων οι υψηλότεροι ρυθμοί σύγκλισης εμφανίστηκαν την πρώτη υποπερίοδο ετών, δηλαδή στα έτη μεταξύ 1993-1999. Στην περίοδο που ακολούθησε (2000-2007) εμφανίστηκε είτε μείωση των τιμών των συντελεστών β είτε περιορισμός της στατιστικής τους σημαντικότητας, γεγονός που υποδηλώνει ότι το φαινόμενο της σύγκλισης δεν είχε την ίδια δυναμική στη διάρκεια των υπό εξέταση ετών. Η διαφορά αυτή μεταξύ των δύο υποπεριοδών είναι εμφανής όχι μόνο στο επίπεδο των διαφόρων κατηγοριών του καταναλωτικού προτύπου αλλά και στο σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης.

Ως προς το ύψος των συντελεστών β ανά κατηγορία προϊόντων είναι χαρακτηριστικό ότι οι υψηλότερες τιμές υπολογίστηκαν στην περίπτωση των

δαπανών για είδη ένδυσης και υπόδησης, ιδίως στις μεσογειακές χώρες κατά τα έτη 1993-1999. Κατά την ίδια περίοδο υψηλές σχετικά τιμές ήταν και στις δαπάνες υγείας για όλες τις ομάδες χωρών, χωρίς μάλιστα να εμφανίζουν ιδιαίτερη διαφοροποίηση σε σχέση με το είδος του οικονομετρικού μοντέλου. Αντιθέτως οι χαμηλότερες τιμές βρέθηκαν και πάλι στην περίπτωση των δαπανών για είδη ένδυσης και υπόδησης για τα έτη όμως 2000-2007, όπως επίσης και στο σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης για την ίδια περίοδο. Πολλοί χαμηλές ήταν οι τιμές των συντελεστών β και στις δαπάνες για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού, κυρίως στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη κατά τα έτη 1993-1999. Όσον αφορά τώρα την κατηγορία εκείνη που εμφάνισε τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση στα αποτελέσματα ανάλογα με το είδος του οικονομετρικού μοντέλου ήταν η περίπτωση των δαπανών για είδη στέγασης. Ειδικότερα η είσοδος βοηθητικών μεταβλητών είχε ως αποτέλεσμα να μειωθούν σημαντικά ή και να χάσουν τη στατιστική τους σημαντικότητα οι συντελεστές β . Ανάλογα αποτελέσματα, με μικρότερη βέβαια ένταση, υπήρξαν και στις δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Από την άλλη πλευρά οι συντελεστές β των δαπανών για εστιατόρια-ξενοδοχεία και για μεταφορές ήταν εκείνοι που είχαν τη μικρότερη διαφοροποίηση ως προς το είδος του οικονομετρικού μοντέλου.

Ένα ακόμα στοιχείο που προέκυψε μέσα από τον οικονομετρικό έλεγχο της σύγκλισης ήταν ο ρόλος των μεταβλητών ελέγχου. Ξεκινώντας από το εισόδημα, οι σχετικοί υπολογισμοί έδειξαν ότι πρόκειται για τη μεταβλητή που επηρέασε περισσότερο τη σύγκλιση, καθότι εμφάνισε τόσο στατιστική σημαντικότητα σχεδόν στο σύνολο των κατηγοριών κατανάλωσης όσο και υψηλές, συγκριτικά με τις άλλες μεταβλητές ελέγχου, τιμές. Αντίστοιχη επιρροή είχε και ο πλούτος, στις περιπτώσεις των αγαθών που λήφθηκε υπόψη, με μικρότερη ωστόσο ένταση. Μικτά ήταν τώρα τα αποτελέσματα στην περίπτωση του σχετικού επιπέδου τιμών, όπου σε ορισμένες κατηγορίες δαπανών (π.χ. για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες, όπως και για είδη αλκοόλ-καπνού) η επιρροή του ήταν σημαντική, ενώ αντιθέτως σε άλλες (π.χ. στις δαπάνες για υπηρεσίες υγείας και για είδη ένδυσης – υπόδησης) δεν αποδείχθηκε να έχει στατιστική σημαντικότητα. Ιδιαίτερα περιορισμένος στην εξέλιξη των διαφορών του ύψους των δαπανών μεταξύ κάθε χώρας και του αντίστοιχου μέσου όρου ήταν ο ρόλος των δημοσιονομικών μεταβλητών (φορολογία, δαπάνες). Στις περισσότερες περιπτώσεις αποδείχθηκαν οι αντίστοιχοι συντελεστές στατιστικά μη σημαντικοί, με εξαίρεση γενικά μόνο τις δημόσιες δαπάνες για υπηρεσίες εκπαίδευσης και ειδικότερα την επίδραση αυτών (των μεταβλητών) στις μεσογειακές χώρες.

Μικρός ήταν και ο ρόλος των επιτοκίων, όπου ακόμα και στις περιπτώσεις όπου είχαν στατιστική σημαντικότητα, οι τιμές των συντελεστών ήταν πολύ χαμηλές. Αντίστοιχα χαμηλή ήταν η επίδραση των κοινωνικών μεταβλητών που λήφθηκαν υπόψη, του ποσοστού φτώχειας και ανεργίας, με

τους σχετικούς συντελεστές να εμφανίζονται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων στατιστικά μη σημαντικοί. Όσον αφορά τώρα τους δημογραφικούς δείκτες και τα λοιπά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών, αξίζει να σημειωθεί καταρχάς η επίδραση του μέσου μεγέθους των νοικοκυριών, ιδίως στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών, όπου και έλαβε ιδιαίτερα υψηλές τιμές. Από την άλλη πλευρά μικρή ήταν η επιρροή του ποσοστού νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, όπου περιορίστηκε στην περίπτωση της Ε.Ε. των 15 και στις δαπάνες για είδη διατροφής. Όσον αφορά τώρα τη μέση ηλικία και το προσδόκιμο ζωής, είναι χαρακτηριστική η επίδρασή τους στην δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη κατά την περίοδο 2000-2007. Οι ώρες εργασίας τέλος δεν αποδείχθηκε να έχουν ουσιαστική επιρροή, με τους σχετικούς συντελεστές να είναι στατιστικά σημαντικοί μόνο στη δεύτερη υπό εξέταση περίοδο στις δαπάνες για αναψυχή και πολιτισμό. Αυτό που αξίζει ωστόσο να επισημανθεί είναι ότι για τις περισσότερες μεταβλητές ελέγχου που χρησιμοποιήθηκαν, εμφανίστηκαν συντελεστές με στατιστική σημαντικότητα, αναδεικνύοντας ορισμένους από τους παράγοντες επιρροής του φαινομένου της σύγκλισης.

Κλείνοντας αυτή τη σύνοψη των αποτελεσμάτων, θα αναφερθούμε στα συναθροιστικά μεγέθη που εξετάστηκαν, τα αγαθά διαβίωσης και τα αγαθά συμβίωσης. Είναι χαρακτηριστικό καταρχάς ότι στα μεν αγαθά διαβίωσης οι μεγαλύτεροι ρυθμοί σύγκλισης ανεξαρτήτως χρονικής περιόδου εμφανίζονται κατά βάση στις μεσογειακές χώρες και στα νέα μέλη, στα δε αγαθά συμβίωσης υπάρχουν στην Ε.Ε. των 15 και την ευρωζώνη. Ως προς το ρόλο των βοηθητικών μεταβλητών, φαίνεται πως ήταν ιδιαίτερα έντονος στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών, μιας και στις δύο ομάδες αγαθών η εισαγωγή της κατανάλωσης και του εισοδήματος των προηγούμενων περιόδων μείωσε τόσο το ύψος όσο και τη στατιστική σημαντικότητα των συντελεστών β. Από τις μεταβλητές ελέγχου τώρα, εκείνη που είχε τη μεγαλύτερη επίδραση και στις δύο ομάδες ήταν το εισόδημα, ενώ αξιοσημείωτη είναι η επιρροή της μέσης ηλικίας στα αγαθά συμβίωσης, ιδίως στο σύνολο της περιόδου. Να αναφερθεί τέλος και ο ρόλος του μεγέθους των νοικοκυριών στην κατανάλωση αγαθών διαβίωσης στην περίπτωση βασικά των νέων μελών.

Με την ανακεφαλαίωση των παραπάνω αποτελεσμάτων ολοκληρώθηκε ο οικονομετρικός έλεγχος της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου και η αναζήτηση των παραμέτρων της επιρροής αυτής. Η από κοινού παράθεση πλέον των υπολογισμών της στατιστικής και οικονομετρικής ανάλυσης, που ακολουθεί στην τελευταία ενότητα, θα δώσει τη δυνατότητα μιας ολοκληρωμένης διερεύνησης του ζητήματος της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου στην Ε.Ε..

6.4 Συμπερασματική ανάλυση

Προκειμένου να υπάρξει μια γενική αποτύπωση των αποτελεσμάτων του στατιστικού και οικονομετρικού ελέγχου και να εξαχθούν ορισμένα τελικά συμπεράσματα, προχωράμε στη δημιουργία ενός πίνακα όπου για το σύνολο του καταναλωτικού προτύπου θα αποτυπωθεί η ύπαρξη ή μη τόσο της σ όσο και της β σύγκλισης. Με την αντιπαράθεση των δύο αυτών ελέγχων θα δοθεί η δυνατότητα να εντοπιστούν οι περιπτώσεις εκείνες όπου το φαινόμενο της σύγκλισης ήταν περισσότερο ή λιγότερο έντονο, δίνοντας όμως συγχρόνως την ευκαιρία να αναδειχθούν και οι βασικοί παράμετροι επιρροής του. Να επαναληφθεί εδώ ότι η β -σύγκλιση αφορά τη διαχρονική πορεία του καταναλωτικού προτύπου με βάση τη δεδομένη κατανομή των δαπανών στις διάφορες ομάδες χωρών, ενώ η σ -σύγκλιση αφορά την κατανομή του καταναλωτικού προτύπου διαχρονικά.

Με βάση τα δεδομένα αυτά προχωρήσαμε στην απεικόνιση της β και σ σύγκλισης (Πίνακας 6.32) για το σύνολο των παραμέτρων που εξετάστηκαν (σύνολο καταναλωτικής δαπάνης, 12 κατηγορίες καταναλωτικού προτύπου, αγαθά συμβίωσης και αγαθά διαβίωσης). Από τα τρία οικονομετρικά μοντέλα που αναλύθηκαν, λήφθηκαν υπόψη τα αποτελέσματα του «II», όπου εξετάστηκε η επιρροή των μεταβλητών ελέγχου, χωρίς όμως τις βοηθητικές μεταβλητές³⁶¹. Η παράθεση αυτή της β και σ σύγκλισης οδηγεί στον εντοπισμό δύο περιπτώσεων αγαθών. Η πρώτη περίπτωση αγαθών αφορά εκείνα όπου υπολογίστηκε αρνητικός και στατιστικά σημαντικός β (β -σύγκλιση) και μείωση των συντελεστών μεταβλητότητας (σ -σύγκλιση). Σε αυτές τις κατηγορίες υπάρχει μια ισχυρή ένδειξη σύγκλιση του ύψους της καταναλωτικής δαπάνης, με τις διαφορές μεταξύ των χωρών και του μέσου όρου να μειώθηκαν και να μειώθηκε συγχρόνως η γενική διασπορά των τιμών της ομάδας χωρών. Εδώ ανήκει η πλειοψηφία των αγαθών, ωστόσο το φαινόμενο είναι σαφώς πιο έντονο στα νέα μέλη και λιγότερο στην ευρωζώνη.

Η δεύτερη περίπτωση αγαθών περιλαμβάνει εκείνα όπου υπολογίστηκε αρνητικός και στατιστικά σημαντικός β (β σύγκλιση) αλλά αύξηση των συντελεστών μεταβλητότητας (απουσία σ -σύγκλισης). Σε αυτά τα αγαθά υπήρξε η ένδειξη ότι οι διαφορές μεταξύ του ύψους της καταναλωτικής δαπάνης των χωρών και του μέσου όρου μειώθηκαν αλλά η διασπορά των τιμών στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου ήταν μεγαλύτερη σε σύγκριση με την αρχή της. Αυτό το φαινόμενο εμφανίστηκε κυρίως στην Ε.Ε. (15), την ευρωζώνη και (δευτερευόντως) τις μεσογειακές χώρες και τα νέα μέλη (στην δεύτερη υπό

³⁶¹ Η επιλογή παράθεσης των αποτελεσμάτων της β -σύγκλισης του «II» οικονομετρικού μοντέλου δεν συνεπάγεται ότι υπερτερεί έναντι του «III». Άλλωστε σημαντική διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων μεταξύ των δύο αυτών μοντέλων δεν υπήρξε.

εξέταση περίοδο), ενώ αφορούσε κατά βάσει τις δαπάνες για είδη ένδυσης/υπόδησης, διατροφή, επικοινωνίες και μεταφορές.

Εκείνο βέβαια που είναι απαραίτητο να υπογραμμιστεί είναι ότι στις περιπτώσεις αυτές των αγαθών δεν είναι δυνατή η εκτίμηση για την επιβεβαίωση ή όχι της σύγκλισης των καταναλωτικών δαπανών. Ως γενική κατάληξη η έρευνα έδειξε ότι το καταναλωτικό πρότυπο, διαχωρισμένο σε 12 κατηγορίες δαπανών, εμφάνισε τουλάχιστον στην πλειοψηφία των αγαθών σύγκλιση. Αυτή όμως η σύγκλιση είχε διαφορετική ένταση ανάλογα με τη χρονική περίοδο μελέτης, την ομάδα χωρών και βέβαια την κατηγορία αγαθών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το φαινόμενο αυτό ήταν σαφώς πιο έντονο στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο (1993-1999), τόσο στον αριθμό των κατηγοριών που συγκλίνουν όσο και στο ρυθμό σύγκλισης των χωρών. Κατά τη δεύτερη περίοδο (2000-2007) το φαινόμενο εμφάνισε σημεία εξασθένησης, κυρίως στο μέγεθος του ρυθμού του.

Σε επίπεδο ομάδας χωρών είναι φανερό ότι η σύγκλιση ήταν σαφώς πιο έντονη στα νέα μέλη και λιγότερο στην ευρωζώνη και στην Ε.Ε. των 15. Όσον αφορά τώρα τις κατηγορίες αγαθών, οι δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες ήταν εκείνη όπου η σύγκλιση ήταν εντονότερη, με τις χώρες να εμφανίζουν β και σ σύγκλιση σε όλες τις υπό εξέταση περιόδους. Από την άλλη πλευρά οι δαπάνες για είδη ένδυσης/υπόδησης ήταν η κατηγορία αγαθών με σαφώς πιο περιορισμένη σύγκλιση (ιδίως σ). Με βάσει τα δεδομένα αυτά και με την ομαδοποίηση των δαπανών σε δύο βασικές ομάδες, είναι δυνατό να σημειώσουμε ότι η σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση αφορούσε περισσότερο τα αγαθά συμβίωσης και λιγότερο τα αγαθά διαβίωσης.

Ένα τελευταίο στοιχείο που χρειάζεται να αναδειχθεί είναι ο ρόλος των μεταβλητών ελέγχου και κυρίως ποιές ήταν οι παράμετροι εκείνες που είχαν τη μεγαλύτερη επίδραση στο ρυθμό σύγκλισης των χωρών. Στον Πίνακα 6.30 έχουν αποτυπωθεί οι μεταβλητές εκείνες που είχαν την υψηλότερη επιρροή ανά κατηγορία δαπάνης. Καταρχάς είναι εμφανής ο ρόλος του εισοδήματος, μιας και σε πολλές κατηγορίες δαπανών ήταν εκείνος που είχε τη μεγαλύτερη επίδραση στην εξέλιξη της διαφοράς του ύψους των δαπανών της κάθε χώρας με το μέσο όρο της αντίστοιχης ομάδας. Από την άλλη πλευρά δεν ενσωματώθηκε στον πίνακα αυτό καμία δημοσιονομική μεταβλητή (δαπάνες, φορολογία), μιας και η επίδρασή τους ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη. Μικρή επιρροή είχε και το σχετικό επίπεδο τιμών.

Πίνακας 6.32: Αποτελέσματα σ και β-σύγκλισης για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης και του καταναλωτικού προτύπου

	Ε.Ε. (15)			Ευρωζώνη			Μεσογειακές Χώρες			Νέα Μέλη			Ε.Ε. (27)			Μεταβλητές ελέγχου με τη μεγαλύτερη επίδραση
	93-07	93-99	00-07	93-07	93-99	00-07	93-07	93-99	00-07	93-07	93-99	00-07	93-07	93-99	00-07	
Σύνολο δαπάνης	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	εισόδημα/ πλούτος
Ποτά/Καπνός	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	τιμές
Ένδυση/Υπόδηση	β και σ	β	β και σ	β	β	β και σ	β	β	β και σ	β	β	β	β	β	β	λόγος γυναικών/ανδρών
Επικοινωνίες	β	β και σ	β	β	β και σ	β	β και σ	β και σ		β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	εισόδημα
Εκπαίδευση	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	β και σ	β		β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	εισόδημα/τιμές
Διατροφή Μη-Οινοπν.	β	β και σ	β	β	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	εισόδημα
Οικιακά Αγαθά	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	μέγεθος νοικοκ./ εισόδημα
Υγεία	β και σ	β και σ		β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ		β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	εισόδημα
Στέγαση	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	μέγεθος νοικοκ./ εισόδημα
Διάφορα Αγαθά-Υπηρ.	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	προσδόκιμο ζωής/ μέση ηλικία
Αναψυχή/ Πολιτισμός	β και σ	β	β και σ	β και σ		β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	εισόδημα/ ώρες εργασίας
Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	β και σ	β	β και σ	β	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	β και σ	εισόδημα
Μεταφορές	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β	εισόδημα
Αγαθά διαβίωσης	β	β	β	β	β	β	β	β	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	εισόδημα/ μέγεθος νοικοκυριού
Αγαθά συμβίωσης	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	β και σ	μέση ηλικία / προσδόκιμο ζωής
Αριθμός κατηγοριών* με β και σ σύγκλιση	10	8	7	8	8	7	10	9	7	11	11	8	11	10	8	
Αριθμός κατηγοριών* με β σύγκλιση*	2	4	5	4	3	5	2	3	1	1	1	4	1	2	4	

Σημ.: 0 (*) αφορά τον αριθμό τις 12 κατηγορίες του καταναλωτικού προτύπου

Χαρακτηριστική είναι η παρουσία βασικών δημογραφικών μεταβλητών, όπως του μέσου μεγέθους νοικοκυριού, σε αγαθά που σχετίζονται με την κατοικία (δαπάνες στέγασης, οικιακά αγαθά διαρκούς χρήσης). Στις μεταβλητές αυτές ανήκει το προσδόκιμο ζωής και η μέση ηλικία, που ήταν εκείνες που είχαν τη μεγαλύτερη επίδραση στις δαπάνες για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι στις δαπάνες για είδη ένδυσης και υπόδησης η παράμετρος που επηρέασε περισσότερο τη σύγκλιση ήταν ο λόγος γυναικών προς άνδρες. Όσον αφορά τώρα στις δύο συναθροιστικές κατηγορίες, το εισόδημα και το μέγεθος του νοικοκυριού αποδείχθηκαν πως επηρεάζουν περισσότερο τις δαπάνες για αγαθά διαβίωσης ενώ η μέση ηλικία και το προσδόκιμο ζωής ήταν οι μεταβλητές με τη μεγαλύτερη επίδραση στις δαπάνες συμβίωσης.

Με βάσει τις καταλήξεις αυτές και επανερχόμενοι στα ζητήματα που τέθηκαν στην αρχή του κεφαλαίου αυτού, βλέπουμε να αναδεικνύεται ένας ρόλος για τη «γενετική προσέγγιση» της σύγκλισης, που πηγάζει από δύο βασικά στοιχεία. Πρώτον από το γεγονός ότι στις περισσότερες περιπτώσεις αγαθών η β και σ σύγκλιση επιβεβαιώθηκαν, παρά βέβαια τις διαφοροποιήσεις τόσο μεταξύ δαπανών, ομάδας χωρών και χρονικής περιόδου. Δεύτερον και ουσιαστικότερον, ο εντοπισμός των παραμέτρων με τη μεγαλύτερη επίδραση ανέδειξε την επίδραση που έχουν οι ενδογενείς παράμετροι (εισόδημα, χαρακτηριστικά νοικοκυριών), ενώ οι εξωγενείς δεν φάνηκε ότι ασκούν μεγαλύτερη επιρροή. Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται ότι η «επίκτητη προσέγγιση» δεν έχει ρόλο, απλώς μέσα από την ανάλυση που προηγήθηκε δεν κατέστη δυνατός ο εντοπισμός του. Άλλωστε το γεγονός ότι στην εμπειρική διερεύνηση δεν ενσωματώθηκαν παράμετροι που σχετίζονται με τη συμπεριφορά και τη στρατηγική των επιχειρήσεων αποτελεί μια εγγενή αδυναμία όχι μόνο για την ανάδειξη της «επίκτητης προσέγγισης» αλλά και γενικότερα για τον έλεγχο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου.

Από τις διαπιστώσεις αυτές και αφού πλέον ολοκληρώθηκε η ανάλυση τόσο της σ όσο και της β σύγκλισης, με την αντιπαραβολή των αποτελεσμάτων και τη σκιαγράφηση των κυριότερων συμπερασμάτων τους, είναι δυνατό να περάσουμε στην τελική κατάληξη της παρούσας έρευνας και στη διατύπωση απαντήσεων σε εκείνα τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αφετηρία (εισαγωγή) της.

Επιλογικό σημείωμα: όρια και προεκτάσεις

Η έρευνα με την οποία ασχοληθήκαμε και φέραμε σε αυτό το καταληκτικό σημείο έθεσε ως υπόθεση εργασίας την κατανάλωση και τη σύγκλιση, αναζητώντας την υπόθεση εργασίας για τη σύνδεση των δύο αυτών φαινομένων και εξετάζοντας την εμπειρική εφαρμογή της στην ευρύτερη δυνατή διαθεσιμότητα πραγματικών δεδομένων. Με σκοπό να επιτευχθεί η σύνδεση αυτή, αναλύθηκε αρχικά το θεωρητικό πλαίσιο της κατανάλωσης, τόσο από την μακροοικονομική όσο και από την μικροοικονομική διάσταση. Από τα πρώτα βήματα της έρευνας και ειδικώς στο πρώτο κεφάλαιο εμφαντικά αναζητήσαμε τη θέση και εξέλιξη της θεωρίας της κατανάλωσης στις διάφορες σχολές οικονομικής σκέψης (πολιτική οικονομία, νεοκλασική, γερμανική, κεϋνσιανή – νεοκεϋνσιανή).

Ενδεικτικές είναι εν προκειμένω οι αναφορές: από τον Smith (1776), τον Bentham (1789) και τον Walras (1874) έως τον Slutsky (1915), τον Samuelson (1938) και τον Friedman (1957), και από τον Engel (1857), τον Hicks (1932) και τον Keynes (1936) έως τον Modigliani (1954), τον Duesenberry (1971) και τον Hall (1978), η αναζήτηση θεωρημάτων και σχέσεων επί της κατανάλωσης αποτέλεσε σημαντικό τμήμα του «πυρήνα» της έρευνάς τους. Χαρακτηριστική είναι προσέτι η αναζήτηση των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του καταναλωτή. Στη «σφαίρα» των παραγόντων αυτών παρατηρήσαμε ότι ενσωματώνονται όχι μόνο οικονομικοί παράμετροι (π.χ. εισόδημα, επιτόκιο, τιμές) αλλά και δημοσιονομικές μεταβλητές (π.χ. φορολογία), στοιχεία κουλτούρας (π.χ. ατομικισμός, συλλογικότητα), όπως και τα συστήματα αξιών που υπάρχουν σε κάθε κοινωνία. Στο ίδιο πλαίσιο ανήκουν οι συνήθειες καθώς και η κοινωνική αλληλοσύνδεση των καταναλωτών.

Με αφετηρία τις πραγματικότητες αυτές και αφότου προσδιορίσαμε τις βασικές παραμέτρους που επηρεάζουν τις επιλογές ενός καταναλωτή έτσι όπως αυτές προκύπτουν μέσα από τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί, εμβαθήναμε στην ανάλυση των εμπειρικών ερευνών που έχουν γίνει για την κατανάλωση και το καταναλωτικό πρότυπο. Διαπιστώσαμε καταρχάς (στο δεύτερο κεφάλαιο) ότι οι έρευνες αυτές είναι δυνατό να διαχωριστούν ανάλογα με το είδος προσέγγισής τους (μακροοικονομική, κοινωνιολογική), την ακολουθούμενη

μεθοδολογία (χρήση γραμμικών συναρτήσεων, μοντέλο Rotterdam, μοντέλο Almost Ideal Demand System) καθώς και το επίπεδο ανάλυσης (σύνολο κατανάλωσης, συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών). Εδώ αντιμετωπίσαμε το στόχο για τον εντοπισμό της επίδρασης που ασκούν βασικές παράμετροι στο ύψος της καταναλωτικής δαπάνης σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και ένα καθορισμένο δείγμα χωρών.

Από την εμπειρικο-θεωρητική επισκόπηση προέκυψαν τέσσερα βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, ότι επιβεβαιώνεται η κυρτότητα της σχέσης μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος καθώς και η αρνητική επίδραση του επιπέδου των τιμών και του (ονομαστικού) επιτοκίου, το μέγεθός της όμως εξαρτάται κάθε φορά από το είδος των αγαθών που εξετάζονται. Δεύτερον ότι το τελικό μέγεθος και το πρόσημο της επίδρασης των δημοσιονομικών μεγεθών εξαρτάται από τις ειδικές συνθήκες της κάθε χώρας. Ο ρόλος των κοινωνικών και δημογραφικών παραμέτρων συνθέτουν το τρίτο συμπέρασμα, όπου παράμετροι όπως η ηλικία, τα χαρακτηριστικά του αρχηγού της οικογένειας (εκπαίδευση, είδος επαγγέλματος) και τα γενικότερα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού (μέγεθος, παρουσία τέκνων) προκαλούν σημαντικές μεταβολές στο ύψος αλλά και στη διάρθρωση της κατανάλωσης. Η ελαστικότητα τέλος εξαρτάται από το χαρακτήρα ιεράρχησης που προσδίδει κάθε φορά ο καταναλωτής στα διάφορα αγαθά, πολλά από τα οποία εμφανίζονται άλλες φορές σαν πρώτης ανάγκης και άλλες σαν πολυτελή, στοιχείο που αποτέλεσε ένα τέταρτο βασικό συμπέρασμα.

Μετά την καταγραφή της προηγούμενης συμπεραματολογίας, προχωρήσαμε την έρευνα στην αποτύπωση του δευτέρου «πυλώνα» της, τη θεωρία της σύγκλισης. Από εδώ θα προκύψουν δυο ζητήματα: πρώτον ο προσδιορισμός του ορισμού της. Ως προς το θέμα αυτό είδαμε, μεταξύ άλλων, ότι η σύγκλιση είναι δυνατό να προσδιοριστεί ως μια διαδικασία προσαρμογής των δομών στις ανάγκες της αγοράς [Weinberg (1969)], να αντιμετωπιστεί σαν μια αυξανόμενη ομοιότητα στα «συμπεριφορικά» πρότυπα [Baum (1974)], να προσεγγιστεί μέσα από την υιοθέτηση κοινών τεχνολογιών στην παραγωγή [Form (1979)] ή και να εξεταστεί μέσα από την ίδια την ανάπτυξη και εξέλιξη των οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων [Greve (1996)]. Δεύτερο ζήτημα είναι η θεωρητική θεμελίωση της σύγκλισης στα διάφορα επίπεδα που προσδιορίστηκαν (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό).

Οι απαρχές της οικονομικής σύγκλισης τοποθετήθηκαν, όπως είδαμε, στην εργασία του Hume που συνέταξε το 1742, συνεχίστηκαν στη μελέτη του Veblen (1915) και ενισχύθηκαν έντονα μέσα από την προσέγγιση HOS (Hecksher-Ohlin-Samuelson). Καθοριστικής σημασίας βήμα στη θεμελίωση του οικονομικού επιπέδου της σύγκλισης ήταν ασφαλώς η εργασία του Solow, όταν το 1956 ανέπτυξε τη υπόθεση της φθίνουσα παραγωγικότητας του κεφαλαίου, συνδέοντάς τη με τη ταχύτερη μεγέθυνση των φτωχότερων κρατών και την προσέγγιση των πλουσίων. Σημαντική επιρροή θα ασκήσει η μελέτη του

Abramovitz (1986) ενώ αντίστοιχες προσεγγίσεις υπήρξαν στη θεωρητική θεμελίωση των λοιπών επιπέδων της σύγκλισης. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουμε την ανάλυση του Inkeles (1960) και του Greve (1996) στην κοινωνική σύγκλιση, του Nelson (1978) στην πολιτική και του Ritzer (1993) στην πολιτισμική.

Στο ίδιο πλαίσιο ήταν φυσικό να αναφερθούμε στους ερευνητές εκείνους που υποστηρίζουν την ύπαρξη δυνάμεων απόκλισης των οικονομιών. Οι αναλύσεις των Meier (1958), Krueger (1968) και Romer (1986, 1990) αποτελούν τις πλέον χαρακτηριστικές και άσκησαν μάλιστα έντονη επιρροή σε σειρά εμπειρικών διερευνήσεων που ακολούθησαν. Η παράθεση σειράς μελετών που αναδεικνύουν την ύπαρξη δυνάμεων απόκλισης των χωρών και στα τέσσερα επίπεδα που αναλύθηκαν και στην περίπτωση της σύγκλισης (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό), ήταν απαραίτητη προκειμένου να δομηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου της σύγκλισης και των θέσεων βεβαίωσης και απόρριψης αυτής.

Στην έρευνα μας το επόμενο βήμα ήταν η παράθεση των μεθοδολογικών εργαλείων για την εκτίμηση του βαθμού σύγκλισης, τα οποία διαχωρίστηκαν σε δύο επίπεδα: τα στατιστικά εργαλεία και τα οικονομετρικά. Οι μελέτες των Theil (1967) και Williamson και Fleming (1977) στην αποτύπωση στατιστικών εργαλείων και οι μελέτες των Baumol (1986), Barro et al. (1991), Bernard και Durlauf (1995), Sala-i-Martin (1996a) και Quah (1996) στα οικονομετρικά ήταν εκείνες που ξεχώρισαν περισσότερο. Οφείλουμε στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι η επιλογή μεθοδολογίας (όπως βέβαια του δείγματος χωρών και της χρονικής περιόδου) αποτελεί μια ιδιαίτερα κρίσιμη παράμετρο στον έλεγχο της σύγκλισης, ζήτημα το οποίο διαπιστώσαμε μέσα από την παράθεση σχετικών εμπειρικών μελετών. Να σημειωθεί ότι η σχολαστική ανάλυση της μεθοδολογίας για την εκτίμηση της σύγκλισης που επιχειρήθηκε ήταν απαραίτητη μιας και σε αυτή βασίστηκε η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Από την παράθεση τώρα των εμπειρικών ερευνών διαπιστώθηκε καταρχάς ότι η κύρια παράμετρος που εξετάστηκε αν συγκλίνει ήταν το εισόδημα, πολλές όμως ήταν και οι έρευνες που εστιάστηκαν σε άλλες οικονομικές, δημοσιονομικές ή κοινωνικές μεταβλητές. Ως προς τα αποτελέσματά τους και μέσα στις συνθήκες που εξετάσαμε, φαίνεται πως η σύγκλιση είναι περισσότερο μια διαδικασία που αφορά συγκεκριμένες ομάδες χωρών (κατά βάσει αναπτυγμένες), παρά ένα φαινόμενο που τείνει να έχει διεθνή χαρακτηριστικά.

Έχοντας πλέον αναπτύξει τους δύο αυτούς πυλώνες της έρευνάς μας, προχωρήσαμε στην αναζήτηση του πλαισίου σύνθεσης των δύο φαινομένων (κατανάλωση, σύγκλιση). Με αφετηρία τη σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση, την στοιχειοθέτηση της έννοιας του «αντιπροσωπευτικού» (“representative”) καταναλωτή, της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων και γενικότερα τις εξελίξεις στην διεθνή οικονομία προχωρήσαμε στην αποτύπωση της σύγκλισης της

κατανάλωσης μέσα από δύο θεωρητικές πλευρές. Η πρώτη, η «γενετική προσέγγιση», έχει ως αφετηρία τις παραμέτρους εκείνες που καθορίζουν το βαθμό ετερογένειας μεταξύ των καταναλωτών. Ειδικότερα ο «αντιπροσωπευτικός» καταναλωτής, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν και οι Caselli και Ventura (2000), στηρίζει τις επιλογές του σε τρία βασικά στοιχεία: την ικανότητά του προς πληρωμή, τις γεύσεις – προτιμήσεις και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Εφόσον τα στοιχεία αυτά τείνουν να ομογενοποιούνται μεταξύ των καταναλωτών οι διαφορές που υπάρχουν στα καταναλωτικά πρότυπα θα περιορίζονται.

Η δεύτερη θεωρητική πλευρά, η «επίκτητη» προσέγγιση, πηγάζει τόσο από τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων όσο και από δημόσιες πολιτικές και βασικές κοινωνικές παραμέτρους. Πρόκειται ουσιαστικά για τα «εξωγενή» εκείνα στοιχεία που ασκούν επιρροή στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία οικονομικών ενώσεων χωρών, με την εφαρμογή παρόμοιων δημόσιων πολιτικών, η ανταγωνισμός των επιχειρήσεων, με τη σύγκλιση του τρόπου προώθησης των προϊόντων από τις επιχειρήσεις, καθώς και η διεθνοποίηση των αγορών, με την ανάδειξη ενός ομοιογενούς τρόπου ζωής, ευνοεί την ανάπτυξη ενός παρόμοιου καταναλωτικού προτύπου μεταξύ των χωρών. Με βάση τις δύο αυτές θεωρητικές πλευρές διατυπώθηκε το ζήτημα όχι αν οι καταναλωτές τείνουν να γίνονται ομοιογενείς, αλλά αν αρχίζουν και αποκτούν, λόγω των χαρακτηριστικών τους και των επιρροών που δέχονται, παρόμοιες ανάγκες. Αυτό είναι και το *κεντρικό ερώτημα* που αντιμετώπισε η έρευνα: κατά πόσο δηλαδή σήμερα έχουν ομοιογενοποιηθεί πλέον οι ανάγκες, με αποτέλεσμα τα άτομα να δαπανούν το εισόδημά τους με παρόμοιο τρόπο, υιοθετώντας ουσιαστικά ένα κοινό καταναλωτικό πρότυπο.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό αναζητήθηκε μέσα από μια εμπειρική διερεύνηση δεδομένων για την κατανάλωση. Ως χωρικό σημείο αναφοράς τέθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, ενώ ως χρονική περίοδος μελέτης τα έτη 1993 έως 2007. Επιπρόσθετα εξετάστηκαν τέσσερις ακόμα υποομάδες χωρών (Ε.Ε. των 15, ευρωζώνη, μεσογειακές χώρες και νέα μέλη) καθώς και δύο υποπερίοδοι (1993-1999 και 2000-2007). Μέσα στο πλαίσιο αυτό αναλύθηκε η εξέλιξη τόσο του συνόλου όσο και της διάρθρωσης της κατανάλωσης. Είναι χαρακτηριστικές οι μεταβολές που εντοπίστηκαν στη σύνθεση του καταναλωτικού προτύπου των υπό εξέταση χωρών, με ορισμένες κατηγορίες προϊόντων να σημειώνουν μια αξιόλογη αύξηση του σχετικού μεριδίου δαπάνης που απορροφούν (π.χ. επικοινωνίες, εκπαίδευση), ενώ άλλες κατέγραψαν σημαντική πτώση (π.χ. είδη διατροφής).

Στη συνέχεια αποτυπώθηκαν ορισμένοι κύριοι παράμετροι επιρροής της κατανάλωσης. Ειδικότερα εξετάστηκε η εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών παραμέτρων (εισόδημα, πλούτος, επίπεδο τιμών, στεγαστικά και καταναλωτικά επιτόκια), δημοσιονομικών μεταβλητών (φορολογία κατανάλωσης, σύνολο

δημοσίων δαπανών, δημόσιες δαπάνες για υγεία και εκπαίδευση) και κοινωνικών μεγεθών (ποσοστό ανεργίας και φτώχειας). Αποτυπώθηκε επίσης η πορεία δημογραφικών μεταβλητών (μέση ηλικία, προσδοκώμενη διάρκεια ζωής, ποσοστού πληθυσμού ηλικίας 15 έως 44 ετών, λόγος γυναικών προς άνδρες), ορισμένων χαρακτηριστικών των νοικοκυριών (μέσο μέγεθος, ποσοστό με εξαρτημένα παιδιά) καθώς και δύο μεγεθών που σχετίζονται με την επαγγελματική ζωή και κατάρτιση του πληθυσμού (μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας και ποσοστό εγγεγραμμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση).

Επόμενο βήμα ήταν η αναζήτηση του βαθμού συσχέτισης όλων των παραπάνω μεταβλητών με τις διάφορες κατηγορίες δαπανών του καταναλωτικού προτύπου. Λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρικές έρευνες που αποτυπώθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο, σχετικά με τη σύνδεση κάθε μιας από τις παραμέτρους αυτές με συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών, επιχειρήθηκε να εντοπιστεί η σχέση που υπάρχει μεταξύ του ύψους κάθε μιας δαπάνης και των παραγόντων επιρροής στις συγκεκριμένες ομάδες χωρών. Συγχρόνως υπολογίστηκαν οι αντίστοιχοι δείκτες διακύμανσης προκειμένου αποτυπωθεί το μέγεθος της διαφοροποίησης που υπάρχει στους συντελεστές συσχέτισης μεταξύ των χωρών. Η ανάλυση ολοκληρώθηκε με την εκτίμηση της μέσης ροπής προς κατανάλωση. Από την παρουσίαση αυτή των συντελεστών συσχέτισης καθώς και από την ανάλυση της εξέλιξης των κατηγοριών κατανάλωσης και των παραγόντων της, αποτυπώθηκαν βασικές ομοιότητες αλλά και διαφορές που υπάρχουν στο καταναλωτικό πρότυπο των χωρών της Ε.Ε..

Έχοντας πλέον αποτυπώσει την εξέλιξη του καταναλωτικού προτύπου οδηγηθήκαμε στην αναζήτηση του βαθμού σύγκλισής του καθώς και στην ανάδειξη των σχετικών παραγόντων επιρροής. Ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε μέσα από δύο επίπεδα ανάλυσης: το στατιστικό και το οικονομετρικό. Η στατιστική ανάλυση στηρίχθηκε στους συντελεστές μεταβλητότητας και μέσω της εύρεσης της ετήσιας μεταβολής τους, εκτιμήθηκε ο βαθμός σ-σύγκλισης. Η οικονομετρική ανάλυση προχώρησε στον έλεγχο της μείωσης της διαφοράς των μεριδίων δαπάνης των χωρών με το σχετικό μέσο όρο, προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη β-σύγκλισης. Η εισαγωγή μεταβλητών ελέγχου και η χρήση βοηθητικών μεταβλητών ήταν καθοριστική τόσο για να εντοπιστούν οι παράμετροι επιρροής όσο και για να διαπιστωθεί πόσο ισχυρά είναι τα αποτελέσματα. Να σημειωθεί ότι και στα δύο επίπεδα ανάλυσης (στατιστικό και οικονομετρικό) πραγματοποιήθηκε, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ένας διττός διαχωρισμός: καταρχάς η περίοδος μελέτης διαιρέθηκε σε δύο υποπεριόδους, ενώ οι σχετικοί υπολογισμοί έγιναν τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. των 27, όσο και σε τέσσερις υποομάδες χωρών. Επιπλέον στην ανάλυση συμπεριλάβαμε και δύο ακόμα κατηγορίες δαπανών, που ήταν αποτέλεσμα μιας “ex ante” ομαδοποίησης, των αγαθών «διαβίωσης» και των αγαθών «συμβίωσης».

Ως γενική κατάληξη η έρευνα έδειξε ότι το καταναλωτικό πρότυπο εμφάνισε τουλάχιστον στην πλειοψηφία των αγαθών σ και β σύγκλιση. Αυτή όμως η σύγκλιση είχε διαφορετική ένταση ανάλογα με τη χρονική περίοδο μελέτης, την ομάδα χωρών και βέβαια την κατηγορία αγαθών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το φαινόμενο ήταν σαφώς πιο έντονο στην πρώτη υπό εξέταση περίοδο (1993-1999), τόσο στον αριθμό των κατηγοριών που συγκλίνουν όσο και στο ρυθμό σύγκλισης των χωρών. Κατά τη δεύτερη περίοδο (2000-2007) το φαινόμενο εμφάνισε σημεία εξασθένησης, ειδικά στο μέγεθος του ρυθμού του. Αυτό το στοιχείο, το γεγονός δηλαδή ότι ο ρυθμός σύγκλισης στα καταναλωτικά πρότυπα μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. περιορίστηκε κατά την περίοδο 2000-2007 και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξε και απόκλιση (αύξηση των τιμών των συντελεστών μεταβλητότητας), είναι δυνατό να συνδεθεί με την τρέχουσα οικονομική κρίση που υπάρχει σε ορισμένες χώρες της ευρωζώνης.

Ειδικότερα, φαίνεται πως οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν μετά την υιοθέτηση του ευρώ δεν επιτάχυναν την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά πιθανώς δημιούργησαν αντίρροπες τάσεις μέσα στην ευρωζώνη. Αν τώρα ληφθεί υπόψη ο ρόλος των μεταβλητών ελέγχου (π.χ. εισόδημα) στη σύγκλιση του καταναλωτικού προτύπου, είναι δυνατό να υποτεθεί ότι σήμερα, όπου βασικοί μακροοικονομικοί παράμετροι μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. εμφανίζουν μικτές τάσεις (θετικοί ρυθμοί μεγέθυνσης στις χώρες του Βορρά - αρνητικοί στο Νότο), το φαινόμενο της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου πιθανώς να είναι ακόμα λιγότερο έντονο. Βέβαια μια τέτοια θέση απαιτεί προηγουμένως την ανάλογη εμπειρική διερεύνηση. Στο σημείο όμως αυτό είναι δυνατό να τεθεί ως ερώτημα για μελλοντική έρευνα.

Σε επίπεδο ομάδας χωρών τώρα είναι φανερό ότι η σύγκλιση ήταν σαφώς πιο έντονη στα νέα μέλη και λιγότερο στην ευρωζώνη και στην Ε.Ε. των 15. Όσον αφορά τις κατηγορίες αγαθών, οι δαπάνες μεν για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες ήταν εκείνες όπου η σύγκλιση ήταν εντονότερη, οι δε δαπάνες για είδη ένδυσης/υπόδησης είχαν σαφώς πιο περιορισμένη σύγκλιση, ενώ σε ένα γενικό επίπεδο συμπεραίνουμε ότι η σύγκλιση αφορούσε περισσότερο τα αγαθά «συμβίωσης» και λιγότερο τα αγαθά «διαβίωσης». Αυτή η κατάληξη είναι δυνατό να συνδεθεί με το γεγονός ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο σημειώθηκαν έντονες διεργασίες σχετικά με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς στην Ε.Ε., τη διεύρυνσή της και την ίδρυση της νομισματικής ένωσης. Όσον αφορά τώρα το ρόλο των μεταβλητών ελέγχου, είναι χαρακτηριστική η επίδραση που είχαν οι ενδογενείς παράμετροι (εισόδημα, χαρακτηριστικά νοικοκυριών), με τις εξωγενείς να μην φάνηκε ότι άσκησαν ιδιαίτερη επιρροή (κυρίως οι δημοσιονομικές).

Στο σημείο αυτό εισέρχεται πλέον η γενική κατάληξη της παρούσας έρευνας, προσδιορίζονται τα όριά της αλλά και σκιαγραφούνται οι δυνητικές προεκτάσεις της. Ο έλεγχος της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου είναι

γεγονός ότι αποτελεί ένα κεντρικό ζήτημα στον ευρύτερο χώρο των εφαρμοσμένων οικονομικών καθώς καλείται να συνδέσει τη μακροοικονομική και μικροοικονομική προσέγγιση της κατανάλωσης με τη μεθοδολογική ανάλυση για τον έλεγχο της σύγκλισης. Επισημαίνουμε ότι στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού ο στόχος είναι διπλός: από τη μια πλευρά να εκτιμηθεί αν, σε ποιά αγαθά, σε ποιές χώρες και σε ποιά χρονική περίοδο υπήρξε μείωση ή αύξηση των διαφορών που υπάρχουν στα καταναλωτικά πρότυπα και από την άλλη να εντοπιστούν οι παράγοντες εκείνοι που επηρέασαν τη μεταβολή (μείωση/ αύξηση) στις διαφορές αυτές. Αυτό ακριβώς το σημείο ανέδειξε το γενικό στόχο της έρευνας: μέσα από τη χρήση δύο μεθοδολογικών εργαλείων, ένα στατιστικό και ένα οικονομετρικό, εντόπισε τις κατηγορίες εκείνες των αγαθών, τις ομάδες χωρών και το χρόνο όπου καταγράφηκε σύγκλιση των καταναλωτικών προτύπων. Συγχρόνως εντοπίστηκαν βασικοί παράμετροι του φαινομένου αυτού, με τις πλέον χαρακτηριστικές να είναι το εισόδημα και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των νοικοκυριών.

Εδώ βέβαια εντοπίζονται και τα όρια της έρευνας. Ο εντοπισμός της σύγκλισης αυτής αφορά καταρχάς αποκλειστικά τη συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς και δεν αποτελεί εκτίμηση ότι οι χώρες της Ε.Ε. θα αποκτήσουν ένα κοινό καταναλωτικό πρότυπο. Όπως αναδείχθηκε και μέσα από την ανάλυση, καθοριστικό ρόλο έχουν οι μεταβλητές ελέγχου. Αν αυτές αρχίζουν να εμφανίζουν έντονη διαφοροποίηση μεταξύ των κρατών, είναι δυνατό να οδηγήσουν σε αύξηση των διαφορών των καταναλωτικών προτύπων. Συγχρόνως, στοιχείο που προκύπτει από την έρευνά μας, η χρονική περίοδος ανάλυσης, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αποτελεί κεντρική παράμετρο στα τελικά αποτελέσματα που προκύπτουν σε κάθε σχετική μελέτη. Επίσης ένα στοιχείο που δεν κατέστη δυνατό να ληφθεί υπόψη, λόγω της έλλειψης διαθεσιμότητας στοιχείων για όλες τις υπό εξέταση χώρες, ήταν η συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Θα ήταν, για παράδειγμα, ιδιαίτερα ενδιαφέρον να εξεταστεί ο ρόλος των διαφορών των διαφημιστικών δαπανών μεταξύ των χωρών πάνω στην εξέλιξη της διάρθρωσης του καταναλωτικού προτύπου. Όμως τα όρια αυτά προσδιορίζουν και τις προεκτάσεις που δημιουργούνται μέσα από την παρούσα έρευνα.

Μια τέτοια προέκταση είναι ο έλεγχος της σύγκλισης και η εξειδίκευσή του σε επίπεδο τριψήφιων κωδικών κατανάλωσης: να αναλυθούν δηλαδή πέραν από τις δώδεκα γενικές κατηγορίες που συνθέτουν το καταναλωτικό πρότυπο, οι ειδικές κατηγορίες κάθε μιας από τις γενικές δαπάνες αυτές. Να εξεταστεί λ.χ., η περίπτωση αν υπήρξε σύγκλιση στις ειδικές κατηγορίες που διαρθρώνονται οι δαπάνες για είδη ένδυσης, αν δηλαδή υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες κατηγορίες δαπάνης (π.χ. είδη ρουχισμού, υπόδηση, αθλητική ένδυση) όπου το φαινόμενο αυτό είναι περισσότερο ή λιγότερο έντονο. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να εντοπιστούν ποιά είναι εν τέλει τα τελικά αγαθά όπου οι

καταναλωτές τείνουν να δαπανούν ένα παρόμοιο μερίδιο. Ας σημειωθεί όμως ότι στην περίπτωση αυτή ο όγκος δεδομένων αυξάνεται σημαντικά, μιας και κάθε μια από τις δώδεκα κατηγορίες του καταναλωτικού προτύπου διαιρείται σε τουλάχιστον έξι τελικές δαπάνες.

Ένα άλλο στοιχείο που βρίσκεται στις προεκτάσεις της έρευνάς μας είναι να ληφθεί υπόψη, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η επιρροή που ασκούν οι επιχειρήσεις στις αποφάσεις των καταναλωτών. Πέραν της διαφημιστικής δαπάνης, χαρακτηριστικά στοιχεία που επηρεάζουν για παράδειγμα το καταναλωτικό πρότυπο, ειδικά σε δαπάνες για τρόφιμα, είδης ένδυσης ή και δαπάνες αναψυχής, είναι η παρουσίαση πολυεθνικών επιχειρήσεων και ο βαθμός συγκέντρωσης που υπάρχει στις αγορές. Πρόσθετο ενδιαφέρον θα είχε να εξεταστεί και η παράμετρος του χώρου: πώς π.χ. επηρεάζει τη διάρθρωση του καταναλωτικού προτύπου και εν τέλει τη σύγκλιση μεταξύ των κρατών, η γεωγραφική συγκέντρωση που υπάρχει σε κάθε χώρα αλλά και οι γεωγραφικές αποστάσεις μεταξύ των χωρών. Στο πλαίσιο αυτό είναι δυνατό να εντοπιστούν άλλες (μικρότερες) υποομάδες χωρών, πέραν των πέντε που αναλύθηκαν στην παρούσα έρευνα, όπου το φαινόμενο αυτό να είναι περισσότερο έντονο. Ένα τελευταίο στοιχείο, που επισημάνθηκε και προηγουμένως, είναι η επέκταση της ανάλυσης για τα έτη μετά το 2007, όπου και συμπίπτει με την οικονομική κρίση που λαμβάνει χώρα την τρέχουσα χρονική περίοδο.

Αυτά τα ενδεικτικά παραδείγματα υποδεικνύουν μερικές από τις προεκτάσεις που είναι δυνατό να αναπτυχθούν και να προσδώσουν περαιτέρω ευρήματα στην ανάλυση της σύγκλισης του καταναλωτικού προτύπου. Άλλωστε αυτό είναι θα λέγαμε και ένα στοιχείο που τα εφαρμοσμένα οικονομικά έχουν χαρακτηριστεί ως η «τέχνη των οικονομικών»: ότι η έρευνα ενός πεδίου δεν ολοκληρώνεται σε μια μελέτη: συντίθεται, διαμορφώνεται και διαρκώς εξελίσσεται.

Βιβλιογραφία

I. Ξενόγλωσση

- Aasness, J. Rødseth, A. (1983), Engel Curves and Systems of Demand Functions, *European Economic Review*, Vol. 20, pp. 95-121.
- Abdelal, R. Tedlow, R. (2003), Theodore Levitt's 'The Globalization of Markets': An Evaluation after Two Decades, Harvard NOM Working Paper No. 03-20.
- Abdulai, A. Jain, D. Sharma, A. (1999), Household Food Demand Analysis in India, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 50, pp. 316-327.
- Abramovitz, M. (1986), Catching Up, Forging Ahead, and Falling Behind, *The Journal of Economic History*, Vol. 46, pp. 385-406.
- Acemoglu, D., and J. Ventura (2001), The World Income Distribution, NBER Working Paper No. 8083.
- Adick, C. (2002), Demanded and Feared: Transnational Convergencies in National Educational Systems and their (Expectable) Effects, *European Educational Research Journal*, Vol. 1, pp. 214-233.
- Agarwala, R. Drinkwater, J. (1972), Consumption Functions with Shifting Parameters Due to Socio-Economic Factors, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 54, pp. 89-96.
- Aitchison, J. Brown, J. (1954), A Synthesis of Engel Curve Theory, *The Review of Economic Studies*, Vol. 22, pp. 35-46.
- Aizenman, J. Brooks, E. (2005), Globalization and Taste Convergence: The Case of Wine and Beer, NBER Working Paper N.o 11228.
- Alessandro, A. (2010), How Can Government Spending Affect Private Consumption? A Panel Cointegration Approach, *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, Issue 18, pp. 40-57.
- Alker, H. Russett, B. (1964), On Measuring Inequality, *Behavioral Science*, Vol. 9, pp. 207-218.
- Allen R., (1936), Professor Slutsky's Theory of Consumers' Choice, *The Review of Economic Studies*, Vol. 3, pp. 120-129.
- Allison, P. (1978), Measures of Inequality, *American Sociological Review*, Vol. 43, pp. 865-880.
- Alsasua, J. Bilbao-Ubillos, J. Olaskoaga, J. (2007), The EU Integration Process and the Convergence of Social Protection Benefits at National Level, *International Journal of Social Welfare*, Vol. 16, pp. 297-306.
- Andersson, Å. Lundqvist, L. (1976), Regional Analysis of Consumption Patterns, *Papers in Regional Science*, Vol. 36, pp. 117-131.

- Arnould, E. Thompson, C. (2005), Consumer Culture Theory (CCT): Twenty Years of Research, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 31, pp. 868-882.
- Aschauer, D. (1985), Fiscal Policy and Aggregate Demand, *The American Economic Review*, Vol. 75, pp. 117-127.
- Assadi, D. (2003), Do Religions Influence Customer Behavior? Confronting Religious Rules and Marketing Concepts, *Cahiers du CEREN*, Vol. 5, pp. 2 – 13.
- Assael H., *Consumer Behavior and Marketing Action*, Cincinnati, OH: South Western College Publishing, 1998.
- Allingham, M. (1972), The Measurement of Inequality, *Journal of Economic Theory*, Vol. 5, pp. 163-169.
- Atkinson, A. (1970), On the Measurement of Inequality, *Journal of Economic Theory*, Vol. 2, pp. 244-263.
- Attanasio, O. (1998), Consumption Demand, Working Paper No. 6466, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Attanasio, O. Browning, M. (1995), Consumption over the Life Cycle and over the Business Cycle, *The American Economic Review*, Vol. 85, pp. 1118-1137.
- Attanasio, O. Weber, G. (1993), Consumption Growth, the Interest Rate and Aggregation, *The Review of Economic Studies*, Vol. 60, pp. 631-649.
- Aubyn, M. (1999), Convergence Across Industrialised Countries (1890-1989): New Results Using Time Series Methods, *Empirical Economics*, Vol. 24, pp. 23-44.
- Bagarani, M. Forleo, M. Zampino, S. (2009), Households Food Expenditures Behaviours and Socioeconomic Welfare in Italy, European Association of Agricultural Economists, 113th Seminar, Greece.
- Barigozzi, M. Alessi, L. Capasso, M. Fagiolo, G. (2009), The Distribution Of Households Consumption-Expenditure Budget Shares, Working Paper Series, No. 1061, European Central Bank, Frankfurt am Main, Germany.
- Barnes, R. Gillingham, R. (1984), Demographic Effects in Demand Analysis: Estimation of the Quadratic Expenditure System Using Microdata, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 66, pp. 591-601.
- Barro, J. (1981), Output Effects of Government Purchases, *Journal of Political Economy*, Vol. 89, pp. 1086-1121.
- Barro, R. Grilli, V. (1994), *European Macroeconomics*, Macmillan, Basingstoke.
- Barro, R. Sala-i-Martin, X. (1992), Convergence, *The Journal of Political Economy*, Vol. 100, pp. 223-251.
- Barro, R. Sala-i-Martin, X. (1995), *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York.
- Barro, R. Sala-I-Martin, X. Blanchard, O. Hall, R. (1991), Convergence Across States and Regions, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1, pp. 107-182.
- Bartels, R. (1968), Are Domestic and International Marketing Dissimilar?, *The Journal of Marketing*, Vol. 32, pp. 56-61.

- Barten, A. (1964), Consumer Demand Functions under Conditions of Almost Additive Preferences, *Econometrica*, Vol. 32, pp. 1-38.
- Barten, A. (1968), Estimating Demand Equations, *Econometrica*, Vol. 36, No. 2, pp. 213-251.
- Barzel, Y. (1976), An Alternative Approach to the Analysis of Taxation, *The Journal of Political Economy*, Vol. 84, pp.1177-1197.
- Basile, R. de Nardis, S. Girardi, A. (2001), Regional Inequalities and Cohesion Policies in the European Union, ISAE Istituto di Studi e Analisi Economica, ISAE Working Paper, Number 23, Rome.
- Bassie, L. (1946), Consumers' Expenditures in War and Transition, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 28, pp. 117-130.
- Baum, R. (1974), Beyond Convergence: Toward Theoretical Relevance in Quantitative Modernization Research, *Sociological Inquiry*, Vol. 44, pp. 225-240.
- Baumol, W. (1986), Productivity Growth, Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show, *The American Economic Review*, Vol. 76, pp. 1072-1085.
- Becker, G. (1965), A Theory of the Allocation of Time, *The Economic Journal*, Vol. 75, pp. 493-517.
- Beine, M. Hecq, A. (1998), Codependence and Convergence in the EC Economies, *Journal of Policy Modeling*, Vol. 20, pp. 403-426.
- Ben-David, D. (1993), Equalizing Exchange: Trade Liberalization and Income Convergence, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 108, pp. 653-679.
- Ben-David, D. (1994), Convergence Clubs and Diverging Economies, CEPR Discussion Papers 922, C.E.P.R. Discussion Papers.
- Ben-David, D. (1994), Income Disparity Among Countries and the Effects of Freer Trade, στο Pasinetti, L. Solow, R. (eds.), *Economic Growth and the Structure of Long Run Development*, London: Macmillan, pp. 45-64.
- Ben-David, D. (1996), Trade and convergence among countries, *Journal of International Economics*, Vol. 40, pp. 279-298.
- Ben-David, D. (2001), Trade Liberalization and Income Convergence: a Comment, *Journal of International Economics*, Vol. 55, pp. 229-234.
- Benos, N. Karagiannis, S. (2007), Convergence and Economic Performance in Greece: New Evidence at Regional and Prefecture Level, Centre for Planning and Economic Research, Discussion Paper No 95, Athens.
- Bentham, J. (1789), *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, Batoche Books, London, UK.
- Bentzen, J. Eriksson, T. Smith, V. (2001), Alcohol Consumption in European Countries, Time series based tests of convergence, *Cahiers d'économie et sociologie rurales*, n° 60-61.
- Bernard, A. Durlauf, S. (1995), Convergence in International Output, *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 10, pp. 97-108.

- Bernard, A. Durlauf, S. (1996), Interpreting Tests of the Convergence Hypothesis, *Journal of Econometrics*, Vol. 71, pp. 161-173.
- Bernard, A. Jones, C. (1996), Comparing Apples to Oranges: Productivity Convergence and Measurement Across Industries and Countries, *The American Economic Review*, Vol. 86, pp. 1216-1238.
- Bernard, A. Jones, C. (1996), Technology and Convergence, *The Economic Journal*, Vol. 106, pp. 1037-1044.
- Blinder A., Deaton, A. (1985), The Time Series Consumption Function Revisited, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 2, pp. 465-511.
- Blinder, A. (1981), Temporary Income Taxes and Consumer Spending, *The Journal of Political Economy*, Vol. 89, pp. 26-53.
- Blundell, R. (1988), Consumer Behaviour: Theory and Empirical Evidence – A Survey, *The Economic Journal*, Vol. 98, pp. 16-65.
- Blundell, R. Browning, M. Meghir, C. (1994), Consumer Demand and the Life-Cycle Allocation of Household Expenditures, *The Review of Economic Studies*, Vol. 61, pp. 57-80.
- Boddewyn, J. Hansen, D. (1977), American Marketing in the European Common Market, 1963-1973, *European Journal of Marketing*, Vol. 11, pp. 548-563.
- Boddewyn, J. Soehl, R. Picard, J. (1986), Standardization in International Marketing: Is Ted Levitt in Fact Right?, *Business Horizons*, Vol. 29, pp. 69-75.
- Borooh, K. (1991), Consumer Expenditure and Disposable Income: Two Neglected Issues, *Bulletin of Economic Research*, Vol. 43, pp. 299-330.
- Bouget, D. (2009), Trends of Social Welfare Systems: From Convergence to Attractiveness. An Exploratory Approach, RECOWOE Publication, Dissemination and Dialogue Centre, Working Paper on the Reconciliation of Work and Welfare in Europe, REC-WP 13/2009, Edinburgh.
- Boulding, K. (1945), The Consumption Concept in Economic Theory, *The American Economic Review*, Vol. 35, No. 2, pp. 1-14.
- Bourdieu, P. (1984), *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge Kegan Paul, London.
- Boyle, G. McCarthy, T. (1997), A Simple Measure of Beta-Convergence, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 59, pp. 257-264.
- Brenton, P. (1997), Estimates of the Demand for Energy Using Cross-Country Consumption Data, *Applied Economics*, Vol. 29, pp. 851-859.
- Brodin, P. Nymoer, R. (1991), Wealth Effects and Exogeneity: The Norwegian Consumption Function 1966(1)-1989(4), *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 51, pp. 277-304.
- Brown, A. Deaton, A. (1972), Surveys in Applied Economics: Models of Consumer Behaviour, *The Economic Journal*, Vol. 82, pp. 1145-1236.
- Brown, B. (2000), Consumer Theory Based on the Marginal Rate of Substitution Function, *International Advances in Economic Research*, Vol. 6, pp. 336-353.

- Brown, T. (1952), Habit Persistence and Lags in Consumer Behaviour, *Econometrica*, Vol. 20, pp. 355-371.
- Brown, T. (1952), Habit Persistence and Lags in Consumer Behaviour, *Econometrica*, Vol. 20, pp. 355-371.
- Bruno, G. De Bonis, R. Silvestrini, A. (2011), Do Financial Systems Converge? New Evidence from Financial Assets in OECD Countries, *Journal of Comparative Economics*, forthcoming, Available online 4 October 2011.
- Buzzell, R. (1968), Can you standardize multinational marketing?, *Harvard Business Review*, Vol. 46, pp. 102-113.
- Cahlik, T. Honzák, T. Honzáková, J. Jiřina, M. Reichlová, N. (2005), Convergence of Consumption Structure, Charles University Prague, Faculty of Social Sciences, Institute of Economic Studies, Working Papers IES, Number 99.
- Campbell, J. Mankiw, G. (1991), The response of consumption to income: A Cross-Country investigation, *European Economic Review*, Vol. 35, pp. 723-767.
- Capolupo, R. (1998), Convergence in Recent Growth Theories: a Survey, *Journal of Economic Studies*, Vol. 25, pp. 496-537.
- Carlino, G. Mills, L. (1993), Are U.S. Regional Incomes Converging? A Time Series Analysis, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 32, pp. 335-346.
- Carree, M. Klomp, L. Thurik, A. (2000), Productivity Convergence in OECD Manufacturing Industries, *Economics Letters*, Vol. 66, pp. 337-345.
- Carrera, D. Rodríguez, G. (2009), Have European Unemployment Rates Converged? Central Reserve Bank of Peru, Working Paper, 2009-007.
- Carroll, C. Summers, L. (1991), Consumption Growth Parallels Income Growth: Some New Evidence, Working Paper No 3090, National Bureau of Economic Research, New York.
- Carruth, A. Gibson, H. Tsakalotos, E. (1999), Are Aggregate Consumption Relationships Similar Across the European Union?, *Regional Studies*, Vol. 33, pp. 17-26.
- Caselli, F. Ventura, J. (2000), A Representative Consumer Theory of Distribution, *The American Economic Review*, Vol. 90, pp. 909-926.
- Cellini, R. (1997), Growth Empirics: Evidence from a Panel of Annual Data, *Applied Economics Letters*, Vol. 4, pp. 347-351.
- Chai, A. Moneta, A. (2008), At the Origins of Engel Curves Estimation, *Papers on Economics and Evolution*, Max Planck Institute of Economics, Evolutionary Economics Group.
- Champernowne, D. (1974), A Comparison of Measures of Inequality of Income Distribution, *The Economic Journal*, Vol. 84, pp. 787-816.
- Chang, H. Bettington, N. (2001), Demand for Wine in Australia: Systems Versus Single Equation Approach, University of New England, School of Economics, Working Paper, No. 2001-5.
- Chatterji, M. (1992), Convergence Clubs and Endogenous Growth, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 8, pp. 57-69.

- Chick, V. (1983), *Macroeconomics after Keynes: A Reconsideration of the General Theory*, Philip Allan, Oxford.
- Chitnis, M. Hunt, L. (2009), Modelling UK Household Expenditure: Economic Versus Non-Economic Drivers, RESOLVE Working Paper 07-09, University of Surrey.
- Chung, Y. (1998), Culture and Consumption Expenditures Patterns: Comparison Between Korean and United States Households, *Journal of Consumer Studies and Home Economics*, Vol. 22, pp. 39-50.
- Clements, K. Chen, D. (1996), Fundamental Similarities in Consumer Behaviour, *Applied Economics*, Vol. 28, pp. 747-757.
- Clements, K. Johnson, L. (1983), The Demand for Beer, Wine, and Spirits: A Systemwide Analysis, *The Journal of Business*, Vol. 56, pp. 273-304.
- Clements, K. Selvanathan, A. (1988), The Rotterdam Demand Model and its Application in Marketing, *Marketing Science*, Vol. 7, pp. 60-75.
- Clements, K. Selvanathan, S. (1994), Understanding Consumption Patterns, *Empirical Economics*, Vol. 19, pp. 69-110.
- Constantinescu, L., Goldbach, I., Gavrila, G. (2009), Culture - Major Determinant of the European Consumer Behavior, *Annales Universitatis Apulensis series Oeconomica*, Vol. 2, pp. 1019-1024.
- Corrigan, P. *The Sociology of Consumption: an Introduction*, SAGE Publications, UK, 1997.
- Corugedo, E. (2004), Consumption Theory, *Handbooks in Central Banking*, No. 23, Issued by the Centre for Central Banking Studies, Bank of England, London.
- Coughlin, R. (2000), Convergence Theories, στο Borgatta, E. Montgomery, R. (Eds), *Encyclopedia of Sociology*, (2nd ed.), New York: Macmillan, pp. 422-431.
- Cowan, R. et al. (1997), A Model of Demand with Interactions Among Consumers, *International Journal of Industrial Organization*, Vol. 15, pp. 711-732
- Cowell, F. (1980), On the Structure of Additive Inequality Measures, *The Review of Economic Studies*, Vol. 47, pp. 521-531.
- Crafts, N. (1996), Post-Neoclassical Endogenous Growth Theory: What are its Policy Implications?, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 12, pp. 30-47.
- Crespo-Cuaresma, J. Dimitz, M. (2002), Growth, Convergence and EU Membership, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank), Working Paper Number 62, Wien.
- Cuadoa, J. de Graciaa, F. (2006), Real Convergence in Some Central and Eastern European Countries, *Applied Economics*, Vol. 38, pp. 2433-2441.
- Cutright, P. (1967), Inequality: A Cross-National Analysis, *American Sociological Review*, Vol. 32, pp. 562-578.
- Davidson, J. Hendry, D. Srba, F. Yeo, S. (1978), Econometric modelling of the aggregate time series relationship between consumers' expenditure and income in the UK, *The Economic Journal*, Vol. 88, pp. 661-692.

- Davis, C. Moussie, M. Dinning, J. Christakis, G. (1983), Socioeconomic Determinants of Food Expenditure Patterns among Racially Different Low-Income Households: An Empirical Analysis, *Western Journal of Agricultural Economics*, Vol. 8, pp. 183-196
- Davis, E. (1984), The consumption function in macroeconomic models: a comparative study, *Applied Economics*, Vol. 16, pp. 799-838.
- Davis, T. (1952), The Consumption Function as a Tool for Prediction, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 34, pp. 270-277.
- De la Fuente, A. (2000), Convergence Across Countries And Regions: Theory And Empirics, CEPR Discussion Paper, No. 2465.
- Deal, T. Kennedy, A. (1982), *Corporate Cultures: the Rites and Rituals of Corporate Life*, Addison-Wesley, Reading Mass.
- Deaton, A. (1974), The Analysis of Consumer Demand in the United Kingdom, 1900-1970, *Econometrica*, Vol. 42, pp. 341-368.
- Deaton, A. Muellbauer, J. (1980), An Almost Ideal Demand System, *The American Economic Review*, Vol. 70, pp. 312-326.
- Deaton, A. Muellbauer, J. (1980), *Economic Theory and Consumer Behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Deaton, A. (2005), Franco Modigliani and the Life Cycle Theory of Consumption, Research Program in Development Studies and Center for Health and Wellbeing, Princeton University.
- Delgado, F. Presno, M. (2008), Tax Policy Convergence in EU: an Empirical Analysis, Discussion Paper, University of Oviedo.
- Deuze, M. (2006), Liquid Life, Convergence Culture, and Media Work, Working Paper 7.917, Indiana University.
- Dinan, J. Heckelman, J. (2010), Convergence and Divergence in State Political Behavior, 1970–2004, *The Social Science Journal*, Vol. 47, pp. 689-698.
- Dolores, M. Lopez, M. (2011), Consumption and Modernization in the European Union, *European Sociological Review*, Vol. 27, pp. 124-137.
- Donatos, G. Mergos, G. (1991), Residential Demand for Electricity: The Case of Greece, *Energy Economics*, Vol. 13, pp. 41-47.
- Dougan, W. (1982), Giffen Goods and the Law of Demand, *The Journal of Political Economy*, Vol. 90, pp. 809-815.
- Doughney, J. Vu, J. (2009), Consumption and Its Function: Exploring the Time-Series “Consumption Function” in Australia 1959-60 to 2005-06, *International Review of Business Research Papers*, Vol.5, pp. 265-276.
- Douglas, M. Isherhood, B. (1979), *The World of Goods*, Routledge, New York.
- Douglas, S. Craig, S. (1997), The Changing Dynamic of Consumer Behavior: Implications for Cross-Cultural Research, *International Journal of Research in Marketing*, Vol. 14, pp. 379-395.

- Dowrick, S. Nguyen, D. (1989), OECD Comparative Economic Growth 1950-85: Catch-Up and Convergence, *The American Economic Review*, Vol. 79, pp. 1010-1030.
- Duesenberry, J. (1949), *Income, Saving, and the Theory of Consumer Behavior*, Harvard University Press, Cambridge.
- Duesenberry, J. *Income Consumption Relations and their Implications*, in Mueller, M. ed. (1971), *Readings in Macroeconomics*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Dunning, E. Hopper, E. (1966), Industrialisation and the Problem of Convergence: a Critical Note, *Sociological Review*, Vol. 14, pp. 163-186.
- Duvall, E. (1971), *Family Development*, 4th ed., Philadelphia: J. B. Lippincott Company.
- Eakins, J. Gallagher, L. (2003), Dynamic Almost Ideal Demand Systems: an Empirical Analysis of Alcohol Expenditure in Ireland, *Applied Economics*, Vol. 35, pp. 1025 – 1036.
- ECE, (1997), *Understanding Consumption Patterns: A Better Way towards Action*, Economic Commission For Europe, United Nations, Geneva.
- Eckey, H. Türck, M. (2006), Convergence of EU-Regions – A Literature Report, University of Kassel, Institute of Economics, Discussion Paper, Number 80/06.
- Eichelbaum de Babini, A. (1991), Convergence and Divergence of Education Systems in Today's World, *Prospects*, Vol. 21, pp. 330-339.
- Eisenstadt, S. (1966), *Modernization: Protest and Change*, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Eisenstadt, S. (1977), Convergence and Divergence of Modern and Modernizing Societies: Indications from the Analysis of the Structuring of Social Hierarchies in Middle Eastern Societies, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 8, pp. 1-144.
- Elinder, E. (1961), How international can advertising be?, *International Advertiser*, Vol. 1, pp. 17-20.
- Elmslie, B. (1995), Retrospectives: The Convergence Debate Between David Hume and Josiah Tucker, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, pp. 207-216.
- Elsner, K. Hartmann, M. (1998), Convergence of Food Consumption Patterns between Eastern and Western Europe, Discussion Paper No. 13, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe.
- Engel, E. (1857), Die Produktions- und Consumtionsverhältnisse des Königreichs Sachsen, *Anlage I*, pp. 1-54.
- Engel, J. Blackwell, R. Miniard, P. (1990), *Consumer Behavior*, The Dryden Press, Orlando.

- Erikson, R. Goldthorpe, J. Portocarero, L. (1983), Intergenerational Class Mobility and the Convergence Thesis: England, France and Sweden, *The British Journal of Sociology*, Vol. 34, pp. 303-343.
- Ertur, C. Koch, W. (2007), Growth, Technological Interdependence and Spatial Externalities: Theory and Evidence, *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 22, pp. 1033-1062.
- European Commission (2005), Study on Private Household Spending on Education and Training, Education and Culture Directorate-General, Luxembourg.
- Evans, P. Karras, G. (1996), Convergence Revisited, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 37, pp. 249-265.
- Fatas, A. Mihov, I. (2001), The Effects of Fiscal Policy on Consumption and Employment: Theory and Evidence, Mimeo, INSEAD.
- Feldstein, M. (1974), Social Security, Induced Retirement and Aggregate Capital Accumulation, *Journal of Political Economy*, Vol. 82, pp. 905-926.
- Feldstein, M. (1982), Government Deficits and Aggregate Demand, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 9, pp. 1-20.
- Ferber, R. (1962), Research on Household Behavior, *The American Economic Review*, Vol. 52, pp. 19-63.
- Fiaschi, D. Lavezzi, A. (2005), Growth and Convergence Across European Regions: an Empirical Investigation, Working paper, Dipartimento Di Scienze Economiche, 2005.
- Fisher, G. (1952), A Simple Econometric Model for the United States - 1947-1950, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 34, pp. 46-48.
- Fisher, I. (1927), 'A statistical method for measuring marginal utility and justice of a progressive income tax', in W. Fellner (eds.), *Ten Economic Essays Contributed in Honour of J. Bates Clark*, London: Macmillan.
- Fisher, I. (1930), *The Theory of Interest*, MacMillan, New York.
- Flavin, M. (1981), The Adjustment of Consumption to Changing Expectations About Future Income, *The Journal of Political Economy*, Vol. 89, pp. 974-1009.
- Flemming, J. (1973), The Consumption Function When Capital Markets are Imperfect: The Permanent Income Hypothesis Reconsidered, *Oxford Economic Papers*, New Series, Vol. 25, pp. 160-172.
- Form, W. (1979), Comparative Industrial Sociology and the Convergence Hypothesis, *Annual Review of Sociology*, Vol. 5, pp. 1-25.
- Franses, P. (1992), The Norwegian Consumption Function: A Comment, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 54, pp. 455-459.
- Friedman, M. (1957), *A Theory of the Consumption Function*, Princeton University Press, Princeton.
- Friedman, M. (1992), Do Old Fallacies Ever Die? *Journal of Economic Literature*, Vol. 30, pp. 2129-2132.

- Friend, I. Kravis, I. (1957), Consumption Patterns and Permanent Income, *The American Economic Review*, Vol. 47, No. 2, pp. 536-655.
- Fung, M. (2009), Financial Development and Economic Growth: Convergence or Divergence?, *Journal of International Money and Finance*, Vol. 28, pp. 56-67.
- Gaertner, W. (1974), A Dynamic Model of Interdependent Consumer Behavior, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Vol. 34, pp. 327-344.
- Galí, J. López-Salido, D. Vallés J. (2005), Understanding the Effects of Government Spending on Consumption, Working Paper No. 11578, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Gamaletsos, T. (1973), Further Analysis of Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns, *European Economic Review*, Vol. 4, pp.1-20.
- Gemmell, N. Kneller, R. (2002), Fiscal Policy, Growth and Convergence in Europe, European Economy Group, Madrid, Working Paper, No 14.
- Gerschenkron, A. (1962), *Economic Backwardness in Historical Perspective, a Book of Essays*, Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.
- Ghez, G. Becker, G. (1975), *The Allocation of Time and Goods over the Life Cycle*, NBER, Cambridge.
- Giavazzi, F. Pagano, M., (1996), Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy Changes: International Evidence and the Swedish Experience, *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 3, pp. 67-103.
- Gil, J. Gracia, A. Perez, P. (1995), Food Consumption and Economic Development in the European Union, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 22, pp. 385-399.
- Glick P. Parke, R. (1965), New Approaches in Studying the Life Cycle of the Family, *Demography*, Vol. 2, pp. 187-202.
- Glick, P. (1947), The Family Cycle, *American Sociological Review*, Vol. 12, pp. 104-174.
- Glick, P. (1977), Updating the Life Cycle of the Family, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 39, pp. 5-13.
- Goldberger, A. Gamaletsos, T. (1970), A Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns, *European Economic Review*, Vol. 1, pp. 357-400.
- Gossen, H. (1854), *Die Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs und der daraus fließenden Regeln für menschliches Handeln*, Braunschweig. [η αγγλική του μετάφραση έγινε το 1983 με τίτλο *The Laws of Human Relations and the Rules of Human Action Derived Therefrom*, MIT Press]
- Gourinchas, P. Parker, A. (2002), Consumption over the Life Cycle, *Econometrica*, Vol. 70, pp. 47-89.
- Gracia, A. Albisu, L. (2001), Food Consumption in the European Union: Main Determinants and Country Differences, *Agribusiness*, Vol. 17, pp. 469-488.
- Greasley, D. Oxley, L. (1997), Time-series based tests of the convergence hypothesis: Some positive results, *Economics Letters*, Vol. 56, pp. 143-147.

- Greve, B. (1996), Indications of Social Policy Convergence in Europe, *Social Policy*, Vol. 30, pp. 348-367.
- Grigg, D. (1993), The European Diet: Regional Variations in Food Consumption in the 1980s, *Geoforum*, Vol. 24, pp. 277-289.
- Gualerzi, D. (2002), *Towards a Theory of the Consumption-Growth Relationship*, Working Paper, University of Pisa.
- Gupta, V. Wang, J. (2003), Globalization and Convergence-Divergence Debate: Strategic Perspectives for Emerging Markets, *Journal of Business and Economics Research*, Vol. 1, pp. 69-76.
- Hagen, E. (1955), The Consumption Function: a Review Article, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 37, pp. 48-54.
- Hall, R. (1978), Stochastic Implications of the Life Cycle-Permanent Income Hypothesis: Theory and Evidence, *The Journal of Political Economy*, Vol. 86, pp. 971-988.
- Hall, S. Robertson, D. Wickens, M. (1997), Measuring Economic Convergence, *International Journal of Finance and Economics*, Vol. 2, pp. 131-143.
- Haller, A. Bills D. (1979), Review: Occupational Prestige Hierarchies: Theory and Evidence, *Contemporary Sociology*, Vol. 8, pp. 721-734.
- Ham, H. Flanders, M. (1991), *Heckscher-Ohlin Trade Theory*, Cambridge: The MIT Press.
- Hamburger, W. (1954), The Determinants of Aggregate Consumption, *The Review of Economic Studies*, Vol. 22, pp. 23-34.
- Hamburger, W. (1955), The Relation of Consumption to Wealth and the Wage Rate, *Econometrica*, Vol. 23, pp. 1-17.
- Hansen, L. Singleton, K. (1983), Stochastic Consumption, Risk Aversion, and the Temporal Behavior of Asset Returns, *Journal of Political Economy*, Vol. 91, pp. 249-268.
- Harris, R. Trainor, M. (1999), Manufacturing Industries in Northern Ireland and Great Britain: Was There Convergence During the 1949-92 Period? *Applied Economics*, Vol. 31, pp. 1573-1580.
- Hawes, D. (1980), The Time Variable in Models of Consumer Behavior, *Advances in Consumer Research*, Vol. 7, pp. 442-447.
- Heckman, J. (1974), Life Cycle Consumption and Labor Supply: an Explanation of the Relationship between Income and Consumption over the Life Cycle, *The American Economic Review*, Vol. 64, pp. 188-194.
- Hendler, R. (1975), Lancaster's New Approach to Consumer Demand and its Limitations, *The American Economic Review*, Vol. 65, pp. 194-200.
- Hendry, F. von Ungern Sternberg, T. (1979), Liquidity and inflation effects on consumers' expenditure, in *Essays in the Theory and Measurement of Consumers' Behaviour* (Ed.) A. S. Deaton, Cambridge University Press, Cambridge.

- Herrmann, R. Roder, C. (1995), Does Food Consumption Converge Internationally? Measurement, Empirical Tests and Determinants, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 22, pp. 400-414.
- Hicks, J. (1932), *Theory of Wages*, London, Macmillan.
- Hicks, J. Allen R. (1934), A Reconsideration of the Theory of Value, Part I and II, *Economica*, New Series, New Series, Vol. 1, pp. 52-76 and pp. 196-219.
- HM Treasury, (2003), Housing, Consumption and EMU, Public Enquiry Unit, London, UK.
- Hofstede, G. (1980), *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*, Beverly Hill: Sage.
- Hofstede, G. (1980), Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad?, *Organizational Dynamics*, Vol. 9, pp. 42-63.
- Hofstede, G. (2001), *Culture's Consequences*, Thousand Oaks, CA: Stage.
- Hont, I. (1983), The 'Rich Country-Poor Country' Debate in Scottish Classical Political Economy, στο Hont, I. Ignatieff, M. (eds.), *Wealth and Virtue*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 271-315.
- Hoselitz, B. (1972), Development and the theory of social systems, στο Stanley, M. (ed.), *In Social Development*, New York: Basic Books.
- Houthakker, H. (1950), Revealed preference and the utility function, *Economica*, Vol. 17, pp. 159-174.
- Houthakker, H. (1965), New Evidence on Demand Elasticities, *Econometrica*, Vol. 33, pp. 277-288.
- Inkeles, A. (1960), Industrial Man: The Relation of Status to Experience, Perception, and Value, *The American Journal of Sociology*, Vol. 66, pp. 1-31.
- Inkeles, A. Rossi, P. (1956), National Comparisons of Occupational Prestige, *The American Journal of Sociology*, Vol. 61, pp. 329-339.
- Inkeles, A. Sirowy, L. (1983), Convergent and Divergent Trends in National Educational Systems, *Social Forces*, Vol. 62, pp. 303-333.
- Inkeles, A. Smith, D. (1974), *Becoming Modern; Individual Change in six Developing Countries*, Cambridge: Harvard University Press.
- Jackman, R. (1974), Political Democracy and Social Equality: A Comparative Analysis, *American Sociological Review*, Vol. 39, pp. 29-45.
- Jackson, P. (2004), Local Consumption Cultures in a Globalizing World, *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 29, pp. 165-178.
- James, J. (2003), Convergence and Divergence in the Global Economy from a Technological Perspective, *International Journal of Information Technology and Management*, Vol. 2, pp. 312-323.
- Jappelli, T. Modigliani, F. (1998), The Age-Saving Profile and the Life-Cycle Hypothesis, Centre For Studies in Economics and Finance, Working Paper no. 9, Università Degli Studi di Salerno.

- Jeannet, J. Hennessey, H. (1995), *Global Marketing Strategies*, Houghton Co. Mifflin, International Edition.
- Jenkins, H. (2006), *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York: New York University Press.
- Jensen, R. Miller, N. (2008), Giffen Behavior and Subsistence Consumption, *The American Economic Review*, Vol. 98, pp. 1553-1577.
- John, R. (1995), The Weak Axiom of Revealed Preference and Homogeneity of Demand Functions, *Economic Letters*, Vol. 47, pp. 11-16.
- Judt, J. (2005), *Postwar, A History of Europe since 1945*, London: Heinemann, και Eichengreen, B. (1998), *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*, Princeton: Princeton University Press.
- Karagiannis, G. Velentzas, K. (1997), Explaining Food Consumption Patterns in Greece, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 48, pp. 83-92.
- Karen, R. Sevgin, E. Karen, M., Glenn, O. (1984), Consumer Decision Making Across Family Life Cycle Stages, *Advances in Consumer Research*, Vol. 11, pp. 400-404.
- Kenen, P. (1995), *Economic and Monetary Union in Europe*, Cambridge University Press.
- Kerr, C. Dunlop, J. Harbison F. Myers, C. (1960), *Industrialism and Industrial Man*, New York: Oxford University Press.
- Ketkar, S. Cho, W. (1983), Demographic Factors and the Pattern of Household Expenditures in the United States, *Atlantic Economic Journal*, Vol. 10, pp. 16-27.
- Keynes, J. (1936), *General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan Cambridge University Press, UK, Book III.
- Keynes, M. ed. (1975), *Essays on John Maynard Keynes*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kirman, A. (1992), Whom or What Does the Representative Individual Represent? *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 6, pp. 117-136.
- Kiron, D. Consumption in the Affluent Society, στο Goodwin, N. Ackerman, F. Kiron, D. (1997), *The Consumer Society*, Island Press, Washington DC.
- Klein, L. (1950), *Economic Fluctuations in the United States, 1921- 1941*, Cowles Commission Monograph No. 11, New York: John Wiley and Sons.
- Klonaris, S. Hallam, D. (2003), Conditional and Unconditional Food Demand Elasticities in a Dynamic Multistage Demand System, *Applied Economics*, Vol. 35, pp. 503 - 514.
- Klotz, G. (1994), Figures de la pensée quantitative en France, *Dix-huitième siècle*, Vol. 26.
- Koen, C. Goudswaard, K. Van Vliet, O. (2010), Patterns of Welfare State Indicators in the EU: Is there Convergence, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, pp. 529-556.

- Koenker, R. (1977), Was Bread Giffen? The Demand for Food in England Circa 1790, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 59, pp. 225–229.
- Kónya, I. Ohashi, H. (2007), International Consumption Patterns among High-income Countries: Evidence from the OECD Data, *Review of International Economics*, Vol. 15, pp. 744-757.
- Konya, I. Ohashiz, H. (2004), Globalization and Consumption Patterns among the OECD Countries, Boston College, Working Paper, No. 596.
- Kormendi, R. (1983), Government Debt, Government Spending, and Private Sector Behavior, *The American Economic Review*, Vol. 73, pp. 994-1010.
- Kraipornsak, P. (2010), Impact of Government Spending on Private Consumption and on the Economy: The Case of Thailand, *International Journal of Business and Economic Sciences*, Vol. 2, pp. 146-153.
- Krueger, A. (1968), Factor Endowments and Per Capita Income Differences among Countries, *The Economic Journal*, Vol. 78, pp. 641-659.
- Kuznets, S. (1942), Uses of National Income in Peace and War, Occasional Paper No 6, National Bureau of Economic Research, New York.
- Kuznets, S. (1946), *National Product since 1869*, National Bureau of Economic Research, New York, Part II.
- Lall, S. Yilmaz, S. (2001), Regional Economic Convergence: Do Policy Instruments Make a Difference?, *The Annals of Regional Science*, Vol. 35, σσ. 153-166.
- Lancaster, K. (1966), A New Approach to Consumer Theory, *The Journal of Political Economy*, Vol. 74, pp. 132-157.
- Lansing, J. Kish, L. (1957), Family Life Cycle as an Independent Variable, *American Sociological Review*, Vol. 22, pp. 512-519.
- Laros, F. Steenkamp, J. (2005), Emotions in Consumer Behavior: a Hierarchical Approach, *Journal of Business Research*, Vol. 58, pp. 1437– 1445.
- Laurent, A. (1983), The Cultural Diversity of Western Conceptions of Management, *International Studies of Management & Organization*, Vol. 13, pp. 75-96.
- Lazaridis, P. Drichoutis, A. (2005), Food Consumption Issues in the 21st Century, στο *The food industry in Europe*, (ed.) Soldatos, P. Rozakis, S. Athens, Greece: Stamoulis, pp. 21-33.
- Lee, J. Strazicich, M. (2003), Minimum LM Unit Root Test with Two Structural Breaks, *Review of Economics and Statistics*, Vol 85, pp. 1082-1089.
- Leser, C. (1963), Forms of Engel Functions, *Econometrica*, Vol. 31, pp. 694-703.
- Levitt T., (1983), The Globalization of Markets, *Harvard Business Review*, Vol. 61, pp. 92-102.
- Levy, M. (1967), Modernization and the Structure of Societies: A Setting for International Affairs, *Rural Sociology*; Vol. 32, pp. 107-109.
- Liu, T. Chang, C. (1950), U. S. Consumption and Investment Propensities: Pre-war and Post-war, *American Economic Review*, Vol. 40, pp. 565-582.

- Lommatzsch, K. Wozniak, P. (2006), Price Level Convergence and Inflation in the EU-8, Euroframe, EFN Report.
- Loomis, C. Hamilton, H. (1936), Family Life Cycle Analysis, *Social Forces*, Vol. 15, pp. 225-231.
- Low, J. (1952), An Eighteenth Century Controversy in the Theory of Economic Progress, *Manchester School of Economic and Social Studies*, Vol. 20, pp. 311-330.
- Luna, D. Gupta, S. (2001), An Integrative Framework for Cross-cultural Consumer Behavior, *International Marketing Review*, Vol. 18, pp. 45-69.
- Lux, M. (2000), Changes in Consumption of Households during 1990-1997, *Czech Sociology Review*, Vol. 8, pp. 211-232.
- Lyons, S. Mayor, K. Tol, R. (2009), Convergence of Consumption Patterns During Macroeconomic Transition: A Model of Demand in Ireland and the OECD, *Economic Modelling*, Vol. 26, pp. 702-714.
- Magrabi, F. Chung, S. Cha, S. and Yang, S. (1990), *The Economics of Household Consumption*, Praeger Publications, New York.
- Manitsaris, A. (2006), Estimating the European Union Consumption Function under the Permanent Income Hypothesis, *International Research of Journal of Finance and Economics*, Vol. 2, pp. 131-135.
- Marshall, A. (1890), *Principles of Economics: An Introductory Volume*, Prometheus Books, London.
- Martins, J. Gonand, F. Antolin, P. de la Maisonneuve C. Yeol Yoo K. (2005), The Impact of Ageing on Demand, Factor Markets and Growth, Economics Working Papers No.420, OECD, Paris.
- Mas-Colell, A. (1978), On the Revealed Preference Analysis, *Review of Economic Studies*, Vol. 45, pp. 121-131.
- Mason, R. (2000), The Social Significance of Consumption: James Duesenberry's Contribution to Consumer Theory, *Journal of Economic Issues*, Vol. 34, pp. 553-572.
- Mathur, S. (2005), Absolute and Conditional Convergence: Its Speed for Selected Countries for 1961-2001, Working Paper, No. 0503002, EconWPA.
- McKenzie, D. (2002), Are Tortillas a Giffen Good in Mexico? *Economics Bulletin*, Vol. 15, pp. 1-7.
- McLeod, P. Ellis, J. (1983), Alternative Approaches to the Family Life Cycle in the Analysis of Housing Consumption, *Journal of Marriage and Family*, Vol. 45, pp. 699-708.
- McNutt, P. (1996), The Essence of Global Political Economy, *European Business Review*, Vol. 96, pp. 4-12.
- Meier, G. (1958), International Trade and International Inequality, *Oxford Economic Papers*, New Series, Vol. 10, pp. 277-289.
- Mergos, G. Donatos, G. (1989), Consumer Behaviour in Greece: an Application of the Almost Ideal Demand System, *Applied Economics*, Vol. 21, pp. 983-993.

- Meyer, A. (1970), Theories of Convergence, στο Johnson, C. (ed.), *Change in Communist Systems*, Stanford: Stanford University Press, pp. 312-342.
- Meyer, J. Boli-Bennett, J. Chase-Dunn, C. (1975), Convergence and Divergence in Development, *Annual Review of Sociology*, Vol. 1, pp. 223-246.
- Mihalopoulos, V. Demoussis, M. (2002), An Infrequency of Purchase Model of Greek Household Clothing and Footwear Consumption with Error Dependence, *Spoudai*, Vol. 52, pp. 85-99.
- Miriam, C. Esteve, V. Tamarit, C. (2000), Price Convergence of Peripheral European Countries on the Way to the EMU: A Time Series approach, *Empirical Economics*, Vol. 25, pp. 149-168.
- Miron, J. (1986), Seasonal Fluctuations and the life Cycle-Permanent Income Model of Consumption, Working Paper No. 1845, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Mishra R. (1976), Convergence Theory and Social Change: The Development of Welfare in Britain and the Soviet Union, *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 18, pp. 28-56.
- Mitry, D. Smith, D. (2009), Convergence in Global Markets and Consumer Behaviour, *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 33, pp. 316-321.
- Mizoguchi, T. (1969), Time Series Analysis of the Consumption Function in Japan by Occupational Group, *Hitotsubashi Journal of Economics*, Vol. 9, pp. 13-34.
- Modigliani, F. (1949), Fluctuations in the Saving-Income Ratio: a Problem in Economic Forecasting, στο *Studies in Income and Wealth*, Vol. 11, Conference on Research in Income and Wealth, National Bureau of Economic Research, New York, pp. 369-444.
- Modigliani, F. Ando, A. (1963), The Life Cycle Hypothesis of Savings: Aggregate Implications and Tests, *The American Economic Review*, Vol. 53, pp. 55-84.
- Modigliani, F. Brumberg, R. (1954), "Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data," στο Kenneth K. Kurihara, ed., *Post- Keynesian Economics*, New Brunswick, NJ. Rutgers University Press.
- Montanari, I. (1995), Harmonization of social policies and social regulation in the European Community, *European Journal of Political Research*, Vol. 27, pp. 21-45.
- Mooij M., (2003), Convergence and Divergence in Consumer Behaviour: Implications for Global Advertising, *International Journal of Advertising*, Vol. 22, pp. 183-202.
- Mooij M., Hofstede G., (2002), Convergence and Divergence in Consumer Behaviour: Implications for International Retailing, *Journal of Retailing*, Vol. 78, pp. 61-69.
- Mooij, M. (2000), The Future is Predictable for International Marketers: Converging Incomes Lead to Diverging Consumer Behaviour, *International Marketing Review*, Vol. 17, pp. 103 - 113.
- Morris, S. (1945), Forecasting Postwar Demand: II, *Econometrica*, Vol. 13, pp. 15-24.

- Mosak, J. (1945), Forecasting Postwar Demand: III, *Econometrica*, Vol. 13, pp. 25-53.
- Myrdal, G. (1956), Trade as a Mechanism of International Inequality, στο Myrdal G. (ed.) *Development and Underdevelopment*, National Bank of Egypt, Fiftieth Anniversary Commemoration Lectures, Cairo, pp. 47-51.
- Nelson, D. (1978), Political Convergence: An Empirical Assessment, *World Politics*, Vol. 30, pp. 411-432.
- Nitto, H. Shiozaki, J. (2001), Changing Consumption Patterns and New Lifestyles in the 21st Century, NRI Papers, No. 24, Tokyo.
- Ohlin, B. (1933), *Interregional and International Trade*, Cambridge: Harvard University Press.
- Okazaki, S. Taylor, C. Doh, J. (2007), Market Convergence and Advertising Standardization in the European Union, *Journal of World Business*, Vol. 42, pp. 384-400.
- Okun, A. Hymans, S. Taylor, L. Eisner, R. (1971), The Personal Tax Surcharge and Consumer Demand, 1968-70, *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1971, pp. 167-211.
- Palley, T. (2010), The Relative Permanent Income Theory of Consumption: A Synthetic Keynes-Duesenberry-Friedman Model, *Review of Political Economy*, Vol. 22, pp. 41-56.
- Parente, S. Prescott, E. (1994), Barriers to Technology Adoption and Development, *The Journal of Political Economy*, Vol. 102, pp. 298-321.
- Parks, R. Barten, A. (1973), A Cross-Country Comparison of the Effects of Prices, Income and Population Composition on Consumption Patterns, *The Economic Journal*, Vol. 83, pp. 834-852.
- Pascale, R. Maguire, M. (1980), Comparison of Selected Work Factors in Japan and the United States, *Human Relations*, Vol. 33, pp. 433-455.
- Patrick, E. William, A. (1979), A Modernized Family Life Cycle, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 6, pp. 12-22.
- Peacock, W. Hoover, G. Killian, C. (1988), Divergence and Convergence in International Development: A Decomposition Analysis of Inequality in the World System, *American Sociological Review*, Vol. 53, pp. 838-852.
- Perotti, R. (1999), Fiscal Policy in Good Times and Bad, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 114, pp. 1399-1436.
- Pesaran, M. Evans, A. (1984), Inflation, Capital Gains and U.K. Personal Savings: 1953-1981, *The Economic Journal*, Vol. 94, pp. 237-257.
- Petrovici, D. Ritson, C. (2000), Food consumption patterns in Romania, *British Food Journal*, Vol. 102, pp. 290-308.
- Polanyi, K. *The Great Transformation*, Beacon Press, Boston, 1944.
- Pollak, R. (1970), Habit Formation and Dynamic Demand Functions, *Journal of Political Economy*, Vol. 78, pp. 745-763.

- Pollak, R. Wales, T. (1987), Pooling International Consumption Data, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 69, pp. 90-99.
- Pritchett, L. (1997), Divergence, Big Time, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, pp. 3-17.
- Prontzas, P. (2009), Consumption Pattern: Empirical Analysis in Greece and the EU, The 4th Hellenic Observatory PhD Symposium on Contemporary Greece & Cyprus, London School of Economics and Science.
- Püss, T. Viies, M. (2004), Changes in Socio-Demographic Situation and Social Convergence, Tallinn School of Economics and Business Administration, Tallinn University of Technology, Working Paper Number 114, Tallinn.
- Quah, D. (1993), Galton's Fallacy and Tests of the Convergence Hypothesis, Working Paper, LSE Economics Department.
- Quah, D. (1996), Empirics for Economic Growth and Convergence, *European Economic Review*, Vol. 40, pp. 1353-1375.
- Rassekh, F. (1998), The Convergence Hypothesis: History, Theory, and Evidence, *Open Economies Review*, Vol. 9, pp. 85-105.
- Rassekh, F. Thompson, H. (1993), Factor Price Equalization: Theory and Evidence, *Journal of Economic Integration*, Vol. 8, pp. 1-32.
- Rassekh, F. Thompson, H. (1998), Micro Convergence and Macro Convergence: Factor Price Equalization and Per Capita Income, *Pacific Economic Review*, Vol. 3, pp. 3-11.
- Regmi, A. Takeshima, H. Unnevehr, L. (2008), Convergence in Global Food Demand and Delivery, Economic Research Report Number 56, United States Department of Agriculture.
- Regmi, A. Unnevehr, L. (2005), Convergence or Divergence in Food Demand: A Comparison of Trends in the EU and North America, Paper provided by European Association of Agricultural Economists in its series 2005 International Congress, Copenhagen, Denmark, Number 24687.
- Regmi, A. Unnevehr, L. (2006), Are Diets Converging Globally? A Comparison of Trends Across Selected Countries, *Journal of Food Distribution Research*, Vol. 37, pp. 14-21.
- Richter, E. Buttery, E. (2002), Convergence of Ethnics, *Management Decision*, Vol. 40, pp. 142-151.
- Richter, M. (1966), Revealed Preference theory, *Econometrica*, Vol. 34, pp. 635-645.
- Ritzer, G. (1993), *The McDonalozation of Society*, Newbury Park, CA: Pine Forge Press.
- Roberts, B. (1973), Individual Decisions and Standardized Choice, *Zeitschrift fur Nationalokonomie*, Vol. 33, pp. 353-360.
- Rodgers, R. (1964), Toward a Theory of Family Development, *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 26, pp. 262-270.

- Rogers, J. (2001), Price Level Convergence, Relative Prices, And Inflation In Europe, International Finance Discussion Papers, Number 699, Federal Reserve System, Washington, D.C..
- Rogers, J. Hufbauer, G. Wada, E. (2001), Price Level Convergence and Inflation in Europe, Working Paper 01-1, Peterson Institute for International Economics, Washington, D.C..
- Romer, P. (1986), Increasing Returns and Long-Run Growth, *The Journal of Political Economy*, Vol. 94, pp. 1002-1037.
- Romer, P. (1990), Endogenous Technological Change, *The Journal of Political Economy*, Vol. 98, pp. 71-102.
- Room, G. (1991), Social Policy and the European Commission, *Social Policy and Administration*, Vol. 25, pp. 175-183.
- Roostal, I. (1963), Standardization of Advertising for Western Europe, *The Journal of Marketing*, Vol. 27, pp. 15-20.
- Rosen, S. (1999), Potato Paradoxes, *Journal of Political Economy*, Vol. 107, pp. 294-313.
- Rubinson, R. Quinlan, D. (1977), Democracy and Social Inequality: A Reanalysis, *American Sociological Review*, Vol. 42, pp. 611-623.
- Ryans, J. Griffith, D. White, S. (2003), Standardization/adaptation of International Marketing Strategy, *International Marketing Review*, Vol. 20, pp. 588-603.
- Sala-i-Martin, X. (1996a), Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence, *European Economic Review*, Vol. 40, pp. 1325-1352.
- Sala-i-Martin, X. (1996b), The Classical Approach to Convergence Analysis, *The Economic Journal*, Vol. 106, pp. 1019-1036.
- Salvas-Bronsard, L. Leblanc, D. Bronsard, C., (1977), Estimating Demand Equations - The Converse Approach, *European Economic Review*, Vol. 9 pp. 301-321.
- Samiee, S. Jeong, I. Pae, J. Tai, S. (2003), Advertising Standardization in Multinational Corporations: The Subsidiary Perspective, *Journal of Business Research*, Vol. 56, pp. 613-626.
- Samuelson, P. (1938), A Note on the Pure Theory of Consumer's Behavior, *Economica*, Vol. 5, pp. 61-71.
- Samuelson, P. (1948), Consumption Theory in Terms of Revealed Preference, *Economica*, Vol. 15, pp. 243-253.
- Samuelson, P. (1948), International Trade and the Equalisation of Factor Prices, *The Economic Journal*, Vol. 58, pp. 163-184.
- Samuelson, P. (1974), Complementarity: An Essay on The 40th Anniversary of the Hicks-Allen Revolution in Demand Theory, *Journal of Economic Literature*, Vol. 12, pp. 1255-1289.
- Sanz, I. Velazquez, F. (2001), The Evolution and Convergence of the Government Expenditure Composition in the OECD Countries: an Analysis of the

- Functional Distribution, European Economy Group, Madrid, Working Paper No. 9.
- Schaninger, C. Danko, W. (1993), A Conceptual and Empirical Comparison of Alternative Household Life Cycle Models, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 19, pp. 580-594.
- Schmidhuber, J. (2003), The Outlook for Long-Term Changes in Food Consumption Patterns: Concerns and Policy Options, Paper Prepared for the FAO Scientific Workshop on Globalization of the Food System: Impacts on Food Security and Nutrition, FAO, Rome.
- Schulz, E. (2005), The Influence of Supply and Demand Factors on Aggregate Health Care Expenditure with a Specific Focus on Age Composition, ENEPRI Research Report No. 16, German Institute for Economic Research.
- Schwager, J. (1984), *A Complete Guide to the Futures Markets: Fundamental Analysis, Technical Analysis, Trading, Spreads, and Options*, John Wiley and Sons, Canada.
- Selvanathan, S. (1991), Regional Consumption Patterns in Australia: A System-Wide Analysis, *The Economic Record*, Vol. 67, pp. 338-345.
- Selvanathan, S. Selvanathan, A. (1993), A Cross-Country Analysis of Consumption Patterns, *Applied Economics*, Vol. 25, pp. 1245-1259.
- Selvanathan, S. Selvanathan, A. (2006), Consumption Patterns of Food, Tobacco and Beverages: a Cross-Country Analysis, *Applied Economics*, Vol. 38, pp. 1567-1584.
- Sengul, H. Sengul, S. (2006), Food Consumption and Economic Development in Turkey and European Union Countries, *Applied Economics*, Vol. 38, pp. 2421-2431.
- Ševela, M. (2004), Convergence of Household Expenditures of the EU-Member and Acceding Countries in the Years 1995-2002, *Agriculture Economics*, Vol. 50, pp. 301-307.
- Shin, E. Lee, J. (1989), Convergence and Divergence in the Status of the Aged: An Analysis of Cross-National and Longitudinal Variations in 32 Selected Countries, *Journal of Aging Studies*, Vol. 3, pp. 263-278.
- Singer, H. (1950), The Distribution of Gains between Investing and Borrowing Countries, *The American Economic Review*, Vol. 40, No. 2, pp. 473-485.
- Singh, B. Ullah, A. (1976), The Consumption Function: The Permanent Income Versus the Habit Persistence Hypothesis, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 58, pp. 96-103.
- Siriopoulos, C. Asteriou, D. (1997), Testing the Convergence Hypothesis for Greece. *Managerial and Decision Economics*, Vol. 18, pp. 383-389.
- Slaughter, M. (2001), Trade Liberalization and Per Capita Income Convergence: a Difference-in-Differences Analysis, *Journal of International Economics*, Vol. 55, pp. 203-228.
- Slutsky, E. (1915), Sulla teoria del bilancio del consumatore, *Giornale degli Economisti*, Vol. 51, pp. 1-26.

- Smith, A. (1776), *The Wealth of Nations*, Penguin Books, UK, Book IV.
- Smithies, A. (1945), Forecasting Postwar Demand: I, *Econometrica*, Vol. 13, pp. 1-14.
- Smithies, A. (1951), Reflections on the Work and Influence of John Maynard Keynes, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 65, pp. 578-601.
- Solow R., (1956), A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, pp. 65-94.
- Sousa, R. (2009), Wealth Effects on Consumption – Evidence form the Euro Area, Working Paper Series, No. 1050, European Central Bank, Frankfurt.
- Spiegel, H. (1955), Theories of Economic Development: History and Classification, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 16, pp. 518-539.
- Stattev, S. Raleva, S. (2006), Bulgarian GDP Structures - Convergence with the EU, *South-Eastern Europe Journal of Economics*, Vol. 2, pp. 193-207.
- Steindel, C. (2001), The Effect of Tax Changes on Consumer Spending, *Current Issues in Economics and Finance*, Vol. 7, pp. 1-6.
- Stigler, G. (1950), The Development of Utility Theory II, *The Journal of Political Economy*, Vol. 58, pp. 373-396.
- Stigler, G. Becker, G. (1977), De Gustibus Non Est Disputandum, *The American Economic Review*, Vol. 67, pp. 76-90.
- Stigler, G. Boulding, K. (1952), *Readings in Price Theory*, George Allen and Unwin Ltd., London.
- Stipp, H. (1999), Convergence now?, *International Journal on Media Management*, Vol. 1, pp. 10-13.
- Stone, R. (1954), Linear Expenditure Systems and Demand Analysis: An Application to the Pattern of British Demand, *The Economic Journal*, Vol. 64, pp. 511-527.
- Stone, R. Stone, W. (1938), The Marginal Propensity to Consume and the Multiplier, *Review of Economic Studies*, Vol. 6, pp. 1-24.
- Suranyi-Unger, T. (1973), Consumer Behavior and the Hypothesis of Standardized Choice, *Zeitschrift fiir Nationaltkonomie*, Vol. 33, pp. 325-351.
- Tanzi, V. Zee, H. (1993), Time constraints in consumption and savings behavior, *Journal of Public Economics*, Vol. 50, pp. 253-259.
- Taylor, C. (2002), What is Wrong with International Advertising Research?, *Journal of Advertising Research*, Vol. 42, pp. 48-54.
- Terkel, C. Bech, M., Lauridsen, J. Nielsen, P. (2006), Demographic Changes and Aggregate Health-Care Expenditure in Europe, ENEPRI Research Report No. 32, German Institute for Economic Research.
- Theil, H. (1965), The Information Approach to Demand Analysis, *Econometrica*, Vol. 33, pp. 67-87.
- Theil, H. (1967), *Economics and Information Theory*, Amsterdam: North-Holland.

- Theodosiou, M. Leonidou, L. (2003), Standardization versus Adaptation of International Marketing Strategy: an Integrative Assessment of the Empirical Research, *International Business Review*, Vol. 12, pp. 141-171.
- Tobin J., Dolde, W. (1971), Wealth, Liquidity, and Consumption, *Monetary Conference Series*, No. 5, Federal Reserve Bank of Boston, pp. 99-146.
- Townend, C., (1976), The Personal Saving Ratio, *Bank of England Quarterly Bulletin*, Vol. 16, pp. 53-73.
- Traill, B. (1997), Convergence in U.S. and E.U. Food Systems? The Case of Food Consumption, Department of Resource Economics Regional Research Project 9611, University of Massachusetts.
- Treiman, D. (1977), *Occupational Prestige in Comparative Perspective*, New York: Academic Press.
- Tridimas, G. (2000), The analysis of consumer demand in Greece-Model selection and dynamic specification, *Economic Modelling*, Vol. 17, pp. 455-471.
- Uzawa, H. (1960), Preference and rational choice in the theory of consumption στο Arrow, K. Karlin, S. Suppes, P. (editors), *Mathematical Models in Social Science*, Stanford University Press, Stanford, CA.
- Varian, H. (1992), *Microeconomic Analysis*, W.W. Norton & Company, New York.
- Varian, H. (2006), Revealed Preference, στο Szenberg, M. Ramrattan, L. and Gottesman, A. (ed.), *Samuelsonian Economics and the Twenty-First Century*, Oxford University Press, UK.
- Veblen, T. (1915), *Imperial Germany and the Industrial Revolution*, New York: Macmillan.
- Ventura, J. (1997), Growth and Interdependence, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, pp. 57-84.
- Villaverde, J. Krueger, D. (2007), Consumption over the Life Cycle: Facts from Consumer Expenditure Survey Data, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 89, pp. 552-565.
- Viswanathan, N. Dickson, P. (2007), The Fundamentals of Standardizing Global Marketing Strategy, *International Marketing Review*, Vol. 24, pp. 46-63.
- Wagner, J. Hanna, S. (1983), The Effectiveness of Family Life Cycle Variables in Consumer Expenditure Research, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 10, pp. 281-291.
- Walras, L. (1874), *Elements of Pure Economics*, Routledge, London.
- Wan, G.H. (2005), Convergence in Food Consumption in Rural China: Evidence from Household Survey Data, *China Economic Review*, Vol. 16, pp. 90-102.
- Warde, A. (2005), Consumption and Theories of Practice, *Journal of Consumer Culture*, Vol. 5, pp. 131-153.
- Weinberg, I. (1969), The Problem of the Convergence of Industrial Societies: A Critical Look at the State of a Theory, *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 11, pp. 1-15.

- Wilcox, J. (1990), Nominal Interest Rate Effects on Real Consumer Expenditure, *Business Economics*, Vol. 1, pp. 31-37.
- Wilkes, R. (1995), Household Life-Cycle Stages, Transitions, and Product Expenditures, *The Journal of Consumer Research*, Vol. 22, pp. 27-42.
- Williamson, J. (1996), Globalization, Convergence and History, *Journal of Economic History*, Vol. 56, pp. 1-30.
- Williamson, J. Fleming, J. (1977), Convergence Theory and the Social Welfare Sector: a Cross – National Analysis, *International Journal of Comparative Sociology*, Vol. 18, pp. 242-253.
- Williamson, J. Fleming, J. (1996), *Convergence Theory and the Social Welfare Sector: a Cross – National Analysis*, στο Inkeles A., Sasaki M., (ed.), *Comparing Nations and Cultures*, Prentice Hall, New Jersey, pp.348-355.
- Wind, Y. Mahajan, V. (2002), Convergence Marketing, *Journal of Interactive Marketing*, Vol. 16, pp. 64–79.
- Wolfson, M. (1986), Stasis Amid Change Income Inequality in Canada 1965-1983, *Review of Income and Wealth*, Vol. 32, pp. 337-369.
- Wolfson, M. (1994), When Inequalities Diverge, *The American Economic Review*, Vol. 84, pp. 353-358.
- Wolszczak-Derlacz, J. (2004), The Impact of European Monetary Union on Price Convergence, Working Paper, Gdańsk University of Technology, Narutowicza.
- Working, H. (1943), Statistical Laws of Family Expenditure, *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 38, pp. 43-56.
- Woytinsky, W. (1946), Relationship Between Consumers' Expenditures, Savings, and Disposable Income, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 28, pp. 1-12.
- Wua, Y. Lia, E. Samuela, N. (1995), Food Consumption in Urban China: an Empirical Analysis, *Applied Economics*, Vol. 27, pp. 509-515.
- Xepapadeas, A. Habib, H. (1995), An Almost Ideal Demand System with Autoregressive Disturbances for Dairy Products in Greece, *Applied Economics Letters*, Vol. 2, pp. 169-173.
- Yaari, M. (1964), On the Consumer's Lifetime Allocation Process, *International Economic Review*, Vol. 5, pp. 304-317.
- Yntema, D. (1933), Measures of the Inequality in the Personal Distribution of Wealth or Income, *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 28, pp. 423-433.
- Yocum, C. (2007), Household Spending Patterns: A Comparison of Four Census Regions, Working Paper 412, U.S. Bureau of Labor Statistics.
- Youn Kim, H. (1988), The Consumer Demand for Education, *The Journal of Human Resources*, Vol. 23, pp. 173-192.
- Young, A. (1991), Learning by Doing and the Dynamic Effects of International Trade, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 106, pp. 369-405.

- Zind, R. (1991), Income Convergence and Divergence Within and Between LDC Groups, *World Development*, Vol. 19, pp. 719-727.
- Zong, P. Anderson, B. (2006), Modelling and forecasting UK telecommunications expenditure using household microdata, Chimera Working Paper, No. 2006-14, University of Essex.
- Zou, S. Andrus, D. Norvell, W. (1997), Standardization of International Marketing Strategy by Firms from a Developing Country, *International Marketing Review*, Vol. 14, pp. 107-123.

II. Ελληνική

- Burda, M. Wyplosz, C. (2005), *Ευρωπαϊκή Μακροοικονομική*, Gutenberg, Αθήνα.
- Δρακάτος, Κ. (1993), *Περιγραφική Οικονομική Στατιστική*, Αθήνα: Παπαζήση
- Δριτσάκης, Ν. Στεφανίδης, Γ. (2000), Εκτίμηση ενός πραγματικού μικρού διαρθρωτικού οικονομετρικού υποδείγματος στην ελληνική οικονομία, Πρακτικά 7^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Εταιρείας Οικονομολόγων, Καβάλα.
- Mankiw, G. (2002), *Μακροοικονομική Θεωρία*, ελλ. μτφ., Gutenberg, Αθήνα.
- Μαντζουνέας, Η. Στοφόρος, Χ. (2003), Το Παρόν και το Μέλλον του Ελληνικού Καταναλωτικού Προτύπου, *Sproudai*, Vol. 53, pp. 96-116.
- Nicholson, W. (1998), *Μικροοικονομική Θεωρία – Βασικές Αρχές και Προεκτάσεις*, ελλ. μτφ., Τ. Α', Κριτική, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος, Α. (2000), *Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Πρόντζας, Π. Λώλος, Σ. (2008), Η Συμπεριφορά του Καταναλωτικού Προτύπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εισήγηση στο Τρίτο Πανελλήνιο Συνέδριο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας: Η Διεθνής Οικονομία στον 21ο Αιώνα, προς την Παγκοσμιοποίηση ή προς την Κυριαρχία των Περιφερειακών Συνεργασιών, Αθήνα.
- Samuelson, P. Nordhaus, W. (2000), *Οικονομική*, Τ. Α', ελλ. μτφ., Κριτική, Αθήνα.
- Scrapanti, E. Zamagni, S. (2004), *Η Ιστορία της Οικονομικής Σκέψης*, Τ. Β', Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα.
- ΤτΕ., *Έκθεση του Διοικητή*, Τράπεζα της Ελλάδας, Αθήνα, 2005.
- Χατζηνικολάου, Δ. (2002), *Στατιστική για Οικονομολόγους*, Θεσσαλονίκη: Printshop.

Πηγές

- Βάση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας [Eurostat, European Commission, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>].
- Penn World Table Data Base, Center for International Comparisons of Production, Income and Prices at the University of Pennsylvania [http://pwt.econ.upenn.edu/php_site/pwt_index.php].

Παράρτημα

Ευρετήριο Πινάκων

Α/Α	Πίνακας
1	Δαπάνες κατανάλωσης για οινοπνευματώδη ποτά και καπνό ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
2	Δαπάνες κατανάλωσης για οινοπνευματώδη ποτά και καπνό ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
3	Δαπάνες κατανάλωσης για είδη ένδυσης και υπόδησης ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
4	Δαπάνες κατανάλωσης για είδη ένδυσης και υπόδησης (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
5	Δαπάνες κατανάλωσης για επικοινωνίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
6	Δαπάνες κατανάλωσης για επικοινωνίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
7	Δαπάνες κατανάλωσης για εκπαίδευση ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
8	Δαπάνες κατανάλωσης για εκπαίδευση(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
9	Δαπάνες κατανάλωσης για είδη διατροφής και μη - οινοπνευματώδη ποτά ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
10	Δαπάνες κατανάλωσης για είδη διατροφής και μη - οινοπνευματώδη ποτά (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
11	Δαπάνες κατανάλωσης για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης - οικιακά είδη άμεσης κατανάλωσης και οικιακές υπηρεσίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
12	Δαπάνες κατανάλωσης για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης - οικιακά είδη άμεσης κατανάλωσης και οικιακές υπηρεσίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
13	Δαπάνες κατανάλωσης για υγεία ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
14	Δαπάνες κατανάλωσης για υγεία (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
15	Δαπάνες κατανάλωσης για στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρισμός, καύσιμα ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
16	Δαπάνες κατανάλωσης για στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρισμός, καύσιμα(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
17	Δαπάνες κατανάλωσης για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
18	Δαπάνες κατανάλωσης για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
19	Δαπάνες κατανάλωσης για αναψυχή και πολιτισμός ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
20	Δαπάνες κατανάλωσης για αναψυχή και πολιτισμός (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
21	Δαπάνες κατανάλωσης για ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
22	Δαπάνες κατανάλωσης για ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
23	Δαπάνες κατανάλωσης για μεταφορές ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)
24	Δαπάνες κατανάλωσης για μεταφορές(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

25	Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών (σε €, τιμές αγοράς)
26	Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
27	Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης Νοικοκυριών (ως % του ΑΕΠ)
28	Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης Νοικοκυριών (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
29	Κατά Κεφαλήν Διαθέσιμο Εισόδημα (σε €, τιμές αγοράς)
30	Κατά Κεφαλήν Διαθέσιμο Εισόδημα (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
31	Κατά κεφαλήν Χρηματοοικονομικός Πλούτος (σε €, τιμές αγοράς)
32	Κατά κεφαλήν Χρηματοοικονομικός Πλούτος (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
33	Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (ως προς το διαθέσιμο εισόδημα)
34	Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (ως προς το διαθέσιμο εισόδημα) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
35	Σύνολο Δημόσιων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ)
36	Σύνολο Δημόσιων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
37	Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ)
38	Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
39	Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία (ως % του ΑΕΠ)
40	Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
41	Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (ως % του ΑΕΠ)
42	Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
43	Ποσοστό Ανεργίας
44	Ποσοστό Ανεργίας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
45	Ποσοστό Φτώχειας
46	Ποσοστό Φτώχειας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
47	Καταναλωτικά Επιτόκια
48	Καταναλωτικά Επιτόκια ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
49	Στεγαστικά Επιτόκια
50	Στεγαστικά Επιτόκια ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
51	Δείκτης Τιμών για Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός (2000=100)
52	Δείκτης Τιμών για Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
53	Δείκτης Τιμών για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης (2000=100)
54	Δείκτης Τιμών για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
55	Δείκτης Τιμών για Επικοινωνίες (2000=100)
56	Δείκτης Τιμών για Επικοινωνίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
57	Δείκτης Τιμών για Εκπαίδευση (2000=100)
58	Δείκτης Τιμών για Εκπαίδευση (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
59	Δείκτης Τιμών για Είδη Διατροφής και Μη - Οινοπνευματώδη Ποτά (2000=100)
60	Δείκτης Τιμών για Είδη Διατροφής και Μη - Οινοπνευματώδη Ποτά (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
61	Δείκτης Τιμών για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες (2000=100)
62	Δείκτης Τιμών για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
63	Δείκτης Τιμών για Υγεία (2000=100)
64	Δείκτης Τιμών για Υγεία (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
65	Δείκτης Τιμών για Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα (2000=100)

66	Δείκτης Τιμών για Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
67	Δείκτης Τιμών για Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες (2000=100)
68	Δείκτης Τιμών για Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
69	Δείκτης Τιμών για Αναψυχή και Πολιτισμός (2000=100)
70	Δείκτης Τιμών για Αναψυχή και Πολιτισμός (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
71	Δείκτης Τιμών για Ξενοδοχεία, Καφεενεία και Εστιατόρια (2000=100)
72	Δείκτης Τιμών για Ξενοδοχεία, Καφεενεία και Εστιατόρια (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
73	Δείκτης Τιμών για Μεταφορές (2000=100)
74	Δείκτης Τιμών για Μεταφορές (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
75	Μέση Ηλικία Πληθυσμού (σε έτη)
76	Μέση Ηλικία Πληθυσμού (σε έτη) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
77	Μέσος Εβδομαδιαίος Αριθμός Ωρών Εργασίας
78	Μέσος Εβδομαδιαίος Αριθμός Ωρών Εργασίας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
79	Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών (αριθμός ατόμων)
80	Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών (αριθμός ατόμων) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
81	Ποσοστό Νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά
82	Ποσοστό Νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
83	Προσδόκιμο Ζωής (σε έτη)
84	Προσδόκιμο Ζωής (σε έτη) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
85	Ποσοστό Εγγεγραμμένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
86	Ποσοστό Εγγεγραμμένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
87	Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών
88	Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
89	Λόγος γυναικών προς άνδρες
90	Λόγος γυναικών προς άνδρες ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες
91	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δαπάνες για ποτά/καπνός, ένδυση/ υπόδηση, επικοινωνίες, εκπαίδευση, διατροφή μη-οιονπ., και οικιακά αγαθά ανά χώρα
92	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δαπάνες κατανάλωσης για υγεία, στέγαση, διάφορα αγαθά, αναψυχή, ξενοδοχεία και μεταφορές ανά χώρα
93	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δείκτη τιμών για ποτά/καπνός, ένδυση/ υπόδηση, επικοινωνίες, εκπαίδευση, διατροφή μη-οιονπ., και οικιακά αγαθά ανά χώρα
94	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δείκτη τιμών καταναλωτή για υγεία, στέγαση, διάφορα αγαθά, αναψυχή, ξενοδοχεία και μεταφορές ανά χώρα
95	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε εισόδημα, πλούτο, επιτόκια κατανάλωσης, στεγαστικά επιτόκια, δημόσιες δαπάνες και δημόσιες δαπάνες για υγεία ανά χώρα
96	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση, ανεργία, φτώχεια, μέση ηλικία πληθυσμού, προσδόκιμο ζωής, ώρες εργασίας ανά χώρα
97	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε μέγεθος νοικοκυριών, % νοικοκυριών με παιδιά, εγγεγραμμένοι σε τριτ. εκπαίδ., πληθυσμό 15 έως 44 και λόγο γυναικών προς άνδρες
98	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε σύνολο καταναλωτικής δαπάνης, φορολογία κατανάλωσης, αγαθά διαβίωσης και αγαθά συμβίωσης ανά χώρα
99	Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Ε.Ε. (27)
100	Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
101	Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Ε.Ε. (27)
102	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

103	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
104	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Ε.Ε. (27)
105	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
106	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
107	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Ε.Ε. (27)
108	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
109	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
110	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Ε.Ε. (27)
111	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
112	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
113	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Ε.Ε. (27)
114	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν. σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
115	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν. σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
116	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν. σε Ε.Ε. (27)
117	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
118	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
119	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Ε.Ε. (27)
120	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
121	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
122	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Ε.Ε. (27)
123	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
124	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
125	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Ε.Ε. (27)
126	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
127	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
128	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Ε.Ε. (27)
129	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
130	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

131	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Ε.Ε. (27)
132	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
133	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
134	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Ε.Ε. (27)
135	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
136	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
137	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Ε.Ε. (27)
138	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
139	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
140	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Ε.Ε. (27)
141	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη
142	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη
143	Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Ε.Ε. (27)
144	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στη συνολική καταναλωτική δαπάνη, το διαθέσιμο εισόδημα, τον πλούτο, τα επιτόκια κατανάλωσης, τις δημόσιες δαπάνες και τη φορολογία κατανάλωσης
145	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ποτά/καπνός, στο δείκτη τιμών για ποτά/καπνός, στην ανεργία και στη φτώχεια
146	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ένδυση/ υπόδηση, στο δείκτη τιμών για ένδυση/ υπόδηση, στο λόγο γυναικών προς άνδρες και στον πληθυσμό 15 – 44 ετών
147	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για επικοινωνίες, στο δείκτη τιμών για επικοινωνίες, στο ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση, στο δείκτη τιμών για εκπαίδευση και στις δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση
148	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για είδη διατροφής-μη οινοπνευματώδη, στο δείκτη τιμών για είδη διατροφής-μη οινοπνευματώδη, στο ποσοστό νοικοκυριών με παιδιά, στην καταναλωτική δαπάνη για οικιακά αγαθά, στο δείκτη τιμών για οικιακά αγαθά και στο μέσο μέγεθος νοικοκυριών
149	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για υγεία, στο δείκτη τιμών για υγεία, στις δημόσιες δαπάνες για υγεία, στην καταναλωτική δαπάνη για στέγαση, στο δείκτη τιμών για στέγαση και στα στεγαστικά επιτόκια
150	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για διάφορα αγαθά-υπηρεσίες, στο δείκτη τιμών για διάφορα αγαθά-υπηρεσίες, στη μέση ηλικία πληθυσμού, στο προσδόκιμο ζωής, στην καταναλωτική

	δαπάνη για αναψυχή / πολιτισμός, στο δείκτη τιμών για αναψυχή / πολιτισμός
151	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ξενοδοχεία / εστιατόρια, στο δείκτη τιμών για ξενοδοχεία / εστιατόρια, στο μέσο αριθμό ωρών εργασίας, στην καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές, στο δείκτη τιμών για μεταφορές
152	Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για αγαθά διαβίωσης και για αγαθά συμβίωσης

Πίνακας 1: Δαπάνες κατανάλωσης για οινοπνευματώδη ποτά και καπνό ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	3,0	3,6	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2	4,1	3,8	3,9	4,0	3,9	3,7	3,6	3,5
Δανία	5,3	5,0	4,8	4,7	4,6	4,4	4,4	4,4	4,4	4,3	4,3	3,9	3,7	3,5	3,2
Γερμανία	4,0	3,9	3,8	3,7	3,6	3,6	3,6	3,5	3,4	3,6	3,6	3,5	3,5	3,4	3,3
Ελλάδα	4,0	4,2	4,2	4,3	4,4	4,5	4,3	4,2	4,5	5,0	4,9	5,0	4,7	4,7	4,3
Ισπανία	2,7	2,8	2,7	2,6	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0	3,1	3,1	3,0	2,9	2,7	2,8
Γαλλία	3,2	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,3	3,3	3,1	3,0	2,9
Ιρλανδία	7,5	7,0	6,8	6,5	6,4	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3	5,9	5,4	5,2	5,0	4,8
Ιταλία	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7
Λουξεμβούργο	9,3	9,4	8,4	8,4	9,6	9,7	11,3	11,5	9,8	11,4	10,5	11,5	10,7	9,4	9,0
Ολλανδία	3,4	3,4	3,3	3,3	3,2	3,0	3,0	2,9	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8
Αυστρία	3,6	3,4	3,4	3,2	3,3	3,4	3,4	3,3	3,2	3,4	3,3	3,3	3,3	3,2	3,1
Πορτογαλία	4,3	4,4	3,8	3,8	3,7	3,8	3,8	3,7	3,7	3,7	3,8	3,6	3,7	3,8	3,6
Φιλανδία	6,5	6,2	6,1	6,0	6,0	5,7	5,5	5,5	5,9	5,8	5,7	5,2	5,0	4,9	4,8
Σουηδία	5,0	4,9	4,8	4,6	4,4	4,2	4,3	4,1	4,1	4,2	4,1	3,8	3,6	3,6	3,6
Ηνωμένο Βασίλειο	4,4	4,4	4,3	4,3	4,3	4,2	4,3	4,1	4,0	4,0	4,0	3,8	3,7	3,6	3,4
Βουλγαρία	2,7	2,7	2,6	2,6	2,4	2,7	2,8	3,3	3,4	3,1	3,6	3,8	3,7	3,6	3,7
Τσεχία	10,2	10,0	9,6	9,0	8,3	8,4	8,6	8,3	8,0	8,1	8,1	7,7	7,6	7,5	7,6
Εσθονία	10,1	8,8	7,3	6,9	6,7	6,9	7,2	7,5	7,1	7,5	7,4	8,2	8,2	7,4	7,0
Κύπρος	4,7	4,6	4,7	4,6	4,7	4,8	5,0	5,0	4,8	4,8	5,1	5,5	6,1	6,3	6,3
Λετονία	10,1	9,1	7,7	7,8	7,8	7,5	7,7	8,3	7,6	7,6	7,5	7,1	7,0	7,1	6,6
Λιθουανία	3,1	3,4	9,4	8,6	8,7	8,0	8,1	7,5	7,2	7,7	7,6	7,0	6,6	6,2	5,9
Ουγγαρία	8,6	8,5	8,5	8,4	8,6	8,9	8,6	8,4	8,5	8,7	8,8	8,6	8,3	8,8	9,4
Μάλτα	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3	3,4	3,3	3,4	2,9	2,8	2,8
Πολωνία	8,4	8,5	8,4	8,5	8,1	7,8	7,4	6,9	6,7	6,6	6,6	6,5	6,6	6,6	6,6
Ρουμανία	5,0	5,1	5,2	5,1	5,0	5,2	5,1	5,4	5,5	5,1	4,6	4,1	4,4	3,9	3,6
Σλοβενία	4,8	6,5	6,2	6,0	5,7	5,3	5,1	5,4	5,3	5,1	5,2	4,8	4,9	5,0	4,9
Σλοβακία	7,6	7,9	8,0	7,5	6,8	6,5	6,2	5,8	5,8	6,0	5,8	5,4	5,2	5,0	5,1

Πίνακας 2: Δαπάνες κατανάλωσης για οινοπνευματώδη ποτά και καπνό ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	4,59	4,56	4,41	4,35	4,41	4,39	4,49	4,44	4,33	4,52	4,41	4,31	4,15	3,99	3,85
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,89	1,80	1,60	1,57	1,79	1,76	2,12	2,18	1,81	2,15	1,93	2,15	1,96	1,67	1,57
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,41	0,40	0,36	0,36	0,41	0,40	0,47	0,49	0,42	0,48	0,44	0,50	0,47	0,42	0,41
Ευρωζώνη (12)															
Μέσος Όρος	4,51	4,51	4,35	4,30	4,41	4,42	4,53	4,50	4,37	4,61	4,48	4,43	4,28	4,10	3,97
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,12	2,03	1,80	1,77	2,02	1,99	2,39	2,46	2,04	2,42	2,17	2,41	2,20	1,87	1,75
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,47	0,45	0,41	0,41	0,46	0,45	0,53	0,55	0,47	0,53	0,48	0,54	0,51	0,46	0,44
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	3,40	3,48	3,30	3,30	3,35	3,45	3,40	3,35	3,43	3,60	3,60	3,55	3,48	3,45	3,35
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,88	0,96	0,83	0,89	0,87	0,88	0,80	0,75	0,87	1,04	1,00	1,05	0,94	0,99	0,75
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,28	0,25	0,27	0,26	0,26	0,24	0,22	0,25	0,29	0,28	0,30	0,27	0,29	0,22
Νέα Μέλη (12)															
Μέσος Όρος	6,55	6,53	6,73	6,52	6,33	6,27	6,25	6,25	6,10	6,14	6,13	6,01	5,96	5,85	5,79
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,91	2,60	2,34	2,20	2,14	2,03	2,00	1,85	1,71	1,85	1,80	1,76	1,75	1,81	1,88
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,44	0,40	0,35	0,34	0,34	0,32	0,32	0,30	0,28	0,30	0,29	0,29	0,29	0,31	0,32
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	5,46	5,44	5,44	5,31	5,27	5,22	5,27	5,24	5,11	5,24	5,17	5,07	4,96	4,82	4,71
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,55	2,37	2,26	2,14	2,15	2,08	2,21	2,20	1,95	2,15	2,04	2,13	2,05	1,94	1,95
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,47	0,44	0,41	0,40	0,41	0,40	0,42	0,42	0,38	0,41	0,39	0,42	0,41	0,40	0,41

Πίνακας 3: Δαπάνες κατανάλωσης για είδη ένδυσης και υπόδησης ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	6,3	6,2	6,2	6,2	5,9	5,8	5,7	5,5	5,4	5,5	5,4	5,4	5,4	5,3	5,6
Δανία	5,2	5,3	5,1	5,1	5,1	5,2	5,0	5,0	5,0	4,9	5,0	4,8	4,7	4,8	4,8
Γερμανία	7,5	7,1	6,6	6,6	6,4	6,3	6,1	6,0	6,0	5,7	5,5	5,3	5,2	5,1	5,3
Ελλάδα	11,4	11,1	11,0	11,2	11,0	11,0	11,0	10,8	10,6	10,3	10,1	10,1	9,7	9,6	9,6
Ισπανία	6,9	6,7	6,6	6,6	6,5	6,4	6,4	6,2	6,1	5,9	5,7	5,5	5,6	5,5	5,6
Γαλλία	6,4	6,1	5,9	5,7	5,7	5,6	5,5	5,4	5,2	5,2	5,2	5,0	4,9	4,7	4,6
Ιρλανδία	7,5	7,3	7,2	7,1	7,1	7,0	6,7	6,7	6,5	5,9	5,2	4,9	5,1	4,9	4,9
Ιταλία	9,3	9,4	9,1	8,9	9,0	9,2	9,0	8,9	8,8	8,7	8,5	8,2	8,0	7,9	7,9
Λουξεμβούργο	6,2	5,8	5,7	5,5	5,5	5,2	4,8	4,6	4,5	4,4	4,4	4,2	4,1	4,1	4,0
Ολλανδία	7,1	6,8	6,5	6,2	6,2	6,3	6,2	6,1	6,0	5,9	5,5	5,4	5,2	5,5	5,6
Αυστρία	8,3	8,0	7,5	7,4	7,4	7,3	7,2	6,9	6,8	6,7	6,4	6,2	6,0	6,0	6,1
Πορτογαλία	8,5	8,3	8,4	8,4	8,3	8,3	7,9	7,7	7,7	7,9	7,6	7,3	7,4	7,2	7,0
Φιλανδία	4,5	4,5	4,6	5,1	5,1	5,0	4,9	4,6	4,6	4,6	4,7	4,8	4,8	4,9	4,9
Σουηδία	4,9	4,8	4,6	4,5	4,4	4,5	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,8	4,8	5,0	5,1
Ηνωμένο Βασίλειο	6,2	6,4	6,4	6,3	6,2	6,0	5,9	6,0	5,9	6,0	6,0	5,9	5,9	5,9	5,8
Βουλγαρία	6,0	6,1	6,3	6,3	5,0	5,1	4,8	3,6	3,8	3,6	3,4	3,3	3,2	3,3	3,2
Τσεχία	5,2	5,2	5,4	5,1	5,1	5,1	5,1	5,2	5,2	5,2	5,0	4,9	4,8	4,5	4,3
Εσθονία	5,8	6,0	7,8	7,0	7,1	7,1	6,5	6,5	6,6	6,8	6,7	6,6	6,5	7,6	7,3
Κύπρος	7,6	7,5	7,7	7,6	7,7	7,3	7,1	6,8	6,7	6,8	6,5	6,3	6,2	6,2	6,2
Λετονία	6,2	7,1	6,4	6,5	7,4	8,1	7,8	8,3	7,5	7,6	7,1	7,2	7,1	7,8	8,9
Λιθουανία	7,1	6,3	5,3	6,3	6,1	6,4	6,2	6,1	6,1	5,9	5,8	6,5	8,1	8,1	8,2
Ουγγαρία	4,6	4,7	4,9	4,7	4,8	4,7	4,6	4,4	4,4	4,2	4,0	3,8	3,6	3,4	3,5
Μάλτα	6,3	6,0	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,1	5,7	5,9	6,0	5,9	4,9	4,5
Πολωνία	6,0	6,0	6,1	6,1	6,0	5,7	5,5	5,1	4,9	4,8	4,8	4,8	4,6	4,6	4,1
Ρουμανία	3,6	3,9	3,7	3,9	3,7	3,6	3,5	3,7	3,7	3,6	3,6	3,3	3,5	3,9	3,7
Σλοβενία	7,4	7,1	6,2	5,8	5,8	6,0	5,9	6,1	6,2	6,0	6,1	5,9	5,7	5,4	5,5
Σλοβακία	7,3	7,2	7,8	7,8	7,4	6,7	6,2	5,7	5,0	4,8	4,2	4,2	4,3	4,1	4,0

Πίνακας 4: Δαπάνες κατανάλωσης για είδη ένδυσης και υπόδησης (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	7,08	6,92	6,76	6,72	6,65	6,61	6,46	6,33	6,25	6,15	5,99	5,86	5,79	5,76	5,79
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,79	1,74	1,72	1,73	1,71	1,75	1,74	1,72	1,68	1,65	1,58	1,56	1,49	1,44	1,43
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,25	0,25	0,26	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,27	0,26	0,27	0,26	0,25	0,25
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	7,49	7,28	7,11	7,08	7,01	6,95	6,78	6,62	6,52	6,39	6,18	6,03	5,95	5,89	5,93
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,76	1,75	1,72	1,72	1,70	1,77	1,79	1,80	1,78	1,75	1,70	1,70	1,61	1,58	1,56
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,24	0,24	0,24	0,24	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,28	0,28	0,27	0,27	0,26
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	9,03	8,88	8,78	8,78	8,70	8,73	8,58	8,40	8,30	8,20	7,98	7,78	7,68	7,55	7,53
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,87	1,85	1,82	1,89	1,86	1,91	1,94	1,94	1,89	1,83	1,84	1,91	1,69	1,70	1,68
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,21	0,21	0,22	0,21	0,22	0,23	0,23	0,23	0,22	0,23	0,25	0,22	0,22	0,22
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	6,09	6,09	6,17	6,13	6,04	6,02	5,80	5,66	5,52	5,42	5,26	5,23	5,29	5,32	5,28
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,20	1,08	1,24	1,13	1,23	1,25	1,17	1,35	1,20	1,28	1,27	1,36	1,54	1,72	1,94
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,18	0,20	0,19	0,20	0,21	0,20	0,24	0,22	0,24	0,24	0,26	0,29	0,32	0,37
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	6,64	6,55	6,50	6,46	6,38	6,34	6,17	6,03	5,93	5,83	5,67	5,58	5,57	5,56	5,56
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,61	1,52	1,53	1,50	1,52	1,55	1,53	1,58	1,51	1,52	1,47	1,48	1,50	1,56	1,66
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,23	0,23	0,23	0,24	0,24	0,25	0,26	0,25	0,26	0,26	0,27	0,27	0,28	0,30

Πίνακας 5: Δαπάνες κατανάλωσης για επικοινωνίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	1,3	1,3	1,5	1,6	1,7	1,8	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1	2,0
Δανία	1,8	1,8	1,8	1,7	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0	1,9	2,1	2,1	2,0	2,0	2,1
Γερμανία	1,9	1,9	2,0	2,0	2,1	2,2	2,3	2,5	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8	2,9
Ελλάδα	1,0	1,2	1,5	1,7	1,8	1,8	2,6	2,6	2,8	2,8	2,6	2,4	2,4	2,5	2,5
Ισπανία	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	2,1	2,3	2,4	2,6	2,7	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6
Γαλλία	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,2	2,4	2,5	2,7	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7
Ιρλανδία	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	2,0	2,0	2,3	2,5	2,7	3,0	3,4	3,5	3,4	3,2
Ιταλία	1,7	1,8	1,8	2,0	2,1	2,3	2,5	2,7	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7
Λουξεμβούργο	1,1	1,2	1,3	1,5	1,6	1,9	1,8	1,7	1,8	1,7	1,9	1,9	2,0	1,9	1,9
Ολλανδία	2,1	2,1	2,2	2,6	2,8	3,2	3,5	3,9	4,2	4,5	4,7	4,6	4,6	4,6	4,5
Αυστρία	1,8	1,9	1,8	1,9	2,1	2,2	2,5	2,7	2,7	2,7	2,8	2,8	2,7	2,7	2,6
Πορτογαλία	2,1	2,1	2,0	2,1	2,2	2,2	2,4	2,5	2,9	2,9	2,9	2,9	3,0	2,8	3,0
Φιλανδία	1,5	1,6	1,6	1,9	2,2	2,5	3,0	3,1	3,3	3,3	3,2	3,3	2,8	2,7	2,6
Σουηδία	1,9	2,0	2,2	2,4	2,6	2,9	3,0	2,9	3,3	3,5	3,6	3,6	3,5	3,3	3,2
Ηνωμένο Βασίλειο	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2	2,3	2,3	2,2	2,2	2,4
Βουλγαρία	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	2,3	3,0	4,3	5,2	5,8	6,1	6,0	6,1	6,0	6,1
Τσεχία	1,7	1,6	1,5	1,9	1,9	1,9	1,8	2,0	2,4	3,0	3,4	3,4	3,5	3,8	3,6
Εσθονία	1,1	1,7	1,8	2,0	2,0	2,2	2,7	3,0	3,1	3,0	3,2	3,2	3,0	3,3	3,6
Κύπρος	1,6	1,7	1,5	1,6	1,8	1,9	2,2	2,2	2,4	2,3	2,7	2,4	2,0	2,0	2,0
Λετονία	1,5	1,6	1,5	1,7	1,4	1,9	2,8	3,2	3,3	3,7	4,2	4,5	4,2	4,3	4,0
Λιθουανία	0,7	0,8	0,8	0,9	1,7	1,9	2,1	2,6	3,1	3,2	3,1	2,9	2,6	2,5	2,4
Ουγγαρία	1,7	2,0	1,9	2,5	2,9	3,3	3,9	4,1	4,4	4,8	4,5	4,3	4,5	4,2	4,0
Μάλτα	4,6	4,7	4,8	4,9	4,9	4,8	4,8	4,8	4,7	4,8	5,0	4,8	4,7	4,7	4,9
Πολωνία	2,1	2,0	2,2	2,1	1,6	2,1	2,6	2,7	2,9	3,0	3,1	3,1	3,4	3,3	3,2
Ρουμανία	2,5	2,7	2,8	2,5	2,7	3,0	2,9	3,1	3,1	3,0	2,4	2,3	2,0	2,0	2,1
Σλοβενία	1,1	1,2	1,8	1,9	1,9	2,0	2,2	2,2	2,4	2,9	2,9	3,2	3,5	3,6	3,1
Σλοβακία	1,7	2,1	2,2	2,2	2,2	2,5	3,0	3,3	3,9	3,8	3,8	3,6	3,6	3,7	3,7

Πίνακας 6: Δαπάνες κατανάλωσης για επικοινωνίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	1,69	1,76	1,83	1,95	2,07	2,20	2,41	2,53	2,71	2,76	2,82	2,85	2,81	2,73	2,73
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,34	0,31	0,26	0,28	0,31	0,40	0,47	0,52	0,59	0,68	0,68	0,68	0,67	0,67	0,63
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,18	0,14	0,15	0,15	0,18	0,19	0,20	0,22	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,23
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	1,64	1,71	1,78	1,93	2,05	2,18	2,43	2,58	2,75	2,82	2,85	2,89	2,87	2,79	2,77
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,36	0,32	0,26	0,28	0,31	0,38	0,46	0,54	0,59	0,66	0,68	0,68	0,66	0,68	0,66
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,22	0,19	0,14	0,14	0,15	0,17	0,19	0,21	0,21	0,23	0,24	0,23	0,23	0,24	0,24
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	1,63	1,70	1,78	1,93	2,00	2,10	2,45	2,55	2,75	2,80	2,70	2,68	2,70	2,65	2,70
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,46	0,37	0,21	0,17	0,18	0,22	0,13	0,13	0,13	0,08	0,18	0,22	0,26	0,13	0,22
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,22	0,12	0,09	0,09	0,10	0,05	0,05	0,05	0,03	0,07	0,08	0,10	0,05	0,08
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	1,83	1,98	2,04	2,16	2,23	2,48	2,83	3,13	3,41	3,61	3,70	3,64	3,59	3,62	3,56
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,99	0,98	1,00	0,96	0,94	0,86	0,83	0,89	0,94	1,02	1,08	1,07	1,17	1,14	1,16
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,54	0,50	0,49	0,45	0,42	0,35	0,29	0,28	0,28	0,28	0,29	0,30	0,33	0,32	0,33
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	1,75	1,86	1,92	2,04	2,14	2,33	2,60	2,80	3,02	3,14	3,21	3,20	3,16	3,13	3,10
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,69	0,68	0,68	0,67	0,66	0,65	0,67	0,75	0,83	0,94	0,97	0,95	0,99	1,00	0,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,37	0,36	0,33	0,31	0,28	0,26	0,27	0,27	0,30	0,30	0,30	0,31	0,32	0,32

Πίνακας 7: Δαπάνες κατανάλωσης για εκπαίδευση ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Δανία	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
Γερμανία	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Ελλάδα	2,0	2,1	2,0	1,9	1,8	1,7	1,5	1,9	2,1	2,2	2,3	2,3	2,5	2,5	2,5
Ισπανία	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4
Γαλλία	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Ιρλανδία	1,2	1,0	1,3	1,4	1,1	0,9	0,8	0,9	0,9	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3
Ιταλία	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Λουξεμβούργο	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
Ολλανδία	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Αυστρία	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Πορτογαλία	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,2	1,3
Φιλανδία	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Σουηδία	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Ηνωμένο Βασίλειο	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Βουλγαρία	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,9	0,8	0,8	0,9	1,1	1,0	0,9	0,8	0,7	0,9
Τσεχία	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7
Εσθονία	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,0	0,8
Κύπρος	2,2	2,0	2,1	2,1	2,3	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,6	2,9	3,0	3,0	2,9
Λετονία	0,3	0,5	0,3	0,4	0,8	1,3	1,4	1,9	1,8	1,8	2,8	2,3	2,6	2,2	2,0
Λιθουανία	0,1	0,2	0,3	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	1,0	1,1
Ουγγαρία	1,2	1,0	1,3	1,4	1,2	1,2	1,1	1,0	1,1	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3	1,1
Μάλτα	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2
Πολωνία	0,9	0,7	0,9	0,8	0,9	1,0	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,3
Ρουμανία	0,7	0,8	0,7	0,9	0,6	0,7	0,7	0,9	0,9	0,9	1,1	2,1	2,1	1,8	1,7
Σλοβενία	1,3	1,4	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,3
Σλοβακία	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	0,8	1,1	1,4	1,5	1,5	1,5

Πίνακας 8: Δαπάνες κατανάλωσης για εκπαίδευση(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	0,87	0,86	0,87	0,88	0,88	0,87	0,86	0,88	0,87	0,91	0,93	0,93	0,93	0,91	0,95
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,55	0,56	0,53	0,52	0,49	0,47	0,46	0,49	0,51	0,51	0,53	0,52	0,58	0,56	0,57
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,64	0,65	0,61	0,59	0,56	0,54	0,53	0,55	0,59	0,57	0,57	0,56	0,62	0,62	0,60
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	0,91	0,89	0,90	0,90	0,90	0,88	0,86	0,89	0,89	0,93	0,96	0,96	0,96	0,94	0,98
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,57	0,58	0,52	0,53	0,48	0,46	0,42	0,46	0,49	0,52	0,54	0,53	0,60	0,59	0,59
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,62	0,65	0,58	0,59	0,54	0,52	0,49	0,52	0,55	0,55	0,56	0,55	0,63	0,62	0,60
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	1,53	1,55	1,45	1,45	1,43	1,40	1,35	1,40	1,43	1,45	1,48	1,48	1,55	1,50	1,53
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,43	0,47	0,44	0,42	0,39	0,36	0,31	0,44	0,51	0,56	0,60	0,60	0,68	0,70	0,68
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,30	0,31	0,29	0,27	0,25	0,23	0,31	0,36	0,38	0,41	0,41	0,44	0,47	0,45
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	0,84	0,84	0,83	0,86	0,90	0,99	1,00	1,08	1,11	1,13	1,32	1,40	1,43	1,40	1,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,55	0,47	0,50	0,50	0,50	0,53	0,53	0,55	0,50	0,50	0,69	0,69	0,74	0,66	0,61
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,65	0,56	0,60	0,58	0,56	0,54	0,53	0,51	0,45	0,44	0,53	0,49	0,52	0,47	0,44
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	0,86	0,85	0,85	0,87	0,89	0,92	0,92	0,97	0,97	1,01	1,10	1,14	1,15	1,13	1,14
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,54	0,52	0,51	0,50	0,49	0,49	0,49	0,52	0,51	0,51	0,63	0,63	0,69	0,65	0,62
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,63	0,60	0,60	0,58	0,55	0,54	0,53	0,53	0,53	0,51	0,57	0,56	0,60	0,57	0,54

Πίνακας 9: Δαπάνες κατανάλωσης για είδη διατροφής και μη - οινοπνευματώδη ποτά ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	14,4	14,1	14,0	13,8	13,7	13,4	12,8	12,3	12,7	13,3	13,7	13,5	13,3	12,9	12,7
Δανία	13,5	13,2	13,3	13,0	12,9	12,6	12,2	12,3	12,4	12,2	12,0	11,6	11,2	11,0	11,1
Γερμανία	12,7	12,4	12,3	12,1	11,8	11,7	11,5	11,5	11,6	11,5	11,3	11,2	11,0	11,0	11,1
Ελλάδα	18,5	18,4	18,0	17,7	17,2	16,8	16,6	15,1	16,2	17,5	17,7	16,9	15,8	15,5	16,1
Ισπανία	18,3	18,0	17,3	17,0	16,3	15,5	14,9	14,3	14,5	14,8	14,8	14,3	14,0	13,9	13,6
Γαλλία	15,2	15,1	15,1	14,7	14,9	14,7	14,6	14,4	14,6	14,7	14,6	14,2	13,9	13,6	13,4
Ιρλανδία	16,7	16,4	15,3	14,7	13,4	12,4	11,4	10,8	10,6	10,0	9,3	9,0	8,6	8,3	8,1
Ιταλία	17,7	17,2	16,7	16,6	16,1	15,7	15,3	15,1	15,0	15,0	15,1	14,9	14,8	14,6	14,6
Λουξεμβούργο	11,3	11,3	11,1	11,1	10,9	10,7	10,1	9,4	9,8	9,8	9,1	8,7	8,5	8,9	9,0
Ολλανδία	13,3	13,2	13,0	12,6	12,4	12,1	11,7	11,2	11,2	11,3	11,2	11,0	10,6	10,9	11,0
Αυστρία	12,2	12,1	11,4	11,1	11,2	11,1	10,8	10,6	10,7	10,7	10,7	10,7	10,6	10,5	10,5
Πορτογαλία	21,5	21,6	18,3	18,1	17,4	17,5	17,0	16,4	17,0	16,8	17,0	16,7	16,8	16,7	16,5
Φιλανδία	16,8	16,8	15,4	14,1	13,6	13,0	13,1	12,6	12,7	12,6	12,7	12,5	12,5	12,4	12,5
Σουηδία	14,4	14,4	14,1	13,1	12,9	12,7	12,3	12,0	12,4	12,6	12,4	12,2	12,0	12,1	12,2
Ηνωμένο Βασίλειο	11,8	11,4	11,3	11,2	10,7	10,4	10,1	9,9	9,6	9,4	9,2	9,1	9,0	9,1	9,0
Βουλγαρία	31,0	30,0	30,2	30,2	38,2	33,0	29,5	28,5	27,7	25,3	23,8	23,4	21,8	22,0	21,6
Τσεχία	20,5	20,0	19,5	19,0	18,6	18,6	18,8	18,6	18,8	18,1	17,0	16,7	16,1	15,5	15,7
Εσθονία	36,8	35,3	28,9	24,5	24,1	21,8	20,8	20,3	19,8	19,5	18,9	19,0	18,7	17,6	17,0
Κύπρος	16,7	16,5	16,8	16,6	16,5	15,7	15,4	15,0	15,0	15,2	14,7	15,1	15,3	15,7	15,5
Λετονία	47,0	42,0	36,1	35,9	31,7	30,0	26,9	25,1	24,7	25,0	23,6	22,5	22,2	19,7	18,1
Λιθουανία	48,8	45,4	39,4	38,9	35,1	32,2	31,3	30,6	29,3	28,1	28,0	28,3	26,5	26,0	25,0
Ουγγαρία	25,0	24,0	23,3	21,9	21,6	21,1	19,3	18,9	18,8	18,2	17,7	17,3	16,7	16,8	17,3
Μάλτα	16,9	17,0	16,5	16,7	16,7	16,6	16,7	16,6	17,4	17,3	17,2	16,8	16,4	16,5	17,0
Πολωνία	31,5	30,0	29,9	28,8	27,0	24,9	23,0	22,8	22,9	21,8	21,1	21,3	21,1	20,9	20,6
Ρουμανία	35,5	35,5	36,0	35,5	34,5	35,0	35,4	34,9	35,5	34,8	35,2	33,5	29,8	29,1	27,9
Σλοβενία	21,2	21,3	17,6	17,1	17,2	17,6	16,9	16,7	16,8	16,4	16,2	15,6	14,8	14,5	14,4
Σλοβακία	24,4	24,6	29,1	26,7	27,3	26,1	24,9	23,7	22,8	22,3	21,2	19,4	18,2	17,4	17,8

Πίνακας 10: Δαπάνες κατανάλωσης για είδη διατροφής και μη - οινοπνευματώδη ποτά (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	15,22	15,04	14,44	14,06	13,69	13,35	12,96	12,53	12,73	12,81	12,72	12,43	12,17	12,09	12,09
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,94	2,97	2,41	2,38	2,23	2,21	2,23	2,10	2,28	2,51	2,72	2,62	2,57	2,47	2,49
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,20	0,17	0,17	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18	0,20	0,21	0,21	0,21	0,20	0,21
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	15,72	15,55	14,83	14,47	14,08	13,72	13,32	12,81	13,05	13,17	13,10	12,80	12,53	12,43	12,43
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,06	3,07	2,49	2,47	2,29	2,27	2,32	2,20	2,37	2,60	2,85	2,74	2,70	2,59	2,61
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,20	0,17	0,17	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18	0,20	0,22	0,21	0,22	0,21	0,21
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	19,00	18,80	17,58	17,35	16,75	16,38	15,95	15,23	15,68	16,03	16,15	15,70	15,35	15,18	15,20
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,70	1,93	0,72	0,68	0,65	0,94	1,01	0,87	1,14	1,33	1,42	1,30	1,22	1,21	1,34
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,10	0,04	0,04	0,04	0,06	0,06	0,06	0,07	0,08	0,09	0,08	0,08	0,08	0,09
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	29,61	28,47	26,94	25,98	25,71	24,38	23,24	22,64	22,46	21,83	21,22	20,74	19,80	19,31	18,99
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,84	9,55	8,07	7,99	7,80	6,85	6,42	6,19	6,01	5,69	5,82	5,54	4,67	4,49	4,07
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,37	0,34	0,30	0,31	0,30	0,28	0,28	0,27	0,27	0,26	0,27	0,27	0,24	0,23	0,21
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	21,61	21,01	20,00	19,36	19,03	18,26	17,53	17,02	17,06	16,82	16,50	16,13	15,56	15,30	15,16
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,37	9,46	8,41	8,16	8,09	7,32	6,87	6,69	6,51	6,16	6,07	5,86	5,27	5,02	4,75
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,48	0,45	0,42	0,42	0,43	0,40	0,39	0,39	0,38	0,37	0,37	0,36	0,34	0,33	0,31

Πίνακας 11: Δαπάνες κατανάλωσης για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης - οικιακά είδη άμεσης κατανάλωσης και οικιακές υπηρεσίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	6,3	6,1	6,0	5,7	5,8	5,6	5,5	5,1	5,3	5,3	5,4	5,4	5,5	5,5	5,7
Δανία	5,7	5,9	5,8	5,7	5,8	5,8	5,9	5,8	5,8	5,9	5,8	5,7	5,7	5,8	5,8
Γερμανία	8,5	8,3	8,3	8,1	8,1	8,1	7,8	7,9	7,6	7,3	7,1	7,0	6,8	6,9	6,8
Ελλάδα	6,7	6,6	6,4	6,3	6,2	6,3	6,4	6,5	6,4	6,4	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1
Ισπανία	6,4	6,3	6,1	6,0	5,9	6,0	6,0	5,8	5,6	5,5	5,5	5,3	5,3	5,3	5,3
Γαλλία	6,3	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,0	6,0
Ιρλανδία	7,3	7,2	7,0	7,3	7,2	7,2	7,4	7,2	7,3	7,0	7,0	6,8	6,6	6,7	6,6
Ιταλία	8,6	8,5	8,7	8,6	8,5	8,5	8,6	8,3	8,1	8,0	7,8	7,8	7,7	7,6	7,6
Λουξεμβούργο	8,6	8,3	8,3	8,4	8,3	8,2	7,8	7,8	8,1	7,5	6,7	6,5	6,9	6,3	6,4
Ολλανδία	7,2	7,1	7,1	7,0	7,1	7,3	7,3	7,4	7,4	7,1	6,8	6,5	6,3	6,5	6,5
Αυστρία	7,4	7,6	7,6	7,5	7,5	7,3	7,3	7,3	7,2	7,1	7,0	7,0	6,9	6,7	6,9
Πορτογαλία	6,9	6,7	7,1	7,3	7,4	7,6	7,5	7,5	7,2	7,3	7,1	6,9	7,1	6,8	6,5
Φιλανδία	4,2	4,2	4,4	4,6	4,7	4,9	4,8	4,9	4,9	4,9	5,0	5,3	5,5	5,5	5,6
Σουηδία	4,3	4,1	4,1	4,0	4,0	4,1	4,2	4,4	4,4	4,5	4,5	4,7	4,8	5,0	5,2
Ηνωμένο Βασίλειο	6,0	6,0	6,0	5,9	5,9	5,8	5,8	6,0	6,1	6,2	6,2	6,1	5,8	5,8	5,7
Βουλγαρία	2,7	3,0	2,6	2,6	2,1	2,5	2,9	3,5	3,5	3,2	3,3	3,7	4,0	4,0	4,1
Τσεχία	6,0	6,0	6,1	6,1	5,9	5,9	5,8	5,9	5,6	5,3	5,4	5,2	5,3	5,3	5,3
Εσθονία	4,2	4,8	6,2	5,9	5,4	5,0	4,8	4,9	4,8	4,9	4,9	4,9	5,0	4,8	4,7
Κύπρος	5,1	5,0	5,1	5,0	4,9	5,0	5,0	5,1	5,1	5,2	5,3	5,5	5,5	5,4	5,3
Λετονία	2,9	2,9	2,6	2,4	2,5	2,5	3,0	3,1	3,1	3,1	3,4	3,4	3,6	4,0	4,4
Λιθουανία	3,8	4,5	3,5	3,8	4,8	4,6	4,5	4,3	5,0	5,0	5,0	5,2	5,7	5,5	5,5
Ουγγαρία	6,5	7,0	6,9	6,5	6,5	6,7	6,5	6,5	6,4	6,5	6,6	7,2	6,6	6,3	5,8
Μάλτα	8,5	8,0	7,9	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,4	8,6	8,9	8,8	8,8	8,5	8,4
Πολωνία	4,5	4,2	4,4	4,6	4,7	4,7	4,6	4,4	4,3	4,4	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4
Ρουμανία	5,0	4,9	5,1	5,0	4,6	4,5	5,0	4,2	4,2	4,1	4,6	5,3	4,9	5,3	5,5
Σλοβενία	6,0	5,4	5,7	5,5	5,5	5,5	5,7	5,8	6,0	5,9	5,9	5,8	5,9	5,8	6,0
Σλοβακία	5,3	5,2	5,3	5,0	4,9	5,2	5,0	4,7	5,3	5,2	5,1	5,1	5,4	5,6	6,0

Πίνακας 12: Δαπάνες κατανάλωσης για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης - οικιακά είδη άμεσης κατανάλωσης και οικιακές υπηρεσίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	6,69	6,61	6,61	6,57	6,57	6,59	6,57	6,54	6,50	6,41	6,29	6,22	6,21	6,17	6,18
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,35	1,32	1,33	1,33	1,30	1,28	1,23	1,20	1,16	1,03	0,91	0,83	0,79	0,71	0,66
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,19	0,19	0,18	0,18	0,16	0,14	0,13	0,13	0,11	0,11
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	7,03	6,93	6,93	6,92	6,91	6,93	6,88	6,83	6,77	6,63	6,48	6,40	6,41	6,33	6,33
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,24	1,21	1,21	1,19	1,16	1,13	1,10	1,11	1,08	0,98	0,84	0,78	0,73	0,68	0,64
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,18	0,17	0,17	0,17	0,17	0,16	0,16	0,16	0,16	0,15	0,13	0,12	0,11	0,11	0,10
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	7,15	7,03	7,08	7,05	7,00	7,10	7,13	7,03	6,83	6,80	6,68	6,55	6,58	6,45	6,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,99	1,00	1,16	1,17	1,19	1,16	1,17	1,10	1,07	1,09	0,99	1,06	1,05	0,98	0,96
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,14	0,16	0,17	0,17	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,15	0,16	0,16	0,15	0,15
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	5,04	5,08	5,12	5,03	4,98	5,01	5,07	5,03	5,14	5,12	5,23	5,37	5,43	5,41	5,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,61	1,46	1,63	1,58	1,58	1,54	1,39	1,35	1,41	1,48	1,49	1,46	1,35	1,20	1,13
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,32	0,29	0,32	0,31	0,32	0,31	0,27	0,27	0,27	0,29	0,28	0,27	0,25	0,22	0,21
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	5,96	5,93	5,94	5,89	5,87	5,89	5,90	5,87	5,90	5,83	5,81	5,84	5,86	5,83	5,86
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,67	1,56	1,63	1,62	1,62	1,59	1,49	1,46	1,43	1,39	1,29	1,21	1,12	1,01	0,95
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,26	0,27	0,28	0,28	0,27	0,25	0,25	0,24	0,24	0,22	0,21	0,19	0,17	0,16

Πίνακας 13: Δαπάνες κατανάλωσης για υγεία ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	3,1	3,2	3,4	3,3	3,7	3,8	4,1	4,0	3,9	4,3	4,3	4,5	4,3	4,5	4,4
Δανία	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6
Γερμανία	3,4	3,5	3,8	3,8	4,0	4,0	4,1	4,1	4,1	4,4	4,5	4,8	4,6	4,7	4,7
Ελλάδα	5,2	5,5	5,6	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,5	5,7	5,9	6,0	6,0	6,1	6,1
Ισπανία	3,1	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4
Γαλλία	3,3	3,4	3,4	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5
Ιρλανδία	3,0	3,1	3,0	2,9	2,8	2,7	2,7	2,6	2,9	3,1	3,5	3,5	3,5	3,4	3,3
Ιταλία	3,0	3,2	3,4	3,4	3,5	3,5	3,5	3,4	3,1	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1
Λουξεμβούργο	1,4	1,3	1,7	1,8	1,7	1,8	1,5	1,4	1,4	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9
Ολλανδία	4,1	4,1	4,1	4,6	4,4	4,4	4,4	4,2	4,5	4,8	5,0	5,1	5,2	2,4	2,5
Αυστρία	3,0	3,1	3,2	3,2	3,2	3,3	3,3	3,3	3,4	3,5	3,5	3,4	3,4	3,4	3,3
Πορτογαλία	7,3	7,4	4,9	4,7	4,8	4,5	4,7	4,7	4,8	4,9	5,3	5,4	5,8	5,8	5,9
Φιλανδία	3,5	3,5	3,4	3,6	3,7	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0	4,0	4,1	4,2	4,2	4,3
Σουηδία	2,1	2,2	2,3	2,3	2,5	2,6	2,6	2,8	2,9	3,0	3,0	3,1	3,1	3,1	3,1
Ηνωμένο Βασίλειο	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,6	1,6	1,7
Βουλγαρία	2,5	2,2	2,4	2,4	2,0	1,6	2,3	2,8	3,3	3,9	4,0	4,0	4,0	3,9	3,7
Τσεχία	2,0	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,4	1,8	1,6	1,7	1,9	1,9	2,1	2,4
Εσθονία	1,3	1,2	2,2	2,4	2,3	2,3	2,5	2,9	3,0	3,0	3,2	3,1	3,1	2,7	2,6
Κύπρος	3,3	3,0	3,2	3,3	3,5	3,4	3,5	3,5	3,7	3,8	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7
Λετονία	3,7	3,8	3,6	3,9	4,2	4,1	4,3	4,3	4,7	4,6	4,6	4,5	4,1	4,1	4,2
Λιθουανία	1,7	2,8	2,7	2,8	3,0	3,5	3,5	3,5	3,3	4,5	4,3	4,2	5,0	4,2	4,1
Ουγγαρία	3,1	3,0	2,7	2,8	2,9	2,9	3,2	3,2	3,4	3,5	3,5	3,6	3,7	3,6	3,6
Μάλτα	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	2,5	2,4	2,5	2,2
Πολωνία	2,9	2,7	2,6	2,7	3,0	3,3	3,4	3,6	3,7	3,9	3,9	4,2	4,0	4,0	4,0
Ρουμανία	3,0	2,9	2,7	2,5	3,0	2,7	2,6	2,4	2,4	2,4	3,0	3,7	3,3	3,1	3,5
Σλοβενία	1,9	1,9	2,4	2,6	2,8	2,9	2,9	3,2	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,4	3,5
Σλοβακία	2,0	2,5	2,6	2,5	2,2	2,0	2,2	2,3	2,5	2,4	2,6	3,1	3,3	3,4	3,6

Πίνακας 14: Δαπάνες κατανάλωσης για υγεία (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	3,30	3,38	3,29	3,30	3,35	3,35	3,37	3,35	3,41	3,57	3,67	3,74	3,75	3,58	3,59
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,45	1,50	1,07	1,05	1,06	1,02	1,09	1,08	1,10	1,15	1,20	1,25	1,29	1,29	1,29
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,44	0,44	0,33	0,32	0,32	0,30	0,32	0,32	0,32	0,32	0,33	0,34	0,34	0,36	0,36
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	3,62	3,71	3,59	3,60	3,64	3,63	3,66	3,62	3,68	3,86	3,98	4,05	4,08	3,87	3,87
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,45	1,49	0,97	0,94	0,96	0,92	1,01	1,02	1,05	1,07	1,11	1,18	1,20	1,25	1,27
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,40	0,27	0,26	0,26	0,25	0,27	0,28	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,32	0,33
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	4,65	4,83	4,28	4,18	4,23	4,15	4,20	4,20	4,18	4,33	4,50	4,53	4,63	4,63	4,63
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,04	2,03	1,16	1,05	1,05	1,00	1,03	1,02	1,16	1,17	1,30	1,38	1,48	1,54	1,59
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,44	0,42	0,27	0,25	0,25	0,24	0,25	0,24	0,28	0,27	0,29	0,31	0,32	0,33	0,34
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	2,48	2,53	2,61	2,68	2,76	2,73	2,88	2,97	3,13	3,30	3,38	3,50	3,51	3,40	3,43
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,73	0,67	0,47	0,53	0,68	0,78	0,74	0,76	0,76	0,92	0,83	0,75	0,81	0,68	0,66
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,27	0,18	0,20	0,25	0,28	0,26	0,26	0,24	0,28	0,25	0,22	0,23	0,20	0,19
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	2,94	3,00	2,99	3,02	3,09	3,07	3,15	3,18	3,29	3,45	3,54	3,63	3,64	3,50	3,51
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,24	1,26	0,91	0,90	0,94	0,95	0,97	0,96	0,96	1,04	1,05	1,05	1,09	1,05	1,04
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,42	0,42	0,31	0,30	0,31	0,31	0,31	0,30	0,29	0,30	0,30	0,29	0,30	0,30	0,30

Πίνακας 15: Δαπάνες κατανάλωσης για στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρισμός, καύσιμα ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	22,5	22,4	22,7	23,5	23,5	22,9	22,6	22,6	22,9	22,9	23,1	22,9	23,0	22,9	22,2
Δανία	26,5	26,4	26,4	26,6	26,0	26,0	26,3	26,7	27,5	27,5	27,4	27,0	27,1	26,5	25,9
Γερμανία	21,2	21,9	22,5	23,0	23,3	23,3	23,1	23,2	23,4	23,5	23,8	23,7	24,0	24,0	24,2
Ελλάδα	17,6	17,7	17,6	17,9	17,5	17,4	16,0	15,9	15,7	15,6	15,6	15,4	16,0	16,3	16,4
Ισπανία	14,2	14,5	14,4	14,6	14,5	14,3	14,0	15,3	15,4	15,8	16,0	16,0	16,3	16,6	16,8
Γαλλία	22,6	22,7	23,2	23,5	23,8	23,8	23,9	23,4	23,3	23,4	23,8	24,0	24,6	25,1	25,4
Ιρλανδία	15,3	15,6	15,7	15,9	16,8	17,4	17,6	17,8	18,8	19,6	20,4	20,3	20,0	19,8	20,7
Ιταλία	18,2	18,0	18,3	18,3	18,1	18,1	18,5	18,5	18,7	19,1	19,5	20,1	20,5	20,5	20,6
Λουξεμβούργο	20,6	21,7	21,8	21,7	21,1	20,7	20,1	20,2	21,3	21,4	22,2	21,9	22,3	22,6	22,3
Ολλανδία	20,0	20,8	21,4	21,7	21,4	20,9	20,5	20,4	20,7	20,6	21,2	21,6	22,0	22,7	22,5
Αυστρία	17,7	18,4	19,1	19,7	19,4	19,4	19,5	19,4	19,7	19,7	20,0	20,2	21,1	21,1	20,9
Πορτογαλία	10,2	10,2	13,5	13,5	13,5	13,1	12,9	12,8	13,0	13,3	13,9	14,0	14,8	14,7	15,0
Φιλανδία	24,2	24,8	24,7	24,9	25,4	25,0	25,3	24,7	24,8	25,2	25,4	25,4	25,3	24,9	24,6
Σουηδία	31,1	30,9	30,5	31,4	30,9	30,0	28,4	27,4	27,6	27,5	27,9	27,5	27,1	26,9	26,3
Ηνωμένο Βασίλειο	18,8	18,9	18,9	18,6	18,4	18,4	18,3	18,2	18,6	18,5	18,8	19,2	19,6	20,3	20,5
Βουλγαρία	27,0	27,0	26,9	26,9	24,1	26,0	26,9	23,6	23,2	22,5	22,2	20,9	20,0	19,5	19,5
Τσεχία	20,5	21,0	20,7	19,8	19,6	19,9	20,1	20,7	20,6	21,7	21,8	22,0	22,3	22,0	21,4
Εσθονία	17,3	18,5	17,9	19,9	20,8	22,6	23,6	22,9	22,6	21,5	20,7	19,6	18,6	19,3	19,3
Κύπρος	12,0	11,7	11,6	12,2	12,4	12,4	12,1	12,6	12,3	12,6	12,8	12,7	12,8	13,0	12,7
Λετονία	10,4	12,1	20,5	21,2	20,8	21,4	22,2	21,4	22,3	21,5	21,4	21,3	21,0	20,5	21,7
Λιθουανία	8,7	14,0	21,1	19,2	18,8	17,3	16,8	17,0	15,8	16,1	15,1	14,6	14,3	14,1	13,6
Ουγγαρία	17,7	17,5	17,3	19,0	19,4	18,7	18,8	18,6	18,2	18,2	18,4	18,5	18,6	18,7	19,1
Μάλτα	9,6	9,5	9,5	9,6	9,7	9,6	9,5	9,7	9,6	10,2	10,6	10,7	10,9	11,4	11,5
Πολωνία	19,5	20,0	19,2	18,8	20,2	20,5	21,1	20,5	22,0	23,1	23,2	22,8	23,7	23,6	23,2
Ρουμανία	20,5	21,0	19,6	20,5	21,3	21,0	20,7	22,8	20,9	22,9	22,6	21,7	20,9	20,0	22,5
Σλοβενία	17,4	16,4	18,1	18,4	18,4	18,7	18,5	18,9	19,3	19,0	18,3	18,6	18,9	18,9	18,0
Σλοβακία	19,8	18,9	18,3	18,6	18,4	18,7	20,9	22,6	22,4	22,5	24,2	25,9	25,9	26,4	25,3

Πίνακας 16: Δαπάνες κατανάλωσης για στέγαση, ύδρευση, ηλεκτρισμός, καύσιμα(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	20,05	20,33	20,71	20,99	20,91	20,71	20,47	20,43	20,76	20,91	21,27	21,28	21,58	21,66	21,62
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,11	5,07	4,61	4,78	4,69	4,54	4,48	4,22	4,27	4,20	4,15	4,04	3,83	3,70	3,48
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,25	0,22	0,23	0,22	0,22	0,22	0,21	0,21	0,20	0,20	0,19	0,18	0,17	0,16
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	18,69	19,06	19,58	19,85	19,86	19,69	19,50	19,52	19,81	20,01	20,41	20,46	20,83	20,93	20,97
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,02	4,16	3,70	3,80	3,85	3,77	3,90	3,65	3,66	3,62	3,63	3,62	3,48	3,48	3,34
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,22	0,22	0,19	0,19	0,19	0,19	0,20	0,19	0,18	0,18	0,18	0,18	0,17	0,17	0,16
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	15,05	15,10	15,95	16,08	15,90	15,73	15,35	15,63	15,70	15,95	16,25	16,38	16,90	17,03	17,20
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,68	3,63	2,36	2,39	2,24	2,41	2,46	2,34	2,34	2,39	2,35	2,62	2,49	2,46	2,39
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,24	0,15	0,15	0,14	0,15	0,16	0,15	0,15	0,15	0,14	0,16	0,15	0,14	0,14
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	16,70	17,30	18,39	18,68	18,66	18,90	19,27	19,28	19,10	19,32	19,28	19,11	18,99	18,95	18,98
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,48	4,90	4,46	4,32	3,92	4,37	4,75	4,32	4,39	4,29	4,35	4,43	4,43	4,33	4,36
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,33	0,28	0,24	0,23	0,21	0,23	0,25	0,22	0,23	0,22	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	18,56	18,98	19,68	19,96	19,91	19,91	19,93	19,92	20,02	20,20	20,38	20,31	20,43	20,46	20,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,44	5,13	4,61	4,64	4,43	4,47	4,55	4,22	4,32	4,24	4,28	4,28	4,23	4,15	4,04
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,27	0,23	0,23	0,22	0,22	0,23	0,21	0,22	0,21	0,21	0,21	0,21	0,20	0,20

Πίνακας 17: Δαπάνες κατανάλωσης για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	14,2	14,5	14,4	13,6	13,1	13,6	13,0	13,9	14,0	13,3	12,4	12,4	12,9	13,4	14,3
Δανία	11,4	11,6	11,6	11,2	11,4	11,8	11,9	12,5	12,5	12,4	12,9	12,7	12,8	12,8	12,7
Γερμανία	11,9	12,0	11,7	11,3	11,0	11,0	11,3	11,1	11,2	11,5	12,0	12,0	12,1	12,1	12,0
Ελλάδα	5,0	5,1	4,9	4,7	4,7	5,0	5,5	5,7	5,9	6,0	6,1	5,9	6,3	6,4	6,7
Ισπανία	5,5	5,7	5,9	6,1	6,3	6,5	6,4	8,6	8,8	8,6	8,5	8,9	9,0	9,2	9,7
Γαλλία	12,8	12,5	12,1	12,1	12,1	11,8	11,0	11,8	11,8	11,3	11,2	11,2	11,0	11,5	11,7
Ιρλανδία	8,2	8,1	8,4	8,5	8,8	9,7	10,7	10,0	10,7	11,2	11,9	12,3	12,5	12,6	12,8
Ιταλία	10,1	10,1	10,0	9,6	9,4	9,3	9,1	9,4	9,6	9,4	9,3	9,1	9,4	9,7	9,9
Λουξεμβούργο	7,7	7,3	8,9	8,9	8,9	9,3	9,6	10,5	9,7	9,6	10,5	10,0	10,1	11,0	11,3
Ολλανδία	13,3	13,3	13,9	13,8	14,0	14,3	14,4	15,2	14,9	14,5	15,0	15,2	15,9	16,4	16,2
Αυστρία	10,2	10,0	10,4	10,4	10,5	10,4	10,1	10,3	10,0	9,9	9,6	9,9	10,2	10,3	10,1
Πορτογαλία	7,2	7,2	10,4	10,1	10,2	9,8	10,4	10,9	10,7	10,5	10,9	11,0	11,7	12,5	12,4
Φιλανδία	9,4	8,7	9,4	8,3	7,8	8,6	8,5	9,6	9,7	9,7	8,5	8,7	8,7	9,4	10,1
Σουηδία	8,9	9,1	9,3	9,1	8,9	8,9	9,6	10,1	9,6	9,4	8,8	9,2	9,6	9,8	10,1
Ηνωμένο Βασίλειο	11,7	11,4	11,1	10,9	11,0	11,0	11,2	11,4	11,6	11,5	11,3	11,1	11,1	11,0	11,2
Βουλγαρία	3,0	3,1	3,0	3,0	2,5	2,8	2,7	2,7	2,3	3,3	3,5	3,9	4,1	4,0	4,1
Τσεχία	6,4	6,1	6,3	7,5	8,4	8,7	9,0	7,9	8,1	8,4	8,6	8,4	8,0	8,6	9,2
Εσθονία	6,2	5,8	5,6	6,4	6,4	5,7	6,1	6,5	7,0	7,4	7,4	7,6	7,8	8,1	8,1
Κύπρος	9,1	9,0	9,3	9,1	9,0	9,7	10,4	11,2	10,6	10,0	10,2	10,4	10,7	10,2	9,8
Λετονία	3,4	5,3	5,6	3,3	3,2	3,2	3,3	3,4	3,3	3,8	4,1	4,0	3,8	4,3	4,8
Λιθουανία	15,0	12,1	3,4	3,7	3,4	4,8	5,1	4,5	5,2	5,3	5,6	5,6	6,1	6,9	7,1
Ουγγαρία	8,2	8,3	8,6	7,5	7,3	7,7	7,8	7,8	8,0	8,2	8,1	8,0	8,2	8,0	7,9
Μάλτα	7,6	7,5	7,6	7,8	7,8	8,0	7,6	7,8	7,7	7,7	7,5	8,3	8,8	9,0	8,9
Πολωνία	9,0	8,5	8,3	7,9	9,5	9,8	10,6	11,6	11,4	11,9	12,0	11,9	11,8	12,5	13,4
Ρουμανία	2,2	2,7	2,5	2,2	2,4	2,7	2,5	2,2	2,2	2,5	2,6	3,3	2,5	3,0	3,4
Σλοβενία	5,6	5,6	8,3	8,8	8,8	8,4	9,2	8,5	8,0	9,1	9,2	9,1	8,9	9,2	9,8
Σλοβακία	6,5	6,5	7,3	8,7	8,9	8,2	7,6	7,6	7,9	8,5	8,4	8,9	9,1	9,4	9,5

Πίνακας 18: Δαπάνες κατανάλωσης για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	9,83	9,77	10,16	9,91	9,87	10,07	10,18	10,73	10,71	10,59	10,59	10,64	10,89	11,21	11,41
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,77	2,79	2,58	2,48	2,46	2,41	2,28	2,22	2,16	2,05	2,20	2,20	2,27	2,30	2,22
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,29	0,25	0,25	0,25	0,24	0,22	0,21	0,20	0,19	0,21	0,21	0,21	0,21	0,19
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	9,63	9,54	10,03	9,78	9,73	9,94	10,00	10,58	10,58	10,46	10,49	10,55	10,82	11,21	11,43
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,02	3,04	2,85	2,75	2,70	2,63	2,49	2,43	2,34	2,19	2,30	2,36	2,46	2,52	2,44
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,32	0,28	0,28	0,28	0,26	0,25	0,23	0,22	0,21	0,22	0,22	0,23	0,22	0,21
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	6,95	7,03	7,80	7,63	7,65	7,65	7,85	8,65	8,75	8,63	8,70	8,73	9,10	9,45	9,68
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,30	2,23	2,81	2,64	2,59	2,29	2,29	2,19	2,05	1,92	2,00	2,11	2,21	2,50	2,33
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,33	0,32	0,36	0,35	0,34	0,30	0,29	0,25	0,23	0,22	0,23	0,24	0,24	0,26	0,24
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	6,85	6,71	6,32	6,33	6,47	6,64	6,83	6,81	6,81	7,18	7,27	7,45	7,48	7,77	8,00
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,43	2,60	2,33	2,54	2,79	2,67	2,88	3,08	2,99	2,87	2,82	2,70	2,83	2,78	2,82
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,50	0,39	0,37	0,40	0,43	0,40	0,42	0,45	0,44	0,40	0,39	0,36	0,38	0,36	0,35
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	8,51	8,41	8,45	8,31	8,36	8,54	8,69	8,99	8,98	9,07	9,11	9,22	9,37	9,68	9,90
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,37	3,07	3,11	3,06	3,09	3,03	3,03	3,26	3,20	2,95	2,97	2,88	3,02	3,03	3,00
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,37	0,37	0,37	0,37	0,35	0,35	0,36	0,36	0,33	0,33	0,31	0,32	0,31	0,30

Πίνακας 19: Δαπάνες κατανάλωσης για αναψυχή και πολιτισμός ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	9,0	9,0	9,1	9,2	9,6	9,7	10,1	10,1	9,8	9,3	9,3	9,3	9,3	9,2	9,3
Δανία	10,2	10,1	10,2	10,6	10,7	10,6	10,8	11,0	10,9	10,8	11,3	11,5	11,5	11,7	11,6
Γερμανία	9,3	9,2	9,3	9,3	9,5	9,8	10,0	10,1	9,9	9,7	9,5	9,5	9,4	9,3	9,4
Ελλάδα	5,0	5,2	5,1	5,3	5,2	5,2	5,6	6,3	7,6	7,5	7,3	7,5	7,6	8,8	8,5
Ισπανία	8,0	8,1	8,3	8,3	8,2	8,4	8,3	9,1	9,1	9,1	9,2	9,1	9,0	8,9	8,7
Γαλλία	8,6	8,6	8,7	8,6	8,8	9,0	9,2	9,3	9,3	9,5	9,4	9,5	9,4	9,3	9,3
Ιρλανδία	8,0	7,9	7,7	7,9	7,4	7,1	6,8	7,4	7,6	7,2	7,1	7,5	7,4	7,2	7,1
Ιταλία	7,3	7,2	7,1	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,2	7,2	7,0	7,2	6,8	6,8	6,7
Λουξεμβούργο	8,2	8,4	8,2	8,2	8,0	8,1	7,8	7,8	8,1	8,2	8,0	7,9	7,6	7,5	7,4
Ολλανδία	11,1	10,8	10,8	10,8	11,0	11,1	11,3	11,1	11,0	10,9	10,5	10,3	10,1	10,4	10,6
Αυστρία	11,3	11,4	11,4	11,4	11,4	11,7	11,9	11,9	11,9	11,8	11,6	11,5	11,3	11,3	11,6
Πορτογαλία	5,4	5,4	5,6	5,9	6,1	6,3	6,3	6,4	6,3	6,5	6,4	6,5	6,9	7,0	7,2
Φιλανδία	10,1	10,3	10,6	11,1	11,0	11,2	11,2	11,3	11,2	11,0	11,0	11,2	11,4	11,8	11,9
Σουηδία	10,2	10,2	10,2	10,2	10,5	10,9	11,3	11,6	11,6	11,5	11,6	11,5	11,2	11,3	11,4
Ηνωμένο Βασίλειο	10,3	10,5	11,2	11,3	11,6	11,9	12,0	11,8	11,8	12,1	12,3	12,6	12,6	12,5	12,7
Βουλγαρία	3,3	3,6	3,4	3,4	2,8	3,4	3,9	4,8	3,9	4,5	4,6	5,2	5,4	5,2	5,4
Τσεχία	10,3	10,5	10,6	10,9	11,5	11,4	11,4	11,1	11,5	11,5	11,7	11,6	11,7	11,1	10,9
Εσθονία	3,4	3,6	5,9	7,4	7,9	8,4	7,9	8,1	8,2	8,5	8,4	8,6	9,0	8,4	9,5
Κύπρος	7,0	7,3	7,4	7,4	7,5	7,4	7,2	6,8	6,7	6,8	6,8	7,5	8,0	8,3	8,0
Λετονία	2,8	3,5	3,8	5,2	5,6	5,5	6,1	6,7	7,5	7,4	7,8	8,3	7,6	7,3	8,1
Λιθουανία	1,8	1,9	3,0	4,0	4,4	5,8	5,8	5,8	6,7	6,5	6,6	6,7	6,4	6,2	7,7
Ουγγαρία	7,0	7,2	7,7	7,7	7,6	7,4	7,3	7,4	7,4	7,4	7,5	7,6	7,9	7,8	7,6
Μάλτα	10,5	10,0	10,3	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4	11,0	10,6	10,4	10,7	10,8	11,3	11,7
Πολωνία	7,9	8,3	8,2	8,8	8,6	9,0	8,8	8,9	7,7	7,3	7,7	7,9	7,6	7,3	7,4
Ρουμανία	4,5	4,3	4,6	4,9	4,3	4,5	4,4	4,6	5,1	4,9	4,5	4,3	3,9	4,7	4,9
Σλοβενία	8,8	9,5	8,9	9,3	9,8	10,1	10,2	10,1	10,2	10,4	10,5	10,8	10,7	10,5	10,2
Σλοβακία	8,2	7,9	7,4	7,7	7,7	7,8	8,2	8,5	9,2	8,8	8,5	8,5	8,8	8,7	9,1

Πίνακας 20: Δαπάνες κατανάλωσης για αναψυχή και πολιτισμός (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	8,80	8,82	8,90	9,03	9,09	9,22	9,33	9,50	9,55	9,49	9,43	9,51	9,43	9,53	9,56
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,88	1,86	1,94	1,92	2,00	2,09	2,16	2,01	1,85	1,84	1,93	1,89	1,88	1,89	1,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,21	0,22	0,21	0,22	0,23	0,23	0,21	0,19	0,19	0,20	0,20	0,20	0,20	0,21
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	8,44	8,46	8,49	8,61	8,63	8,74	8,82	9,01	9,08	8,99	8,86	8,92	8,85	8,96	8,98
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,95	1,92	1,95	1,92	1,97	2,05	2,11	1,94	1,76	1,70	1,69	1,61	1,60	1,64	1,73
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,23	0,23	0,22	0,23	0,23	0,24	0,22	0,19	0,19	0,19	0,18	0,18	0,18	0,19
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	6,43	6,48	6,53	6,70	6,70	6,80	6,88	7,28	7,55	7,58	7,48	7,58	7,58	7,88	7,78
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,45	1,41	1,46	1,36	1,32	1,37	1,18	1,30	1,17	1,10	1,21	1,10	1,01	1,13	0,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,23	0,22	0,22	0,20	0,20	0,20	0,17	0,18	0,15	0,15	0,16	0,15	0,13	0,14	0,13
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	6,29	6,47	6,77	7,26	7,34	7,59	7,63	7,77	7,93	7,88	7,92	8,14	8,15	8,07	8,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,02	2,94	2,62	2,44	2,63	2,45	2,35	2,14	2,27	2,18	2,21	2,18	2,27	2,14	2,04
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,48	0,46	0,39	0,34	0,36	0,32	0,31	0,28	0,29	0,28	0,28	0,27	0,28	0,27	0,24
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	7,69	7,77	7,95	8,24	8,31	8,50	8,57	8,73	8,83	8,77	8,76	8,90	8,86	8,88	9,03
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,72	2,64	2,47	2,30	2,42	2,36	2,36	2,21	2,17	2,12	2,16	2,10	2,12	2,10	2,05
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,35	0,34	0,31	0,28	0,29	0,28	0,28	0,25	0,25	0,24	0,25	0,24	0,24	0,24	0,23

Πίνακας 21: Δαπάνες κατανάλωσης για ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	5,7	5,6	5,5	5,4	5,3	5,2	5,3	5,3	5,3	5,4	5,4	5,2	5,1	5,1	5,1
Δανία	5,4	5,1	5,0	4,9	4,9	5,1	5,0	5,1	5,1	4,9	4,9	4,9	4,9	5,0	5,6
Γερμανία	5,7	5,8	5,7	5,5	5,5	5,5	5,6	5,7	5,6	5,5	5,4	5,4	5,4	5,4	5,6
Ελλάδα	14,5	14,4	14,7	14,9	16,1	16,2	15,6	16,0	16,4	14,7	14,3	14,0	14,1	13,9	13,8
Ισπανία	18,6	18,5	18,4	18,2	18,3	18,3	18,4	18,1	17,9	18,2	18,6	18,7	18,6	18,5	18,3
Γαλλία	6,0	5,9	6,0	5,7	5,9	6,0	6,2	6,3	6,3	6,4	6,4	6,3	6,3	6,2	6,2
Ιρλανδία	14,7	14,5	14,5	14,4	14,8	15,2	15,1	14,5	14,6	14,7	14,6	14,2	14,5	15,1	15,0
Ιταλία	8,4	8,6	8,6	8,8	8,7	8,8	8,9	9,5	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,9	9,9
Λουξεμβούργο	9,3	9,2	8,9	8,8	8,5	8,2	8,0	7,3	7,4	7,3	7,5	7,5	7,4	7,2	7,3
Ολλανδία	5,8	5,8	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5	5,2	5,2	5,1	5,3	5,4
Αυστρία	11,3	11,2	11,2	10,8	10,8	11,0	10,9	10,9	11,2	11,3	11,7	11,5	11,1	11,3	11,3
Πορτογαλία	9,4	9,5	10,6	10,4	10,3	10,5	10,2	10,4	10,5	10,6	10,3	10,4	10,8	10,8	11,0
Φιλανδία	6,8	6,9	7,0	7,1	6,9	6,6	6,5	6,4	6,4	6,2	6,3	6,4	6,5	6,4	6,4
Σουηδία	4,7	4,8	4,9	5,1	5,2	5,4	5,4	5,5	5,6	5,6	5,5	5,4	5,5	5,6	5,8
Ηνωμένο Βασίλειο	11,6	11,5	11,4	11,7	11,4	11,6	11,4	11,5	11,5	11,7	11,5	11,6	11,9	11,8	12,0
Βουλγαρία	8,5	9,0	8,9	8,9	7,7	9,7	9,4	8,6	8,4	8,5	8,7	8,9	8,9	8,8	8,8
Τσεχία	7,3	7,5	7,4	7,3	7,6	7,6	7,1	7,4	7,3	6,7	6,4	6,4	6,6	7,2	7,1
Εσθονία	6,0	5,7	6,0	5,5	5,1	5,6	6,1	6,2	6,2	6,3	6,5	6,7	6,9	6,6	6,7
Κύπρος	15,1	15,0	15,5	15,2	14,9	14,7	14,5	14,4	14,4	13,7	13,5	12,5	12,4	12,2	11,8
Λετονία	5,5	4,8	4,1	4,1	4,3	4,2	5,1	4,9	5,1	4,7	4,1	4,1	5,4	6,2	4,7
Λιθουανία	2,6	2,8	3,0	3,1	3,6	3,4	3,5	3,2	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	2,9	2,7
Ουγγαρία	4,8	4,7	4,8	4,9	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,7	4,6	4,9	5,0	5,1	5,2
Μάλτα	15,7	16,0	16,1	15,1	15,0	15,3	15,5	15,2	14,4	14,6	14,2	13,5	13,2	13,1	13,4
Πολωνία	2,7	3,0	3,2	3,1	3,0	3,1	3,0	3,1	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8	2,9	2,9
Ρουμανία	5,0	4,9	4,8	4,6	4,7	5,0	5,1	4,9	5,0	4,3	3,9	4,0	5,2	5,2	5,1
Σλοβενία	7,5	7,6	6,9	6,8	6,9	6,9	6,5	6,3	6,4	6,3	6,6	6,6	6,5	6,6	7,3
Σλοβακία	8,3	8,1	7,7	7,4	7,0	7,4	7,6	7,7	7,9	7,7	7,2	6,7	6,8	7,4	7,0

Πίνακας 22: Δαπάνες κατανάλωσης για ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	9,19	9,15	9,20	9,15	9,21	9,28	9,21	9,21	9,27	9,18	9,15	9,09	9,13	9,17	9,25
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,18	4,14	4,18	4,18	4,34	4,40	4,31	4,26	4,30	4,21	4,25	4,22	4,25	4,27	4,16
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,45	0,45	0,45	0,46	0,47	0,47	0,47	0,46	0,46	0,46	0,46	0,46	0,47	0,47	0,45
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	9,68	9,66	9,73	9,63	9,73	9,76	9,69	9,67	9,73	9,63	9,62	9,54	9,55	9,59	9,61
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,28	4,22	4,26	4,27	4,48	4,57	4,48	4,43	4,48	4,35	4,40	4,36	4,39	4,43	4,35
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,44	0,44	0,44	0,44	0,46	0,47	0,46	0,46	0,46	0,45	0,46	0,46	0,46	0,46	0,45
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	12,73	12,75	13,08	13,08	13,35	13,45	13,28	13,50	13,63	13,30	13,23	13,20	13,30	13,28	13,25
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,74	4,60	4,36	4,28	4,58	4,52	4,48	4,20	4,13	3,93	4,12	4,12	4,00	3,88	3,75
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,37	0,36	0,33	0,33	0,34	0,34	0,34	0,31	0,30	0,30	0,31	0,31	0,30	0,29	0,28
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	7,42	7,43	7,37	7,17	7,05	7,31	7,35	7,23	7,18	6,97	6,82	6,69	6,90	7,02	6,89
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,19	4,25	4,34	4,13	4,00	4,06	3,98	3,92	3,76	3,76	3,72	3,43	3,22	3,15	3,23
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,57	0,57	0,59	0,58	0,57	0,56	0,54	0,54	0,52	0,54	0,55	0,51	0,47	0,45	0,47
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	8,40	8,39	8,39	8,27	8,25	8,40	8,38	8,33	8,34	8,20	8,11	8,03	8,14	8,21	8,20
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,20	4,20	4,27	4,20	4,25	4,29	4,20	4,16	4,13	4,10	4,12	4,01	3,92	3,90	3,89
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,50	0,50	0,51	0,51	0,52	0,51	0,50	0,50	0,50	0,50	0,51	0,50	0,48	0,47	0,47

Πίνακας 23: Δαπάνες κατανάλωσης για μεταφορές ανά χώρα (ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	12,7	12,9	13	13,3	13,3	13,7	14,2	14,4	14	14	14,2	14,6	14,7	14,9	14,6
Δανία	11	12,9	13,3	13,6	13,6	13,4	13,2	12,2	11,5	11,9	11	12,3	13,2	13,5	13,7
Γερμανία	13,2	13,5	13,5	14	13,8	13,9	14	13,7	13,6	13,8	13,8	14,1	14,2	14,5	14
Ελλάδα	8,6	9,0	9,0	8,7	8,7	8,7	9,2	9,8	10	10	10,4	10,7	11,2	11,1	10,9
Ισπανία	11	11,2	11,3	11,7	12,2	12,4	12,9	12,4	12,1	11,4	11,3	11,5	11,8	11,9	11,8
Γαλλία	14,3	14,9	14,8	15,1	14,5	14,8	15,4	15,4	15,2	14,9	14,5	14,7	14,9	14,7	14,6
Ιρλανδία	11	11,2	11,2	11,5	12,2	12,2	12,4	13,5	11,5	11,2	11	11,5	11,9	12,2	12,3
Ιταλία	12,1	12,5	12,8	12,9	13,8	13,9	13,8	13,7	13,5	13,4	13,4	13,4	13,4	13,3	13,4
Λουξεμβούργο	16,1	15,7	15,3	15,5	15,6	16	16,7	17,4	17,7	16,8	17	17,7	18,1	18,7	19,1
Ολλανδία	11,8	11,8	11,5	11,2	11,3	11,2	11,5	11,5	11	11,3	11,2	11,5	11,5	11,9	11,9
Αυστρία	12,5	12,4	12,3	12,7	12,5	12,3	12,4	12,7	12,4	12,4	12,4	12,6	12,6	12,7	12,8
Πορτογαλία	15,7	15,9	14,2	14,5	14,7	15,1	15,8	15,9	15	14,4	13,5	13,9	14,8	14,6	14,9
Φιλανδία	11,8	12,2	12,3	12,9	13	13,2	13	13	12,1	12,2	13	12,7	12,9	12,6	11,8
Σουηδία	12,6	12,7	13	13,2	13,7	13,9	14,4	14,6	13,7	13,7	13,5	14	14,4	13,9	13,8
Ηνωμένο Βασίλειο	14,3	14,5	14,5	14,9	15,4	15,5	15,5	15,7	15,5	15,3	15,3	15,2	15,1	14,9	15,3
Βουλγαρία	11,5	12	11,6	11,6	10,9	10	11,1	13,4	14,4	15,2	15,9	16,1	18	18,2	18,5
Τσεχία	10,6	10,5	10,8	11,1	10,8	10,5	10,4	10,9	10,4	9,8	10,4	11,3	11,5	11,8	11,8
Εσθονία	7,1	7,9	9,6	11,1	11,4	11,4	10,8	10,2	10,5	10,6	11,5	11,4	12	13,3	13,5
Κύπρος	14,7	15	15,1	15,1	14,9	15,3	15,2	15,2	15,9	16,4	15,9	15,4	14,2	14	15,8
Λετονία	6,2	7,4	7,8	7,7	10,4	10,4	9,4	9,2	9,2	9,2	9,6	10,7	11,2	12,6	12,5
Λιθουανία	6,6	5,6	7,9	8,5	9,7	11,5	12,5	14,2	14,4	13,7	14,9	15,2	14,9	16,3	16,7
Ουγγαρία	12	12	12,1	12,6	12,6	12,8	14,1	14,8	14,5	14,5	15	15,1	15,7	16	15,6
Μάλτα	13,5	14	14,2	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	13,7	13,4	13,2	13,4	14	14,2	13,4
Πολωνία	6,7	6,5	6,7	7,7	7,6	8,2	8,8	9,2	9,1	9,1	9,1	9	8,7	8,6	8,9
Ρουμανία	12,4	12,1	12,3	12,6	13	12,4	12,2	10,9	11,5	11,4	11,6	12,5	17,5	18	16,1
Σλοβενία	17	16,2	17	16,9	16,5	15,8	16,3	15,8	15,3	14,6	14,7	15,2	15,6	15,9	16,1
Σλοβακία	7,9	8,4	8,7	8,2	7,9	8,2	8,7	8,7	9,4	8,9	8,5	8,1	8,1	7,8	7,5

Πίνακας 24: Δαπάνες κατανάλωσης για μεταφορές(ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης των νοικοκυριών) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	12,58	12,89	12,80	13,05	13,22	13,35	13,63	13,73	13,25	13,11	13,03	13,36	13,65	13,69	13,66
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,95	1,83	1,63	1,77	1,73	1,84	1,89	1,93	2,03	1,84	1,84	1,82	1,81	1,86	2,00
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,14	0,13	0,14	0,13	0,14	0,14	0,14	0,15	0,14	0,14	0,14	0,13	0,14	0,15
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	12,57	12,77	12,60	12,83	12,97	13,12	13,44	13,62	13,18	12,98	12,98	13,24	13,50	13,59	13,51
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,08	2,00	1,75	1,89	1,81	1,95	2,03	2,02	2,12	1,92	1,86	1,94	1,97	2,06	2,20
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,17	0,16	0,14	0,15	0,14	0,15	0,15	0,15	0,16	0,15	0,14	0,15	0,15	0,15	0,16
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	11,85	12,15	11,83	11,95	12,35	12,53	12,93	12,95	12,65	12,30	12,15	12,38	12,80	12,73	12,75
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,95	2,89	2,22	2,45	2,64	2,78	2,76	2,55	2,13	1,98	1,55	1,52	1,62	1,55	1,77
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,24	0,19	0,21	0,21	0,22	0,21	0,20	0,17	0,16	0,13	0,12	0,13	0,12	0,14
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	10,52	10,63	11,15	11,45	11,67	11,73	11,98	12,23	12,36	12,23	12,53	12,78	13,45	13,89	13,87
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,60	3,47	3,19	3,04	2,71	2,50	2,55	2,63	2,58	2,69	2,74	2,70	3,19	3,32	3,27
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,33	0,29	0,27	0,23	0,21	0,21	0,22	0,21	0,22	0,22	0,21	0,24	0,24	0,24
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	11,66	11,89	12,07	12,34	12,53	12,63	12,90	13,06	12,86	12,72	12,81	13,10	13,56	13,78	13,75
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,93	2,86	2,54	2,50	2,31	2,27	2,32	2,35	2,29	2,26	2,25	2,22	2,46	2,56	2,59
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,24	0,21	0,20	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,17	0,18	0,19	0,19

Πίνακας 25: Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών (σε €, τιμές αγοράς)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	11.000	11.400	11.400	11.500	11.400	11.900	12.200	13.100	13.400	13.600	13.900	14.400	14.900	15.500	16.200
Δανία	11.500	12.600	13.400	13.800	14.200	14.600	14.900	15.300	15.600	16.100	16.400	17.300	18.200	19.200	20.000
Γερμανία	12.000	12.500	13.300	13.300	13.200	13.400	13.900	14.400	14.900	14.900	15.100	15.300	15.600	16.000	16.300
Ελλάδα	7.000	7.400	7.500	7.700	8.000	8.300	8.600	9.000	9.500	10.200	10.900	11.600	12.500	13.500	14.300
Ισπανία	6.500	6.500	6.900	7.300	7.500	7.900	8.500	9.200	9.700	10.100	10.600	11.200	11.900	12.600	13.200
Γαλλία	10.500	10.900	11.200	11.600	11.500	11.900	12.300	12.900	13.400	13.700	14.200	14.700	15.300	15.900	16.500
Ιρλανδία	7.000	7.200	7.300	8.200	9.600	10.100	11.200	12.800	13.700	14.700	15.400	16.000	17.000	18.200	19.400
Ιταλία	8.900	9.100	8.800	10.000	10.800	11.200	11.800	12.500	12.900	13.200	13.600	13.900	14.300	14.800	15.200
Λουξεμβούργο	13.900	14.900	16.300	16.400	16.500	17.400	18.400	19.800	20.700	21.700	20.600	21.300	22.000	22.700	23.200
Ολλανδία	9.000	9.400	10.100	10.500	10.700	11.400	12.300	13.000	13.700	14.200	14.400	14.700	15.100	15.300	15.900
Αυστρία	11.200	11.700	12.400	12.700	12.500	12.800	13.200	13.800	14.200	14.400	14.700	15.200	15.800	16.400	16.800
Πορτογαλία	5.400	5.500	5.500	5.800	6.100	6.400	7.000	7.400	7.700	8.000	8.100	8.500	8.900	9.300	9.700
Φιλανδία	7.800	8.600	9.700	10.000	10.400	10.800	11.400	12.100	12.700	13.300	13.800	14.300	14.800	15.600	16.400
Σουηδία	10.100	10.400	10.600	11.900	12.200	12.200	13.100	14.400	13.400	14.100	14.600	15.000	15.300	15.800	16.300
Ηνωμένο Βασίλειο	9.000	9.500	9.300	10.200	12.700	13.800	15.100	17.200	17.600	18.300	17.300	18.400	18.900	19.700	20.700
Βουλγαρία	800	700	800	700	800	900	1.100	1.200	1.300	1.500	1.600	1.800	2.000	2.300	2.600
Τσεχία	1.750	2.000	2.100	2.400	2.600	2.800	2.900	3.100	3.500	4.000	4.100	4.300	4.700	5.300	5.800
Εσθονία	600	800	1.100	1.500	1.800	2.000	2.200	2.400	2.800	3.200	3.500	3.900	4.500	5.400	6.300
Κύπρος	6.000	6.300	6.900	7.200	7.500	8.000	8.400	9.200	9.700	10.000	10.300	10.900	11.500	12.000	13.300
Λετονία	400	700	1.000	1.200	1.500	1.600	1.800	2.200	2.500	2.600	2.700	3.000	3.500	4.500	5.700
Λιθουανία	500	700	900	1.200	1.500	1.700	1.900	2.300	2.500	2.800	3.000	3.400	3.900	4.500	5.400
Ουγγαρία	1.800	1.900	1.800	1.800	2.000	2.100	2.300	2.600	3.000	3.700	4.000	4.300	4.700	4.700	5.200
Μάλτα	4.300	4.500	4.600	4.900	5.500	5.800	6.300	7.000	7.200	7.000	7.000	7.400	7.600	7.800	8.000
Πολωνία	1.100	1.500	1.700	2.000	2.200	2.500	2.600	3.100	3.600	3.600	3.300	3.400	4.000	4.400	4.900
Ρουμανία	400	450	500	700	850	950	1.100	1.200	1.400	1.500	1.600	1.900	2.500	2.700	3.000
Σλοβενία	3.100	3.400	4.700	4.800	5.100	5.500	5.900	6.100	6.300	6.700	7.100	7.300	7.700	8.000	8.900
Σλοβακία	1.200	1.300	1.400	1.600	1.900	2.000	2.000	2.300	2.500	2.700	3.100	3.600	4.000	4.600	5.600

Πίνακας 26: Κατά Κεφαλήν Καταναλωτική Δαπάνη Νοικοκυριών (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	9.387	9.840	10.247	10.727	11.153	11.607	12.260	13.127	13.540	14.033	14.240	14.787	15.367	16.033	16.673
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2.360	2.576	2.881	2.775	2.668	2.770	2.857	3.121	3.170	3.281	2.925	3.018	3.062	3.150	3.241
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,26	0,28	0,26	0,24	0,24	0,23	0,24	0,23	0,23	0,21	0,20	0,20	0,20	0,19
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	9.183	9.592	10.033	10.417	10.683	11.125	11.733	12.500	13.042	13.500	13.775	14.258	14.842	15.483	16.092
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2.565	2.766	3.085	2.948	2.768	2.868	2.942	3.144	3.261	3.369	3.060	3.085	3.125	3.187	3.241
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,29	0,31	0,28	0,26	0,26	0,25	0,25	0,25	0,25	0,22	0,22	0,21	0,21	0,20
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	6.950	7.125	7.175	7.700	8.100	8.450	8.975	9.525	9.950	10.375	10.800	11.300	11.900	12.550	13.100
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1.462	1.528	1.370	1.738	1.971	2.007	2.021	2.141	2.163	2.139	2.249	2.214	2.245	2.347	2.410
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,21	0,19	0,23	0,24	0,24	0,23	0,22	0,22	0,21	0,21	0,20	0,19	0,19	0,18
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	1.829	2.021	2.292	2.500	2.771	2.988	3.208	3.558	3.858	4.108	4.275	4.600	5.050	5.517	6.225
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1.770	1.818	2.006	2.035	2.104	2.225	2.338	2.504	2.548	2.534	2.579	2.647	2.653	2.638	2.832
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,97	0,90	0,88	0,81	0,76	0,74	0,73	0,70	0,66	0,62	0,60	0,58	0,53	0,48	0,45
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	6.028	6.365	6.711	7.070	7.428	7.776	8.237	8.874	9.237	9.622	9.811	10.259	10.781	11.359	12.030
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4.355	4.544	4.732	4.822	4.871	5.027	5.265	5.601	5.674	5.811	5.734	5.871	5.943	6.054	6.086
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,72	0,71	0,71	0,68	0,66	0,65	0,64	0,63	0,61	0,60	0,58	0,57	0,55	0,53	0,51

Πίνακας 27: Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης Νοικοκυριών (ως % του ΑΕΠ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	54,0	53,7	53,1	53,6	53,0	52,9	52,1	52,3	52,6	51,7	51,4	50,6	50,4	50,2	50,0
Δανία	49,8	50,8	50,4	49,9	49,8	49,9	48,6	46,9	46,5	46,8	46,9	47,5	47,5	47,5	47,7
Γερμανία	56,7	56,4	56,1	56,7	56,8	56,4	56,8	57,2	57,9	57,3	57,6	57,2	57,5	56,8	55,2
Ελλάδα	73,0	72,5	72,8	72,8	72,1	72,2	71,6	71,4	71,4	71,8	69,6	69,2	71,2	71,8	71,3
Ισπανία	60,0	59,7	59,3	59,0	58,9	58,7	58,7	58,8	58,2	57,4	56,8	57,1	56,9	56,5	56,5
Γαλλία	56,4	55,9	55,4	55,6	54,6	54,3	54,1	54,4	54,6	54,5	55,1	55,3	55,5	55,5	55,3
Ιρλανδία	51,0	51,0	51,6	51,4	49,1	47,9	46,8	46,8	45,9	45,0	44,8	44,1	44,2	44,1	45,3
Ιταλία	57,7	58,3	58,1	57,6	58,1	58,9	59,5	59,6	58,7	58,4	58,7	58,3	58,7	58,7	58,3
Λουξεμβούργο	46,8	46,6	42,1	42,0	42,4	43,0	40,0	39,4	40,4	40,4	36,1	35,5	33,8	32,0	30,5
Ολλανδία	49,3	49,1	48,9	49,6	49,1	49,7	50,0	49,6	49,2	49,2	49,0	48,6	47,9	46,3	45,3
Αυστρία	55,2	54,9	54,0	54,8	54,6	53,9	53,1	53,4	53,7	53,1	53,4	53,4	53,5	52,8	51,6
Πορτογαλία	63,6	63,4	63,5	63,5	62,6	61,7	62,0	62,0	61,4	61,2	61,6	62,3	63,0	63,4	63,5
Φιλανδία	52,9	51,7	50,1	50,7	49,3	48,4	48,0	47,4	47,4	48,2	49,5	49,1	49,3	49,6	48,3
Σουηδία	50,8	49,8	48,1	48,2	48,2	47,8	47,8	47,6	47,2	47,2	47,1	46,7	46,6	45,6	45,2
Ηνωμένο Βασίλειο	62,2	61,6	61,2	61,7	61,7	62,2	62,7	63,1	63,4	63,3	62,7	62,3	62,5	61,7	61,3
Βουλγαρία	73,2	73,8	70,3	74,2	72,6	67,2	68,6	68,0	69,9	69,1	68,8	68,9	68,8	67,1	68,6
Τσεχία	51,5	51,0	50,2	51,2	53,0	52,0	52,2	51,8	51,3	50,6	51,1	49,7	48,4	47,7	46,9
Εσθονία	57,1	57,4	53,5	56,9	56,7	56,9	55,9	54,4	54,5	55,3	54,7	55,0	54,3	54,2	53,5
Κύπρος	63,1	64,0	63,3	64,6	64,1	63,9	62,6	63,6	63,2	63,4	63,1	63,5	63,6	63,4	65,5
Λετονία	47,8	53,1	62,8	67,3	66,0	63,7	63,0	62,4	62,2	61,9	62,1	62,0	61,6	64,3	61,5
Λιθουανία	73,1	67,9	63,4	63,7	61,2	61,0	64,8	64,4	64,6	63,8	63,8	64,7	64,3	64,3	64,4
Ουγγαρία	58,1	56,3	53,3	50,8	49,4	49,6	51,8	51,5	51,8	52,8	54,5	53,0	53,8	52,7	52,5
Μάλτα	64,5	64,0	63,3	64,9	65,1	65,2	66,5	64,3	65,4	61,6	62,9	65,5	64,3	61,9	59,5
Πολωνία	59,4	60,0	59,5	61,3	61,7	61,5	62,3	63,1	64,0	65,9	64,8	63,7	62,5	61,6	59,6
Ρουμανία	74,0	73,5	73,6	73,0	72,6	72,0	70,8	67,3	68,0	67,4	65,1	67,8	68,2	67,6	65,7
Σλοβενία	57,4	55,8	58,4	57,9	56,8	56,3	56,9	56,2	55,5	54,7	54,8	53,9	53,3	52,0	51,9
Σλοβακία	54,9	52,2	51,1	52,2	53,1	54,4	55,6	55,5	57,1	57,1	56,0	56,4	56,4	56,1	55,1

Πίνακας 28: Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης Νοικοκυριών (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	55,96	55,69	54,98	55,14	54,69	54,53	54,12	53,99	53,90	53,70	53,35	53,15	53,23	52,83	52,35
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,76	6,70	7,41	7,39	7,37	7,42	7,93	8,18	8,12	8,12	8,32	8,45	9,10	9,53	9,65
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,12	0,13	0,13	0,13	0,14	0,15	0,15	0,15	0,15	0,16	0,16	0,17	0,18	0,18
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	56,38	56,10	55,42	55,61	55,05	54,83	54,39	54,36	54,28	54,02	53,63	53,39	53,49	53,14	52,59
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,96	6,95	7,75	7,64	7,65	7,65	8,18	8,32	8,15	8,20	8,53	8,74	9,51	10,05	10,23
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,12	0,14	0,14	0,14	0,14	0,15	0,15	0,15	0,15	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	63,58	63,48	63,43	63,23	62,93	62,88	62,95	62,95	62,43	62,20	61,68	61,73	62,45	62,60	62,40
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,74	6,39	6,67	6,86	6,42	6,37	5,94	5,80	6,15	6,60	5,64	5,46	6,37	6,77	6,63
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,11	0,10	0,11	0,11	0,10	0,10	0,09	0,09	0,10	0,11	0,09	0,09	0,10	0,11	0,11
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	61,18	60,75	60,23	61,50	61,03	60,31	60,92	60,21	60,63	60,30	60,14	60,34	59,96	59,41	58,73
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	8,64	7,91	7,37	7,95	7,50	6,61	6,33	5,94	6,33	6,05	5,59	6,40	6,51	6,58	6,73
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,13	0,12	0,13	0,12	0,11	0,10	0,10	0,10	0,10	0,09	0,11	0,11	0,11	0,11
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	58,28	57,94	57,31	57,97	57,50	57,10	57,14	56,76	56,89	56,63	56,37	56,34	56,22	55,76	55,19
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,95	7,56	7,72	8,15	7,96	7,53	7,92	7,80	8,00	7,88	7,90	8,31	8,61	8,85	8,93
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,13	0,13	0,14	0,14	0,13	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,15	0,15	0,16	0,16

Πίνακας 29: Κατά Κεφαλήν Διαθέσιμο Εισόδημα (σε €, τιμές αγοράς)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	18.500	18.600	18.500	18.400	18.600	19.100	20.000	21.200	21.500	22.100	22.500	23.500	24.200	25.200	26.500
Δανία	18.600	20.100	21.600	22.400	23.100	23.800	24.800	25.900	26.900	27.600	28.200	29.800	32.000	33.800	34.600
Γερμανία	17.800	18.600	19.800	19.700	19.400	19.800	20.400	20.800	21.300	21.500	21.800	22.700	23.100	24.300	25.400
Ελλάδα	8.500	8.900	9.100	9.300	9.800	10.200	10.900	11.400	12.100	12.700	13.700	14.600	15.100	16.100	17.000
Ισπανία	8.600	9.100	10.100	10.700	11.000	11.700	12.500	13.400	14.100	14.900	15.600	16.400	17.300	18.300	19.000
Γαλλία	16.300	16.900	17.600	18.100	18.400	19.200	20.000	20.800	21.400	21.700	22.200	23.000	23.600	24.600	25.700
Ιρλανδία	10.500	11.000	11.600	13.100	15.700	16.800	18.400	21.000	22.400	24.000	26.200	27.500	29.300	32.000	33.100
Ιταλία	12.800	13.000	12.700	14.700	15.600	16.100	16.700	17.600	18.500	19.000	19.400	20.000	20.300	21.000	21.500
Λουξεμβούργο	27.100	28.100	31.100	31.400	32.700	34.600	35.800	36.300	34.500	36.000	37.900	40.300	42.100	42.700	43.000
Ολλανδία	15.300	16.300	17.800	18.000	18.700	19.100	20.900	22.600	23.600	24.400	24.900	26.000	26.500	28.600	29.900
Αυστρία	17.000	17.900	19.100	19.500	19.000	19.700	20.400	21.400	21.600	22.300	22.700	23.600	24.500	25.800	27.200
Πορτογαλία	6.500	7.000	7.800	8.200	8.700	9.300	10.000	10.500	10.900	11.300	11.400	11.800	12.000	12.300	12.900
Φιλανδία	11.000	12.800	15.600	15.800	17.300	18.300	19.500	21.200	22.400	23.200	23.100	24.600	25.100	26.600	28.400
Σουηδία	16.300	17.800	18.800	21.200	21.600	22.000	23.500	25.900	24.300	25.500	27.200	27.900	28.700	30.600	32.700
Ηνωμένο Βασίλειο	12.500	13.400	13.200	14.400	18.100	19.800	21.100	23.900	24.700	25.800	24.800	26.500	27.300	28.500	30.100
Βουλγαρία	900	900	1.100	800	1.000	1.200	1.300	1.500	1.700	2.000	2.100	2.400	2.600	2.800	3.300
Τσεχία	3.000	3.100	3.300	3.800	3.900	4.300	4.300	4.700	5.200	6.000	6.000	6.500	7.500	8.500	9.300
Εσθονία	900	1.200	1.800	2.400	2.800	3.200	3.400	3.900	4.400	4.800	5.400	6.000	7.000	8.200	9.600
Κύπρος	9.100	9.200	9.600	9.800	10.200	12.100	11.600	12.400	13.100	13.800	14.500	14.900	15.500	16.400	17.200
Λετονία	800	1.200	1.200	1.400	1.800	1.900	2.200	2.900	3.200	3.500	3.700	4.100	4.800	5.800	7.800
Λιθουανία	600	960	1.100	1.500	2.100	2.300	2.400	3.000	3.300	3.700	4.100	4.500	5.300	6.200	7.300
Ουγγαρία	1.900	2.200	2.600	2.700	3.100	3.300	3.400	3.900	4.600	5.500	5.900	6.500	7.000	7.000	7.700
Μάλτα	6.000	6.300	6.400	6.600	7.200	7.400	8.200	9.000	9.400	9.600	9.400	9.500	9.700	10.300	11.100
Πολωνία	2.000	2.100	2.400	2.800	3.100	3.500	3.600	4.300	4.900	4.800	4.400	4.600	5.500	6.100	7.000
Ρουμανία	600	750	900	1.050	1.200	1.300	1.500	1.800	2.100	2.300	2.500	2.900	3.700	4.600	5.800
Σλοβενία	4.600	5.100	6.800	7.000	7.500	8.100	8.700	8.900	9.500	10.300	10.800	11.300	12.000	12.900	14.200
Σλοβακία	1.700	2.000	2.200	2.500	2.800	3.000	2.800	3.200	3.500	3.800	4.100	4.800	5.500	6.400	8.000

Πίνακας 30: Κατά Κεφαλήν Διαθέσιμο Εισόδημα (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	14.487	15.300	16.293	16.993	17.847	18.633	19.660	20.927	21.347	22.133	22.773	23.880	24.740	26.027	27.133
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5.249	5.393	5.916	5.837	5.812	6.058	6.201	6.353	5.895	6.128	6.404	6.820	7.246	7.492	7.563
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,36	0,35	0,36	0,34	0,33	0,33	0,32	0,30	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,29	0,28
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	14.158	14.850	15.900	16.408	17.075	17.825	18.792	19.850	20.358	21.092	21.783	22.833	23.592	24.792	25.800
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5.723	5.814	6.354	6.173	6.209	6.513	6.647	6.693	6.208	6.454	6.804	7.262	7.653	7.863	7.885
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,40	0,39	0,40	0,38	0,36	0,37	0,35	0,34	0,30	0,31	0,31	0,32	0,32	0,32	0,31
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	9.100	9.500	9.925	10.725	11.275	11.825	12.525	13.225	13.900	14.475	15.025	15.700	16.175	16.925	17.600
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2.650	2.518	2.076	2.841	3.032	3.017	2.969	3.158	3.339	3.361	3.385	3.435	3.506	3.677	3.634
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,27	0,21	0,26	0,27	0,26	0,24	0,24	0,24	0,23	0,23	0,22	0,22	0,22	0,21
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	2.675	2.918	3.283	3.529	3.892	4.300	4.450	4.958	5.408	5.842	6.075	6.500	7.175	7.933	9.025
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2.639	2.633	2.799	2.807	2.870	3.272	3.259	3.345	3.457	3.583	3.689	3.679	3.654	3.741	3.728
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,99	0,90	0,85	0,80	0,74	0,76	0,73	0,67	0,64	0,61	0,61	0,57	0,51	0,47	0,41
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	9.237	9.797	10.511	11.009	11.644	12.263	12.900	13.830	14.263	14.893	15.352	16.156	16.933	17.985	19.085
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7.318	7.610	8.097	8.256	8.462	8.773	9.193	9.584	9.429	9.680	9.967	10.403	10.631	10.958	10.989
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,79	0,78	0,77	0,75	0,73	0,72	0,71	0,69	0,66	0,65	0,65	0,64	0,63	0,61	0,58

Πίνακας 31: Κατά κεφαλήν Χρηματοοικονομικός Πλούτος (σε €, τιμές αγοράς)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	49.680	50.483	53.115	55.037	58.929	65.171	75.187	77.725	76.355	66.299	67.214	71.679	77.048	81.989	82.251
Δανία	33.768	37.613	41.898	44.747	49.151	51.615	57.313	59.622	59.751	59.952	64.766	73.907	88.360	96.957	100.021
Γερμανία	30.536	31.537	32.640	33.717	35.735	38.612	41.986	42.787	43.839	43.339	46.102	48.150	50.972	53.358	55.395
Ελλάδα	8.997	9.866	10.720	12.141	14.624	17.027	26.100	21.508	20.760	19.303	20.429	22.865	26.548	28.696	30.893
Ισπανία	13.739	14.666	16.774	17.778	19.919	23.564	25.867	26.187	27.297	27.263	30.543	32.438	37.232	42.495	42.924
Γαλλία	23.308	25.947	28.600	30.533	32.659	35.348	40.200	41.572	40.919	41.302	43.763	46.941	50.351	55.279	58.847
Ιρλανδία	26.349	29.108	32.393	35.610	38.631	41.461	44.073	46.321	47.066	49.045	55.300	59.929	67.157	74.797	72.872
Ιταλία	23.665	26.432	29.238	34.886	38.831	43.713	49.468	52.548	52.094	52.984	54.433	57.403	60.398	62.639	63.034
Λουξεμβούργο	41.969	44.312	50.580	53.239	57.153	62.522	73.487	79.393	82.644	83.697	89.830	99.299	105.638	109.177	112.383
Ολλανδία	43.091	45.500	49.897	54.062	60.259	67.250	76.642	79.829	76.776	72.743	77.391	82.538	91.244	96.377	100.673
Αυστρία	23.398	25.366	30.637	31.369	32.174	33.976	36.137	37.935	38.746	39.508	41.576	44.246	47.797	52.116	54.758
Πορτογαλία	12.831	14.313	15.791	16.640	22.173	24.666	26.915	27.963	27.841	27.769	28.858	30.276	31.637	33.670	35.730
Φιλανδία	12.081	13.437	14.804	15.856	16.960	20.352	26.264	28.073	27.667	27.299	30.073	32.489	36.801	40.281	41.183
Σουηδία	20.430	22.688	24.895	29.284	33.360	33.736	45.840	44.849	44.193	41.009	46.492	51.642	57.847	65.407	63.476
Ηνωμένο Βασίλειο	40.372	38.000	40.154	48.997	64.443	65.355	85.720	84.970	82.696	70.625	71.010	75.610	87.774	96.494	91.429
Βουλγαρία	479	537	596	656	716	774	829	858	1.077	1.206	1.394	1.673	2.035	2.808	4.430
Τσεχία	2.511	2.803	3.101	3.446	3.525	4.119	4.178	4.573	5.433	5.957	6.152	7.071	7.963	8.978	9.898
Εσθονία	737	837	1.163	1.637	1.923	1.840	2.251	2.655	3.101	3.987	4.860	6.172	8.420	12.614	14.217
Κύπρος	23.115	23.460	23.870	24.356	24.896	25.497	46.039	38.076	35.225	38.996	38.562	40.595	41.761	44.566	46.812
Λετονία	661	698	736	773	811	850	1.040	1.313	1.630	1.790	1.786	2.830	3.798	5.175	5.123
Λιθουανία	382	429	478	668	1.163	1.115	1.269	1.478	1.641	2.093	2.321	2.907	3.569	4.489	5.285
Ουγγαρία	1.957	1.977	1.864	2.106	2.461	2.717	3.214	3.652	4.599	5.467	5.560	6.763	7.646	8.799	9.645
Μάλτα	14.915	15.474	16.057	16.662	17.293	17.949	18.669	20.043	18.813	21.372	21.421	23.161	24.515	26.991	28.936
Πολωνία	766	854	943	1.066	1.385	1.915	2.141	2.540	3.089	2.973	2.569	3.143	4.353	5.322	6.501
Ρουμανία	409	399	401	416	446	493	550	600	666	741	852	1.303	2.023	2.905	4.382
Σλοβενία	4.388	4.653	4.976	5.377	5.885	6.509	7.296	8.297	9.292	10.558	11.586	13.008	14.161	15.963	18.605
Σλοβακία	1.165	1.296	1.429	1.670	1.987	1.934	2.158	2.274	2.503	2.729	2.866	3.323	3.828	4.114	4.901

Πίνακας 32: Κατά κεφαλήν Χρηματοοικονομικός Πλούτος (σε €, τιμές αγοράς) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	26.948	28.618	31.476	34.260	38.334	41.625	48.747	50.085	49.910	48.142	51.185	55.294	61.120	65.982	67.058
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	12.646	12.610	13.593	14.567	16.429	17.229	20.453	21.544	21.205	19.237	19.917	21.890	24.299	25.549	25.431
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,47	0,44	0,43	0,43	0,43	0,41	0,42	0,43	0,42	0,40	0,39	0,40	0,40	0,39	0,38
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	25.804	27.581	30.432	32.572	35.671	39.472	45.194	46.820	46.834	45.879	48.793	52.354	56.902	60.906	62.578
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	13.329	13.515	14.606	15.329	16.154	17.516	19.671	21.394	21.271	20.053	21.074	23.026	24.475	25.115	25.442
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,52	0,49	0,48	0,47	0,45	0,44	0,44	0,46	0,45	0,44	0,43	0,44	0,43	0,41	0,41
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	14.808	16.319	18.131	20.361	23.887	27.243	32.088	32.052	31.998	31.830	33.566	35.745	38.954	41.875	43.145
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6.252	7.087	7.865	9.984	10.453	11.486	11.596	13.933	13.778	14.626	14.598	15.009	14.947	14.973	14.151
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,42	0,43	0,43	0,49	0,44	0,42	0,36	0,43	0,43	0,46	0,43	0,42	0,38	0,36	0,33
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	4.290	4.452	4.635	4.903	5.207	5.476	7.469	7.197	7.256	8.156	8.327	9.329	10.339	11.894	13.228
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7.190	7.322	7.467	7.603	7.739	7.936	13.134	11.106	10.146	11.273	11.145	11.619	11.772	12.423	12.889
Συντελεστής Μεταβλητότητας	1,68	1,64	1,61	1,55	1,49	1,45	1,76	1,54	1,40	1,38	1,34	1,25	1,14	1,04	0,97
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	16.878	17.877	19.546	21.212	23.611	25.559	30.401	31.024	30.952	30.371	32.137	34.865	38.551	41.943	43.133
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	15.480	16.064	17.545	18.966	21.262	22.837	27.113	27.817	27.426	25.749	27.150	29.272	32.214	34.160	34.081
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,92	0,90	0,90	0,89	0,90	0,89	0,89	0,90	0,89	0,85	0,84	0,84	0,84	0,81	0,79

Πίνακας 33: Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (ως προς το διαθέσιμο εισόδημα)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	0,59	0,61	0,62	0,63	0,61	0,62	0,61	0,62	0,62	0,62	0,62	0,61	0,62	0,62	0,61
Δανία	0,62	0,63	0,62	0,62	0,61	0,61	0,60	0,59	0,58	0,58	0,58	0,58	0,57	0,57	0,58
Γερμανία	0,67	0,67	0,67	0,68	0,68	0,68	0,68	0,69	0,70	0,69	0,69	0,67	0,68	0,66	0,64
Ελλάδα	0,82	0,83	0,82	0,83	0,82	0,81	0,79	0,79	0,79	0,80	0,80	0,79	0,83	0,84	0,84
Ισπανία	0,76	0,71	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,69	0,69	0,68	0,68	0,68	0,69	0,69	0,69
Γαλλία	0,64	0,64	0,64	0,64	0,63	0,62	0,62	0,62	0,63	0,63	0,64	0,64	0,65	0,65	0,64
Ιρλανδία	0,67	0,65	0,63	0,63	0,61	0,60	0,61	0,61	0,61	0,61	0,59	0,58	0,58	0,57	0,59
Ιταλία	0,70	0,70	0,69	0,68	0,69	0,70	0,71	0,71	0,70	0,69	0,70	0,70	0,70	0,70	0,71
Λουξεμβούργο	0,51	0,53	0,52	0,52	0,50	0,50	0,51	0,55	0,60	0,60	0,54	0,53	0,52	0,53	0,54
Ολλανδία	0,59	0,58	0,57	0,58	0,57	0,60	0,59	0,58	0,58	0,58	0,58	0,57	0,57	0,53	0,53
Αυστρία	0,66	0,65	0,65	0,65	0,66	0,65	0,65	0,64	0,66	0,65	0,65	0,64	0,64	0,64	0,62
Πορτογαλία	0,83	0,79	0,71	0,71	0,70	0,69	0,70	0,70	0,71	0,71	0,71	0,72	0,74	0,76	0,75
Φιλανδία	0,71	0,67	0,62	0,63	0,60	0,59	0,58	0,57	0,57	0,57	0,60	0,58	0,59	0,59	0,58
Σουηδία	0,62	0,58	0,56	0,56	0,56	0,55	0,56	0,56	0,55	0,55	0,54	0,54	0,53	0,52	0,50
Ηνωμένο Βασίλειο	0,72	0,71	0,70	0,71	0,70	0,70	0,72	0,72	0,71	0,71	0,70	0,69	0,69	0,69	0,69
Βουλγαρία	0,89	0,78	0,73	0,88	0,80	0,75	0,85	0,80	0,76	0,75	0,76	0,75	0,77	0,82	0,79
Τσεχία	0,58	0,65	0,64	0,63	0,67	0,65	0,67	0,66	0,67	0,67	0,68	0,66	0,63	0,62	0,62
Εσθονία	0,67	0,67	0,61	0,63	0,64	0,63	0,65	0,62	0,64	0,67	0,65	0,65	0,64	0,66	0,66
Κύπρος	0,66	0,68	0,72	0,73	0,74	0,66	0,72	0,74	0,74	0,72	0,71	0,73	0,74	0,73	0,77
Λετονία	0,50	0,58	0,83	0,86	0,83	0,84	0,82	0,76	0,78	0,74	0,73	0,73	0,73	0,78	0,73
Λιθουανία	0,83	0,73	0,82	0,80	0,71	0,74	0,79	0,77	0,76	0,76	0,73	0,76	0,74	0,73	0,74
Ουγγαρία	0,95	0,86	0,69	0,67	0,65	0,64	0,68	0,67	0,65	0,67	0,68	0,66	0,67	0,67	0,68
Μάλτα	0,72	0,71	0,72	0,74	0,76	0,78	0,77	0,78	0,77	0,73	0,74	0,78	0,78	0,76	0,72
Πολωνία	0,55	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71	0,72	0,72	0,73	0,75	0,75	0,74	0,73	0,72	0,70
Ρουμανία	0,67	0,60	0,56	0,67	0,71	0,73	0,73	0,67	0,67	0,65	0,64	0,66	0,68	0,59	0,52
Σλοβενία	0,67	0,67	0,69	0,69	0,68	0,68	0,68	0,69	0,66	0,65	0,66	0,65	0,64	0,62	0,63
Σλοβακία	0,71	0,65	0,64	0,64	0,68	0,67	0,71	0,72	0,71	0,71	0,76	0,75	0,73	0,72	0,70

Πίνακας 34: Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (ως προς το διαθέσιμο εισόδημα) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	0,67	0,66	0,65	0,65	0,64	0,64	0,64	0,64	0,65	0,65	0,64	0,64	0,64	0,64	0,63
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,09	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,08	0,09	0,09
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,12	0,11	0,11	0,12	0,11	0,11	0,11	0,10	0,10	0,11	0,12	0,13	0,14	0,14
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	0,68	0,67	0,65	0,65	0,65	0,64	0,64	0,65	0,65	0,65	0,65	0,64	0,65	0,65	0,65
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,09	0,08	0,08	0,07	0,08	0,08	0,07	0,07	0,06	0,07	0,07	0,07	0,08	0,09	0,09
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,12	0,12	0,11	0,12	0,12	0,11	0,11	0,10	0,10	0,11	0,12	0,13	0,14	0,14
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	0,78	0,76	0,73	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72	0,74	0,75	0,75
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,06	0,06	0,07	0,07	0,06	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	0,05	0,05	0,06	0,07	0,07
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,08	0,09	0,10	0,09	0,09	0,07	0,06	0,06	0,08	0,07	0,07	0,08	0,09	0,09
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	0,70	0,69	0,70	0,72	0,71	0,71	0,73	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71	0,70	0,69
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,13	0,08	0,08	0,09	0,06	0,07	0,06	0,06	0,05	0,04	0,04	0,05	0,05	0,07	0,07
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,11	0,11	0,12	0,08	0,09	0,08	0,08	0,07	0,06	0,06	0,07	0,07	0,10	0,11
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	0,69	0,68	0,67	0,68	0,67	0,67	0,68	0,67	0,68	0,67	0,67	0,67	0,67	0,66	0,66
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,11	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,07	0,07	0,06	0,07	0,07	0,08	0,09	0,09
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,16	0,11	0,12	0,12	0,11	0,11	0,12	0,11	0,10	0,10	0,10	0,11	0,12	0,13	0,13

Πίνακας 35: Σύνολο Δημόσιων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	52,20	52,00	52,10	52,40	51,10	50,40	50,20	49,20	49,20	49,90	51,20	49,50	52,20	48,50	48,30
Δανία	60,10	60,10	59,20	58,80	56,60	56,20	55,40	53,60	54,20	54,60	55,10	54,60	52,80	51,60	51,00
Γερμανία	48,20	47,90	54,80	49,30	48,40	48,00	48,10	45,10	47,60	48,10	48,50	47,10	46,80	45,30	44,20
Ελλάδα	44,70	45,00	45,50	43,90	44,80	44,20	44,30	46,70	45,30	45,10	45,00	45,40	43,30	42,20	44,00
Ισπανία	45,10	44,70	44,40	43,20	41,60	41,10	39,90	39,10	38,60	38,90	38,40	38,90	38,40	38,50	38,80
Γαλλία	54,90	54,20	54,40	54,50	54,10	52,70	52,60	51,60	51,60	52,60	53,30	53,20	53,40	52,70	52,30
Ιρλανδία	41,20	41,50	41,10	39,10	36,70	34,50	34,10	31,50	33,40	33,60	33,40	33,70	33,70	34,00	35,70
Ιταλία	56,30	53,50	52,50	52,50	50,30	49,20	48,20	46,20	48,00	47,40	48,30	47,70	48,20	48,70	47,90
Λουξεμβούργο	45,50	44,50	39,70	41,10	40,70	41,10	39,20	37,60	38,10	41,50	41,80	42,50	41,60	38,60	37,20
Ολλανδία	55,70	53,50	56,40	49,40	47,50	46,70	46,00	44,20	45,40	46,20	47,10	46,10	44,80	45,60	45,30
Αυστρία	56,40	56,10	56,30	55,90	53,70	54,00	53,70	52,10	51,60	51,00	51,50	54,00	49,90	49,40	48,70
Πορτογαλία	43,60	44,00	43,40	44,10	43,20	42,80	43,20	43,10	44,40	44,30	45,50	46,50	47,60	46,30	45,80
Φιλανδία	64,70	63,70	61,50	59,90	56,20	52,60	51,50	48,30	47,80	48,80	50,10	50,10	50,30	48,70	47,30
Σουηδία	71,70	69,60	65,10	63,00	60,90	58,80	58,60	55,60	55,50	56,70	57,00	55,60	55,20	54,10	52,50
Ηνωμένο Βασίλειο	45,00	44,40	43,90	42,30	40,50	39,50	38,90	39,10	40,10	41,00	42,10	42,90	44,10	44,20	44,00
Βουλγαρία	41,16	41,36	41,57	41,77	41,98	42,18	42,39	42,60	40,30	40,30	40,30	39,70	39,30	36,50	41,50
Τσεχία	56,06	55,27	54,50	42,60	43,20	43,20	42,30	41,80	44,40	46,30	47,30	45,10	45,00	43,70	42,50
Εσθονία	41,69	41,49	41,30	39,50	37,40	39,20	40,10	36,10	34,80	35,80	34,80	34,00	33,60	34,00	34,80
Κύπρος	32,56	32,83	33,10	35,10	36,10	36,70	36,80	37,00	38,20	40,20	45,00	42,80	43,60	43,40	42,20
Λετονία	36,85	36,87	36,88	36,90	36,30	40,20	41,80	37,10	34,60	35,60	34,80	35,80	35,60	38,10	35,70
Λιθουανία	38,97	38,99	39,01	39,03	39,04	39,06	39,08	39,10	36,80	34,70	33,20	33,30	33,30	33,60	34,80
Ουγγαρία	56,11	55,86	55,60	50,60	49,20	50,40	48,40	46,90	47,30	51,20	49,40	48,70	50,10	52,00	49,80
Μάλτα	39,92	39,81	39,70	42,60	42,90	43,00	43,00	41,00	43,10	43,20	47,80	45,50	44,80	43,70	42,50
Πολωνία	47,35	46,99	46,63	46,28	45,93	45,57	45,23	44,88	44,54	44,20	44,60	42,60	43,40	43,90	42,20
Ρουμανία	35,56	35,73	35,90	34,70	34,90	35,20	39,20	38,50	36,00	35,00	33,50	33,50	33,50	35,30	36,00
Σλοβενία	50,71	49,98	49,27	48,56	47,86	47,18	46,50	46,70	47,60	46,30	46,40	45,80	45,20	44,50	42,40
Σλοβακία	52,98	50,74	48,60	53,70	49,00	45,80	48,10	52,20	44,50	45,10	40,20	37,70	38,00	36,90	34,40

Πίνακας 36: Σύνολο Δημόσιων Δαπανών (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	52,35	51,65	51,35	49,96	48,42	47,45	46,93	45,53	46,05	46,65	47,22	47,19	46,82	45,89	45,53
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	8,73	8,21	7,88	7,50	7,08	6,86	6,97	6,65	6,29	6,17	6,39	6,08	5,96	5,65	5,13
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,17	0,16	0,15	0,15	0,15	0,14	0,15	0,15	0,14	0,13	0,14	0,13	0,13	0,12	0,11
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	50,71	50,05	50,18	48,78	47,36	46,44	45,92	44,56	45,08	45,62	46,18	46,23	45,85	44,88	44,63
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,05	6,52	7,05	6,50	6,05	5,86	6,00	6,03	5,66	5,43	5,84	5,74	5,81	5,50	5,03
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,13	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13	0,14	0,13	0,12	0,13	0,12	0,13	0,12	0,11
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	47,43	46,80	46,45	45,93	44,98	44,33	43,90	43,78	44,08	43,93	44,30	44,63	44,38	43,93	44,13
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,95	4,49	4,12	4,40	3,78	3,49	3,42	3,50	3,96	3,60	4,19	3,93	4,54	4,50	3,89
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,10	0,09	0,10	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09	0,08	0,09	0,09	0,10	0,10	0,09
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	44,16	43,83	43,50	42,61	41,98	42,31	42,74	41,99	41,01	41,49	41,44	40,38	40,45	40,47	39,90
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	8,19	7,73	7,32	6,11	5,23	4,47	3,70	4,90	4,81	5,41	6,09	5,43	5,65	5,56	4,73
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,18	0,17	0,14	0,12	0,11	0,09	0,12	0,12	0,13	0,15	0,13	0,14	0,14	0,12
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	48,71	48,17	47,87	46,69	45,56	45,17	45,07	43,96	43,81	44,36	44,65	44,16	43,99	43,48	43,03
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	9,31	8,79	8,48	7,74	7,01	6,37	6,04	6,10	6,13	6,30	6,80	6,66	6,56	6,15	5,64
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,18	0,18	0,17	0,15	0,14	0,13	0,14	0,14	0,14	0,15	0,15	0,15	0,14	0,13

Πίνακας 37: Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	10,6	10,8	10,8	11,2	11,2	11,1	11,5	11,4	11,0	11,0	11,0	11,2	11,2	11,2	11,0
Δανία	15,3	15,5	15,4	15,8	15,9	16,3	16,4	15,7	15,7	15,8	15,6	15,8	16,2	16,3	16,2
Γερμανία	10,4	10,3	10,3	10,1	10,0	10,1	10,5	10,5	10,5	10,4	10,5	10,2	10,1	10,1	10,7
Ελλάδα	12,0	12,1	12,0	12,1	12,2	12,3	12,5	12,4	12,7	12,4	11,5	11,2	11,0	11,4	11,4
Ισπανία	9,1	9,0	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	9,9	9,5	9,4	9,6	9,7	9,8	9,8	9,5
Γαλλία	11,9	12,0	12,1	12,4	12,3	12,1	12,1	11,6	11,3	11,3	11,1	11,2	11,2	11,2	10,9
Ιρλανδία	12,7	13,1	13,0	12,9	12,6	12,3	12,1	12,1	10,9	11,0	10,9	11,2	11,4	11,5	11,2
Ιταλία	10,3	10,5	10,4	10,1	10,3	10,7	10,9	10,9	10,4	10,2	9,9	10,0	10,0	10,4	10,2
Λουξεμβούργο	10,1	10,0	10,0	9,9	10,6	10,6	10,5	10,8	10,6	10,8	10,6	11,2	10,9	10,1	10,1
Ολλανδία	11,5	11,5	11,3	11,5	11,5	11,6	11,9	11,7	11,9	11,7	11,8	12,0	11,9	12,2	12,2
Αυστρία	11,5	11,5	11,6	12,1	12,6	12,5	12,6	12,4	12,4	12,5	12,4	12,4	12,1	11,7	11,7
Πορτογαλία	12,9	12,4	12,6	12,8	12,5	12,8	12,9	12,4	12,4	12,7	12,7	12,7	13,5	13,8	13,3
Φιλανδία	13,6	13,5	13,8	13,9	14,4	14,0	14,1	13,6	13,1	13,4	13,9	13,6	13,7	13,4	12,8
Σουηδία	13,2	13,3	13,4	13,0	12,9	13,0	12,9	12,4	12,6	12,7	12,7	12,6	12,9	12,6	12,7
Ηνωμένο Βασίλειο	12,1	12,0	12,0	12,1	12,0	11,9	12,1	11,8	11,6	11,5	11,6	11,5	11,2	11,0	10,8
Βουλγαρία	14,10	14,00	13,50	13,60	13,50	13,30	13,00	14,40	14,00	13,70	15,10	16,80	18,00	18,70	18,40
Τσεχία	11,20	11,50	11,40	11,30	10,80	10,20	10,80	10,60	10,20	10,10	10,40	11,20	11,30	10,70	10,90
Εσθονία	13,00	12,70	12,60	12,80	13,10	11,90	11,10	11,70	11,70	11,90	11,60	11,70	12,80	13,10	13,30
Κύπρος	10,20	10,30	10,40	10,10	9,20	9,30	9,10	10,60	11,80	12,40	14,70	15,20	15,20	15,40	16,10
Λετονία	12,00	11,50	12,20	11,70	12,10	13,10	11,90	11,30	10,60	10,60	11,40	11,30	12,20	12,70	11,90
Λιθουανία	11,00	11,50	11,20	10,60	12,60	12,90	12,80	11,80	11,50	11,70	11,10	10,60	10,80	10,90	11,40
Ουγγαρία	16,30	16,50	16,90	16,00	14,50	14,60	15,20	15,50	14,50	14,10	14,70	14,90	14,50	13,90	14,50
Μάλτα	11,70	12,00	11,60	11,10	11,80	11,00	12,00	12,10	12,70	13,40	12,40	13,30	14,50	14,00	13,90
Πολωνία	12,00	12,30	12,70	13,00	12,40	11,80	12,30	11,30	11,10	11,80	11,90	11,80	12,30	12,60	12,90
Ρουμανία	9,90	9,30	9,20	8,90	9,10	10,80	11,50	11,50	10,60	10,90	11,50	11,10	12,30	12,10	11,80
Σλοβενία	14,50	15,00	15,10	14,80	13,80	14,40	14,90	13,90	13,40	13,70	13,80	13,60	13,40	13,20	13,20
Σλοβακία	12,70	13,00	14,10	13,20	12,70	12,50	12,00	12,20	11,00	11,00	11,60	12,00	12,30	11,20	11,10

Πίνακας 38: Φορολογία κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	11,81	11,83	11,84	11,93	12,01	12,06	12,20	11,97	11,77	11,79	11,72	11,77	11,81	11,78	11,65
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,60	1,63	1,67	1,72	1,70	1,66	1,59	1,38	1,49	1,56	1,57	1,54	1,69	1,71	1,65
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,13	0,12	0,13	0,13	0,13	0,13	0,14	0,15	0,14
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	11,38	11,39	11,40	11,51	11,62	11,64	11,80	11,64	11,39	11,40	11,33	11,38	11,40	11,40	11,25
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,32	1,32	1,40	1,45	1,44	1,26	1,18	1,02	1,10	1,17	1,22	1,14	1,25	1,26	1,12
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,12	0,12	0,13	0,12	0,11	0,10	0,09	0,10	0,10	0,11	0,10	0,11	0,11	0,10
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	11,08	11,00	10,98	11,03	11,05	11,35	11,58	11,40	11,25	11,18	10,93	10,90	11,08	11,35	11,10
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,70	1,57	1,67	1,72	1,57	1,47	1,36	1,22	1,55	1,63	1,45	1,36	1,70	1,76	1,66
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,14	0,15	0,16	0,14	0,13	0,12	0,11	0,14	0,15	0,13	0,13	0,15	0,16	0,15
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	12,38	12,47	12,58	12,26	12,13	12,15	12,22	12,24	11,93	12,11	12,52	12,79	13,30	13,21	13,28
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,86	1,98	2,11	2,03	1,69	1,63	1,67	1,54	1,41	1,35	1,62	1,96	1,98	2,21	2,22
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,16	0,17	0,17	0,14	0,13	0,14	0,13	0,12	0,11	0,13	0,15	0,15	0,17	0,17
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	12,07	12,11	12,17	12,08	12,07	12,10	12,21	12,09	11,84	11,93	12,07	12,22	12,47	12,41	12,37
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,71	1,79	1,87	1,83	1,66	1,61	1,59	1,44	1,43	1,45	1,61	1,78	1,94	2,04	2,06
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,15	0,15	0,15	0,14	0,13	0,13	0,12	0,12	0,12	0,13	0,15	0,16	0,16	0,17

Πίνακας 39: Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία (ως % του ΑΕΠ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	7,9	7,7	8,2	8,4	8,3	8,4	8,6	8,6	8,7	9,0	10,2	10,5	10,3	10,0	10,2
Δανία	8,6	8,4	8,1	8,2	8,2	8,3	8,5	8,3	8,6	8,8	9,3	9,5	9,5	9,6	9,8
Γερμανία	9,6	9,8	10,1	10,4	10,2	10,2	10,3	10,3	10,4	10,6	10,8	10,6	10,7	10,5	10,4
Ελλάδα	7,9	8,6	8,6	8,6	8,4	8,4	8,6	7,9	8,8	9,1	9,0	8,7	9,4	9,5	9,6
Ισπανία	7,4	7,3	7,4	7,5	7,3	7,3	7,3	7,2	7,2	7,3	8,1	8,2	8,3	8,4	8,5
Γαλλία	9,3	9,3	10,4	10,4	10,2	10,1	10,1	10,1	10,2	10,5	10,9	11,0	11,1	11,0	11,0
Ιρλανδία	6,9	6,9	6,7	6,5	6,4	6,2	6,2	6,3	6,9	7,1	7,3	7,5	7,3	7,1	7,6
Ιταλία	7,9	7,6	7,3	7,4	7,7	7,7	7,8	8,1	8,2	8,3	8,3	8,7	8,9	9,0	8,7
Λουξεμβούργο	5,5	5,3	5,6	5,7	5,6	5,7	5,8	5,8	6,4	6,8	7,5	8,1	7,7	7,3	7,2
Ολλανδία	8,5	8,3	8,3	8,2	7,9	8,1	8,1	8,0	8,3	8,9	9,8	10,0	9,8	9,7	9,8
Αυστρία	9,3	9,6	9,5	9,5	9,8	10,0	10,1	9,9	10,1	10,1	10,3	10,4	10,4	10,2	10,1
Πορτογαλία	6,9	7,0	7,8	8,0	8,0	8,0	8,2	8,8	8,8	9,0	9,7	10,0	10,2	9,9	10,0
Φιλανδία	8,2	7,7	7,9	8,0	7,6	7,4	7,4	7,2	7,4	7,8	8,1	8,2	8,5	8,3	8,2
Σουηδία	8,4	8,0	8,0	8,2	8,1	8,2	8,3	8,2	9,0	9,3	9,4	9,2	9,2	9,1	9,1
Ηνωμένο Βασίλειο	6,8	6,9	6,8	6,8	6,6	6,7	6,9	7,0	7,3	7,6	7,8	8,1	8,2	8,5	8,4
Βουλγαρία	4,97	4,69	4,42	4,17	3,93	3,71	3,50	3,30	2,50	4,50	5,10	6,60	6,70	4,20	3,10
Τσεχία	5,63	5,77	5,90	6,30	5,80	5,80	5,90	5,70	6,00	6,20	6,40	7,30	7,20	7,20	7,10
Εσθονία	4,73	4,76	4,80	4,90	4,30	4,40	4,80	4,30	4,10	4,20	4,10	4,00	4,10	4,20	4,40
Κύπρος	2,45	2,43	2,40	2,60	2,80	2,70	2,80	2,60	2,80	3,10	3,40	3,10	3,00	3,10	2,90
Λετονία	1,90	1,96	2,03	2,10	2,30	2,20	2,70	3,80	3,20	3,70	3,40	3,50	4,30	4,90	4,50
Λιθουανία	3,79	3,83	3,87	3,92	3,96	4,01	4,05	4,10	4,70	4,30	4,30	4,20	4,90	4,60	4,60
Ουγγαρία	5,99	5,89	5,80	5,20	5,10	5,20	5,00	4,90	4,80	5,40	5,70	5,50	5,60	5,60	4,90
Μάλτα	3,88	3,89	3,90	4,30	4,60	4,60	4,60	4,90	5,10	5,70	6,00	6,10	6,50	6,40	5,80
Πολωνία	4,25	4,27	4,29	4,30	4,32	4,33	4,35	4,37	4,38	4,40	4,30	4,20	4,40	4,60	4,50
Ρουμανία	2,66	2,58	2,50	2,40	2,00	2,80	4,10	4,40	4,30	4,50	3,50	3,50	3,60	3,50	3,70
Σλοβενία	7,15	7,04	6,93	6,82	6,71	6,60	6,50	6,40	6,60	6,50	6,50	6,40	6,30	6,30	5,90
Σλοβακία	4,68	4,89	5,10	5,40	5,60	5,40	5,40	5,20	4,90	5,00	6,50	4,70	4,80	5,90	6,40

Πίνακας 40: Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	7,94	7,89	8,05	8,12	8,02	8,05	8,15	8,11	8,42	8,68	9,10	9,25	9,30	9,21	9,24
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,11	1,18	1,27	1,30	1,32	1,33	1,34	1,32	1,22	1,19	1,19	1,12	1,14	1,12	1,10
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,15	0,16	0,16	0,16	0,17	0,16	0,16	0,15	0,14	0,13	0,12	0,12	0,12	0,12
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	7,94	7,93	8,15	8,22	8,12	8,13	8,21	8,18	8,45	8,71	9,17	9,33	9,38	9,24	9,28
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,18	1,29	1,38	1,41	1,42	1,44	1,46	1,44	1,32	1,29	1,28	1,21	1,23	1,24	1,20
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18	0,18	0,18	0,16	0,15	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	7,53	7,63	7,78	7,88	7,85	7,85	7,98	8,00	8,25	8,43	8,78	8,90	9,20	9,20	9,20
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,48	0,69	0,59	0,55	0,47	0,47	0,56	0,66	0,75	0,83	0,73	0,77	0,80	0,65	0,72
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,09	0,08	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,09	0,10	0,08	0,09	0,09	0,07	0,08
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	4,34	4,33	4,33	4,37	4,29	4,31	4,48	4,50	4,45	4,79	4,93	4,93	5,12	5,04	4,82
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,53	1,51	1,51	1,48	1,42	1,33	1,15	1,03	1,21	1,00	1,25	1,40	1,33	1,25	1,28
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,35	0,35	0,35	0,34	0,33	0,31	0,26	0,23	0,27	0,21	0,25	0,29	0,26	0,25	0,27
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	6,34	6,31	6,39	6,45	6,36	6,39	6,51	6,51	6,65	6,95	7,25	7,33	7,44	7,36	7,27
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,23	2,23	2,32	2,34	2,32	2,30	2,23	2,18	2,34	2,25	2,42	2,51	2,44	2,40	2,52
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,35	0,35	0,36	0,36	0,36	0,36	0,34	0,33	0,35	0,32	0,33	0,34	0,33	0,33	0,35

Πίνακας 41: Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (ως % του ΑΕΠ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	5,8	5,9	5,8	5,8	5,7	5,8	5,8	5,9	6,0	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	6,1
Δανία	8,0	7,9	7,7	8,1	7,9	8,3	8,1	8,3	8,4	8,4	8,3	8,4	8,3	8,0	7,9
Γερμανία	4,4	4,5	4,6	4,5	4,6	4,6	4,5	4,5	4,5	4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	4,5
Ελλάδα	5,9	5,9	5,1	5,3	5,1	4,8	3,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,7	4,8	4,7	4,6
Ισπανία	2,7	3,0	2,9	3,1	3,5	3,5	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	4,2	4,2
Γαλλία	4,9	4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2	4,3	4,3
Ιρλανδία	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	5,8	6,0	5,9	5,9	5,9	5,8	5,7	5,6	5,7
Ιταλία	5,4	5,0	4,9	4,8	4,5	4,7	4,5	4,6	4,9	4,6	4,7	4,6	4,4	4,7	4,6
Λουξεμβούργο	4,0	3,9	4,3	4,0	4,1	3,9	3,7	3,6	3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,4	3,5
Ολλανδία	5,2	5,1	5,1	5,0	4,8	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2	5,4	5,5	5,5	5,5	5,6
Αυστρία	5,8	5,7	6,0	5,9	5,8	5,8	5,9	5,7	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,4	5,5
Πορτογαλία	5,3	5,2	5,4	5,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,6	5,5	5,6	5,3	5,4	5,3	5,4
Φιλανδία	6,9	6,7	6,9	7,0	6,5	6,3	6,1	5,9	6,0	6,2	6,4	6,4	6,3	6,1	6,3
Σουηδία	7,4	7,1	7,2	7,4	7,6	7,7	7,3	7,2	7,1	7,4	7,3	7,2	7,0	6,9	7,0
Ηνωμένο Βασίλειο	5,4	5,4	5,0	5,1	5,0	4,8	4,5	4,5	4,6	5,1	5,2	5,2	5,4	5,5	5,5
Βουλγαρία	4,37	4,37	4,38	4,38	4,39	4,39	4,40	4,40	3,80	3,90	4,40	4,20	4,10	3,90	3,90
Τσεχία	4,44	4,37	4,30	4,10	4,30	4,00	4,00	4,10	4,40	5,20	5,20	4,80	4,80	4,90	4,70
Εσθονία	8,33	8,17	8,00	7,30	7,00	7,20	7,50	6,70	6,60	6,80	6,50	6,30	6,00	6,10	6,00
Κύπρος	5,48	5,59	5,70	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00	6,10	6,50	7,60	7,10	7,20	7,20	7,30
Λετονία	5,15	5,17	5,18	5,20	5,40	5,70	5,70	5,50	5,40	5,70	5,50	6,10	5,60	6,00	5,80
Λιθουανία	7,19	7,01	6,83	6,66	6,49	6,32	6,16	6,00	6,00	6,10	5,70	5,80	5,50	5,40	5,20
Ουγγαρία	5,40	5,35	5,30	4,90	5,00	5,10	5,10	5,20	5,20	5,60	6,20	5,80	5,90	5,70	5,30
Μάλτα	5,28	5,19	5,10	5,50	5,90	5,40	5,50	5,20	5,80	6,00	6,20	5,80	5,70	5,60	5,40
Πολωνία	6,75	6,67	6,60	6,52	6,45	6,38	6,31	6,24	6,17	6,10	6,10	5,70	6,10	6,00	5,70
Ρουμανία	3,63	3,61	3,60	3,80	3,20	4,00	3,10	3,20	3,80	4,20	3,60	3,70	3,60	4,10	4,10
Σλοβενία	6,93	6,82	6,71	6,61	6,50	6,40	6,30	6,20	6,60	6,50	6,50	6,50	6,60	6,40	5,90
Σλοβακία	3,57	3,63	3,70	3,80	3,80	3,60	3,30	3,60	3,20	3,60	4,30	3,90	4,00	3,90	4,00

Πίνακας 42: Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (ως % του ΑΕΠ) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	5,55	5,47	5,43	5,46	5,39	5,37	5,16	5,23	5,31	5,39	5,42	5,40	5,37	5,33	5,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,32	1,23	1,23	1,30	1,24	1,31	1,38	1,33	1,32	1,33	1,29	1,25	1,20	1,14	1,15
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,23	0,23	0,24	0,23	0,24	0,27	0,25	0,25	0,25	0,24	0,23	0,22	0,21	0,21
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	5,20	5,13	5,12	5,12	5,03	4,99	4,79	4,88	4,96	4,99	5,03	5,02	5,00	4,97	5,03
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,10	1,02	1,02	1,03	0,88	0,86	1,01	0,92	0,91	0,91	0,92	0,85	0,82	0,81	0,86
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,21	0,20	0,20	0,20	0,18	0,17	0,21	0,19	0,18	0,18	0,18	0,17	0,16	0,16	0,17
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	4,83	4,78	4,54	4,62	4,60	4,58	4,12	4,41	4,56	4,51	4,57	4,60	4,64	4,73	4,70
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,44	1,24	1,13	1,05	0,85	0,79	1,03	0,84	0,89	0,82	0,82	0,60	0,59	0,43	0,50
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,30	0,26	0,25	0,23	0,18	0,17	0,25	0,19	0,20	0,18	0,18	0,13	0,13	0,09	0,11
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	5,54	5,50	5,45	5,40	5,37	5,37	5,28	5,19	5,26	5,52	5,65	5,48	5,43	5,43	5,28
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,49	1,42	1,37	1,22	1,22	1,16	1,34	1,13	1,18	1,07	1,12	1,08	1,09	1,04	0,99
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,27	0,26	0,25	0,23	0,23	0,22	0,25	0,22	0,22	0,19	0,20	0,20	0,20	0,19	0,19
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	5,55	5,48	5,44	5,43	5,38	5,37	5,21	5,21	5,29	5,44	5,52	5,43	5,40	5,38	5,33
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,37	1,30	1,27	1,24	1,21	1,22	1,34	1,22	1,23	1,20	1,20	1,16	1,13	1,08	1,06
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,24	0,23	0,23	0,22	0,23	0,26	0,23	0,23	0,22	0,22	0,21	0,21	0,20	0,20

Πίνακας 43: Ποσοστό Ανεργίας

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	8,6	9,8	9,7	9,5	9,2	9,3	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5
Δανία	9,6	7,7	6,7	6,3	5,2	4,9	5,2	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8
Γερμανία	7,6	8,2	8,0	8,7	9,4	9,1	8,2	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	10,7	9,8	8,4
Ελλάδα	9,7	9,6	10,0	10,3	10,3	10,8	12,0	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3
Ισπανία	18,4	19,5	18,4	17,8	16,7	15,0	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3
Γαλλία	11,0	11,6	11,0	11,5	11,5	11,0	10,4	9,0	8,3	8,6	9,0	9,3	9,3	9,2	8,4
Ιρλανδία	15,6	14,3	12,3	11,7	9,9	7,5	5,7	4,3	3,9	4,5	4,8	4,6	4,4	4,5	4,6
Ιταλία	9,8	10,6	11,2	11,2	11,3	11,3	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1
Λουξεμβούργο	2,6	3,2	2,9	2,9	2,7	2,7	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2
Ολλανδία	6,2	6,8	6,6	6,0	4,9	3,8	3,2	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7	3,9	3,2
Αυστρία	4,0	3,8	3,9	4,3	4,4	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4
Πορτογαλία	5,5	6,8	7,2	7,2	6,7	5,0	4,5	4,0	4,1	5,1	6,4	6,7	7,7	7,8	8,1
Φιλανδία	16,3	16,6	15,4	14,6	12,7	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9
Σουηδία	9,1	9,4	8,8	9,6	9,9	8,2	6,7	5,6	5,7	5,9	6,6	7,5	7,7	7,0	6,1
Ηνωμένο Βασίλειο	10,2	9,3	8,5	7,9	6,8	6,1	5,9	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3
Βουλγαρία	17,85	17,50	17,89	17,54	17,19	16,85	16,52	16,20	19,90	18,10	13,80	12,10	10,10	9,00	6,90
Τσεχία	5,13	4,91	4,70	4,49	4,30	5,90	8,50	8,80	8,00	7,00	7,60	8,20	7,90	7,20	5,30
Εσθονία	13,60	14,19	12,79	11,53	10,40	9,50	11,60	13,10	12,40	9,40	10,70	10,00	7,90	5,90	4,70
Κύπρος	4,09	4,21	4,33	4,46	4,59	4,72	4,86	5,00	4,00	3,30	4,20	4,40	5,30	4,60	3,90
Λετονία	15,14	14,92	14,70	14,94	14,72	14,50	13,80	14,20	13,10	13,20	10,60	9,90	8,90	6,80	6,00
Λιθουανία	15,88	15,42	14,97	14,53	14,11	13,70	13,40	16,00	16,90	13,00	12,90	11,30	8,30	5,60	4,30
Ουγγαρία	8,64	9,07	9,52	10,00	9,00	8,90	6,90	6,60	5,70	5,60	5,80	5,80	7,20	7,50	7,40
Μάλτα	6,75	6,68	6,62	6,55	6,49	6,43	6,36	6,30	7,10	6,90	7,50	7,30	7,30	6,90	6,50
Πολωνία	15,25	15,25	13,68	12,27	11,00	10,00	12,30	16,40	18,40	20,00	19,40	19,10	17,80	13,90	9,60
Ρουμανία	6,61	6,34	6,08	5,84	5,60	5,70	6,40	7,10	6,70	8,30	6,90	7,70	7,20	7,30	6,40
Σλοβενία	7,61	7,37	7,13	6,90	6,70	7,40	7,40	6,90	5,70	6,00	6,50	6,00	6,50	6,00	4,90
Σλοβακία	15,30	16,80	15,51	14,32	13,22	12,20	15,90	19,10	19,40	18,70	17,10	18,60	16,30	13,40	11,10

Πίνακας 44: Ποσοστό Ανεργίας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	9,61	9,81	9,37	9,30	8,77	8,04	7,35	6,52	6,17	6,56	6,98	7,26	7,17	6,74	6,24
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,43	4,39	4,03	3,86	3,68	3,50	3,29	3,08	2,88	2,70	2,41	2,26	2,21	2,05	1,88
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,46	0,45	0,43	0,41	0,42	0,44	0,45	0,47	0,47	0,41	0,34	0,31	0,31	0,30	0,30
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	9,61	10,07	9,72	9,64	9,14	8,45	7,70	6,88	6,45	6,90	7,31	7,60	7,53	7,07	6,53
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,99	4,90	4,45	4,22	3,93	3,77	3,61	3,36	3,17	2,92	2,58	2,34	2,24	2,08	1,95
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,52	0,49	0,46	0,44	0,43	0,45	0,47	0,49	0,49	0,42	0,35	0,31	0,30	0,30	0,30
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	10,85	11,63	11,70	11,63	11,25	10,53	9,98	9,10	8,55	8,78	8,90	8,95	8,63	8,00	7,70
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,42	5,49	4,77	4,46	4,14	4,13	3,71	3,44	3,04	2,66	2,00	1,92	1,11	0,92	1,07
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,50	0,47	0,41	0,38	0,37	0,39	0,37	0,38	0,36	0,30	0,22	0,21	0,13	0,12	0,14
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	10,99	11,06	10,66	10,28	9,78	9,65	10,33	11,31	11,44	10,79	10,25	10,03	9,23	7,84	6,42
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,93	5,04	4,78	4,54	4,34	3,91	4,06	5,00	5,96	5,68	4,74	4,71	3,86	2,93	2,15
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,45	0,46	0,45	0,44	0,44	0,41	0,39	0,44	0,52	0,53	0,46	0,47	0,42	0,37	0,33
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	10,22	10,37	9,95	9,74	9,22	8,76	8,67	8,65	8,51	8,44	8,43	8,49	8,09	7,23	6,32
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,62	4,64	4,34	4,12	3,94	3,71	3,88	4,64	5,16	4,71	3,92	3,75	3,16	2,49	1,97
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,45	0,45	0,44	0,42	0,43	0,42	0,45	0,54	0,61	0,56	0,46	0,44	0,39	0,34	0,31

Πίνακας 45: Ποσοστό Φτώχειας

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	14,0	14,5	16,0	15,0	14,0	14,0	13,0	13,0	13,0	13,5	15,0	14,0	15,0	15,0	15,0
Δανία	10,5	10,0	10,0	10,5	10,0	11,0	10,0	10,5	10,0	11,0	12,0	11,0	12,0	12,0	12,0
Γερμανία	13,0	12,5	15,0	14,0	12,0	11,0	11,0	10,0	11,0	11,0	11,5	11,5	12,0	13,0	15,0
Ελλάδα	21,0	22,0	22,0	21,0	21,0	21,0	21,0	20,0	20,0	21,0	21,0	20,0	20,0	21,0	20,0
Ισπανία	19,5	19,0	19,0	18,0	20,0	18,0	19,0	18,0	19,0	19,0	19,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Γαλλία	15,5	15,0	15,0	16,0	15,0	15,0	15,0	16,0	13,0	12,0	12,0	13,0	13,0	13,0	13,0
Ιρλανδία	19,0	19,5	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	20,0	21,0	20,5	20,0	21,0	20,0	18,0	18,0
Ιταλία	19,0	20,0	20,0	20,0	19,0	18,0	18,0	18,0	19,0	19,5	19,0	19,0	19,0	20,0	20,0
Λουξεμβούργο	12,0	12,0	12,0	11,0	11,0	12,0	13,0	12,0	12,0	12,0	12,0	13,0	14,0	14,0	14,0
Ολλανδία	11,0	10,5	11,0	12,0	10,0	10,0	11,0	11,0	11,0	11,0	12,0	11,5	11,0	10,0	10,0
Αυστρία	13,5	13,0	13,0	14,0	13,0	13,0	12,0	12,0	12,0	12,0	13,0	13,0	12,0	13,0	12,0
Πορτογαλία	22,0	22,0	23,0	21,0	22,0	21,0	21,0	21,0	20,0	20,0	19,0	20,0	19,0	18,0	18,0
Φιλανδία	9,0	9,0	8,5	8,0	8,0	9,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	12,0	13,0	13,0
Σουηδία	8,5	8,0	9,0	8,5	8,0	8,0	8,0	8,5	9,0	11,0	11,0	10,5	9,0	12,0	11,0
Ηνωμένο Βασίλειο	19,0	19,0	20,0	18,0	18,0	19,0	19,0	19,0	18,0	18,0	18,0	18,5	19,0	19,0	19,0
Βουλγαρία	15,0	14,7	13,6	15,5	14,0	13,6	15,0	14,0	16,0	14,0	14,0	15,0	14,0	18,4	22,0
Τσεχία	12,0	10,5	9,0	7,7	7,6	8,0	8,6	8,5	8,0	9,3	9,7	9,4	10,4	9,9	9,6
Εσθονία	8,2	7,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,7	18,0	18,0	18,0	18,0	20,2	18,3	18,3	19,4
Κύπρος	14,7	13,5	16,0	13,6	15,3	16,9	14,5	17,2	16,3	14,0	15,0	15,3	16,1	15,6	15,5
Λετονία	14,2	16,7	15,9	14,2	17,2	16,3	15,0	16,0	16,9	17,2	17,1	18,3	19,2	23,1	21,2
Λιθουανία	20,1	19,6	18,5	19,0	17,5	17,2	16,3	17,0	17,0	16,5	17,4	19,0	20,5	20,0	19,1
Ουγγαρία	14,5	14,0	15,6	16,5	17,3	15,0	12,9	11,0	11,0	10,0	12,0	12,3	13,5	15,9	12,3
Μάλτα	16,2	16,0	15,1	14,7	14,0	15,3	16,0	15,0	15,1	14,7	14,2	13,6	13,7	13,6	14,3
Πολωνία	23,8	21,0	17,5	14,6	15,3	14,4	15,0	16,0	16,0	17,5	19,0	19,3	20,5	19,1	17,3
Ρουμανία	20,2	21,5	25,4	24,0	22,0	21,6	19,0	17,0	17,0	18,0	17,0	18,0	19,6	21,0	24,8
Σλοβενία	14,1	13,2	12,0	10,5	11,0	9,6	10,0	11,0	11,0	10,0	10,0	11,2	12,2	11,6	11,5
Σλοβακία	16,3	18,5	17,7	16,9	18,2	17,2	19,0	17,2	15,4	16,0	17,5	16,8	13,3	11,6	10,5

Πίνακας 46: Ποσοστό Φτώχειας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	15,10	15,07	15,50	15,07	14,67	14,60	14,73	14,67	14,60	14,83	15,03	15,13	15,13	15,40	15,33
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,50	4,82	4,81	4,40	4,84	4,44	4,37	4,32	4,31	4,19	3,81	4,04	3,93	3,56	3,54
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,30	0,32	0,31	0,29	0,33	0,30	0,30	0,29	0,29	0,28	0,25	0,27	0,26	0,23	0,23
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	15,71	15,75	16,13	15,75	15,33	15,08	15,33	15,17	15,17	15,21	15,37	15,58	15,58	15,67	15,67
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,26	4,56	4,54	4,18	4,72	4,23	4,01	4,09	4,17	4,31	3,90	4,00	3,70	3,58	3,45
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,27	0,29	0,28	0,27	0,31	0,28	0,26	0,27	0,28	0,28	0,25	0,26	0,24	0,23	0,22
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	20,38	20,75	21,00	20,00	20,50	19,50	19,75	19,25	19,50	19,88	19,50	19,75	19,50	19,75	19,50
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,38	1,50	1,83	1,41	1,29	1,73	1,50	1,50	0,58	0,85	1,00	0,50	0,58	1,26	1,00
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,09	0,07	0,06	0,09	0,08	0,08	0,03	0,04	0,05	0,03	0,03	0,06	0,05
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	15,78	15,57	15,43	14,93	15,22	14,97	14,83	14,83	14,81	14,60	15,08	15,70	15,94	16,51	16,46
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,08	4,19	4,45	4,14	3,71	3,56	3,13	3,07	3,09	3,23	3,15	3,49	3,54	4,17	4,95
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,27	0,29	0,28	0,24	0,24	0,21	0,21	0,21	0,22	0,21	0,22	0,22	0,25	0,30
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	15,40	15,29	15,47	15,01	14,91	14,76	14,78	14,74	14,69	14,73	15,05	15,39	15,49	15,89	15,83
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,25	4,47	4,57	4,20	4,30	4,00	3,80	3,74	3,75	3,73	3,46	3,75	3,71	3,81	4,17
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,29	0,30	0,28	0,29	0,27	0,26	0,25	0,25	0,25	0,23	0,24	0,24	0,24	0,26

Πίνακας 47: Καταναλωτικά Επιτόκια

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	12,0	11,6	11,6	7,9	7,3	7,0	6,6	7,8	7,3	7,1	7,9	7,6	7,6	8,1	8,5
Δανία	10,9	10,5	11,0	10,7	10,1	10,3	9,3	10,1	10,2	9,1	9,6	8,9	9,1	9,5	9,9
Γερμανία	14,6	13,5	12,9	11,7	11,0	10,7	10,2	10,5	10,8	10,7	7,9	7,2	7,0	6,7	7,0
Ελλάδα	29,5	27,3	25,0	22,3	21,0	20,7	20,6	16,8	12,5	11,4	10,5	9,9	9,1	8,6	8,5
Ισπανία	17,1	13,8	14,7	13,3	10,1	8,8	7,5	8,4	8,4	7,8	8,6	8,4	8,3	9,4	10,1
Γαλλία	14,3	12,0	11,9	10,9	9,8	9,0	8,3	8,6	8,7	8,1	7,1	6,9	6,7	7,0	7,4
Ιρλανδία	15,1	11,3	13,6	12,7	11,7	10,2	9,7	9,4	8,9	7,7	6,3	6,1	5,5	6,4	7,2
Ιταλία	13,5	9,7	15,3	13,8	12,2	11,3	11,2	10,7	10,3	10,1	9,8	9,6	9,1	9,8	9,5
Λουξεμβούργο	13,1	11,5	11,4	11,2	10,3	9,6	8,7	8,1	7,3	6,6	6,4	5,6	5,4	5,8	6,3
Ολλανδία	12,2	10,5	12,1	11,3	10,7	9,8	9,8	9,6	9,0	8,6	7,8	7,5	7,6	8,7	8,9
Αυστρία	9,0	8,5	8,6	8,4	7,8	7,6	6,5	7,4	7,4	6,7	5,9	5,8	5,8	6,7	7,4
Πορτογαλία	15,7	17,3	17,6	15,8	13,6	10,1	9,2	9,5	10,5	10,0	10,1	9,7	9,3	10,6	11,5
Φιλανδία	11,7	9,6	9,6	7,8	6,9	6,6	5,8	6,9	6,7	5,7	5,6	5,3	5,0	5,9	6,8
Σουηδία	9,7	10,0	9,6	9,7	7,9	7,5	6,4	6,7	6,5	6,5	5,9	5,5	5,0	5,3	6,4
Ηνωμένο Βασίλειο	20,7	20,5	20,4	19,4	18,2	18,1	16,0	15,5	15,7	15,4	13,3	13,3	14,3	9,7	9,1
Βουλγαρία	110,50	100,27	76,43	265,08	193,34	16,30	17,09	16,88	16,93	16,12	13,40	9,69	10,46	11,35	11,50
Τσεχία	33,68	30,07	26,85	23,97	21,40	19,11	14,70	11,31	8,74	7,38	8,64	6,35	6,81	7,71	7,92
Εσθονία	30,30	25,60	22,05	21,00	19,03	15,08	13,32	11,48	14,07	13,06	12,70	10,00	9,40	9,60	7,90
Κύπρος	9,00	8,83	8,50	8,50	8,12	8,00	8,00	8,00	8,53	6,37	5,31	6,49	5,77	4,62	5,01
Λετονία	29,10	27,90	27,00	23,50	22,90	19,73	20,90	16,80	14,56	10,40	9,42	9,34	7,45	7,95	10,16
Λιθουανία	25,30	22,00	20,40	19,50	17,40	16,00	15,54	14,60	12,15	10,76	9,45	7,99	6,57	7,24	8,07
Ουγγαρία	36,10	34,30	33,00	30,31	26,68	25,45	23,71	21,56	20,19	18,00	17,34	20,81	16,77	18,08	17,14
Μάλτα	17,50	13,20	12,00	9,60	8,49	7,59	7,25	6,95	6,67	5,95	5,73	6,87	5,54	5,97	5,66
Πολωνία	36,00	34,20	33,00	31,00	26,14	26,92	20,01	21,97	22,15	18,11	14,22	16,98	12,85	12,88	13,50
Ρουμανία	96,10	90,39	50,72	55,13	72,53	55,32	65,64	53,85	45,40	35,42	25,43	25,61	19,60	13,98	13,35
Σλοβενία	39,60	38,22	22,38	21,50	18,49	14,49	10,67	13,64	13,52	12,60	9,26	6,77	5,50	5,57	6,55
Σλοβακία	19,00	15,60	12,30	10,60	9,30	7,26	8,14	10,55	10,16	11,54	8,30	8,36	5,86	7,34	7,47

Πίνακας 48: Καταναλωτικά Επιτόκια ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	14,62	13,17	13,68	12,45	11,25	10,48	9,71	9,73	9,34	8,78	8,18	7,81	7,64	7,87	8,30
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,07	5,00	4,43	4,09	3,91	3,92	3,92	2,89	2,46	2,50	2,16	2,21	2,42	1,71	1,53
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,35	0,38	0,32	0,33	0,35	0,37	0,40	0,30	0,26	0,28	0,26	0,28	0,32	0,22	0,18
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	14,83	13,05	13,68	12,26	11,04	10,11	9,50	9,47	8,98	8,39	7,82	7,45	7,18	7,80	8,26
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,09	5,04	4,33	3,99	3,72	3,63	3,87	2,58	1,75	1,80	1,66	1,64	1,54	1,60	1,54
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,39	0,32	0,33	0,34	0,36	0,41	0,27	0,20	0,21	0,21	0,22	0,21	0,21	0,19
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	18,97	17,01	18,16	16,29	14,23	12,72	12,14	11,35	10,44	9,84	9,75	9,39	8,94	9,59	9,88
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,18	7,50	4,73	4,15	4,73	5,43	5,85	3,75	1,66	1,48	0,80	0,66	0,41	0,83	1,28
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,38	0,44	0,26	0,25	0,33	0,43	0,48	0,33	0,16	0,15	0,08	0,07	0,05	0,09	0,13
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	40,18	36,72	28,72	43,31	36,99	19,27	18,75	17,30	16,09	13,81	11,60	11,27	9,38	9,36	9,52
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	30,93	28,88	18,87	70,95	52,08	13,02	15,71	12,45	10,34	7,95	5,59	6,35	4,73	3,99	3,67
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,77	0,79	0,66	1,64	1,41	0,68	0,84	0,72	0,64	0,58	0,48	0,56	0,50	0,43	0,39
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	25,98	23,64	20,36	26,16	22,69	14,39	13,73	13,09	12,34	11,01	9,70	9,35	8,41	8,53	8,84
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	24,21	22,55	14,80	48,81	36,41	9,99	11,56	9,21	7,76	6,05	4,33	4,77	3,66	2,98	2,71
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,93	0,95	0,73	1,87	1,60	0,69	0,84	0,70	0,63	0,55	0,45	0,51	0,43	0,35	0,31

Πίνακας 49: Στεγαστικά Επιτόκια

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	7,73	7,91	7,73	6,28	5,52	5,39	5,27	6,58	6,48	5,88	4,31	3,81	3,73	4,39	5,01
Δανία	7,30	7,83	8,27	7,19	6,26	5,04	4,92	5,66	5,09	5,06	4,31	4,26	4,39	5,44	6,09
Γερμανία	7,52	7,61	7,49	6,44	5,90	5,41	5,15	6,36	5,68	5,53	5,06	4,61	4,34	4,80	5,28
Ελλάδα	13,50	13,00	12,30	11,50	9,90	8,50	8,50	7,62	6,27	5,01	4,78	4,51	4,15	4,28	4,45
Ισπανία	14,10	10,54	11,29	9,66	7,05	5,74	4,78	5,79	5,84	4,85	4,00	3,39	3,46	4,74	5,53
Γαλλία	10,76	9,08	9,36	8,69	7,72	6,80	5,98	6,75	6,69	6,02	4,96	4,77	4,37	5,01	5,45
Ιρλανδία	9,56	7,18	7,62	6,80	7,19	7,12	4,94	5,19	5,58	4,58	3,58	3,42	3,53	4,61	5,12
Ιταλία	14,20	13,90	13,37	12,91	10,64	7,83	5,65	6,26	6,67	5,83	4,74	3,82	3,96	5,08	5,86
Λουξεμβούργο	7,00	7,15	7,23	6,30	5,60	4,73	4,67	5,52	4,86	4,68	3,32	2,84	2,41	3,30	3,70
Ολλανδία	7,60	7,61	7,53	6,41	6,16	5,65	5,34	6,46	5,88	5,73	4,58	3,85	3,91	4,70	5,29
Αυστρία	7,50	7,30	7,20	6,78	6,24	6,08	5,17	6,01	6,12	5,48	4,77	4,16	3,96	4,62	5,51
Πορτογαλία	16,42	13,41	12,64	11,42	9,59	6,62	5,02	6,03	6,04	5,02	4,04	4,06	4,21	5,03	5,72
Φιλανδία	10,25	8,33	8,34	6,47	5,71	5,49	4,59	5,79	5,49	4,54	3,40	3,19	3,32	4,22	5,00
Σουηδία	10,00	9,40	9,60	9,12	7,65	6,42	6,43	7,00	6,56	6,54	5,35	4,30	3,08	4,04	5,05
Ηνωμένο Βασίλειο	8,20	7,83	8,25	7,18	7,78	8,62	6,92	7,55	6,80	5,66	5,46	6,15	6,54	6,52	7,44
Βουλγαρία	91,21	83,48	69,85	286,02	155,30	17,48	17,74	16,52	15,74	13,81	11,48	8,30	8,96	9,72	9,85
Τσεχία	26,61	23,76	21,21	18,94	16,91	15,10	11,62	8,94	6,90	5,83	6,82	5,01	5,38	6,09	6,26
Εσθονία	23,90	20,69	18,17	17,34	15,86	13,13	12,07	11,64	11,01	10,22	9,94	7,83	7,36	7,51	6,18
Κύπρος	9,00	8,83	8,50	8,50	8,12	8,00	8,00	8,00	8,20	6,13	5,10	6,23	5,55	4,45	4,81
Λετονία	22,01	21,14	20,48	18,13	17,68	14,25	15,44	12,45	11,78	8,41	7,62	7,56	6,03	6,43	8,22
Λιθουανία	15,50	13,71	12,78	12,24	11,05	10,23	9,94	10,82	9,36	6,40	5,62	4,75	3,91	4,31	4,80
Ουγγαρία	37,11	35,35	34,06	31,49	28,61	26,92	23,40	18,41	16,42	14,64	14,10	16,92	13,64	14,71	13,94
Μάλτα	15,93	12,01	10,92	8,74	7,73	6,91	6,60	6,32	6,07	5,41	5,21	6,26	5,04	5,44	5,15
Πολωνία	28,44	27,02	26,07	24,49	20,65	21,27	15,81	17,36	17,50	14,31	11,24	13,41	10,15	10,18	10,67
Ρουμανία	60,54	56,95	31,95	34,73	45,69	34,85	41,35	33,93	28,60	22,31	16,02	16,13	12,35	8,81	8,41
Σλοβενία	36,39	35,16	21,74	21,89	19,57	16,22	12,45	15,36	14,81	13,80	10,14	7,42	6,03	6,10	7,18
Σλοβακία	8,97	7,61	6,28	5,52	4,91	4,03	4,59	6,51	6,28	7,27	5,23	5,27	3,69	4,62	4,71

Πίνακας 50: Στεγαστικά Επιτόκια ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	10,11	9,21	9,21	8,21	7,26	6,36	5,56	6,30	6,00	5,36	4,44	4,08	3,96	4,72	5,37
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,06	2,38	2,14	2,22	1,64	1,21	1,05	0,71	0,59	0,59	0,67	0,79	0,90	0,71	0,81
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,30	0,26	0,23	0,27	0,23	0,19	0,19	0,11	0,10	0,11	0,15	0,19	0,23	0,15	0,15
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	10,51	9,42	9,34	8,31	7,27	6,28	5,42	6,20	5,97	5,26	4,30	3,87	3,78	4,57	5,16
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,27	2,61	2,37	2,45	1,82	1,12	1,05	0,64	0,53	0,54	0,62	0,59	0,55	0,49	0,59
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,28	0,25	0,30	0,25	0,18	0,19	0,10	0,09	0,10	0,14	0,15	0,15	0,11	0,11
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	14,56	12,71	12,40	11,37	9,30	7,17	5,99	6,43	6,21	5,18	4,39	3,95	3,95	4,78	5,39
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,28	1,49	0,86	1,33	1,56	1,23	1,71	0,82	0,36	0,44	0,43	0,47	0,34	0,37	0,64
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,12	0,07	0,12	0,17	0,17	0,29	0,13	0,06	0,09	0,10	0,12	0,09	0,08	0,12
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	31,30	28,81	23,50	40,67	29,34	15,70	14,92	13,85	12,72	10,71	9,04	8,76	7,34	7,36	7,51
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	23,66	22,11	17,00	77,78	41,15	8,73	9,79	7,57	6,45	5,14	3,70	4,28	3,25	3,05	2,85
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,76	0,77	0,72	1,91	1,40	0,56	0,66	0,55	0,51	0,48	0,41	0,49	0,44	0,41	0,38
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	19,53	17,92	15,56	22,64	17,07	10,51	9,72	9,66	8,99	7,74	6,49	6,16	5,46	5,89	6,32
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	18,89	17,56	13,31	53,22	29,03	7,44	7,97	6,26	5,42	4,33	3,38	3,70	2,80	2,45	2,23
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,97	0,98	0,85	2,35	1,70	0,71	0,82	0,65	0,60	0,56	0,52	0,60	0,51	0,42	0,35

Πίνακας 51: Δείκτης Τιμών για Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	91,5	92,0	93,5	93,8	94,0	95,4	98,4	100,0	102,2	104,4	109,7	115,4	119,0	121,1	127,5
Δανία	87,6	89,7	93,7	95,9	95,6	97,0	97,4	100,0	101,2	103,2	103,4	101,3	103,8	104,3	106,1
Γερμανία	93,0	94,4	97,3	96,0	95,1	96,7	98,5	100,0	101,5	105,2	110,0	116,5	125,2	128,5	132,8
Ελλάδα	70,9	75,0	79,5	83,3	90,4	95,6	97,7	100,0	101,7	106,7	109,0	111,5	113,1	119,0	123,5
Ισπανία	70,6	73,0	75,7	81,5	87,6	91,9	96,4	100,0	103,5	109,6	113,3	118,4	124,7	127,0	136,1
Γαλλία	73,4	79,8	84,3	88,6	91,3	93,5	97,2	100,0	103,2	108,1	116,9	131,4	131,5	132,0	134,6
Ιρλανδία	70,2	77,8	78,9	83,7	90,6	88,9	91,5	100,0	102,4	107,6	116,7	118,9	118,4	118,4	122,1
Ιταλία	75,0	77,8	75,6	88,0	92,7	96,5	98,8	100,0	102,6	104,8	111,9	120,4	128,1	133,9	138,4
Λουξεμβούργο	93,0	92,4	91,5	92,1	89,2	92,1	96,7	100,0	104,1	108,9	115,0	122,5	131,0	135,2	140,9
Ολλανδία	83,7	84,8	87,9	88,6	89,2	92,2	96,3	100,0	108,2	112,3	115,7	124,2	127,2	128,2	130,5
Αυστρία	90,5	93,8	97,9	97,4	96,3	96,6	98,3	100,0	103,6	107,3	110,2	112,0	116,7	117,2	119,6
Πορτογαλία	82,1	83,5	84,4	88,2	91,2	93,7	98,9	100,0	103,4	108,4	115,7	119,0	124,9	135,9	139,2
Φιλανδία	78,8	85,7	94,7	94,9	96,0	95,5	97,7	100,0	101,8	103,1	104,2	97,6	96,5	97,4	98,7
Σουηδία	77,7	80,7	82,3	90,8	95,7	96,5	96,7	100,0	92,1	93,3	95,5	95,8	94,8	95,8	101,4
Ηνωμένο Βασίλειο	56,7	59,4	58,4	62,0	75,9	81,8	88,9	100,0	100,9	101,5	95,5	98,4	99,4	102,4	105,6
Βουλγαρία	76,0	75,0	77,5	79,0	80,5	81,8	97,8	100,0	102,5	113,5	116,5	137,4	146,6	144,0	145,0
Τσεχία	60,0	63,0	64,1	73,3	82,8	92,2	94,7	100,0	105,5	107,6	109,0	112,9	112,7	113,9	124,7
Εσθονία	33,4	40,6	58,4	81,0	84,3	93,6	98,9	100,0	106,8	105,1	110,6	106,9	113,6	118,8	124,7
Κύπρος	69,3	70,0	72,8	73,5	75,4	83,7	92,5	100,0	103,2	115,0	138,1	148,4	147,8	149,3	152,4
Λετονία	57,6	60,0	62,6	77,4	82,7	87,6	93,6	100,0	102,8	105,9	108,0	113,5	116,9	127,4	111,2
Λιθουανία	65,0	69,0	68,6	81,7	99,7	112,8	104,4	100,0	99,6	111,1	101,1	102,2	101,9	101,5	106,8
Ουγγαρία	44,5	45,0	46,1	59,0	70,6	79,3	89,8	100,0	110,2	117,8	129,4	142,7	146,0	152,3	165,0
Μάλτα	77,0	80,5	83,5	85,0	86,0	90,0	94,5	100,0	104,5	110,8	111,5	124,6	125,6	125,5	126,0
Πολωνία	52,0	54,0	56,6	69,2	78,5	89,5	94,3	100,0	106,5	109,7	107,6	110,2	113,2	115,8	119,9
Ρουμανία	46,5	49,0	51,6	55,0	57,0	60,0	64,8	100,0	182,6	293,1	319,8	340,3	362,0	371,8	394,0
Σλοβενία	38,2	53,8	66,6	75,2	82,8	88,9	93,5	100,0	106,5	118,3	134,6	132,1	136,5	143,3	152,5
Σλοβακία	75,6	79,0	82,8	85,1	87,7	92,4	96,0	100,0	102,9	110,5	120,1	129,0	127,6	132,5	137,9

Πίνακας 52: Δείκτης Τιμών για Οινοπνευματώδη Ποτά και Καπνός (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	79,65	82,65	85,04	88,32	91,39	93,59	96,62	100,00	102,16	105,63	109,51	113,55	116,95	119,75	123,80
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,49	9,49	10,58	8,78	5,14	4,02	2,79	0,00	3,29	4,44	7,03	10,72	12,65	13,82	14,51
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,11	0,12	0,10	0,06	0,04	0,03	0,00	0,03	0,04	0,06	0,09	0,11	0,12	0,12
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	81,06	84,17	86,77	89,67	91,97	94,05	97,20	100,00	103,18	107,20	112,36	117,32	121,36	124,48	128,66
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	9,16	7,62	8,20	5,23	2,85	2,43	2,01	0,00	1,79	2,55	3,87	8,22	9,70	10,84	11,75
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,11	0,09	0,09	0,06	0,03	0,03	0,02	0,00	0,02	0,02	0,03	0,07	0,08	0,09	0,09
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	74,65	77,33	78,80	85,24	90,47	94,43	97,94	100,00	102,80	107,38	112,48	117,33	122,70	128,95	134,30
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,36	4,56	4,15	3,38	2,14	2,05	1,17	0,00	0,84	2,09	2,80	3,97	6,59	7,65	7,32
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,06	0,05	0,04	0,02	0,02	0,01	0,00	0,01	0,02	0,02	0,03	0,05	0,06	0,05
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	57,93	61,58	65,93	74,53	80,67	87,65	92,90	100,00	111,13	126,53	133,86	141,68	145,87	149,68	155,01
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	15,15	13,36	11,83	9,52	10,27	12,08	9,58	0,00	22,67	52,62	59,69	64,27	69,76	71,67	77,33
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,22	0,18	0,13	0,13	0,14	0,10	0,00	0,20	0,42	0,45	0,45	0,48	0,48	0,50
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	69,99	73,29	76,55	82,19	86,62	90,95	94,97	100,00	106,15	114,92	120,33	126,06	129,80	133,05	137,67
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	16,65	15,42	14,60	11,34	9,40	8,92	6,82	0,00	15,62	35,98	41,06	44,86	48,57	50,05	53,79
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,21	0,19	0,14	0,11	0,10	0,07	0,00	0,15	0,31	0,34	0,36	0,37	0,38	0,39

Πίνακας 53: Δείκτης Τιμών για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	100,5	101,2	100,9	99,5	97,4	97,9	99,4	100,0	100,9	102,1	103,1	103,7	104,1	104,3	104,7
Δανία	95,3	99,1	100,8	101,1	101,5	101,8	102,3	100,0	98,8	100,7	101,8	102,0	101,1	99,3	97,2
Γερμανία	97,1	98,9	102,3	101,1	98,6	98,9	99,9	100,0	100,7	101,3	100,6	99,7	97,8	97,6	99,0
Ελλάδα	81,5	81,6	82,0	83,7	89,4	94,5	98,1	100,0	101,7	108,5	110,7	114,7	118,5	121,0	124,9
Ισπανία	87,0	91,3	92,1	95,6	94,7	95,9	98,7	100,0	102,9	108,0	112,1	114,3	116,3	117,8	118,8
Γαλλία	96,8	98,1	99,3	100,6	99,2	99,1	99,8	100,0	100,6	101,4	100,9	101,1	101,4	101,5	102,2
Ιρλανδία	130,6	132,6	131,2	133,0	130,3	116,0	106,7	100,0	96,0	90,9	86,4	82,5	79,4	77,0	73,7
Ιταλία	85,5	84,9	79,4	89,8	93,4	95,3	97,8	100,0	102,9	105,8	108,6	111,0	112,8	114,3	115,9
Λουξεμβούργο	97,0	99,3	99,7	98,0	96,0	97,2	99,1	100,0	102,0	104,0	105,9	106,5	106,9	107,2	107,9
Ολλανδία	95,0	95,6	97,9	96,0	94,4	96,8	98,9	100,0	105,3	107,6	104,7	102,8	101,3	101,4	102,0
Αυστρία	95,5	99,1	103,5	100,4	96,8	96,8	98,0	100,0	100,9	101,4	101,3	100,7	100,2	100,0	102,4
Πορτογαλία	97,3	97,0	98,4	100,8	100,5	98,2	99,2	100,0	101,3	103,6	104,9	103,9	104,9	105,0	106,2
Φιλανδία	85,0	93,8	103,6	102,1	100,8	98,3	100,0	100,0	100,8	99,4	99,1	99,8	99,7	98,3	98,1
Σουηδία	82,7	86,6	85,5	94,3	94,9	92,5	95,7	100,0	93,1	93,7	93,9	92,3	89,8	91,6	94,1
Ηνωμένο Βασίλειο	83,7	84,2	78,9	79,9	94,7	96,3	96,3	100,0	93,6	88,1	78,8	78,0	75,6	75,2	74,7
Βουλγαρία	97,5	97,0	99,6	101,5	103,0	102,2	101,6	100,0	100,3	103,1	102,2	102,9	103,9	105,0	106,5
Τσεχία	77,5	80,6	85,4	91,5	92,5	99,2	99,5	100,0	98,3	96,5	91,3	89,0	83,8	78,4	77,9
Εσθονία	37,9	52,0	61,2	71,7	80,0	90,2	96,5	100,0	104,1	108,6	110,2	109,9	111,9	114,7	118,6
Κύπρος	85,9	89,5	90,7	94,4	97,2	97,2	100,6	100,0	94,1	91,2	91,2	90,6	88,6	88,2	88,3
Λετονία	45,0	51,0	56,3	72,7	84,3	92,4	98,7	100,0	100,3	99,6	103,5	106,5	104,5	107,5	108,1
Λιθουανία	54,6	60,0	63,6	76,4	82,2	85,3	87,4	100,0	94,9	92,3	84,9	86,5	86,8	84,8	80,5
Ουγγαρία	47,5	49,0	50,2	63,0	74,7	85,4	94,3	100,0	105,5	110,0	113,6	117,7	119,8	119,2	120,5
Μάλτα	97,0	96,5	99,0	101,5	103,0	102,0	105,0	100,0	98,8	97,3	90,0	86,5	85,5	83,7	84,4
Πολωνία	56,0	57,0	60,1	64,9	73,8	82,7	93,2	100,0	100,9	101,5	99,1	97,5	92,4	86,6	80,5
Ρουμανία	47,7	49,5	51,6	54,0	60,1	67,0	69,6	100,0	166,2	239,2	277,5	310,6	331,4	356,7	360,2
Σλοβενία	59,6	67,1	73,5	78,1	83,3	88,2	93,6	100,0	101,9	105,1	111,7	113,5	112,3	111,7	114,1
Σλοβακία	73,0	75,0	76,0	80,6	85,1	89,0	96,1	100,0	101,6	103,8	105,9	106,5	105,3	106,0	107,0

Πίνακας 54: Δείκτης Τιμών για Είδη Ένδυσης και Υπόδησης (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	94,03	96,22	97,03	98,39	98,84	98,36	99,32	100,00	100,10	101,10	100,85	100,87	100,65	100,77	101,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	12,00	11,94	12,95	11,66	9,28	5,34	2,58	0,00	3,41	6,06	8,84	10,23	11,91	12,75	13,92
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,12	0,13	0,12	0,09	0,05	0,03	0,00	0,03	0,06	0,09	0,10	0,12	0,13	0,14
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	95,73	97,78	99,19	100,05	99,29	98,74	99,63	100,00	101,33	102,83	103,19	103,39	103,61	103,78	104,65
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	12,59	12,51	12,85	11,70	10,29	5,62	2,35	0,00	2,16	4,80	6,69	8,48	10,17	11,39	12,79
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,13	0,13	0,12	0,10	0,06	0,02	0,00	0,02	0,05	0,06	0,08	0,10	0,11	0,12
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	87,83	88,70	87,98	92,47	94,50	95,97	98,44	100,00	102,20	106,48	109,08	110,98	113,13	114,53	116,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,73	6,84	8,85	7,38	4,59	1,60	0,63	0,00	0,82	2,25	3,13	5,00	5,96	6,91	7,80
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,08	0,10	0,08	0,05	0,02	0,01	0,00	0,01	0,02	0,03	0,05	0,05	0,06	0,07
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	64,93	68,68	72,27	79,19	84,93	90,07	94,68	100,00	105,58	112,35	115,09	118,14	118,85	120,21	120,55
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,66	18,47	17,85	15,34	12,58	9,84	9,14	0,00	19,37	40,37	51,99	61,55	68,00	75,75	77,10
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,32	0,27	0,25	0,19	0,15	0,11	0,10	0,00	0,18	0,36	0,45	0,52	0,57	0,63	0,64
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	81,10	83,98	86,03	89,86	92,66	94,68	97,26	100,00	102,53	106,10	107,18	108,54	108,74	109,41	109,94
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	21,80	20,38	19,55	16,35	12,76	8,60	6,67	0,00	13,14	27,24	35,18	41,66	46,02	51,11	52,08
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,27	0,24	0,23	0,18	0,14	0,09	0,07	0,00	0,13	0,26	0,33	0,38	0,42	0,47	0,47

Πίνακας 55: Δείκτης Τιμών για Επικοινωνίες (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	103,0	102,7	103,6	107,6	109,2	107,5	102,1	100,0	93,8	94,0	94,6	97,2	98,0	95,1	92,2
Δανία	106,5	106,1	110,2	110,1	110,8	106,2	105,9	100,0	97,4	88,5	86,6	83,3	82,4	81,9	82,5
Γερμανία	130,4	132,4	135,6	134,7	126,4	124,3	112,3	100,0	94,2	95,7	96,3	95,4	93,7	90,1	89,7
Ελλάδα	107,5	109,2	110,0	116,1	121,6	123,4	116,3	100,0	98,0	93,4	89,7	85,8	85,4	85,6	85,6
Ισπανία	102,6	102,4	102,7	103,2	99,0	99,8	101,4	100,0	99,6	97,0	94,7	93,9	92,6	91,4	91,6
Γαλλία	138,0	139,5	138,9	136,0	129,2	119,7	109,5	100,0	96,2	93,3	92,3	91,2	90,3	84,5	82,9
Ιρλανδία	127,0	131,6	122,1	120,2	124,9	111,6	103,3	100,0	91,4	93,8	95,3	97,7	97,7	96,7	97,0
Ιταλία	105,2	103,5	95,0	102,4	105,5	106,9	103,5	100,0	98,0	96,8	95,3	89,1	84,2	80,9	74,0
Λουξεμβούργο	124,3	124,0	123,8	122,3	121,3	118,3	107,0	100,0	94,5	87,7	80,2	78,3	74,7	72,7	71,4
Ολλανδία	105,2	109,3	113,7	125,7	118,9	115,1	106,2	100,0	99,5	103,1	105,9	105,6	103,5	100,5	98,5
Αυστρία	134,8	136,5	139,1	137,3	134,9	120,3	105,2	100,0	98,5	97,3	93,1	91,7	83,8	85,0	86,9
Πορτογαλία	102,0	103,6	104,0	110,4	112,5	107,0	104,5	100,0	97,9	98,7	98,1	97,5	97,6	96,9	96,3
Φιλανδία	100,6	115,5	119,3	111,1	105,9	99,5	102,3	100,0	99,5	99,2	94,4	86,0	75,4	69,4	73,3
Σουηδία	97,5	97,2	96,2	107,5	104,8	104,2	106,9	100,0	90,1	90,5	90,2	86,0	81,3	76,8	74,5
Ηνωμένο Βασίλειο	97,3	92,7	83,9	83,9	96,1	96,8	96,5	100,0	91,3	91,4	83,7	85,8	83,0	82,9	82,0
Βουλγαρία	79,0	83,5	85,0	88,6	90,0	92,3	97,0	100,0	111,2	104,1	103,3	108,9	115,2	117,0	120,1
Τσεχία	267,0	265,0	258,0	208,2	177,7	146,5	116,5	100,0	85,8	85,1	82,3	90,8	93,1	95,6	94,2
Εσθονία	25,5	43,2	56,3	66,7	78,0	85,2	95,7	100,0	99,1	99,5	100,4	97,1	89,5	83,3	82,6
Κύπρος	117,6	115,0	113,1	113,1	114,1	114,1	108,9	100,0	101,9	93,4	85,7	77,8	69,0	67,7	68,5
Λετονία	40,6	43,0	45,4	49,2	68,0	80,8	95,3	100,0	96,1	92,7	87,0	85,7	93,2	79,7	94,7
Λιθουανία	31,0	31,0	32,7	43,6	56,7	74,4	86,0	100,0	111,2	118,3	117,1	104,6	100,1	98,3	93,0
Ουγγαρία	36,9	40,0	41,8	53,3	63,0	75,9	95,2	100,0	105,0	108,0	109,9	110,0	110,4	106,4	101,8
Μάλτα	85,0	87,6	91,0	90,0	93,1	96,4	99,0	100,0	101,6	101,1	99,4	108,8	119,0	118,9	118,5
Πολωνία	91,0	93,0	90,4	110,0	93,4	90,9	93,5	100,0	102,8	103,6	103,7	104,2	104,1	103,7	103,7
Ρουμανία	51,4	55,2	57,3	60,9	63,0	65,0	67,8	100,0	138,9	176,0	174,3	189,7	203,9	216,3	222,4
Σλοβενία	30,7	38,6	71,3	83,6	89,6	89,0	93,3	100,0	110,0	121,5	123,1	123,1	122,9	123,3	123,6
Σλοβακία	52,6	53,1	54,2	56,5	61,6	84,6	96,5	100,0	119,8	135,8	138,4	139,1	137,8	137,6	137,4

Πίνακας 56: Δείκτης Τιμών για Επικοινωνίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	112,13	113,75	113,21	115,23	114,73	110,71	105,53	100,00	95,99	94,69	92,69	90,97	88,24	86,03	85,23
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	14,34	15,19	16,58	14,54	11,56	9,01	4,73	0,00	3,23	4,18	6,16	7,05	8,70	9,12	9,05
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,13	0,15	0,13	0,10	0,08	0,04	0,00	0,03	0,04	0,07	0,08	0,10	0,11	0,11
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	115,05	117,52	117,32	118,92	117,44	112,79	106,13	100,00	96,76	95,83	94,16	92,45	89,74	87,40	86,62
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	14,49	14,41	15,04	12,53	10,96	8,68	4,53	0,00	2,70	3,85	5,88	7,13	9,16	9,68	9,49
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,12	0,13	0,11	0,09	0,08	0,04	0,00	0,03	0,04	0,06	0,08	0,10	0,11	0,11
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	104,33	104,68	102,93	108,02	109,65	109,29	106,43	100,00	98,38	96,48	94,45	91,58	89,95	88,70	86,88
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,53	3,07	6,17	6,47	9,69	10,02	6,71	0,00	0,82	2,22	3,50	5,16	6,31	6,95	9,64
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,02	0,03	0,06	0,06	0,09	0,09	0,06	0,00	0,01	0,02	0,04	0,06	0,07	0,08	0,11
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	75,69	79,02	83,04	85,31	87,35	91,26	95,39	100,00	106,95	111,59	110,38	111,65	113,18	112,32	113,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	66,80	64,28	60,03	45,09	33,32	21,33	11,69	0,00	13,26	24,60	25,83	29,49	33,77	38,28	39,27
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,88	0,81	0,72	0,53	0,38	0,23	0,12	0,00	0,12	0,22	0,23	0,26	0,30	0,34	0,35
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	95,93	98,31	99,80	101,93	102,56	102,06	101,02	100,00	100,86	102,20	100,56	100,16	99,33	97,71	97,74
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	48,36	46,71	43,65	34,69	27,09	18,26	9,81	0,00	10,52	18,40	19,57	22,46	26,13	29,02	29,99
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,50	0,48	0,44	0,34	0,26	0,18	0,10	0,00	0,10	0,18	0,19	0,22	0,26	0,30	0,31

Πίνακας 57: Δείκτης Τιμών για Εκπαίδευση (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	94,3	94,0	94,8	94,7	93,4	95,3	98,4	100,0	102,1	105,2	106,6	107,6	109,9	112,8	115,2
Δανία	83,3	85,4	89,7	91,2	91,3	93,9	97,5	100,0	102,2	105,7	110,6	113,5	118,7	123,8	129,8
Γερμανία	73,4	81,3	87,6	89,2	90,4	94,4	98,3	100,0	101,6	105,1	107,3	110,6	113,0	114,3	132,2
Ελλάδα	77,4	79,0	83,0	86,3	91,0	95,2	97,2	100,0	102,7	106,3	110,3	115,3	120,2	124,9	128,5
Ισπανία	77,7	80,5	84,2	91,4	93,5	96,6	100,2	100,0	104,0	108,2	113,2	117,5	122,3	127,0	132,1
Γαλλία	89,9	93,0	95,6	97,5	96,8	98,2	99,5	100,0	101,9	103,3	106,3	112,3	117,7	124,3	129,5
Ιρλανδία	75,2	79,6	83,1	87,0	94,8	92,4	95,8	100,0	109,4	110,8	117,1	122,9	128,9	130,3	134,3
Ιταλία	86,2	86,0	80,8	90,1	93,8	95,3	98,0	100,0	102,0	104,9	108,2	113,6	117,5	120,8	123,6
Λουξεμβούργο	88,4	90,0	90,8	92,8	92,5	95,7	98,6	100,0	102,6	109,8	117,2	120,2	122,5	126,3	128,9
Ολλανδία	77,2	79,6	85,3	86,5	87,5	91,8	97,4	100,0	103,1	108,3	112,5	115,0	117,4	121,6	123,0
Αυστρία	71,8	79,6	87,7	89,3	90,6	94,6	97,5	100,0	111,3	130,7	135,4	137,8	139,8	149,5	152,6
Πορτογαλία	71,7	75,0	79,3	82,3	86,3	90,3	95,1	100,0	105,1	111,3	117,4	127,8	136,8	144,2	146,4
Φιλανδία	75,2	82,1	91,7	91,1	93,4	95,7	98,1	100,0	103,4	106,8	113,0	119,5	124,3	126,3	131,1
Σουηδία	86,5	86,0	84,2	93,0	91,6	88,4	89,0	100,0	91,2	92,2	80,1	86,7	88,0	90,9	92,9
Ηνωμένο Βασίλειο	53,0	57,3	56,9	60,3	74,6	80,6	87,5	100,0	103,9	108,6	106,1	113,3	118,0	125,0	127,2
Βουλγαρία	57,0	61,2	66,0	67,5	70,0	71,1	86,4	100,0	116,2	104,7	110,2	116,0	122,8	123,0	123,6
Τσεχία	51,6	54,0	57,1	63,1	70,6	80,6	87,0	100,0	104,2	111,6	113,3	116,7	118,4	122,8	125,5
Εσθονία	21,6	31,4	40,5	50,4	63,2	83,0	92,7	100,0	107,4	111,9	116,2	122,7	130,6	135,3	143,6
Κύπρος	70,3	72,4	74,3	80,2	86,2	92,2	96,2	100,0	104,4	110,2	114,5	119,2	125,3	131,1	180,3
Λετονία	60,7	63,0	66,5	78,7	86,3	91,0	98,0	100,0	104,3	105,4	117,5	126,2	136,2	147,5	115,6
Λιθουανία	43,6	47,0	50,6	65,9	96,6	101,6	102,8	100,0	109,5	110,9	103,6	103,7	103,8	104,4	111,6
Ουγγαρία	55,2	54,0	56,8	68,1	74,6	83,9	91,8	100,0	108,0	119,0	134,9	151,8	164,2	176,8	187,7
Μάλτα	79,6	80,2	83,4	86,5	91,0	94,3	96,0	100,0	106,8	116,8	119,5	122,2	123,4	126,0	130,7
Πολωνία	36,0	36,7	40,4	58,2	66,8	77,7	89,7	100,0	107,6	112,8	115,4	117,3	120,8	122,6	124,7
Ρουμανία	64,5	69,0	70,0	75,3	77,6	80,4	82,8	100,0	256,9	210,0	305,9	383,3	395,9	400,7	471,9
Σλοβενία	66,4	81,2	64,2	71,9	80,7	85,0	91,8	100,0	107,1	117,3	122,9	132,4	142,4	147,1	149,5
Σλοβακία	54,0	57,0	61,0	64,4	71,8	75,2	82,5	100,0	102,2	104,3	109,5	138,1	185,4	196,7	202,4

Πίνακας 58: Δείκτης Τιμών για Εκπαίδευση (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	78,75	81,89	84,98	88,18	90,77	93,22	96,54	100,00	103,10	107,81	110,75	115,57	119,67	124,13	128,49
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,06	8,70	9,15	8,57	5,21	4,30	3,60	0,00	4,32	7,77	11,23	10,97	11,90	13,23	13,29
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,11	0,11	0,10	0,06	0,05	0,04	0,00	0,04	0,07	0,10	0,09	0,10	0,11	0,10
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	79,87	83,31	86,99	89,85	92,00	94,62	97,84	100,00	104,10	109,23	113,71	118,34	122,53	126,86	131,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,73	6,05	5,32	4,09	3,00	2,17	1,41	0,00	3,11	7,21	7,97	8,25	8,93	10,69	9,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,10	0,07	0,06	0,05	0,03	0,02	0,01	0,00	0,03	0,07	0,07	0,07	0,07	0,08	0,08
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	78,25	80,13	81,83	87,54	91,16	94,34	97,62	100,00	103,45	107,68	112,28	118,55	124,20	129,23	132,65
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,98	4,55	2,19	4,10	3,47	2,77	2,11	0,00	1,38	2,77	3,98	6,37	8,63	10,31	9,81
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,06	0,03	0,05	0,04	0,03	0,02	0,00	0,01	0,03	0,04	0,05	0,07	0,08	0,07
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	55,04	58,93	60,90	69,18	77,95	84,67	91,48	100,00	119,55	119,58	131,95	145,80	155,77	161,17	172,26
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	15,71	15,67	12,83	10,02	10,32	8,72	6,18	0,00	43,40	28,88	55,32	75,79	78,73	79,61	98,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,27	0,21	0,14	0,13	0,10	0,07	0,00	0,36	0,24	0,42	0,52	0,51	0,49	0,57
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	68,21	71,69	74,28	79,74	85,07	89,42	94,29	100,00	110,41	113,04	120,17	129,01	135,71	140,59	147,94
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	17,41	16,73	16,23	13,21	10,09	7,80	5,45	0,00	29,60	20,52	38,44	52,24	55,07	55,92	68,78
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,26	0,23	0,22	0,17	0,12	0,09	0,06	0,00	0,27	0,18	0,32	0,40	0,41	0,40	0,46

Πίνακας 59: Δείκτης Τιμών για Είδη Διατροφής και Μη - Οινοπνευματώδη Ποτά (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	98,5	99,0	99,2	97,6	97,0	98,3	99,0	100,0	104,4	106,7	108,7	109,8	111,7	114,1	119,0
Δανία	89,1	93,1	97,2	97,9	97,2	97,8	98,7	100,0	103,8	105,6	106,9	106,9	107,1	109,7	115,1
Γερμανία	97,9	99,9	103,4	101,9	100,4	101,2	100,6	100,0	104,2	105,2	105,3	105,0	105,4	107,2	111,0
Ελλάδα	84,0	84,3	85,0	87,9	91,8	95,5	97,9	100,0	102,8	107,7	112,8	114,6	113,3	118,0	123,3
Ισπανία	90,7	92,1	94,8	99,5	97,4	98,2	100,6	100,0	105,9	110,7	115,6	120,3	124,2	129,2	133,7
Γαλλία	90,6	92,0	93,9	95,2	95,1	97,0	97,8	100,0	105,5	108,3	111,0	111,3	111,6	113,6	115,1
Ιρλανδία	86,9	93,2	92,3	95,0	100,0	97,5	98,4	100,0	104,3	105,8	104,4	101,2	98,0	97,1	98,1
Ιταλία	88,8	88,8	84,5	95,8	97,2	97,4	98,5	100,0	103,8	107,3	110,3	112,7	112,8	114,5	117,8
Λουξεμβούργο	96,9	97,0	97,3	96,2	94,0	96,1	97,8	100,0	104,8	108,9	110,6	112,6	114,4	117,0	121,1
Ολλανδία	92,2	94,4	97,5	96,3	95,3	97,1	99,2	100,0	105,9	108,8	110,1	107,9	106,7	108,7	110,2
Αυστρία	98,1	99,8	100,2	99,0	97,4	99,1	99,1	100,0	103,7	104,7	106,5	108,2	108,6	110,4	114,8
Πορτογαλία	88,3	91,0	92,2	94,2	93,4	96,0	98,0	100,0	106,6	108,1	111,0	112,4	112,4	114,9	115,0
Φιλανδία	93,9	101,9	101,9	98,0	98,5	98,6	99,2	100,0	104,1	107,0	107,7	109,0	109,4	110,7	113,2
Σουηδία	92,9	94,2	93,9	95,9	95,0	93,3	95,8	100,0	94,0	98,0	98,8	98,3	96,2	97,4	99,4
Ηνωμένο Βασίλειο	72,2	72,9	70,9	74,5	87,4	90,4	93,1	100,0	101,4	101,0	93,1	95,4	96,0	98,6	99,3
Βουλγαρία	87,0	85,6	90,3	99,0	96,0	101,3	93,1	100,0	104,9	97,2	93,6	98,9	102,5	103,0	105,6
Τσεχία	81,2	85,6	89,3	95,0	100,2	104,0	99,0	100,0	104,6	104,3	101,6	106,1	104,1	104,8	109,7
Εσθονία	49,9	67,2	77,9	92,3	96,5	100,9	97,4	100,0	107,5	109,7	107,9	113,1	117,3	122,6	133,2
Κύπρος	79,6	83,0	87,6	90,1	91,8	93,7	94,6	100,0	104,0	109,9	114,5	117,4	118,7	124,3	130,1
Λετονία	80,5	82,0	83,1	97,2	97,9	100,6	98,8	100,0	105,2	108,5	111,6	120,1	134,2	144,6	113,3
Λιθουανία	109,0	112,0	113,0	127,7	114,8	115,0	111,6	100,0	103,1	103,1	104,5	105,1	103,3	109,9	121,8
Ουγγαρία	51,9	57,0	58,8	66,9	79,1	89,8	90,2	100,0	113,8	117,1	117,7	121,9	126,0	134,6	149,7
Μάλτα	83,4	86,0	86,7	91,6	93,4	96,4	97,5	100,0	104,3	105,7	106,8	105,6	106,8	108,4	112,4
Πολωνία	66,1	69,4	71,2	76,9	85,6	89,5	91,0	100,0	104,5	104,4	103,5	110,1	112,3	114,0	119,0
Ρουμανία	57,3	60,6	62,3	64,9	67,8	70,5	72,8	100,0	124,7	139,0	162,0	178,5	180,0	184,0	195,7
Σλοβενία	54,0	66,0	70,7	77,5	83,8	90,7	94,6	100,0	109,6	117,6	122,9	124,0	122,9	125,8	135,6
Σλοβακία	72,9	73,2	75,5	76,1	82,4	85,6	88,6	100,0	103,8	104,4	106,6	112,1	110,1	112,3	116,6

Πίνακας 60: Δείκτης Τιμών για Είδη Διατροφής και Μη - Οινοπνευματώδη Ποτά (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	90,73	92,91	93,61	95,00	95,80	96,90	98,24	100,00	103,68	106,25	107,52	108,37	108,52	110,74	113,74
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,74	7,23	8,28	6,46	3,31	2,53	1,84	0,00	2,98	3,21	5,62	6,44	7,52	8,51	9,54
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,08	0,09	0,07	0,03	0,03	0,02	0,00	0,03	0,03	0,05	0,06	0,07	0,08	0,08
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	92,23	94,45	95,18	96,39	96,46	97,67	98,84	100,00	104,67	107,43	109,50	110,42	110,71	112,95	116,03
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,85	5,23	6,03	3,45	2,62	1,56	0,98	0,00	1,10	1,70	3,18	4,84	6,20	7,55	8,50
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,06	0,06	0,04	0,03	0,02	0,01	0,00	0,01	0,02	0,03	0,04	0,06	0,07	0,07
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	87,95	89,05	89,13	94,36	94,94	96,78	98,74	100,00	104,78	108,45	112,43	115,00	115,68	119,15	122,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,83	3,45	5,17	4,82	2,80	1,24	1,27	0,00	1,77	1,54	2,36	3,67	5,70	6,88	8,25
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,04	0,06	0,05	0,03	0,01	0,01	0,00	0,02	0,01	0,02	0,03	0,05	0,06	0,07
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	72,73	77,30	80,53	87,93	90,78	94,83	94,10	100,00	107,50	110,08	112,77	117,74	119,85	124,03	128,56
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	17,58	14,99	14,59	17,11	12,04	11,10	8,97	0,00	6,22	10,77	17,32	20,59	21,37	22,62	24,65
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,19	0,18	0,19	0,13	0,12	0,10	0,00	0,06	0,10	0,15	0,17	0,18	0,18	0,19
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	82,73	85,97	87,80	91,86	93,57	95,98	96,40	100,00	105,38	107,95	109,85	112,54	113,56	116,64	120,33
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	15,44	13,63	13,07	12,61	8,59	7,53	6,35	0,00	4,99	7,64	12,29	14,97	16,02	17,34	19,04
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,19	0,16	0,15	0,14	0,09	0,08	0,07	0,00	0,05	0,07	0,11	0,13	0,14	0,15	0,16

Πίνακας 61: Δείκτης Τιμών για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	100,9	112,0	100,6	99,4	96,9	97,4	99,2	100,0	102,6	104,7	105,8	106,5	107,3	108,3	110,5
Δανία	85,6	88,3	93,1	94,5	93,5	95,6	99,0	100,0	102,3	104,4	105,4	105,8	107,1	107,8	109,2
Γερμανία	94,2	96,6	100,8	100,0	97,9	98,6	99,8	100,0	101,0	102,1	102,7	102,7	102,8	102,9	104,3
Ελλάδα	84,0	83,9	85,0	86,0	91,0	96,1	98,6	100,0	101,0	102,8	105,1	107,2	109,6	112,0	114,8
Ισπανία	86,2	87,0	89,8	94,6	94,3	95,7	98,7	100,0	102,3	103,9	105,7	107,2	109,1	111,5	114,2
Γαλλία	91,9	93,3	95,2	97,7	97,0	98,3	99,4	100,0	102,1	103,6	104,8	105,8	106,4	107,5	108,6
Ιρλανδία	85,5	89,6	88,6	91,8	98,2	96,0	97,3	100,0	102,9	104,0	103,1	101,1	100,2	98,0	95,2
Ιταλία	86,4	86,0	81,3	92,2	95,5	96,5	98,3	100,0	101,9	104,2	106,3	108,1	109,8	111,3	113,9
Λουξεμβούργο	98,2	99,0	98,4	97,6	95,4	95,8	98,2	100,0	104,8	106,8	108,9	110,9	112,9	115,3	118,4
Ολλανδία	92,7	94,4	97,0	95,9	94,1	95,4	97,8	100,0	104,6	108,5	109,9	109,8	110,2	110,7	112,1
Αυστρία	94,5	97,4	101,3	100,1	97,2	97,5	98,9	100,0	101,1	102,8	104,2	103,9	103,9	104,8	106,0
Πορτογαλία	86,2	88,0	90,3	93,6	94,2	94,5	96,9	100,0	103,0	105,7	108,0	109,5	112,1	113,8	114,9
Φιλανδία	83,3	91,7	101,4	99,8	98,9	97,4	99,3	100,0	102,3	103,2	103,6	104,5	105,5	106,0	107,2
Σουηδία	84,8	85,5	86,8	98,0	96,0	93,3	95,2	100,0	93,8	96,1	97,4	96,3	93,5	92,3	93,5
Ηνωμένο Βασίλειο	72,7	72,9	70,2	73,5	87,4	90,4	93,3	100,0	98,9	98,4	89,6	92,3	92,2	93,5	94,0
Βουλγαρία	109,3	110,0	103,0	104,6	105,0	106,9	105,9	100,0	100,6	104,0	103,9	103,1	103,0	105,0	103,5
Τσεχία	69,1	70,9	73,5	78,9	86,3	93,5	96,9	100,0	100,4	98,1	96,2	95,0	92,8	91,5	91,4
Εσθονία	47,8	63,7	94,1	96,5	96,1	100,3	101,0	100,0	101,2	102,5	102,1	101,0	100,8	102,8	106,2
Κύπρος	96,9	94,0	94,4	94,3	97,3	98,1	98,1	100,0	100,5	101,9	106,0	105,0	105,6	105,7	105,6
Λετονία	65,4	70,0	72,7	83,9	91,9	96,4	99,1	100,0	100,5	102,6	104,4	106,3	110,3	113,8	104,7
Λιθουανία	76,5	79,3	83,3	96,5	100,9	101,8	102,0	100,0	96,6	96,7	89,9	88,6	89,0	89,2	90,7
Ουγγαρία	51,3	54,6	56,8	69,7	79,2	87,2	94,9	100,0	104,5	107,6	108,6	109,8	110,4	108,8	110,4
Μάλτα	89,6	91,0	92,7	94,3	96,5	97,0	97,8	100,0	100,4	100,1	99,1	101,0	102,2	103,6	104,0
Πολωνία	50,5	54,0	56,2	68,5	78,1	86,6	95,0	100,0	103,0	106,9	107,6	109,8	111,4	111,9	113,2
Ρουμανία	67,3	74,1	76,5	79,8	83,0	85,7	90,2	100,0	137,4	165,8	203,2	232,3	238,8	258,0	261,5
Σλοβενία	55,8	61,4	79,7	84,5	89,4	94,0	96,7	100,0	107,4	114,2	120,0	123,3	127,6	132,5	138,1
Σλοβακία	83,0	82,0	80,1	74,4	82,0	88,3	96,7	100,0	100,3	100,2	99,8	97,8	93,9	93,6	93,6

Πίνακας 62: Δείκτης Τιμών για Διαρκή Αγαθά Οικιακής Χρήσης - Οικιακά Είδη Άμεσης Κατανάλωσης και Οικιακές Υπηρεσίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	88,47	91,04	91,99	94,31	95,17	95,90	97,99	100,00	101,64	103,41	104,03	104,77	105,51	106,38	107,79
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,01	8,71	8,82	6,94	2,99	2,07	1,75	0,00	2,60	3,02	4,95	5,06	6,18	7,03	7,96
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,10	0,10	0,07	0,03	0,02	0,02	0,00	0,03	0,03	0,05	0,05	0,06	0,07	0,07
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	90,33	93,24	94,14	95,73	95,89	96,60	98,53	100,00	102,47	104,36	105,68	106,43	107,48	108,51	110,01
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,85	7,61	6,94	4,29	2,24	1,24	0,88	0,00	1,25	1,84	2,28	2,98	3,85	4,96	6,27
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,08	0,07	0,04	0,02	0,01	0,01	0,00	0,01	0,02	0,02	0,03	0,04	0,05	0,06
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	85,70	86,23	86,60	91,61	93,76	95,70	98,12	100,00	102,05	104,15	106,28	108,00	110,15	112,15	114,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,14	1,75	4,27	3,85	1,91	0,86	0,83	0,00	0,83	1,20	1,25	1,09	1,33	1,14	0,48
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,01	0,02	0,05	0,04	0,02	0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	71,88	75,42	80,25	85,49	90,48	94,65	97,86	100,00	104,40	108,38	111,73	114,42	115,48	118,03	118,58
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	19,71	16,84	14,52	11,69	8,86	6,72	3,96	0,00	10,72	18,69	29,73	38,11	40,17	45,56	46,71
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,27	0,22	0,18	0,14	0,10	0,07	0,04	0,00	0,10	0,17	0,27	0,33	0,35	0,39	0,39
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	81,10	84,10	86,77	90,39	93,08	95,34	97,93	100,00	102,87	105,62	107,46	109,06	109,94	111,56	112,58
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	16,17	14,95	12,90	10,18	6,61	4,67	2,88	0,00	7,36	12,61	20,06	25,54	27,00	30,65	31,42
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,20	0,18	0,15	0,11	0,07	0,05	0,03	0,00	0,07	0,12	0,19	0,23	0,25	0,27	0,28

Πίνακας 63: Δείκτης Τιμών για Υγεία (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	95,7	95,0	94,1	94,4	92,5	96,6	99,1	100,0	102,0	104,0	108,4	111,6	115,1	117,9	117,9
Δανία	94,8	95,4	97,2	96,4	95,9	96,9	99,5	100,0	99,5	100,9	102,3	104,1	106,8	107,7	109,0
Γερμανία	90,4	94,0	98,0	96,9	98,3	102,2	99,6	100,0	100,9	100,4	100,1	108,8	111,5	112,0	111,9
Ελλάδα	86,0	85,7	87,0	90,3	94,9	96,3	97,0	100,0	101,7	106,0	109,1	113,8	118,3	121,8	124,9
Ισπανία	90,3	90,0	89,4	93,1	92,0	93,1	95,5	100,0	102,5	106,5	109,6	111,4	114,0	116,8	117,0
Γαλλία	93,0	94,8	97,8	99,5	98,1	98,7	99,7	100,0	99,2	99,7	101,5	102,0	102,8	103,1	103,6
Ιρλανδία	57,2	62,3	75,0	78,9	85,4	87,5	93,0	100,0	106,6	117,7	128,7	136,7	146,5	151,5	154,5
Ιταλία	83,3	82,7	75,6	86,6	91,4	93,9	96,6	100,0	96,2	99,8	102,3	103,1	103,7	103,1	102,2
Λουξεμβούργο	84,7	84,0	84,3	87,0	86,7	89,6	92,5	100,0	103,4	101,7	98,6	100,9	102,4	109,7	110,9
Ολλανδία	87,1	88,4	92,4	92,1	90,1	92,1	96,4	100,0	106,4	112,9	115,5	115,7	115,8	117,0	122,4
Αυστρία	82,2	86,8	93,4	97,5	95,0	95,6	98,3	100,0	106,3	112,2	120,5	122,3	126,6	128,8	131,7
Πορτογαλία	80,5	82,0	83,1	86,3	91,7	93,0	97,1	100,0	103,6	108,6	111,3	113,6	115,1	117,0	116,4
Φιλανδία	73,3	82,5	91,0	90,9	92,2	92,0	94,2	100,0	102,2	106,9	109,0	111,9	114,4	115,4	115,6
Σουηδία	65,6	67,8	71,0	80,6	84,0	83,7	91,2	100,0	95,3	101,5	105,6	109,8	110,0	111,0	113,1
Ηνωμένο Βασίλειο	53,5	56,0	54,5	59,0	73,4	80,9	88,7	100,0	103,4	107,7	99,7	104,5	105,0	107,0	109,2
Βουλγαρία	65,4	67,0	72,0	75,3	79,0	81,8	85,9	100,0	115,9	131,4	137,8	138,3	151,1	153,0	156,9
Τσεχία	121,0	123,0	122,2	115,8	119,5	118,3	108,6	100,0	103,1	108,5	110,8	116,8	125,7	133,1	137,9
Εσθονία	45,4	48,6	61,2	76,9	89,9	89,0	95,0	100,0	110,5	120,2	135,3	140,0	143,9	147,2	157,0
Κύπρος	73,9	76,0	81,6	85,9	89,3	91,9	94,3	100,0	105,7	110,8	116,7	120,0	118,4	119,6	126,3
Λετονία	74,7	78,6	81,7	89,1	91,4	95,1	96,6	100,0	104,3	108,0	114,8	131,7	146,3	156,8	108,0
Λιθουανία	80,7	82,3	86,3	96,2	104,5	106,1	103,4	100,0	98,3	98,7	103,0	112,3	120,9	127,7	135,4
Ουγγαρία	31,2	34,0	35,2	48,7	58,6	69,0	85,1	100,0	111,5	120,9	129,4	138,9	149,6	157,4	187,3
Μάλτα	77,8	79,3	82,5	87,4	90,1	92,5	96,4	100,0	103,5	104,7	108,6	114,9	120,8	125,0	129,3
Πολωνία	33,7	36,0	40,3	56,8	65,1	74,4	88,5	100,0	105,0	109,9	112,5	114,8	118,1	120,3	122,8
Ρουμανία	43,0	45,9	50,6	57,0	60,3	67,5	75,9	100,0	137,8	149,8	195,2	218,1	224,1	240,6	236,1
Σλοβενία	41,3	49,7	69,1	76,7	82,2	88,2	93,3	100,0	111,5	118,5	125,0	128,4	129,9	130,8	133,0
Σλοβακία	60,3	65,7	70,7	77,2	99,6	90,9	103,5	100,0	101,9	105,6	113,3	126,9	138,1	153,7	152,6

Πίνακας 64: Δείκτης Τιμών για Υγεία (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	81,17	83,16	85,59	88,63	90,77	92,81	95,89	100,00	101,95	105,77	108,15	111,35	113,87	115,99	117,35
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	13,17	12,10	12,14	10,17	6,40	5,60	3,35	0,00	3,38	5,42	8,41	9,13	11,21	12,03	12,86
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,16	0,15	0,14	0,11	0,07	0,06	0,03	0,00	0,03	0,05	0,08	0,08	0,10	0,10	0,11
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	83,64	85,68	88,43	91,13	92,36	94,22	96,58	100,00	102,58	106,37	109,55	112,65	115,52	117,84	119,08
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,27	8,78	7,70	5,80	3,92	3,98	2,43	0,00	3,05	5,73	8,81	9,74	12,00	12,84	13,90
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,10	0,09	0,06	0,04	0,04	0,03	0,00	0,03	0,05	0,08	0,09	0,10	0,11	0,12
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	85,03	85,10	83,78	89,08	92,50	94,08	96,55	100,00	101,00	105,23	108,08	110,48	112,78	114,68	115,13
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,17	3,64	6,04	3,24	1,62	1,54	0,73	0,00	3,29	3,79	3,96	5,04	6,32	8,06	9,45
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,04	0,07	0,04	0,02	0,02	0,01	0,00	0,03	0,04	0,04	0,05	0,06	0,07	0,08
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	62,37	65,51	71,12	78,58	85,79	88,73	93,88	100,00	109,08	115,58	125,20	133,43	140,58	147,10	148,55
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	25,60	24,95	23,27	18,56	18,17	14,58	9,09	0,00	10,32	13,96	24,56	28,49	29,12	32,78	34,41
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,41	0,38	0,33	0,24	0,21	0,16	0,10	0,00	0,09	0,12	0,20	0,21	0,21	0,22	0,23
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	72,81	75,31	79,16	84,17	88,56	90,99	95,00	100,00	105,12	110,13	115,73	121,16	125,74	129,81	131,22
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	21,48	20,54	19,03	15,08	12,97	10,54	6,48	0,00	8,01	11,09	19,18	22,66	24,69	27,94	28,98
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,27	0,24	0,18	0,15	0,12	0,07	0,00	0,08	0,10	0,17	0,19	0,20	0,22	0,22

Πίνακας 65: Δείκτης Τιμών για Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	96,0	95,4	95,0	95,7	94,3	94,6	96,6	100,0	102,7	104,2	105,9	108,4	112,3	116,8	118,6
Δανία	79,0	81,6	86,3	88,0	89,5	92,1	95,8	100,0	103,6	107,3	109,4	112,1	115,6	119,5	122,7
Γερμανία	84,5	89,1	94,6	95,3	94,9	95,4	97,4	100,0	102,1	103,1	104,7	106,3	109,1	112,0	114,0
Ελλάδα	84,7	85,0	85,2	87,4	92,1	95,1	96,7	100,0	102,5	107,1	112,2	118,0	126,4	132,4	137,9
Ισπανία	83,2	84,0	83,5	88,4	88,1	87,9	88,7	100,0	103,9	107,6	111,9	116,7	122,5	128,7	134,1
Γαλλία	88,4	91,1	93,8	96,4	95,9	97,2	98,6	100,0	101,0	103,1	105,8	108,6	113,2	117,7	121,7
Ιρλανδία	54,6	59,7	60,3	66,5	78,5	83,0	90,0	100,0	108,7	118,0	124,5	123,4	124,5	128,2	137,7
Ιταλία	73,0	75,4	73,0	84,2	89,0	90,6	94,5	100,0	104,3	109,1	113,6	119,5	124,1	130,1	134,8
Λουξεμβούργο	87,0	90,0	91,0	92,2	92,1	93,3	95,9	100,0	102,5	104,3	106,8	109,6	114,6	118,6	121,3
Ολλανδία	76,5	80,6	86,8	88,7	89,5	92,1	95,8	100,0	105,2	108,5	112,1	115,3	120,0	124,4	127,3
Αυστρία	80,7	84,8	91,2	93,2	94,0	94,0	97,5	100,0	102,7	103,8	106,0	109,7	115,1	118,9	123,4
Πορτογαλία	86,0	87,5	89,0	91,9	94,1	94,8	96,9	100,0	102,8	106,5	110,8	114,8	118,5	122,1	123,0
Φιλανδία	71,6	79,0	87,2	88,5	92,1	93,1	96,3	100,0	103,5	107,1	111,3	113,5	116,1	118,8	122,4
Σουηδία	81,1	83,4	84,1	96,1	97,2	94,2	95,2	100,0	93,6	98,0	102,9	104,5	105,2	108,1	109,7
Ηνωμένο Βασίλειο	58,4	61,4	60,3	63,5	77,5	83,4	89,5	100,0	103,9	106,5	102,1	109,3	115,2	123,2	126,7
Βουλγαρία	67,3	70,6	75,9	77,4	80,6	85,0	97,7	100,0	108,6	108,7	112,3	116,7	123,3	126,0	130,3
Τσεχία	52,2	54,7	57,6	66,3	76,4	87,9	94,2	100,0	108,3	113,5	115,0	119,2	123,6	130,3	136,0
Εσθονία	27,5	38,6	51,5	69,6	77,1	89,7	98,1	100,0	110,2	115,9	121,0	125,2	133,4	150,1	175,6
Κύπρος	74,5	79,2	82,1	85,3	90,1	89,5	91,8	100,0	101,3	105,3	111,9	115,7	122,1	127,8	130,7
Λετονία	59,7	63,0	68,2	78,5	88,1	94,3	95,0	101,6	101,7	106,6	109,9	118,7	130,2	145,8	116,4
Λιθουανία	37,0	40,6	47,7	60,3	88,0	93,0	93,9	100,0	98,7	95,8	101,8	104,4	111,1	118,4	143,6
Ουγγαρία	34,5	37,9	43,7	57,7	71,3	82,4	91,0	100,0	109,7	116,1	121,9	130,8	139,4	146,7	164,2
Μάλτα	76,9	80,5	83,4	87,4	90,6	94,8	96,0	100,0	101,7	102,8	102,7	102,8	107,4	113,4	114,2
Πολωνία	36,7	41,7	45,8	59,0	71,1	84,6	93,1	100,0	106,4	112,3	114,6	117,9	121,9	125,4	130,9
Ρουμανία	39,0	40,2	42,0	49,5	54,0	60,3	68,5	100,0	132,4	161,5	188,4	211,5	221,5	228,6	245,1
Σλοβενία	34,5	41,8	60,9	69,3	76,6	82,9	90,1	100,0	109,3	117,0	121,4	127,4	134,1	138,7	143,2
Σλοβακία	57,4	61,0	64,6	70,1	77,5	81,8	94,0	100,0	110,8	114,6	130,0	146,7	159,2	179,8	189,2

Πίνακας 66: Δείκτης Τιμών για Στέγαση, Ύδρευση, Ηλεκτρισμός, Καύσιμα (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	78,98	81,87	84,09	87,73	90,59	92,05	95,03	100,00	102,87	106,28	109,33	112,65	116,83	121,30	125,02
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	11,00	10,02	11,10	9,95	5,75	4,21	3,08	0,00	3,10	4,29	5,57	5,28	5,91	6,73	8,25
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,12	0,13	0,11	0,06	0,05	0,03	0,00	0,03	0,04	0,05	0,05	0,05	0,06	0,07
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	80,52	83,47	85,88	89,03	91,22	92,59	95,41	100,00	103,49	106,87	110,47	113,65	118,03	122,39	126,35
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	10,61	9,31	10,07	8,02	4,70	3,88	3,02	0,00	1,97	4,09	5,43	5,23	5,50	6,31	7,92
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,11	0,12	0,09	0,05	0,04	0,03	0,00	0,02	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	81,73	82,98	82,68	87,98	90,83	92,10	94,20	100,00	103,38	107,58	112,13	117,25	122,88	128,33	132,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,93	5,26	6,85	3,17	2,78	3,47	3,82	0,00	0,86	1,11	1,15	1,99	3,33	4,42	6,51
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,06	0,08	0,04	0,03	0,04	0,04	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,03	0,03	0,05
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	49,77	54,15	60,28	69,20	78,45	85,52	91,95	100,13	108,26	114,18	120,91	128,08	135,60	144,25	151,62
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	17,14	16,26	14,76	11,51	10,38	9,17	7,78	0,46	8,66	16,21	22,74	28,72	30,22	31,95	37,20
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,30	0,24	0,17	0,13	0,11	0,08	0,00	0,08	0,14	0,19	0,22	0,22	0,22	0,25
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	66,00	69,55	73,51	79,50	85,19	89,15	93,66	100,06	105,26	109,79	114,48	119,51	125,17	131,50	136,84
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,20	19,05	17,43	14,05	10,06	7,49	5,76	0,31	6,66	11,71	16,42	20,62	22,26	24,31	28,35
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,31	0,27	0,24	0,18	0,12	0,08	0,06	0,00	0,06	0,11	0,14	0,17	0,18	0,18	0,21

Πίνακας 67: Δείκτης Τιμών για Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	105,7	105,0	104,3	97,7	94,7	97,1	91,2	100,0	100,9	97,6	97,2	103,5	108,2	116,0	127,5
Δανία	85,6	90,9	96,8	96,4	95,5	96,5	96,9	100,0	103,3	102,5	104,5	104,6	103,8	105,0	106,7
Γερμανία	108,5	111,4	114,7	109,2	103,6	101,1	102,4	100,0	103,2	103,0	111,3	114,2	116,7	117,7	117,7
Ελλάδα	97,0	97,5	96,0	94,0	95,4	97,5	99,0	100,0	102,4	114,8	123,4	133,3	144,0	146,5	149,6
Ισπανία	67,2	66,0	65,2	68,6	70,1	72,9	74,1	100,0	100,8	96,3	99,3	105,6	107,9	112,0	118,2
Γαλλία	104,2	104,9	100,9	102,3	99,4	97,2	91,6	100,0	104,0	101,0	102,0	103,8	104,4	109,9	115,4
Ιρλανδία	79,0	83,2	65,1	71,6	82,6	87,4	93,9	100,0	110,4	121,5	131,7	144,4	159,1	176,4	190,4
Ιταλία	81,7	84,2	81,2	89,6	93,8	93,2	93,7	100,0	102,9	105,6	109,3	109,9	113,5	120,1	124,3
Λουξεμβούργο	76,5	77,0	75,1	72,4	71,8	77,3	87,9	100,0	96,1	86,5	91,2	94,3	97,6	98,5	100,4
Ολλανδία	77,2	81,6	87,8	86,6	85,7	87,8	91,4	100,0	104,3	105,5	111,4	111,4	117,3	119,6	121,7
Αυστρία	88,9	87,3	92,9	90,4	90,1	92,5	93,0	100,0	98,9	93,4	96,7	100,1	105,0	107,9	109,9
Πορτογαλία	87,4	86,0	87,1	85,4	87,8	87,1	92,1	100,0	101,0	103,7	105,3	109,6	113,8	120,3	121,0
Φιλανδία	70,7	70,0	84,8	77,1	76,3	81,9	81,9	100,0	103,5	107,4	90,2	93,4	90,0	95,2	103,3
Σουηδία	76,8	79,0	82,7	90,8	89,0	86,5	92,6	100,0	90,4	89,8	91,5	94,4	95,3	96,7	96,5
Ηνωμένο Βασίλειο	60,6	62,8	60,6	64,1	78,4	84,6	89,5	100,0	100,9	100,8	91,9	96,2	99,8	102,5	103,0
Βουλγαρία	97,5	102,1	100,2	96,3	97,0	100,3	92,2	100,0	104,3	108,3	99,5	104,9	106,8	109,0	106,3
Τσεχία	74,5	77,5	81,5	83,5	90,2	96,8	98,5	100,0	104,8	109,1	109,5	114,4	115,6	117,1	122,1
Εσθονία	33,1	50,7	69,5	99,7	104,7	87,8	92,7	100,0	104,4	109,4	108,9	111,3	114,1	121,7	128,7
Κύπρος	80,5	82,0	86,8	96,8	94,6	103,8	105,9	100,0	110,2	108,0	116,2	119,7	128,1	125,8	125,3
Λετονία	73,9	77,4	81,0	84,1	88,2	94,6	98,1	100,0	96,1	95,9	98,4	107,2	124,9	135,5	112,7
Λιθουανία	56,1	60,0	63,1	79,0	89,2	109,1	118,0	100,0	108,6	114,4	106,4	98,2	95,0	99,6	107,1
Ουγγαρία	47,5	50,4	55,8	60,6	73,5	83,2	92,7	100,0	109,4	116,5	122,0	123,3	127,5	128,7	133,2
Μάλτα	73,6	75,0	76,9	82,6	85,3	91,0	96,3	100,0	100,5	103,6	105,3	112,1	113,3	115,2	115,3
Πολωνία	49,0	51,0	55,3	68,0	86,3	91,4	85,8	100,0	96,0	102,8	100,9	101,8	103,9	105,5	107,7
Ρουμανία	40,5	50,3	55,0	57,8	64,5	70,0	79,8	100,0	113,3	128,9	159,3	194,6	209,4	234,4	239,6
Σλοβενία	35,0	41,1	77,0	86,9	91,3	90,3	100,2	100,0	101,8	115,4	126,2	131,3	133,5	139,1	151,9
Σλοβακία	60,0	63,0	70,4	85,7	89,8	83,0	91,2	100,0	106,8	118,4	132,0	140,8	145,8	151,3	156,2

Πίνακας 68: Δείκτης Τιμών για Διάφορα Αγαθά και Υπηρεσίες (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	84,47	85,79	86,35	86,41	87,61	89,37	91,41	100,00	101,53	101,96	103,79	107,91	111,76	116,29	120,37
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	14,33	14,33	15,39	13,15	10,04	8,09	6,71	0,00	4,37	8,94	12,14	14,30	18,17	20,98	23,49
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,17	0,17	0,18	0,15	0,11	0,09	0,07	0,00	0,04	0,09	0,12	0,13	0,16	0,18	0,20
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	87,00	87,84	87,93	87,08	87,61	89,42	91,02	100,00	102,37	103,03	105,75	110,29	114,79	120,01	124,95
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	14,04	14,22	15,08	12,79	10,72	8,70	7,35	0,00	3,45	9,33	12,52	14,97	19,15	21,94	24,14
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,16	0,16	0,17	0,15	0,12	0,10	0,08	0,00	0,03	0,09	0,12	0,14	0,17	0,18	0,19
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	83,33	83,43	82,38	84,40	86,78	87,68	89,73	100,00	101,78	105,10	109,33	114,60	119,80	124,73	128,28
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	12,47	13,03	12,97	11,10	11,59	10,73	10,83	0,00	1,03	7,61	10,24	12,62	16,36	15,02	14,43
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,16	0,16	0,13	0,13	0,12	0,12	0,00	0,01	0,07	0,09	0,11	0,14	0,12	0,11
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	60,10	65,04	72,71	81,75	87,88	91,78	95,95	100,00	104,68	110,89	115,38	121,63	126,49	131,91	133,84
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,08	17,85	13,97	13,58	10,43	10,42	9,71	0,00	5,41	8,57	17,52	26,06	29,60	35,50	37,17
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,33	0,27	0,19	0,17	0,12	0,11	0,10	0,00	0,05	0,08	0,15	0,21	0,23	0,27	0,28
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	73,64	76,57	80,29	84,34	87,73	90,44	93,43	100,00	102,93	105,93	108,94	114,01	118,31	123,23	126,36
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,82	18,86	16,06	13,29	10,02	9,09	8,33	0,00	5,02	9,73	15,61	21,11	24,58	28,86	30,46
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,28	0,25	0,20	0,16	0,11	0,10	0,09	0,00	0,05	0,09	0,14	0,19	0,21	0,23	0,24

Πίνακας 69: Δείκτης Τιμών για Αναψυχή και Πολιτισμός (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	98,4	97,2	99,0	98,3	96,1	97,0	98,2	100,0	103,5	106,2	107,4	107,4	107,6	107,9	108,4
Δανία	92,6	95,0	98,4	98,0	96,0	96,5	98,0	100,0	103,2	105,8	105,9	105,7	104,0	105,2	106,2
Γερμανία	101,7	103,4	106,2	103,5	102,3	101,0	100,0	100,0	100,3	100,7	99,4	98,1	97,3	96,3	96,0
Ελλάδα	92,1	93,9	92,7	94,2	99,4	99,0	97,3	100,0	101,9	105,1	109,0	112,2	114,5	117,2	120,7
Ισπανία	91,5	91,0	90,5	92,4	89,6	89,2	89,2	100,0	103,6	106,2	107,6	108,5	109,0	109,9	110,0
Γαλλία	104,6	105,4	106,7	107,9	105,0	103,4	101,2	100,0	99,3	98,5	97,5	96,1	94,2	92,8	90,6
Ιρλανδία	89,4	92,9	94,9	98,1	104,4	98,5	97,9	100,0	102,5	106,4	108,2	106,9	105,3	105,0	103,5
Ιταλία	91,2	90,7	85,2	96,1	98,9	99,9	100,3	100,0	102,4	105,2	106,2	107,8	108,3	108,9	109,9
Λουξεμβούργο	105,6	105,0	105,3	104,5	99,5	98,9	99,2	100,0	102,1	104,7	106,4	106,8	107,5	109,3	110,6
Ολλανδία	95,7	97,7	100,3	98,6	96,9	97,8	98,7	100,0	103,3	104,8	104,7	103,2	102,0	100,6	98,2
Αυστρία	100,1	102,5	106,7	104,3	100,8	100,7	99,2	100,0	100,8	101,8	101,8	102,3	102,0	99,6	99,4
Πορτογαλία	87,0	87,5	87,6	94,5	96,7	96,5	97,9	100,0	101,9	104,0	105,8	108,8	110,8	112,5	114,2
Φιλανδία	83,6	90,9	99,3	98,2	98,0	97,1	98,3	100,0	102,8	104,5	105,2	106,6	105,8	104,9	103,5
Σουηδία	95,9	96,4	95,7	105,6	101,3	96,5	97,1	100,0	91,6	91,9	91,0	89,1	85,5	84,6	83,0
Ηνωμένο Βασίλειο	78,6	79,5	75,9	79,3	94,3	95,5	95,2	100,0	96,2	95,8	85,4	85,4	82,5	81,3	80,5
Βουλγαρία	79,6	84,7	82,0	85,6	90,3	93,7	95,6	100,0	106,3	102,7	101,5	101,9	103,3	105,0	103,2
Τσεχία	50,2	55,0	57,9	66,4	77,5	89,6	96,9	100,0	106,7	107,1	106,3	107,3	106,9	106,2	105,9
Εσθονία	33,8	46,0	57,1	74,2	96,1	99,2	98,9	100,0	104,0	106,3	106,2	106,1	106,0	107,9	114,7
Κύπρος	85,7	90,0	92,8	94,9	97,3	100,4	101,2	100,0	98,4	100,2	103,2	104,8	105,5	105,5	105,8
Λετονία	59,7	65,7	71,2	86,7	94,2	96,4	98,8	100,0	102,3	103,4	109,4	114,2	119,8	126,8	106,1
Λιθουανία	73,5	78,4	81,6	95,4	96,8	100,0	105,7	100,0	102,8	101,4	94,5	92,6	92,7	94,6	96,2
Ουγγαρία	50,7	52,6	54,6	66,5	75,9	84,2	93,6	100,0	107,6	112,8	115,8	119,2	121,7	122,3	125,3
Μάλτα	92,4	93,0	94,8	96,3	96,0	97,3	99,0	100,0	104,7	105,7	105,5	105,0	105,0	103,8	103,5
Πολωνία	27,9	30,0	33,6	51,5	74,7	83,4	91,7	100,0	104,4	107,0	107,6	108,1	109,9	109,7	110,1
Ρουμανία	45,6	52,0	57,0	60,9	63,0	65,0	70,3	100,0	155,4	234,9	261,2	301,1	416,2	468,6	492,1
Σλοβενία	56,2	65,9	69,2	76,7	83,0	89,1	94,3	100,0	107,0	115,5	121,1	125,3	127,3	129,0	132,2
Σλοβακία	51,3	60,0	65,4	67,2	82,8	86,0	93,9	100,0	102,8	103,7	107,5	111,3	111,0	113,3	114,8

Πίνακας 70: Δείκτης Τιμών για Αναψυχή και Πολιτισμός (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	93,87	95,27	96,29	98,23	98,61	97,83	97,85	100,00	101,03	102,77	102,77	102,99	102,42	102,40	102,31
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,58	7,08	8,85	6,96	3,98	3,20	2,79	0,00	3,25	4,31	6,80	7,63	9,05	10,07	11,25
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,08	0,07	0,09	0,07	0,04	0,03	0,03	0,00	0,03	0,04	0,07	0,07	0,09	0,10	0,11
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	95,08	96,51	97,87	99,22	98,97	98,25	98,12	100,00	102,03	104,01	104,93	105,39	105,36	105,41	105,42
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,06	6,27	7,66	4,81	4,12	3,46	3,03	0,00	1,32	2,44	3,58	4,64	5,70	7,02	8,48
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,08	0,05	0,04	0,04	0,03	0,00	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,07	0,08
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	90,45	90,78	89,00	94,30	96,15	96,15	96,18	100,00	102,45	105,13	107,15	109,33	110,65	112,13	113,70
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,33	2,62	3,28	1,52	4,52	4,85	4,83	0,00	0,80	0,90	1,45	1,96	2,77	3,71	5,08
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,03	0,04	0,02	0,05	0,05	0,05	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,03	0,03	0,04
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	58,88	64,44	68,10	76,86	85,63	90,36	94,99	100,00	108,53	116,73	119,98	124,74	135,44	141,06	142,49
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,13	19,09	17,68	14,88	11,20	10,08	8,67	0,00	14,98	37,48	44,97	56,16	88,90	103,64	110,55
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,30	0,26	0,19	0,13	0,11	0,09	0,00	0,14	0,32	0,37	0,45	0,66	0,73	0,78
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	78,32	81,57	83,76	88,73	92,84	94,51	96,58	100,00	104,36	108,97	110,42	112,66	117,10	119,58	120,17
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	22,72	20,61	19,45	15,39	10,24	7,93	6,17	0,00	10,73	25,58	30,92	38,56	60,56	70,59	75,18
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,25	0,23	0,17	0,11	0,08	0,06	0,00	0,10	0,23	0,28	0,34	0,52	0,59	0,63

Πίνακας 71: Δείκτης Τιμών για Ξενοδοχεία, Καφενεία και Εστιατόρια (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	96,0	95,7	95,4	95,2	93,8	95,5	97,9	100,0	102,3	107,0	110,5	113,3	116,6	119,7	122,5
Δανία	83,1	84,9	89,1	91,0	91,9	93,7	97,6	100,0	103,0	106,1	108,4	110,8	113,7	116,1	119,3
Γερμανία	91,1	93,7	97,8	97,1	95,5	96,8	98,9	100,0	101,7	105,5	106,3	107,0	108,0	109,3	112,3
Ελλάδα	83,0	82,0	82,6	85,3	87,0	93,1	94,0	100,0	105,6	99,9	99,9	101,1	100,8	106,3	109,8
Ισπανία	86,2	85,0	85,9	90,6	91,0	93,2	97,5	100,0	105,5	111,1	115,8	120,7	125,8	131,3	137,2
Γαλλία	86,3	88,7	91,9	94,3	94,1	96,0	98,2	100,0	102,4	106,4	109,0	112,0	114,7	117,4	120,7
Ιρλανδία	75,9	82,3	80,5	85,2	92,9	91,7	95,1	100,0	105,5	112,5	119,2	123,0	126,6	130,5	134,8
Ιταλία	81,3	82,0	77,6	88,0	91,7	93,9	96,7	100,0	103,8	108,5	112,7	116,1	119,1	122,0	125,2
Λουξεμβούργο	95,4	95,7	94,8	94,2	93,6	95,7	97,5	100,0	103,1	107,4	110,8	114,3	118,4	121,7	125,7
Ολλανδία	84,1	86,4	92,1	92,5	91,3	92,7	96,9	100,0	105,8	113,2	116,3	118,4	120,5	123,0	127,2
Αυστρία	86,7	89,9	95,0	95,0	94,2	95,7	97,6	100,0	102,4	105,3	108,2	111,0	113,5	117,0	119,4
Πορτογαλία	86,4	87,6	88,0	90,2	90,8	93,8	96,4	100,0	104,1	109,9	114,5	120,0	123,7	126,7	127,0
Φιλανδία	74,5	80,9	92,1	91,5	92,5	93,6	96,4	100,0	102,4	105,1	107,8	108,9	111,3	113,6	116,4
Σουηδία	80,3	80,6	82,5	92,8	92,2	90,9	94,4	100,0	94,2	98,6	101,3	103,7	104,3	107,3	110,9
Ηνωμένο Βασίλειο	60,4	62,7	61,0	64,4	78,6	83,9	89,3	100,0	102,1	105,2	98,0	102,1	105,1	109,4	112,5
Βουλγαρία	67,2	73,0	75,9	82,0	87,0	90,0	99,5	100,0	106,0	103,9	108,1	112,7	117,9	121,0	123,0
Τσεχία	57,4	61,0	68,0	74,1	80,5	93,2	97,3	100,0	103,1	106,7	109,7	118,7	124,8	130,4	134,5
Εσθονία	32,3	47,7	61,5	73,3	83,3	91,2	96,8	100,0	104,8	110,4	114,2	117,8	122,0	125,6	135,3
Κύπρος	78,9	82,0	84,7	85,9	87,7	90,1	92,1	100,0	104,6	108,1	111,5	114,0	117,1	119,8	124,4
Λετονία	67,9	72,0	78,5	87,6	91,0	92,6	97,5	100,0	102,1	103,4	106,9	113,6	131,5	148,7	96,0
Λιθουανία	67,6	72,0	74,0	82,6	83,4	94,2	98,3	100,0	109,4	109,5	109,8	111,6	113,7	118,2	129,2
Ουγγαρία	40,9	42,3	47,5	58,5	69,6	80,4	89,7	100,0	114,0	124,5	134,8	148,4	156,6	165,3	177,5
Μάλτα	80,6	83,4	85,1	86,0	87,0	89,5	94,0	100,0	106,7	109,7	115,9	118,4	118,7	120,9	122,3
Πολωνία	105,0	120,0	142,0	97,2	69,0	82,9	88,5	100,0	103,3	106,3	107,8	110,3	113,5	115,6	119,3
Ρουμανία	57,3	63,0	65,1	73,0	75,4	80,2	84,7	100,0	137,9	175,1	190,6	228,3	263,7	277,4	288,2
Σλοβενία	45,8	57,0	67,5	75,7	83,3	90,6	95,0	100,0	105,0	114,6	123,3	129,5	134,8	140,2	149,6
Σλοβακία	60,1	63,0	64,0	68,6	83,6	88,1	93,7	100,0	107,7	112,3	119,8	131,8	137,6	140,6	144,4

Πίνακας 72: Δείκτης Τιμών για Ξενοδοχεία, Καφεενεία και Εστιατόρια (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	83,38	85,21	87,09	89,82	91,41	93,35	96,29	100,00	102,93	106,78	109,25	112,16	114,81	118,09	121,39
Τυπική Απόκλιση															
Τετραγώνου	8,77	8,06	9,41	7,84	4,06	3,09	2,38	0,00	2,81	4,05	6,12	6,80	7,88	7,98	8,32
Συντελεστής															
Μεταβλητότητας	0,11	0,09	0,11	0,09	0,04	0,03	0,02	0,00	0,03	0,04	0,06	0,06	0,07	0,07	0,07
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	85,58	87,49	89,48	91,59	92,37	94,31	96,93	100,00	103,72	107,65	110,92	113,82	116,58	119,88	123,18
Τυπική Απόκλιση															
Τετραγώνου	6,62	5,38	6,51	3,89	2,23	1,58	1,35	0,00	1,54	3,70	5,23	6,33	7,54	7,73	8,19
Συντελεστής															
Μεταβλητότητας	0,08	0,06	0,07	0,04	0,02	0,02	0,01	0,00	0,01	0,03	0,05	0,06	0,06	0,06	0,07
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	84,23	84,15	83,53	88,53	90,13	93,50	96,15	100,00	104,75	107,35	110,73	114,48	117,35	121,58	124,80
Τυπική Απόκλιση															
Τετραγώνου	2,50	2,70	4,53	2,43	2,12	0,41	1,51	0,00	0,93	5,08	7,33	9,14	11,38	10,87	11,31
Συντελεστής															
Μεταβλητότητας	0,03	0,03	0,05	0,03	0,02	0,00	0,02	0,00	0,01	0,05	0,07	0,08	0,10	0,09	0,09
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	63,42	69,70	76,15	78,71	81,73	88,58	93,93	100,00	108,72	115,38	121,03	129,59	137,66	143,64	145,31
Τυπική Απόκλιση															
Τετραγώνου	19,51	20,12	23,25	10,24	7,00	4,81	4,47	0,00	9,74	19,63	23,35	32,98	41,60	44,66	49,10
Συντελεστής															
Μεταβλητότητας	0,31	0,29	0,31	0,13	0,09	0,05	0,05	0,00	0,09	0,17	0,19	0,25	0,30	0,31	0,34
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	74,51	78,31	82,23	84,88	87,11	91,23	95,24	100,00	105,50	110,60	114,49	119,91	124,96	129,44	132,02
Τυπική Απόκλιση															
Τετραγώνου	17,45	16,37	17,52	10,45	7,32	4,56	3,60	0,00	7,28	13,81	16,92	23,73	29,99	32,34	34,70
Συντελεστής															
Μεταβλητότητας	0,23	0,21	0,21	0,12	0,08	0,05	0,04	0,00	0,07	0,12	0,15	0,20	0,24	0,25	0,26

Πίνακας 73: Δείκτης Τιμών για Μεταφορές (2000=100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	94,5	93,1	91,7	92,9	91,6	91,1	94,2	100	102	103,7	105,6	109,5	115,3	118,3	119,7
Δανία	83,9	85,7	92,3	93,6	93,8	93	98,3	100	99,5	102,2	103,9	106,9	110,3	111,9	113,4
Γερμανία	87,5	91	94,5	94,8	93	92,7	95,4	100	101,3	103,3	105,4	107,7	111,3	114,4	118,6
Ελλάδα	86,7	86,0	85,3	87,5	88,3	92,1	94	100	100,6	101,3	104,7	109,2	119,8	121,9	124
Ισπανία	88,5	89,2	88,7	93,4	93	92,7	95,7	100	101,9	104,7	107,4	112,3	119,1	124,5	127,4
Γαλλία	86,7	89	92	94,7	93,9	94	95,6	100	100,2	101,2	103,6	107,3	111,9	115,2	118
Ιρλανδία	83,1	85,7	86,5	90,6	97,6	93,6	95	100	98,7	101,7	104,2	107,9	110,6	114,1	115,9
Ιταλία	81,4	82,7	79,5	90,1	92,6	92,8	95,6	100	101,2	101,9	104,1	107,5	112,1	115,4	117,5
Λουξεμβούργο	91,5	92,1	91,7	91,6	90,2	88,4	91,7	100	100,4	100	101,5	108,1	114,4	118,4	121
Ολλανδία	85,6	88,1	91	90,8	89,8	89,9	93,3	100	102,8	105,6	107,8	111,9	116,9	119,9	122
Αυστρία	86	89	94,2	95,7	94,7	93,7	95,2	100	101,6	102,1	103,2	106,7	110,9	114,4	113,7
Πορτογαλία	84	83	86,2	89,9	92	92,8	96	100	104,9	108,9	114,2	118,3	125,5	132,3	133
Φιλανδία	76,7	83,7	92,7	92,9	92,8	92,2	94,8	100	100,9	101,7	101,1	102,4	106	108,5	109,4
Σουηδία	81,3	82,6	83,8	93,5	92,7	89,6	92,1	100	92,4	94,5	96,8	99,9	101,8	103,5	105,1
Ηνωμένο Βασίλειο	62,8	64,9	62,6	66,3	82,4	86,4	89,8	100	99,2	98,8	91,1	95,1	97	99,9	101,2
Βουλγαρία	54,9	62,4	67,2	70,9	75,1	77	83,7	100	106	102,4	104,6	109	119,2	121	123,3
Τσεχία	64,6	70,2	76,9	78,8	83,6	89	93	100	101,2	98,8	99,5	103,4	105,5	107,2	107,4
Εσθονία	23,1	35,5	51,4	62,9	76,1	83,4	89,4	100	102,3	102,3	101,5	103,2	110,3	114,9	119,2
Κύπρος	92,7	95,7	94,1	96,1	97,2	97,2	98,1	100	102,6	104,1	109,2	114,5	119,8	124,2	131,7
Λετονία	53,7	57,9	60,9	67,4	88,5	89,7	94,1	100	100,2	101,5	105,1	113,2	128,9	136,3	112,9
Λιθουανία	48,9	51	57,9	67,9	74,6	81,4	83,9	100	100,7	96,3	95,7	100,3	108,9	114,9	122,4
Ουγγαρία	40,6	43,2	51,5	62,4	71,7	79,2	88,5	100	102,4	102,4	105,8	110,4	116,1	119,1	121,7
Μάλτα	75,6	80,5	83,1	87,5	90,4	92,5	96,4	100	100,9	100,6	102,1	105,3	110,1	114,6	113,1
Πολωνία	42,3	45,6	48,9	62	68,4	74,8	87,1	100	105,8	109,3	113,3	120,1	124,9	125,8	127,1
Ρουμανία	39,7	42,7	45,3	52,9	60,1	65,4	72,6	100	133	159,2	182,4	212,6	244,8	260,7	265,3
Σλοβενία	45,3	53,7	63,3	70,2	76	82,3	87,8	100	109,9	117,8	122,9	128,9	132,7	134,1	134,4
Σλοβακία	65,4	72,6	69,8	67,2	76	79,5	92,8	100	101,6	98,9	105,9	114,5	116,4	118,1	114,7

Πίνακας 74: Δείκτης Τιμών για Μεταφορές (2000=100) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	84,01	85,72	87,51	90,55	91,89	91,67	94,45	100,00	100,51	102,11	103,64	107,38	112,19	115,51	117,33
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,26	6,69	8,10	7,06	3,41	2,18	2,06	0,00	2,71	3,21	5,12	5,38	7,10	7,99	8,18
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,09	0,08	0,09	0,08	0,04	0,02	0,02	0,00	0,03	0,03	0,05	0,05	0,06	0,07	0,07
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	86,02	87,72	89,50	92,08	92,46	92,17	94,71	100,00	101,38	103,01	105,23	109,07	114,48	118,11	120,02
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,59	3,51	4,41	2,42	2,42	1,64	1,24	0,00	1,52	2,44	3,47	3,86	5,22	6,12	6,22
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,04	0,05	0,03	0,03	0,02	0,01	0,00	0,02	0,02	0,03	0,04	0,05	0,05	0,05
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	85,15	85,23	84,93	90,23	91,48	92,60	95,33	100,00	102,15	104,20	107,60	111,83	119,13	123,53	125,48
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,11	3,04	3,89	2,42	2,16	0,34	0,90	0,00	1,91	3,47	4,63	4,75	5,49	6,99	6,48
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,04	0,04	0,05	0,03	0,02	0,00	0,01	0,00	0,02	0,03	0,04	0,04	0,05	0,06	0,05
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	53,90	59,25	64,19	70,52	78,14	82,62	88,95	100,00	105,55	107,80	112,33	119,62	128,13	132,58	132,77
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	18,55	17,76	14,83	11,86	10,21	8,60	6,89	0,00	9,10	17,14	23,14	30,35	37,66	41,19	42,49
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,30	0,23	0,17	0,13	0,10	0,08	0,00	0,09	0,16	0,21	0,25	0,29	0,31	0,32
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	70,63	73,96	77,15	81,65	85,78	87,64	92,00	100,00	102,75	104,64	107,50	112,82	119,28	123,09	124,19
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	20,16	18,36	16,37	13,76	9,94	7,41	5,49	0,00	6,74	11,75	16,13	21,07	26,31	28,76	29,34
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,29	0,25	0,21	0,17	0,12	0,08	0,06	0,00	0,07	0,11	0,15	0,19	0,22	0,23	0,24

Πίνακας 75: Μέση Ηλικία Πληθυσμού (σε έτη)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	36,80	37,00	37,30	37,60	37,90	38,20	38,50	38,70	39,00	39,30	39,60	39,80	40,10	40,30	40,50
Δανία	37,40	37,60	37,70	37,70	37,80	37,90	38,10	38,20	38,40	38,60	38,80	39,10	39,40	39,70	40,00
Γερμανία	37,80	38,00	38,20	38,50	38,70	39,10	39,40	39,80	40,20	40,60	40,90	41,40	41,80	42,30	42,80
Ελλάδα	36,50	36,70	36,90	37,10	37,30	37,60	37,80	38,10	38,40	38,80	39,20	39,50	39,90	40,30	40,60
Ισπανία	34,50	34,90	35,40	35,80	36,20	36,60	37,00	37,40	37,70	38,00	38,20	38,40	38,60	38,90	39,10
Γαλλία	35,30	35,60	35,90	36,20	36,50	36,80	37,00	37,30	37,60	37,90	38,10	38,40	38,60	38,80	39,10
Ιρλανδία	30,10	30,40	30,80	31,10	31,50	31,80	32,20	32,40	32,60	32,80	33,00	33,20	33,30	33,40	33,40
Ιταλία	37,90	38,20	38,50	38,90	39,20	39,40	39,70	40,10	40,40	40,70	41,10	41,30	41,50	41,80	42,20
Λουξεμβούργο	36,50	36,60	36,70	36,70	36,90	37,10	37,20	37,30	37,10	37,40	37,70	37,90	38,10	38,30	38,50
Ολλανδία	35,20	35,40	35,80	36,10	36,40	36,70	37,00	37,30	37,60	37,80	38,20	38,50	38,90	39,20	39,60
Αυστρία	35,70	35,90	36,10	36,50	36,80	37,20	37,50	37,90	38,30	38,80	39,10	39,40	39,70	40,10	40,50
Πορτογαλία	35,20	35,50	35,90	36,20	36,50	36,90	37,30	37,60	38,00	38,30	38,60	38,80	39,20	39,50	39,80
Φιλανδία	37,10	37,40	37,70	38,00	38,30	38,60	38,90	39,20	39,50	39,80	40,10	40,50	40,80	41,10	41,30
Σουηδία	38,40	38,40	38,40	38,60	38,70	38,90	39,10	39,30	39,40	39,60	39,70	39,90	40,10	40,30	40,50
Ηνωμένο Βασίλειο	36,00	36,20	36,40	36,60	36,80	37,00	37,20	37,50	37,70	38,00	38,30	38,50	38,70	38,90	39,10
Βουλγαρία	37,50	37,80	38,00	38,30	38,50	38,70	38,90	39,10	39,30	40,10	40,40	40,50	40,70	40,90	41,00
Τσεχία	35,80	36,00	36,20	36,40	36,60	36,80	37,10	37,30	37,60	37,90	38,20	38,50	38,70	38,90	39,10
Εσθονία	35,30	35,80	36,20	36,50	36,80	37,20	37,50	37,80	38,10	38,30	38,50	38,70	38,80	39,00	39,10
Κύπρος	31,60	31,80	32,00	32,30	32,50	32,80	33,00	33,30	33,60	34,20	34,60	34,80	35,00	35,30	35,50
Λετονία	35,40	35,80	36,00	36,30	36,70	37,10	37,50	37,90	38,30	38,50	38,80	39,00	39,20	39,40	39,50
Λιθουανία	33,20	33,50	33,90	34,30	34,60	35,00	35,40	35,80	36,20	36,50	36,90	37,30	37,70	38,00	38,30
Ουγγαρία	37,10	37,40	37,60	37,80	38,00	38,20	38,30	38,50	38,60	38,70	38,80	38,80	38,90	39,00	39,20
Μάλτα	34,00	34,20	34,50	35,10	35,40	35,70	36,00	36,30	36,70	37,00	37,40	37,70	38,00	38,50	38,70
Πολωνία	33,10	33,40	33,70	34,00	34,30	34,60	34,80	35,10	35,40	35,70	35,90	36,20	36,50	36,70	37,00
Ρουμανία	33,60	33,80	34,00	34,20	34,20	34,30	34,30	34,40	34,40	35,00	35,50	35,90	36,40	36,90	37,30
Σλοβενία	35,20	35,60	36,00	36,10	36,50	36,90	37,40	37,80	38,20	38,60	39,00	39,40	39,90	40,20	40,60
Σλοβακία	31,90	32,10	32,40	32,70	33,00	33,30	33,60	33,90	34,30	34,40	34,70	35,00	35,30	35,60	35,90

Πίνακας 76: Μέση Ηλικία Πληθυσμού (σε έτη) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	36,03	36,25	36,51	36,77	37,03	37,32	37,59	37,87	38,13	38,43	38,71	38,97	39,25	39,53	39,80
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,00	1,95	1,88	1,86	1,81	1,79	1,76	1,79	1,82	1,85	1,88	1,91	1,97	2,03	2,13
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	35,72	35,97	36,27	36,56	36,85	37,17	37,46	37,76	38,03	38,35	38,65	38,93	39,21	39,50	39,78
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,07	2,04	1,99	1,99	1,95	1,94	1,92	1,96	2,01	2,05	2,09	2,14	2,19	2,27	2,38
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	36,03	36,33	36,68	37,00	37,30	37,63	37,95	38,30	38,63	38,95	39,28	39,50	39,80	40,13	40,43
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,50	1,46	1,37	1,38	1,35	1,26	1,21	1,24	1,22	1,21	1,28	1,28	1,25	1,26	1,33
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	34,48	34,77	35,04	35,33	35,59	35,88	36,15	36,43	36,73	37,08	37,39	37,65	37,93	38,20	38,43
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,89	1,93	1,92	1,89	1,90	1,90	1,92	1,92	1,92	1,91	1,87	1,82	1,79	1,75	1,71
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,05	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	35,34	35,59	35,86	36,13	36,39	36,68	36,95	37,23	37,50	37,83	38,12	38,39	38,66	38,94	39,19
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,07	2,05	2,00	1,97	1,95	1,94	1,94	1,95	1,96	1,97	1,96	1,96	1,97	1,99	2,04
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05

Πίνακας 77: Μέσος Εβδομαδιαίος Αριθμός Ωρών Εργασίας

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	33,90	34,50	37,06	36,49	36,46	36,90	35,06	35,06	35,52	36,04	35,13	35,21	34,30	33,91	34,15
Δανία	39,09	39,28	39,47	39,72	39,38	39,00	39,25	39,56	39,69	39,49	39,43	39,51	38,90	39,10	39,40
Γερμανία	38,67	38,62	38,54	38,46	38,39	38,83	38,98	38,84	38,95	38,91	38,78	38,75	38,69	39,24	39,04
Ελλάδα	42,00	42,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,00	41,20	41,10	40,30	39,90
Ισπανία	36,70	36,80	36,70	36,70	36,60	36,70	36,20	35,90	35,90	35,70	35,40	35,20	34,80	35,00	34,70
Γαλλία	39,91	39,92	39,94	39,94	39,83	39,76	39,66	38,95	38,36	38,28	36,63	37,06	37,30	37,24	37,49
Ιρλανδία	41,40	41,10	40,90	41,10	40,10	38,80	38,10	38,00	37,90	37,80	37,20	37,00	36,90	36,60	36,40
Ιταλία	39,40	39,50	39,60	39,40	39,50	39,40	39,40	39,30	39,30	38,20	38,30	34,70	34,90	34,80	34,80
Λουξεμβούργο	41,38	41,40	41,20	41,00	41,10	40,90	40,60	40,70	40,50	40,30	40,20	40,00	40,00	40,20	39,00
Ολλανδία	39,70	39,30	39,20	39,10	38,50	38,50	38,40	38,40	38,40	38,40	38,40	38,40	38,40	38,30	38,20
Αυστρία	35,50	35,60	35,40	35,90	36,10	35,50	35,60	35,50	35,30	35,30	36,50	35,80	34,90	34,80	34,60
Πορτογαλία	38,40	38,60	38,70	38,40	37,80	37,50	37,30	36,80	36,40	36,40	36,00	35,40	35,70	35,70	35,20
Φιλανδία	36,70	36,90	36,50	36,60	37,70	36,70	36,50	36,30	36,30	36,00	35,90	36,00	36,10	35,90	35,90
Σουηδία	36,49	36,70	36,24	36,29	36,25	36,15	36,55	36,60	37,00	36,60	36,20	36,10	36,60	36,40	36,00
Ηνωμένο Βασίλειο	39,90	40,10	40,30	40,20	40,30	40,20	40,00	39,80	39,80	39,60	39,60	39,50	39,40	39,40	39,40
Βουλγαρία	39,93	40,04	40,15	40,26	40,37	40,48	40,59	40,70	41,10	41,10	40,80	41,30	41,10	41,40	41,60
Τσεχία	44,45	44,26	44,07	43,89	43,70	43,90	43,60	43,60	41,60	41,80	42,10	42,00	41,90	41,80	41,70
Εσθονία	41,14	41,03	40,92	40,81	40,70	41,10	40,60	40,40	40,50	40,20	39,90	40,10	39,70	39,70	39,50
Κύπρος	42,05	41,92	41,80	41,67	41,55	41,42	41,30	40,80	40,00	40,20	40,10	40,60	40,40	40,20	40,20
Λετονία	42,66	42,53	42,40	42,26	42,13	42,00	42,20	42,10	42,60	42,30	42,00	41,30	41,20	41,40	40,70
Λιθουανία	42,29	42,05	41,81	41,57	41,34	41,10	39,20	38,80	38,30	37,80	37,90	38,10	38,40	38,60	38,80
Ουγγαρία	41,83	41,72	41,61	41,50	41,30	41,10	41,20	41,20	40,90	40,80	40,60	40,50	40,30	40,30	40,20
Μάλτα	41,95	41,76	41,56	41,37	41,17	40,98	40,79	40,60	39,10	39,70	39,90	39,80	39,40	39,20	39,10
Πολωνία	40,79	40,80	40,81	40,83	40,84	40,86	40,87	40,89	40,90	41,20	41,30	41,10	40,90	40,90	41,00
Ρουμανία	41,18	41,14	41,09	41,05	41,00	40,60	40,70	40,70	40,30	41,30	41,40	40,90	40,80	40,60	40,50
Σλοβενία	42,56	42,41	42,25	42,10	41,70	41,90	41,90	41,60	41,80	41,50	41,10	40,60	40,70	40,30	40,30
Σλοβακία	43,77	43,57	43,38	43,18	42,99	42,80	42,60	42,60	42,20	41,90	40,50	40,70	40,90	41,00	41,10

Πίνακας 78: Μέσος Εβδομαδιαίος Αριθμός Ωρών Εργασίας ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	38,61	38,69	38,72	38,69	38,60	38,39	38,17	38,05	38,02	37,87	37,64	37,32	37,20	37,13	36,95
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,33	2,18	1,90	1,87	1,73	1,74	1,87	1,91	1,86	1,79	1,87	2,07	2,12	2,15	2,06
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,06	0,05	0,05	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	38,64	38,69	38,73	38,67	38,59	38,37	38,07	37,90	37,82	37,69	37,45	37,06	36,92	36,83	36,61
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,52	2,35	1,94	1,90	1,73	1,74	1,95	1,98	1,93	1,84	1,89	2,10	2,22	2,21	2,03
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	39,13	39,23	39,00	38,88	38,73	38,65	38,48	38,25	38,15	37,83	37,68	36,63	36,63	36,45	36,15
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,22	2,16	1,80	1,80	1,93	1,93	2,14	2,33	2,42	2,36	2,54	3,06	3,01	2,60	2,51
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07	0,08	0,08	0,07	0,07
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	42,05	41,94	41,82	41,71	41,57	41,52	41,30	41,17	40,78	40,82	40,63	40,58	40,48	40,45	40,39
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,25	1,17	1,10	1,03	0,96	0,99	1,14	1,21	1,25	1,22	1,13	0,97	0,93	0,94	0,92
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	40,14	40,13	40,10	40,03	39,92	39,78	39,56	39,43	39,25	39,18	38,97	38,77	38,66	38,60	38,48
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	2,57	2,42	2,22	2,16	2,06	2,13	2,22	2,25	2,11	2,14	2,17	2,33	2,36	2,39	2,39
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,06	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06

Πίνακας 79: Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών (αριθμός ατόμων)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	2,53	2,52	2,52	2,51	2,50	2,50	2,49	2,48	2,47	2,47	2,46	2,45	2,44	2,43	2,43
Δανία	2,11	2,12	2,12	2,13	2,13	2,14	2,14	2,13	2,13	2,12	2,11	2,11	2,10	2,10	2,10
Γερμανία	2,25	2,24	2,22	2,21	2,19	2,18	2,16	2,15	2,14	2,14	2,13	2,12	2,11	2,10	2,09
Ελλάδα	2,94	2,92	2,90	2,88	2,86	2,84	2,82	2,81	2,79	2,78	2,76	2,75	2,73	2,71	2,70
Ισπανία	3,31	3,30	3,29	3,28	3,26	3,25	3,24	3,19	3,14	3,09	3,04	3,00	2,94	2,91	2,88
Γαλλία	2,46	2,45	2,45	2,44	2,43	2,43	2,42	2,42	2,41	2,41	2,40	2,40	2,39	2,38	2,38
Ιρλανδία	3,28	3,25	3,22	3,20	3,17	3,14	3,11	3,04	2,98	2,91	2,85	2,79	2,71	2,67	2,63
Ιταλία	2,82	2,79	2,75	2,72	2,69	2,66	2,62	2,60	2,58	2,56	2,54	2,52	2,50	2,48	2,45
Λουξεμβούργο	2,64	2,64	2,65	2,65	2,65	2,66	2,66	2,62	2,59	2,55	2,52	2,48	2,44	2,42	2,41
Ολλανδία	2,33	2,32	2,31	2,30	2,28	2,27	2,26	2,26	2,26	2,27	2,27	2,27	2,27	2,27	2,26
Αυστρία	2,73	2,68	2,64	2,59	2,55	2,50	2,45	2,43	2,41	2,39	2,36	2,34	2,32	2,29	2,26
Πορτογαλία	3,02	2,99	2,95	2,92	2,88	2,85	2,81	2,80	2,78	2,77	2,76	2,74	2,73	2,71	2,69
Φιλανδία	2,21	2,20	2,19	2,19	2,18	2,17	2,16	2,15	2,14	2,14	2,13	2,12	2,11	2,10	2,09
Σουηδία	2,16	2,16	2,16	2,17	2,17	2,17	2,17	2,17	2,16	2,16	2,16	2,15	2,15	2,15	2,15
Ηνωμένο Βασίλειο	2,43	2,41	2,39	2,37	2,35	2,33	2,31	2,32	2,33	2,34	2,34	2,35	2,36	2,35	2,35
Βουλγαρία	3,03	2,99	2,94	2,90	2,86	2,82	2,78	2,74	2,70	2,66	2,62	2,58	2,51	2,47	2,44
Τσεχία	3,04	2,98	2,93	2,87	2,81	2,75	2,70	2,65	2,59	2,54	2,49	2,44	2,34	2,29	2,25
Εσθονία	2,22	2,23	2,24	2,26	2,27	2,29	2,30	2,31	2,33	2,34	2,36	2,37	2,40	2,41	2,43
Κύπρος	3,37	3,35	3,33	3,31	3,29	3,28	3,26	3,24	3,23	3,21	3,19	3,17	3,14	3,12	3,11
Λετονία	3,44	3,36	3,29	3,21	3,14	3,07	3,00	2,93	2,86	2,80	2,73	2,67	2,55	2,49	2,43
Λιθουανία	2,94	2,89	2,84	2,79	2,74	2,70	2,65	2,60	2,56	2,51	2,47	2,42	2,34	2,30	2,26
Ουγγαρία	2,72	2,71	2,70	2,69	2,68	2,67	2,66	2,65	2,64	2,63	2,62	2,61	2,59	2,58	2,57
Μάλτα	2,90	2,93	2,97	3,00	2,98	3,01	3,01	3,04	3,08	3,11	3,14	3,18	3,25	3,29	3,32
Πολωνία	3,49	3,43	3,38	3,33	3,27	3,22	3,17	3,12	3,07	3,02	2,97	2,92	2,83	2,78	2,74
Ρουμανία	2,56	2,59	2,62	2,64	2,67	2,70	2,73	2,76	2,79	2,82	2,85	2,88	2,94	2,97	3,00
Σλοβενία	3,30	3,25	3,20	3,16	3,11	3,06	3,02	2,98	2,93	2,89	2,84	2,80	2,72	2,68	2,64
Σλοβακία	2,90	2,89	2,89	2,89	2,89	2,88	2,88	2,88	2,89	2,89	2,89	2,89	2,90	2,90	2,91

Πίνακας 80: Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών (αριθμός ατόμων) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	2,61	2,60	2,58	2,57	2,55	2,54	2,52	2,50	2,49	2,47	2,46	2,44	2,42	2,41	2,39
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,39	0,38	0,38	0,37	0,36	0,36	0,35	0,33	0,32	0,30	0,29	0,28	0,26	0,25	0,25
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,15	0,15	0,14	0,14	0,14	0,14	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,10
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	2,71	2,69	2,67	2,66	2,64	2,62	2,60	2,58	2,56	2,54	2,52	2,50	2,47	2,46	2,44
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,38	0,37	0,36	0,36	0,36	0,35	0,35	0,33	0,32	0,30	0,29	0,28	0,26	0,25	0,25
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,14	0,14	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,10	0,10
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	3,02	3,00	2,97	2,95	2,92	2,90	2,87	2,85	2,82	2,80	2,78	2,75	2,73	2,70	2,68
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,21	0,22	0,23	0,23	0,24	0,25	0,26	0,25	0,23	0,22	0,21	0,19	0,18	0,18	0,18
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,08	0,08	0,08	0,09	0,09	0,09	0,08	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	2,99	2,97	2,94	2,92	2,89	2,87	2,85	2,83	2,80	2,78	2,76	2,75	2,71	2,69	2,67
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,38	0,35	0,33	0,31	0,29	0,28	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26	0,28	0,31	0,32	0,35
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,12	0,11	0,11	0,10	0,10	0,09	0,09	0,09	0,09	0,10	0,10	0,11	0,12	0,13
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	2,78	2,76	2,74	2,73	2,70	2,69	2,67	2,65	2,63	2,61	2,59	2,58	2,55	2,53	2,52
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,42	0,41	0,39	0,38	0,37	0,36	0,35	0,34	0,33	0,32	0,32	0,31	0,31	0,32	0,32
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,15	0,15	0,14	0,14	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13	0,12	0,12	0,12	0,12	0,13	0,13

Πίνακας 81: Ποσοστό Νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	55,0	56,0	56,0	56,0	55,0	56,0	56,0	55,0	54,0	51,0	52,1	52,2	51,4	51,5	51,4
Δανία	51,0	49,0	50,0	50,0	49,0	49,0	48,0	50,0	49,0	48,0	48,4	48,2	47,9	48,1	47,8
Γερμανία	46,0	47,0	46,0	48,0	47,0	46,0	46,0	45,0	45,0	46,0	46,5	47,3	45,8	44,6	43,8
Ελλάδα	58,0	57,0	56,0	55,0	55,0	55,0	54,0	53,0	52,0	51,0	50,3	50,0	49,3	48,8	48,2
Ισπανία	65,0	64,0	64,0	62,0	62,0	61,0	59,0	57,0	53,0	52,0	51,9	52,2	51,9	51,6	51,3
Γαλλία	59,0	58,0	58,0	58,0	57,0	58,0	57,0	55,0	55,0	54,0	53,8	53,9	53,7	52,6	51,3
Ιρλανδία	68,0	69,0	69,0	68,0	66,0	65,0	65,0	68,0	66,0	64,0	62,6	63,0	63,4	64,7	62,4
Ιταλία	58,0	57,0	55,0	55,0	54,0	53,0	53,0	52,0	51,0	51,0	50,4	49,8	50,1	49,6	49,7
Λουξεμβούργο	56,0	57,0	57,0	56,0	48,0	46,0	46,0	47,0	55,0	58,0	58,4	57,4	56,5	57,9	57,3
Ολλανδία	49,0	50,0	49,0	49,0	48,0	48,0	50,0	50,0	50,0	51,0	51,0	52,3	51,4	51,3	50,9
Αυστρία	55,0	55,0	54,0	54,0	55,0	54,0	53,0	53,0	53,5	53,0	51,6	50,4	50,1	49,7	49,7
Πορτογαλία	66,0	65,0	64,0	63,0	63,0	63,0	62,0	61,0	60,0	59,1	57,4	57,4	56,5	56,6	54,5
Φιλανδία	52,0	51,0	52,0	53,0	53,0	52,0	50,0	50,0	50,0	50,0	48,3	48,0	47,5	47,0	46,9
Σουηδία	48,0	46,0	47,0	47,0	48,0	47,0	49,0	48,0	49,0	50,0	50,1	51,2	51,9	50,3	50,5
Ηνωμένο Βασίλειο	51,0	50,0	50,0	48,0	48,0	47,0	48,0	48,0	48,0	47,0	47,5	48,7	48,2	49,7	50,5
Βουλγαρία	46,00	46,30	46,58	45,00	43,99	42,50	42,00	40,52	39,10	37,72	36,40	35,12	32,69	31,54	30,43
Τσεχία	46,69	45,10	45,86	44,30	45,54	43,99	42,50	41,73	40,97	40,22	39,49	38,77	37,37	36,69	36,02
Εσθονία	45,53	43,98	42,49	41,04	39,65	38,30	37,00	36,86	36,72	36,58	36,44	36,30	36,02	35,88	35,74
Κύπρος	57,60	59,00	57,00	57,56	55,60	54,00	53,50	52,93	52,36	51,80	51,24	50,69	49,61	49,08	48,55
Λετονία	42,86	41,41	40,00	40,49	39,11	37,78	36,50	36,81	37,13	37,44	37,76	38,09	38,74	39,07	39,40
Λιθουανία	52,51	50,72	49,00	48,14	46,50	46,27	44,70	43,50	42,32	41,18	40,07	38,99	36,92	35,93	34,96
Ουγγαρία	55,30	54,10	54,00	53,10	52,51	50,72	49,00	46,85	44,79	42,83	40,95	39,15	35,79	34,22	32,72
Μάλτα	54,58	52,72	50,93	49,20	48,65	47,00	45,40	46,30	47,23	48,17	49,13	50,10	52,12	53,16	54,22
Πολωνία	63,97	61,80	59,70	60,00	58,94	56,93	55,00	53,50	52,04	50,63	49,25	47,90	45,33	44,09	42,89
Ρουμανία	52,79	51,00	50,31	51,60	47,15	45,55	44,00	44,05	44,09	44,14	44,18	44,23	44,32	44,37	44,41
Σλοβενία	53,10	52,40	50,62	48,90	49,61	47,93	46,30	46,07	45,84	45,62	45,39	45,17	44,72	44,50	44,28
Σλοβακία	66,87	64,60	65,94	63,70	61,00	62,50	62,00	57,63	53,56	49,78	46,27	43,00	37,15	34,53	32,09

Πίνακας 82: Ποσοστό Νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	55,80	55,40	55,13	54,80	53,87	53,33	53,07	52,80	52,70	52,34	52,02	52,13	51,71	51,60	51,08
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,67	6,78	6,62	6,10	6,09	6,31	5,79	5,92	5,14	4,80	4,42	4,30	4,45	4,93	4,41
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,12	0,12	0,11	0,11	0,12	0,11	0,11	0,10	0,09	0,08	0,08	0,09	0,10	0,09
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	57,25	57,17	56,67	56,42	55,25	54,75	54,25	53,83	53,71	53,34	52,86	52,83	52,30	52,16	51,45
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,68	6,38	6,51	5,71	6,06	6,28	5,91	6,21	5,29	4,84	4,55	4,52	4,73	5,39	4,86
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,12	0,11	0,11	0,10	0,11	0,11	0,11	0,12	0,10	0,09	0,09	0,09	0,09	0,10	0,09
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	61,75	60,75	59,75	58,75	58,50	58,00	57,00	55,75	54,00	53,28	52,50	52,35	51,95	51,65	50,93
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,35	4,35	4,92	4,35	4,65	4,76	4,24	4,11	4,08	3,91	3,35	3,54	3,22	3,50	2,70
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,07	0,07	0,08	0,07	0,08	0,08	0,07	0,07	0,08	0,07	0,06	0,07	0,06	0,07	0,05
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	53,15	51,93	51,04	50,25	49,02	47,79	46,49	45,56	44,68	43,84	43,05	42,29	40,90	40,25	39,64
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	7,32	7,19	7,31	7,32	6,95	7,31	7,42	6,50	5,81	5,38	5,23	5,34	6,12	6,68	7,30
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,14	0,14	0,14	0,15	0,14	0,15	0,16	0,14	0,13	0,12	0,12	0,13	0,15	0,17	0,18
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	54,62	53,86	53,31	52,78	51,71	50,87	50,14	49,58	49,14	48,56	48,03	47,76	46,90	46,56	46,00
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,96	7,05	7,11	6,93	6,81	7,21	7,24	7,08	6,71	6,57	6,54	6,84	7,51	8,06	8,16
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,16	0,17	0,18

Πίνακας 83: Προσδόκιμο Ζωής (σε έτη)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	76,45	76,82	76,95	77,30	77,49	77,59	77,74	77,86	78,14	78,16	78,25	78,94	79,07	79,51	79,89
Δανία	75,20	75,49	75,30	75,71	76,10	76,52	76,63	76,87	77,01	77,11	77,42	77,82	78,26	78,43	78,40
Γερμανία	76,24	76,56	76,74	76,98	77,44	77,81	78,05	78,31	78,62	78,62	78,63	79,26	79,43	79,88	80,09
Ελλάδα	77,37	77,52	77,48	77,60	77,91	77,86	77,94	78,01	78,48	78,65	78,80	78,94	79,20	79,55	79,42
Ισπανία	77,71	78,06	78,12	78,24	78,74	78,80	78,81	79,35	79,69	79,75	79,65	80,33	80,31	81,08	81,05
Γαλλία	78,00	78,10	78,40	78,50	78,50	78,72	78,88	79,16	79,25	79,37	79,28	80,32	80,34	80,95	81,29
Ιρλανδία	75,26	75,78	75,46	75,83	76,00	76,21	76,10	76,58	77,18	77,87	78,36	78,92	79,52	79,80	79,75
Ιταλία	77,83	78,05	78,32	78,66	78,98	79,14	79,60	79,92	80,20	80,40	80,03	80,99	80,92	81,44	81,57
Λουξεμβούργο	75,97	76,66	76,82	76,78	77,13	77,34	77,99	78,04	78,01	78,12	77,86	79,25	79,58	79,41	79,52
Ολλανδία	77,07	77,59	77,61	77,63	78,00	78,06	78,01	78,19	78,39	78,45	78,68	79,31	79,57	79,96	80,42
Αυστρία	76,31	76,66	76,89	77,14	77,54	77,90	78,07	78,35	78,81	78,86	78,79	79,34	79,55	80,08	80,35
Πορτογαλία	74,56	75,54	75,36	75,29	75,75	75,95	76,17	76,71	77,04	77,25	77,41	78,28	78,15	78,93	79,13
Φιλανδία	75,93	76,68	76,69	76,96	77,17	77,38	77,55	77,76	78,23	78,33	78,60	78,97	79,12	79,55	79,57
Σουηδία	78,21	78,90	78,95	79,16	79,40	79,55	79,60	79,77	79,91	79,98	80,27	80,65	80,73	80,96	81,09
Ηνωμένο Βασίλειο	76,25	76,84	76,71	76,97	77,23	77,38	77,48	77,98	78,24	78,34	78,40	78,93	79,17	79,55	79,72
Βουλγαρία	71,18	70,89	70,99	70,84	70,27	70,90	71,56	71,64	71,90	72,10	72,31	72,53	72,53	72,68	73,00
Τσεχία	72,93	73,16	73,27	73,96	74,08	74,70	74,90	75,13	75,39	75,41	75,32	75,89	76,12	76,75	77,02
Εσθονία	68,12	66,64	67,69	69,90	70,08	69,65	70,45	70,78	70,59	71,11	71,69	72,19	72,83	73,07	73,12
Κύπρος	77,23	77,15	77,37	77,65	77,40	77,22	77,97	77,73	79,00	78,71	79,07	79,25	78,86	80,33	80,05
Λετονία	69,22	69,35	69,48	69,61	69,74	69,86	69,99	70,12	70,25	70,38	70,84	71,18	70,96	70,91	71,16
Λιθουανία	68,99	68,57	69,08	70,25	71,07	71,38	71,76	72,19	71,75	71,88	72,13	72,01	71,26	71,09	70,92
Ουγγαρία	69,20	69,63	70,01	70,63	71,06	70,98	71,10	71,85	72,47	72,57	72,55	72,98	72,95	73,51	73,61
Μάλτα	77,20	77,22	77,23	77,26	77,63	77,51	77,42	78,37	78,94	78,84	78,68	79,38	79,41	79,50	79,93
Πολωνία	71,46	71,76	72,00	72,34	72,71	73,09	73,13	73,83	74,19	74,53	74,66	74,91	75,05	75,30	75,36
Ρουμανία	69,54	69,35	69,34	68,83	69,10	69,92	70,61	71,18	71,13	70,93	71,27	71,82	72,14	72,65	73,24
Σλοβενία	73,55	74,03	74,72	75,17	75,17	75,31	75,69	76,15	76,39	76,58	76,42	77,25	77,49	78,27	78,41
Σλοβακία	71,98	72,47	72,40	72,92	72,88	72,78	73,19	73,30	73,62	73,76	73,78	74,19	74,14	74,45	74,55

Πίνακας 84: Προσδόκιμο Ζωής (σε έτη) ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	76,56	77,02	77,05	77,25	77,56	77,75	77,91	78,19	78,48	78,62	78,70	79,35	79,53	79,94	80,08
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,11	1,01	1,12	1,11	1,08	1,03	1,06	1,03	0,98	0,94	0,84	0,87	0,79	0,84	0,88
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	76,56	77,00	77,07	77,24	77,55	77,73	77,91	78,19	78,50	78,65	78,70	79,40	79,56	80,01	80,17
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,07	0,87	0,99	1,00	0,99	0,96	1,01	0,97	0,92	0,86	0,72	0,76	0,71	0,76	0,78
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	76,87	77,29	77,32	77,45	77,85	77,94	78,13	78,50	78,85	79,01	78,97	79,64	79,65	80,25	80,29
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,55	1,20	1,35	1,50	1,47	1,43	1,47	1,44	1,41	1,38	1,16	1,24	1,22	1,20	1,20
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02	0,01	0,01
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	71,72	71,69	71,96	72,45	72,60	72,78	73,15	73,52	73,80	73,90	74,06	74,47	74,48	74,88	75,03
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,07	3,30	3,17	2,99	2,93	2,82	2,75	2,76	3,05	2,95	2,81	2,89	2,90	3,18	3,16
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,04	0,05	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	74,41	74,65	74,79	75,12	75,35	75,54	75,79	76,12	76,40	76,52	76,64	77,18	77,28	77,69	77,84
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	3,26	3,53	3,40	3,22	3,25	3,21	3,10	3,06	3,17	3,14	3,04	3,17	3,23	3,35	3,34
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,04	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04

Πίνακας 85: Ποσοστό Εγγεγραμμένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	25,1	26,4	29,1	29,6	29,4	29,7	29,9	29,6	29,4	29,8	30,2	30,8	30,9	31,2	31,3
Δανία	19,5	20,1	20,2	20,8	21,4	21,8	22,5	23,3	24,2	25,2	26,0	27,2	28,2	28,4	28,8
Γερμανία	18,0	18,2	18,4	18,3	18,2	17,9	18,3	18,6	19,1	19,9	20,7	21,8	22,3	22,7	22,6
Ελλάδα	16,6	17,5	16,6	18,6	20,8	21,4	22,8	22,4	30,0	33,8	36,1	39,9	37,1	38,4	36,6
Ισπανία	22,1	23,8	24,8	25,9	27,5	28,5	29,5	30,6	30,0	30,3	29,9	29,7	29,0	28,8	28,5
Γαλλία	30,3	30,5	30,3	30,6	30,2	29,7	30,1	30,4	30,2	29,3	29,6	29,7	28,7	29,0	28,6
Ιρλανδία	15,0	16,4	16,9	17,9	18,9	20,1	20,3	21,1	21,6	22,5	22,9	23,8	23,2	23,0	23,1
Ιταλία	23,5	23,8	24,0	23,8	25,5	25,2	24,3	24,2	25,1	26,2	28,3	29,7	30,0	30,7	31,1
Λουξεμβούργο	26,7	28,1	27,9	28,2	28,5	30,2	31,3	32,6	33,1	33,4	34,2	34,6	35,0	35,4	35,7
Ολλανδία	27,6	29,0	27,5	26,9	25,7	25,3	26,3	27,2	27,5	27,8	28,3	28,9	29,8	30,8	31,7
Αυστρία	18,4	18,4	19,0	19,4	19,5	20,1	21,3	20,1	20,5	19,5	20,3	21,2	21,6	22,3	23,9
Πορτογαλία	14,9	16,9	18,5	19,8	21,1	21,9	22,8	24,7	25,3	25,9	26,1	26,1	25,9	25,4	25,3
Φιλανδία	25,8	27,1	28,2	29,5	31,4	35,0	36,3	37,9	38,7	38,9	40,1	40,3	40,1	39,9	39,6
Σουηδία	17,4	18,4	19,3	20,6	21,8	22,2	25,8	26,8	27,5	28,9	30,4	31,2	30,9	30,5	29,2
Ηνωμένο Βασίλειο	14,2	15,6	17,2	17,2	17,9	18,4	19,6	19,5	19,8	20,7	20,3	20,3	20,2	20,1	19,8
Βουλγαρία	20,98	21,45	21,92	22,41	22,89	23,40	23,70	23,80	22,90	22,70	23,50	24,20	26,50	27,00	29,00
Τσεχία	10,08	11,00	12,00	12,30	12,56	13,70	15,10	17,10	19,10	21,30	22,60	24,90	27,70	28,50	30,50
Εσθονία	20,00	20,64	21,30	21,60	22,29	23,00	25,60	27,30	28,10	29,10	28,90	30,30	30,80	30,80	31,20
Κύπρος	9,33	9,76	10,20	10,33	10,80	11,29	11,80	10,80	11,50	14,40	21,00	21,90	17,60	17,00	17,30
Λετονία	17,65	18,43	19,25	20,11	21,00	21,50	24,10	23,30	25,80	28,10	29,30	31,70	32,80	32,90	32,60
Λιθουανία	14,55	15,68	16,90	17,91	19,30	20,00	22,80	26,20	29,00	31,10	34,30	36,20	38,80	39,00	40,10
Ουγγαρία	12,06	12,95	13,90	14,53	15,60	15,90	18,30	20,10	21,20	23,00	25,50	28,00	29,50	30,30	30,80
Μάλτα	7,18	7,63	7,98	8,48	9,01	9,13	9,70	13,20	11,10	10,90	14,40	15,50	15,40	18,30	16,20
Πολωνία	18,15	19,23	20,38	21,60	22,20	23,10	26,20	28,80	32,30	34,70	35,90	37,20	38,40	39,30	40,00
Ρουμανία	7,10	7,90	8,63	9,60	10,30	10,70	12,00	13,30	15,50	18,60	20,40	21,80	23,20	26,00	28,00
Σλοβενία	20,37	21,54	22,78	24,10	25,20	27,10	30,90	32,20	34,80	37,80	39,20	40,00	42,80	44,50	46,10
Σλοβακία	12,74	13,60	13,60	14,05	15,00	15,30	15,64	16,70	17,60	18,60	19,30	21,20	23,00	25,10	27,30

Πίνακας 86: Ποσοστό Εγγεγραμμένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	21,01	22,02	22,53	23,15	23,85	24,49	25,41	25,93	26,80	27,47	28,23	29,01	28,86	29,10	29,05
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,20	5,16	5,04	4,85	4,68	5,08	5,10	5,48	5,40	5,51	5,81	6,06	5,69	5,82	5,55
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,25	0,23	0,22	0,21	0,20	0,21	0,20	0,21	0,20	0,20	0,21	0,21	0,20	0,20	0,19
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	22,01	23,01	23,44	24,05	24,72	25,41	26,10	26,61	27,54	28,10	28,89	29,71	29,46	29,80	29,83
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,27	5,25	5,23	4,98	4,79	5,24	5,36	5,77	5,60	5,78	5,99	6,21	5,80	5,91	5,55
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,24	0,23	0,22	0,21	0,19	0,21	0,21	0,22	0,20	0,21	0,21	0,21	0,20	0,20	0,19
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	19,28	20,49	20,97	22,02	23,70	24,25	24,85	25,48	27,60	29,05	30,10	31,35	30,50	30,83	30,38
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	4,15	3,80	4,05	3,40	3,31	3,30	3,18	3,56	2,77	3,75	4,29	5,95	4,73	5,51	4,78
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,22	0,19	0,19	0,15	0,14	0,14	0,13	0,14	0,10	0,13	0,14	0,19	0,16	0,18	0,16
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	14,18	14,98	15,74	16,42	17,18	17,84	19,65	21,07	22,41	24,19	26,19	27,74	28,88	29,89	30,76
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	5,15	5,23	5,37	5,54	5,65	5,92	6,80	6,91	7,80	8,15	7,47	7,48	8,45	8,22	8,67
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,36	0,35	0,34	0,34	0,33	0,33	0,35	0,33	0,35	0,34	0,29	0,27	0,29	0,28	0,28
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	17,98	18,89	19,51	20,16	20,89	21,54	22,85	23,77	24,85	26,01	27,32	28,45	28,86	29,45	29,81
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	6,14	6,21	6,14	6,10	6,06	6,33	6,48	6,51	6,81	6,87	6,54	6,63	6,90	6,85	7,01
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,34	0,33	0,31	0,30	0,29	0,29	0,28	0,27	0,27	0,26	0,24	0,23	0,24	0,23	0,24

Πίνακας 87: Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	43,70	43,40	43,20	43,00	42,80	42,50	42,20	41,90	41,60	41,30	41,10	40,80	40,50	40,20	40,00
Δανία	43,80	43,50	43,20	42,80	42,50	42,10	41,60	41,20	40,80	40,40	40,20	39,80	39,60	39,40	39,20
Γερμανία	43,60	43,50	43,30	43,10	42,90	42,70	42,50	42,20	42,00	41,80	41,50	41,30	40,90	40,60	40,00
Ελλάδα	42,90	43,10	43,30	43,60	43,80	43,90	44,00	44,20	44,30	44,00	43,70	43,40	42,90	42,50	42,10
Ισπανία	45,50	45,80	45,90	46,10	46,20	46,30	46,30	46,20	46,20	46,00	45,90	45,60	45,50	45,20	44,90
Γαλλία	44,50	44,10	43,60	43,30	43,10	42,80	42,40	42,10	41,70	41,50	41,20	41,00	40,70	40,40	40,00
Ιρλανδία	44,60	44,80	45,10	45,40	45,70	45,90	46,00	46,10	46,30	46,40	46,40	46,40	46,30	46,60	46,80
Ιταλία	44,40	44,10	43,80	43,50	43,30	43,10	42,90	42,50	42,20	41,80	41,50	41,40	41,10	40,80	40,40
Λουξεμβούργο	45,10	44,90	44,60	44,40	44,20	43,90	43,70	43,40	44,10	43,90	43,50	43,40	43,10	43,00	42,90
Ολλανδία	46,80	46,30	45,70	45,20	44,80	44,40	44,00	43,50	43,10	42,80	42,30	41,90	41,50	41,00	40,50
Αυστρία	45,00	44,70	44,40	44,30	44,10	44,10	44,00	43,80	43,60	43,40	43,20	43,00	42,80	42,50	42,20
Πορτογαλία	44,30	44,30	44,40	44,40	44,50	44,40	44,30	44,20	44,00	43,80	43,60	43,30	43,00	42,60	42,20
Φιλανδία	43,90	43,10	42,60	42,00	41,50	41,10	40,80	40,40	40,00	39,60	39,20	39,00	38,60	38,50	38,30
Σουηδία	40,90	40,40	40,00	39,80	39,60	39,40	39,10	39,10	38,90	38,90	38,90	39,00	39,10	39,20	39,40
Ηνωμένο Βασίλειο	42,60	42,20	42,00	41,90	41,70	41,70	41,50	41,50	41,60	41,60	41,60	41,60	41,50	41,60	41,60
Βουλγαρία	41,80	41,80	41,80	41,70	42,00	42,10	42,20	42,30	42,40	41,80	41,90	42,00	42,10	42,10	41,90
Τσεχία	44,40	44,30	44,40	44,30	44,10	44,00	43,80	43,70	43,50	43,20	43,20	43,30	43,40	43,50	43,60
Εσθονία	42,30	42,10	41,80	41,80	41,70	41,90	42,10	42,20	42,30	42,40	42,70	43,00	43,10	43,10	42,90
Κύπρος	44,30	44,20	44,10	44,20	44,20	44,30	44,40	44,60	44,70	44,60	44,60	45,00	45,50	45,70	45,60
Λετονία	41,60	41,50	41,40	41,60	41,80	41,90	42,40	42,70	42,80	43,20	43,40	43,60	43,80	43,80	43,70
Λιθουανία	43,80	43,80	43,70	43,70	43,60	43,60	43,70	43,80	43,90	44,10	44,30	44,30	44,30	44,30	44,10
Ουγγαρία	43,60	43,70	43,70	43,50	43,40	43,30	42,90	42,40	42,00	41,80	41,70	41,70	41,70	41,80	42,00
Μάλτα	45,00	44,70	44,40	44,10	43,00	42,90	42,80	42,60	42,70	42,50	42,30	42,10	41,90	41,40	41,40
Πολωνία	45,50	45,50	45,50	45,50	45,40	45,50	45,50	45,50	45,10	45,00	44,80	44,60	44,50	44,30	44,30
Ρουμανία	44,40	44,80	45,00	45,10	45,30	45,40	45,30	45,20	45,20	44,50	44,80	45,00	45,20	45,30	45,30
Σλοβενία	46,10	46,00	46,00	46,10	46,10	45,80	45,40	45,30	44,90	44,50	44,20	44,00	43,60	43,30	42,80
Σλοβακία	46,10	46,40	46,60	46,70	46,70	46,70	46,70	46,70	46,50	46,60	46,50	46,50	46,40	46,40	46,40

Πίνακας 88: Ποσοστό Πληθυσμού 15 - 44 ετών ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	44,11	43,88	43,67	43,52	43,38	43,22	43,02	42,82	42,69	42,48	42,25	42,06	41,81	41,61	41,37
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,36	1,44	1,49	1,58	1,69	1,79	1,90	1,96	2,10	2,14	2,17	2,16	2,17	2,21	2,26
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	44,53	44,34	44,16	44,03	43,91	43,76	43,59	43,38	43,26	43,03	42,76	42,54	42,24	41,99	41,69
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,01	1,02	1,04	1,16	1,31	1,45	1,57	1,70	1,88	1,97	2,06	2,08	2,16	2,25	2,37
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	44,28	44,33	44,35	44,40	44,45	44,43	44,38	44,28	44,18	43,90	43,68	43,43	43,13	42,78	42,40
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,07	1,11	1,13	1,20	1,27	1,36	1,42	1,51	1,64	1,72	1,80	1,72	1,81	1,82	1,86
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	44,08	44,07	44,03	44,03	43,94	43,95	43,93	43,92	43,83	43,68	43,70	43,76	43,79	43,75	43,67
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,54	1,60	1,68	1,69	1,68	1,63	1,52	1,52	1,44	1,45	1,42	1,43	1,48	1,55	1,56
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	44,09	43,96	43,83	43,74	43,63	43,54	43,43	43,31	43,20	43,01	42,90	42,81	42,69	42,56	42,39
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	1,42	1,48	1,56	1,62	1,68	1,73	1,77	1,83	1,89	1,93	1,98	2,03	2,11	2,20	2,27
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05

Πίνακας 89: Λόγος γυναικών προς άνδρες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Βέλγιο	1,045	1,045	1,045	1,045	1,046	1,046	1,045	1,045	1,045	1,045	1,044	1,044	1,044	1,043	1,043
Δανία	1,028	1,027	1,027	1,026	1,025	1,024	1,024	1,023	1,023	1,023	1,022	1,021	1,021	1,021	1,020
Γερμανία	1,060	1,058	1,057	1,054	1,053	1,052	1,051	1,049	1,048	1,047	1,046	1,045	1,044	1,044	1,042
Ελλάδα	1,025	1,022	1,021	1,020	1,019	1,019	1,019	1,019	1,020	1,020	1,020	1,020	1,020	1,020	1,019
Ισπανία	1,042	1,042	1,042	1,042	1,042	1,042	1,043	1,043	1,041	1,040	1,037	1,036	1,033	1,029	1,027
Γαλλία	1,055	1,056	1,057	1,058	1,058	1,059	1,059	1,061	1,062	1,063	1,064	1,065	1,066	1,058	1,066
Ιρλανδία	1,010	1,011	1,013	1,014	1,014	1,014	1,013	1,013	1,011	1,012	1,012	1,011	1,007	1,003	0,999
Ιταλία	1,061	1,061	1,062	1,063	1,063	1,064	1,065	1,065	1,066	1,066	1,064	1,062	1,060	1,060	1,059
Λουξεμβούργο	1,036	1,036	1,037	1,038	1,037	1,035	1,032	1,030	1,030	1,029	1,028	1,025	1,022	1,021	1,020
Ολλανδία	1,022	1,022	1,022	1,022	1,023	1,022	1,022	1,022	1,021	1,020	1,020	1,021	1,022	1,022	1,022
Αυστρία	1,078	1,075	1,073	1,073	1,072	1,071	1,070	1,069	1,067	1,064	1,061	1,060	1,058	1,056	1,055
Πορτογαλία	1,075	1,076	1,075	1,075	1,075	1,074	1,074	1,073	1,072	1,070	1,069	1,068	1,067	1,066	1,066
Φιλανδία	1,057	1,056	1,055	1,054	1,052	1,051	1,051	1,050	1,048	1,047	1,046	1,045	1,044	1,043	1,042
Σουηδία	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,023	1,022	1,021	1,020	1,019	1,018	1,017	1,015
Ηνωμένο Βασίλειο	1,058	1,058	1,058	1,057	1,056	1,055	1,054	1,053	1,051	1,049	1,047	1,045	1,043	1,041	1,039
Βουλγαρία	1,035	1,038	1,041	1,043	1,046	1,048	1,050	1,052	1,054	1,054	1,056	1,058	1,060	1,062	1,064
Τσεχία	1,060	1,059	1,058	1,057	1,057	1,056	1,056	1,055	1,055	1,054	1,054	1,053	1,052	1,049	1,047
Εσθονία	1,149	1,153	1,157	1,161	1,165	1,167	1,168	1,169	1,168	1,169	1,170	1,171	1,171	1,171	1,171
Κύπρος	1,007	1,013	1,017	1,021	1,024	1,028	1,030	1,033	1,035	1,038	1,040	1,033	1,029	1,028	1,031
Λετονία	1,157	1,162	1,166	1,169	1,170	1,170	1,170	1,171	1,171	1,172	1,173	1,171	1,170	1,170	1,171
Λιθουανία	1,116	1,118	1,121	1,125	1,128	1,131	1,133	1,136	1,138	1,140	1,141	1,142	1,143	1,145	1,146
Ουγγαρία	1,087	1,089	1,092	1,094	1,095	1,097	1,099	1,101	1,103	1,104	1,105	1,106	1,107	1,106	1,106
Μάλτα	1,023	1,022	1,021	1,023	1,018	1,017	1,017	1,016	1,021	1,020	1,018	1,019	1,018	1,017	1,013
Πολωνία	1,054	1,054	1,055	1,055	1,056	1,056	1,057	1,058	1,064	1,064	1,065	1,066	1,067	1,068	1,069
Ρουμανία	1,035	1,037	1,038	1,040	1,041	1,043	1,044	1,045	1,046	1,047	1,049	1,050	1,051	1,051	1,052
Σλοβενία	1,062	1,063	1,063	1,056	1,051	1,050	1,054	1,048	1,046	1,045	1,045	1,044	1,045	1,041	1,037
Σλοβακία	1,052	1,052	1,053	1,054	1,054	1,055	1,056	1,057	1,059	1,059	1,060	1,060	1,060	1,060	1,060

Πίνακας 90: Λόγος γυναικών προς άνδρες ανά ομάδα χωρών και στατιστικοί δείκτες

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ευρωπαϊκή Ένωση (15)															
Μέσος Όρος	1,045	1,045	1,045	1,044	1,044	1,043	1,043	1,043	1,042	1,041	1,040	1,039	1,038	1,036	1,036
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,020
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,020	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,018	0,018	0,018	0,018	0,019
Ευρωζώνη															
Μέσος Όρος	1,047	1,047	1,047	1,047	1,046	1,046	1,045	1,045	1,044	1,044	1,043	1,042	1,041	1,039	1,038
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,021	0,021	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,020	0,019	0,019	0,020	0,020	0,021
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,020	0,020	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019	0,020
Μεσογειακές Χώρες															
Μέσος Όρος	1,051	1,050	1,050	1,050	1,050	1,050	1,050	1,050	1,050	1,049	1,048	1,047	1,045	1,044	1,043
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,022	0,023	0,024	0,024	0,025	0,024	0,025	0,024	0,024	0,023	0,023	0,022	0,022	0,023	0,023
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,021	0,022	0,022	0,023	0,023	0,023	0,023	0,023	0,023	0,022	0,022	0,021	0,021	0,022	0,022
Νέα Μέλη (10)															
Μέσος Όρος	1,070	1,072	1,074	1,075	1,075	1,077	1,078	1,078	1,080	1,081	1,081	1,081	1,081	1,081	1,081
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,048	0,049	0,050	0,051	0,052	0,052	0,052	0,053	0,052	0,052	0,053	0,053	0,053	0,054	0,055
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,045	0,046	0,047	0,047	0,048	0,049	0,048	0,049	0,048	0,049	0,049	0,049	0,049	0,050	0,051
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)															
Μέσος Όρος	1,056	1,057	1,057	1,058	1,058	1,058	1,059	1,058	1,059	1,059	1,058	1,058	1,057	1,056	1,056
Τυπική Απόκλιση Τετραγώνου	0,037	0,038	0,039	0,039	0,040	0,041	0,041	0,041	0,042	0,042	0,043	0,043	0,043	0,044	0,045
Συντελεστής Μεταβλητότητας	0,035	0,036	0,036	0,037	0,038	0,038	0,039	0,039	0,039	0,040	0,040	0,041	0,041	0,042	0,042

Πίνακας 91: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δαπάνες για ποτά/καπνός, ένδυση/ υπόδηση, επικοινωνίες, εκπαίδευση, διατροφή μη-οιονπν., και οικιακά αγαθά ανά χώρα

	Ποτά/Καπνός		Ένδυση/ Υπόδηση		Επικοινωνίες		Εκπαίδευση		Διατροφή Μη-Οιονπν.		Οικιακά Αγαθά	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,1311	-4,0082	-5,2356	-3,9334	-4,3341	-4,0082	-4,5550	-3,8290	-3,9330	-3,8753	-4,0261	-3,9334
Δανία	-3,9715	-3,8290	-4,0384	-4,0082	-4,7576	-4,0082	-4,3649	-3,9334	-4,0381	-4,0082	-4,8069	-3,8290
Γερμανία	-3,9726	-3,8753	-3,9166	-3,8290	-3,9050	-3,8290	-4,0852	-3,8290	-4,7896	-4,0082	-4,4812	-3,8290
Ελλάδα	-3,9005	-3,8290	-4,0607	-3,8290	-3,8545	-3,8290	-4,0881	-3,8290	-3,9102	-3,8753	-4,0475	-4,0082
Ισπανία	-4,1296	-3,9334	-3,9128	-3,8290	-3,9835	-3,8290	-3,9729	-3,8290	-4,0567	-3,8753	-3,9027	-3,8290
Γαλλία	-5,7867	-3,8290	-3,9169	-3,8290	-4,0370	-3,8290	-4,6618	-3,8290	-3,9720	-3,8290	-4,8292	-3,8290
Ιρλανδία	-4,1530	-3,8290	-4,1603	-3,8290	-4,1601	-3,8290	-4,0687	-3,8290	-4,7132	-3,8290	-5,5552	-3,8290
Ιταλία	-4,1227	-3,8290	-3,9728	-3,8753	-4,0208	-3,8290	-3,9481	-3,8290	-4,3469	-4,0082	-3,9484	-3,8290
Λουξεμβούργο	-4,5168	-3,8290	-5,6851	-4,0082	-4,5669	-3,8290	-4,8464	-3,8753	-3,9285	-3,8753	-3,9880	-3,8753
Ολλανδία	-4,0327	-3,8290	-3,9007	-3,8290	-4,4931	-3,8290	-3,9216	-3,8753	-4,0457	-3,9334	-4,0842	-4,0082
Αυστρία	-4,4270	-3,9334	-4,3094	-3,8753	-4,0273	-4,0082	-7,2864	-3,8290	-7,1827	-3,8753	-3,9918	-3,8753
Πορτογαλία	-3,9750	-3,8753	-3,9325	-3,8753	-3,9256	-3,8290	-3,9440	-3,8753	-5,7589	-3,8290	-5,9562	-3,8290
Φιλανδία	-4,1287	-3,9334	-4,1478	-4,0082	-4,1050	-4,0082	-5,2533	-3,8290	-4,0602	-3,8753	-3,9890	-3,8290
Σουηδία	-4,0175	-3,8290	-8,8446	-4,0082	-4,1368	-3,8290	-4,5740	-3,8290	-3,9978	-3,8290	-4,3698	-4,0082
Ηνωμένο Βασίλειο	-4,3001	-3,8753	-4,6384	-4,0082	-4,5437	-3,8753	-4,5215	-3,8290	-3,9735	-3,8290	-4,3698	-3,8290
Βουλγαρία	-4,0372	-3,8753	-3,9595	-3,8753	-4,0132	-3,9334	-4,0819	-3,9334	-6,3282	-4,0082	-4,0534	-3,9334
Τσεχία	-4,1123	-3,8753	-4,1137	-3,8290	-3,9017	-3,8290	-3,8956	-3,8753	-4,0394	-4,0082	-3,9096	-3,8290
Εσθονία	-4,0670	-3,8290	-4,5864	-3,8753	-3,9204	-3,8753	-4,8900	-3,9334	-4,2746	-3,9334	-4,8183	-4,0082
Κύπρος	-4,0636	-3,9334	-3,9085	-3,8290	-3,9477	-3,8290	-4,6943	-4,0082	-3,9693	-3,8290	-3,9615	-3,8290
Λετονία	-4,3129	-3,8753	-4,3122	-3,8753	-3,9934	-3,8753	-4,7061	-3,8290	-3,9809	-3,8290	-3,9961	-3,8290
Λιθουανία	-4,4877	-3,8290	-3,9051	-3,8290	-3,9482	-3,8290	-3,8947	-3,8290	-4,2071	-4,0082	-4,8167	-3,9334
Ουγγαρία	-4,0561	-4,0082	-3,9271	-3,8290	-4,2068	-4,0082	-4,4800	-3,8290	-4,8031	-4,0082	-3,9840	-3,8290
Μάλτα	-3,9487	-3,8290	-4,0910	-4,0082	-4,1592	-3,8753	-4,8003	-3,9334	-4,1221	-3,8290	-4,0390	-3,9334
Πολωνία	-3,9298	-3,8290	-4,0663	-4,0082	-4,8891	-3,8753	-6,2385	-3,8290	-4,1158	-4,0082	-4,0138	-4,0082
Ρουμανία	-3,9405	-3,8290	-4,7226	-4,0082	-4,0944	-3,8290	-5,1412	-3,9334	-3,9714	-3,8290	-4,4159	-3,8290
Σλοβενία	-9,1458	-3,8290	-3,9639	-3,8290	-3,9965	-3,8290	-4,3357	-3,9334	-6,1549	-3,8753	-5,6026	-4,0082
Σλοβακία	-4,7430	-4,0082	-4,0764	-3,8290	-4,4477	-4,0082	-4,2444	-3,8290	-3,9562	-3,9334	-5,1293	-3,8753
ΕΕ (27)	-4,0859	-3,8290	-4,7338	-3,8290	-4,5159	-4,0082	-4,6243	-4,0082	-3,9971	-3,8290	-4,6624	-3,8290
ΕΕ (15)	-3,9638	-3,8290	-4,0036	-3,8290	-4,1061	-3,8290	-3,9591	-3,8290	-4,0587	-3,8290	-4,3457	-3,8290
Ευρωζώνη	-3,9187	-3,8290	-3,9332	-3,8290	-4,0651	-3,8290	-4,2905	-4,0082	-4,3544	-3,8290	-4,6613	-3,8290
Μεσογειακές Χώρες	-7,2829	-4,0082	-3,9096	-3,8290	-3,9048	-3,8753	-5,5442	-3,8290	-3,9807	-3,8290	-4,0395	-3,8290
Νέα Μέλη	-3,9581	-3,8290	-4,9704	-3,8290	-3,9381	-3,8753	-4,0381	-4,0082	-4,4687	-3,8753	-4,5430	-3,8290

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 92: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δαπάνες κατανάλωσης για υγεία, στέγαση, διάφορα αγαθά, αναψυχή, ξενοδοχεία και μεταφορές ανά χώρα

	Υγεία		Στέγαση		Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες		Αναψυχή/ Πολιτισμός		Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια		Μεταφορές	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,5750	-4,0082	-4,0126	-3,8753	-4,8862	-3,8290	-4,3319	-3,8290	-4,4928	-3,8290	-4,3270	-3,9334
Δανία	-3,9540	-3,8753	-4,3040	-3,8290	-4,7643	-4,0082	-4,9421	-3,8753	-3,9156	-3,8290	-4,3938	-3,8290
Γερμανία	-4,1469	-4,0082	-4,3245	-3,8290	-4,5713	-3,8290	-4,0183	-3,8290	-4,3720	-3,8290	-4,1353	-3,8290
Ελλάδα	-3,9461	-3,8290	-3,9575	-3,8290	-4,7192	-3,8290	-4,2575	-3,8290	-3,9681	-3,8290	-4,1824	-3,8290
Ισπανία	-3,9991	-3,8290	-4,2419	-3,8290	-3,9944	-3,8290	-4,0803	-3,8290	-4,6524	-3,8753	-4,4984	-4,0082
Γαλλία	-6,3630	-3,8753	-4,0574	-3,8290	-4,3727	-3,8753	-3,8588	-3,8290	-4,1139	-3,8290	-4,1944	-4,0082
Ιρλανδία	-4,1438	-4,0082	-3,9588	-3,9334	-4,0509	-3,9334	-4,5967	-3,8753	-4,0301	-3,8753	-3,9904	-3,8290
Ιταλία	-3,9586	-3,8290	-4,6926	-3,8290	-4,0578	-4,0082	-4,5982	-3,9334	-4,0883	-3,8290	-3,9552	-3,8290
Λουξεμβούργο	-3,9696	-3,8290	-4,3899	-4,0082	-4,5028	-3,8753	-3,9134	-3,8290	-3,9835	-3,8290	-3,9394	-3,8753
Ολλανδία	-4,0946	-3,8290	-4,2486	-4,0082	-4,0332	-4,0082	-3,9816	-3,8290	-4,5283	-4,0082	-5,5575	-3,8290
Αυστρία	-3,9278	-3,8753	-4,0386	-3,8290	-4,0446	-3,8290	-4,2460	-4,0082	-3,9650	-3,8290	-5,3397	-3,9334
Πορτογαλία	-4,0127	-3,9334	-4,5394	-3,8290	-3,9406	-3,9334	-3,9383	-3,8290	-5,0068	-3,8753	-4,6259	-4,0082
Φιλανδία	-7,5632	-3,8753	-4,6107	-4,0082	-4,8735	-4,0082	-4,6090	-3,8290	-3,9943	-3,9334	-3,9682	-3,8290
Σουηδία	-4,5321	-3,8290	-4,9010	-4,0082	-4,1631	-4,0082	-4,1689	-4,0082	-3,8535	-3,8290	-4,3503	-4,0082
Ηνωμένο Βασίλειο	-4,3430	-3,8753	-4,2689	-3,8753	-3,9746	-3,9334	-4,7934	-3,8753	-7,8577	-3,8290	-4,2592	-3,8290
Βουλγαρία	-4,0483	-3,8290	-4,6521	-3,8753	-4,3986	-3,8290	-3,9456	-3,9334	-3,9870	-3,9334	-4,5850	-3,8290
Τσεχία	-5,2441	-3,8753	-4,4117	-3,9334	-4,0347	-3,8290	-3,9608	-3,9334	-4,1142	-3,8290	-3,9449	-3,8753
Εσθονία	-3,9627	-3,9334	-4,7397	-4,0082	-4,5401	-3,8753	-4,7213	-4,0082	-4,4968	-3,9334	-4,0202	-3,8290
Κύπρος	-4,0673	-4,0082	-4,6351	-3,8290	-4,1812	-3,9334	-4,5435	-4,0082	-4,4036	-4,0082	-4,7412	-4,0082
Λετονία	-3,8359	-3,8290	-5,7521	-3,8753	-4,2091	-3,8290	-5,2286	-3,8753	-3,9916	-3,9334	-3,9998	-3,8290
Λιθουανία	-4,1884	-3,8753	-6,3132	-4,0082	-7,3519	-4,0082	-3,9879	-3,8290	-4,5804	-4,0082	-5,9738	-3,8290
Ουγγαρία	-4,1940	-3,9334	-4,9160	-4,0082	-3,9843	-3,8290	-3,9036	-3,8753	-3,9431	-3,8290	-4,3798	-4,0082
Μάλτα	-7,2641	-3,8290	-3,9119	-3,8290	-3,9530	-3,8290	-4,4151	-3,8290	-3,9592	-3,8753	-4,0904	-3,9334
Πολωνία	-4,2028	-3,8290	-4,4605	-4,0082	-4,4836	-4,0082	-3,9550	-3,8290	-4,7070	-3,8290	-3,9143	-3,8290
Ρουμανία	-4,5865	-3,9334	-5,0444	-3,8290	-4,1490	-3,9334	-6,2286	-4,0082	-4,0313	-3,9334	-4,8541	-3,8753
Σλοβενία	-7,5123	-4,0082	-5,2537	-4,0082	-4,4414	-3,8753	-4,5931	-3,8290	-4,9714	-3,9334	-3,9470	-3,8290
Σλοβακία	-4,2309	-3,9334	-4,1266	-3,8753	-5,2436	-3,9334	-3,9436	-3,8290	-4,7744	-3,8753	-4,1364	-3,8290
ΕΕ (27)	-4,0408	-4,0082	-4,1271	-3,8290	-4,6870	-4,0082	-3,8898	-3,8290	-3,9166	-3,8290	-4,1761	-3,8753
ΕΕ (15)	-4,2732	-4,0082	-4,3707	-4,0082	-5,6058	-4,0082	-3,9963	-3,8290	-3,9814	-3,8290	-4,6908	-3,8290
Ευρωζώνη	-4,1191	-4,0082	-4,4226	-4,0082	-5,6458	-4,0082	-3,9411	-3,8290	-4,9930	-3,8290	-4,6623	-3,8753
Μεσογειακές Χώρες	-5,2222	-3,8290	-4,2154	-4,0082	-5,0612	-4,0082	-4,0239	-3,9334	-4,3162	-3,8753	-4,7001	-4,0082
Νέα Μέλη	-4,0864	-3,8290	-6,1700	-3,8753	-3,9984	-3,9334	-3,9515	-3,8290	-4,1927	-3,8753	-4,6051	-3,8290

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 93: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δείκτη τιμών για ποτά/καπνός, ένδυση/ υπόδηση, επικοινωνίες, εκπαίδευση, διατροφή μη-οινοπν., και οικιακά αγαθά ανά χώρα

	Ποτά/Καπνός		Ένδυση/ Υπόδηση		Επικοινωνίες		Εκπαίδευση		Διατροφή Μη-Οινοπν.		Οικιακά Αγαθά	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,9742	-3,9334	-4,0400	-3,9334	-4,5168	-4,0082	-4,8524	-4,0082	-3,9961	-3,8290	-4,6466	-3,8290
Δανία	-4,9012	-4,0082	-3,9854	-3,8753	-3,9859	-3,8753	-4,6417	-4,0082	-3,9292	-3,8753	-5,9805	-3,8753
Γερμανία	-3,9469	-3,8753	-4,0902	-4,0082	-4,0099	-3,8290	-4,0467	-3,8290	-3,9846	-3,8290	-4,6521	-3,8290
Ελλάδα	-4,8150	-3,8290	-4,6021	-4,0082	-3,9120	-3,8290	-4,7520	-4,0082	-4,7093	-3,8753	-4,7468	-3,8753
Ισπανία	-4,8860	-4,0082	-3,9547	-3,8290	-4,3136	-4,0082	-3,9992	-3,8290	-4,8760	-4,0082	-4,6699	-3,8753
Γαλλία	-4,5194	-3,9334	-4,0498	-4,0082	-4,0218	-3,9334	-3,9989	-3,8290	-4,0157	-4,0082	-4,3287	-4,0082
Ιρλανδία	-4,3074	-4,0082	-5,9987	-4,0082	-5,2690	-4,0082	-3,9367	-3,9334	-3,9832	-3,8290	-3,8622	-3,8290
Ιταλία	-4,8606	-4,0082	-5,0446	-4,0082	-4,6924	-4,0082	-4,0345	-3,8290	-4,2385	-4,0082	-4,1608	-3,8290
Λουξεμβούργο	-4,7185	-3,8290	-4,3753	-3,8290	-4,7083	-3,8290	-4,4075	-3,8753	-4,4011	-4,0082	-4,7101	-4,0082
Ολλανδία	-4,2971	-3,9334	-4,8587	-4,0082	-4,7787	-4,0082	-4,3953	-4,0082	-4,5014	-3,8290	-4,1969	-4,0082
Αυστρία	-4,7855	-3,8290	-5,8387	-3,8753	-4,4849	-3,9334	-4,5566	-3,8290	-3,9341	-3,8290	-7,2081	-3,8753
Πορτογαλία	-4,6490	-3,8753	-4,8402	-4,0082	-4,7719	-4,0082	-3,9832	-3,9334	-4,0921	-4,0082	-4,8623	-3,8753
Φιλανδία	-4,7762	-3,9334	-6,9941	-3,9334	-4,3398	-3,9334	-4,7280	-3,9334	-4,9326	-3,8290	-6,6469	-3,9334
Σουηδία	-3,9481	-3,8290	-4,5763	-4,0082	-3,9134	-3,8290	-4,8600	-3,8290	-4,4236	-3,9334	-4,8653	-3,9334
Ηνωμένο Βασίλειο	-4,5880	-3,8290	-3,9939	-3,8290	-3,9902	-3,8290	-3,9423	-3,8290	-4,8868	-3,8290	-4,0305	-3,8290
Βουλγαρία	-4,2782	-3,8290	-3,9659	-3,8290	-4,1273	-3,8290	-3,9299	-3,8290	-4,3635	-3,8290	-4,8038	-4,0082
Τσεχία	-4,2061	-3,8290	-3,9985	-3,8290	-4,4206	-4,0082	-3,9986	-3,8290	-4,0441	-3,8753	-4,9829	-4,0082
Εσθονία	-4,8237	-3,9334	-4,0376	-3,8290	-4,2398	-3,8753	-4,3041	-3,8290	-4,0411	-3,8290	-4,9865	-4,0082
Κύπρος	-3,9593	-3,8753	-3,9568	-3,8290	-4,4756	-3,8290	-4,0551	-3,8753	-4,2969	-4,0082	-4,2299	-3,8290
Λετονία	-3,8571	-3,8290	-3,9445	-3,8290	-5,2782	-4,0082	-4,7840	-4,0082	-4,3627	-3,9334	-4,8409	-3,8753
Λιθουανία	-3,9073	-3,8290	-3,9014	-3,8290	-3,9224	-3,8753	-3,9533	-3,8290	-4,5491	-3,8290	-4,7016	-3,9334
Ουγγαρία	-5,9989	-3,8753	-4,1786	-4,0082	-4,3413	-3,8290	-4,8273	-4,0082	-3,9718	-3,8753	-4,0139	-4,0082
Μάλτα	-3,9744	-3,8290	-4,0828	-3,8290	-4,2026	-3,8753	-4,5033	-3,8290	-4,6126	-3,9334	-3,9057	-3,8290
Πολωνία	-3,8402	-3,8290	-3,9729	-3,8290	-5,6829	-4,0082	-4,1575	-4,0082	-4,9030	-3,8753	-4,9934	-4,0082
Ρουμανία	-3,9481	-3,8290	-3,8417	-3,8290	-3,9481	-3,8290	-5,0391	-3,8290	-3,9217	-3,8290	-4,4340	-4,0082
Σλοβενία	-3,9032	-3,8290	-4,2240	-3,8753	-4,9009	-4,0082	-5,7248	-3,8290	-3,9891	-3,8753	-4,4402	-4,0082
Σλοβακία	-4,3356	-3,9334	-4,3255	-3,8753	-3,9799	-3,9334	-3,9644	-3,8753	-4,7825	-3,8753	-6,2320	-3,9334
ΕΕ (27)	-4,1830	-3,8290	-4,0254	-3,8290	-4,1837	-4,0082	-4,9058	-3,9334	-4,4456	-3,8290	-3,9813	-3,8290
ΕΕ (15)	-4,5553	-3,8753	-4,9178	-4,0082	-4,0063	-3,9334	-3,9398	-3,8753	-4,3635	-3,8290	-4,7357	-4,0082
Ευρωζώνη	-4,6198	-3,8753	-5,9770	-4,0082	-5,4470	-3,9334	-3,9378	-3,8290	-4,1601	-4,0082	-5,1878	-4,0082
Μεσογειακές Χώρες	-4,0951	-4,0082	-4,5652	-4,0082	-4,5090	-3,8753	-4,5308	-4,0082	-5,4093	-4,0082	-8,2020	-3,8753
Νέα Μέλη	-3,9762	-3,9334	-4,2637	-3,8290	-4,5415	-4,0082	-4,9024	-3,9334	-4,1808	-3,8290	-4,0134	-4,0082

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 94: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δείκτη τιμών καταναλωτή για υγεία, στέγαση, διάφορα αγαθά, αναψυχή, ξενοδοχεία και μεταφορές ανά χώρα

	Υγεία		Στέγαση		Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες		Αναψυχή/ Πολιτισμός		Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια		Μεταφορές	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,5787	-3,8290	-4,8302	-3,8753	-3,8570	-3,8290	-4,7924	-4,0082	-4,0214	-3,8290	-4,2129	-3,8753
Δανία	-4,7886	-4,0082	-4,0828	-3,9334	-4,1108	-4,0082	-4,1855	-4,0082	-3,9239	-3,8290	-4,8920	-4,0082
Γερμανία	-3,9477	-3,8290	-4,3688	-3,9334	-4,8350	-3,8753	-4,3401	-4,0082	-3,9295	-3,8290	-4,3904	-4,0082
Ελλάδα	-3,9871	-3,8290	-4,9410	-4,0082	-3,9574	-3,8290	-4,6553	-4,0082	-4,4632	-4,0082	-4,8456	-4,0082
Ισπανία	-3,9783	-3,8290	-4,2419	-3,8290	-3,9017	-3,8290	-3,9303	-3,8290	-4,1265	-4,0082	-3,9940	-3,8753
Γαλλία	-4,0985	-3,8753	-3,9564	-3,8290	-4,2040	-3,8753	-4,5942	-4,0082	-3,9282	-3,8290	-4,9700	-3,9334
Ιρλανδία	-4,5828	-4,0082	-3,9226	-3,8290	-4,5650	-4,0082	-4,6468	-4,0082	-4,3323	-3,8290	-4,3139	-3,8753
Ιταλία	-3,8750	-3,8290	-4,9013	-4,0082	-5,7361	-3,8753	-7,3342	-4,0082	-4,8213	-4,0082	-5,8930	-3,8753
Λουξεμβούργο	-3,9527	-3,9334	-4,9709	-4,0082	-3,9192	-3,8753	-3,9419	-3,8290	-4,0613	-3,9334	-3,9373	-3,9334
Ολλανδία	-6,6891	-4,0082	-4,5951	-3,8290	-4,2244	-4,0082	-3,9005	-3,8290	-4,3275	-3,8290	-3,9939	-3,8753
Αυστρία	-4,4587	-3,8290	-4,2113	-4,0082	-4,1877	-4,0082	-4,4842	-3,8753	-7,7555	-3,8753	-4,0961	-3,9334
Πορτογαλία	-4,5048	-3,8290	-4,6686	-4,0082	-3,9778	-3,8290	-5,3570	-3,8753	-3,9280	-3,8753	-4,9214	-4,0082
Φιλανδία	-4,7731	-4,0082	-4,4417	-4,0082	-4,7747	-4,0082	-4,4825	-4,0082	-5,5245	-4,0082	-5,3810	-4,0082
Σουηδία	-4,6263	-3,9334	-4,9010	-4,0082	-4,3485	-3,8753	-4,1194	-4,0082	-4,7141	-4,0082	-4,5095	-3,9334
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,9845	-3,8290	-4,2689	-3,8753	-3,9513	-3,8290	-3,9423	-3,8290	-3,9117	-3,8290	-3,9832	-3,8290
Βουλγαρία	-3,9458	-3,8290	-4,5690	-3,8290	-3,9705	-3,9334	-3,9183	-3,8753	-4,9143	-4,0082	-3,9676	-3,8753
Τσεχία	-3,9015	-3,8753	-4,3961	-3,8290	-4,4785	-4,0082	-4,2579	-3,8290	-3,9894	-3,8290	-4,2064	-4,0082
Εσθονία	-4,3567	-3,9334	-4,7755	-3,9334	-7,7048	-4,0082	-4,7746	-3,8290	-3,9629	-3,8290	-4,0253	-3,8290
Κύπρος	-4,6480	-4,0082	-4,9351	-4,0082	-5,8531	-3,8290	-3,9757	-3,8753	-3,9038	-3,8290	-5,2748	-3,8290
Λετονία	-4,4943	-4,0082	-4,5081	-3,8290	-4,9596	-4,0082	-4,0253	-3,8290	-4,6174	-4,0082	-4,5947	-3,8753
Λιθουανία	-4,1528	-4,0082	-4,6939	-3,9334	-3,9316	-3,8290	-4,3155	-3,9334	-3,9476	-3,8290	-3,9436	-3,8290
Ουγγαρία	-4,1488	-3,8290	-4,0363	-3,8290	-3,9350	-3,8290	-4,8926	-3,8290	-4,3441	-3,8753	-4,2977	-3,8753
Μάλτα	-3,9292	-3,8753	-4,6991	-4,0082	-4,5057	-3,9334	-3,9325	-3,8290	-3,9515	-3,8290	-4,3972	-4,0082
Πολωνία	-4,2641	-4,0082	-3,9766	-3,9334	-4,4099	-3,8290	-4,4637	-3,9334	-7,3932	-4,0082	-3,9704	-3,8753
Ρουμανία	-4,1034	-3,8290	-4,3468	-3,8290	-4,1859	-3,8290	-4,3938	-4,0082	-4,7789	-3,8290	-4,0151	-3,9334
Σλοβενία	-4,2492	-4,0082	-5,2537	-4,0082	-3,9057	-3,8753	-3,9247	-3,8753	-3,9789	-3,8753	-3,9432	-3,8290
Σλοβακία	-4,7246	-3,8290	-4,1266	-3,8753	-4,9675	-4,0082	-5,2204	-3,8290	-4,0047	-3,8290	-3,9213	-3,8290
ΕΕ (27)	-4,8232	-3,8290	-7,0737	-3,8753	-4,7024	-3,9334	-5,1727	-3,8753	-4,3975	-3,8290	-4,8630	-4,0082
ΕΕ (15)	-4,9801	-3,8290	-4,1547	-4,0082	-4,2520	-3,8290	-4,7336	-3,8290	-3,9557	-3,8290	-5,3434	-4,0082
Ευρωζώνη	-4,4728	-3,8290	-4,4899	-4,0082	-4,2749	-3,8290	-3,8940	-3,8753	-4,1116	-4,0082	-4,9067	-4,0082
Μεσογειακές Χώρες	-4,2972	-3,8290	-4,1507	-3,9334	-3,9681	-3,8290	-4,9839	-3,8753	-4,1023	-3,8290	-4,9105	-3,9334
Νέα Μέλη	-4,5785	-3,8290	-5,7644	-3,8753	-3,9765	-3,8290	-4,9954	-4,0082	-4,6941	-3,8290	-4,5980	-3,8753

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 95: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε εισόδημα, πλούτο, επιτόκια κατανάλωσης, στεγαστικά επιτόκια, δημόσιες δαπάνες και δημόσιες δαπάνες για υγεία ανά χώρα

	Διαθέσιμο Εισόδημα		Διαθέσιμο Πλούτος		Επιτόκια Κατανάλωσης		Στεγαστικά Επιτόκια		Δημόσιες Δαπάνες		Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,7183	-3,8290	-4,4403	-3,9334	-4,0087	-4,0082	-4,0310	-4,0082	-5,8385	-3,8290	-4,0177	-3,8753
Δανία	-4,1063	-4,0082	-3,9874	-3,9334	-5,5335	-3,8290	-4,6738	-4,0082	-3,9872	-3,8290	-4,2570	-3,8290
Γερμανία	-3,9750	-3,8290	-3,9588	-3,9334	-3,8654	-3,8290	-4,8670	-4,0082	-5,0994	-3,8290	-3,9183	-3,8290
Ελλάδα	-4,1663	-3,8753	-3,9407	-3,8290	-3,9821	-3,8753	-3,9582	-3,8753	-3,9381	-3,8753	-5,6242	-3,9334
Ισπανία	-3,9885	-3,8290	-3,9775	-3,8290	-4,3917	-3,8290	-5,8275	-4,0082	-3,9820	-3,8290	-3,9394	-3,8290
Γαλλία	-5,7964	-4,0082	-4,5699	-3,8753	-4,9967	-4,0082	-4,8764	-4,0082	-3,9886	-3,8290	-3,9224	-3,8290
Ιρλανδία	-4,4756	-4,0082	-5,5768	-4,0082	-6,0045	-3,8290	-4,8188	-3,8753	-3,9336	-3,8290	-3,9532	-3,8290
Ιταλία	-5,1803	-3,8290	-4,4929	-4,0082	-5,6331	-3,9334	-4,6754	-4,0082	-4,9834	-3,8290	-4,1115	-4,0082
Λουξεμβούργο	-4,2266	-3,9334	-4,7149	-3,9334	-3,9366	-3,8290	-4,0522	-4,0082	-3,9960	-3,8290	-4,5527	-4,0082
Ολλανδία	-4,7571	-3,8753	-3,9967	-3,9334	-4,7985	-3,8290	-4,7373	-4,0082	-4,6487	-3,8290	-3,9463	-3,8290
Αυστρία	-4,7034	-3,8753	-4,0506	-3,8753	-3,9938	-3,8290	-4,6770	-4,0082	-4,4826	-3,8290	-3,9758	-3,9334
Πορτογαλία	-3,9006	-3,8753	-4,9984	-4,0082	-5,2416	-4,0082	-4,7697	-3,9334	-4,2608	-3,8290	-3,9990	-3,8290
Φιλανδία	-4,5566	-4,0082	-3,9681	-3,9334	-4,6082	-4,0082	-4,3627	-4,0082	-4,2608	-3,8290	-3,9111	-3,8290
Σουηδία	-4,5228	-3,8753	-3,9146	-3,8290	-4,3336	-3,9334	-3,9491	-3,9334	-3,9990	-3,8290	-3,9333	-3,8290
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,9430	-3,8290	-3,8920	-3,8290	-5,8026	-3,8753	-4,3224	-3,8290	-4,0412	-3,9334	-4,4525	-3,9334
Βουλγαρία	-3,9381	-3,8753	-3,9197	-3,8753	-5,0831	-4,0082	-5,1592	-4,0082	-4,6679	-3,8290	-4,5906	-4,0082
Τσεχία	-3,9244	-3,8290	-3,8990	-3,8753	-4,2485	-3,8290	-3,9485	-3,8290	-3,9538	-3,8290	-4,3303	-4,0082
Εσθονία	-7,4015	-3,8290	-3,9335	-3,8290	-3,9206	-3,8290	-4,3379	-3,8753	-6,1854	-3,8753	-4,7957	-3,8753
Κύπρος	-4,2020	-3,9334	-4,5337	-3,8290	-5,1219	-3,8753	-4,0680	-4,0082	-4,7673	-4,0082	-4,2551	-3,8290
Λετονία	-4,3871	-3,8290	-4,7711	-3,9334	-3,9409	-3,8290	-5,0900	-3,8290	-4,1353	-3,8290	-4,2496	-3,8290
Λιθουανία	-5,9690	-4,0082	-4,9365	-3,8290	-4,6176	-3,8290	-4,4799	-3,8290	-4,0512	-3,8290	-5,4331	-3,9334
Ουγγαρία	-4,9338	-4,0082	-5,1662	-3,8290	-5,6980	-3,8290	-3,9305	-3,8290	-4,3264	-4,0082	-4,0875	-3,8290
Μάλτα	-4,5348	-4,0082	-6,7174	-3,8290	-5,7049	-3,8290	-5,7049	-3,8290	-5,1305	-4,0082	-4,2807	-3,8290
Πολωνία	-3,9999	-3,8290	-4,8334	-4,0082	-4,6025	-3,8753	-4,6025	-3,8753	-4,1060	-4,0082	-4,9284	-4,0082
Ρουμανία	-3,9712	-3,8290	-5,9146	-4,0082	-4,6981	-4,0082	-4,6981	-4,0082	-3,9647	-3,8290	-4,0743	-4,0082
Σλοβενία	-3,9894	-3,8753	-4,1793	-4,0082	-4,8532	-3,8290	-4,8160	-3,8290	-3,9436	-3,8290	-3,8496	-3,8290
Σλοβακία	-3,9432	-3,9334	-4,2055	-3,8290	-4,3609	-3,8290	-3,9563	-3,8290	-4,2516	-3,8753	-4,0909	-3,9334
ΕΕ (27)	-3,9902	-3,8753	-4,1210	-3,9334	-8,4985	-4,0082	-4,8997	-4,0082	-3,9510	-3,8290	-4,6691	-3,8290
ΕΕ (15)	-4,1617	-3,8290	-4,6799	-3,9334	-4,0087	-4,0082	-4,0502	-4,0082	-5,8385	-3,8290	-3,9017	-3,8290
Ευρωζώνη	-3,9252	-3,8290	-3,9596	-3,9334	-4,7301	-4,0082	-4,0668	-4,0082	-3,9115	-3,8290	-4,3226	-3,9334
Μεσογειακές Χώρες	-4,1917	-3,8290	-3,9609	-3,9334	-4,9114	-4,0082	-4,9011	-4,0082	-4,3187	-3,8290	-4,2122	-3,9334
Νέα Μέλη	-4,3632	-3,8290	-4,2038	-3,8290	-7,6874	-4,0082	-4,6392	-4,0082	-6,3479	-3,8753	-5,2267	-3,9334

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 96: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση, ανεργία, φτώχεια, μέση ηλικία πληθυσμού, προσδόκιμο ζωής, ώρες εργασίας ανά χώρα

	Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση		Ποσοστό Ανεργίας		Ποσοστό Φτώχειας		Μέση Ηλικία Πληθυσμού		Προσδόκιμο Ζωής		Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας	
	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value
Βέλγιο	-3,9869	-3,9334	-4,4063	-3,8753	-3,9262	-3,8290	-4,6801	-3,8290	-4,5829	-3,8290	-3,8992	-3,8290
Δανία	-5,4486	-3,8290	-3,9988	-3,8290	-6,7831	-3,8290	-4,7342	-3,8290	-3,9484	-3,9334	-3,9290	-3,8753
Γερμανία	-4,6895	-4,0082	-4,5594	-4,0082	-3,9814	-3,8290	-6,4972	-3,8290	-4,0464	-3,8290	-3,8888	-3,8290
Ελλάδα	-5,0251	-3,8290	-4,6384	-4,0082	-6,9342	-3,8753	-3,9922	-3,8290	-3,9073	-3,8290	-4,2316	-3,8753
Ισπανία	-4,3669	-4,0082	-3,9918	-3,9334	-9,6065	-3,8290	-4,5765	-4,0082	-3,9697	-3,9334	-4,5207	-3,8290
Γαλλία	-6,1309	-3,8753	-4,7850	-4,0082	-3,9074	-3,8290	-4,5783	-3,8290	-6,0029	-3,8290	-3,9084	-3,8290
Ιρλανδία	-3,9731	-3,8753	-4,2706	-4,0082	-4,4988	-3,9334	-3,9695	-3,9334	-3,9903	-3,8290	-4,1358	-3,8753
Ιταλία	-4,4923	-4,0082	-3,9629	-3,8753	-4,6636	-4,0082	-4,2923	-3,8753	-4,2332	-4,0082	-4,7588	-4,0082
Λουξεμβούργο	-4,4847	-3,8290	-3,9594	-3,9334	-3,9356	-3,8753	-3,9002	-3,8290	-5,2172	-4,0082	-4,2740	-4,0082
Ολλανδία	-3,9669	-3,8290	-3,9854	-3,8753	-3,9026	-3,8753	-6,0826	-3,8290	-3,9913	-3,8753	-4,0875	-3,9334
Αυστρία	-4,7872	-3,8290	-4,1443	-3,8290	-4,9595	-3,8290	-4,9488	-4,0082	-4,1681	-3,8290	-3,9069	-3,8753
Πορτογαλία	-4,4099	-3,9334	-4,1919	-4,0082	-4,6311	-4,0082	-4,7231	-3,8290	-5,4235	-3,8753	-3,9448	-3,9334
Φιλανδία	-4,5113	-4,0082	-3,9622	-3,9334	-4,9862	-4,0082	-4,2746	-4,0082	-8,8945	-3,8290	-4,1787	-3,9334
Σουηδία	-5,0035	-4,0082	-4,2779	-4,0082	-4,0738	-3,9334	-3,9979	-3,8290	-6,9027	-3,8290	-3,9836	-3,8290
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,9812	-3,8290	-6,1616	-3,8753	-5,9740	-4,0082	-3,9403	-3,8290	-3,9414	-3,9334	-3,8832	-3,8290
Βουλγαρία	-3,9007	-3,8753	-4,0914	-3,8290	-5,8626	-4,0082	-3,9618	-3,8290	-3,8946	-3,8753	-5,5813	-4,0082
Τσεχία	-3,9289	-3,8290	-4,1215	-3,9334	-3,9337	-3,8290	-4,0810	-3,8290	-4,4469	-3,8290	-3,9661	-3,8290
Εσθονία	-4,5416	-3,9334	-3,9557	-3,8753	-5,1622	-3,8753	-4,4458	-4,0082	-4,0426	-4,0082	-5,0692	-3,8753
Κύπρος	-3,8601	-3,8290	-4,6941	-4,0082	-4,2340	-4,0082	-4,3965	-3,8290	-4,2774	-4,0082	-3,9306	-3,8290
Λετονία	-7,4894	-3,8290	-6,5258	-3,8290	-4,8078	-3,9334	-4,1430	-3,8290	-4,0664	-4,0082	-3,9485	-3,8290
Λιθουανία	-6,1081	-3,8290	-4,1771	-3,8290	-4,0189	-3,9334	-4,8811	-3,9334	-5,4884	-3,8753	-4,7843	-3,8290
Ουγγαρία	-3,8498	-3,8290	-3,9016	-3,8290	-4,6788	-4,0082	-3,9360	-3,8290	-3,9924	-3,9334	-3,9432	-3,8290
Μάλτα	-3,8487	-3,8290	-4,6076	-3,8753	-4,0445	-3,8290	-5,2022	-4,0082	-4,5272	-3,8753	-4,2323	-3,8290
Πολωνία	-7,5190	-4,0082	-4,8080	-3,8290	-4,1137	-3,9334	-4,4447	-3,8753	-4,2382	-3,8290	-3,9844	-3,8753
Ρουμανία	-5,6007	-3,8290	-5,8132	-3,8290	-4,1537	-3,9334	-3,9352	-3,8290	-4,1858	-4,0082	-4,8237	-3,8290
Σλοβενία	-4,0055	-3,8290	-4,9568	-4,0082	-3,9872	-3,8753	-3,9229	-3,8290	-4,2042	-3,9334	-4,5000	-3,8290
Σλοβακία	-4,7492	-4,0082	-3,9571	-3,8290	-4,8363	-4,0082	-5,1018	-3,8290	-4,3229	-4,0082	-4,2319	-4,0082
ΕΕ (27)	-4,0606	-3,8290	-4,4434	-3,9334	-4,0244	-3,8290	-3,9366	-3,8290	-4,5016	-3,9334	-4,6561	-3,8290
ΕΕ (15)	-3,9895	-3,8290	-4,1419	-4,0082	-3,8390	-3,8290	-4,3970	-3,8290	-4,0020	-3,9334	-4,2011	-3,9334
Ευρωζώνη	-3,9410	-3,8290	-4,0627	-4,0082	-3,9958	-3,9334	-3,9633	-3,9334	-4,0567	-3,9334	-3,9981	-3,8753
Μεσογειακές Χώρες	-4,6180	-3,8290	-4,0646	-3,8753	-7,1899	-3,8290	-3,9947	-3,8290	-7,5391	-3,8290	-3,9920	-3,9334
Νέα Μέλη	-4,8043	-4,0082	-4,2502	-4,0082	-4,0688	-3,8290	-4,0382	-3,8290	-5,0852	-3,8290	-5,2181	-3,8290

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 97: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε μέγεθος νοικοκυριών, % νοικοκυριών με παιδιά, εγγεγραμμένοι σε τριτ. εκπαίδ., πληθυσμός 15 έως 44 και λόγο γυναικών προς άνδρες

	Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών		Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά		Εγγεγραμμένοι σε Τριτ. Εκπαίδ.		Πληθυσμός 15 - 44 ετών		Λόγος γυναικών προς άνδρες	
	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value	ADF Test	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,1199	-3,8290	-3,9976	-3,8290	-3,9891	-3,8290	-3,9371	-3,8290	-4,4693	-3,8753
Δανία	-3,9366	-3,8290	-4,3444	-4,0082	-4,5088	-3,9334	-3,8831	-3,8290	-3,8592	-3,8290
Γερμανία	-4,5209	-3,8290	-4,4380	-4,0082	-3,9990	-3,8290	-3,9363	-3,8753	-4,8942	-4,0082
Ελλάδα	-4,8976	-3,8290	-4,0834	-4,0082	-3,9982	-3,8290	-3,9167	-3,8753	-3,9870	-3,9334
Ισπανία	-4,3636	-3,8290	-4,4454	-3,8290	-3,9918	-3,8290	-8,5939	-3,8290	-4,0117	-3,8290
Γαλλία	-4,4047	-3,8290	-4,0163	-3,8290	-4,9402	-3,8753	-3,9625	-3,9334	-3,9540	-3,8290
Ιρλανδία	-4,5660	-3,8290	-4,1681	-4,0082	-4,5369	-3,8290	-4,3111	-3,8290	-3,9860	-3,9334
Ιταλία	-3,9457	-3,8290	-8,9379	-3,8753	-4,1781	-4,0082	-4,7182	-4,0082	-3,9883	-3,9334
Λουξεμβούργο	-4,2839	-3,8290	-4,1237	-4,0082	-4,5374	-4,0082	-3,9856	-3,8290	-4,0337	-4,0082
Ολλανδία	-3,9682	-3,8753	-4,0937	-3,8290	-5,8569	-4,0082	-4,6002	-3,8753	-4,1054	-4,0082
Αυστρία	-3,9989	-3,8290	-4,8500	-3,8753	-3,9186	-3,8290	-8,2184	-4,0082	-4,8868	-4,0082
Πορτογαλία	-3,8945	-3,8753	-3,9657	-3,9334	-3,9858	-3,8290	-4,1993	-3,8753	-3,9973	-3,9334
Φιλανδία	-3,9936	-3,8290	-3,9803	-3,9334	-6,2948	-4,0082	-5,2765	-3,8290	-4,7924	-4,0082
Σουηδία	-3,9441	-3,8290	-6,5501	-3,8290	-4,6695	-3,8290	-5,1892	-3,8290	-4,7211	-4,0082
Ηνωμένο Βασίλειο	-4,2602	-3,8290	-5,7779	-3,8290	-3,9783	-3,9334	-4,2933	-3,8290	-4,2578	-4,0082
Βουλγαρία	-3,9534	-3,8753	-4,3966	-4,0082	-3,9387	-3,8290	-4,6195	-3,8290	-3,9585	-3,8290
Τσεχία	-3,9728	-3,8753	-5,0605	-4,0082	-4,0333	-3,8290	-4,0005	-3,8290	-4,4827	-3,8753
Εσθονία	-3,9487	-3,8753	-4,6048	-3,8290	-4,7211	-3,8290	-3,9140	-3,8290	-3,9035	-3,8290
Κύπρος	-3,9127	-3,8753	-3,9155	-3,8753	-4,2149	-4,0082	-4,9115	-3,9334	-4,1206	-3,9334
Λετονία	-3,9801	-3,8753	-4,2563	-4,0082	-3,9950	-3,8290	-4,5740	-3,9334	-3,9888	-3,8753
Λιθουανία	-3,9646	-3,8753	-4,3870	-3,9334	-4,0699	-3,8290	-4,3182	-3,9334	-4,2004	-3,9334
Ουγγαρία	-4,2049	-3,8753	-3,9607	-3,8290	-3,8382	-3,8290	-4,6990	-3,9334	-3,9167	-3,8290
Μάλτα	-6,8000	-3,8753	-3,9821	-3,8290	-4,6539	-4,0082	-3,9261	-3,8290	-3,9300	-3,8290
Πολωνία	-3,9593	-3,8753	-3,9696	-3,8290	-4,4998	-3,8290	-3,9143	-3,8290	-3,9209	-3,8290
Ρουμανία	-3,9201	-3,8753	-4,5721	-3,9334	-3,9787	-3,8290	-3,9067	-3,8290	-5,7481	-4,0082
Σλοβενία	-3,9547	-3,8753	-4,8079	-3,8753	-3,9428	-3,8290	-4,0791	-3,8290	-3,9670	-3,8290
Σλοβακία	-4,1734	-3,8290	-4,1104	-3,8753	-3,9180	-3,8290	-3,9615	-3,8290	-3,9327	-3,8290
ΕΕ (27)	-3,9343	-3,8753	-3,9274	-3,8290	-3,9910	-3,8290	-4,4813	-4,0082	-3,9105	-3,8290
ΕΕ (15)	-4,8096	-3,8290	-3,9097	-3,8290	-4,8269	-3,8290	-4,0534	-3,8753	-4,0182	-3,9334
Ευρωζώνη	-3,9005	-3,8290	-4,4720	-3,8290	-3,9601	-3,8290	-3,9865	-3,8753	-4,2477	-3,9334
Μεσογειακές Χώρες	-3,9960	-3,8290	-3,9532	-3,9334	-3,9963	-3,8290	-3,9499	-3,8290	-5,6694	-4,0082
Νέα Μέλη	-3,9791	-3,8290	-3,9094	-3,8290	-4,3703	-3,8290	-3,9681	-3,9334	-3,9030	-3,8290

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 98: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών σε σύνολο καταναλωτικής δαπάνης, φορολογία κατανάλωσης, αγαθά διαβίωσης και αγαθά συμβίωσης ανά χώρα

	Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης		Φορολογία κατανάλωσης		Αγαθά διαβίωσης		Αγαθά συμβίωσης	
	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value	ADF Test Statistic	5% Critical Value
Βέλγιο	-4,1548	-3,9334	-3,9427	-3,8290	-3,9874	-3,9334	-4,8659	-3,9334
Δανία	-3,9769	-3,8290	-3,9977	-3,8290	-3,9940	-3,8290	-3,9553	-3,8290
Γερμανία	-4,3997	-4,0082	-4,4208	-3,9334	-3,9289	-3,8290	-3,8830	-3,8753
Ελλάδα	-3,9118	-3,8753	-4,0140	-4,0082	-4,4092	-3,9334	-3,8316	-3,8290
Ισπανία	-3,9666	-3,9334	-5,0384	-4,0082	-3,8618	-3,8290	-3,9619	-3,8290
Γαλλία	-6,0246	-4,0082	-3,9856	-3,8290	-4,7531	-3,9334	-4,6760	-3,8290
Ιρλανδία	-3,9212	-3,8290	-3,9917	-3,8290	-4,7264	-4,0082	-4,6991	-3,8290
Ιταλία	-3,9973	-3,9334	-3,9666	-3,9334	-4,7574	-4,0082	-3,9099	-3,8290
Λουξεμβούργο	-3,9221	-3,8290	-4,3165	-3,8290	-3,9090	-3,8753	-4,0208	-3,8290
Ολλανδία	-4,3447	-4,0082	-4,0405	-4,0082	-3,9426	-3,8290	-4,0857	-3,8290
Αυστρία	-5,7556	-4,0082	-5,9414	-4,0082	-5,4036	-3,8290	-5,0875	-3,8290
Πορτογαλία	-4,2211	-4,0082	-3,9846	-3,8753	-4,9103	-3,8290	-3,9224	-3,8290
Φιλανδία	-4,7931	-3,9334	-3,9908	-3,8290	-4,4716	-4,0082	-4,0703	-4,0082
Σουηδία	-5,5788	-3,8753	-5,2193	-3,8753	-3,9822	-3,8753	-4,9827	-4,0082
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,9319	-3,8290	-4,0866	-3,8753	-5,4425	-4,0082	-4,0876	-4,0082
Βουλγαρία	-5,5497	-3,8290	-4,4548	-4,0082	-3,9358	-3,8290	-3,9959	-3,8290
Τσεχία	-4,8469	-3,9334	-4,9561	-4,0082	-4,1300	-3,8290	-4,4137	-4,0082
Εσθονία	-3,9216	-3,8290	-5,0040	-4,0082	-4,1730	-3,8290	-4,0952	-3,8290
Κύπρος	-4,3691	-3,8290	-3,9770	-3,8290	-3,9502	-3,8290	-3,9182	-3,8290
Λετονία	-4,1500	-3,8290	-4,0204	-4,0082	-5,0699	-3,8290	-5,4016	-3,8290
Λιθουανία	-3,9979	-3,8753	-3,9631	-3,8290	-4,3676	-3,8753	-4,0136	-3,8290
Ουγγαρία	-4,1384	-4,0082	-4,8573	-3,9334	-4,0610	-4,0082	-3,8930	-3,8753
Μάλτα	-3,9398	-3,8753	-3,9928	-3,8753	-4,0072	-3,9334	-3,9212	-3,8290
Πολωνία	-3,9414	-3,8753	-4,7172	-4,0082	-4,1014	-3,8290	-3,8993	-3,8290
Ρουμανία	-3,9742	-3,8290	-4,9409	-4,0082	-4,4890	-4,0082	-4,1344	-3,8753
Σλοβενία	-4,0083	-3,8290	-6,1243	-3,8753	-3,9673	-3,8753	-4,4725	-3,8290
Σλοβακία	-3,9935	-3,9334	-3,9572	-3,8290	-4,1204	-3,9334	-3,9484	-3,8290
ΕΕ (27)	-4,4730	-4,0082	-4,0367	-3,8753	-3,9926	-3,9334	-4,3458	-4,0082
ΕΕ (15)	-4,1548	-3,9334	-3,9427	-3,8290	-4,1374	-3,9334	-4,7542	-4,0082
Ευρωζώνη	-3,9855	-3,9334	-3,9928	-3,8290	-5,0594	-3,9334	-3,9662	-3,9334
Μεσογειακές Χώρες	-4,9371	-4,0082	-4,8755	-4,0082	-3,9144	-3,8290	-3,9076	-3,8753
Νέα Μέλη	-3,9625	-3,8290	-4,0127	-3,8290	-4,5083	-4,0082	-4,8079	-4,0082

Σημείωση: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές MacKinnon

Πίνακας 99: Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,108	0,023	-7,814	-0,112	0,023	-7,309	-0,110	0,059	-5,244	-0,099	0,027	-3,677	-0,107	0,027	-3,967	-0,105	0,096	-2,956
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,154	0,032	4,802	0,180	0,054	3,323				0,074	0,036	2,063	0,164	0,139	1,177
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,756	0,281	-5,552	-0,640	0,601	0,799				-0,909	0,291	-3,122	-0,834	0,097	1,697
	$\nu \Delta gov_{j,t}$				0,091	0,051	1,186	0,039	0,071	0,544				0,044	0,059	0,758	-0,154	0,222	-0,692
	$\mu \Delta tax_{j,t}$				-0,131	0,076	-1,723	-0,079	0,061	-1,678				-0,088	0,076	-1,168	-0,129	0,194	0,666
	$\kappa \Delta i_{j,t}$				-0,008	0,015	0,501	-0,010	0,023	-0,359				-0,048	0,022	-2,187	-0,008	0,083	0,099
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,030	0,019	-2,051	0,022	0,035	-1,637	0,026	0,068	-1,379	0,023	0,015	-1,469	0,013	0,032	-1,786	0,038	0,076	-1,025
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$				0,196	0,011	-1,023	0,029	0,017	-1,549				0,080	0,009	-1,068	0,010	0,017	-0,624
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				0,202	0,125	-2,018	0,340	0,221	-2,239				0,100	0,114	-1,749	0,071	0,122	-1,384
	$\nu' D \Delta gov_{j,t}$				-0,027	0,037	-0,710	-0,031	0,099	-0,312				-0,032	0,037	-1,078	0,002	0,101	0,017
	$\mu' D \Delta tax_{j,t}$				0,067	0,035	1,488	0,023	0,081	-2,290				0,109	0,038	0,368	-0,009	0,096	-0,091
	$\kappa' D \Delta i_{j,t}$				0,044	0,013	-1,026	0,039	0,026	-1,505				-0,032	0,015	-1,516	-0,016	0,029	-0,543
	R ²		0,365		0,514				0,454				0,366		0,436			0,415	
Adjusted R ²		0,308		0,456				0,383				0,308		0,364			0,308		
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,119	0,073	-3,118	-0,131	0,067	-4,355	-0,123	0,080	-2,443	-0,113	0,115	-2,949	-0,129	0,096	-3,021	-0,121	0,115	-1,919
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,162	0,064	2,761	0,189	0,077	1,541				0,065	0,064	1,005	0,026	0,097	0,264
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,771	0,599	-5,412	-0,661	1,354	-4,194				-0,922	0,783	-4,089	-0,849	1,467	-2,209
	$\nu \Delta gov_{j,t}$				0,095	0,114	0,300	0,041	0,180	0,818				-0,023	0,100	-0,227	0,130	0,158	0,827
	$\mu \Delta tax_{j,t}$				-0,137	0,028	-1,604	-0,083	0,185	-1,705				-0,057	0,177	-0,320	-0,149	0,196	-0,762
	$\kappa \Delta i_{j,t}$				-0,012	0,031	-2,639	-0,011	0,032	-1,583				-0,076	0,042	-2,762	-0,029	0,057	-0,502
	R ²		0,342		0,672				0,816				0,419		0,669			0,776	
Adjusted R ²		0,261		0,546				0,718				0,256		0,530			0,643		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,082	0,049	-3,358	-0,094	0,048	-3,598	-0,092	0,065	-2,403	-0,075	0,038	-2,002	-0,096	0,041	-2,715	-0,092	0,065	-1,429
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,166	0,034	4,834	0,180	0,044	1,680				0,093	0,043	2,941	0,083	0,072	1,154
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,576	0,292	-2,198	-0,292	0,332	3,183				-0,790	0,079	-0,966	-0,782	0,063	-1,181

$v\Delta gon_{j,t}$	0,022	0,043	0,714	0,032	0,054	0,672	0,017	0,055	0,307	0,012	0,137	-0,091
$\mu\Delta tax_{j,t}$	0,071	0,072	-1,600	0,060	0,124	0,592	0,032	0,063	0,512	0,013	0,111	-0,115
$\kappa\Delta i_{j,t}$	0,031	0,018	1,685	0,036	0,029	1,481	-0,003	0,022	-0,138	-0,021	0,045	-0,454
R ²	0,367	0,493			0,430		0,579	0,629			0,599	
Adjusted R ²	0,269	0,387			0,311		0,513	0,545			0,508	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, w: πλούτος, m: εισόδημα, gon: δημόσιες δαπάνες, tax: φορολογία, i: καταναλωτικά επιτόκια

Πίνακας 100: Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές χώρες									Νέα μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	
	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,041	0,051	-1,609	-0,069	0,065	-1,835	-0,048	0,077	-1,662	-0,114	0,028	-4,288	-0,147	0,026	-4,490	-0,126	0,041	-3,079
	$\gamma \Delta w_{j,t}$			0,043	0,045	0,940	0,056	0,190	0,294				0,105	0,034	3,139	0,046	0,051	0,900	
	$\eta \Delta m_{j,t}$			-0,695	0,348	-1,999	-0,419	1,387	0,302				-0,744	0,310	4,632	-0,697	0,752	3,854	
	$\nu \Delta gov_{j,t}$			0,033	0,131	0,253	0,024	0,398	0,061				-0,047	0,091	-0,523	-0,318	0,225	-1,414	
	$\mu \Delta tax_{j,t}$			-0,040	0,142	-2,791	-0,183	0,377	-0,219				-0,019	0,084	0,225	-0,095	0,160	-0,593	
	$\kappa \Delta i_{j,t}$			-0,064	0,028	-2,263	-0,061	0,141	-0,431				-0,019	0,014	-1,336	-0,005	0,019	-0,243	
1993-2007	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,036	0,028	-1,219	0,051	0,045	-2,784	0,033	0,545	-1,667	0,040	0,017	-2,314	0,032	0,044	-2,790	0,025	0,096	-1,228
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$			0,126	0,016	-1,653	0,303	0,043	-1,073				0,108	0,015	1,506	0,060	0,037	1,803	
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$			0,418	0,020	-1,583	0,012	0,062	1,014				0,100	0,207	-1,726	0,112	0,053	-1,213	
	$\nu' D \Delta gov_{j,t}$			-0,161	0,096	-1,674	-0,640	0,276	-0,870				-0,091	0,085	-1,268	-0,010	0,153	-1,007	
	$\mu' D \Delta tax_{j,t}$			0,367	0,084	0,799	0,022	0,251	0,089				0,013	0,061	0,215	0,092	0,189	-0,488	
	$\kappa' D \Delta i_{j,t}$			0,107	0,031	-1,178	0,016	0,086	-0,183				0,019	0,021	1,894	0,017	0,037	-0,460	
	R ²		0,237			0,300			0,341			0,425			0,540			0,519	
	Adjusted R ²		0,148			0,155			0,187			0,373			0,482			0,452	
	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,065	0,273	-2,753	-0,071	0,278	-2,538	-0,069	0,331	-1,695	-0,132	0,067	-6,339	-0,167	0,077	-4,869	-0,142	0,079	-6,850
	$\gamma \Delta w_{j,t}$			0,049	0,075	-0,657	0,114	0,123	0,925				0,011	0,059	0,185	0,046	0,046	-1,004	
	$\eta \Delta m_{j,t}$			-0,721	1,466	-0,700	-0,457	3,400	-1,985				-0,769	0,536	1,702	-0,727	0,441	4,073	
1993-1999	$\nu \Delta gov_{j,t}$			0,381	0,302	1,264	0,401	0,544	-1,289				-0,201	0,180	-1,119	-0,149	0,175	-0,279	
	$\mu \Delta tax_{j,t}$			-0,034	0,345	-1,186	-0,577	0,630	0,916				-0,070	0,153	0,454	-0,073	0,118	-0,619	
	$\kappa \Delta i_{j,t}$			-0,102	0,038	-3,282	-0,072	0,094	-0,774				-0,012	0,020	-0,630	-0,010	0,012	0,169	
	R ²		0,407			0,763			0,885			0,669			0,706			0,886	
	Adjusted R ²		0,210			0,562			0,728			0,577			0,582			0,818	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,013	0,052	-1,611	-0,019	0,060	-1,174	-0,019	0,106	-1,810	-0,077	0,051	-1,505	-0,105	0,049	-1,840	-0,097	0,064	-1,551
	$\gamma \Delta w_{j,t}$			0,162	0,053	1,182	0,296	0,302	0,982				0,131	0,048	2,715	0,121	0,077	1,579	
	$\eta \Delta m_{j,t}$			-0,249	0,187	-1,332	-0,264	1,001	-0,530				-0,614	0,412	3,349	-0,605	0,769	1,962	

$v\Delta gov_{j,t}$	-0,095	0,084	-1,136	-0,703	0,765	0,920	0,049	0,102	0,481	0,035	0,224	0,023
$\mu\Delta tax_{j,t}$	-0,087	0,083	-1,056	-0,042	0,301	-0,139	0,093	0,099	0,942	0,114	0,208	1,031
$\kappa\Delta i_{j,t}$	0,040	0,026	1,610	0,132	0,162	0,815	0,011	0,030	1,645	0,061	0,065	1,402
R ²	0,725	0,815			0,620		0,430		0,571		0,496	
Adjusted R ²	0,675	0,742			0,559		0,340		0,474		0,383	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, w: πλούτος, m: εισόδημα, gon: δημόσιες δαπάνες, tax: φορολογία, i: καταναλωτικά επιτόκια

Πίνακας 101: Οικονομετρικά αποτελέσματα για το σύνολο της καταναλωτικής δαπάνης σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,074	0,015	-5,052	-0,121	0,014	-6,992	-0,106	0,025	-4,904
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,151	0,027	5,676	0,177	0,058	3,058
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,548	0,216	4,239	-0,513	0,511	4,458
	$\nu \Delta gov_{j,t}$				-0,020	0,059	-0,337	-0,145	0,152	-0,953
	$\mu \Delta tax_{j,t}$				-0,042	0,059	-0,042	-0,090	0,111	-0,811
	$\kappa \Delta i_{j,t}$				-0,019	0,010	-1,839	-0,007	0,014	0,475
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,022	0,007	-3,013	0,049	0,030	-1,614	0,060	0,053	-1,514
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$				0,130	0,009	1,151	0,019	0,014	0,664
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				0,050	0,123	-1,624	0,096	0,221	-1,860
	$\nu' D \Delta gov_{j,t}$				-0,077	0,042	-1,829	-0,033	0,085	-0,382
	$\mu' D \Delta tax_{j,t}$				0,039	0,035	1,113	0,079	0,077	0,770
	$\kappa' D \Delta i_{j,t}$				-0,004	0,012	-0,312	-0,038	0,020	-1,909
	R ²		0,528			0,602			0,588	
	Adjusted R ²		0,487			0,561			0,542	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,102	0,040	-7,926	-0,141	0,043	-6,515	-0,130	0,052	-7,997
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,103	0,052	1,966	0,132	0,061	1,272
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,590	0,414	1,158	-0,561	0,416	4,110
	$\nu \Delta gov_{j,t}$				-0,077	0,117	-0,659	-0,005	0,144	-0,035
	$\mu \Delta tax_{j,t}$				-0,029	0,116	-0,247	-0,088	0,108	-0,816
	$\kappa \Delta i_{j,t}$				-0,020	0,014	-1,370	-0,001	0,011	-0,121
	R ²		0,681			0,704			0,832	
Adjusted R ²		0,596			0,608			0,758		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,051	0,026	-1,213	-0,067	0,025	-1,366	-0,055	0,037	-1,645
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,156	0,034	4,620	0,168	0,054	2,197
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,525	0,269	3,069	-0,421	0,507	2,657

$v\Delta gon_{j,t}$	0,002	0,066	0,036	0,011	0,148	0,075
$\mu\Delta tax_{j,t}$	0,054	0,067	0,809	0,182	0,130	1,406
$\kappa\Delta i_{j,t}$	0,031	0,021	1,486	0,045	0,043	1,046
R ²	0,580	0,653			0,615	
Adjusted R ²	0,517	0,591			0,545	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, w: πλούτος, m: εισόδημα, gon: δημόσιες δαπάνες, tax: φορολογία, i: καταναλωτικά επιτόκια

Πίνακας 102: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,206	0,047	-4,378	-0,254	0,048	-4,661	-0,222	0,029	-0,479	-0,266	0,057	-4,682	-0,282	0,058	-4,898	-0,279	0,155	-0,576
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,305	0,095	2,169	0,385	0,284	1,356				0,537	0,122	2,755	0,327	0,341	0,956
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,013	0,477	-0,028	0,859	1,275	0,674				0,065	0,525	-0,123	0,674	1,378	0,489
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				-0,002	0,033	-0,052	0,069	0,072	0,958				-0,012	0,039	-0,317	0,078	0,086	0,911
	$i \Delta pov_{j,t}$				0,012	0,042	0,280	0,010	0,114	0,088				-0,013	0,052	-0,243	-0,035	0,155	-0,228
	R ²		0,291			0,316			0,229				0,240			0,271			0,215
	Adjusted R ²		0,219			0,217			0,210				0,227			0,250			0,160
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,269	0,147	-1,828	-0,290	0,154	-1,879	-0,283	0,205	-1,864	-0,298	0,175	-1,702	-0,316	0,187	-1,694	-0,300	0,256	-1,561
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,338	0,211	1,606	0,850	0,386	2,204				0,599	0,262	2,281	1,043	0,459	2,270
	$\eta \Delta m_{j,t}$				1,778	1,442	1,233	2,877	2,744	2,142				2,869	1,685	1,702	2,419	3,560	2,365
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				-0,052	0,073	-0,710	-0,095	0,090	-1,055				-0,015	0,106	-0,143	-0,101	0,135	-0,747
	$i \Delta pov_{j,t}$				0,001	0,067	0,013	-0,179	0,097	-1,839				0,004	0,080	0,056	-0,213	0,118	-1,808
	R ²		0,299			0,339			0,441				0,290			0,368			0,410
	Adjusted R ²		0,206			0,300			0,261				0,191			0,221			0,287
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,174	0,094	-2,919	-0,170	0,095	-2,850	-0,158	0,160	-2,491	-0,157	0,111	-3,206	-0,165	0,112	-3,275	-0,130	0,208	-2,546
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,329	0,135	2,446	0,507	0,291	1,744				0,589	0,175	3,374	0,778	0,350	2,220
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,036	0,543	0,066	1,430	1,203	1,189				0,220	0,579	-0,380	1,293	1,285	1,006
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				0,044	0,044	0,996	0,058	0,081	0,715				0,025	0,051	0,491	-0,043	0,100	-0,433
	$i \Delta pov_{j,t}$				0,028	0,056	0,500	0,121	0,107	1,127				-0,013	0,075	-0,174	0,287	0,185	1,550
	R ²		0,240			0,292			0,280				0,247			0,341			0,273
	Adjusted R ²		0,213			0,252			0,217				0,190			0,202			0,232

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, unem: ποσοστό ανεργίας, pov: ποσοστό φτώχειας

Πίνακας 103: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές χώρες									Νέα μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,469	0,093	-5,029	-0,441	0,100	-4,423	-0,409	0,351	-0,025	-0,514	0,054	-9,591	-0,526	0,055	-9,611	-0,172	0,087	-1,971
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,221	0,185	1,196	-0,104	1,235	-0,084				0,108	0,135	0,804	-0,021	0,147	-0,140
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,678	0,477	-1,420	-0,155	1,796	-0,086				-0,405	0,463	-0,873	-0,170	0,668	0,254
	$\chi\Delta unem_{j,t}$				-0,107	0,054	-1,986	-0,055	0,197	-0,280				-0,008	0,057	-0,140	0,046	0,081	0,572
	$i\Delta pov_{j,t}$				-0,078	0,116	-0,671	0,194	0,437	0,445				-0,060	0,067	-0,895	-0,058	0,108	-0,534
	R ²		0,367			0,439			0,262			0,412			0,420			0,269	
	Adjusted R ²		0,301			0,335			0,252			0,358			0,350			0,259	
1993-1999	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,673	0,177	-3,802	-0,554	0,229	-2,415	-0,528	0,342	-1,835	-1,009	0,050	-2,007	-1,034	0,050	-2,085	-0,566	0,288	-1,961
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,055	0,299	0,183	0,520	0,521	0,997				0,094	0,123	0,760	-0,122	0,307	-0,397
	$\eta\Delta m_{j,t}$				0,307	2,370	0,130	0,812	3,682	0,220				0,118	0,400	-0,294	1,241	0,669	1,854
	$\chi\Delta unem_{j,t}$				-0,111	0,116	-0,955	-0,048	0,140	-0,342				-0,144	0,074	-1,954	0,063	0,095	0,665
	$i\Delta pov_{j,t}$				-0,015	0,170	-0,085	-0,180	0,227	-0,791				-0,082	0,068	-1,213	-0,074	0,088	-0,836
	R ²		0,620			0,645			0,388			0,910			0,723			0,348	
	Adjusted R ²		0,494			0,392			0,292			0,885			0,593			0,278	
2000-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,306	0,190	-2,667	-0,255	0,198	-1,288	-0,249	1,106	-0,044	-0,264	0,081	-3,248	-0,329	0,085	-3,859	-0,248	0,153	-1,625
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,754	0,344	2,191	-1,494	3,293	-0,454				0,067	0,135	0,494	-0,003	0,171	-0,019
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-1,065	0,561	-1,900	-1,104	3,611	-0,306				-1,189	0,488	-2,436	-0,815	1,144	-0,713
	$\chi\Delta unem_{j,t}$				0,035	0,120	0,289	-0,182	0,645	-0,282				-0,024	0,045	-0,536	-0,081	0,086	-0,947
	$i\Delta pov_{j,t}$				-0,071	0,202	0,352	-1,514	2,466	-0,614				0,041	0,062	0,658	0,142	0,134	1,065
	R ²		0,255			0,425			0,253			0,263			0,317			0,263	
	Adjusted R ²		0,220			0,227			0,240			0,247			0,272			0,214	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, unem: ποσοστό ανεργίας, pov: ποσοστό φτώχειας

Πίνακας 104: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών αλκοόλ και καπνού σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,453	0,037	-1,213	-0,463	0,038	-1,214	-0,159	0,067	-2,359
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,047	0,061	0,768	-0,038	0,091	-0,410
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,214	0,340	-0,628	0,298	0,582	0,512
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				-0,012	0,030	-0,411	-0,062	0,041	-1,492
	$\iota \Delta pov_{j,t}$				-0,034	0,041	-0,839	0,040	0,069	0,577
	R ²		0,350			0,354			0,364	
	Adjusted R ²		0,293			0,290			0,273	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,954	0,049	-1,955	-0,992	0,050	-1,995	-0,497	0,135	-3,696
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,150	0,086	1,738	0,155	0,099	1,562
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,061	0,385	-0,157	0,788	0,517	1,525
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				-0,092	0,051	-1,811	-0,012	0,051	-0,243
	$\iota \Delta pov_{j,t}$				-0,073	0,051	-1,422	-0,099	0,056	-1,768
	R ²		0,817			0,833			0,440	
	Adjusted R ²		0,694			0,781			0,204	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,266	0,061	-4,368	-0,295	0,061	-4,865	-0,154	0,108	-1,423
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,150	0,066	2,286	0,085	0,140	0,612
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,285	0,385	-0,740	0,866	0,872	0,993
	$\chi \Delta unem_{j,t}$				-0,014	0,027	0,541	-0,081	0,050	-1,609
	$\iota \Delta pov_{j,t}$				0,038	0,042	0,909	0,157	0,087	1,813
	R ²		0,242			0,282			0,322	
	Adjusted R ²		0,229			0,258			0,231	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, unem: ποσοστό ανεργίας, pov: ποσοστό φτώχειας

Πίνακας 105: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,018	0,035	-3,422	-0,045	0,037	-3,936	-0,065	0,095	-1,741	-0,058	0,042	-4,493	-0,067	0,045	-4,629	-0,041	0,116	-2,085
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,015	0,078	-0,189	-0,051	0,245	-0,210				0,025	0,100	0,247	0,140	0,325	0,430
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,060	0,063	-0,951	0,091	0,197	0,463				0,056	0,067	-0,828	0,071	0,216	0,330
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				1,718	2,093	0,821	-0,287	4,897	-0,059				3,256	2,181	1,493	3,646	5,320	0,685
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				1,068	0,501	2,132	1,558	1,149	1,756				0,321	0,570	0,562	0,593	1,361	0,436
	R ²		0,321		0,350			0,295				0,248			0,265			0,204	
	Adjusted R ²		0,251		0,265			0,264				0,218			0,217			0,200	
1993-1999	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,023	0,093	-5,604	-0,085	0,091	-6,433	-0,090	0,191	-4,236	-0,078	0,096	-5,180	-0,089	0,091	-6,446	-0,077	0,188	-5,193
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,064	0,106	-0,603	-0,176	0,169	-1,042				-0,134	0,114	-1,181	-0,269	0,180	-1,494
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,044	0,101	-0,434	0,121	0,166	0,728				0,021	0,104	-0,202	0,076	0,154	0,493
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				1,195	4,280	2,791	1,349	5,738	2,352				1,325	4,218	3,140	1,442	5,275	2,733
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				-0,683	1,278	-0,534	1,567	2,000	0,784				0,172	1,393	0,124	2,572	2,002	1,285
	R ²		0,500		0,587			0,634				0,531			0,644			0,727	
	Adjusted R ²		0,363		0,438			0,451				0,400			0,505			0,577	
2000-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,013	0,056	-3,294	-0,015	0,062	-2,813	-0,018	0,119	-1,710	-0,023	0,072	-3,107	-0,019	0,082	-2,403	-0,025	0,152	-1,653
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,089	0,130	0,683	0,307	0,320	0,958				0,195	0,254	0,767	0,782	0,506	1,547
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,068	0,085	-0,800	-0,063	0,222	-0,285				-0,060	0,099	-0,610	-0,105	0,296	0,353
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				-2,018	3,036	-0,665	-3,469	7,408	-0,468				-0,910	3,403	-0,267	0,027	9,020	0,003
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				0,495	0,708	0,700	0,604	1,114	0,543				0,234	0,807	0,290	1,563	1,501	1,041
	R ²		0,293		0,304			0,277				0,229			0,239			0,331	
	Adjusted R ²		0,193		0,266			0,234				0,207			0,208			0,253	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, propfm: λόγος γυναικών προς άνδρες, propyoung: ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 15-44 ετών

Πίνακας 106: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,075	0,123	-4,790	-0,090	0,131	-6,094	-0,076	0,424	-1,737	-0,022	0,050	-2,422	-0,046	0,052	-2,042	-0,028	0,136	0,792
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,095	0,089	-1,066	-0,916	0,563	-1,628				0,052	0,099	0,521	0,064	0,215	0,297
	$\eta\Delta m_{j,t}$				0,127	0,203	0,627	1,594	1,157	-1,378				-0,063	0,420	-0,151	-2,830	1,561	1,813
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				9,307	3,139	2,965	2,068	1,144	0,181				-1,174	3,420	-0,343	0,826	8,611	0,096
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				2,627	0,778	3,377	-2,976	2,875	-1,035				-2,417	1,317	-1,835	-4,718	2,568	-1,838
	R ²		0,300			0,452			0,418				0,350			0,274			0,298
	Adjusted R ²		0,272			0,350			0,371				0,272			0,247			0,243
1993-1999	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,080	0,305	-4,522	-0,097	0,252	-4,993	-0,093	0,407	-2,934	-0,031	0,156	-5,329	-0,061	0,174	-4,957	-0,047	0,200	-3,239
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,009	0,089	-0,103	-0,266	0,206	-1,294				-0,201	0,254	-0,793	-0,492	0,273	-1,806
	$\eta\Delta m_{j,t}$				1,509	0,702	2,151	0,138	1,215	0,113				-0,478	0,551	-0,868	-0,071	0,895	-0,079
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				1,578	7,362	2,143	3,525	1,589	2,219				-1,519	6,082	-0,250	3,094	4,810	0,643
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				3,557	1,537	2,314	1,414	1,636	1,536				-0,131	2,232	-0,059	-2,552	2,262	-1,128
	R ²		0,565			0,811			0,814				0,442			0,459			0,614
	Adjusted R ²		0,419			0,676			0,606				0,286			0,248			0,404
2000-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,071	0,179	-4,859	-0,081	0,192	-5,110	-0,049	0,153	-1,286	-0,012	0,086	-3,403	-0,030	0,090	-3,320	-0,013	0,164	-1,608
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,272	0,296	-0,918	-0,012	1,495	-0,008				0,062	0,131	0,474	-0,087	0,375	-0,231
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,310	0,262	-1,183	-1,293	1,092	-1,185				0,835	0,603	1,385	1,837	1,423	1,291
	$\lambda\Delta propfm_{j,t}$				2,038	4,825	0,422	-6,786	2,008	-0,338				0,920	4,091	0,225	2,530	8,811	0,287
	$\nu\Delta propyoung_{j,t}$				0,496	1,010	0,491	-4,258	3,113	-1,368				-2,514	1,685	-1,492	-1,857	2,861	-0,649
	R ²		0,427			0,514			0,503				0,293			0,332			0,258
	Adjusted R ²		0,323			0,346			0,422				0,282			0,291			0,201

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, propfm: λόγος γυναικών προς άνδρες, propyoung: ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 15-44 ετών

Πίνακας 107: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών ένδυσης και υπόδησης σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,029	0,033	-3,922	-0,043	0,034	-3,636	-0,045	0,072	1,212
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,038	0,062	0,622	0,068	0,130	0,522
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,058	0,265	-0,219	1,075	0,763	1,410
	$\lambda \Delta propfm_{j,t}$				-0,097	2,117	-0,046	-2,139	4,741	-0,451
	$\nu \Delta propyoung_{j,t}$				-0,448	0,680	-0,658	-1,616	1,272	-1,271
	R ²		0,257			0,360			0,366	
	Adjusted R ²		0,184			0,277			0,275	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,076	0,097	-8,011	-0,078	0,101	-7,713	-0,086	0,123	-4,779
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,143	0,111	-1,291	-0,286	0,139	-2,052
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,405	0,369	-1,100	0,210	0,629	-0,334
	$\lambda \Delta propfm_{j,t}$				1,068	3,787	0,282	2,639	3,291	0,802
	$\nu \Delta propyoung_{j,t}$				-0,413	1,351	-0,306	-1,474	1,526	-0,966
	R ²		0,448			0,461			0,575	
	Adjusted R ²		0,303			0,293			0,395	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,015	0,054	-5,031	-0,038	0,056	-4,775	-0,041	0,099	-2,435
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,070	0,083	0,835	0,142	0,246	0,579
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,534	0,351	1,521	1,720	0,818	2,102
	$\lambda \Delta propfm_{j,t}$				0,940	2,573	0,365	-0,639	5,452	-0,117
	$\nu \Delta propyoung_{j,t}$				-0,460	0,840	-0,548	1,027	1,517	0,677
	R ²		0,294			0,306			0,327	
	Adjusted R ²		0,188			0,185			0,293	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, propfm: λόγος γυναικών προς άνδρες, propyoung: ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 15-44 ετών

Πίνακας 108: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,224	0,041	-7,923	-0,228	0,041	-7,927	-0,219	0,013	-1,106	-0,352	0,052	-6,820	-0,360	0,052	-6,954	-0,151	0,030	-1,013
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,229	0,096	2,375	0,158	0,285	0,556				0,331	0,112	2,949	0,112	0,283	0,395
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,011	0,623	-0,017	3,591	2,174	-1,652				0,208	0,676	0,307	1,288	2,349	-0,548
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				0,034	0,101	0,340	-0,327	0,249	-1,311				0,101	0,109	0,924	-0,107	0,271	-0,394
	R ²		0,289			0,313			0,210				0,261			0,305			0,261
	Adjusted R ²		0,225			0,240			0,200				0,194			0,227			0,258
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,295	0,105	-2,826	-0,299	0,112	-2,679	-0,229	0,173	-1,323	-0,356	0,127	-2,798	-0,414	0,140	-2,958	-0,178	0,254	-0,701
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,103	0,194	0,529	0,428	0,315	1,359				0,306	0,234	1,308	0,320	0,375	0,853
	$\eta \Delta m_{j,t}$				2,336	1,707	1,369	0,977	3,116	-0,314				3,570	1,977	1,806	1,909	4,463	-0,428
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				0,089	0,234	0,381	-0,292	0,450	-0,648				0,291	0,280	1,037	-0,279	0,541	-0,516
	R ²		0,487			0,504			0,514				0,451			0,492			0,446
	Adjusted R ²		0,347			0,336			0,288				0,297			0,309			0,269
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,157	0,064	-5,583	-0,166	0,064	-5,761	-0,147	0,109	-1,812	-0,310	0,066	-4,726	-0,320	0,065	-4,901	-0,153	0,106	-1,445
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,212	0,114	1,863	0,021	0,260	0,080				0,264	0,127	2,075	0,019	0,265	-0,072
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,865	0,613	-1,412	2,277	1,319	-1,727				-0,737	0,642	-1,148	-0,908	1,535	-0,592
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				-0,057	0,112	-0,505	-0,112	0,191	-0,587				-0,030	0,114	-0,263	0,031	0,197	0,156
	R ²		0,343			0,384			0,268				0,362			0,408			0,308
	Adjusted R ²		0,241			0,269			0,231				0,262			0,291			0,271

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, edu: ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πίνακας 109: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,607	0,118	-5,152	-0,622	0,130	-4,769	-0,565	0,945	-0,598	-0,488	0,039	-4,837	-0,458	0,038	-4,136	-0,402	0,081	-1,255
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,303	0,220	-1,380	1,180	1,368	0,863				0,290	0,080	3,624	0,056	0,155	0,363
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,861	0,681	-1,265	0,839	3,717	0,226				0,884	0,550	1,607	1,831	1,736	1,055
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				-0,198	0,133	-1,491	0,718	1,193	0,602				0,118	0,104	1,259	0,220	0,275	0,799
	R ²		0,370			0,415			0,546			0,322			0,299			0,348	
	Adjusted R ²		0,299			0,310			0,455			0,251			0,220			0,256	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,776	0,239	-1,570	-0,778	0,430	-1,113	-0,640	1,374	-1,412	-0,537	0,145	-3,705	-0,433	0,151	-2,877	-0,606	0,208	-2,910
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,547	0,454	-1,205	-1,983	1,307	-1,517				0,360	0,174	2,073	0,179	0,404	-0,443
	$\eta \Delta m_{j,t}$				2,068	4,208	0,491	1,632	1,026	0,159				0,824	1,162	0,710	0,212	1,608	0,132
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				-0,334	0,545	-0,613	1,287	2,009	0,641				-0,416	0,815	-0,510	-0,695	1,034	-0,672
	R ²		0,495			0,588			0,351			0,343			0,405			0,430	
	Adjusted R ²		0,327			0,341			0,233			0,259			0,289			0,245	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,538	0,144	-3,727	-0,550	0,176	-3,131	-0,257	0,837	-0,307	-0,286	0,052	-5,461	-0,379	0,054	-7,061	-0,317	0,086	-3,677
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,008	0,362	-0,022	0,537	1,417	0,379				0,340	0,099	3,448	0,450	0,154	2,927
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,117	0,658	-0,178	0,904	1,803	0,502				-0,631	0,559	-1,130	0,059	1,027	0,057
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				-0,008	0,137	-0,059	0,389	1,118	0,348				0,197	0,080	2,460	0,002	0,129	0,015
	R ²		0,488			0,488			0,274			0,417			0,528			0,474	
	Adjusted R ²		0,378			0,304			0,212			0,326			0,435			0,370	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, edu: ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πίνακας 110: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών επικοινωνίας σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,403	0,027	-7,569	-0,481	0,026	-6,854	-0,407	0,059	-2,499
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,278	0,057	4,851	0,037	0,128	0,291
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,885	0,377	2,348	0,506	1,127	0,448
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				0,107	0,082	1,312	0,118	0,171	0,693
	R ²		0,228			0,290			0,356	
	Adjusted R ²		0,361			0,221			0,277	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,466	0,096	-4,867	-0,497	0,098	-4,152	-0,452	0,133	-3,317
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,341	0,117	2,901	0,232	0,247	0,941
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,836	0,778	1,075	0,892	1,128	0,790
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				0,065	0,308	0,211	-0,321	0,477	-0,674
	R ²		0,359			0,411			0,463	
	Adjusted R ²		0,289			0,234			0,245	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,314	0,038	-8,205	-0,364	0,037	-9,700	-0,315	0,061	-5,167
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,275	0,067	4,135	0,377	0,124	3,046
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,520	0,386	-1,346	-0,956	0,753	-1,270
	$\psi \Delta edu_{j,t}$				0,154	0,061	2,505	0,068	0,098	0,690
	R ²		0,403			0,480			0,449	
	Adjusted R ²		0,313			0,393			0,356	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, edu: ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πίνακας 111: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,384	0,054	-7,066	-0,371	0,052	-7,123	-0,304	0,132	-2,311	-0,350	0,053	-6,540	-0,341	0,054	-6,322	-0,131	0,138	-0,945
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,727	0,236	3,078	1,137	0,524	2,168				0,291	0,297	0,981	-0,154	0,970	-0,159
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-3,180	1,292	-2,461	-3,386	3,669	-0,923				-0,057	0,277	-0,206	-0,369	0,871	0,424
	$\omega \Delta govodu_{j,t}$				0,310	0,169	1,834	0,382	0,600	0,637				0,312	0,146	2,142	0,048	0,469	-0,102
	R ²		0,314			0,400			0,397				0,296		0,322			0,381	
	Adjusted R ²		0,253			0,336			0,326				0,232		0,246			0,280	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,585	0,110	-5,293	-0,581	0,107	-5,458	-0,788	0,164	-4,813	-0,680	0,133	-5,096	-0,681	0,131	-5,188	-0,363	0,246	-1,480
	$\delta \Delta p_{j,t}$				1,217	0,496	2,456	1,429	0,880	1,624				1,018	0,651	1,564	0,198	1,461	0,135
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-5,523	3,565	1,549	-7,317	6,281	1,165				-0,827	0,512	-1,615	-0,330	1,070	-0,309
	$\omega \Delta govodu_{j,t}$				0,343	0,255	1,346	0,439	0,285	1,541				0,264	0,222	1,185	0,108	0,284	0,379
	R ²		0,473			0,538			0,667				0,490		0,541			0,336	
	Adjusted R ²		0,328			0,381			0,512				0,348		0,376			0,241	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,264	0,089	-5,228	-0,260	0,084	-5,486	-0,228	0,176	-2,437	-0,285	0,078	-6,216	-0,289	0,081	-5,977	-0,246	0,133	-3,339
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,480	0,291	3,026	1,350	0,603	2,239				0,247	0,314	0,786	-0,245	0,594	-0,412
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-4,645	1,461	-3,179	-1,978	2,624	-0,754				-0,349	0,417	0,837	-0,186	0,828	-0,224
	$\omega \Delta govodu_{j,t}$				0,104	0,279	0,370	0,249	0,618	0,403				-0,041	0,214	-0,193	0,241	0,426	0,566
	R ²		0,372			0,481			0,446				0,476		0,484			0,396	
	Adjusted R ²		0,275			0,384			0,343				0,393		0,383			0,276	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govodu: ποσοστό δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση

Πίνακας 112: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,163	0,087	-1,870	-0,223	0,082	-2,722	-0,168	0,266	-0,631	-0,269	0,050	-5,432	-0,261	0,050	-5,220	-0,241	0,129	-1,872
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,199	0,388	0,513	-0,099	2,207	-0,045				0,203	0,127	1,595	-0,208	0,317	-0,656
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,374	0,378	0,989	-1,172	1,656	-0,708				1,276	0,958	1,331	2,129	3,150	-0,676
	$\omega \Delta govedu_{j,t}$				0,467	0,092	5,096	0,927	0,469	1,977				0,067	0,209	0,319	0,137	0,403	0,339
	R ²		0,398			0,448			0,382				0,320		0,278			0,294	
	Adjusted R ²		0,244			0,348			0,302				0,249		0,253			0,245	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,233	0,210	-2,110	-0,356	0,258	-2,381	-0,035	0,155	-2,223	-0,345	0,136	-2,543	-0,362	0,139	-2,613	-0,474	0,200	-2,368
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,360	0,408	-0,883	0,404	0,207	1,947				-0,089	0,397	-0,224	-1,205	0,709	-1,698
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,179	0,446	-0,402	-0,731	0,336	-2,179				2,611	1,655	1,578	2,263	2,658	0,852
	$\omega \Delta govedu_{j,t}$				0,145	0,140	1,034	0,206	0,072	2,877				0,606	0,440	1,378	0,702	0,446	1,574
	R ²		0,485			0,558			0,498				0,386		0,440			0,499	
	Adjusted R ²		0,314			0,292			0,390				0,214		0,368			0,248	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,455	1,045	-2,001	-0,469	1,071	-2,561	-0,462	1,189	-0,245	-0,139	0,081	-4,165	-0,138	0,085	-3,987	-0,100	0,176	-1,708
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,516	0,693	-0,744	1,955	2,221	0,880				0,058	0,119	0,490	0,143	0,187	0,763
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,600	0,433	-1,387	-0,607	0,817	-0,742				0,741	1,211	0,612	1,661	3,288	0,505
	$\omega \Delta govedu_{j,t}$				-0,033	0,175	-0,187	-0,056	0,430	-0,129				-0,527	0,200	-2,634	-0,719	0,419	-1,718
	R ²		0,462			0,500			0,479				0,280		0,335			0,318	
	Adjusted R ²		0,373			0,363			0,372				0,267		0,304			0,284	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govedu: ποσοστό δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση

Πίνακας 113: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,266	0,034	-7,752	-0,255	0,035	-7,324	-0,223	0,093	-2,383
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,294	0,101	2,896	0,070	0,244	0,288
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,850	0,722	1,178	2,693	2,386	-1,129
	$\omega \Delta g \text{ovedu}_{j,t}$				0,165	0,139	1,186	0,330	0,328	1,005
	R ²		0,334			0,357			0,310	
	Adjusted R ²		0,267			0,285			0,227	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,412	0,091	-4,520	-0,408	0,090	-4,514	-0,416	0,125	-4,931
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,158	0,257	0,612	-0,534	0,417	-1,280
	$\eta \Delta m_{j,t}$				2,455	1,229	1,997	1,475	1,840	0,802
	$\omega \Delta g \text{ovedu}_{j,t}$				0,585	0,256	2,287	0,690	0,269	2,564
	R ²		0,390			0,439			0,537	
	Adjusted R ²		0,230			0,271			0,349	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,172	0,058	-6,446	-0,147	0,060	-5,807	-0,160	0,107	-3,363
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,128	0,108	1,188	0,241	0,174	1,389
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,898	0,952	-0,944	-0,138	2,107	-0,066
	$\omega \Delta g \text{ovedu}_{j,t}$				-0,318	0,164	-1,939	-0,176	0,292	-0,603
	R ²		0,320			0,344			0,337	
	Adjusted R ²		0,219			0,235			0,225	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govedu: ποσοστό δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση

Πίνακας 114: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν. σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,153	0,030	-5,130	-0,146	0,030	-4,820	-0,171	0,075	-3,600	-0,144	0,031	-4,600	-0,133	0,032	-4,560	-0,100	0,085	-3,517
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,003	0,025	-0,108	0,002	0,029	0,054				0,195	0,103	1,899	0,347	0,233	1,491
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,437	0,262	-1,672	-1,292	0,860	-1,502				-0,461	0,303	-1,520	-1,872	1,329	-1,408
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				-0,009	0,065	-0,144	-0,085	0,126	-0,675				-0,049	0,071	-0,695	-0,106	0,143	-0,741
	R ²		0,296			0,307				0,329					0,318				0,295
	Adjusted R ²		0,233			0,233				0,275					0,256				0,217
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,444	0,088	-5,021	-0,443	0,091	-4,890	-0,308	0,121	-2,545	-0,411	0,096	-4,262	-0,405	0,098	-4,128	-0,283	0,116	-2,441
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,001	0,035	0,037	-0,002	0,033	-0,052				0,160	0,153	1,046	0,025	0,185	0,137
	$\eta\Delta m_{j,t}$				0,129	0,528	0,244	0,158	0,846	-0,186				0,153	0,805	0,190	-1,240	1,303	-0,951
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				-0,079	0,111	-0,715	-0,226	0,141	-1,598				-0,116	0,126	-0,920	-0,264	0,156	-1,690
	R ²		0,565			0,570				0,563					0,563				0,643
	Adjusted R ²		0,446			0,424				0,360					0,440				0,464
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,063	0,054	-4,869	-0,074	0,053	-5,155	-0,060	0,086	-3,004	-0,049	0,059	-4,254	-0,030	0,058	-5,148	-0,077	0,096	-2,877
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,006	0,033	0,179	-0,010	0,035	-0,295				0,545	0,193	2,822	0,772	0,277	2,790
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,643	0,286	-2,246	-0,481	0,692	-0,695				-0,785	0,326	-2,411	-0,890	0,885	-1,005
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				0,194	0,081	2,389	0,264	0,163	1,619				0,174	0,089	1,949	0,096	0,181	0,528
	R ²		0,345			0,407				0,396					0,349				0,430
	Adjusted R ²		0,244			0,296				0,283					0,247				0,317

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά

Πίνακας 115: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οινοπν. σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,618	0,106	-5,832	-0,605	0,114	-5,322	-0,535	0,260	-2,058	-0,269	0,042	-6,468	-0,296	0,040	-7,328	-0,271	0,087	-3,129
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,062	0,164	-0,381	0,248	0,556	0,447				0,078	0,085	0,925	0,128	0,174	0,736
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,262	0,346	-0,757	-0,952	1,779	-0,535				-0,256	0,305	-0,841	-0,353	0,920	-0,384
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				-0,011	0,256	-0,044	-0,571	0,664	-0,860				0,544	0,149	3,658	0,630	0,328	1,922
	R ²		0,397			0,405			0,321			0,324			0,403			0,308	
	Adjusted R ²		0,334			0,308			0,238			0,263			0,336			0,250	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-1,017	0,131	-7,782	-1,014	0,134	-7,558	0,662	0,563	1,176	-0,554	0,094	-5,890	-0,566	0,102	-5,526	-0,921	0,195	-4,712
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,024	0,166	-0,146	0,618	0,330	1,875				0,150	0,190	0,790	0,589	0,258	2,285
	$\eta\Delta m_{j,t}$				0,503	1,195	0,420	3,618	2,136	1,694				0,097	0,488	0,198	1,289	1,049	1,229
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				0,416	0,365	1,137	-0,005	0,390	-0,014				0,239	0,330	0,724	0,162	0,423	0,383
	R ²		0,820			0,845			0,320			0,599			0,610			0,543	
	Adjusted R ²		0,760			0,751			0,293			0,487			0,468			0,314	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,230	0,176	-4,721	-0,259	0,209	-3,158	-0,290	0,550	-1,073	-0,146	0,066	-2,206	-0,154	0,064	-2,407	-0,130	0,121	-1,071
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,420	0,339	1,238	0,940	1,392	0,675				0,222	0,083	2,686	0,128	0,150	0,853
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,775	0,405	-1,914	-0,298	2,385	0,125				0,216	0,383	0,564	-0,417	0,734	-0,569
	$\xi\Delta depchil_{j,t}$				-0,280	0,285	-0,983	-0,991	1,062	-0,933				0,099	0,297	0,334	-0,872	1,021	-0,855
	R ²		0,414			0,491			0,319			0,317			0,407			0,277	
	Adjusted R ²		0,307			0,338			0,245			0,209			0,290			0,234	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά

Πίνακας 116: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών διατροφής – μη οينوπν. σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,197	0,026	-7,607	-0,213	0,026	-8,271	-0,208	0,051	-4,075
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,078	0,056	1,401	0,123	0,112	1,100
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,371	0,199	-1,862	-0,283	0,583	-0,485
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,191	0,077	2,474	0,128	0,146	0,880
	R ²		0,292			0,332			0,358	
	Adjusted R ²		0,231			0,267			0,279	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,531	0,065	-8,216	-0,548	0,068	-8,104	-0,755	0,124	-6,080
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,120	0,102	1,174	0,247	0,147	1,684
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,148	0,343	0,430	0,011	0,747	0,015
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,071	0,154	0,461	-0,086	0,222	-0,386
	R ²		0,586			0,592			0,468	
	Adjusted R ²		0,476			0,470			0,252	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,158	0,041	-3,882	-0,182	0,039	-4,707	-0,152	0,066	-2,289
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,201	0,055	3,637	0,176	0,100	1,763
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,066	0,217	-0,305	-0,306	0,403	-0,758
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,170	0,090	1,889	0,236	0,188	1,258
	R ²		0,333			0,415			0,400	
	Adjusted R ²		0,233			0,318			0,300	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά

Πίνακας 117: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

	Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,183	0,036	-2,310	-0,189	0,037	-2,371	-0,219	0,126	-1,945	-0,146	0,042	-3,469	-0,147	0,044	-3,325	-0,193	0,185	-1,502
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,026	0,069	-0,377	-0,602	0,274	-2,193				0,020	0,094	0,210	-0,532	0,325	-1,635
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,024	0,307	-0,078	0,725	1,000	0,725				-0,181	0,322	-0,561	0,977	1,049	0,931
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,018	0,074	-0,244	0,103	0,289	0,358				0,018	0,080	0,221	0,171	0,271	0,631
	$\rho \Delta size_{j,t}$				0,179	0,461	0,388	-0,094	1,623	-0,058				0,249	0,514	0,486	0,886	1,651	0,537
	R ²		0,352			0,304			0,471				0,319			0,322			0,297
	Adjusted R ²		0,230			0,214			0,352				0,248			0,292			0,247
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,428	0,087	-4,909	-0,505	0,088	-5,715	-0,639	0,179	-3,566	-0,413	0,090	-4,586	-0,506	0,094	-5,385	-0,648	0,188	-3,450
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,191	0,070	-2,737	-0,100	0,181	-0,556				-0,202	0,085	-2,378	-0,058	0,247	-0,233
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,957	0,509	-1,881	-0,822	1,289	-0,637				-0,876	0,541	-1,618	-0,603	1,413	-0,427
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,070	0,084	-0,833	0,175	0,151	1,164				-0,082	0,094	-0,871	0,189	0,178	1,066
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,041	3,703	-0,011	3,166	9,410	0,337				-2,518	3,907	-0,644	3,560	1,026	0,347
	R ²		0,545			0,602			0,449				0,582			0,641			0,468
	Adjusted R ²		0,420			0,459			0,373				0,465			0,501			0,377
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,148	0,060	-2,455	-0,154	0,061	-2,514	-0,168	0,115	-2,073	-0,104	0,076	-2,281	-0,106	0,076	-2,723	-0,135	0,117	-2,014
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,154	0,148	1,039	0,189	0,283	0,667				0,737	0,334	2,204	0,981	0,438	2,241
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,342	0,373	-0,918	-0,115	0,714	-0,162				-0,566	0,393	-1,439	-0,632	0,806	-0,783
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,118	0,110	1,074	0,066	0,270	0,243				0,181	0,121	1,497	0,205	0,303	0,677
	$\rho \Delta size_{j,t}$				0,592	1,190	0,498	0,668	2,152	0,311				0,040	1,285	0,031	-0,784	2,357	-0,333
	R ²		0,303			0,328			0,302				0,346			0,329			0,314
	Adjusted R ²		0,251			0,249			0,264				0,280			0,287			0,269

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, size: μέγεθος νοικοκυριού

Πίνακας 118: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,401	0,068	-5,911	-0,472	0,073	-6,448	-0,498	0,922	-1,496	-0,322	0,067	-3,308	-0,391	0,066	-2,903	-0,433	0,098	-2,370
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,124	0,114	1,084	-2,308	1,595	-1,447				0,358	0,104	3,444	0,323	0,267	1,209
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,185	0,207	-0,894	-0,156	0,907	-0,172				0,950	0,413	2,301	1,671	1,163	1,436
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,225	0,165	-1,364	0,652	0,843	0,773				-0,021	0,236	-0,088	0,025	0,472	0,052
	$\rho \Delta size_{j,t}$				1,038	0,541	1,919	0,434	2,007	-0,216				-1,921	1,352	-1,421	-3,773	3,091	-1,221
	R ²		0,410			0,534			0,481				0,303		0,386				0,325
	Adjusted R ²		0,349			0,439			0,322				0,222		0,288				0,234
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,595	0,063	-9,423	-0,573	0,070	-8,219	-0,592	0,648	-1,450	-0,600	0,153	-7,791	-0,636	0,192	-6,244	-0,640	0,241	-5,596
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,091	0,074	1,227	0,129	0,717	0,180				0,041	0,162	0,250	-0,432	0,366	-1,181
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,667	0,572	1,167	1,146	1,831	0,626				-0,443	0,606	-0,731	-1,187	0,813	-1,460
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,034	0,190	-0,180	0,277	0,654	0,423				0,241	0,427	0,564	0,279	0,519	0,538
	$\rho \Delta size_{j,t}$				2,816	6,450	0,437	1,884	2,785	0,676				0,047	3,847	0,012	0,950	6,220	0,153
	R ²		0,494			0,091			0,405				0,561		0,573				0,509
	Adjusted R ²		0,458			0,667			0,256				0,438		0,406				0,396
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,276	0,157	-4,956	-0,200	0,108	-6,461	-0,259	0,822	-1,653	-0,270	0,098	-3,796	-0,288	0,097	-4,017	-0,319	0,151	-2,108
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,328	0,361	-0,909	0,753	3,623	0,208				-0,031	0,185	-0,168	-0,075	0,363	-0,206
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,285	0,104	-2,748	-0,506	1,027	0,493				1,099	0,524	2,099	0,928	1,074	0,865
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,004	0,129	0,033	-1,653	1,755	-0,942				-0,203	0,579	-0,351	-0,046	1,518	-0,030
	$\rho \Delta size_{j,t}$				2,499	0,806	3,101	5,373	4,828	1,113				-2,040	1,264	-1,614	-0,393	3,062	-0,128
	R ²		0,500			0,483			0,476				0,355		0,323				0,294
	Adjusted R ²		0,409			0,434			0,391				0,238		0,280				0,245

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, size: μέγεθος νοικοκυριού

Πίνακας 119: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,337	0,038	-3,579	-0,321	0,038	-3,163	-0,302	0,068	-2,687
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,230	0,068	3,363	0,163	0,187	0,872
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,772	0,267	2,889	1,740	0,689	2,526
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,081	0,113	-0,722	-0,014	0,247	-0,058
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,634	0,664	-0,955	-0,514	1,418	-0,362
	R ²		0,305			0,345			0,372	
	Adjusted R ²		0,247			0,260			0,258	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,620	0,101	-1,048	-0,595	0,118	-9,264	-0,539	0,171	-6,091
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,018	0,094	-0,197	-0,185	0,162	-1,143
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,447	0,408	-1,096	-0,028	0,736	-0,038
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,031	0,189	-0,166	0,145	0,234	0,619
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,039	2,614	-0,015	-0,107	4,209	-0,025
	R ²		0,526			0,531			0,582	
	Adjusted R ²		0,401			0,385			0,405	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,216	0,052	-4,148	-0,235	0,053	-4,432	-0,247	0,090	-2,753
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,052	0,126	-0,413	0,017	0,252	0,068
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,414	0,335	1,233	0,143	0,667	0,214
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,052	0,155	0,337	-0,078	0,382	-0,203
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-1,561	0,847	-1,843	-0,245	1,862	-0,132
	R ²		0,362			0,284			0,366	
	Adjusted R ²		0,252			0,260			0,238	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, size: μέγεθος νοικοκυριού

Πίνακας 120: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.	Coef.	Std. Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,499	0,072	-6,966	-0,488	0,072	-6,777	-0,404	0,204	-1,981	-0,547	0,084	-6,497	-0,536	0,084	-6,349	-0,289	0,268	-1,081
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,072	0,159	-0,449	-0,399	0,418	-0,952				0,045	0,220	0,205	-0,552	0,605	-0,913
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,390	0,858	-1,619	-0,093	2,188	0,042				-1,765	1,012	-1,744	-1,735	3,589	0,484
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,223	0,174	-1,279	0,164	0,509	0,323				-0,271	0,205	-1,318	0,383	0,739	0,519
	R ²		0,352			0,366			0,320				0,360		0,280			0,312	
	Adjusted R ²		0,285			0,288			0,294				0,293		0,220			0,249	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,812	0,068	-1,186	-0,831	0,070	-1,187	-0,578	0,228	-2,532	-0,841	0,074	-1,141	-0,864	0,077	-1,117	-0,761	0,288	-2,640
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,146	0,129	1,130	0,072	0,357	0,203				0,195	0,160	1,219	0,185	0,417	0,444
	$\eta \Delta m_{j,t}$				2,431	1,089	2,233	0,963	2,585	0,373				2,383	1,326	1,796	0,462	3,079	0,150
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				0,013	0,199	0,065	0,034	0,533	0,064				0,039	0,247	0,160	-0,170	0,589	-0,289
	R ²		0,476			0,494			0,349				0,396		0,281			0,361	
	Adjusted R ²		0,415			0,424			0,246				0,339		0,243			0,241	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,365	0,161	-2,888	-0,300	0,165	-3,019	-0,326	0,308	-2,032	-0,428	0,187	-2,291	-0,465	0,192	-2,425	-0,335	0,386	-1,387
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,102	0,301	0,338	-0,572	0,643	-0,890				0,295	0,441	0,669	-0,805	0,849	-0,949
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,581	1,138	-1,389	-1,389	1,951	-0,712				-1,667	1,329	-1,254	-1,059	2,419	-0,438
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,190	0,244	-0,781	-0,165	0,544	-0,303				-0,196	0,286	-0,686	-0,129	0,654	-0,198
	R ²		0,283			0,304			0,278				0,273		0,297			0,360	
	Adjusted R ²		0,257			0,255			0,220				0,242		0,238			0,290	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govhealth: δημόσιες δαπάνες για υγεία

Πίνακας 121: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,656	0,081	-8,137	-0,618	0,083	-7,479	-0,072	0,170	0,424	-0,436	0,056	-7,733	-0,405	0,060	-6,727	-0,228	0,128	-1,778
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,110	0,250	0,438	0,257	0,720	0,357				0,113	0,098	1,145	-0,200	0,241	-0,830
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,641	0,631	-2,600	-2,370	1,688	-1,404				0,108	0,100	1,074	-0,122	0,282	-0,431
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,293	0,169	-1,736	-0,255	0,530	-0,482				-0,014	0,062	-0,230	-0,048	0,210	-0,230
	R ²		0,551			0,612			0,279			0,306			0,318			0,365	
	Adjusted R ²		0,504			0,548			0,249			0,243			0,241			0,251	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,893	0,034	-2,604	-0,925	0,056	-1,639	-1,112	0,407	-2,734	-0,772	0,099	-7,823	-0,798	0,111	-7,163	-0,707	0,168	-4,215
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,130	0,130	1,001	0,007	0,249	0,030				-0,002	0,180	-0,011	-0,287	0,251	-1,144
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,377	1,068	-0,353	0,720	1,825	0,395				-0,101	0,123	-0,814	-0,377	0,150	-2,516
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				0,095	0,215	0,440	0,096	0,349	0,277				-0,090	0,138	-0,655	-0,082	0,158	-0,518
	R ²		0,481			0,484			0,733			0,649			0,658			0,566	
	Adjusted R ²		0,374			0,374			0,492			0,550			0,535			0,349	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,118	0,081	-1,454	-0,068	0,062	-1,097	-0,143	0,106	-1,343	-0,313	0,095	-4,368	-0,315	0,097	-4,265	-0,232	0,171	-1,938
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,681	0,237	2,877	0,452	0,550	0,821				0,080	0,120	0,665	-0,023	0,264	-0,087
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,165	0,263	-4,433	-1,272	0,491	-2,593				0,147	0,193	0,762	-0,085	0,397	-0,214
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,071	0,071	-0,999	-0,198	0,126	-1,572				-0,011	0,065	-0,170	-0,012	0,127	-0,094
	R ²		0,503			0,474			0,668			0,356			0,363			0,276	
	Adjusted R ²		0,412			0,363			0,569			0,239			0,276			0,213	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govhealth: δημόσιες δαπάνες για υγεία

Πίνακας 122: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υγεία σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,402	0,041	-9,838	-0,392	0,042	-9,269	-0,339	0,107	-3,173
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,085	0,087	0,983	-0,058	0,235	-0,245
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,107	0,432	0,247	-0,341	1,263	-0,270
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,031	0,053	-0,582	0,274	0,187	1,464
	R ²		0,269			0,271			0,349	
	Adjusted R ²		0,225			0,221			0,251	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,783	0,062	-1,254	-0,775	0,065	-1,192	-0,791	0,153	-5,182
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,070	0,106	-0,664	-0,207	0,179	-1,157
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,833	0,503	-1,657	-0,502	0,984	-0,510
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,056	0,097	-0,576	-0,185	0,115	-1,603
	R ²		0,487			0,496			0,505	
	Adjusted R ²		0,405			0,406			0,305	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,380	0,074	-5,113	-0,373	0,075	-4,962	-0,240	0,149	-2,942
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,150	0,132	1,140	0,409	0,296	1,381
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,629	0,690	0,911	0,012	1,248	0,010
	$\zeta \Delta govhealth_{j,t}$				-0,020	0,059	-0,346	0,002	0,114	0,015
	R ²		0,321			0,327			0,367	
	Adjusted R ²		0,242			0,297			0,277	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, govhealth: δημόσιες δαπάνες για υγεία

Πίνακας 123: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,250	0,038	-6,540	-0,249	0,039	-6,358	-0,123	0,114	-1,077	-0,314	0,045	-6,957	-0,317	0,048	-6,660	-0,147	0,088	-1,664
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,115	0,064	1,816	0,021	0,142	0,144				0,137	0,084	1,634	0,314	0,182	1,729
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,321	0,167	-1,919	-0,456	0,344	-1,325				-0,004	0,011	-0,410	-0,007	0,010	-0,739
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				-0,016	0,019	-0,835	0,013	0,030	0,422				-0,010	0,024	-0,438	-0,041	0,040	-1,029
	$\rho\Delta size_{j,t}$				-1,122	0,427	-2,631	-0,089	0,908	-0,098				-1,724	0,484	-3,558	-0,727	0,979	-0,743
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,051	0,033	-1,551	0,090	0,072	1,243				-0,053	0,039	-1,354	-0,075	0,061	-1,232
	R ²		0,306			0,376			0,369				0,335		0,408			0,350	
	Adjusted R ²		0,244			0,302			0,306				0,275		0,333			0,245	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,624	0,089	-9,311	-0,615	0,090	-1,012	-0,574	0,208	-0,933	-0,665	0,098	-8,808	-0,692	0,099	-9,023	-0,561	0,173	-0,351
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,178	0,086	2,072	0,320	0,127	2,520				0,040	0,114	0,351	-0,025	0,193	-0,131
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-1,213	0,590	2,055	-0,906	0,800	-1,133				0,006	0,043	0,146	-0,013	0,050	-0,249
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				-0,055	0,034	-1,639	-0,052	0,041	-1,266				-0,048	0,043	-1,119	0,037	0,048	0,759
	$\rho\Delta size_{j,t}$				-3,045	5,207	-0,585	1,173	5,035	0,233				-1,730	5,743	-0,301	-3,466	4,940	-0,702
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,109	0,046	-2,380	-0,072	0,053	-1,372				-0,115	0,063	-1,840	-0,154	0,062	-2,492
	R ²		0,685			0,754			0,495			0,703		0,748			0,557		
	Adjusted R ²		0,599			0,658			0,223			0,620		0,641			0,293		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,126	0,059	-3,846	-0,103	0,071	-2,875	-0,100	0,151	0,624	-0,063	0,098	-8,808	-0,094	0,082	-1,349	-0,026	0,151	-0,173
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,278	0,079	3,512	0,256	0,184	1,388				0,600	0,120	4,994	0,555	0,244	2,279
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,305	0,186	-1,644	-0,325	0,336	-0,968				-0,009	0,014	-0,669	-0,002	0,017	-0,112
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				-0,021	0,017	-1,244	-0,016	0,034	-0,462				-0,032	0,020	-1,568	0,030	0,050	0,599
	$\rho\Delta size_{j,t}$				-0,323	0,721	-0,448	1,158	1,761	0,658				0,345	0,709	0,486	0,554	1,653	0,335
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,030	0,038	-0,787	0,101	0,080	1,270				-0,029	0,044	-0,666	0,007	0,082	0,088
	R ²		0,349			0,466			0,361			0,703		0,565			0,413		
	Adjusted R ²		0,248			0,354			0,306			0,620		0,467			0,281		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, size: μέγεθος νοικοκυριού, ihous: στεγαστικά επιτόκια, w: πλούτος

Πίνακας 124: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,447	0,071	-6,288	-0,449	0,078	-5,726	-0,264	0,619	0,426	-0,405	0,051	-7,988	-0,452	0,050	-9,019	-0,171	0,092	-1,845
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,219	0,223	0,983	0,546	1,264	0,432				0,124	0,066	1,880	0,224	0,137	1,641
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,087	0,372	-0,234	-0,371	0,804	0,461				-0,602	0,153	-3,949	-0,088	0,241	0,364
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				0,043	0,058	0,741	-0,041	0,114	-0,360				0,002	0,014	0,150	-0,021	0,015	-1,388
	$\rho\Delta size_{j,t}$				-1,828	1,186	-2,384	4,173	6,854	0,609				-0,221	1,100	0,201	-2,073	2,542	-0,815
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,083	0,071	-1,171	0,281	0,300	0,937				-0,055	0,034	-1,611	-0,005	0,040	-0,129
	R ²		0,481			0,576			0,437				0,368		0,444			0,307	
	Adjusted R ²		0,427			0,488			0,312				0,310		0,373			0,260	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-1,023	0,085	-1,209	-1,055	0,101	-1,045	-0,913	6,368	-0,363	-0,959	0,073	-1,314	-0,951	0,077	-1,239	-0,481	0,187	-2,580
	$\delta\Delta p_{j,t}$				-0,022	0,173	-0,125	0,083	1,078	0,077				0,083	0,103	0,807	0,130	0,120	1,084
	$\eta\Delta m_{j,t}$				0,039	1,208	0,032	5,944	1,167	0,509				-0,447	0,400	-1,118	0,456	0,577	0,790
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				-0,052	0,083	-0,628	-0,072	0,529	-0,136				0,009	0,013	0,685	-0,005	0,013	-0,364
	$\rho\Delta size_{j,t}$				-1,685	1,248	-1,349	-3,622	4,647	-0,779				0,272	2,703	0,101	-3,894	3,841	-1,014
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,070	0,071	-0,981	-0,032	0,372	-0,087				-0,010	0,046	-0,223	0,030	0,045	0,659
	R ²		0,518			0,577			0,427			0,416		0,425				0,427	
	Adjusted R ²		0,391			0,422			0,340			0,364		0,351				0,297	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,173	0,094	-5,045	-0,157	0,157	-3,229	-0,125	1,153	-0,022	-0,256	0,056	-4,544	-0,242	0,064	-3,779	-0,199	0,130	-1,526
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,533	0,236	2,262	0,968	1,347	0,718				0,031	0,063	0,496	0,154	0,267	0,577
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,544	0,171	-3,179	-0,309	1,132	-0,273				0,114	0,234	0,488	0,046	0,496	0,093
	$\psi\Delta ihous_{j,t}$				-0,069	0,023	-2,957	-0,099	0,083	-1,193				-0,002	0,023	-0,089	0,006	0,039	0,144
	$\rho\Delta size_{j,t}$				1,170	0,911	1,284	-6,863	6,439	-1,066				-1,016	0,807	-1,260	-1,890	2,168	-0,872
	$\gamma\Delta w_{j,t}$				-0,133	0,052	-2,578	-0,135	0,291	-0,466				-0,040	0,037	-1,063	-0,002	0,065	-0,024
	R ²		0,525			0,535			0,339			0,463		0,488				0,427	
	Adjusted R ²		0,439			0,470			0,258			0,379		0,372				0,297	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, ρ: το σχετικό επίπεδο τιμών, size: μέγεθος νοικοκυριού, ihous: στεγαστικά επιτόκια, w: πλούτος

Πίνακας 125: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη ειδών στέγασης σε Ε.Ε. (27)

		E.E. 27								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Stat.	Coef.	Std. Er.	t-Stat.	Coef.	Std. Er.	t-Stat.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,367	0,033	-1,104	-0,397	0,033	-1,212	-0,150	0,060	-2,493
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,096	0,043	2,225	0,150	0,076	1,969
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,561	0,104	-5,367	-0,044	0,163	-0,271
	$\psi \Delta ihous_{j,t}$				-0,001	0,009	-0,062	-0,008	0,009	-0,932
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,546	0,542	-1,007	-1,119	0,973	-1,151
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,055	0,024	-2,257	-0,016	0,039	-0,422
	R ²		0,346			0,416			0,372	
	Adjusted R ²		0,289			0,356			0,290	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,913	0,054	-1,702	-0,900	0,055	-1,647	-0,398	0,120	-3,322
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,050	0,069	0,720	0,189	0,081	2,316
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,580	0,282	-2,059	-0,092	0,385	-0,238
	$\psi \Delta ihous_{j,t}$				0,004	0,009	0,489	-0,009	0,008	-1,057
	$\rho \Delta size_{j,t}$				0,014	2,029	0,007	-1,777	2,669	-0,666
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,061	0,041	-1,493	-0,058	0,044	-1,335
	R ²		0,477			0,589			0,563	
	Adjusted R ²		0,418			0,421			0,370	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,239	0,040	-5,984	-0,244	0,047	-5,220	-0,133	0,099	-1,346
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,074	0,047	1,583	0,246	0,184	1,339
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,071	0,148	-0,479	-0,136	0,312	-0,435
	$\psi \Delta ihous_{j,t}$				-0,008	0,014	-0,577	0,009	0,026	0,340
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,522	0,543	-0,961	-1,086	1,322	-0,821
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,024	0,026	-0,910	0,027	0,054	0,497
	R ²		0,411			0,427			0,432	
	Adjusted R ²		0,323			0,323			0,312	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, size: μέγεθος νοικοκυριού, ihous: στεγαστικά επιτόκια, w: πλούτος

Πίνακας 126: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,301	0,040	-7,526	-0,303	0,038	-7,946	-0,161	0,097	-1,654	-0,302	0,044	-6,931	-0,299	0,042	-7,156	-0,071	0,108	-0,656
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,373	0,049	7,547	0,223	0,115	1,937				0,431	0,057	7,505	0,333	0,161	2,071
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,601	0,264	-2,618	0,289	0,537	-0,537				0,811	0,321	-2,524	0,168	0,630	0,266
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				0,630	1,217	0,518	-0,414	2,977	-0,139				0,154	1,410	0,109	0,643	3,447	0,187
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				-1,661	1,083	-1,533	-1,893	3,113	-0,608				-1,141	1,221	-1,754	-1,741	3,465	-0,503
	R ²		0,333			0,517			0,422				0,338		0,542			0,454	
	Adjusted R ²		0,273			0,463			0,351				0,278		0,488			0,382	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,520	0,092	-7,857	-0,571	0,087	-8,893	-0,346	0,173	-1,996	-0,598	0,102	-6,866	-0,549	0,097	-7,737	-0,264	0,211	-1,254
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,328	0,071	4,587	0,296	0,153	1,934				0,373	0,085	4,371	0,450	0,209	2,156
	$\eta \Delta m_{j,t}$				1,253	0,844	1,484	1,952	1,059	1,844				1,694	1,263	1,341	2,871	1,783	1,611
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				1,697	2,779	0,610	1,077	3,945	0,273				1,098	3,399	0,323	0,080	4,814	0,017
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				-2,733	2,457	-1,112	-2,583	3,265	-0,791				-4,470	2,921	-1,530	-2,004	3,609	-0,555
	R ²		0,644			0,741			0,573				0,638		0,748			0,599	
	Adjusted R ²		0,546			0,648			0,359				0,537		0,650			0,380	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,159	0,075	-7,402	-0,180	0,066	-5,782	-0,153	0,127	-1,420	-0,197	0,083	-7,187	-0,168	0,067	-5,478	-0,101	0,127	-1,501
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,486	0,060	8,152	0,500	0,109	4,593				0,552	0,061	9,037	0,563	0,108	5,196
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,660	0,294	-2,247	-0,341	0,633	-0,539				-0,567	0,316	-1,791	-0,101	0,664	-0,001
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				2,938	1,283	2,291	6,141	2,792	2,200				3,053	1,346	2,268	5,131	2,892	1,774
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				-0,117	0,968	-1,981	-0,105	2,449	-0,082				-1,044	1,010	-2,023	-0,955	2,706	-0,353
	R ²		0,416			0,681			0,626				0,443		0,742			0,702	
	Adjusted R ²		0,326			0,618			0,551				0,355		0,688			0,639	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 127: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.	Coef.	Std, Er.	t-Stat.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,377	0,078	-4,832	-0,394	0,069	-5,722	-0,128	0,177	-0,722	-0,846	0,057	-1,486	-0,817	0,061	-1,350	-0,602	0,144	-4,185
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,690	0,148	4,654	0,392	0,271	1,450				0,182	0,106	1,724	0,291	0,243	1,195
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,593	0,547	-2,912	-0,587	1,015	0,578				-0,334	0,022	-1,557	-0,394	0,023	-1,895
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				-0,716	2,943	-2,433	-0,711	5,852	-0,134				0,159	2,511	-0,063	1,960	9,424	0,208
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				-2,822	2,679	-1,053	1,093	7,099	0,154				-1,054	1,588	-0,664	-6,125	3,244	-1,888
	R ²		0,365			0,638			0,538				0,600			0,612			0,411
	Adjusted R ²		0,299			0,571			0,443				0,563			0,566			0,321
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,702	0,126	-7,530	-0,752	0,210	-5,972	-0,622	0,361	-0,060	-0,980	0,076	-1,292	-0,951	0,088	-1,080	-0,753	0,138	-5,450
	$\delta \Delta p_{j,t}$				1,209	0,388	3,114	0,992	0,319	3,110				0,080	0,192	0,415	0,274	0,206	1,331
	$\eta \Delta m_{j,t}$				6,100	3,117	1,957	5,289	3,282	-1,612				-0,063	0,080	-0,793	-0,137	0,083	-1,656
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				-1,063	7,351	-1,547	-1,097	6,102	-1,798				1,335	7,465	-0,179	0,193	7,039	0,027
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				2,912	6,842	0,426	5,351	5,580	0,959				-2,551	3,241	0,787	-1,559	2,646	0,589
	R ²		0,808			0,497			0,850				0,498			0,407			0,461
	Adjusted R ²		0,744			0,424			0,682				0,441			0,371			0,361
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,254	0,093	-9,234	-0,212	0,099	-6,149	-0,251	0,389	-1,159	-0,468	0,110	-4,245	-0,446	0,114	-3,909	-0,347	0,212	-3,055
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,303	0,099	3,057	0,369	0,212	1,741				0,171	0,135	1,268	-0,092	0,224	-0,411
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,741	0,276	-2,681	-0,001	0,619	-0,002				-0,222	0,035	-1,198	-0,268	0,041	-1,640
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				0,059	2,237	0,026	-1,058	5,023	-0,211				4,118	2,472	1,666	4,141	5,902	0,702
	$\omega \Delta \text{life}_{j,t}$				1,408	1,362	1,034	1,292	5,969	0,216				-0,248	1,789	-0,139	-3,589	3,134	-1,145
	R ²		0,774			0,891			0,850				0,371			0,315			0,276
	Adjusted R ²		0,733			0,854			0,798				0,257			0,270			0,218

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 128: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη διαφόρων ειδών και υπηρεσιών σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.	Coef.	Std, Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,679	0,040	-1,711	-0,626	0,040	-1,553	-0,429	0,094	-3,506
	$\delta p_{j,t}$				0,262	0,062	4,232	0,196	0,124	1,580
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,680	0,191	3,555	-0,545	0,367	1,486
	$v \Delta \text{avage}_{j,t}$				0,141	1,633	0,086	2,204	3,328	0,662
	$o \Delta \text{life}_{j,t}$				-1,528	1,083	-2,411	-1,015	2,217	-0,458
	R ²		0,486			0,529			0,371	
	Adjusted R ²		0,441			0,482			0,302	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,906	0,053	-1,811	-0,928	0,058	-1,629	-0,660	0,103	-7,369
	$\delta p_{j,t}$				0,118	0,097	1,217	0,179	0,131	1,365
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,401	0,584	-0,687	-0,541	0,708	-0,764
	$v \Delta \text{avage}_{j,t}$				-0,545	4,024	-0,135	2,357	4,029	0,585
	$o \Delta \text{life}_{j,t}$				1,645	1,982	0,830	0,533	1,833	0,291
	R ²		0,483			0,791			0,704	
	Adjusted R ²		0,426			0,727			0,579	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,306	0,069	-6,927	-0,369	0,069	-6,111	-0,263	0,108	-4,297
	$\delta p_{j,t}$				0,385	0,075	5,104	0,246	0,118	2,090
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,594	0,285	3,103	-0,488	0,588	2,530
	$v \Delta \text{avage}_{j,t}$				3,925	1,585	3,107	2,953	3,914	0,755
	$o \Delta \text{life}_{j,t}$				-1,416	1,110	-1,275	-1,425	2,314	-1,913
	R ²		0,384			0,406			0,346	
	Adjusted R ²		0,276			0,302			0,232	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 129: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,117	0,036	-3,256	-0,151	0,038	-3,954	-0,265	0,089	-2,957	-0,100	0,039	-2,583	-0,156	0,042	-3,697	-0,311	0,104	-2,986
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,033	0,071	-0,461	-0,132	0,134	-0,984				0,034	0,109	0,314	-0,208	0,334	-0,622
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,571	0,208	-2,743	-0,729	0,425	-1,713				-0,800	0,262	-3,060	-1,181	0,535	-2,210
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				0,057	0,885	0,064	0,498	2,557	0,195				-0,225	0,997	-0,225	0,972	3,355	0,290
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,099	0,146	-0,680	-0,217	0,389	-0,558				-0,106	0,156	-0,681	-0,228	0,506	-0,451
	R ²		0,310			0,343			0,351				0,310		0,366			0,285	
	Adjusted R ²		0,239			0,258			0,246				0,214		0,277			0,208	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,185	0,110	-1,675	-0,204	0,117	-1,741	-0,330	0,210	-1,575	-0,097	0,123	-0,783	-0,087	0,125	-0,698	-0,260	0,236	-1,102
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,040	0,074	-0,533	-0,016	0,104	-0,152				0,054	0,105	0,513	0,167	0,195	0,855
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,440	0,544	-0,809	0,009	1,068	0,009				-0,996	0,753	-1,323	-2,953	1,759	-1,679
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				-0,276	1,652	-0,167	-1,280	2,589	-0,494				-0,429	1,832	-0,234	-0,533	3,039	-0,175
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				0,061	0,185	0,328	0,093	0,439	0,212				-0,021	0,189	-0,114	-0,049	0,512	-0,096
	R ²		0,455			0,465			0,444				0,468		0,504			0,494	
	Adjusted R ²		0,306			0,271			0,266				0,319		0,310			0,217	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,371	0,056	-6,667	-0,381	0,056	-6,809	-0,497	0,108	-4,577	-0,369	0,060	-6,194	-0,411	0,060	-6,899	-0,558	0,117	-4,757
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,074	0,136	-0,542	-0,133	0,249	-0,534				0,041	0,227	0,182	0,124	0,343	0,362
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,526	0,286	-1,842	-0,492	0,499	-0,986				-0,963	0,338	-2,851	-1,125	0,610	-1,843
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				0,519	1,252	0,414	3,704	3,173	1,168				0,008	1,389	0,006	2,135	4,059	0,526
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,324	0,184	-1,756	-0,594	0,326	-1,825				-0,292	0,193	-1,508	-0,433	0,370	-1,169
	R ²		0,451			0,484			0,329				0,476		0,538			0,434	
	Adjusted R ²		0,367			0,382			0,220				0,393		0,440			0,314	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 130: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες						Νέα Μέλη											
		«I»			«II»			«I»			«II»			«III»					
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.			
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,046	0,066	-0,694	-0,118	0,067	-1,752	-0,256	0,208	-1,228	-0,373	0,035	-1,059	-0,462	0,040	-1,169	-0,259	0,105	-2,469
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,081	0,209	0,388	-0,232	2,284	-0,102				0,240	0,070	3,448	0,168	0,179	0,936
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,468	0,475	-3,091	-1,086	1,009	-1,076				0,958	0,206	4,656	0,216	0,441	0,489
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				3,541	2,469	1,434	3,977	7,696	0,517				2,479	1,711	1,449	-3,672	4,703	-0,781
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,476	0,330	-1,439	-1,337	1,314	-1,018				-0,723	0,560	-1,290	-0,532	1,656	-0,321
	R ²		0,287		0,358		0,252		0,515			0,595		0,373					
	Adjusted R ²		0,203		0,239		0,221		0,471			0,547		0,291					
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,459	0,204	-2,249	-0,758	0,353	-2,146	-0,450	0,433	-2,413	-0,503	0,057	-8,824	-0,510	0,062	-8,166	-0,615	0,147	-4,856
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,128	0,266	-0,480	-0,342	0,360	-0,950				0,245	0,141	1,737	0,097	0,176	0,552
	$\eta \Delta m_{j,t}$				1,572	1,418	1,109	2,364	2,104	1,124				1,122	0,475	2,363	1,213	0,841	2,629
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				4,064	5,505	0,738	3,299	6,811	0,484				7,296	3,714	1,964	4,909	5,166	0,950
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				0,664	0,960	0,691	1,279	1,615	0,792				0,799	1,379	0,580	-1,578	1,980	-0,797
	R ²		0,475		0,528		0,661		0,471			0,417		0,688					
	Adjusted R ²		0,301		0,291		0,285		0,407			0,346		0,518					
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,355	0,104	-3,421	-0,404	0,090	-4,491	-0,240	0,546	-0,440	-0,597	0,098	-6,092	-0,656	0,102	-6,452	-0,601	0,210	-2,869
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,246	0,336	0,733	-0,027	1,203	-0,023				0,116	0,116	1,008	0,108	0,281	0,383
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-1,650	0,504	-3,272	-1,024	1,387	-0,738				0,531	0,383	1,386	0,130	0,750	0,174
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				-1,119	4,193	-0,267	6,040	2,349	0,257				-1,418	2,257	-0,628	-1,206	6,177	-1,952
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,678	0,332	-2,039	-1,290	1,535	-0,840				-0,688	0,612	-1,124	0,729	1,491	0,489
	R ²		0,463		0,670		0,311		0,369			0,411		0,301					
	Adjusted R ²		0,365		0,556		0,220		0,269			0,286		0,232					

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 131: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,325	0,024	-1,349	-0,347	0,026	-1,335	-0,229	0,063	-3,636
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,157	0,051	3,100	0,090	0,108	0,834
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,425	0,138	3,083	0,201	0,258	0,779
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				1,264	1,042	1,213	-1,300	2,541	-0,512
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,105	0,224	-0,469	-0,081	0,551	-0,147
	R ²		0,468			0,494			0,349	
	Adjusted R ²		0,422			0,444			0,277	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,488	0,039	-1,254	-0,484	0,039	-1,231	-0,358	0,096	-6,826
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,168	0,082	2,052	0,057	0,114	0,498
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,724	0,322	2,249	1,766	0,589	2,998
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				3,827	2,167	1,766	1,743	3,016	0,578
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				0,217	0,355	0,613	-0,459	0,738	-0,622
	R ²		0,465			0,488			0,654	
	Adjusted R ²		0,402			0,422			0,508	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,482	0,059	-8,231	-0,502	0,060	-8,407	-0,534	0,110	-4,844
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,036	0,080	0,449	0,124	0,166	0,746
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,388	0,228	1,704	0,559	0,387	1,443
	$\nu \Delta \text{avage}_{j,t}$				-0,912	1,311	-0,696	-3,825	2,844	-1,345
	$\pi \Delta \text{workhour}_{j,t}$				-0,314	0,255	-1,233	-0,031	0,434	-0,071
	R ²		0,364			0,384			0,344	
	Adjusted R ²		0,269			0,277			0,284	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, avage: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 132: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,242	0,041	-5,893	-0,238	0,041	-5,788	-0,229	0,101	-2,265	-0,249	0,044	-5,677	-0,241	0,044	-5,419	-0,268	0,098	-2,740
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,077	0,059	1,295	0,152	0,224	0,678				0,171	0,081	2,095	0,107	0,244	0,438
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,268	0,163	1,648	-0,260	0,350	-0,741				-0,116	0,183	0,631	-0,722	0,438	-1,647
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,024	0,125	-0,194	-0,144	0,355	-0,405				-0,053	0,126	-0,416	-0,216	0,361	-0,597
	R ²		0,242			0,258			0,261				0,250		0,274			0,311	
	Adjusted R ²		0,217			0,218			0,206				0,218		0,219			0,200	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,518	0,098	-5,277	-0,553	0,105	-5,289	-0,549	0,165	-3,325	-0,582	0,113	-5,169	-0,658	0,112	-5,886	-0,670	0,189	-3,551
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,055	0,079	-0,689	-0,082	0,160	-0,513				-0,064	0,098	-0,656	-0,207	0,214	-0,965
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,980	0,576	-1,700	-1,113	1,045	-1,065				-1,294	0,769	-2,981	-1,305	1,265	-1,822
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,072	0,197	-0,363	-0,374	0,495	-0,755				-0,144	0,192	-0,752	-0,548	0,501	-1,092
	R ²		0,483			0,507			0,487				0,494		0,579			0,480	
	Adjusted R ²		0,341			0,340			0,248				0,353		0,427			0,220	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,167	0,081	-5,768	-0,149	0,079	-5,676	-0,100	0,167	-3,581	-0,176	0,079	-6,027	-0,157	0,076	-6,044	-0,181	0,160	-3,634
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,269	0,101	2,653	0,170	0,264	0,644				0,528	0,148	3,563	0,541	0,399	1,358
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,216	0,234	0,925	-0,037	0,418	-0,089				-0,230	0,254	-0,906	-0,602	0,514	-1,172
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,223	0,154	1,445	0,144	0,255	0,563				0,170	0,146	1,164	0,093	0,242	0,383
	R ²		0,318			0,374			0,326				0,362		0,448			0,382	
	Adjusted R ²		0,213			0,256			0,200				0,261		0,339			0,260	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 133: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,222	0,090	-2,219	-0,243	0,084	-1,727	-0,250	0,327	-1,435	-0,516	0,074	-7,016	-0,503	0,081	-6,229	-0,522	0,163	-3,193
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,531	0,141	3,759	0,389	0,673	0,578				0,075	0,064	1,187	-0,024	0,133	-0,179
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,113	0,306	-0,368	-1,333	0,980	-1,360				-0,051	0,160	0,319	-0,280	0,372	0,754
	$\pi\Delta workhour_{j,t}$				-0,116	0,231	0,501	-0,355	0,883	-1,533				-0,283	0,545	-0,520	-0,317	1,627	-2,653
	R ²		0,316			0,314			0,325				0,256		0,264			0,285	
	Adjusted R ²		0,247			0,201			0,253				0,229		0,238			0,231	
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,979	0,196	-5,003	-0,963	0,156	-6,173	-1,300	0,276	-4,714	-0,919	0,149	-6,163	-0,939	0,154	-6,107	-1,082	0,253	-4,271
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,314	0,158	1,995	0,495	0,236	2,095				-0,026	0,077	-0,333	-0,048	0,093	-0,520
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-1,196	0,945	-1,266	-1,747	2,059	-2,306				-0,919	0,398	2,311	-1,538	0,648	2,373
	$\pi\Delta workhour_{j,t}$				-0,259	0,617	2,039	-0,588	1,106	-0,532				-0,235	1,252	-0,188	-0,044	1,483	-0,030
	R ²		0,617			0,501			0,474				0,491		0,549			0,599	
	Adjusted R ²		0,490			0,381			0,371				0,349		0,386			0,399	
1993-2007	$\beta_{z_{i,j,t-1}}$	-0,200	0,104	-2,415	-0,146	0,085	-2,386	-0,469	0,381	-1,445	-0,479	0,106	-6,392	-0,493	0,113	-4,349	-0,384	0,185	-2,070
	$\delta\Delta p_{j,t}$				0,760	0,157	4,837	0,320	0,620	0,517				0,368	0,097	3,777	0,540	0,185	2,920
	$\eta\Delta m_{j,t}$				-0,027	0,285	-2,551	-0,103	0,691	-1,450				-0,301	0,350	-0,861	-0,721	0,703	1,026
	$\pi\Delta workhour_{j,t}$				-0,203	0,179	1,134	-0,174	0,409	-0,426				-0,130	0,559	-0,233	-1,994	1,284	-1,552
	R ²		0,327			0,632			0,311				0,351		0,451			0,306	
	Adjusted R ²		0,204			0,522			0,210				0,249		0,342			0,269	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 134: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για εστιατόρια – ξενοδοχεία σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,436	0,045	-9,661	-0,416	0,047	-8,836	-0,517	0,097	-5,326
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,099	0,043	2,274	0,063	0,087	0,068
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,205	0,108	0,045	-0,203	0,238	0,855
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,094	0,200	-0,469	-0,206	0,588	-2,050
	R ²		0,343			0,356			0,350	
	Adjusted R ²		0,278			0,284			0,250	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,813	0,096	-8,466	-0,817	0,095	-8,574	-0,990	0,164	-6,043
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,005	0,054	-0,101	-0,066	0,071	-0,925
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,608	0,280	2,170	1,211	0,505	2,399
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,204	0,318	0,642	0,371	0,690	0,538
	R ²		0,469			0,492			0,501	
	Adjusted R ²		0,328			0,339			0,299	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,345	0,069	-9,394	-0,322	0,068	-7,703	-0,303	0,115	-3,494
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,104	0,066	5,540	0,556	0,127	4,389
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,110	0,198	-0,557	-0,555	0,375	1,480
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,067	0,225	0,297	-0,451	0,401	-1,124
	R ²		0,357			0,451			0,382	
	Adjusted R ²		0,261			0,360			0,278	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας

Πίνακας 135: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,288	0,051	-5,683	-0,298	0,051	-5,884	-0,107	0,108	-1,994	-0,260	0,056	-4,630	-0,277	0,056	-4,972	-0,175	0,113	-1,555
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,084	0,071	1,184	0,001	0,217	0,007				0,108	0,108	1,002	0,149	0,261	0,572
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,357	0,194	-1,845	-0,010	0,422	-0,024				-0,457	0,213	-2,151	-0,272	0,440	-0,618
	R ²		0,278			0,303			0,280				0,267			0,300			0,412
	Adjusted R ²		0,205			0,223			0,220				0,209			0,216			0,310
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,657	0,094	-6,973	-0,654	0,097	-6,746	-0,563	0,217	-2,592	-0,678	0,108	-6,276	-0,679	0,111	-6,120	-0,786	0,229	-3,427
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,020	0,074	0,265	0,077	0,129	0,591				0,028	0,115	0,240	0,030	0,198	0,153
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,159	0,504	0,315	0,137	1,082	0,127				0,311	0,751	0,414	0,727	1,409	0,516
	R ²		0,530			0,531			0,453				0,525			0,527			0,499
	Adjusted R ²		0,402			0,383			0,217				0,392			0,369			0,270
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,172	0,077	-6,096	-0,163	0,079	-5,871	-0,090	0,140	-1,545	-0,140	0,077	-5,709	-0,131	0,078	-5,525	-0,055	0,118	-1,586
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,034	0,147	0,233	0,363	0,358	1,014				-0,075	0,232	-0,322	0,483	0,501	0,965
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,223	0,299	-0,745	-0,447	0,625	-0,715				-0,420	0,308	-1,364	-0,955	0,685	-1,395
	R ²		0,326			0,330			0,243				0,372			0,387			0,260
	Adjusted R ²		0,222			0,212			0,208				0,273			0,274			0,259

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών

Πίνακας 136: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

		Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,220	0,067	-3,282	-0,210	0,066	-3,173	-0,194	0,163	-1,590	-0,264	0,040	-6,619	-0,221	0,049	-4,534	-0,117	0,087	-1,436	
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,360	0,188	-1,911	-0,275	0,442	-0,623				0,300	0,088	3,422	0,405	0,226	1,794	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,238	0,327	-0,727	-0,069	0,576	-0,121				0,060	0,177	0,340	0,337	0,314	1,073	
	R ²		0,274			0,292			0,345				0,329		0,379		0,302			
	Adjusted R ²		0,226			0,219			0,279				0,268		0,313		0,222			
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,791	0,143	-5,534	-0,738	0,140	-5,258	-1,268	0,219	-5,787	-0,422	0,091	-4,662	-0,287	0,099	-1,890	-0,123	0,190	-0,646	
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,228	0,104	-1,117	-0,468	0,201	-2,334				0,594	0,143	4,156	0,569	0,299	1,906	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				1,086	1,142	0,951	3,406	1,350	2,523				-0,637	0,411	-1,550	0,267	0,733	0,364	
	R ²		0,683			0,744			0,714				0,600		0,707		0,550			
	Adjusted R ²		0,578			0,617			0,679				0,489		0,609		0,344			
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,159	0,064	-5,616	-0,148	0,065	-5,375	-0,115	0,157	-2,648	-0,164	0,071	-5,154	-0,105	0,082	-3,726	-0,097	0,118	-1,548	
	$\delta \Delta p_{j,t}$				-0,194	0,273	-0,711	0,053	0,823	0,064				0,061	0,136	0,452	0,054	0,349	2,049	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,228	0,299	-0,763	-0,343	0,669	-0,512				-0,542	0,364	-1,488	-0,964	0,791	-1,219	
	R ²		0,626			0,647			0,534				0,356		0,373		0,275			
	Adjusted R ²		0,557			0,556			0,414				0,255		0,258		0,232			

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών

Πίνακας 137: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.	Coef.	Std, Er.	t- Statis.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,250	0,028	-9,042	-0,220	0,033	-6,749	-0,079	0,063	-1,255
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,200	0,057	3,514	0,229	0,147	1,563
	$\eta \Delta m_{j,t}$				0,070	0,122	0,577	0,189	0,228	0,830
	R ²		0,309			0,334			0,328	
	Adjusted R ²		0,249			0,272			0,249	
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,473	0,060	-7,879	-0,375	0,064	-5,875	-0,139	0,140	-0,994
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,302	0,083	3,654	0,364	0,167	2,171
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,044	0,281	-0,155	0,023	0,527	0,044
	R ²		0,608			0,652			0,462	
	Adjusted R ²		0,505			0,551			0,253	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,184	0,049	-7,085	-0,159	0,057	-5,574	-0,156	0,121	-1,465
	$\delta \Delta p_{j,t}$				0,021	0,096	0,099	0,016	0,212	2,808
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,268	0,232	-1,157	-0,680	0,460	-1,477
	R ²		0,330			0,334			0,262	
	Adjusted R ²		0,230			0,227			0,247	

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, p: το σχετικό επίπεδο τιμών

Πίνακας 138: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,215	0,038	-5,645	-0,259	0,040	-7,322	-0,247	0,116	-3,403	-0,202	0,042	-6,086	-0,235	0,046	-7,503	-0,223	0,150	-2,764
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,136	0,064	-2,114	-0,174	0,091	-1,695				-0,173	0,075	-2,319	-0,220	0,107	-1,532
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,023	0,013	-1,819	-0,019	0,035	-0,557				-0,023	0,015	-1,527	-0,014	0,037	-0,375
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,022	0,028	0,071	0,043	0,055	0,780				0,019	0,030	-0,311	0,039	0,056	0,691
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,167	0,178	0,379	-0,177	0,480	0,160				-0,171	0,205	0,834	-0,301	0,499	0,804
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,014	0,020	1,823	0,006	0,027	2,223	0,010	0,092	1,963	0,019	0,025	1,764	0,010	0,027	1,461	0,017	0,018	2,093
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				-0,159	0,061	-1,143	-0,106	0,082	1,583				-0,012	0,067	-1,183	-0,015	0,183	1,594
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$				-0,005	0,004	-1,335	-0,004	0,007	0,518				-0,006	0,004	-1,325	-0,009	0,011	0,801
	$\xi' D \Delta depchil_{j,t}$				0,030	0,020	-1,516	0,093	0,056	-0,945				0,014	0,021	-1,653	0,010	0,065	-1,596
	$\rho' D \Delta size_{j,t}$				-0,064	0,020	-0,405	-0,026	0,053	1,210				-0,094	0,024	0,082	-0,061	0,079	1,823
	R ²	0,249			0,285			0,273			0,262			0,310			0,283		
	Adjusted R ²	0,182			0,204			0,218			0,195			0,227			0,219		
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,235	0,115	-3,036	-0,274	0,120	-3,074	-0,253	0,202	-1,637	-0,224	0,119	-3,560	-0,260	0,122	-3,691	-0,247	0,207	-2,285
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,096	0,210	-0,309	-0,136	0,349	-0,913				-0,145	0,305	-0,476	-0,255	0,660	0,537
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,024	0,018	-1,335	-0,017	0,022	-0,759				-0,017	0,024	-0,729	-0,025	0,032	-0,767
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,019	0,048	-1,234	-0,006	0,058	-1,543				-0,028	0,055	-1,225	-0,009	0,068	-1,454
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,337	2,052	-1,285	-0,311	3,267	-0,646				-0,349	-1,277	-1,295	-0,284	-1,020	-0,568
		R ²	0,236			0,335			0,274			0,253			0,370			0,302	
	Adjusted R ²	0,218			0,203			0,201			0,214			0,237			0,234		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,205	0,076	-6,871	-0,245	0,072	-8,086	-0,231	0,138	-3,832	-0,190	0,085	-6,086	-0,227	0,078	-7,680	-0,214	0,148	-3,749
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,304	0,100	-3,048	-0,251	0,121	-1,623				-0,208	0,111	-3,319	-0,207	0,224	-1,681
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,008	0,021	-0,378	-0,018	0,045	-0,407				-0,032	0,025	-1,294	-0,051	0,058	-0,875
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,075	0,037	2,032	0,142	0,064	2,209				0,034	0,038	1,939	0,025	0,066	2,344
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,486	0,432	-1,124	-0,324	1,407	0,941				-0,139	0,458	0,086	-0,192	1,441	1,335
		R ²	0,438			0,497			0,534			0,459			0,513			0,487	
	Adjusted R ²	0,283			0,315			0,302			0,308			0,322			0,307		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, size: μέγεθος νοικοκυριού, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, w: πλούτος

Πίνακας 139: Οικονομικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,221	0,078	-2,738	-0,234	0,068	-5,061	-0,224	0,175	-2,259	-0,254	0,037	-4,290	-0,297	0,049	-3,573	-0,274	0,147	-2,098
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,210	0,108	-1,946	-0,226	0,104	-1,608				-0,175	0,053	-3,278	-0,163	0,119	-2,115
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,037	0,017	2,171	0,021	0,053	1,397				-0,018	0,011	-1,606	-0,004	0,019	-0,201
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,060	0,102	0,584	0,049	0,300	0,647				0,124	0,062	1,981	0,077	0,204	0,181
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,308	0,329	1,463	-0,263	1,263	1,791				-0,323	0,367	-1,969	-0,316	0,269	1,676
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,015	0,045	1,395	0,017	0,068	2,313	0,021	0,113	1,542	0,011	0,028	2,878	0,015	0,057	1,355	0,019	0,020	1,932
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				0,010	0,111	0,580	0,028	0,510	0,134				0,104	0,071	4,979	0,091	0,187	1,130
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$				-0,010	0,009	1,055	-0,013	0,062	-0,209				-0,013	0,004	-3,020	0,005	0,010	0,500
	$\xi' D \Delta depchil_{j,t}$				0,027	0,040	2,166	0,018	0,267	0,666				-0,023	0,020	-1,133	-0,016	0,049	-0,337
	$\rho' D \Delta size_{j,t}$				0,065	0,060	0,108	0,022	0,451	-0,491				0,027	0,033	1,222	0,029	0,084	1,881
R ²		0,292			0,392			0,323			0,323			0,310		0,304			
Adjusted R ²		0,219			0,268			0,251			0,215			0,227		0,285			
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,230	0,291	-2,698	-0,246	0,281	-1,698	-0,235	0,373	-1,563	-0,279	0,129	-3,980	-0,303	0,182	-2,154	-0,293	0,261	-1,591
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,193	0,655	0,799	-0,180	1,397	0,014				-0,202	0,139	-2,792	-0,191	0,214	-2,068
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				0,039	0,016	2,436	0,042	0,022	1,919				0,004	0,016	0,261	-0,003	0,021	-0,167
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,090	0,160	2,035	0,079	0,394	1,848				0,103	0,109	0,947	0,091	0,140	0,852
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,282	0,197	-1,486	-0,225	0,169	-1,114				-0,272	0,987	-0,427	-0,219	1,881	0,992
	R ²		0,322			0,534			0,397			0,528			0,604		0,524		
	Adjusted R ²		0,220			0,340			0,321			0,396			0,449		0,265		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,205	0,148	-4,177	-0,216	0,103	-6,903	-0,207	0,404	-1,732	-0,237	0,061	-5,937	-0,284	0,073	-4,677	-0,266	0,156	-3,031
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,220	0,168	-2,909	-0,207	0,157	-1,187				-0,108	0,107	1,013	-0,103	0,207	-1,557
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,019	0,059	1,563	-0,008	0,218	-0,039				0,003	0,016	0,224	0,015	0,029	0,520
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,076	0,131	0,579	0,044	0,512	0,868				0,067	0,168	-0,222	0,044	0,400	-1,105
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,276	0,810	-0,935	-0,249	7,200	1,007				-0,324	0,352	-2,999	-0,307	0,285	-1,936
	R ²		0,504			0,726			0,469			0,427			0,489		0,339		
	Adjusted R ²		0,339			0,530			0,312			0,336			0,381		0,199		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, size: μέγεθος νοικοκυριού, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, w: πλούτος

Πίνακας 140: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά διαβίωσης (Ένδυσης/ Υπόδησης, Εκπαίδευση, Είδη Διατροφής, Υγεία, Στέγαση, Αγαθά Οικιακής Χρήσης) σε Ε.Ε. (27)

		E.E. (27)								
		«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,230	0,025	-5,956	-0,249	0,030	-4,704	-0,235	0,069	-2,397
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,175	0,038	-4,598	-0,221	0,079	-2,784
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,029	0,008	-3,467	-0,016	0,017	-0,943
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,052	0,032	1,643	0,077	0,065	1,190
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,216	0,195	-1,111	-0,135	0,556	0,096
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	-0,017	0,016	-4,135	-0,011	0,028	-1,600	-0,021	0,080	-1,603
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				0,097	0,046	4,530	0,075	0,099	1,558
	$\omega' D \Delta w_{j,t}$				-0,008	0,003	-2,870	0,005	0,006	0,909
	$\xi' D \Delta depchil_{j,t}$				-0,014	0,012	-1,186	-0,021	0,028	-0,722
	$\rho' D \Delta size_{j,t}$				0,028	0,015	1,926	0,014	0,041	1,658
R ²		0,305			0,282			0,293		
Adjusted R ²		0,236			0,211			0,225		
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,237	0,086	-5,477	-0,263	0,099	-3,362	-0,246	0,141	-2,409
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,203	0,102	-3,217	-0,194	0,153	-2,441
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,008	0,014	-0,544	-0,014	0,020	-0,679
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				-0,019	0,055	-0,355	-0,055	0,067	-0,820
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,179	0,757	-1,046	-0,105	1,275	-0,117
	R ²		0,479			0,529			0,508	
Adjusted R ²		0,342			0,383			0,300		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,218	0,042	-7,843	-0,237	0,048	-6,372	-0,219	0,086	-4,534
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,104	0,074	-1,483	-0,121	0,134	-1,946
	$\gamma \Delta w_{j,t}$				-0,007	0,012	-0,594	0,009	0,022	0,422
	$\xi \Delta depchil_{j,t}$				0,065	0,048	1,346	0,116	0,082	1,413
	$\rho \Delta size_{j,t}$				-0,159	0,262	-2,234	-0,158	0,594	-1,122
	R ²		0,358			0,387			0,323	
Adjusted R ²		0,262			0,280			0,221		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, size: μέγεθος νοικοκυριού, depchil: ποσοστό νοικοκυριών με εξαρτημένα παιδιά, w: πλούτος

Πίνακας 141: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Ε.Ε. (15) και Ευρωζώνη

		Ε.Ε. (15)									Ευρωζώνη								
		«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»		
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,320	0,047	-6,873	-0,335	0,050	-6,137	-0,231	0,111	-2,073	-0,324	0,051	-6,348	-0,341	0,057	-5,652	-0,316	0,126	-2,737
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,352	0,075	-4,682	-0,367	0,188	-1,952				-0,452	0,093	-5,577	-0,437	0,250	-2,033
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,039	0,052	0,748	0,030	0,174	0,170				0,014	0,053	0,826	0,012	0,198	0,460
	$\upsilon \Delta average_{j,t}$				0,384	0,312	2,190	0,407	0,088	1,478				0,511	0,336	1,522	0,403	0,065	1,378
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,468	0,288	1,626	-0,413	0,102	-1,272				-0,459	0,303	1,956	-0,454	0,044	-1,074
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,051	0,018	-1,081	0,070	0,025	-1,968	0,046	0,087	-1,344	0,034	0,023	1,588	0,052	0,033	-2,221	0,021	0,016	-1,496
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				-0,064	0,056	-1,135	-0,073	0,150	-1,201				-0,070	0,066	-0,604	-0,091	0,121	-1,594
	$\pi' D \Delta workhour_{j,t}$				0,046	0,030	1,516	0,019	0,120	0,154				0,010	0,037	1,908	0,012	0,014	1,225
	$\upsilon' D \Delta average_{j,t}$				-0,010	0,037	-3,833	-0,019	0,145	-0,629				-0,135	0,040	-3,344	-0,165	0,121	-1,792
	$\omicron' D \Delta life_{j,t}$				0,295	0,095	3,097	0,145	0,333	0,436				0,294	0,099	2,421	0,303	0,462	0,514
R ²		0,239			0,347			0,312			0,378			0,396			0,399		
Adjusted R ²		0,171			0,273			0,255			0,269			0,324			0,283		
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,342	0,121	-2,631	-0,361	0,120	-3,006	-0,261	0,196	1,302	-0,354	0,128	-2,586	-0,366	0,129	-2,909	-0,331	0,124	1,449
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,290	0,205	-0,439	-0,428	0,336	1,273				-0,435	0,284	-1,532	-0,402	0,564	0,535
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,049	0,078	0,494	0,069	0,186	1,017				0,004	0,079	0,056	0,011	0,187	0,587
	$\upsilon \Delta average_{j,t}$				0,368	0,701	0,525	0,347	1,166	-0,212				0,553	0,779	0,711	0,430	1,237	0,670
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,504	0,159	1,930	-0,450	0,176	1,840				-0,481	0,062	1,258	-0,430	0,077	1,696
	R ²		0,355			0,484			0,313			0,351			0,519			0,270	
	Adjusted R ²		0,255			0,381			0,244			0,249			0,417			0,257	
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,254	0,088	-5,148	-0,257	0,093	-5,976	-0,203	0,175	-1,786	-0,277	0,095	-4,989	-0,309	0,100	-5,430	-0,302	0,163	-2,571
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,441	0,106	-4,196	-0,437	0,216	-2,020				-0,506	0,123	-4,946	-0,501	0,260	-2,447
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,007	0,069	-0,105	-0,019	0,144	-1,298				-0,006	0,071	1,480	-0,013	0,105	-1,889
	$\upsilon \Delta average_{j,t}$				0,396	0,468	2,729	0,390	0,970	1,743				0,358	0,151	1,484	0,234	0,070	1,455
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,194	0,356	-0,265	-0,241	1,025	-2,259				-0,157	0,383	0,180	-0,126	1,176	-1,184
	R ²		0,429			0,444			0,380			0,451			0,495			0,415	
Adjusted R ²		0,272			0,242			0,270			0,297			0,298			0,296		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, average: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 142: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Μεσογειακές Χώρες και Νέα Μέλη

	Μεσογειακές Χώρες									Νέα Μέλη									
	«I»			«II»			«III»			«I»			«II»			«III»			
	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,514	0,110	-4,693	-0,635	0,134	-4,735	-0,598	0,365	-2,124	-0,616	0,039	-4,005	-0,673	0,045	-5,017	-0,649	0,103	-1,646
	$\eta \Delta m_{j,t}$			-0,373	0,145	-5,741	-0,352	0,318	-1,629				0,189	0,102	1,856	0,106	0,380	2,795	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$			-0,011	0,101	-0,106	-0,016	0,319	-0,083				-0,310	0,280	-0,658	-0,301	0,669	-1,360	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$			0,423	0,689	1,499	0,419	1,495	-0,194				0,410	0,825	1,455	0,362	2,800	1,866	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$			-0,464	0,673	-0,953	-0,372	2,128	0,175				1,029	0,503	2,246	1,006	1,202	0,837	
	$\beta' Dz_{i,j,t-1}$	0,015	0,027	-1,396	0,069	0,091	-1,384	0,050	0,086	1,209	0,058	0,022	-2,586	0,054	0,044	2,122	0,094	0,106	-1,428
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$			-0,036	0,131	-1,474	-0,029	0,994	-0,087				-0,351	0,128	-2,749	-0,177	0,442	0,175	
	$\pi' D \Delta workhour_{j,t}$			0,018	0,069	1,210	0,014	0,569	0,071				0,034	0,157	1,214	0,062	0,166	1,927	
	$\upsilon' D \Delta avage_{j,t}$			-0,044	0,155	-2,845	-0,020	1,169	-0,017				0,060	0,078	2,700	0,049	0,206	0,450	
	$\omicron' D \Delta life_{j,t}$			0,163	0,307	2,048	0,092	1,802	0,051				-0,032	0,221	0,281	-0,042	0,599	0,350	
	R ²	0,282			0,519			0,308			0,302			0,283			0,311		
	Adjusted R ²	0,210			0,430			0,267			0,260			0,196			0,258		
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,525	0,250	-2,100	-0,660	0,135	-1,602	-0,613	0,132	-1,283	-0,632	0,124	-5,956	-0,693	0,133	-4,745	-0,656	0,176	-3,376
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,326	0,041	1,380	-0,315	0,094	1,635			0,205	0,235	1,298	0,152	0,407	1,288	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,025	0,251	2,179	0,021	0,816	0,983			-0,347	0,767	-0,452	-0,328	0,958	-0,183	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$				0,490	1,213	0,404	0,421	1,871	0,279			0,370	1,934	1,015	0,379	2,475	-0,371	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,487	1,325	-2,917	-0,403	0,799	-1,728			1,057	0,196	1,402	1,037	0,130	1,366	
	R ²	0,369			0,749			0,402			0,450			0,517			0,545		
	Adjusted R ²	0,255			0,662			0,309			0,296			0,328			0,297		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,509	0,163	-3,642	-0,570	0,301	-4,239	-0,547	0,614	-1,506	-0,540	0,055	-5,373	-0,610	0,064	-3,620	-0,543	0,134	-2,142
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,393	0,149	-6,239	-0,379	0,518	-1,523			-0,130	0,194	-0,670	-0,114	0,450	0,789	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,009	0,100	-0,896	-0,006	0,533	-1,047			-0,104	0,128	-1,387	-0,101	0,158	-1,280	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$				0,328	1,056	0,074	0,316	5,464	0,480			0,442	0,900	-0,025	0,427	2,284	-1,163	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,191	0,708	-0,270	-0,104	4,123	-0,979			0,992	0,654	0,026	0,956	1,442	-0,386	
	R ²	0,490			0,772			0,377			0,416			0,435			0,044		
	Adjusted R ²	0,320			0,609			0,315			0,324			0,316			0,316		

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, avage: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 143: Οικονομετρικά αποτελέσματα για την καταναλωτική δαπάνη για τα αγαθά συμβίωσης (Ποτά/ Καπνός, Επικοινωνίες, Αναψυχή, Μεταφορές, Εστιατόρια, Διάφορα Αγαθά) σε Ε.Ε. (27)

		Ε.Ε. (27)									
		«I»			«II»			«III»			
		Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	Coef.	Std. Er.	t-Statist.	
1993-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,535	0,028	-5,474	-0,572	0,031	-6,937	-0,553	0,068	-1,768	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,097	0,061	1,605	-0,093	0,142	3,042	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,012	0,099	-0,126	-0,017	0,244	-0,684	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$				0,430	0,454	2,159	0,410	1,012	1,686	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,109	0,307	3,054	-0,126	0,680	1,826	
	$\beta' D z_{i,j,t-1}$	0,074	0,013	-4,016	0,044	0,023	1,173	0,035	0,073	1,486	
	$\eta' D \Delta m_{j,t}$				-0,110	0,048	-2,304	-0,155	0,121	-1,282	
	$\pi' D \Delta workhour_{j,t}$				0,018	0,047	1,379	0,029	0,013	1,223	
	$\upsilon' D \Delta avage_{j,t}$				0,031	0,042	2,317	0,025	0,103	0,242	
	$\omicron' D \Delta life_{j,t}$				0,006	0,114	0,051	0,021	0,278	0,373	
	R ²	0,324			0,270			0,277			
	Adjusted R ²	0,270			0,197			0,209			
1993-1999	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,550	0,089	-7,247	-0,601	0,094	-5,967	-0,579	0,129	-3,778	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,123	0,152	1,502	-0,106	0,258	2,338	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				0,050	0,168	0,299	0,064	0,349	0,471	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$				0,394	1,042	1,185	0,380	1,495	-0,909	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,133	0,532	2,503	-0,136	0,717	1,898	
		R ²	0,446			0,496			0,539		
		Adjusted R ²	0,300			0,339			0,345		
2000-2007	$\beta z_{i,j,t-1}$	-0,446	0,042	-6,340	-0,519	0,049	-6,031	-0,505	0,089	-3,031	
	$\eta \Delta m_{j,t}$				-0,069	0,110	-0,622	-0,190	0,207	0,990	
	$\pi \Delta workhour_{j,t}$				-0,011	0,115	-0,888	-0,016	0,208	-1,700	
	$\upsilon \Delta avage_{j,t}$				0,416	0,556	0,835	0,409	1,111	-0,981	
	$\omicron \Delta life_{j,t}$				-0,105	0,400	0,136	-0,127	0,850	-1,326	
		R ²	0,385			0,392			0,259		
	Adjusted R ²	0,293			0,287			0,230			

Σημ.: Το μοντέλο «I» περιλαμβάνει την εκτίμηση του υποδείγματος 6.4, στο μοντέλο «II» έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβλητές ελέγχου ενώ στο μοντέλο «III» και οι βοηθητικές μεταβλητές. Όπου β: η σχετική δαπάνη, m: εισόδημα, avage: μέση ηλικία, workhour: μέσος εβδομαδιαίος αριθμός ωρών εργασίας, life: προσδοκώμενη διάρκεια ζωής

Πίνακας 144: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στη συνολική καταναλωτική δαπάνη, το διαθέσιμο εισόδημα, τον πλούτο, τα επιτόκια κατανάλωσης, τις δημόσιες δαπάνες και τη φορολογία κατανάλωσης

Method	Σύνολο Καταναλωτικής Δαπάνης		Διαθέσιμο Εισόδημα		Διαθέσιμο Πλούτος		Επιτόκια Κατανάλωσης		Φορολογία κατανάλωσης		Δημόσιες Δαπάνες	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-6,420	0,000	-11,473	0,000	-4,148	0,000	-9,525	0,000	-9,028	0,000	-7,897	0,000
Breitung t-stat	-3,129	0,001	-6,902	0,000	-3,219	0,001	-5,857	0,000	-3,851	0,000	-5,488	0,000
E.E. (15)												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,621	0,000	-7,018	0,000	-3,912	0,000	-7,776	0,000	-5,652	0,000	-5,421	0,000
ADF - Fisher Chi-square	75,201	0,000	101,793	0,000	63,790	0,001	111,960	0,000	87,005	0,000	84,664	0,000
PP - Fisher Chi-square	117,383	0,000	151,334	0,000	67,356	0,024	131,894	0,000	125,485	0,000	114,128	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,880	0,000	-10,269	0,000	-4,176	0,000	-8,342	0,000	-7,699	0,000	-8,302	0,000
Breitung t-stat	-3,328	0,000	-7,048	0,000	-2,900	0,002	-7,396	0,000	-2,821	0,002	-6,099	0,000
Ευρωζώνη												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,090	0,000	-6,030	0,000	-3,299	0,001	-6,368	0,000	-4,752	0,000	-5,906	0,000
ADF - Fisher Chi-square	60,387	0,000	79,546	0,000	49,593	0,004	83,722	0,000	66,692	0,000	77,849	0,000
PP - Fisher Chi-square	88,815	0,000	124,840	0,000	67,833	0,037	92,586	0,000	84,554	0,000	107,161	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-1,927	0,027	-7,488	0,000	-1,801	0,036	-2,627	0,004	-4,173	0,000	-4,203	0,000
Breitung t-stat	-1,862	0,031	-5,568	0,000	-2,207	0,014	-4,171	0,000	-4,921	0,018	-2,602	0,005
Μεσογειακές Χώρες												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,767	0,022	-4,120	0,000	-1,617	0,043	-4,412	0,000	-2,789	0,003	-3,102	0,001
ADF - Fisher Chi-square	23,686	0,019	33,059	0,000	16,273	0,042	35,963	0,000	25,017	0,005	26,502	0,003
PP - Fisher Chi-square	51,555	0,000	62,315	0,000	13,458	0,020	35,263	0,000	24,420	0,015	37,204	0,000

	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-3,182	0,001	-6,061	0,000	-3,442	0,000	-11,053	0,000	-7,156	0,000	-7,366	0,000
	Breitung t-stat	2,853	0,050	0,000	0,025	3,064	0,050	-5,340	0,000	-4,016	0,000	-1,744	0,041
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,948	0,017	-4,503	0,000	-1,934	0,027	-7,097	0,000	-4,609	0,000	-6,588	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	44,117	0,015	65,594	0,000	65,624	0,000	92,234	0,000	63,737	0,000	87,605	0,000
	PP - Fisher Chi-square	38,411	0,045	124,646	0,000	90,412	0,000	128,849	0,000	88,410	0,000	108,717	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-6,727	0,000	-11,736	0,000	-4,624	0,000	-13,996	0,000	-11,406	0,000	-10,149	0,000
	Breitung t-stat	-4,618	0,047	-4,151	0,000	-2,521	0,049	-7,633	0,000	-5,222	0,000	-4,840	0,000
Ε.Ε. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,359	0,000	-7,799	0,000	-3,842	0,000	-1,030	0,000	-7,265	0,000	-8,010	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	117,804	0,000	157,508	0,000	120,781	0,000	196,690	0,000	148,009	0,000	161,801	0,000
	PP - Fisher Chi-square	154,356	0,000	263,659	0,000	120,449	0,000	250,775	0,000	209,449	0,000	214,015	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 145: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ποτά/καπνός, στο δείκτη τιμών για ποτά/καπνός, στην ανεργία και στη φτώχεια

Method	Ποτά/Καπνός		Δείκτης Τιμών για Ποτά/Καπνός		Ποσοστό Ανεργίας		Ποσοστό Φτώχειας	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)								
Levin, Lin & Chu t*	-10,614	0,000	-8,209	0,000	-3,051	0,001	-1,351	0,000
Breitung t-stat	-5,400	0,000	-4,753	0,000	-4,374	0,000	-5,234	0,000
E.E. (15)								
Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
Im, Pesaran and Shin W-stat	-6,022	0,000	-4,628	0,000	-2,898	0,002	-9,086	0,000
ADF - Fisher Chi-square	90,698	0,000	73,198	0,000	55,425	0,006	130,740	0,000
PP - Fisher Chi-square	126,814	0,000	93,931	0,000	58,271	0,003	170,513	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)								
Levin, Lin & Chu t*	-10,064	0,000	-6,770	0,000	-24,712	0,007	-10,229	0,000
Breitung t-stat	-5,365	0,000	-4,027	0,000	-3,899	0,000	-4,681	0,000
Ευρωζώνη								
Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,786	0,000	-4,112	0,000	-19,574	0,025	-7,131	0,000
ADF - Fisher Chi-square	77,673	0,000	59,229	0,000	37,390	0,039	94,562	0,000
PP - Fisher Chi-square	99,236	0,000	69,483	0,000	40,509	0,035	116,165	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)								
Levin, Lin & Chu t*	-5,423	0,000	-4,863	0,000	-2,191	0,014	-9,983	0,000
Breitung t-stat	-16,802	0,047	-3,209	0,001	-16,646	0,048	-6,067	0,000
Μεσογειακές Χώρες								
Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,088	0,001	-3,045	0,001	-4,274	0,010	-9,216	0,000
ADF - Fisher Chi-square	26,590	0,003	26,399	0,003	24,895	0,014	66,576	0,000
PP - Fisher Chi-square	30,187	0,001	38,440	0,000	24,695	0,006	75,847	0,000

	Null: Unit root (assumes common unit root process)								
	Levin, Lin & Chu t*	-11,849	0,000	-7,435	0,000	-6,072	0,000	-4,600	0,000
	Breitung t-stat	-3,191	0,001	-4,141	0,000	-2,474	0,007	-4,724	0,047
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-7,005	0,000	-4,439	0,000	-2,654	0,004	-4,153	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	89,395	0,000	62,233	0,000	52,284	0,002	65,811	0,000
	PP - Fisher Chi-square	78,634	0,000	73,925	0,000	60,882	0,000	104,238	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)								
	Levin, Lin & Chu t*	-15,416	0,000	-8,572	0,000	-5,945	0,000	-12,004	0,000
	Breitung t-stat	-5,807	0,000	-4,938	0,000	-4,784	0,000	-2,125	0,017
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-8,856	0,000	-5,314	0,000	-3,729	0,000	-9,063	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	171,201	0,000	118,617	0,000	101,896	0,000	185,507	0,000
	PP - Fisher Chi-square	194,206	0,000	132,714	0,000	118,262	0,000	265,718	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 146: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ένδυση/ υπόδηση, στο δείκτη τιμών για ένδυση/ υπόδηση, στο λόγο γυναικών προς άνδρες και στον πληθυσμό 15 - 44 ετών

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Ένδυση/ Υπόδηση		Δείκτης Τιμών για Ένδυση/ Υπόδηση		Λόγος γυναικών προς άνδρες		Πληθυσμός 15 - 44 ετών			
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value		
E.E. (15)	Null: Unit root (assumes common unit root process)									
	Levin, Lin & Chu t*	-6,772	0,000	-15,056	0,000	-4,405	0,000	-7,855	0,000	
	Breitung t-stat	-3,494	0,000	-4,809	0,000	-3,181	0,043	-3,983	0,016	
	Null: Unit root (assumes individual unit root process)									
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,907	0,000	-7,566	0,000	-2,547	0,005	-5,536	0,000	
	ADF - Fisher Chi-square	65,359	0,001	93,670	0,000	57,191	0,004	87,646	0,000	
	PP - Fisher Chi-square	91,235	0,000	91,905	0,000	43,521	0,048	122,773	0,000	
	Ευρωζώνη	Null: Unit root (assumes common unit root process)								
		Levin, Lin & Chu t*	-6,087	0,000	-14,515	0,000	-3,353	0,000	-5,891	0,000
		Breitung t-stat	-3,015	0,001	-4,060	0,000	-3,089	0,045	-3,536	0,030
Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
Im, Pesaran and Shin W-stat		-3,232	0,001	-7,657	0,000	-1,645	0,050	-4,490	0,000	
ADF - Fisher Chi-square		50,507	0,003	81,911	0,000	40,517	0,035	66,145	0,000	
PP - Fisher Chi-square		60,603	0,000	58,378	0,000	64,010	0,013	85,911	0,000	
Μεσογειακές Χώρες		Null: Unit root (assumes common unit root process)								
		Levin, Lin & Chu t*	-5,266	0,000	-14,025	0,000	-6,167	0,012	-5,068	0,000
		Breitung t-stat	-2,286	0,011	-3,690	0,000	-5,552	0,047	-4,815	0,021
	Null: Unit root (assumes individual unit root process)									
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-2,933	0,002	-7,543	0,000	-4,046	0,045	-4,550	0,000	
	ADF - Fisher Chi-square	25,522	0,004	36,040	0,000	39,680	0,047	34,538	0,000	
	PP - Fisher Chi-square	31,459	0,001	41,411	0,000	61,501	0,048	51,484	0,000	
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes common unit root process)									
	Levin, Lin & Chu t*	-5,451	0,000	-4,476	0,000	-49,733	0,000	-4,162	0,000	

	Breitung t-stat	-3,526	0,000	-3,504	0,007	-3,041	0,045	-3,151	0,049
	Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,103	0,000	-2,067	0,019	-3,063	0,001	-2,580	0,046
	ADF - Fisher Chi-square	58,995	0,000	41,008	0,031	54,559	0,001	41,040	0,031
	PP - Fisher Chi-square	85,669	0,000	46,125	0,009	645,959	0,000	36,036	0,049
	Null: Unit root (assumes common unit root process)								
	Levin, Lin & Chu t*	-8,885	0,000	-13,923	0,000	-5,811	0,000	-8,210	0,000
	Breitung t-stat	-5,027	0,000	-4,246	0,000	-4,051	0,048	-4,060	0,045
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)								
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,783	0,000	-7,417	0,000	-3,385	0,000	-4,882	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	123,245	0,000	134,728	0,000	100,329	0,000	121,719	0,000
	PP - Fisher Chi-square	175,932	0,000	124,359	0,000	96,209	0,001	149,910	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 147: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για επικοινωνίες, στο δείκτη τιμών για επικοινωνίες, στο ποσοστό εγγεγραμμένων στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην καταναλωτική δαπάνη για εκπαίδευση, στο δείκτη τιμών για εκπαίδευση και στις δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Επικοινωνίες		Δείκτης Τιμών για Επικοινωνίες		Εγγεγραμμένοι σε Τριτ. Εκπαίδ.		Καταναλωτική Δαπάνη για Εκπαίδευση		Δείκτης Τιμών για Εκπαίδευση		Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
E.E. (15)												
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,927	0,000	-6,662	0,000	-3,961	0,000	-11,059	0,000	-5,977	0,000	-9,650	0,000
Breitung t-stat	-2,456	0,007	-1,778	0,038	-4,536	0,000	-4,535	0,000	-4,443	0,047	-6,870	0,000
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,351	0,000	-3,012	0,001	-3,680	0,000	-7,034	0,000	-3,397	0,000	-6,970	0,000
ADF - Fisher Chi-square	61,683	0,001	60,158	0,002	62,456	0,001	102,422	0,000	66,189	0,000	102,217	0,000
PP - Fisher Chi-square	81,484	0,000	60,459	0,002	97,316	0,000	142,660	0,000	94,179	0,000	157,148	0,000
Ευρωζώνη												
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,191	0,000	-6,115	0,000	-3,573	0,000	-9,576	0,000	-3,939	0,000	-9,583	0,000
Breitung t-stat	-2,321	0,010	-1,749	0,040	-4,547	0,000	-3,410	0,000	-3,914	0,008	-5,628	0,000
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-2,559	0,005	-3,121	0,001	-3,600	0,000	-5,582	0,000	-4,378	0,038	-6,007	0,000
ADF - Fisher Chi-square	45,727	0,010	50,001	0,003	54,180	0,001	75,481	0,000	47,319	0,047	80,300	0,000
PP - Fisher Chi-square	51,529	0,002	42,507	0,022	73,719	0,000	110,138	0,000	64,316	0,000	136,455	0,000
Μεσογειακές Χώρες												
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-4,294	0,038	-3,079	0,040	-4,913	0,000	-8,017	0,000	-2,294	0,011	-7,335	0,000
Breitung t-stat	-3,794	0,050	-3,735	0,030	-3,624	0,000	-4,996	0,000	-4,440	0,047	-5,483	0,000
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,979	0,016	-4,077	0,050	-1,984	0,024	-4,982	0,000	-2,109	0,018	-4,420	0,000
ADF - Fisher Chi-square	23,440	0,020	23,256	0,040	18,608	0,046	37,916	0,000	19,483	0,035	36,261	0,000

	PP - Fisher Chi-square	33,787	0,018	42,356	0,009	18,492	0,047	37,923	0,000	26,706	0,003	81,778	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-4,636	0,000	-5,513	0,000	-6,100	0,000	-6,840	0,000	-6,272	0,000	-9,065	0,000
	Breitung t-stat	-1,987	0,023	-2,602	0,005	-3,419	0,000	-3,468	0,009	-3,700	0,008	-3,820	0,000
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-2,610	0,045	-3,285	0,001	-2,280	0,011	-5,103	0,000	-3,166	0,001	-7,536	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	45,974	0,049	50,641	0,003	43,206	0,018	77,251	0,000	55,521	0,001	95,929	0,000
	PP - Fisher Chi-square	57,266	0,007	63,382	0,000	50,523	0,003	100,097	0,000	66,597	0,000	130,755	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-7,667	0,000	-8,780	0,000	-6,787	0,000	-1,266	0,000	-8,046	0,000	-13,056	0,000
	Breitung t-stat	-3,101	0,001	-2,940	0,002	-5,591	0,000	-4,610	0,003	-4,095	0,019	-7,103	0,000
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,652	0,000	-4,720	0,000	-4,271	0,000	-8,483	0,000	-4,183	0,000	-1,013	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	963,191	0,001	111,173	0,000	102,784	0,000	174,334	0,000	111,854	0,000	192,554	0,000
	PP - Fisher Chi-square	117,553	0,000	124,095	0,000	144,583	0,000	237,351	0,000	148,735	0,000	284,827	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 148: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για είδη διατροφής-μη οινοπνευματώδη, στο δείκτη τιμών για είδη διατροφής-μη οινοπνευματώδη, στο ποσοστό νοικοκυριών με παιδιά, στην καταναλωτική δαπάνη για οικιακά αγαθά, στο δείκτη τιμών για οικιακά αγαθά και στο μέσο μέγεθος νοικοκυριών

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Διατροφή Μη-Οινοπν.		Δείκτης Τιμών για Διατροφή Μη-Οινοπν.		Ποσοστό Νοικοκυριών με Παιδιά		Καταναλωτική Δαπάνη για Οικιακά Αγαθά		Δείκτης Τιμών για Οικιακά Αγαθά		Μέσο Μέγεθος Νοικοκυριών	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-8,537	0,000	-8,966	0,000	-10,621	0,000	-10,465	0,000	-11,671	0,000	-17,320	0,038
Breitung t-stat	-5,854	0,000	-3,017	0,001	-7,546	0,000	-5,920	0,000	-4,482	0,000	-4,062	0,014
E.E. (15)												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,114	0,000	-4,824	0,000	-8,152	0,000	-6,644	0,000	-9,969	0,000	-5,990	0,010
ADF - Fisher Chi-square	79,964	0,000	76,074	0,000	115,055	0,000	98,348	0,000	136,855	0,000	115,659	0,001
PP - Fisher Chi-square	90,667	0,000	109,294	0,000	129,649	0,000	138,952	0,000	123,124	0,000	117,118	0,010
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-7,634	0,000	-8,308	0,000	-8,876	0,000	-9,943	0,000	-10,299	0,000	-6,192	0,046
Breitung t-stat	-5,466	0,000	-3,367	0,000	-6,525	0,000	-5,306	0,000	-3,470	0,000	-3,209	0,011
Ευρωζώνη												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,893	0,000	-3,887	0,000	-6,626	0,000	-6,245	0,000	-9,107	0,000	-6,520	0,001
ADF - Fisher Chi-square	68,721	0,000	57,046	0,000	85,107	0,000	82,247	0,000	112,058	0,000	63,589	0,020
PP - Fisher Chi-square	78,327	0,000	72,429	0,000	81,063	0,000	110,599	0,000	93,665	0,000	75,379	0,013
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,035	0,000	-7,999	0,000	-4,968	0,000	-6,510	0,000	-3,429	0,038	-4,153	0,012
Breitung t-stat	-4,187	0,000	-6,240	0,000	-3,594	0,000	-4,187	0,000	-4,816	0,000	-3,078	0,047
Μεσογειακές Χώρες												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,036	0,001	-4,202	0,000	-4,021	0,000	-3,668	0,000	-3,398	0,048	-3,194	0,035
ADF - Fisher Chi-square	26,101	0,004	33,472	0,000	31,769	0,000	29,706	0,001	23,013	0,011	29,055	0,005

	PP - Fisher Chi-square	23,938	0,008	41,325	0,000	29,465	0,001	30,802	0,001	18,588	0,046	17,819	0,043
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-7,997	0,000	-5,836	0,000	-7,569	0,000	-8,220	0,000	-5,190	0,000	-6,687	0,000
	Breitung t-stat	-3,267	0,001	-3,842	0,020	-5,640	0,000	-4,703	0,000	-2,444	0,007	-3,511	0,027
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,562	0,000	-3,958	0,000	-6,129	0,000	-6,783	0,000	-3,197	0,001	-3,681	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	75,220	0,000	58,696	0,000	81,862	0,000	86,611	0,000	50,862	0,003	56,620	0,001
	PP - Fisher Chi-square	77,890	0,000	72,948	0,000	114,905	0,000	109,704	0,000	56,286	0,001	165,649	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-11,468	0,000	-9,918	0,000	-12,891	0,000	-13,264	0,000	-12,058	0,000	-2,679	0,004
	Breitung t-stat	-5,892	0,000	-2,463	0,007	-9,369	0,000	-7,570	0,000	-4,982	0,000	-4,012	0,013
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-7,276	0,000	-5,796	0,000	-10,224	0,000	-9,599	0,000	-9,501	0,000	-10,246	0,002
	ADF - Fisher Chi-square	148,228	0,000	124,932	0,000	194,307	0,000	183,570	0,000	181,755	0,000	168,376	0,001
	PP - Fisher Chi-square	159,293	0,000	156,521	0,000	241,890	0,000	260,932	0,000	173,393	0,000	182,611	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 149: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για υγεία, στο δείκτη τιμών για υγεία, στις δημόσιες δαπάνες για υγεία, στην καταναλωτική δαπάνη για στέγαση, στο δείκτη τιμών για στέγαση και στα στεγαστικά επιτόκια

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Υγεία		Δείκτης Τιμών για Υγεία		Δημόσιες Δαπάνες για Υγεία		Καταναλωτική Δαπάνη για Στέγαση		Δείκτης Τιμών για Στέγαση		Στεγαστικά Επιτόκια	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-10,317	0,000	-7,040	0,000	-7,323	0,000	-5,812	0,000	-6,143	0,000	-8,571	0,000
Breitung t-stat	-4,487	0,000	-3,969	0,000	-2,679	0,004	-3,798	0,000	-2,548	0,005	-3,933	0,000
E.E. (15)												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-7,348	0,000	-4,393	0,000	-2,854	0,002	-4,303	0,000	-4,834	0,000	-5,312	0,000
ADF - Fisher Chi-square	107,109	0,000	70,069	0,000	57,217	0,004	70,143	0,000	78,466	0,000	81,020	0,000
PP - Fisher Chi-square	134,763	0,000	88,121	0,000	70,765	0,000	58,621	0,003	92,667	0,000	74,290	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-9,042	0,000	-5,292	0,000	-7,308	0,000	-5,014	0,000	-4,768	0,000	-8,093	0,000
Breitung t-stat	-5,127	0,000	-2,723	0,003	-2,348	0,009	-3,526	0,000	-1,727	0,042	-3,797	0,000
Ευρωζώνη												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-6,792	0,000	-2,630	0,004	-2,995	0,001	-3,664	0,000	-4,222	0,000	-4,761	0,000
ADF - Fisher Chi-square	88,244	0,000	44,266	0,014	48,599	0,005	54,708	0,001	62,301	0,000	65,478	0,000
PP - Fisher Chi-square	107,069	0,000	51,361	0,002	58,797	0,000	44,610	0,013	63,547	0,000	61,954	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,960	0,000	-6,878	0,000	-3,568	0,000	-4,749	0,000	-2,101	0,018	-7,071	0,000
Breitung t-stat	-3,439	0,000	-2,297	0,040	-3,028	0,030	-3,673	0,000	-2,076	0,025	-2,808	0,003
Μεσογειακές Χώρες												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,108	0,000	-3,346	0,000	-3,256	0,001	-2,731	0,003	-2,579	0,005	-3,627	0,000
ADF - Fisher Chi-square	32,344	0,000	27,590	0,002	26,365	0,005	23,930	0,008	24,271	0,007	30,241	0,001

	PP - Fisher Chi-square	32,774	0,000	32,179	0,000	32,639	0,000	24,596	0,006	48,276	0,000	25,132	0,005
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-7,249	0,000	-4,167	0,000	-6,463	0,000	-7,480	0,000	-3,078	0,001	-16,979	0,000
	Breitung t-stat	-1,823	0,034	-1,801	0,038	-2,117	0,025	-2,213	0,014	-2,147	0,029	-4,621	0,000
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-6,314	0,000	-3,184	0,001	-3,811	0,000	-4,596	0,000	-3,044	0,001	-1,023	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	84,562	0,000	50,631	0,003	62,397	0,000	67,154	0,000	60,631	0,000	118,439	0,000
	PP - Fisher Chi-square	143,245	0,000	41,650	0,027	90,272	0,000	108,638	0,000	66,772	0,000	124,959	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-12,430	0,000	-7,553	0,000	-10,026	0,000	-8,193	0,000	-65,198	0,000	-18,987	0,000
	Breitung t-stat	-4,183	0,000	-2,148	0,013	-2,273	0,012	-4,271	0,000	-4,058	0,003	-6,008	0,000
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-9,715	0,000	-5,122	0,000	-50,852	0,000	-5,467	0,000	-5,627	0,000	-4,100	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	188,697	0,000	115,592	0,000	118,701	0,000	121,940	0,000	135,793	0,000	196,767	0,000
	PP - Fisher Chi-square	275,078	0,000	124,791	0,000	158,299	0,000	163,527	0,000	143,686	0,000	194,512	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 150: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για διάφορα αγαθά-υπηρεσίες, στο δείκτη τιμών για διάφορα αγαθά-υπηρεσίες, στη μέση ηλικία πληθυσμού, στο προσδόκιμο ζωής, στην καταναλωτική δαπάνη για αναψυχή / πολιτισμός, στο δείκτη τιμών για αναψυχή / πολιτισμός

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες		Δείκτης Τιμών για Διάφορα Αγαθά-Υπηρεσίες		Μέση Ηλικία Πληθυσμού		Προσδόκιμο Ζωής		Καταναλωτική Δαπάνη για Αναψυχή/ Πολιτισμός		Δείκτης Τιμών για Αναψυχή/ Πολιτισμός	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-9,020	0,000	-8,073	0,000	-11,481	0,000	-15,813	0,000	-5,925	0,000	-7,732	0,000
Breitung t-stat	-6,860	0,000	-6,628	0,000	-3,910	0,000	-4,620	0,000	-3,659	0,000	-6,793	0,000
E.E. (15)												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,498	0,000	-5,165	0,000	-8,315	0,000	-1,062	0,000	-4,342	0,000	-4,728	0,000
ADF - Fisher Chi-square	83,226	0,000	80,034	0,000	116,033	0,000	144,696	0,000	72,580	0,000	75,845	0,000
PP - Fisher Chi-square	117,368	0,000	128,279	0,000	148,611	0,000	221,922	0,000	86,088	0,000	96,777	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-8,553	0,000	-6,962	0,000	-11,101	0,000	-15,028	0,000	-4,334	0,000	-6,590	0,000
Breitung t-stat	-6,149	0,000	-6,056	0,000	-3,217	0,001	-5,594	0,000	-3,022	0,001	-5,841	0,000
Ευρωζώνη												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,399	0,000	-4,818	0,000	-8,146	0,000	-9,965	0,000	-3,621	0,000	-4,276	0,000
ADF - Fisher Chi-square	72,399	0,000	66,774	0,000	101,534	0,000	120,459	0,000	55,753	0,001	61,562	0,000
PP - Fisher Chi-square	112,096	0,000	106,358	0,000	130,463	0,000	179,634	0,000	67,772	0,000	71,675	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)												
Levin, Lin & Chu t*	-5,466	0,000	-5,751	0,000	-6,294	0,000	-10,903	0,000	-4,811	0,000	-7,273	0,000
Breitung t-stat	-4,719	0,000	-2,575	0,005	-2,684	0,004	-3,307	0,001	-2,812	0,003	-4,644	0,000
Μεσογειακές Χώρες												
Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,130	0,001	-3,348	0,000	-3,719	0,000	-8,214	0,000	-3,946	0,000	-4,425	0,000

	ADF - Fisher Chi-square	26,144	0,004	28,214	0,002	30,248	0,001	59,608	0,000	31,459	0,001	36,213	0,000
	PP - Fisher Chi-square	34,215	0,000	43,664	0,000	36,003	0,000	82,978	0,000	38,431	0,000	61,936	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-7,346	0,000	-5,630	0,000	-7,647	0,000	-12,783	0,000	-5,462	0,000	-7,257	0,000
	Breitung t-stat	-4,459	0,000	-2,425	0,008	-2,603	0,005	-6,772	0,000	-2,296	0,011	-2,183	0,015
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,624	0,000	-4,846	0,000	-3,856	0,000	-8,055	0,000	-3,939	0,000	-3,768	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	75,244	0,000	67,374	0,000	58,012	0,000	104,856	0,000	59,370	0,000	62,145	0,000
	PP - Fisher Chi-square	96,296	0,000	91,431	0,000	99,441	0,000	145,195	0,000	80,532	0,000	61,318	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)												
	Levin, Lin & Chu t*	-10,948	0,000	-9,830	0,000	-13,246	0,000	-18,842	0,000	-7,864	0,000	-9,964	0,000
	Breitung t-stat	-7,570	0,000	-6,893	0,000	-4,573	0,000	-7,251	0,000	-4,186	0,000	-5,778	0,000
Ε.Ε. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)												
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-7,719	0,000	-7,210	0,000	-8,624	0,000	-1,241	0,000	-5,739	0,000	-5,562	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	153,130	0,000	146,383	0,000	167,895	0,000	133,814	0,000	127,353	0,000	128,522	0,000
	PP - Fisher Chi-square	208,027	0,000	227,752	0,000	239,859	0,000	248,697	0,000	162,295	0,000	155,352	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 151: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για ξενοδοχεία / εστιατόρια, στο δείκτη τιμών για ξενοδοχεία / εστιατόρια, στο μέσο αριθμό ωρών εργασίας, στην καταναλωτική δαπάνη για μεταφορές, στο δείκτη τιμών για μεταφορές

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια		Δείκτης Τιμών για Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια		Μέσος Αριθμός Ωρών Εργασίας		Καταναλωτική Δαπάνη για Μεταφορές		Δείκτης Τιμών για Μεταφορές	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)										
Levin, Lin & Chu t*	-7,693	0,000	-9,810	0,000	-11,095	0,000	-8,408	0,000	-10,538	0,000
Breitung t-stat	-4,354	0,000	-2,678	0,004	-3,337	0,000	-4,543	0,000	-3,154	0,001
E.E. (15)										
Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,117	0,000	-5,175	0,000	-6,979	0,000	-4,989	0,000	-7,054	0,000
ADF - Fisher Chi-square	79,653	0,000	92,016	0,000	101,401	0,000	76,595	0,000	104,572	0,000
PP - Fisher Chi-square	80,602	0,000	104,861	0,000	107,354	0,000	92,757	0,000	115,036	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)										
Levin, Lin & Chu t*	-8,010	0,000	-8,157	0,000	-10,382	0,000	-7,521	0,000	-9,896	0,000
Breitung t-stat	-5,378	0,000	-1,688	0,046	-2,923	0,002	-5,231	0,000	-2,117	0,017
Ευρωζώνη										
Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,632	0,000	-3,934	0,000	-6,913	0,000	-4,764	0,000	-6,691	0,000
ADF - Fisher Chi-square	64,692	0,000	69,292	0,000	89,202	0,000	65,605	0,000	89,104	0,000
PP - Fisher Chi-square	66,555	0,000	69,030	0,000	93,165	0,000	81,257	0,000	77,441	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)										
Levin, Lin & Chu t*	-5,946	0,000	-3,459	0,000	-3,723	0,000	-3,317	0,001	-5,717	0,000
Breitung t-stat	-5,191	0,000	-3,533	0,007	-2,950	0,017	-3,509	0,000	-3,457	0,001
Μεσογειακές Χώρες										
Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,054	0,001	-2,434	0,038	-3,479	0,000	-2,333	0,049	-4,064	0,000
ADF - Fisher Chi-square	26,093	0,004	26,458	0,003	28,814	0,001	24,680	0,014	33,722	0,000

	PP - Fisher Chi-square	34,710	0,000	41,392	0,000	41,351	0,000	33,736	0,019	46,444	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)										
	Levin, Lin & Chu t*	-8,457	0,000	-4,299	0,000	-10,547	0,000	-4,780	0,000	-6,479	0,000
	Breitung t-stat	-2,292	0,011	-2,550	0,010	-8,184	0,000	-1,824	0,034	-1,612	0,041
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,690	0,000	-2,948	0,002	-6,179	0,000	-3,076	0,001	-2,545	0,006
	ADF - Fisher Chi-square	66,482	0,000	55,227	0,001	80,940	0,000	49,108	0,004	49,447	0,004
	PP - Fisher Chi-square	99,601	0,000	51,181	0,002	122,458	0,000	53,598	0,001	43,991	0,015
	Null: Unit root (assumes common unit root process)										
	Levin, Lin & Chu t*	-10,816	0,000	-10,037	0,000	-14,412	0,000	-9,673	0,000	-11,394	0,000
	Breitung t-stat	-4,657	0,000	-4,738	0,001	-6,547	0,000	-4,667	0,000	-2,831	0,002
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)										
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-6,773	0,000	-5,705	0,000	-8,815	0,000	-5,823	0,000	-6,933	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	140,171	0,000	143,221	0,000	170,047	0,000	124,454	0,000	148,921	0,000
	PP - Fisher Chi-square	174,944	0,000	152,371	0,000	220,204	0,000	141,842	0,000	151,924	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.

Πίνακας 152: Έλεγχος μοναδιαίων ριζών για το σύνολο των υπό εξέταση ομάδων χωρών στην καταναλωτική δαπάνη για αγαθά διαβίωσης και για αγαθά συμβίωσης

Method	Καταναλωτική Δαπάνη για Αγαθά διαβίωσης		Καταναλωτική Δαπάνη για Αγαθά συμβίωσης	
	Statistic	P-Value	Statistic	P-Value
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-8,002	0,000	-7,204	0,000
Breitung t-stat	-5,225	0,000	-3,558	0,000
E.E. (15)				
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-4,943	0,000	-4,224	0,000
ADF - Fisher Chi-square	78,415	0,000	67,363	0,000
PP - Fisher Chi-square	88,199	0,000	65,644	0,000
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-7,801	0,000	-7,037	0,000
Breitung t-stat	-4,524	0,000	-4,836	0,000
Ευρωζώνη				
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5,045	0,000	-3,973	0,000
ADF - Fisher Chi-square	70,155	0,000	56,606	0,001
PP - Fisher Chi-square	76,414	0,000	54,897	0,001
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-5,992	0,000	-5,518	0,000
Breitung t-stat	-4,781	0,000	-4,457	0,000
Μεσογειακές Χώρες				
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,799	0,000	-1,931	0,027
ADF - Fisher Chi-square	31,255	0,001	18,430	0,048
PP - Fisher Chi-square	29,963	0,001	25,774	0,041

	Null: Unit root (assumes common unit root process)				
	Levin, Lin & Chu t*	-4,946	0,000	-8,254	0,000
	Breitung t-stat	-3,022	0,001	-3,762	0,000
Νέα Μέλη	Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-3,785	0,000	-4,181	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	56,166	0,001	59,903	0,000
	PP - Fisher Chi-square	66,704	0,000	59,201	0,000
	Null: Unit root (assumes common unit root process)				
	Levin, Lin & Chu t*	-9,082	0,000	-10,751	0,000
	Breitung t-stat	-5,529	0,000	-5,129	0,000
E.E. (27)	Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
	Im, Pesaran and Shin W-stat	-6,146	0,000	-6,025	0,000
	ADF - Fisher Chi-square	130,803	0,000	125,457	0,000
	PP - Fisher Chi-square	149,871	0,000	120,756	0,000

Σημ.: Οι έλεγχοι αφορούν την υπόθεση στασιμότητας I (1). Έχει συμπεριληφθεί τάση και σταθερός όρος.